תלמוד בבלי · אחרונים · חידושי המהריט

חידושי המהריט על קידושין

רבי יוסף מטראני [המהרי"ט]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חידושי המהריט על קידושין

רבי יוסף מטראני [המהרי"ט]

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חידושי-המהריט-על-קידושין/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק האשה 4
פרק האומר בקונטרס 177
שמעתא דבני גד ובני ראובן 182
ריש פרק עשרה יוחסין 215
קדושין על הרי"ף ות"ק ושאר המפרשים 249
פרק האשה 249
פרק האיש מקדש 289
ריש פרק האומר 317

פרק האשה

דף ב:

תוספות א"נ שדות בכסף יקנו והא דלא מייתי וכו' וקשה א"כ הו"ל לאתויי קנין דשדה השדה אשר קנה אברהם ראיה היא אלא את"ל דלא כתי' השדה וכו' איכא שדות בכסף ק' כיון דכתי' בגופיה דשדה עפרון השדה אשר קנה ל"ל תו לאתויי ממקום אחר אלא עכ"ל דהשדה אשר קנה הוא בחזקה או בשטר השתא מתרצה נמי קושייא קמייתא דלא מייתי מכסף מקנתו דלא מגלו על כתוב זה דהשדה אשר קנה אברהם דבכסף הוה דדילמא התם הוא דאתרמי הכי אך מייתי מקרא דשדו' בכסף יקנו דקנין המיוחד להם הוא בכסף והואיל וסתם לן הכתו' אשר קנה ולא פי' ודאי במיוחד שבקנינים קאמרי ועוד נ"ל דלעיל הק' התו' מה צריך להביא הא דגמרי' קיח' קיחה משדה עפרון לא הו"ל אלא דכסף אקרי קנין דכתיב השדה אשר קנה וכתי' שדות בכסף והיה אפשר לתר' לזה דאה"נ דהא דמייתי הני קראי להכי הוא לומ' דכסף איקרי קנין אלא דבעי למימר דמתני' בעי לאשמועינן אגב אורחיה דילפותא דכסף משדה עפרון הוא דגמרי' קיחה קיחה דהיינו קנין ולפי שיטה זו לא הוה שייך להקשות הול"ל השדה אשר קנה אברהם גרידא דכיון דבעי לאיתויי דכסף איקרי קנין מייתי לה מתרי קראי דכל חד מינייהו באנפי נפשה מוכיח דלעולם גמרי' כסף אשה מכסף השדה דאין חילוק בדבר כיון דאיקרו קנין אך כתבו התוס' דא"א לומ' כן דא"ת הו"ל לאתויי קנין שנכתב בתורה מכסף מקנתו ותילף מיניה קנין דאשה כי היכי דילפת מקנין דשדה ומתוך כך הכריעו שיטתם דעקר מאי דמייתי בגמרא קיחה קיחה היינו לומר דנהי דכסף השדה איחרי קנין כסף דשדה לא איקרי קנין להכי מייתי מגזרה שוה דעל כן הקישן הכתוב ומנ"ל דכסף השדה איקרי קנין דכתי' השדה אשר קנה אברהם א"נ שדות בכסף אך לפי זה קשה כיון, דשדו' בכסף אינה ראיה בפני עצמה בלא שדה עפרון דהא איכ' למימ' שאני קנין האשה מקנין דשדה ולא מייתי לה אלא ללמד על שדה עפרון אטו מי איכא מידי דכתיב בגופיה דשדה עפרון קנין ומייתי מקרא אחרינא דלא כתיב בגופיה לכך כתב דלא מייתינן ליה אלא משום דאין ראיה משדה אשר קנה:

אתרוג שוה לאילן פירש בקונטרס לערלה ולרבעי ולשביעי' דלענין שביעי' וכו' וא"ת השתא משמע דרבעי נוהג באתרוג נ"ל פירוש דבריהם דודאי בהא דפרש"י דלענין שביעית הולכין בפירותיו אחר חנטה לא בתר לקיטה כירק קשה מהנך דכל הספיחין דמייתי בסמוך ולהכי משמע השתא דסבר רש"י דמתני' לעיקר איסור דאורייתא מיירי ולא חייש למילתא דרבנן ומתוקמא בשל שביעית שיצאו במוצאי שביעית דאי אזלינן

דאתרוג כירק הוא אזלי' בתר לקיטה דמן התור' כיון שיצאו מותרין אלא דרבנן הוא דגזור עד שיעשה כיוצא בהם אם כן לפי זה משמ' דרבעי נוהג באתרוג מן התורה דאילו אאסורא דרבנן לא קפיד תנא ותרצו דה"ק כרם כל היכא דמצי וכו' ויש מפרשים דאפי' מאן דתני כרם מודה דמדרבנן נוהג והכא מדרבנן קאמר והשתא קש' למה שפירש לענין שביעית ולא מצי לאוקומי בשל שביעית שיצאו לשמינית ומדאורייתא קאמר דאזלינן בירק בתר לקיטה דהא מתני' אדרבנן חיי' כיון דתני רבעי עי"ל דאם היינו מפרשים לרבעי כלומ' דאזלי' ביה בתר חנטה כגון שחנטו בשנה שלישית ויצאו בשנה רביעי' שיש לו התר בחילול כדין רבעי לא הוה קשה כלל דאפילו דלמ"ד כרם יש נפקותא גדולה הימנה אם מותרין ברביעית ע"י חילול ורבעי ר"ל שנה רביעית א"נ נקט רבעי למ"ד נטע אבל מכל מקום לא הוי סתמא כוותיה כיון דאדרבה למ"ד כרם הוי נפקותא טפי אבל לפרש"י שפי' לערלה ולרבעי שנוהג בו ע"כ סתמא כמ"ד נטע דלמ"ד כרם ליכא אלא בשני דרכים:

תו כתבו התוס' דשמא בר מההיא דאתרוג לא היו צריכין התוס' לכתו' זה ועוד כיצד מכריחין מדבר שהוא מסופק דשמא איכא פלוגתא ושמא ליכא ועוד ל"ל בר מההיא דאתרוג ועוד לא היו צריכין לומר אלא דשמא איכא תנא דאמר נטע בהדיא ולמה' להו לומ' איכא פלוגתא אך כוונתם מבואר' דודאי קשה אי קפדי מתני' הך דאתרוג נמי סתם מתני' הוא ומאי אולמייהו דהנך טפי מהך כיון דאשכחן חד סתמא לכך תירצו דשמא בר מההיא דאתרוג איכא פלוגתא בתנאי בהדיא ונאמר דההיא דאתרוג על ההוא פלוגתא קאי ותני לערלה ולרבעי כלומ' ולמ"ד נטע שנה נמי לרבעי אבל ליכא פסק הלכה:

תו כתבו התוס' ויש נפקותא בדבר וכו' הוקשה להם לשתי הלשונות ללשון ראשון דמשני דלמ"ד נטע קאמר דבין למר ובין למר לא הול"ל אלא לערלה דלמ"ד כרם שפיר דליכא אלא ג' שני ערלה ולמ"ד נטע נמי לא שייך למתני לערלה ולרבעי דאטו אשכחן ערלה בלא רבעי כולה חד מילתא הוא וכיון דתני ערלה ממילא רבעי עמו דלא אשכחן בשום ענין ערלה שיהא צריך להשמיענו לכך נרא' דיש נפקותא בדבר למתני לערלה ולרבעי דאע"ג דבמתני' קתני למר כדאי' לי ולמר כדחי' לי' יש חילוק בין ערל' לרבעי בח"ל דודאי ליכא רבעי התם אפי' איתיה בא"י וה"ק לערלה בין בא"י בין בח"ל בין למר ובין למר ולרבעי אפי' ת"ל דפסקי' כמ"ד נטע דוק' בא"י אבל בח"ל לא ולהכי פליגי וכו' בתרתי לאשמועינן הך נפקותא וללשון שני די"מ נמי קשה כיון דמהך סתמ' דהכא לא קשיא לך דאמר' מדרבנן קאמר א"כ מאי דוחקי' להביא כל אותם המשניו' ולומר תני כרם אפי' תני נטע אימ' מדרבנן דהא הך סתמא דאתרוג נמי מדרבנן קאמר אלא ע"כ דסבר דאי סבירא

ליה כרם לא הוה ליה למיתני נטע שלא נטעה לומר דמדאורייתא היא כיון דפלוגתא דתנאי היא אבל בהך מתני' ליכא למטעי כלל דאדרב' מינה מוכח דסברא כמ"ד כרם דאי כמ"ד נטע אמאי הני להו בתרתי דהא לא אשכחן בשו' ענין ערלה בלא רבעי דאפילו בחוצה לארץ אסור מדרבנן בתרווייהו כיון דמדרבנן כולי עלמא מודו הא אין עליך לומר אלא דסברא כמאן דאמר כרם ותני ערלה מדאורייתא ורבעי מדרבנן:

תו כתבו התוס' וההיא דפי' מקום שנהגו מיירי בספיחין שאכלו בשביעית וכו' אבל ספיחי כרוב שאין כיוצא בהן בירקות השדה לא גזרינן בהו וכו' דהא מינכרא מילתא וקשה חדא דהיכי קאמר דמנכרא אמרינן כל ירק אתה יכול לעמוד עליו בין חדש בין ישן חוץ מספיקי כרוב וכו' ומיהו לזה נ"ל דלעיל דמיירי בספיחי ששית הנכנסין לשביעית שאתה מתיר את הישנים דספיחי כרוב אין להם צד היתר כלל דקטני' ודאי אסירי שחדשים הם ואפי' גדולים שנכרין שהם של שנה שעברה הם אסורין שמא יקח חדשי' שגם הם גדלי' בזמן מועט באותו השיעור ויאמ' של שנה שעברו הם אבל הכא שאתה בא להתיר את החדשים נהי שהחדשים הגדולים אמת שהם של שנה זו יהיו אסורין שיש לספק בהם ושמא יקח משנה שעבר' אבל הקטנים שניכרין לעין שהם של עכשיו למה יאסרו ולהכי כתב התוס' ומה שגדל אמהות הרי היא של שביעי' ואסור וכו' כלו' מספיקא אסרי' ליה ומה שלא הגיע כלו' שהם קטני קטנים הרי הם של מוצאי שביעית ושרי אך קשה דמה שלא הגיע גדל עכשיו אפילו בשאר ספיחים מותר דהא אפי' נעשה כיוצא בו הותר הישן כדתנן עשה הבכיר הותר האפיל א"ר מאי שנ' ספיחי כרוב ונ"ל דספיחי כרוב דרכן לגדל אמהות ובהם גדילי' עלין בתוך האמהות ולא מקרי כרוב שיעשו לפ' שגדל בתוך אותה של איסור והא דכתבו התוס' לא גזרינן בהו משום שאר ספיחים ק' תיפוק לי' דשאר ספיחים גופייהו לא אסירי אלא מגזרה דרבנן והו"ל גזר' לגזרה ועוד, מ"ט בש"ס דלא אזלינן בתר לקיט' מדרשינן ספיחי' ששית הנכנסין לשביעית ואדרבה ש"מ דאזלינן בתר לקיט' מדשרי' ספיחין של שביעי' בכדי שיעשו ומדאורייתא שרי לאלתר וי"ל דמ"ה מוקמי לה התוספות דספיחין אליבא דכ"ע כלומר דלרבנן דשרו ספיחין מן התורה ולא מתסרי אלא מדרבנן בשביעי' ולמוצאי שביעי' שבו לכתחלה דבאיסורא ליכא לי למגזר וגם ליכא לאוקמי באיסור סחורה מן התורה דבסחורה לא שייך למגזר בכדי שיעשו דלא אוושא מילתא ואין העולם יודעים אם הם של שביעית דשמא של קודם שביעית הם ועוד אין הדבר פרהסיא לומר מאן דחזי לבר אינש דמסתח' בהן מסתחר נמי בזרעוני שביעית דזרעוני שביעית אסירי אפי' באכילה אבל לר' עקיבא גזרי' שפי' בהא דמאן דחזי לבר אינש דאכיל ספיחין אעפ"י שהן מותרין

מן התורה דהא לא נאסוף כתי' על אסיפה בשביעי' הקפידה תורה מ"מ איהו טעי ואתי למיכל מה שנזרע לכתחל' בשביעי' שהם גידולי שביעי' ואסירי לעולם אבל ספיחי כרוב לא גזרינן בהו משום שאר ספיחין פירות ספיחין שנזרעו לכתחלה בשביעית וקרי להו ספיחין דכל שיצאו משנ' לשנה ספיחין מקרו דומיא דההיא דמסכ' שביעית דתנן כל הספיחין מותרים דמוקמינן לה בשל ששית שנכנסו לשביעית אעפ"י שנזרעו בידים קרי להו ספיחין והשתא אין לדקדק מדשרינן מדאורייתא ספיחי שביעית היוצאין למוצאי שביעית דאזלינן בתר לקיטה דשאני האי שאר משום דספיחין לא נאסרו אלא אסיפתן בשביעית בלבד אבל זרעוני שביעית אסורין לעולם:

תו כתבו התוס' מ"מ ש"מ דלא אזלי' כלל בירק בתר לקיטה וכו' וי"ל וכו' וק' מאי דוחקייהו דהתו' דודאי הא דכתב רש"י בתר לקיטה לא דק אלא אימא אחר רוב גידול וי"ל לפי שכתבו התו' לעיל דלא שייך לומר בדבר א' דרך והכא דקאמר בדרך א' לפי שבא לפרש דברים החלוקים בו כלומר דהכא אזיל בתר לקיט' במעשר ולא בתר חנטה (ולא בתר לקיט') והשתא דאם הירק לא אזלינן ביה בתר לקיטה בשביעית כמו במעשר לא אתי שפיר ותירצו דמ"מ בתר חנטה נמי לא אזלינן וקל להבין:

דף ג.

מה ירק דרכו לגדל על כל מים וכו' כתבו התי' והק' מה גורן ויקב כו' ואזלי בתר שנה שעברה לענין שביעית פירוש דהא דקתני ומתעשרי' לשנה שעברה לענין שביעית קאמר דמשום דאזלינן בתר שנה שעברה הן מתעשרין דאי אזלי בתר השתא היו פטורין מן המעשר כדין פירות שביעי' אלא דאזלי' בתר חנטן והואיל וחנטו בששית מתעשרין דהא לאו אפקעתא דמילתא הוא כדאמר' בפ"ק דר"ה ואפילו למ"ד התם שכל שיד הכל ממשמשין בה פטור מטעם הפקר מ"מ אם היה אילן שמור בתוך חצירו ודאי מחייב במעשרו' וכן מוכח מדברי רש"י ז"ל שם יצאו ירקות וכו' ומתעשרין לשנה הבאה כלו' אזלי' בתר שנה הבאה אם שביעי' היא פטורים מן המעשר:

דאפקעתא דמילת' היא ואם של שביעית שיצאו למוצאי שביעית חייבים במעשר:

תו כתבו ומ"מ לענין מעשר שהוא מדרבנן תקינו חכמי' אחר לקיטתו לכאורה משמע דאכתי ק' היאך חלקוהו מדין שאר אילנות כיון דלענין רבעי לא חלקתו תורה אלא דהשתא לאו משום שחכמי' השוווהו לירק מטעם דדמי ליה דגדל על כל המים דאדרב' דמי טפי לשאר אילנות בכמה מילי אלא שעיקר תקנ' שתקנו חכמים מעשר דאילנו' ובירק תקנו שכל שגדל על מי גשמי' יתעשר לשנה שעברה דהא לשנה הבאה גשמים פוסקין כדאמר בפ"ק דר"ה דלהכי קדמו ט"ו בשבט ר"ה לאילן לפי שפסקו רוב גשמי

שנה וכל שגדל על כל מים מתעשר לשנה ה הבאה דלא בזמן גשמים תליא מילתא לפיכך אמרו דאתרוג וירק מתעשרין הם לשנה הבא' תו כתבו התו' וא"ת אמאי לא חשיב ששוה לירק בב' דרכי' כגון לענין פאה ומשמע שכבר הוא מתורץ במה שתירצו התוספות לענין כלאים ודוחק י"ל דלעיל לא תירצו לענין כלאים דלא תנא אלא מילי דאזלינן בת' לקיטה או חנטה אלא דמשום דבעי למתני דרך אחד לענין מעשר לאשמועינן דאורחיה דאתרוג כירק ולעיל כתבו התוספו' דלא שייך למתני דרך בדבר אחד אלא בענין זה לפי שהוא חלוק לענין לקיט' וחנטה הילכך לא מצי למתני אלא דברי' שחלוקי' לענין זה אבל השתא הוקשה להם ולתני ב' דרכים דבשנים שייך שפיר למתני דרכים ואגב אורחיה שמעינן דאורחיה דאתרוג כירק מדתני דרכים והשתא ליתני נמי כלאים אף על גב דלא הוו מענין זה דחנטה ולקיטה כי היכי דקתני גבי אשה נקנית בג' דרכים וקונה את עצמה בשתי דרכים אך נר' שהתוס' היה להם להקשו' קושיא זו דכלאים למעלה גבי שוה לאילן ומה שייכא הכא גבי שוה לירק ועוד זה שתירצו דלא חשיב וכו' הוא הפך מדברי רש"י שפיר' בערלה ורבעי שנוהג בו ועוד דגבי ערלה ורבעי לא שייך לומר בהו אזלי' בתר חנטה דפשיט' דכל שאסורי' משום ערלה היאך יחזור ויותר דקדושה שבהן להיכן הלכה וכל שחנט בזמן איסורו תיכף נאסר ואין לו עוד היתר משא"כ בירק והול"ל ולא כדברי רש"י לכך נר' דאי אמרת בשלמא דשביעית לא היתה נוהגת בירק לא היה קשיא לן מכלאים דלא חשיב הכא אלא מילי דליתנהו כלל בירק ובכלאים איתנהו אלא שחלוקין לענין כלאי הכרם אך השת' דמהדר ר"י ז"ל לומר דשביעי' נוהג בירקות מן התורה ונקט לשביעי' שחלוק לענין חנטה ולקיטה לתני כלאי' שחלוק לענין כלאי הכרם ותי' דבדין הוא דלא ליתני אלא מלתא דליתי' כלל בירק דומיא דערלה ורבעי והא דתני שביעית לפי שהדבר שחלוק בו בשביעית הוי איפכא לענין מעשר והשתא ה"ק אמאי לא חשי' פאה דליתי' כלל בירק כדקתני ערלה ורבעי:

לא לחיה ולא לבהמה הק' הר' אליעזר למ"ד ברי' בפני עצמה וכו' וי"ל דאתיא כמ"ד כוי זה הבא מן התייש וכו' לשון התוס' ותימה הוא שהרי הם לא הקשו אלא למ"ד בריה ונר' דמעיקרא הוה ס"ל לתוס' הך מתני' לא מתוקמא אלא כמ"ד בריה דלמ"ד הבא מן התיש ומן הצביה לאו ספיקא הוי אלא יש בו צד חיה וצד בהמה ולא שייך לומר יש בו דרכי' שוה לחי' דלאו משום דשוה הוא אלא שחלבה אסור משום צד בהמה שבה וטעון כסוי משום צד חיה שבה ועוד דמסיי' מתני' התם שאין חייבים על חלבו ואם שחטו בי"ט אין מכסין את דמו אלמא משום ספיקא הוא להכי כתבו התוספ' פי' משום דמספקא לן אי מין חיה או מין בהמה כלומר דכלה מתני' מוכח דמטעם ספיקא הוא ולא מתוקמא אלא

כמ"ד בריה ולא הכריעו בה חכמים אם כן היכי מתוקמא לענין הרבעה תפוק לי' שאין מרביעי ב' מיני' ותי' דלעולם מתוקמא כמ"ד הבא מן התיש והצביה ומספקא ליה אי חוששין לזרע האב דהויא פלוגתא במקום אחר והשתא כולה מתני' מעולם ספיקא היא:

דף ג:

ואין דבר אחר כורתה ואם תאמר תהא אמה העבריה יוצאה בחליצה מקל וחומ' ויש לומר דנעשה יוכיח מאשה ומשפחה כנענית לשון התוספו' ותימה הוא דכי עבדי יוכיח מתרי אמרינן לה הרי זה בתרי זה נמצ' שאין הפרכות גורמים הדין אלא הצד שוה גורם הדין כמו שאמרו התוספות בריש קמא ואי שפחה כנענית הוה כתיבה בהדיא דלא נפקא בחליצה הוה ניחא קצת דעבדינן בנין אב מאשה ומשפחה כנענית ואתיא מביניא אף על גב דאיכא למילף שיוצ' בחליצ' מיבמה ואתיא בקל וחומר אבל שפח'. כנעני' לא דמי והיא גופ' בקל וחומר הוה מייתינן לה שתצא בחליצה ועל כן לא גרם לה שלא תצא אלא מה שאינה יוצאת במיתת האדון והיאך אפשר לומר שאין טעם זה גורם שאילו לא היה טעם זה גורם במה שהיא יוצאת במיתת הבעל הוה אתיא שפחה כנענית מקל וחומר א"כ אמאי לא דרשינן ק"ו הכי ומה יבמה שאינה יוצאה בכסף יוצאה בחליצה אמה שיוצאה בכסף אינו דין שיוצאה בחליצה ושתוכיח שפחה כנענית שאף היא היתה באה בהך ק"ו גופ' אי לאו דאיכא למפרך מה ליבמה שכן יוצאה במית' היבם ואי אמרת שאין זה גורם א"כ היא גופה נמי תיתי בק"ו וצל"ע ואולי י"ל דפרכי' אסוף דינ' דמהיכ' בעית לומר שתצא בחליצה משום דיוצאה ה בגט לא אם מצינו שיוצא' בגט שכן מוציא באשה ובשפחה כנענית תאמר שתצא בחליצה שאני מוציאה באלי אלא דיבמה וכי עבדת ק"ו מכסף אמרי' לה אם יוצאה בכסף שכן מוציא בשפחה כנענית ובעבד עברי תאמר בחליצה שאינה מוציאה באלה דעבד עברי נמי לא אתי בק"ו מיבמה שאינו יוצא במיתת האדון ואע"ג דעיקר דינה מיבמה ילפינן מ"מ מכח גט וכסף עביד ק"ו ופרכי' להו דכה"ג אמרינן לענין דיו בס"פ כיצ' הרגל דאע"ג דא"ר טרפון אני לא אדון קרן מקרן אני אדון קרן מרגל אמרו לו דיו אסוף דינא ושמא ז"ש התוספות יוכיח מדתרווייהו כלו' דאע"ג דכל חד וחד אית לית פירכ' מ"מ תרווייהו מצטרפי לומר שיפה כחו של גט ולא נהיר' דלא אשכחן פירכא אסוף דינא אלא מעלמא כגון יוכי' אעפ"י שמצאנו בפ' כל הבשר מה לפרי עם פרי שכן שני גופין כבר תמה הר"ן ז"ל שם ולאו זה חדש הוא ולא מצינו כיוצא בה ועוד קשה מאמה מה לאשה ושפחה שכן אינן יוצאין ביובל ובשנים ובסימכין כמו שאמה יוצא' ונעביד ק"ו מהנך ומה יבמה שאינה יוצאה באלה יוצאה בחליצ' אמה שיוצאת באלי וכו' ומיהו י"ל דהנך לא חשיב להו קולא וחומר' משום דהוו

דבר שזמנן קבוע דמעיקרא אין עבד עברי ולא אמה נקנין אלא עד היובל או עד שש ואמה עד שתבי' סימנין דהכי כתיב קרא כשכיר כתוש' יהיה עמך עד שנת היובל יהיה עמך וכשפודין מחש' כמה שנים נשארו לו מהששה או מהיובל וגורע לפי חשבון וכן אמ' העברי' מחשב כמה שנים נשארו לה לימי נערות וגורע לה לפי חשבון לפי שאינה מכורה אלא עד אותו זמן הילכך לא שייך לומר יוצאין דמי הכניסן שיצאו מעיקרא לא מקנו אלא להכי כדכתיב לא ימכרו ממכרת עבד וכתיב בשדות במספר שנים אחר היובל לפי רוב השנים ולפי מעוט השנים משום דגזרת מלך הוא שאין קנין בגוף הישראל ולא בשדה ארץ ישראל אלא עד הזמן ולא חשיב אלא כסף וגט ומיתת האדון דלא קבע להו זמן ופעמים מקדימין ומפקיעין מידי שעבוד:

ואימא ה"מ קטנה וכו' הא אמרינן בפרק נערה שמעשה הבת לאב מדזכי לה רחמנא לממסרה לחופה וכו' ומאי ראיה וכו' לשון התוס' וקשה דלא קשיא מידי דהתם מיירי לפי המסקנא דהכא דנפקא לן מאין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר אבל בשמעתין מעיקרא בעי לאוקומי קרא דאת בתי בקטנה דתפסת מועט הוא ואף על גב דלענין קדושין לא איצטרך דמדיכול ליעדה ילפינן כדכתבו התוס' איצטרך לענין שיהא הכסף שלו ולפי המסקנא ביציאה דכוותה קממעט לקטנה לא אצטרי' וע"כ לא אתיא אלא לנערה שיהא יכול לקדשה ולהכניסה לחופה ועוד זה שתירצו התוס' נהי דלענין קידושין וכו' אבל החופה אי אפשר לפרש בקטנות שא"כ דינה בחנק קש' וכיון דאמרת כל נתינות במשמ' אמאי לא תולה נתינ' דחופה אשאר נתינות דבנערה מיירי כפשטיה דקרא דבקטנה לא מתוקמא חופה ולמה נאמר דקרא לצדדין מיירי ושמא רוצה לתרץ מה שתרצתי למעלה דהכא בשמעתין דהוה ס"ד לומר דמיירי בקטנה אין בכלל אלא נתינות דשייכי בקטנה אבל חופה דלא שייכא לית לן שיהא אביה זכאי להכניס' אלא היא מכנסת את עצמה נאחר שהביאה סימנים אבל בתר דאסיקנא דיציאה דכוותה וכו' תו לא אפש' למדרש את בתי נתתי כשהיתה קטנה דלהא לא אצטריך אלא נתתי השתא קאמר וכל נתינות במשמ' וחופה בכלל אך לשון התוס' לא משמע כן:

דף ח:

מנין לב"ח שקונה משכון פי' בקונ' להתחייב באונסין וק' וכו' ואוקי גמרא ר"מ כר' יצחק לשון התוס' ותי' דלפרש"י לא קשה כלל דהוה ס"ד דגמרא לאוקומי טעמי דר"מ כר"י דב"ח קונה משכון קנין גמו' להתחייב באונסין שלא בשע' הלואתו אף בשעת הלואתו קני ליה נמי לכמה ענינים לעניין פסח ולקדש בו את האשה ולקנות בו קרקע ועבדי' כדכתבו התו' לעי' וכיון שכן הוי עליה שומר שכר להתחייב בגניבה ואבידה דס"ד דעדיפא הא

מפרוטה דרב יוסף דהוי ש"ש בשביל אות' הנאה ומשני אימור דא"ר יצחק שלא בשעת וכו' כלו' לא מצינו שיקנ' לענין חיוב אלא שלא בשעת הלואתו דלגוביינא תפסיה אבל בשעת הלואה לא קני אלא ליפוי כחו ולא לחובתו:

תנם לאבא ולאביך וא"ת הא אמרי' לעיל תן מנה לפלו' ואתקדש אני לך מקודשת וי"ל דלא דמי והו' לשון התוס' וא"ת א"כ אדתני סיפא ע"מ שיקבלם לי כלומר מדין שליחות ליתני בדידה תנהו לאבא ולאביך ואתקדש לך מקודש' וי"ל דאביך אצטריכא ליה כשהוא בתורת שליחות דס"ד בלא סמכא דעתה כדכת' התוס' בסמוך אם היה סלע שלה כתבו התוס' דהכא אין הטעם תלוי בקנין חצרה אלא כשהסלע שלה סמכא דעתה וק' דאכתי מאי בעי סלע של שניהם מהו דכיון דמתורת קנין לא קנתה לה חצרה מאי אהניא לה דסמכא דעתה מ"מ לא באו הקידושין לידה מידו דומיא דשדה עפרון דכתי' נתתי כסף השדה קח ממני ופשיטא קידושין לא הוו עד שיגיעו מידו לידה:

דף ט.

הב אשקי ושדי אינה מקודשת וא"ת מי גרע מתן מעות לפלו' לשון התוס' וקשה דודאי גרע דהתם אמרה תן ואקדש אני לך דאילו לא אמרה אלא תנם לפלו' התניא לעיל דאינה מקודשת ולעולם דאתן לפלו' ואקדש לך אפי' היתה שואלת מעיקרא שלא בתורת קדושין ואמר לה אי יהיבנא ליה מקודשת לי ואמרה כן מקודשת ונראה דס"ל לתוס' שאם לא היתה שואלת מעיקרא שלא בתור' קידושין כי אמרה תן לא חיישינן דתן שלא בתורת קדושין קאמרה שהרי על דבריו הוא נותן והיא אינה אומרת תן לרמות שהרי לא גלתה דעתה שיתן שלא בתורת קדושין והא דתניא לעיל אינה מקודשת בשלא אמר הוא אבל אמר הוא אתן מנה לפלו' והתקדש לי ואמרה תן פשיטא דמקודשת בתן כדקאמר הוא לכך חלקו ואמרו דשאני הכא שאמרה לו מעיקרא הב לי ולא בתורת קידושין:

והלכתא שיראי לא צריכי שומא ושמא יש לדחות דהתם יש ספרים דגרסי בהא דמשמע בהא דוקא לשון התוס' משמע מתוך לשונ' דלאותם ספרים יש לדחות הראיה ואכתי לא פרכ' ולא סייעת' וליתא דלפי אותם ספרים יש להוכיח דלא אתמר הך כללא אלא במילי דבתרא מדקאמ' בהא משמע דבכוליה גמרא לא קי"ל הכי ונר' דאפי' לאותם ספרים איכ' למימר דהא דאצטריך לומר בהא משום דלא מצי למימר בפשיטות והא קי"ל הלכת' כרבה דהא דקי"ל הלכתא כרבה לגבי דרב יוסף היינו במילי דאיפליגו אינהו בסברת עצמן אבל במה שנחלקו בהלכתא דרבה פסק כרשב"ג ורב יוסף כרבנן אפשר דלא קי"ל כפסקיה דרבה דלא שבקינן רבנן ועבדינן כיחידאה לפי הא דס"ד דגמרא דפלוגתא דרבה ורב יוסף היינו פלוגתא דרבנן ורשב"ג בהלכה למעשה בההוא עובדא

להכי אמר דבההוא עובדא שמעינן בהדיא במתיבתא דהלכתא כוותיה דרבה ואנן ק"ל דלית הלכתא כרשב"ג בהא אלא ע"כ לומר דגירושין שאני דלצעורה קמכוין להכי כתבו התוספו' דלאותם ספרים יש לדחות ולא פירכא ולא סייעתא:

תו כתבו התוס' ולפיכך נהגו העולם לקדש בטבעת שאין בה אבן וכת' הרא"ש ומיהו ברירא לי הך טעמא דהא אמרינן דבכל דהו לא פליגי ללישנא קמא ע"כ ואין לדחות דהא ללישנא בתרא בכל דהו נמי פליגי דרב יוסף אמר צריכי שומא ואע"ג דקי"ל כרבה היינו דוקא בדבר ששומתו ידועה קצת דע"כ מדאמרי' בלישנא קמא דבכל דהו כ"ע לא פליגו היינו דבכל דהוא ליכא למיחש לסמיכות דעתה אלא דללישנא בתרא פליגי נמי בכל שהוא מטעם דמידי דקיץ בעי' דסבירא דעתיה דרב יוסף דהא דקתני בכסף הוא נקנה היינו במידי דקיץ ולא בתבואה וכלי' דלא קייצי וכיון דלא ק"ל כרב יוסף בהא ובריייתא מתרגמא בחליפין השתא בכל דהו מה טעם לומר דאינה מקודשת כיון דטעמא דסמיכות ליכא וגם טעמא דמידי דקיץ ליתא דמיעוטא דקרא ע"כ לחליפין אתיא דאם איתא להההוא דרשה אפילו בתבואה וכלים ששומתן ידוע' קצת הו"ל למעוטי כדקתני בברייתא אבל אינו נקנ' בתבואה וכלים ומדברי התוס' במשמע דאף בכל דהוא אין לקדש בטבעת שיש בה אבן מדלא תירצו ההיא דאבנא דכוחלא בדאמר לה בכל דהוא וזה תימא דבאמר לה בכל דהו טפי אין לה לטעות באבן דאפשר דלא שוי מידי מבשאר דברים שהיא רואה שהן שוין קצת:

כתב על הנייר ועל החרס וקש' דאמרינן בכתובות לכתוב אחספא וכו' לשון התוספות הא דלא תרצי' התוס' דהתם נמי כר' אלעזר ולא הכשיר רבי אלעזר אלא בגיטין אבל בשאר שטרות לא משום דר' יוחנן פליג התם בפ"ב דגיטין דאף בשאר שטרות מכשיר ר' אליעזר בעידי מסירה אך קשה דמשמע מדברי התוס' דההוא דכתובות לא מתוקמ' כר' אלעזר וליתא דשפיר מתוקמא ההיא אף כר' אלעזר דכי לא בעי ר' אלעזר חתימה זהו לענין כריתות דעידי מסירה הוא דכרתי אבל כי מפקא הך גיטא שכתוב על דבר שיכול להזדייף לראייה לאנסובי ביה אינה ראיה כלל וכן כת' רש"י בהדיא בפ"ב דגיטין ואתתא דבעי לאינסוב' בהאי גיטא צריכ' להביא לפנינו עידי מסירה והשתא בההוא דכתובות אי כתיב אחספא ליכא שום חששא דאפילו כתיב עליה מאי דבעי לא מהני ליה בלא עידי מסירה דכיון דדבר שיכול להזדייף הוא אימור זייפי זייף ועוד קשה אמאי לא העמידו התוס' הכא והתם כר"מ ושאני התם שאין הכתב שעל החרס ניכר אלא חתימתו לבד ואיכא למיחש דמילתא אחריתי הוה כתיב בה וחתי' עלה וזה מחק וחזר וכתב ולא מנכרא מילתא דדבר שיכול להזדייף הוא אבל ההוא דכת' בתך מקודשת לי או שדי

מכורה לה ונכרת כתיבתו בטביעות עינא אה ליכא למיחש למידי דודאי גוף כתיבתו הוא וחשיב שפי' שטר בין לענין קידושי אשה בין לענין קנין שדה וכי בעי ר' מאיר עדי' בשטר קידושין כשאין כתיבת השטר אלא מיד סופר אבל אם הוא כתב ידו כמאה עדים דמיא הדע דתנן בפרק המגרש כתב בכתב ידו ואין עליו עדים פסול והולד כשר וכת' התוס' דפסול מדרבנן דהוי כאין בו זמן דכיון דכתב יד הבעל הוא דילמא אקדמיה וכתב לחפות עליה אבל מן התורה גט מעלי' הוי דכתב ידו עדיפא מחתימת העדים הילכך גבי קידושין שטרא מעליא הוי לכתחילה דהא לא תקנו זמן בשטר קדושין כדאמרינן בפרק ארבעה אחין:

הכא נמי קרי ביה כ' יקח מקשי' א"כ לשתוק קרא מיניה דקידושי כסף נפ"ל מויצאה חנם דאמרינן לעיל דאצטריך כי יקח דלא תימא היכא דיהבא איהי לדידיה וקדשתו הוו קידושין וי"ל דמ"מ דרשי' כי יקח איש אשה ולא שתלקח אשה לאיש לענין שלא תאמר היא הריני מקודשת לך אבל כשנכתב השטר בלשון האשה הריני מקודשת לך דומיא דשטר מכר ויהבה ליה אכתי לא מקדשה עד שיאמר הבעל הרי את מקודשת לי בשטר זה נמצא דגמר הקדושין בדידיה תלוי ולא בדידה דומיא דמכשרים בנתנה היא ואמ' הוא באדם חשוב שיאמר הרי את מקודשת לי בנתינה זו וקרינן ביה שפיר כי יקח ולענין לשון השטר גרידא הוא דילפי' מאת בתי דומיא דשטר מכר ולהכי הוא דקרינן ביה כי יקח ודרשי' נמי כי יקח שהאיש לוקחה דיש אם למקרא ויש אם למסורת דומיא דאמרינן בסנהדרין קרי ביה כי ישכב:

הלכתא נינהו ת"י כיון דהלכתא נינהו ל"ל קרא דויצאה והיתה וכו' לשון התוס' גם בכאן מק' דהלכתא לא קאמר אלא דבקידושין בבעל תלי רחמנא דבהלכתא לא מצית למימר קרי ביה כי יקח והשתא דמרבי' שטר מויצאה והיתה הלכתא קאי נמי אשטר ועם מה שפי' לעיל לא קשה דאי הלכתא לא אתיא לענין שטר בהדיא אלא אסתם לקיחות לעולם אימ' דלשון השטר בלשון המקנה כשאר שטרות דעלמא וכי אתיא הלכתא ולאפוקי אמרה היא אתיא אלא עכ"ל דהלכתא אשטר בהדיא קאי שיהא בלשון הבעל ושאר שטרות בלשון המוכר א"כ לשתוק מויצאה והיתה בשמעת' ובביאה מנ"ל לא כתבתי ועמי היתה ושלחתי':

דף י.

תחילת ביאה קונה וכו' נ"מ כגון שפשט' ידה וכו' וקש' מאי בעי הא נ"מ כגון שהער' ולא גמר אי מקד' ולפי'. רשב"א א"ש דאם פירש ודאי מקודש' אבל לדברי ר"יבם דמשמע מדבריו דלעולם אמרי' דעתו אגמר ביאה אם לא שמפרש ואומר שרוצים לקנות בהערא'

משמ' אבל לא אמר בפי' אע"פ שנסתל' ולא גמר אימור מהדר קהדר ביה ולכך נסתל' א"כ הא נ"מ בשלא גמר אי מקדשה וכן יש להקשו' לפ' ר"ת וי"ל דנסתלק ולא גמר לשיטא ליה דלא הוו קידושין דהו' לי' כמ"ד הרי את מקודשת לי במנה ולא נתן לה אלא דינר דודאי דעת שניהם על גמר ביאה הויא אלא הא מבעיא ליה בשגמר אלא שחזרה בה קודם גמר ביאה אם תחילת ביאה קונה דהויא כמי שנתן לה פרוטה אע"פ שצריך לגמור לא לענין הקנין אלא להשלים התנאי כיון דדעתייהו אגמר ביאה דהו"ל כמ"ד הרי את מקודשת לי במנ' ונתן לה דינר, דא"ר אלעזר לעיל הרי זו מקודשת וישלים דכמאן דאמר לה ע"מ דמי וכשנויא דרב אשי דמונה והולך שאני או דילמא סוף ביאה קונה דלא חיילי קדושין אלא לבסוף דכולה ביאה במקום קידושין דשוה פרוטה קיימא וכי היכי דבשוה פרוטה מצי' למהידר בה עד שישלים הפרוט' הכי נמ' מצי למהדר ומסיק רבא כל הבועל דעתו אגמר ביאה כלו' לא מבעי מערה דאם לא גמר לא הוו קידושין אלא אע"פ שגמר אין דעתו שיקנה כלל אלא בגמר ביאה ומצי' למהדר בה והשתא א"ש הא דדקדקו התוספת אמאי לא קאמר כל המערה בהכי מתרצה נמי שיטת ר"ת דלא קאמר נ"מ שעשה תחילת הבראה ולא גמר למרות ועוד היה קשה לפר"ת דמאי קמבעיא ליה בתחילת הבראה הא כיון דילפי' קיחה קיחה לא קני אלא מה שקונה בעריות דהיינו בהכנסת ראש עטרה גמורה דפחות מכאן ודאי דלא מחייב בעריות דאינו אלא נשיקה כדאמרינן התם בהבא על על יבמתו כ"ש גבי קידושין דאיכא למימר דעתו אגמר ביאה ועוד ק' כיון דמסי' הכא דכל הבועל דעתו אגמר ביאה פשיטא דהיינו מירוק לגמרי דומיא דשפח' דכתי' בה דאין סברא כלל לומר דדעתו אהכנסת עטרה ותו לא דהא אמרינן בעלמא תחילתו באונס אע"פ שלסוף אומרת הניחו לו שאלמלא נזקק לה שוכרתו פטורה מ"ט יצר אלבשה אם כן היכי אמרינן התם אשה נקנית לבעלה בהבראה ולא אמרינן דעתו אגמר ביאה אלא דהא פשיטא ליה נמי לר"ת דבעשה הבראה גמורה ולא מירק דלא הוי קידושין ולאו מטעם דלא קניא אלא דקידושי טעות הוא דדעתייהו אגמר ביאה והא דאמרי' התם דנקנית בהבראה היינו לענין שלא תוכל האשה לחזור בה דהו"ל כע"מ מקיים תנאים ותזול והכא מבעי ליה בהבראה גופא שאשה נקנית בה אם מתחילת הבראה נקנית דלא מציא למהדר בה או אם חוזרת עד סוף הבראה ומסיק כיון דכל הבועל דעתו אגמר ביאה ולא סגי בלא מירוק לגמרי כי היכי דלא להוו קידושי טעות עיקר קנין הוי הבראה גמורה דומיא דעריות וכולה הבראה במקום פרוטה דקידושין קיימא ופחות מכאן לאו כלום הוא ורבינו נסים גאון תירץ ההיא דיבמות איירי אחר קידושין והק' התוספות דקיחה קיחה לא מיירי בחופה כלל ויש ליישב פירושו דכיון דאשה הוקשה לעריות שהוא ניקנת

בהעראה אף על גב דלענין קידושין לא ילפי' דתלו בדעתייהו וכל הבועל דעתו אגמר ביאה נ"מ היכי דנתרצו לקדש בכסף אם בעלה אחר כך קונה בה קנין גמור ליורשה וליטמא לה אעפ"י שלא גמר דומיא דחופה דאף על גב דחופה צורך ביאה היא דהכל יודעים כלה למה נכנסה לחופה מכל מקום קניא אף על פי שלא נבעלה הראה נמי אף על פי שלא גמר קניא כיון דחשיבא ביאה לענין עריות:

ביאה נישואין עושה וכו' אין להקש' תפשוט מדדרשינן בעולת בעל מלמד שנעשה לה בעל ע"י בעילה לדונה בחנק כנישוא' דכתי' ומתו גם שניהם דאפילו הימא שהערה בה ועדיין היא בתולה מכל מקום מסתבר דבעל עושה אותה בעולה הועיל והוא נקנית לו ע"י בעילה זו כי היכי דעושה אותה בעולה שלא כדרכה לדברי הכל ולהכי לא אמרינן נמי נ"מ לדונה בחנק:

קתני ביאה וקתני נשאת תימא אמאי לא דייק דקתני וזכאי במציאתה בתר קידושי ביאה דאי נישואין עושה שוב אין לאביה זכות בה אלא מאי אית לך למימר דמילי מילי קתני ואם לא קדשה בביאה האב זכאי במציאתה וכולי אם כן מאי קשיא ליה דקתני ביאה וקתני נשאת משום דהפסיק הענין במילי דלא שייכי בתר דינא הוצרך לומר השתא נשאת,. ומקבל את גיטה יש להסתפק אם יכול האב לקבל גט לבת קטנה משנשאת לשון התוספות ולכאורה משמ' דאין ענייננו לכאן ונראה שהוקש' להם אם משנשאת אין האב יכול לקבל את גיטה כדמוכח בירושלמי אמאי לא דייק מדקתני ומקבל את גיטה דמשמע בתר דקדשה בהנך נשואין דקתני כסף ושטר וביאה ואי ביאה נשואין עושה תו לא מקבל גיטה כיון דלא ס"ד דמקשה לומר דקאי אשארא לכך כתבו התוספות יש להסתפק ומשום הכי לא דייקו הכי משם דלא פשיטא ליה לגמרא שלא יקבל את גיטה ואיכא למדחי דאיפשר דיכול לקבל ומיהו מתוך הירושלמי יש להוכיח כן אבל ק' מאי מספקא להו משנתינו היא בפרק נערה בהשיא את בתו וגרשה או נתארמלה ר' יהודה אומר כתובתה של אב אמרו לו משנשאת אין לאביה רשות בה ומפר' התם טעמא דר' יהודה הואיל וברשותו נכתבו אלמא הכל מודין שמשנשאת פסקה רשותו ואי מקבל את גיטה אכתי עדיין לא יצתה מרשותו ועוד קשה דבירושלמי מוכח בהדיא דמוקי לה כמשנה ראשונה בארוסה ואביה מקבל את גיטה אלמא למשנה אחרונה דלא אכלה אלא נשואה אין אביה מקבל את גיטה ולמה הוצרכו התוספות לדקדק מדדחיק וכולי וכגון שאמר התקבל וכולי ונר' דבנערה נשואה לא מספקא להו לתוספות דמשנשאת פקע רשות אביה לגמרי שהרי יש לה יד לעצמה ויד יתירה דזכי לה רחמנא דוקא בארוסה דהיא או אביה מקבלין גיטה אבל בקטנה דאין לה יד לעצמ' מסתפקא להו אם עדיין היא

מתגרשת ע"י אביה ולהכי לא מתוקמא מתני' דתרומות כמשנה אחרונה כלל דבקטנ' ליכא תשלומין דקרן וחומש דלאו בת חיובא היא ובנערה נשואה דיש לה יד לעצמה תו לא מקבל אביה את גיטה לכך דקדקו התוספות מתוך שנויא בתרא דדחוק לאוקומא בסוס רץ נוקמא בשנשאת כשהיא קטנה וקבל אביה את גיטה בעודה קטנה ולא ידעה עד שנעשית נערה ולפי זה ההיא דמשנשאת אין לאביה רשות בה איכא לאוקמה בנערה אם לא מכח הירושלמי:

וחייבין עליה משום א"א פ' הקו' אם קבל בה אביה קדושין משמע שרוצה לפרש דלא קאי אאם בא עליה יבם דההוא אפי' שלא ברצון אביה איתיה דבכל ענין קני והוקשה להם לתוספות אמאי אצטריך דבכלל כל העריות דקתני בסיפא איתיה וא"ת נימא דאשמועי' רבותא בא"א מה שאינו בכל העריות דבא"א כתי' ומתו גם שניהם ולאפוקי מדר' יאשיה דאמר עד שיהיו שניהם שוים ונקט לישנא דא"א דמשמע נשואה דבנשואה פשיטא ליה טפי דכתי' גם שניהם כדכתבו התוספות לדברי רש"י וגם לדברי התוספות בנערה המאורסה מיהת בעי' שניהן שוין והשתא לא הוה שמעינן לה מכלל דכל העריות כיון דיש לחלק בדיניהם מגזרת הכתוב אמרינן דלא מיירי אלא בעריות דקורבה ויש לומר דהכי מוכחי התוספות דע"כ א"א בכלל דכל העריות משתמע אף על פי שיש לחלק בדינה תדע מדמייתי בפרק ד' מיתות מינה דלא חיישי' לתקלה כיון דמומתין על ידה אפילו בהמה אף על גב דליכא תקלה ולא אמרינן בהמה דתלי בתקלה ליתא בכלל כל העריות דלא קתני אלא עריות דקורבה אלא ע"כ כל שהיא ערוה משתמע ותרצו דקאי איבם והשתא ליתיה בכלל אם בא עליה א' מכל העריות דשמא אין זו ערוה כלל דלא חשיב אלא כמאמר ומ"מ כללא דכל עריות אכל גווני עריות קאי ויבום זה אי קנו מדאורייתא בכלל א"א היא ואי לא איכא ערוה:

תו כת' התוספות אבל ק' דבפרק בן סורר וכו' וכי תימא דאקידושין דאחיו שמת קאי מ"מ מצי למפרך וכו' וקשה היכי ניחא להו אי אקדושין דאחיו קאי דאטו חייב מיתה דמחייב משום דקידושי אחיו הוא הרי מת ופקעת אישותו וליכא עלה אלא לאו דלא תהי' ומי גרם מיתה לזה יבומו של אח הל"ל אדעתא דהכי לא יבים וי"ל דאי אחיו שמת קדיש אדעתא דהכי יבום דאח אע"ג דלא יבום אדעתא דהכי קני דלא גרעו מאנוס ושוגג אך קשה לפי זה היו יכולים התוס' לתרץ דלהכי לא קאמר דאיילונית לאו בת יבום היא דאי לאו בת יבום היא שמא לשם קידושין דידיה בעל והויא א"א להכי קאמר אדעתה דהכי לא קדיש דאפי' תימא לשם קידושין בעל קידושי טעות נינהו דאדעתא דהכי לא קדיש וניחא טפי לפרשה כן ולא אומר דנקיט הך לישנא משום דקאי נמי אא"א דעלמ'

דכיון דע"כ קאי איבם מנ"ל דקאי נמי אא"א דעלמ' ועוד ק' לפי ההיא דבן סורר מאי קשיא להו אמאי אצטריך וחייבין עליה הא מינה דייקי' התם דהולכין בדיני נפשות אחר הרוב אין לך חידוש גדול מזה וכי תימא דאמסקנא דהתם דמוקי לה בשהכיר בה מקשים אם כן מאי קשיא להו בדברי המקשה דכיון דאאם בא עליה יבם קאי הול"ל אדעתא דהכי לא יבום דהמקשה ודאי לא ס"ד דאיבם קאי ורבותא דחייבין ס"ד דלהולכין אחר הרוב אתיא ולפי המסקנא דמוקי לה בשהכיר בה איכא למימר דרבותא משום יבום הוא וע"ק לדברי התוס' דאיבם קאי ליכ' למידק התם דהולכין אחר הרוב דהא דקתני חייבין לאו כשבאו עליה בקטנות קאמר אלא באו עליה כשהיא גדולה חייבין עליה משום ביאת היבם שבא עליה כשהיא קטנה וקמ"ל דביאת קטנה קנאה בקנין גמור ולא מדרבנן וכי תימא לפי זה אפילו תימא דקאי אא"א דעלמ' לישני התם נמי וחייבין משום א"א לכי אגלא מילת' שאינה אילונית חייבין משום ביאה זו של קטנה הא ליתא דא"כ הו"ל התראת ספק ולא כלום היא אבל היכא דקאי איבו' נוקי לה בשבא עליה לאחר שבגרה וי"ל דהמקשה סמיך אכל העריו' דסיפא דקתני התם והשתא לסבר' המקשה הקשו התוס' דע"כ הא דהולכין אחר הרוב מסיפא דכל העריות שמעי' לה דאיכא כמה עריות דקירבה דתלו בקידושין כדפריך בתר הכי מינה התם א"כ לדידך רישא דחייבין למאי אצטריך אי לענין יבום הא לאו בת יבו' היא ותרצו דהא דחייבין קאי בין איבם בין אא"א דעלמא כלומר דלא מצית לאוקמה ביבם גריד' דמסיפא דכל העריות שמעינן אף עריות דתלו בקידושין וה"ה א"א דעלמא להכי נקט לישנא דקידושין לרמוז דקאי אסיפא דאי מרישא גרידא הוה ידע דמצי למדחי מאי חייבין קרבן להכי כת' התוספות דהתם פריך מהא דחייבין משום א"א כלו' מסיפא נמי דמשתמע בא"א אך קשה לפי המסקנא דהתם בדקבל עליה נהי דמתרץ דאדעתא דהכי קדיש מכל מקום ביבם לא מהני דאילונית לאו בת יבום והם אמרו שהחידוש הוא דלא תימא הא דניקני' מדרבנן להכי קתני וחייבין עליה לומר דקנאה ביבומו מן התורה והא לאו בת יבום היא ואף אם נדחוק לומר דבדקביל עליה קאי יבם שקבל ובעל לשם קידושין אעפ"י שהיא אילונית אכתי תקשי אי בעל לשם קידושין מאי רבותא היא הא הויא א"א מכח קידושין לא מכח יבום וי"ל דמ"מ אין אנו מכירין בה ושמא אינה איילוני' וקידושין לא תפסי ביבמתו וביא' קטנה שמא אינה אלא כמאמר והיינו דקמשמע לן דחייבין עליה' כא"א גמורה ומיהו לשון התלמוד דקאמ' בדקבל עליה לא משמע דקאי איבם דאפילו נתרצה לאו כלום הוא אלא הול"ל כשבעל לשם קידושין ומיהו לפי מה שכתבתי לעיל דרישא דחייבין עליה יש להעמידה כשבאו עלי' לאחר שהגדילה וקמ"ל דקנין דביאת יבם בקטנה הויא קנין

גמור ניחא שהמקשה לא הק' אלא מכח סיפא דכל העריות דהויא א"א בכלל והא משני בדקביל עליה וראיתי שם בתוס' שמדבריהם יש ליישב בע"א וע"ש:

תו נת' התוס' והר"ר דוד תירץ וכו' דאי לא תני אלא הא דמומחין על ידה ה"א עריות דומיא דא"א אבל בהמה לא ע"כ משמע מדבריהם דבהמה לא דמיא לשאר עריות א"כ השתא נמי דקתני א"א באנפי נפשה היכי מייתי בהמה נימא דוקא דעריות ובהמה לא דמי להו דעריות אין לה על אלו קידושין אבל יש לה על אחרים ובהמה אכולהו אסירא וקיימא ודוחק לומר דמכח יתורא דקתני א"א באנפי נפשה נכניס בהמה בכלל כל העריות וי"ל דמדשנה מתני' בלשון דהכא קתני חייבין עליה והכא קתני מומתין על ידה שמעי' דההיא דמומתין על ידה לאתויי בהמה אתיא שאינה נהרגת מחמת עצמה דאם אדם חטא בהמה מה חטאה אלא לפי שבאת לאדם תקלה על ידה והיינו רבותא דהיא פטורה וליכא תקלה ומומתין על ידה אבל ברישא גבי א"א קתני וחייבין עליה שבחטאו הוא מת שעבר עבירה כדתנן על העריות שבתורה אחד גדול ואח' קטן הגדול חייב והקטן פטור.

וכבר שלח ר"י בן בג בג וכו' ומה שפחה כנענית שאין ביאתה מאכילתה וכו' הק' התו' ונימא יבמה תוכיח שביאתה מאכילתה ואין כספה מאכילתה אף אני אביא ארוסה ותימא אי לא מסקי התוספו' השתא מה שכתבו בסמוך דאין ללמוד שכסף קונה באשה מק"ו דשפחה דאיכא למפרך שכן יוצאה בכסף א"כ מנ"ל דיבמה אינ' נקנית בכסף ואי מסקי מאי מקשה ואם אינה רוצה כיצד תאכיל ועוד דלא נפ"ל מויבמה ביאה גומרת בה ואין כסף ושטר גומרים ואפילו קנין גרידא ליכא למילף שיקנה בה והיאך תאכל הא לאו קנין כספו הוא ולמה הוצרכו התוספות לדחוק עצמם ולומר דגילוי מילתא בעלמא הוא ועוד אפי' תימא דס"ד שכסף איפשר שיאכיל אעפ"י שאינו קונה היכי מצי למימ' יבמה תוכיח היא גופה תיתי בק"ו שיהא כסף מאכיל בה מק"ו דשפחה וי"ל דודאי אם היינו באים ללמוד מיבמה שלא יהא כסף מאכילה דומיא דיבמה איכא למפרך מה ליבמה שכן אין כסף קונה בה אבל לסתור ק"ו דשפחה מכח ביאה שפיר אמרי' יבמה תוכיח שלא גרמה לה שהיא נקנית בביאה שתקנה בכסף אפילו קנין גרידא מדרשה דויבמה אא"א ארוסה שלא תהא ביאתה גומרת להאכילה ע"י כסף ואין כאן ק"ו מדרשה דויבמה משפח' שאין ביאה גורמת הדין ואם מצינו שכסף קונה באשה לא מצינו שיאכיל לכך דחקו התוס' לומר דגילוי מילתא בעלמא הוא ואחר כך דחקו לומר דאפ"ה איכא למפרך שכן אינה נקנית וכו':

שאין ביאתה מאכילתה פרש"י אם בא עליה כהן ולא קנאה בכסף אינה אוכלת וכו' ותימה דמי הצריכו לרש"י ז"ל לומר וקידושין נמי לא תפסו בה דאפילו תפסי בה מכל מקום לשם שפחות אינה נקנית בביאת' דהא לעיל עביד ק"ו מאמה העבריה שאינה נקנית בביאה ונקנית בכסף אעפ"י שקידושין תופסין בה ועוד לדברי רש"י דעיקר הק"ו הוי מכח שאין בה קידושין נימא אמה העבריה תוכיח שנקנית בביאה בתורת קידושין ואין כספה מאכילתה וכ"ת מה לאמה שכן יוצאה בכסף ובשנים ויובל הרי כתבו התוספות דלענין אכילת תרומה לא שייך למפרך הכי ונראה שרש"י ז"ל הוקשה לו דהיכי עביד ק"ו משפחה לפי שאין ביאתה מאכילתה ומה לי אם אינה אוכלת בביאה הרי אוכלת בשטר חזקה וקנין סודר מה שאין אשה ניקנית בהם ומכח ביאה שע"י חופה שהיה מאכילה אין לדון ק"ו במה לביאה שכן קונה ביבמה ומה לחופה שכן אינה קונה אלא אחר קנין אחר ומה לתרווייהו בהדי הדדי שכן גומרין לכך פי', דעיקר הק"ו לא עביד אלא מכח שאין לשפחה קנין לגמרי ע"י ביאה דליכא למפרך דשפחה נקנית בשאר קנינים דאדרבה מה שנקנית ברבוי קנינים מוכח שאין קניינה קנין חשוב דבכל מילי נקנה דכי פרכי לעיל מה ליבמ' שכן אינה נקנית בשטר זהו לענין קנין דזו שנקנית בכל דהו דהיינו שטר גם תהיה נקנית בכסף אבל השתא שאנו באים ללמוד אכילת תרומה אם בשפחה שקניינה בכל דהו או אוכלת ע"י קנייניה אשה שאינה נקנית אלא בדבר חשוב לא כ"ש שתהא קניינה מאכילתה והא דעביד ק"ו מכח ביאה לא לפי שאינה ניקנת בביאה הוא דאדרבא מוכח שקניינה חשוב שאינה נקנית בקל אלא שהיא גרועה כ"כ דלא שייך בהו ביאה כלל דדמי' לחמור ואעפ"י שהיא גרועה כספה מאכילתה זו הוא שחשובה שע"י ביאה אוכלה אינו דין שכספה מאכילתה וליכא למימר דאמה עבריה תוכיח דמה לאמה שכן יוצאה בשנים וביובל ובגרעון כסף אלמא קניינה גרוע הואיל ובקל הוא יוצא' שכל מילי מהני לקנותה לפיכך אין קניינה מאכילתה והא דכתבו התוספות דשכן יוצאה בכסף ולא שייך למפרך לענין אכילת תרומה זה כשבאנו ללמוד אכילת תרומה משפחה דאדרבה זו שאינה יוצאה בכסף דקניינה חשוב דין הוא שתאכל מק"ו:

זו שכספה מאכילתה אינה וכו' וא"ת ונימא דיו אסוף דינא וכו' לשון התוספות משמע לכאורה דזו קושית הגמ' שה"ק הכא תרתי והכא חדא ואם כוונת' לומר דרב נחמן לא משני מידי קשה דלא תי' דבין תירוצי' הראשון דגילוי מלתא בעלמא הוא בין תירוץ רבינו שמשון דלא הוי דין חדש לא הוזכר זה בדברי רב נחמן כלל ולמה הוצרך לחזור לפרש הק"ו דאכתי איכא דיו עיקר התירוץ חסר מן הספר ע"ק מאי דקשיא לי' לגמרא מ"ש הכא

דפשיטא ליה מצי לתרוצי בכה"ג ובביאה שלא ע"י חופה מיירי כפשטא דברייתא ואפ"ה ק"ו מיהא איתא דשפחה שאינה נקנית בביאה נקנית בכסף וכסף מאכילתה בתרומה זו שנקנית בביאה אינו דין שתהא כספה מאכילתה דליכא למפרך דיו בביא' שתזנ' ואינה מאכלת חדא דמפריך ק"ו ועוד דאין זה דבר חדש כדכ' התו' ולמה הוצרך הגמר' לעשות ק"ו מכח שביאתה מאכילתה בתרומה ולר' יהודה בן בתירה אי דוקא נקט שביאתה מאכילתה לדידיה נמי תקשי כיון דלא אמרי' דיו בלא אכילת תרומה מצי למעבד ק"ו ועוד לר' יהודה בן בתירה דאף ארוס' אוכלת אמאי איצטר' כל טהור בביתך לאתויי נשואה ונר' דהמקשה דפריך הכא תרתי והוה ס"ד דאמרינן דיו ולא מפריך ק"ו אלא שיהא כסף מאכיל ע"י חופה דומיא דביאה ותירץ רב נחמן דע"כ מפריך ק"ו דביאה ע"י חופה הא קי"ל שהיא מאכלת מכל טהור בביתך ואם כסף ע"י חופה מייתי להא לא צריך ק"ו דמקרא ילפי' לה שקונה ולהכי אצטריך רב נחמן לעשות הק"ו מכח שביאה מאכלת שהמקשה לא היה סבור אלא שהק"ו הוא מכח שביאה קונה מה שאינה קונה בשפחה ולתירץ הר"ר שמשון נמי נראה דהא דקאמר דהכא לא הוי דין חדש היינו משום דאכילת תרומ' שאנו באי' ללמוד אינו חדש באשה שהרי מצינו שהיא אוכלת ע"י חופה ולא דמי להההיא דכיצד הרגל שאנו באים לדון נזק שלם בקרן דלא מצינו מעולם בו אלא חצי נזק והשתא אי לאו קרא דכל טהור ליתיה לק"ו דאמרינן דיו כיון דהוי דין חדש שלא מצינו אכילת תרומה גבי אשה כלל להכי מתרץ רב נחמן דאכתי ק"ו מיהא איתא דזו שביאתה מאכילתה ע"י חופה מיהת אינו דין שתהא כשפחה ולא הוי דין חדש ומיהו על עיקר הדיו שהק' התוספת וגם מה שהק' בגמר' הכא תרתי והכא חדא קשיא לי דכלהו תרתי לא מהני מאי דמהני כסף לחודי' שהרי כסף מאכיל בשפחה וביאה וחופה בהדי הדדי לא מאכיל דאפילו אי דייני ויש דינא מכסף וביאה שאינם קונים בשפחה וקוני' כאן ליכא למפרך דיו דהא אשכחן דכסף גרידא עדיף מינייהו השתא דדייני' מכסף דהשפחה היכי שייך לומר דיו אסוף דינא ויש לומר דמכל מקום קשה דע"כ ביאה לחודה עדיפא מכסף שהרי קונה ביבמה במקום שאין כסף קונה בה ואם ביאה לחודה אינה קונה כ"ש כסף לחודיה וליכא למפרך מה לביאה שכן אינה קונה בשפחה דאין זה גרעון כח של ביאה אלא גרעון של שפחה שאין בה ביא' כלל דהוי כחמור ואכתי על דברי התוספת ק"ל דכי אמרינן בעלמא דאמרינן דיו אסוף דינא היינו כעין ההיא דכיצד הרגל שע"כ אין בקרן בר"ה אלא חצי נזק כדכתיב בקרא הילכך יש לנו לומר שהכתוב הקיל בקרן והוי כעין דון מינה ואוקי באתרא דאמרי' בעלמא אבל הכא שאנו רוצין לדון ק"ו משפחה שתועיל כסף באשה כמו שמועיל בשפחה מק"ו אין לך לומר דיו בביאה ולא תאכיל

אלא אחר חופה דהא לית לן מיעוטא בביאה שלא תאכל אלא אחר חופה דאדרבא בתר דילפי' דכסף בלא חופה מאכיל כל שכן דביאה בלא חופה מאכיל דקנין כספו קרינן ביה דלא שני לן בין קנין דכסף לקנין דשטר וביאה ועוד מק"ו אתיא דכסף שאינו מאכיל ביבמה וכי תימא מה לכסף שכן מאכיל בשפחה תאמר בביאה שאינה מאכלת ליתא דמה שאינה מאכלת בשפחה היינו משום דאינה קונה שאם היתה קונה היתה מאכילה והיכי שייך למימ' כאן דיו אסוף דינא דהת' בפ' כיצד הרגל נתקשו התוס' אמאי אמרי' דיו אסוף דינא דכל ק"ו כך הוא וכו' ותרצו דכיון שהחומר' הי' מעין הדין שאנו באים ללמוד אמרינן דיו שיהא כחמור שבו והתם דוקא שייך לומר כן דע"כ אין ללמוד כל שכן ברשות הרבי':

רבינא אמר מדאוריית' מפשט פשיטא ליה וכולי קשיא לי דבדרבנן מה שייך לדון מכח חומרא שביאת' מאכילתה שאם ביאתה מאכילת' היינו משום דאין לחוש שם לסמפון שאין אדם שותה בכוס כו' אבל היכא דאיכא למיחש חיישי' ואי' משום דלא חשו בשפחה בכסף לחודה מינה הו"ל למילף ולא מכח ק"ו אלא דאי איכא למיחש לסמפון אמאי לא חשו בשפחה ועל הר"ם שהביאו בתוספות קשה דדיו לכסף שתאכיל מן התורה הביאה שאינה מאכלת אלא מן התירה דאירוסין עושה ונר' דהכי עביד רבינא ק"ו דאי ס"ד למיחש לסמפון טפי הו"ל למיחש בשפחה שכולן צריכות תיקון שתאכלנ' בתרומה שיש בהם חשש סמפון ואף לאחר זמן אינה ראויה לאכול כמו אש' ע"י ביאה שנבדקת על ידה והיה ראוי לתקן שלא תאכל שפחה תרומה אלא ע"י בדיקה ואעפ"כ לא תקנו גבי אשה שארוסה אינה אוכלת כדעולא ולאחר ביאה ראויה לאכול שאין בה חשש סמפון ומסר והלך דלא שכיח אכפול רבנן למגזר ולמתקן אלא ע"כ ליכ' למיחש לסמפון מדלא חשו בשפחה שיש לחוש בה יותר:

דף יא.

עד שתכנס לחופה משום דעולא וי"ל דעד שתכנס לחופה לאו דוקא אלא עד שיגיע זמן וכו' לשון התוספת והא דלא קאמר בגמרא איכא בינייהו הגיע זמן דמשום דעולא ליכא משום סמפון איכא משום דאפילו מ"ד משום סמפון למשנה ראשונה מודו דלא גזרו אל' עד הגעת זמן דבדיקת חוץ שמה בדיקה כדאמרינן התם בכתובות:

תו כ"ת וצ"ל דמאי בינייהו לא לפי האמת שמותר עכשיו קאמר לשון התוס' ותימה הוא דאמרי' מכדי בין למר ובין למר לא אכלה מאי בינייהו כלומר מאי נפקא מינה לענין דינא מהני תרי טעמי והיכי קאמר דהנפקותא אינו לפי האמת ועו' הא דשלח ליה ר"י בן בג בג שמעתי עליך שאתה או' ארוסה אוכלת במאי מוקמינן לה דהא לפי האמת לעולם

אינה אוכלת ונר' דר"י בן בג בג הוא דטעי בדברי ר"י בן בתיר' ששמע שהיה אומר הטעם משום דעולא לא חייש לסמפון ושלח ליה לדבריך ארוסה בת ישראל אוכלת כגון בדמסר והלך דליכא למיחש לדעולא שלח ליה עיקר גזרה משום דעולא והואיל והוצרכו לגזור גזרו גם משום סמפון והא דקבעי גמרא מאי בינייהו לאו לפי האמת שנוהג עכשיו לדברי רבי יהודה בן בתירא אלא לדברי ר"י בן בג בג דשלח ליה שמעתי עליך דלא חיישת לסמפון וארוס' אוכלת ומפרש בינייהו קבל לפי האמת ומסר והלך לסברתו של בן בג בג והיינו דשלח ליה שמעתי עליך שאתה אומ' ארוסה אוכלת קביוסטוס פירוש בקונטרס גונב נפשות ודבר תימה לומר דסתם עבד גונב נפשות הוא דאמרינן הגיעו ואם נפשך לומר כיון דסתמו גנב היינו קוביוסטוס דמאן דעביד הא עביד הא אם כן ההיא במשה ניחא דמי שהוא גונב ממון אף הוא לוקח נפשות ומיהו איפשר דלענין מקח טעות כיון דסבר וקביל לענין גניבה ה"ה אם נמצא קביוסטוס דכיון דלא התנה שמע מינה דלא קפיד וההיא דבכורות נמי יש ליישבה לפר"שי דאדלעיל קאי דקאמר בפרטן של לויים את מוצא וכולי קביוסטוס היה או אינו בקי בחשבונות ואני מביא ראיה לפירוש רבינו תם דאשכחן בירושלמי בפרק השולח ההוא גברא דאתא קמאה דר' בון אמר ליה כדרנא דלא מרווחנא אמר ליה עכבין כדין אמ' ליה בקוביוסטיס קאמינא פי' לשחק בקוביא:

שכן אשה מקפדת על עצמה וכולי קא סלקא דעתיה דרבי זירא אפילו פשטה ידה וקבלה אינה מקודשת וכולי לשון התוספות ומשני פשטה ידה. לא קאמינא דאפילו בפרוטה הית' מתקדשת וכולי אין להקשות דמי הצריכו לכ' שהרי המקשה לא הוקשה לו בפשטה ידה וקבלה פחות מדינר דמשמע דבהא יש סברא לומר שתהא מקודשת דמכל מקו' מכח בנתיה דרבי ינאי דאין שם סברא כלל צריך לומר דכסף דאמר רחמנא לאו כסף דחשיב לגבי אשה קאמר ואפילו פשט' ידה וקבלה פרוטה מקודשת דע"כ הוא כסף דחשיב בעלמא דאמר רחמנא לכך הוצרכו התוספות לומר בשנויא דאפילו קבלה פחות מדינר שפיר דמי כי קאמינא בדשויה שליח:

תו כתבו ונראה דהכי פריך אלא מעתה וכולי אם כן נתת דבריך לשיעורין ואם תאמר אם כן אמאי צריך גמרא למפרק בפשטה ידה הוה ליה סתמא אפילו אם קדשה על ידי שליח אם כן נתת דבריך לשיעורין ועוד יש לדקדק שהתו' היו יכולין לקיים שיטת ר"שי זכרונו לברכה בכהאי גוונא דלא תקשי לפי המסקנא דנתת דבריך וכולי דבנתיה דרבי ינאי סתמא דעתיהו נמי כשאר נשים וי"ל דאפילו על ידי שליח פריך מכח סברא דפשטי' ידה דלא תימ' בדשוי שליח דעתיהו אקידושין כשאר נשים דמצי למימר אי דעתי' בהכי מכל מקום כיון דלא חשיב כסף לגבייהו הוה ליה כמתרצית להתקדש בפחות מפרוטה

ולהכי פריך פשטה ידה וקבלה וכולי דאם תאמר הכי נמי דלא הוו קידושין אם כן נתת דבריך לשיעורין ואפילו על ידי שליח צריך לומר שלא יהיו קידושין ומשני פשטה ידה לא קאמינא והשתא על ידי שליח אינן יוצאות מכלל שאר נשים ולשיטת רש"י זכרונו לברכ' אין התוס' יכולין לתרץ בכה"ג שאם המקשה לא הו הוקשה לו אלא בפשטה ידה משום דאין זו סברא שנאמר שאף על פי שנתרצית בפחות מתרקב לא הויין קידושין משמע דבע"י שליח ניחא ליה שלא יהיו קידושין כיון דידעי' בהו דקפדן א"כ כי משני פשטה ידה לא קאמינ' משמע דבשויה שליח אפי' בבנתיה דר' ינאי לא הוו קידושין כסברת המקשה וכן פר"שי ז"ל ותימא דנתת דבריך לשיעורין אבל לדברי התוס' עיקר קושי' נתת דבריך לשיעורין מכח דהיה ס"ד דבפשטה ידה אינ' מקודשת ומסיק בפשטה מקודשת ובשויה שליח לא קפדה כל כסף האמור בתורה סתם כסף צורי פי' הקו' אם פירש שקלים וכו' ולקמן בשמעתין פי' הקונט' דה"ג גופא והיינו משום דאי קאי אדלעיל וכו' לשון התוספות וצריך ליישב מה שייך מה שפירש לקמן דגרסינן גופא למה שפירש כאן בדברי רב יהודה אר"א ונראה דמשום דיש לתמוה דהא מילתא דרב יוסף לא מתוקמא כלל כפי המסקנא דמסיק דרב אסי בכסף קצוב דוקא קאמר היה נראה לומר דהא דקאמר טעמייהו דבית שמאי כדרב יהודה לאו היינו דמילתיה דרב יהודה היינו מילתייהו דבית שמאי אלא הכי קא' טעמייהו בדרב יהודה דקאמר אעפ"י דמפליג בין כסף תורה לכסף של דבריהם אלמא כסף של תורה במנה צורי אלא דבית שמאי מוסיפין על דברי רב יהוד' דאילו רב יהוד' לא אמר אל' בכסף הקצוב והם אמרו אף בכסף סתם והשתא דגרסינן גופא משום דרב יוסף אמ' דטעמייהו דב"ש כטעמי' דרב יהודה ולא כוותיה ומילת' דרב יהודה גופא היכי מתפרשא ומסיק דבכסף קצוב דוקא א איתמרא והיינו כטעמיה ולא כוותיה דאילו ב"ש אף בכסף סתם סבי' ליה דכסף צורי הוא אבל ר"שי ז"ל פירש כדברי רב יוסף כל כסף סתם וכו' שאם סתם הוי פחו' שבמטבעו' וכיון דאפיקתיה וכו' משמע דבעי למימר דמילתא דרב יהודה היינו מלתייהו דב"ש ולפי זה לא היה ליה לגמרא למימר גופא דהא אדרב יוסף קאי והוה ליה למפרך והרי מעשר והרי קידושין לאסוקי דלא כרב יוסף ותירצו התוספות דהא דגרסי' גופא היינו משו' דהך שקלא וטריא באנפי נפשה אתמרא במתיבתי' אמילת' דרב יהודה תדע דאם אדרב יוסף אתמר' הוה ליה למפרך לאלתר לדברי רב יוסף דב"ש כרב יהוד' לימ' רב יהודה אמר רב אשי כב"ש אלא משום דבאנפי נפשה אתמרא קבע' גמרא בה"ג וממילא אדחיה מילתא דרב יוסף:

מה כלים שנים אף כסף שנים וכו' הכי גריס רש"י ולדברי רש"י קשה למה ליה לגמר' לאיתויי דריש' דדבר חשוב דעיקר שנוי' לא הוי מדרש' דמה כלים שני' וי"ל דלא תקשי כדהקש' רש"י לפירוש רבותיו דהיכי אתיא הך דרשה דכלים ומפקא מכללא דקי"ל בכל התורה כולה סתם כסף פחות שבצורי הא כלים איצטריך לגופיה לאשמועינן אפילו מחטין כדאמרי' התם לכך יצאו כלים למה שהן דכהאי גוונא כתב התוספות לרב דכסף אצטריך ליה לגופיה לכפירה לא דרשינן מיניה הקיש' דמה כסף כדדריש שמואל דלא דרשינן הקיש' אלא מכח דמייתר להכי קאמ' כיון דע"כ כסף מייתר לשמואל צריך למדרש מה כסף דבר חשוב שיהיו שוין שתי כסף לאפוקי הא דאמרינן לכך יצאו כלים למה שהן והשתא לשתוק מינייהו דאטו גריעי משוה שתי כסף להכי דרשינן מה כלים שנים ומפקא מכללא דכל כסף האמור בתורה:

עוד כ' רש"י נהי דמעה היא מטבע הפחות שבצורי מיהו שתים מנ"ל והא דלעיל גבי אשה כתב כיון דמפקת ליה מפרוטה אוקמא אדינר היינו משום דלגבי אשה אין:

כסף חשוב לגבה אלא דינר ומיהו איכא בין טעמא דר' זירא דשכן אשה מקפדת על עצמה דלדידה אם פשטה ידה וקבלה פחות מדינר מקודשת כיון דקרא חשיב כסף צורי ע"כ פרוטה קאמר ואם פשטה ידה וקבל' גליא דעת' דמתרצה אבל להך טעמא כסף קצוב קאמר רחמנא דבדינר מקדשה ובציר מהכי לא:

ובתוספת הקשה ר"י על דברי רש"י ז"ל דאכתי לא דמי להההיא דלקמן דבתר דידעינן דפרוטה הוי שפיר כסף איכא למימר כיון דאפקתי' אבל השתא דאמרת דסתם כסף מטבע פחות שבצורי קאמר מי הכניסה לפרוטה שתצא דאין במשמע כסף אלא מעה ויש לומר דמכל מקום ידעינן דפרוטה חשיב' לענין מעשר והקדש כדאמר קן בסמוך וכסף שכתוב באש' סתמא לא משתמע מעה משום דפחות שבצורי הוא דהא קרא לא קפיד אפחות אלא מטעם דתפסת מועט הוא דמפרש רש"י בפחות דכיון דלא גליא קרא מסרן לחכמים והכל מענינו של דבר גבי אשה יש לפרשה בדינר שהרי פחות מכאן אין זה חשוב לגבה לענין שבועה יש לפרשה במעה מדלא פריש מ"מ פחות קאמר דתפסת מועט תפסת. עוד הקשה ר"י ז"ל אהא דפרשינן דאתא לאפוקי ממ"ד טענו שני מחטין חייב דהך דרשא דמה כסף דבר חשוב אתיא אליבא דשמואל פיר' דבריו ז"ל דשמואל גופיה הוא דקאמר התם לכך יצאו כלים למה שהן וא"ת ולדידיה מי ניחא ע"כ הך גרסא איתא התם כדכתב רש"י והתוס' כתבו דאתיא אליב' דשמואל דלא אצטריך ליה כסף למידי אחרינא ודריש ליה ללמד גזל כלים דבר חשיב והא היא גופי' אמר לכך יצאו כלים למה שהן ואעפ"י שר"י עצמו בא ליישב זה במ"מ והא דקאמר יצאו כלים למה

שהן לאו דוקא וכו' אך שיהא שוה פרוטה כלו' ולהכי אהני הקישא דכסף שיהי' שוין פרוטה ומ"מ גם לשיטת רש"י ולגרסתו יש ליישב כן ואעפ"י שרש"י בהדיא כ' לאפוקי ממ"ד לכך יצאו כלים וכו' מכל מקום לא מפני כן נדחה שיטתו לגמרי שהרי יש ליישבה שלא כדבריו אלא כדברי ר"י וי"ל דלשיטת רש"י הכא לא מתוקמא כלל דלרב אסי כסף דעלמא לא הוי פרוטה אם כן חשיבות דכסף היינו מע' דפרוטה לא חשיבא כסף וכי דרשינן מה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב צריך לומר דכלים שוין מעה קאמר ולאפוקי מההיא דאמרינן יצאו כלים למה שהן אבל לר"י מתרץ שפיר ההיא גרסא אליבא דשמואל דלא קיימא לן כרב אסי דהכא ולדידיה חשיבות דכסף בכל התורה כולה שוה פרוטה היא והכי דרשינן מה כסף דבר חשוב דהיינו פרוטה בעלמא אף כלים צריכין שיהיו שוין כל אחד פרוט' ומיהו ההוא כסף מסרו לחכמים דמשמע להו מעה כדכת' רש"י דומיא דכלי' שהם חשובי' למלאכתן אף כסף צריך שיהיה חשוב מעה ורש"י ז"ל גריס התם אף כל דבר חשוב כלו' שאר מילי לבד מכלי' דאלו כלים אפי' ב' מחטין ויצא מידי קושייתו של ר"י ז"ל ומיהו הכא נרא' דלא חס לגרוס כן דאנן לדברי רב אסי קיימ' ורב אסי קי"ל כוותיה דשמואל בחדא דס"ל דטענ' עצמה שתי כסף ואייתר ליה כסף ללמד על כלים דבר חשוב דהיינו מעה דהוי לכל הפחות חשיבות דהכא ולאפוקי מאידך דשמואל דיצאו כלים למה שהן דאל"כ לא הוה נפיק האי כסף מכל כסף שבתור' ושמואל דס"ל הכי התם לא ס"ל כהא דרב אשי כדפיר' לעיל:

ומה שתמה ר"י על דברי רש"י ז"ל דהא אין היקש למחצ' תימא הוא דלא אמרי' הכי אלא כשאנו באים לסלקם כגון אם הייתי אומר בכלים דבר חשוב וכסף לא הוי דבר חשיב אתי' הקישא להשוות' לכל מילי אבל הכא אדרבא כסף חשיב טפי בכל התורה כולה דהוי דינר וחשיבות אנו באים ללמוד מהקישא לא גריעו' דהא כלי חשוב הוא כיון שראוי לעשו' בו מלאכ' גדולה כדכת' התוס' וכי מפני שהוק' לכלי חשוב נגרע לכסף מחשיבותו בכל ה התור' כולה:

עוד הקשה רש"י ז"ל וכי מחט דבר חשוב הוא והא גמרי' התם לכך יצאו כלים למה שהן ואע"פ שיש לדחות דהכא לא ס"ל ההוא דאמר לכך יצאו כלים כדכח' רש"י ז"ל עצמו דהך בריית' מפקא מההיא דאמרי' לכך יצאו כלים מ"מ פריך שפיר דהיכא אשכחן דכלים סתמן דבר חשוב הן אדרבה אמרינן התם לכך יצאו כלים כלו מכלל כסף לומר לך כלים במה שהן משמ' דסת' כלים כל שהן משמע והתוס' כתבו דמ"מ חשיבות גדול יש בהן שראויין לעשו' מלאכה גדולה וחשיבותן משוי להו כשוין מעה וזהו לפי שהן סבורין דכלים שוין פרוטה בעינן הלכך חשיבותן מכשירתן להיות כמעה כסף אבל רש"י משמע

ליה סתמא במה שהן אפי' פחות מפרוטה ונהי דאהניא להו חשיבותן לאחשובינהו ככסף פרוטה אבל לא לומ' דחשיבי יותר מפרוטה וא"ת והא מסקי' בפר' הזהב דפירי לא עבדי חליפין לר"נ דכ"ש נעלו נעל אין מידי אחרינ' לא אע"ג דקי"ל קונין בכלי אע"פ שאין בו שוה פרוטה ולא אמרי' דכ"ש פירי דשוין פרוטה ולא אמרי' דכ"ש פירי דשוין הרבה: **וי"ל** דהתם אין לנו אלא מה שמצינו מפורש במקרא כי היכי דאמרי' ללוי דאמר בכליו של מקנה דס"ל שהגואל נתן לבועז ולא אמרי' כ"ש בכליו של קונה דדמי טפי לחליפין כדכתבו התוס' שם דאין לנו אלא מאי דכתיב בהדיא וכן כתבו התוס' בפר' השולח בעובדא דשקל כומתא שדא בה וא"ת אמאי איצטריך טעמא לענין מטבע דאינו עושה חליפין משום דדעתיה אצורתא וצורתא עבידא דבטלה כדאמרי' לעיל בההוו' פרקא א"ל דנעל כת' הא לא קשיא דאצטריך לרב ששת דס"ל פירי עבדי חליפי' ונעל לאו דוקא וכן כתבו התוס' שם ועוד הקשה רש"י דבהדיא אמרינן התם איפכא מה כסף דבר חשוב וכו' ותימא הוא דמה כח אותה גרסא יפה דכי היכי דגרסי רבותיו הכא לך יכולין לגרוס שם ואם נפשך לומר דההיא ע"כ מדרש' הכי לשמואל דמייתר ליה כסף ללמד על כלים דבר חשיב כדאמרי' התם דייקי קראי כשמואל א"כ מאי קש' ליה על דברי רבותיו מינה ההיא כשמואל והך גרסא דהכא כרב מדרש' ומוקמי לרב אסי כדתירץ רב למתני' ימיהו שמואל לא ס"ל הא דרב אשי לכך נר' שכל כונתו של רש"י ז"ל אינה אלא להכריע דכלים לא חשיבי כדי שנדרוש ונאמר מה כלים דבר חשוב והכריע מסבר' דמחט ודאי לא חשוב ועוד מדאמרינן התם יצאו כלים למה שהן משמע ועוד מדאמרינן התם אליבא דשמואל מה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב אלמא אי לאו הקישא דכסף כלים לא מקרו דבר חשוב שהסברא לא תשתנה משמואל לרב זו נר' כונתו של רש"י במה שהשי' על דברי רבותיו ואין עליו תמיהותיו של ר"י ז"ל אבל לשיטת רבותיו נר' לתרץ דהכי דרשי' מה כלים כל שרץ וחשיבי למלאכתן אף כסף הפחות שבחשובין דהיינו מעה ולא תימא כסף דינר בכל התורה דאתיא הקישא ומפקא מהך כללא דמה כלים כל שהן חשובי' למלאכתן אף כסף כל שהוא קרוי חשוב ואיזהו פחות שבחשיבותן מעה ואי קשיא לב"ה דס"ל דכסף בכל התורה היינו פרוטה הכא גבי טענ' דכל טענה וכפירה אי אפשר בפחות מפרוט' ואמרי' כיון דאפקתיה מפרוטה אוקמ' אמעה כסף ומ"ש מאמה העבריה דמפקי' לה מפרוטה משום דבעינ' גרעון ופדיון ומוקמי להו אשתי פרוטו' ולרבותיו של רש"י ניחא דדרשי' מה כלים דבר חשוב אף כסף דבר חשוב דהיינו מעה ויש לומר דאי הוי סגי הכא בב' פרוטות לא היינו צריכי' להיקש' דמה כלים שנים אף כסף שנים ולשתוק קר' מכלים ומדאצטריך כלים אלמא חשיבת מעה בעינן ואתי כלים ללמד שיהיו שתי מעות:

והרי מעשר דכתיב וצרת הכסף בידך ותנן הפורט כו' פרש"י מיהו שמעי' מינה שחלל תחל' על הפרוטו' ותי' אימא דחלל על פרוטו' שוות דינר אבל פרוט' לחוד' לא מהניא וכן ק' לקמן דיליף הקדש ממעשר לחלל על שוה פרוטה מנ"ל דפרוטה חשיבא אימא פרוטו' שוות דינר דוקא. וע"ק לפי האמת דקי"ל כב"ה דפרוט' חשיב' כסף בכל התורה כולה יתורא דהכסף למאי איצטריך וע"ק על דברי רש"י נסמוך גבי הקדש בלשון שני שכתב ועוד דהכא כספים יתיר' כתיבי דאי כתוב בהקדש כסף יתיר' אמאי אצטריך למילף מג"ש דמעשר נדרש' מגופ' דקרא וי"ל דאף על גב דבכל התורה קי"ל שוה כסף ככסף גבי מעשר אכסף דוקא קפיד קר' דכתיב וצרת הכסף משמע מטבע של צורה ותנן אין מחללין מעשר על אסימון ולא על המטבע שאינו יוצא ואי בעלמא פרוט' לא מקרי כסף לפי שאינה כמטבע של כסף דצורי א"כ אפי' חילל על תרקב פרוטות לא מהני דכיון דכסף לא מקרי מידי דשוי' כסף לא מהני דלאו מטבע הוא ומשני דכסף דבר שהוא יכול לחלל על פרוטות אע"פ שאינן מטבע של צורי הואיל ומ"מ טבעא הוו וקרי' ביה וצרת צורת של דבר ומיהו פרוטות שוות דינר רבינן דפחות מכאן לא חשיבי בכל התורה וגבי הקדש אי קי"ל התם מכח שום דרשא דשוה כסף ככסף לפרוטות שוות דינר לא אצטריך ג"ש דלא גריעי משוה כסף אלא כי אתי' ג"ש לאוקמה אפרוטה דהוי כעין דון מינה ואוקי באתרא ובשאר מילי דלא דמי לא ילפי' וללשון שני שפי' רש"י דכסף יתיר' כתיב אהני' ג"ש לומ' דחלול על פרוטו' מהני ואהני יתורא דכסף להעמידו על שוה פרוטה:

הילכך בשאר כסף דעלמא דליכא יתורא נהי דתילף מג"ש דפרוטות מקרי כסף מיהו פרוטות שוות דינר דומיא דמעשר והשתא לפי האמת אליבא דב"ה דפרוטה חשיבא בכל התורה כלה אצטריך יתורא דהכסף דלא תימא דאכסף דוקא קפיד רחמנא ופרוטה היא של נחשת להכי מרבינן מיתורא דהכסף אפילו מטבע של נחשת כיון דהוי מטבע של צורה:

דף יב.

ההוא גברא דאקדיש באבנא דכוחלא וכו' רב חסדא לא ס"ל כשמואל הכא לא מצי לשנויי כדלעיל משום דמיירי שקדשה אחיו לשון התוס' וק' הואיל והתוס' דקדקו מדאמר לה לאו כל כמינך וכו' דמשמע שרב חסדא היה בא להפקיע קידושי ראשון למה הוצרכו לומר דמיירי שקדשה אחיו אפי' אם קדשה אדם אחר יש להוכיח מדאמ' לה לאו כ"כ למיסרה משמע שרב חסדא לא היה אוסרה על השני אעפ"י שלא נתן לה הראשון גט שאם נתן לה גט אף לדברי האם אינה אסורה על השני וע"ק דמדאמר להו השתא מיהת ליתנהו קמן ומייתי מדר"ח עידיה בצד אסתן ותאסר מוכח בהדיא שרב

חסדא היה מתי' לאחרון בלא גט ועוד מדפרשו רבנן מההיא משפחה שאם חשש ר"ח לסברת שמואל וקבלה גט מראשון אמאי פרשו רבנן מינה וי"ל דאין להוכיח מדא"ל לכ"כ למיסרה אבתרא דה"ק לדבריך אין האחרון יכול לשאנה ואת גרעת כחו בזה שאל"כ אע"ג דצריכה גט מראשון מספק מ"מ בדין היינו כופין את האחר לגרש דקי"ל בשלהי גטין מגרש ראשו' ונושא שני משום דראשו' לא חזיא ליה אעפ"י שיגרש שני שלא יאמרו מחזיר גרושתו מן האירוסין והשתא ולדבריך כיון שקדושי הראשו' קדושי ודאי אינו בדין שנכוף אדרבא קדושי שני לא חלו ורב חסדא לא המנה כלל וכפה את הראשון לתת גט וכנס שני אע"ג דאמרי' דאיכא עדים בצד אסתן לא חש להו דהשת' מיהת ליתנהו קמן ולהכי פרשו רבנן מינה דסברי דגט מעושה שלא כדין הוא כיון ששמעו דאיכא סהדי ה"ל להמתין ולא לעשות כל הגט ונ"ל דהתוס' משמע להו דע"כ מיירי כשקדשה אחיו דאל"כ אמאי אמרי' לאו כל כמינך ואמאי לא מהימנא לגבי דידה לשויה נפשה חתיכה דאיסורא כדאמרי' בעלמא אמרה טמאה אני אע"פ שחזרה ואמרה טהורה אני לא מהימנא דשויה נפשה חתיכא דאיסורא ואמאי לא אסרינן למקדש מלכונסה:

ואף על גב דחזרו לומר שתהא אשה נותנת עיניה באחר דהרי אומרת טמאה אני תביא ראיה לדבריה כדאמרינן בשלהי נדרים התם היינו שאם נאמר דמהמנה לשויה נפשה חתיכא דאיסורא הרי היא נאסרת על בעלה איסור עולם ואנו חוששין שמא הי' רוצה להפקיע עצמה מיד בעלה אבל הכא למה לא נאמר שיגרש ראשון ויקיימנה השני דלזה למה לא נאמינה דפשיטא דלא ס"ד שנאמין לדבריה לפטרה בלא גט לכך כ' התוס' דהכא מיירי בשנתקדשה לאחיו דהשתא אם היינו חוששין לדבריה היתה נאסרת על בעלה איסור עולם הילכך לא חיישי' כלל דאמרי' עיניה נתנה באחר ומקלקלת על בעלה דומי' דיהודית שהיתה כוונת' לקלקל עצמה על בעלה:

הא איכא סהדי באידית כתב התוס' ואין לפ' דשמא איכא סהדי דא"כ אין לדבר סוף הק' מהרי"ן לב זיל בח"ג דשמא כי היכי דחייש שמואל שמא שוה פרוטה במדי ה"נ חיישי הני רבנן שמא ההיא אבנא הוה ביה שוה פרוטה עכ"ד ולדבריו תיקשי א"כ אמאי אצטריך למימר והא איכא סהדי וכו' ואמרו אם הקלו בשבוייה נקל בא"א נימא הכא יש לחוש שמא באותו זמן הוה ביה ש"פ דגבי שבויה לא שייך למיחש כה"ג אלא ע"כ דהכא בעיר הזאת לא חיישינן כלל שמא נתייקרה ולא ידעו בה העולם אבל הא איכא למיחש שמא דבר זה שוה פרוטה במדי דמילתא דשכיחא היא דמה שהו' זול כאן במקום אחר ביוקר וכיון דלהא דשמואל לא חייש מכ"ש דלא חיישינן שמא נתייקרה כאן ולא ידע בה אדם. עוד כתבו על מה שפירש"י ז"ל דהכא מיירי שיצא הקול שיש עדים במ"א דהאי

קלא בתר, קדושין לאו כלום הוא ואי מקמי קדושין אי לא נתחזק בב"ד לא חיישינן ליה ואי אתחזק מ"ט דרב חסדא וכתב הר"ן ז"ל דמיירי בקלא דמקמי קדושין ולא אתחזק בב"ד וכיון דפשטה ידה וקבלה קדושין חיישינן לקלא אע"ג דלא אתחזק דאין לך אתחזק גדול מזה והקש' ז"ל דא"כ מאי מייתי מההיא דיהודית ההיא בתר נישואין הוא ועוד הק' כיון דטעמא משום דפשטה ידה וקבלה קדושי' הוא למה לא פרשה בקלא דבתר נשואין ואתחזק ומשום דפשטה ידה והן הן דברי המרדכי שפי' דהכא בקלא דבתר נשואין מיירי מדמייתי מההיא דיהודית כמו שהביא הוא ז"ל דמאי קשיא ליה מדמייתו מיהודית דהא לא מייתי ראיה מדיהודית לענין קלא דהא התם איהודית לא היה שום קול אלא לענין שלא תהא נאמנת לשויה נפשה חתיכא דאיסור' בעי לאוכיחי מההיא דיהודית דאמר לה לאו כל כמינה דאמך וכו' ומאי דלא מוקמי' לה בקלא דבתר נשואין דוקא משום דע"כ ההיא דר' חנינא מקמי קדושין הוא שלא קדשוה שום כהן אלא שהתירום לכהונה אלמא אפילו דקלא נפקא קמי קדושי' לא חיישינן ליה:

אם הקלנו בשבויה וכו' כתבו התוס' וי"מ אם הקלנו בשבויה היינו משום דאפי' איכא סהדי שנשבית מ"מ לא היינו יודעים אם נטמאה וכו' ודברים תמוהים הם מאד דהא מסקי' התם דבעדי טומאה קאמר דאי ס"ד עדי שבועה מאי איריא דאיכא סהדי במדינת הים אפילו אם באו לפנינו כאן הא תנן אם משנשאת באו עדים ה"ז לא תצא ולא נשאת ממש אלא משהתירוה לינשא והרב מהר"י ן' לב ז"ל הק' בדברי התוס' ודחי לה בשינוי דחיקי ואפשר לתרץ דבריהם ולומר דאם הקלנו בשבויה לפי שיש להעמיד בחזק' כשרות דאפי' נחשיב זה הקול בס' דתרי אמרי נטמאת וב' או' לא נטמא' אמרי' אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי איתת' אחזקתה דמה שראינ' שנשבית לא מפני כך הורע' חזקתה דמ"מ אין אנו יודעים אם נטמאת ואינ' אסור' מן התורה נקל בא"א דאי איכא סהדי דאות' אבנא דכוחלא אית בה שוה פרוטה אע"פ שיהיו שם עדים אחרים שיאמרו שלא היה בה שוה פרוט' הו"ל ספיקא דאורייתא ולחומרא דאין להעמידה על חזקת היתר כדמעיקרא שהרי יצאת מכלל פנויה ונכנסה לידי ספק שהכל ראו שנתקדשה וכשיש ספק בקידושין תו ליכא להעמידה אחזקת פנויה כדכתב התוס' בפ"ב דכתובות בשנים או' נתקדשה ושני' או' לא נתקדשה דאמרי' ה"ז לא תנשא והק' בתוס' הו"ל לאוקמא אחזקה ותי' כגון שאנו יודעי' שזרק לה הקידושין ומספקא לן אי קרוב לו אי קרוב לה וחד אמר קרוב לו וחד אמר קרוב לה דכיון דודאי זרק הקידושין לית לן לאוקומ' אחזקה להתיר' לכתחילה ועוד נרא' בעיני דהנך מפרשים ס"ל דהא דמסיק רב אשי עדי טומאה איתמר לאו עידי טומאה ממש קאמר דלישנא דהא איכא עדים משמע דידעי' בודאי דאיכא עדים או קלא

דאתחזק בבי דינא ואי קלא דטומאה היא אמאי לא חייש ליה ועוד מדלא אמרי' התם והא איכא עדים שנטמאת כי היכי דאמרי' הכא והא איכא עדים דבההיא שעתא הוי ש"פ אלא משום דבגמ' דייק טעמא דלא אתו עדים הא אתו עדי' מתסרא והא אמר אבוה דשמואל כיון שהתירו' להנשא אע"פ שלא נשאת כלו' דאפי' יבואו עידי שביה לא חיישי להו משום רב אשי עידי טומאה אתמר דבין דידעי' בודאי שיש עדים שהיו בשביית' לא היה בדין להתיר' עד שיתברר הדבר ע"פ העדים שהם יודעים בודאי אם נטמאת או לא נטמאת כדאמר ר"י בהאומר גבי עד א' דמהימן גבי בעל מום משום דאת"ל שלח ואחוי וכתב התוס' דמהתם מוכח דכל שאיפשר להתברר מבררינן לה למילתא והכי משמ' בפ"ק דפסחי' גבי משכיר בית ופריך מאי נ"מ כגון דליתיה קמן דכשייליה הא איתיה קמן מבררינן למי שכר הכי נמי כיון שיש עדים שהיו עמה בשביה נמתין עד שיבואו ויתברר על פיהם אבל ודאי אם אמרו נשבי' ולא ראינו אם נטמא' מחזקי' לה בחזקת טהור' כיון שהותרה והיינו דאבוה דשמואל והא דחיישי' הכא לעידי טומאה הוא דחיישי' שמא יעידו שנטמא' ואמ' ר' חנינא עידיה בנד אסתן ותאסר דאילו הוו קמן ודאי שיילי' להו השתא דליתנהו קמן לא מנטרינן לה עד דאתו:

האי גברא דקדיש בציפתא וכו' וכל שתיקותא דלאחר מתן מעות לאו כלום הוא ליכא למידק מהכא דרבא לא ס"ל לדשמואל דשמ' לקידושי ודאי הוא דקאמר לאו כלום אבל לקמן דשלח רבינא אתון דשמיע לכו הא דרב הונא חושו לה משמע דאיהו לא חייש כלל וי"ל דהכא ליכא למיחש לקידושי דציפתא כלל דכיון דד' זוזי כריכי בה ויהבינהו ניהלה מילתא דלא בעי לקדושה קידושי ספק אלא קידושי ודאי וקש' קצת דמאי מייתי מהא דכנסי סלע זה דודאי שתיקותה לאו כאומרת הן דסברה שאינה צריכה להשיב דהא מעיקרא לאו בתורת קידושין יהבינהו ניהלה אבל הכא דבתורת קידושין קבלה ההיא ציפתא ונהי דאיהו לאו אדעתא דציפתא קדיש איהי מיהת בתור' קידוש' קבילתה שאם היה דעתו של איש כן היתה מקודשת מספק כדשמואל השתא דאמ' לה תקדש בד' זוזי דאית בה הו"ל לממחי ולומר לה בהדיא ועדיף טפי משדיך דמפלגי' בסמוך ושמא יש יותר סברא לחלק בין שדיך ללא שדיך כששתק' בשע' מתן מעות דקבלת בשדוכי' הוי כמפרש' אבל שתיק' דלאחר מתן מעות לעולם אינה כמפורשת:

אלימא רצתה דאמרה אין לא רצתה דאמ' לא הא אשתיקה הוו קידושין וכו' וא"ת לא כי אלא אמרה אין מקודשת בודאי אמרה לא לא מקדשה כלל הא שתקא הויא ספק מקודשת וי"ל שר"נ בעי לאוכוחי דע"כ ליכא לחלק בין שדיך ללא שדיך דאל"כ קשו מתנייתא אהדדי ואפי' תימא הא שתקה הוי ספק והתניא קדשה בגזל וכו' מקודשת

ודאי וגמ' בעי למימ' דלא תימא הא אישתקה הוו קדושין כי היכי דלא תקשי לך ההיא דקדשה בגזל דא"כ נתני מקודשת.

דף יג:

האשה שהביא' חטאתה וכו' משנה היא במס' קינים וקתני סיפ' וכו' וק' דכל זה לא שייך הכא דגמרא לא מייתי הכא סיפא דמתני' וע"ק מאי ק' להו לתוס' דמשמ' אבל היא עצמה מביאה חטאתה אחר עולתה דודאי היא עצמה תביא חטאת ועולה בתחל' דעולה קמייתא לא חלק' לה דבעי' חטאת ראשו' דאטו מי שהבי' עולה ראשו' אין לה תקנה כלל וי"ל שהתוס' הוק' להם לשמואל דמיירי מתניתין דהפרישה מחיים מאי קמ"ל מתני' דלא יביאו יורשים חטאתה דהא חטא' למיתה אזלא ואי לאשמועי' דחטא' שמתה בעליה תמות הא שמעי' לה בכמ' מתני' חמש חטאות המתות וחד מיניהו חטאת שמתו בעליו ומאי איריא משום דהביא' עולתה הו"ל עולה שמתו בעליה קרבה וחטאת שמתו בעליה לא קרבה לכך כתב' התוס' דלדיוקא איצטר' לו' הא מתה תביא חטא' אחר עולה ואשמועי' דבדיעבד כשר ולא היתה צרי' להביא עולה אחרת אחרי':

תו כת' התו' דכל חטאות קודמות וכו' אפי' חטאת העוף לעולת בהמה ולא הוצרכו התוס' לומ' זה שלא נעמיד משנתינו בחטאת העוף ועולת בהמ' דהא מתני' דקינין בעופות מתניא דתנן ריש' דמתני' הביאה חטא' תור ועולת' בן יונה וכו' אלא דלא תימ' ע"כ ההיא דאשר לחטאת ראשו' לעכב אתא דאי' למצו' ממיל' משמע מדכתי' החטאת ובתר כתיב ואת השני יעשה עולה כמשפט לכך כתבו דהתם דרשי' מינה לרבות שחטאת העוף קודמת לעולת בהמה ומכל מקום ליכא למימר דלכתחלה קאמר וכולי:

תו כת' התוס' אלמא משמע דאפי' בדיעבד לא קרבה ותימ' שהתוס' העלימו המסקנ' דמסי' התם והעלה משמע שהעלה כבר להכשיר בדיעבד ומיהו התם הכי מסיק שאני עולת מצורע דכתי' והעלה וכו' והשת' כ"ש דק' לפי המסקנא דמדאיצטרך קרא לריבויי גבי מצורע להכשיר בדיעבד ש"מ מבנין אב פסלינן אפילו בדיעבד בעלמא ותרצו התוס' דהתם לאו מכח בנין אב פריך דמב"א ליכא עיכובא אלא מכח דרשא דזאת תהיה דכתיב גבי מצורע והא דמייתי בנין אב דאי לאו בנין אב שבכל מקום החטאת קודמת לא הוה קאי עליה עכובא דזאת תהיה ומסיק שאני עולת מצורע דכתיב בה והעלה והשתא עיכובא דזאת תהיה אתיא לשאר מילי דמצורע ועוד תרצו התוס' דנהי דהמקשה הוי טעי בהכי לומר דמבנין אב שמעי' אפי' לעכב בתר דמסקי' שאני עולת מצורע דכתיב והעלה גמרי מינה בעלמא והא דאמרי' התם שאני לפי סברת המקשה דס"ל דבנין אב עיכובא הוה מתרץ לה דע"כ במצורע גלי קרא ואה"כ דמצית למימר דכיון דגלי קרא גבי

מצורע ה"ה בעלמא ועי"ל דלא בעו התוס' אלא לתרוצי דהא לשמואל דצריך לאוקמ' מתני' לדיוקא הא לא מתה תבי' בדיעבד דאיהו לא דריש לבנין אב לעכוב' משום דאית ליה גילויא גבי מצורע ונהי דגמרא דהתם ס"ל דבמצורע דוקא מ"מ דשמואל מתרצה שפיר בתר דאית לן רבויא גבי מצורע:

אלא מיתת הבעל מנ"ל תימה דבפ"ד מיתות מצרכינן קרא באשת אב וכו' והכא מצריך קרא להתיר אשת איש לאחר מיתת בעלה לשון התוס' וקשה דאכתי מצי למימר דקיימא בעשה דהא עדיפא מינה דייקינן לקמן מדאסר רחמנא אלמנה לכ"ג ודחי לכ"ג בלאו לכ"ע בעשה ועוד הק' הרב מהר"י ן' לב ז"ל למה לא תרצו התוס' שאחרי שראינו שאסר הכתוב עריות לאחר מיתה איצטרך למשרי בא"א וטפי הו"ל לאקשוי דהיינו דאמרי' בגמ' והא עריות וכו' דאי לאו עריות הוה ס"ל הוא אסרה והוא שרי לה השתא דאסר קרא עריות אף לאחר מיתה אלמא באיסורה קיימא ואין מיתה מתרת:

ונראה דבלא שום גילוי ולא שום דרשא הסברא היתה לומר דהוא אסרה והוא שרי לה אבל לאחר שראינו עריו' שנאסרו מחמתו ולא הותרו במיתת הבעלים בטלה לה סברא זו ממילא דאמרי איסור' בכדי לא פקע דאיסור שבה להיכן הלך וס"ד השתא דלא איצטרך שום דרשא ולא שום יתור לזה אלא דמשמעות הוא דעריות אסורות לעולם וה"ק התוס' אדרבא מדאצטריך למדרש התם מקראי שתהא אסורה אף לאחר מיתה ש"מ דבעלמא שריא במיתה דהא מהדרי' התם בפ' ד' מיתות למדרש מיתורא דערו' אביך היא אף לאחר מיתה וכי תימא נילף מינה הפך הסברא מה לעריות שלא הותרו ע"י גט אף לא יותרו ע"י מיתה לכך כתבו התוס' דהנך קראי אצטריכו בתר דאשכחן דמיתת הבעל מתרת וליכא שום גילוי לבטל הסברא דהוא אסרה והוא שרי לה סד"א עריות נמי לשתרו קמ"ל והשת' ליכא למידק מדאצטריך דהא ליכא קראי יתירי גבי א"א וגם ליכא למימר מה לא"א שכן הותרה ע"י גט דאנן לאו מא"א בעי' למילף אלא מכח הסבר' דהוא אסרה והו' שרי לה והשתא ניח' מה שהקשתי דלא מצי למימר עריות במיתה לכ"ע בעשה שהתוס' מקשים כיון דאי ליכ' שום גילוי מסברא ה"א הוא אסרה והוא שרי לה אין לבטל הסבר' מכח עריות דאדרב' מדאצטריך דרש' לאסור בעריו' לאחר מיתה ש"מ הסברא מבחוץ דהוא אסרה והוא שרי לה לגמרי אבל לסברת הגמר' דאית ליה דעריות הויא הוכחה לבטל הסברא דהיא אסרה כי דייקי' מדאסר רחמנא אלמנה לכ"ג מוקמינן דיוקא להתירה ממיתה ולאוקומה אעשה דס"ל דאיסורא לא פקע בכדי ואהא הקשו התוס' אעיקרא דמילתא דמעריות ליכא הוכח' והדרן לסברא קמייתא דהוא אסרה הוא שרי לה לגמרי ומהר"ם הלוי נר"ו פי' שהתוס' מקשים מכח דאצטריכא התם למעט אשת האב

מקרא דערו' אביך היא וכלתו מקרא אחרינא ויבמה באין לה בנים מקרא אחרינא דהו"ל כשלשה כתובים הבאים כא' ואין מלמדין משום דקשיא להו דאי מחד קרא אדרבא נילף מינה ואע"ג דאיכא פרכא מכח הקישא דר' יונה דכי כל התועבו' האלה וכו' הוקשו כל העריות זו לזו כדאמרי' התם בפר' הבא על יבמתו ונ"ל דע"כ לענין התירן לא הוקשו דהא א"א הותרה ע"י גט ושאר עריות לא הותרו אלא כי אתקוש לענין חומר שבהן כשהן עריות ואי א"א שריא מסבר' לא ילפינן איסורא משאר עריות הואיל ושאר עריו' לא הותרו ע"י גט ואכתי קשה אדבעי למילף בגמ' מדאסר רחמנא אלמנה לכ"ג וכו' וכן מדאסר רחמנא יבמה שאין לה בנים אמאי לא דייק מדאסר רחמנא אשת אביו לאחר מיתה מכלל דלעלמא שריא דאי לעלמא נמי אסורה לבנו מבעיא וי"ל דקרא אצטריך דלכ"ע בחנק בא"א ולבנו בסקילה כדין אשת אב בחיי האב ועל זה דקדקו התוס' דמדאצטריכי קראי אלמ' מסברא ה"א דאיסורא פקעה ע"י מיתה ותירצו דדרשא דקראי בתר דקי"ל דאשה שריא הוה וה"ה דה"מ גמ' למגמר מדאיצט' הנך דרשות אלא דאשכח קראי בא"א גופה דשריא:

לכ"ע בעשה אומר ר"י דאיכא עשה בא"א כגון ודבק באשתו לפ"רשי דדייק מושלחה לזו ולא לאחרת קשה דאי דיוקא הוא תהוי במילתא קמייתא באיסור א"א ומאי מייתי מפסולי המוקדשים דמעיקר' אית בהו תרתי מעילה ואיסור גיזה פרקינהו לית בהו מעילה דכתיב תזבח ואכל' פש עליהו איסור גיזה שלא התירו לך הכתוב אבל הכא אי ושלחה דוקא במילתא קמייתא קאי ואי לאו דוקא הותר' לגמרי ולפרש"י אתי שפיר דמעיקרא הוה בה מיתה ועשה יצתה מדין מיתה ונשארה באיסור עשה שבה.

תו כתבו התוס' תימה דלא ילפי' שתתיר מיתה מק"ו דגט ואין לזה קשר ע"ז שאמ' לכ"ע בעשה ולא עם פר"י ולעיל דבעי מיתת הבעל הו"ל לאקשוי כ"הג וע"ק מה שהק' הרב מהר"ין לב ז"ל דנימא דיו אסוף דינ' דיו שתתיר במקום שאין בנים שהיא מותרת ליבם אף תתיר לעלמא ואע"ג כשמותרת ליבם הרי היא בלא תהיה היינו משום זיקה דיבם תדע דכי חלץ לה שריא לעלמא דכתיב ונקרא שמו בישראל וכמו דאמרינן בסמוך הילכך אף כשאין לה יבם תהא מותרת לעלמא אבל יש לה בנים שלא הותרה ליבם מנא ליה שהותר לעלמא ויש לומ' דכיון דאשכחן כשאין לה בני' שהותר' לגמרי ואפי' עש' אין בה כדדרשי' ונקרא שמו בישראל מנ"ל הא דאפילו כשיש לה בנים הותרה לגמרי מסברא דהוא אסרה והוא שרי לה תדע דהא עריות אי לאו דכתי' קראי בהדיא הוה שרינן להו אחר מיתה כדכת' התוס' בתר דא דאשכחן דא"א אשתרי לגמרי ומהר"ם הלוי נר"ו תי' דהכי מקשים התו' תפשוט מיהת במקום שאין לה בנים דשריא לגמרי וכי

תימא דבעי לאוכוחי אף במקום שאין לה בנים א"כ מאי מייתי מדאסר רחמנא אלמנה לכ"ג דילמא בשאין לה בנים דשריא לעלמא אצטריך למסרה אכ"ג וכן קרא דואיש אחר יקחנה מתוקמא בשאין לה בני' דאתיא מק"ו ולכ' תפסי קושיתם בהאי פרכא דאלמנה ולא הקשו לעיל ומדאסר רחמנא אלמנה לכ"ג וא"ת ודילמא אלמנה לכ"ג אסורה אפי' כשהוא יבם לשון התוס' וקשה דהא ליתא דקי"ל אתי עשה ודחי לא תעשה וגמרי לה בפ"ק דיבמות מקראי ואם איתא נילף מהכא וחייבי לאוין אמרי' התם בפרק שני דיבמות דמדאוריית' משמע דאתי עשה ודחי ל"ת מדרבנן הוא דגזור ביאה ראשונה אטו ביאה שניה ולהכי תנן חולצת ולא מתייבמת ועוד דאצטריך התם לאסור ערוה דאחות אש' מדכתי' עליה ומינה ילפי' לכל העריות ואי חייבי לאוין דחו כ"ש עריות ועוד קשה במה תתרצו התוס' הו"ל למכתב האי קרא בפ' יבמין דלא שייך האי לאו אלא גבי כהונה שאם היה הדיוט היה מייבם אלא לפי שהוא כ"ג נאסרה עליו דומיא דגרושה וחללה זונה שהן איסור כהונה וי"ל דאי קרא דאלמנה לענין יבם מיירי ובעלמא לא שייך האי אזהרה דכלהו הכי אסירא וקי וקיימא א"כ לא שייך לומר בזה דאתי עשה ודחי ל"ת דגבי יבמה גופה הוא דקאמר לא יקח והו"ל ערוה דכיון דלאו בת ייבום היא הויא אשת אח שלא במקו' מצוה כדאמרי' גבי אשת אחיו שלא היה בעולמו דדרשי' מכי ישבו אחים יחדיו דכיון דלאו בת יבום היא דמיא לערוה ונפטרה מן החליצה ופוטרת צרתה לכך תירצו התוס' דא"כ הו"ל למכתב האי קרא בפ' יבמין כיון דדין יבים אתי לאשמועי' שאינה בת יבום כלל ולא דמו לשאר פיסולי כהונה דלא שייכי בפ' יבום משום דאיסורי דעלמא הוו ומדחו במקום מצות יבום אם לא מגזרה דרבנן:

חדא דיבם לא מקרי אחר הק' בתוס' דגבי שדה אחוזה אמרינן לקמן דיבם אקרי אחר והיינו דמייתי רש"י לקמן גבי מרבה אני את הבן שבן קם תחת אביו ליעדה ולשדה אחוזה דכתי' ואם מכר את השדה לאיש אחר ולא לבן או אינו אלא לאחר ולא לאח כשהוא אומר לאיש הרי אח אמור הא מה אני מקיים לאחר ולא לבן ותימא דמאי קשיא להו דהתם דרשי' יתורא דאחר למעוטי בן שקם תחת אביו וכולי ואיפכא הק' בתוספות שם בסוטה אבל הכא לא שייך למידרשה לענין בן שהיא ערוה עליו וע"כ לא אתא אלא למעוטי יבם שלא במקום בנים דשרי ליה ולומר דאכ"ע שריא ולעולם משמעות דאחר אף ביבם הוי אי לא דמייתר ותרצו דשאני הכא דבעי למימר דהוי יבם אחר דוקא וקשיא לי דבפ"ק דסוטה בעי למדרש דסוטה חולצת ולא מתייבמת מדכתיב ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר ולא יבם ולא אמרינן דלאיש אחר הוי כל אדם ויבם בכלל אלא מיהו שם הק' התוס' מפ' האשה שנפלו בגמר' דשומרת יבם ופרכי והא בעי' לכשתנשאי לאחר

תטלי מה שכתוב ליכי אמר רב אשי יבם נמי כמו אחר וחלקו התוס' דלענין לשון תנאי בד' שיויה באח אבל באחר דקרא אין האח בכלל וכן כת' בפ' האשה שנפלו דלשון תורה לחוד ולשון חכמי' לחוד ולפי מה שפירש' דמיתורא דאחר דרשי' דהו"ל למכתב לאיש ניחא הכל בלשון תנאי כתובה ליכא יתיר' דלא כתיב לכשתנשאי שאי לאיש אחר דלהכי אמרי בהאשה שנפלו דיבם כמו אחר וניחא נמי מה שהקשו עוד התוס' שם דגבי והלכה והיתה לאיש אחר ממעטי' יבם אע"ג דכתיב איש וכן הכא גבי איש אחר ואילו בערכין מרבי' יבם מאיש וממעטי' בן מאחר וכי תימא מאיש ממעטי' קרובי' ומאחר יבם סוף סוף ואיש אחר יקחנה מאי דרשת ביה והניחו בקושיא וכר' לומר דהתם דרשי' מאיש רבויא ליבם משום דמייתר דלכתוב קרא או מכר את השדה ולשתוק אבל הכא לא סגי דלא לכתוב ואיש יקחנה דומיא דבית וכרם ואי לא הוה כתי' ואיש אלא ואחר יקחנה ה"א מאן אחר יבם וכן בקרא דהלכה והית' לאיש אחר לא סגי דלא לכתוב לאיש דלשתמע הויא בנישואין כמו אשר לא היתה לאיש גם הייתי הליל' לאיש וא"ת למה לי לרבויי יבם מאיש מהי תיתי למעוטא אי מלאחר למעט בן אתא שכן קם תחת אביו ליעד' ולשדה אחוזה ולא ליבם דאע"ג דקם תחתיו ליבוה הא אמר' כלום יש יבום אלא במקום שאין בן וי"ל דאי לאו דרבי קרא ה"א דאחר ממעט כל שקם תחתיו בין ליעדה בין ליבום וכיון דבן לאו בר יבום שקולי' הם אלא אחר שריבה הכתוב ומיעט מרבינן יבם וממעטי':

ואכתי קשה לא לכתוב לא איש ולא אחר אלא אם מכר את השדה ולשתוק דהא ודאי לא מיירי במכר לבעלי' דהא כתיב אם לא יגאל את השדה בידוע דאי מכר גזבר את השדה ודאי לאיש אחר ולא לבעל' הוא מסברא מרבה אני את הבן שקם תחת אביו ומוציא אני את האח וכי תימא ה"א מסברא דתרווייהו כאחד דמיין ויוצאה לכהנים א"כ לכתוב לאיש ולרבויי לא איצטרך ע"כ למעט בן שקם תחת אביו וכתבו התוס' דמאיש נמי דרשי' מעוטא ולא ממעטי' נמי אח דתפסת מועט הוא וי"ל דאי לא כתי' איש ולא אחר אף על גב דבן ואח ליכא למעוטינהו דמהי תיתי למעוטי מ"מ אם מכר הגזבר לבן נהי דאיכא יובל קודם מיתת האב יוצא לכהנים כשאר קונים מ"מ היכא דמת האב קודם שהגיע יובל הרי הוא קם תחת אביו ויורש זכותו שלא תצא לכהני' ואי כתי' לאיש ונשתוק ה"א לרבויי היכא דמת אביו קודם היובל שתצא להכי כתי' לאחר להוצי' הבן דלאו אחר הוא ואי כתיב אחר ולא כתיב לאיש ה"א תרוויהו לא מקרו אחר אע"ג דממשמעו' אחר ממעטו דאיפשר דמקרו אחר מ"מ מיתורא נפ"ל להוציא מי שאינו אחר אלא שקם

תחתיו ותרוויהו ממעטי מיניה שהרי קמ' תחתיו חד לאחוזה וייעוד וחד לייבו' להכי כתי' לאיש:

ונראה לפרש דברי התוספות כאן שהוקשה להם דבהך קרא דהכא דואיש אחר יקחנה אין לדרוש מחמת יתור דנקט איש אחר מפני עגמת נפש כדכתי' גבי בית וכרם ואיש אחר יחנכנו ואיש אחר יחללנו דעוזב לאחרים חילו וע"כ הא דקאמר דיבם לא מקרי אחר היינו לומר דליתיה במשמעות דאחר והא אשכחן גבי שדה אחוזה כתי' ואם מכר את השדה לאיש אחר דאי מכר לאח יוצאה לכהני' אלמא אח בכלל אחר הוא לענין שדה אחוזה אף על גב דמשום רבויא דאיש קאתי' עלה מ"מ שפיר משמע הכא ואיש אחר יבם דמקרי אחר לענין שדה אחוזה ותרצו דלא מסתבר לומר דהוי יבם אחר דוקא ומיהו ההיא דסוטה דדרשינן והלכה והיתה לאיש אחר ולא ליבם לא קשיא להו לתוס' דהתם מיתורא דאחר נפ"ל ולא ממשמעות ואכתי קשה אמאי לא חלקו התוספות דההיא דשדה אחוזה יבם מקרי אחר דאכתי לא קם תחתיו ליבום ומשום דראוי לקום לא שבקי מלקרותו אחר אבל הכא דכתיב ואיש אחר אי ס"ד דביבם מיירי הא לא מקרי אחר שהרי קם תחתיו:

ונר' שכוונת התוספות בדבריהם כך הוא כמו שפירשתי דמה שכתבו דבמקום שמדבר בכל אדם הוי יבם בכלל אחר לאו משום דדוחק לאוקמי אחר ביבם דוק' דאדרבה דוחק טפי היכא דאי אפשר להתפרש אחר בשאר כל אדם שנאמר דגם יבם בכלל אחר דהא ודאי לגבי שאר אינשי יבם לאו אחר הוא שהרי קם תחתיו אבל גבי ואיש אחר יקחנה דלא איפשר להתפרש בשאר אינשי שהרי אינה מותרת להם במיתתו מסתמא דאיבם קאמר אלא עיקר תירוצם הוא דלענין מכרה הוא ושאר כל העם שוין אבל לענין נישואין אם איתא דאין מיתה מתרת ואיסור' בעריות שאין התר אחר איסורן אלא ליבם שקידושין הראשוני' מפילין אותה לפניו אחר קרית ליה מעיקרא קמיה קיימא וזה שכת' א"כ הוי יבם אחר דוקא כלו' וזה לא יתכן דאדרבה ראויה לו מקמי הכי:

דף יד

ת"ל ויבמה ביאה גומרת בה ואין כסף ושטר גומרים בה וא"ת אם כן ולקחה לו לאשה למאי אתא וי"ל אצטריך להא דדרשינן בהחולץ ובס"פ האשה שנפלו משכנסה הרי היא כאשתו לכל דבר לומר שמוציאה בגט ואם גרשה מותרת לחזור לו ולא אסיר' משום אשת אח וא"ת נוקי מעוטא דכסף ושטר לענין בע"כ דביאה קונה בע"כ ואין כסף ושטר קונים אלא מרצונה וי"ל דמאי דס"ד השתא כסף ושטר דומיא דאשה דכולה מילת' דאשה הא גבי אשה לא קנו אלא מרצונה ומהי תיתי דצריך קרא למעוטי וא"ת נימא ביאה

גומרת ואין כסף ושטר גומרים אבל מ"מ קונין דומיא דקידושי אש' לחייב מיתה הבא עליה ולאוסרה על האחין דבר תורה וי"ל דלהא נמי לא צריך קרא דמדאצטריך למכתב יבמה יבא עליה דהו"ל למכתב יבמה יקחנה לו לאשה וביאה בכלל היתה ולמה יצאתה להקיש לומר שהיא קונה קנין גמור מ"ש כסף ושטר קונין ומכל מקום פריך שיהיו כסף ושטר קוני' מיהת תחילת קנין דאשה ומייתי מויבמה ביא' גומ' ואין כסף ושטר קונין כל עיק' וקרא דלאשה דרשי' משבא עליה הרי היא כאשתו לכל דבר וא"ת לפי האמת נימא משקנאה בביאה הרי היא כאשתו וכ"ש קנאה בכסף ושטר דמה ביא' שאינה קונה באמה העבריה גומרת ביבמה כסף ושטר שקוני' באמה אינו דין שיהיו קונין וגומרים ביבמה ואתא קרא דויבמה ומעטינהו דלא גמר אבל מקנ' מיהת קנו דתפסת מועט הוא וי"ל כיון דמעטינהו קרא דלא גמרי תו לא מצית למילף מביאה דקנו דאיכא למפרך מה לביאה שכן גומרת ומהיכא תיתי שיקנו ומיהו קשה דאכתי נימא שיקנו מק"ו דאמה העברי' שאין ביא' קונה ואע"פ כן כסף ושטר קונין בה דהתם אקנויי מקנו לענין שעבוד מגמר לא גמרי ועוד ק"ו מה אשה שאין ביאה גומרת בה אלא ע"י חופה כסף ושטר קונין בתחילת קנין יבמה לא כ"ש וי"ל דלענין שלא יהיו כסף ושטר גומרים בה לא צריך קרא דמק"ו דביאה לא אתיא דעבדי' דיו אסוף דינא דהיכא אשכחן דכסף ושטר עדיף משום דקנו באמה העברי' דיו ליבמה שתהא כאמה שאינה נקנית קנין גמור דאפי' יעדה האדון בכסף מקנתה עדין הוא צריך להכניסה לחופה שתהא כאשתו לכל דבר אף ביבמה לא יקנו לגמרי ואע"ג דביאה גומרת לא ילפי' מינה כדאשכחן בס"פ כיצד הרגל דבעי למילף קרן ברשות הניזק לשלם נזק שלם מק"ו דרגל מכח דרגל חמור דבר"ה משלם חצי נזק וקרן פטור ואמרי' דיו לקרן ברשות הניזק שיהא כרגל בר"ה כמ"ש שם התוספו' לפי שהחומרא מעין הדין שאנו באין ללמוד וא"ת נוקי מיעוטא דויבמה לענין שאין כסף ושטר קונין בע"כ שהיא בדין ומה ביאה שאינה קונה באמה קונה ביבמ' בע"כ בע"כ כסף ושטר שקונין באמה וכו' לא שייך לומר דיו דכסף ושטר איתנהו נמי באמ' בע"כ כדאמרי' לעיל כסף נמי איתיה בע"כ דאמה העבריה אי משום דאב מוכרה בע"כ או משום דמייעד לה בע"כ דאב ובעל כרחה ומעטינהו קרא שלא יקנו אלא ברצונה וברצון אביה כשהיא ארוסה וי"ל כיון דאי כתי' ויבם גרידא מסברא טפי הו"ל למדרש ביאה גומרת בה וכו' ולא דרשי' בע"כ כדמוכח בפרק הבא ע"י הילכך לא מוקמי' מיעוטא לענין דע"כ דאכתי לא ידעו דמיבם בע"כ אלא בתר דכתיב הא דויבמה ולכך הגיה רש"י ומחק הג' דהוה גרס ואימא מאי ויבמה ולאו משום דהכי דרשי' לה ביבמות דהא לקמן נמי אמרינן ואימא לה לשמה אע"ג דעיקר דרשא היא בפ' כל הגט אלא דלפי זה כי משני

א"כ לימא קרא ויבם משמ' א"כ כדאמרת דבע"כ לימא ויבם וליתא דאי לא כתי' אלא ויבם לא דרשי' ליה אלא למעט כסף ולא לרבות שטר דמיעוטא משמ' ולא רבויה כדמ' התם ביבמות דתניא ויבם ביאה גומרת:

בחליצה מנ"ל

וא"ת אי חליצה לא שריא לה אלא מצוה בעלמ' הוא דרמא רחמנא עליה אמאי אצטריך למכת' ככה למעט שלא תצא בגט והלא אף בחליצה אינה יוצאה וי"ל דמ"מ חליצה אוסרתה עליו ועל האחין דכולי' ביתא קיימא בלא יבנה דדרשי' משלא בנה שוב לא יבנה וס"ד דגט נמי אוסרתה להכי אצטריך מיעוטא:

ובמיתת הבעל מנ"ל מקשים מדאצטריך למכתב ככה שלא תצא בגט שמעי' דיוצאה במיתת היבם דאל"כ לשתוק קרא מיני' דמק"ו דאשה לא נפקא דמה לאשה שכן יוצאה במיתת הבעל וליתא דמקל וחומר דבסמוך הוה ילפי' שתצא בגט ובמיתה מק"ו דאשה דאינה יוצאה בחליצ' וכי ממעט לה מגט מדכתי' ככה אע"ג דלא שמעי' מיעוטא למיתת היבם מ"מ ממילא אמעיטא לה דתו לא מצינן למילף ק"ו מאשה דמה לאשה שכן יוצא' בגט כדפריך בגמ' ומשני דחליצה במקום גט קיימא א"נ אצטריך מיעוטא דאל"כ נילף גט מחליצה ואי תימא מיתה תוכיח מה למיתה שכן אינה מתרת במקום יבם ומקשים ונילף איפכא שלא תצא במיתת היבם מק"ו ומה גט שמתיר במקום יבם אינו מתיר ביבמה כל עיקר מיתה שאינה מתרת במקום יבם אינו דין שלא תתיר ביבמה וי"ל דיה למיתה שלא תפקיע ביבמה במקום אחין כשם שאינה מפקע' באשה אבל במקום שאין שם אלא יבם א' למה לא יפקיענה מיתתו בק"ו מאשה ואע"ג דגט דמתיר באשה אינו מתיר ביבמה מ"מ כיון שהחומרא מעין הדין שאנו באין ללמוד עבדי' דיו כדכת' לעיל:

ומה אשת איש שהיא בחנק הכא לא עביד ק"ו מכח שאינ' יוצאה בחליצ' דאין זו חומרא שהרי הוא יוצאה בגט אבל לענין פרכא ס"ד דגמרא דחשיבא פרכא מה שאשה יוצא' בגט אבל לקמן קשה אמאי לא עביד ק"ו מכח שהיא בחנק ואע"פ כן יוצאה בגט יבמה שהיא בלאו לכ"ש וי"ל דלענין שתהא יבמה יוצאה בגט ליכא למילף מאש' דאיכ' למפרך מה לאש' שכן קנה הוא לעצמו לפיכך נתרת ע"י עצמו תאמר ביבמה שכן מן השמי' הקנו לו דכה"ג חשיב חומרא בפ' נערה המאורסה ומה אם אשה שקנה הוא לעצמו מפר נדריה אשה שהקנו לו מן השמים אינו דין שיפר נדריה להכי עבוד ק"ו בסמו' מכח חליצה דהשתא נכנס פרכא בקל וחומר שאף על פי שהקנו לו מן השמי' הרי היא יוצאה בחליצה שהוא חולץ לה ומתיר' אינו דין שיוצא' בגט ומיהו לענין שתהא מיתת היבם

מתירתה לא שייך למפרך הכי שהוא אינו מתירה דמן השמים נמי הפקיעוה כדאמר' מסברא הוא אסרה והוא שרתה שהרי מתו הבעל והיבם:

ותהא א"א יוצאה בחליצה כת' התוס' דאין לומר מה ליבמה שכן בלאו דכיון שחליצה מפק' האיסור מה לי איסור קל מה לי איסור חמור וכדאמר' ביבמות מאחר שהתרתה וכו' וקשיא לי דלא דמי כלל להההיא דר"פ בתרא דיבמות דהתם כי שרינן איסו' לאו מקרא שרי' לה אלא מסברא דלא מחזקי' איסור' כיון דבחזקת התר היתה שאין לבעלה אחין לא נחזיק איסור שילדה חמותה הכי נמי לא היה לנו לחוש שמא מעוברת היא צרתה שאם היה לנו לחוש אפי' בחמותה היה לנו לחוש שהוא איסו' לאו כיון דספק' דאורייתא הוא אבל הכא היאך נדון חמור מקל להקל עליו ועוד ק' הדבר לומר דלאו וכרת לא חשיבא פרכא ובפ"ק דיבמות פרכי' מה לפסח ומילה שכן כרת ובאשה רבה אמרינן גבי ע"א ביבמה דנאמן מק"ו לאיסור כרת התרת לאיסור לאו לא התרת וכן בכמה דוכתי ונ"ל דלא כת' כן התו' אלא היכא דבעי למילף קניינים דכמו שיבמה קונה עצמה בחליצ' כך האשה תקנה עצמה בחליצה דאי קניה נפשה לגמרי מפקע' דאין חיוב כרת אלא בא"א וזו פנויה דמאחר שמפקעת. אין כאן לא איסור קל ולא חמור דכה"ג אמרי' התם מאחר שהתרת מ"ל איסור קל וכו' וכה"ג מוכח לעיל דבעי למילף קנין כסף משפחה גמר ביאה מיבמ' ולא פרכי' שכן בלאו וילפי' כסף מאמה אע"פ שאין בה איסור כרת אלא ע"כ כיון שלמדנו שקונין ממילא יפקיעו האיסור והא דאמרי' בריש הנחנקין מר בריה דרבינא לא שביק ליה לבריה למפתח כוותא דילמא חביל והו"ל שגגת איסור ופרכי' אי הכי אחר נמי ומשני אחר שגגת לאו בנו שגגת חנק ולא אמרי' מאחר שהתרת וכו' דלענין לחוש שלא יבא לידי איסור טפי יש לחוש בשגג' איסור חמור מבאיסור קל והתם בסמוך אמרי' כן מהו שיעש' שליח לבניו ומסיק ואחר מי התירו אלא כבוד שמים עדיף הכא נמי כבוד שמים עדיף ולא אמרי' התם לאו והכא חנק דכיון דלכתחילה שרינן אין לחלק כדכת':

ותהא א"א יוצאי בחליצה מק"ו וא"ת מדאצטריך הנעל שמעי' דא"א אינ' יוצאה בחליצה דאל"תה ק"ו דבסמוך ליתא ולשתוק קרא מיניה ומכח חומר' דא"א דבחנק ליכא למעבד ק"ו דאיכא למפרך שכן קנה הוא לעצמו כדכת' וכן קשה לא לכתוב רחמנ' הנעל ומדאצטרך ספר כריתות ספר כורתה וכו' שמעי' דיבמה אינה יוצאה בגט דאי יוצאה בגט לשתוק מיניה דהשת' הך ק"ו ליתא וכה"ג הק' התוס' בסוף כיצד הרגל גבי דרשא דכספו של זה ולא כספו של אחר ועוד ק' בהא דהקשו התו' מה ליבמה שכן בלאו נימא דמכח גט הוא דעביד ק"ו ומה גט שאינו מוציא ביבמה מוציא באשה חליצה וכו' ואי תימ' מה לגט שכן מכניס גט יבמה שנכנסה יוכיח שאעפ"י שאין שטר מועיל בה להכניס' מועיל

להוציאה דהרי הוא כאשתו לומר שמוציא' בגט וכן קשה לקמן שהק' מה לא"א שכן נקנית בשטר נימא דעביד ק"ו מכח חליצה שאינה פוטרת בא"א וי"ל דבלאו הנך קלין וחמורין דמייתי הוה ילפי' מהדדי אשה וחליצ' במה מצינו דמצינו שפטר באשה ופטר ביבמה וליתן את האמור של זה בזה והאמור של זה בזה והתו' בספ"ק דחולין בשמעת' דכשר בפר' פסול בעגל' דתניא ותהא פרה כשרה בעריפה מקל וחומר ומה עגלה שאינה כשרה בשחיטה כשרה בעריפה וכו' הק' וכיון דאיכא למידן איפכא נימא כל חד וחד תיקו אדוכתייהו כדאמרי' בפ"ב דזבחים גבי ותותר אנינות וכו' ותרצו דהוי כמו מה מצינו והדר הק' מה לפרה שיש בה כמה חומרות ותרצו דעביד ק"ו מכח שחיטה ועריפה וכו' אבל קשה א"כ ק"ו גמור הוא ולא מה מצינו דשחיטה מעריפ' ליכא למילף במה מצינו אלא מק"ו ותרצו דצ"ל דיש שום סברא לעשו' ק"ו יותר מהאחר ואצטריך קרא למעוטי' מעתה היינו עושין ק"ו להפך והתו' כאן מכח כו' ה"ק דאיכא למפרך דע"כ לא ילפינן מכח גט וחליצה דהוו תרתי דסתרן ולשתוק מתרווייהו אלא ע"כ אשה ויבמה ילפינן במה מצינו:

ת"ל ועשהו חטאת הגורל עושה חטאת ואין השם עושה חטאת ואם תאמר ונילף השתא גבי קינין שיקדש בהם הגורל מק"ו ומה במקו' שלא קדש השם קדש הגורל וכו' והתוס' ז"ל בפ' טרף הוקשה להם כן ותירצו דועשהו דרשינן לזה הגורל עושה חטאת ולא לאחר וקשיא להו דהא אצטריך למעט ואין השם עוש' חטא' ודחקו לתרץ ונ"ל דמדאצטריך ועשהו שמעי' דגבי קינין אין הגורל מקדש דאל"כ לשתוק קרא ממיעוטא דועשהו דהשתא ק"ו ליתא אם גם בקינין מקדש הגורל ומיהו לעיל גבי גט וחליצה דאיצטריך תרי מיעוטי אע"ג דמק"ו לא אתו במה מצינו ה"מ למילף ליתן את האמור של זה בזה כדכתבו התוספות בפ"ק דחולין אבל הכא דכתיב חוקה ע"כ אי לאו ק"ו לא הוה מרבינן שיקדש השם דשאני הכא דכתיב עכובא:

הא לאו הכי דרשי' ק"ו תימא הא בפרק טרף וכו' וי"ל דפרכינן הכא משום דכתיב אשר עלה תרי זימני לשון התוס' וא"ת השתא דכתיב ועשהו ל"ל אשר עלה ועוד היכי ס"ד למדרש ק"ו א"כ לשתוק קרא מאשר עלה דהכי דרשי' התם מדהדר תנייה ש"מ עיכוב' וי"ל דאשר עלה משמע עכוב' דהגרל' מעכב דס"ד למצוה בעלמא אכתיב אבל אם עשאן בלא הגרלה לא עכב דקדשים סכין מושכתן למה שהן ושלוחו לעזאזל מושכתו לשמו קמ"ל עד שיקדשם הגורל ומ"מ אכתי ס"ד שאם הוקבע בשם וקרא הכהן על זה שם חטאת לאחד וע"ז לעזאזל תו לא חזו להגרלה מק"ו דקינים שהשם מקדשתן ויחזור ויביא זוג אחר ויגרל בתחלה להכי כתיב ועשהו הגורל עושה חטאת ואין השם עושהו חטאת

אפילו קרא עליהם שם לא קדש כלל ואי כתיב ועשהו ולא כתיב אשר עלה נהי דשמעינן דאין השם עושה חטאת אבל אם לא הוקבעו לא בשם ולא בגורל לא עכב קמ"ל ומ"מ אי לאו ק"ו אשר עלה עכובא לגמרי משמע דלא מהני ביה אלא הגרלה ואתי ק"ו ומפיק מעיכובא וכי האי גוונא צ"ל הכא גבי חליצה דדרשא דרבה אצטריך לומר שכל מעשה שבפרשה מעכב לאפוקי אמירה דלאו מעשה הוא דהכי דרשינן בפרק מצות חליצה הרי הוא אומר ככה יעשה כל דבר שהוא מעשה באיש לאפוקי רקיקה דלאו מעשה באיש הוא ומכל מקום גט דעדיף לא ממעט מיניה כיון דאיכא למדרשים בקל וחומר והוי מעשה יותר חשוב:

תו כתבו התוספות והר"י מקוצי תירץ דמדאצטריך וזאת לגלות דלא קיימ' חוקה אלא אבפנים וכו' וקשיא לי אי לא כתיב וזאת מנ"ל דחוקה לא קאי אדברים הנעשים בחוץ בבגדי לבן דהא חוקה סתמא משמע אכל עבודת היום ומנין הייתי מבדה מעצמי לומר דמתנות שבהיכל ובמזבח החיצון שפיכת שיריים וכולהו עבודות שבחוץ לא מעכבי אי משום דכתיב ועשהו גבי הגרלה לגופיה איצטריך משום קל וחומר ועל כרחין הוה ילפינן אז מיניה דאפילו היכי דכתיב עכובא דרשינן קל וחומר ולא הייתי אומר דאתא לגלויי אכל עבודות שבחוץ אבל השתא דכתיב וזאת דליכא למילף מועשהו מסתבר' דלא דרשינן קל וחומר היכי דכתיב עיכובא וי"ל דמתרי קראי דריש התם דכתיב אחת בשנה וכתיב וזאת דאי מאחת איכא לפרושי אדברים המתכפרים אחת בשנה דהיינו בגדי לבן להכי הדר ומיעט וזאת והשתא מדאצטריך ועשהו שמעי' דאחת בשנה היינו מקום שמתכפרי' בו אחת בשנה ואי מסברא אית לן היכי דאיכא עיכובא לא דריש קל וחומר לשתוק מוזאת ומדאצטריך ועשהו שמעינן דאחת בשנה לא קאי אלא אמקו' שמתכפרים בו וגם השר מקוני סמך נמי אדרש דאשר עלה דדרש התם בגמרא וצריכי תרווייהו כדכתיב לעיל:

אשכחן עבד עברי הנמכר לעכו"ם הואיל וכל קנינו בכסף לכ"כ לרבינו תם דפ"ה הואיל וכל קנינו של עכו"ם בעבד עברי בכסף דכתי' מכסף מקנתו לאפוקי שאינו קונ' בשטר דישראל גופיה וכו' לשון התוס' וקשה כיון דמשמע דמקרא דכסף מקנתו ממעטינן שטר דומיא דממעטי' לעיל תבואה וכלים אם כן למה הוצרכו עוד לומר דישראל גופיה לא קני אלא משום דאתקש לאמה ואמה לאחרת ושמא דהא דכתב לא לאפוקי שאינו קונה בשטר לאו מקרא דייקי לה אלא אלישנ' דגמר' פירשו דהא דקא' כל קניינה היינו לענין דלא קני בשטר מיהו מדברי התוספות בפרק חזקת ובפ"ב דבכורות מוכח דמקרא דייקי דמיעט רחמנא מכסף מקנתו ואינו נקנה בשטר כי היכי דאמרינן בכסף היא נקנה ואינו

נקנה בתור' תבואה וכלים דמייתי בסמוך ועוד קשה בהא דכתבו דישראל גופיה לא קני אלא משום דאתקש לאמה וכו' ומה בכך סוף סוף מכר לישראל נקנה בשטר דהכי נמי מוכר עצמו יליף ממכרוהו ב"ד אע"ג דהוא לא אתקש לאמה אי לאו דאיכא פירכא ועוד קשה דטפי הי"ל לתוספות לומר דאמה גופה ליתא בעכו"ם דכתיב לעם נכרי לא ימשול למכרה בבגדו בה ודרשינן במכילתא אזהרה שלא ימכרנה לעכו"ם ובלא כן פשיט' דלא מצי מזבן לה לעכו"ם דלאו בר יעוד כסף ואפילו קרובים מכל מקום בני יעוד בעלמא הם מה שאין כן בעכו"ם ואפילו להתיחד עמו אסור ומיהו לזה יש לומר דבעי למימר דעכו"ם לא מצי למילף מישראל דישראל מצינו לו קנין שטר במקום אחר באשה ועכו"ם לא מצינו לו קנין בשום מקי' דהא באשה ליתי' כלל בתור' גיטין וקידושין ובמידי דשייך לא קני אלא או בכסף במשיכה במטלטלין ולהכי לא נתנו טעם משום דליתא באמה דלא חשיבא פרכא לענין שטר דאמה לית' בעכו' כלל ואכתי קשה למה לי מעוט' דמכסף מקנתו כיון דאיתא להאי טעמא ועוד קשה הא דקאמר דאשכחן אמה וכו' כיון דלא ידע הקישא דעברי לעבריה מנ"ל דעכו' אינו קונה בשטר דישראל לא יליף מאמה שכן מקניא בשטר ועוד אפילו אי לא ידע קרא דוהפדה תיפוק לי מדאתקש לאמה ואמה מקניא בכסף דגמרינן קיחה קיחה משדה עפרון ונר' לפרש דבריהם שהמקשה פשיטא ליה דעכו"ם לא קני בשטר ממעוטא דמכסף מקנתו דהא אפילו תבואה וכלים דהוו שוה כסף אמעיטי להו כ"ש דממעטי' שטר דאין גופו ממון וכי תימא אי מכסף מקנתו ממעטי' שטר מנ"ל תו למעט תבוא' וכלי' הא רבינהו קרא דכתיב ישיב לרבות שוה כסף ככסף וכיון דכסף מקנתו מצי למדחי למעט שטר דלאו כסף הוא מנ"ל דמיעט נמי תבואה תפסת מועט תפסת לכך כתבו דלפי האמת שטר לא צרי' מיעוט' דמהי תיתי דישראל גופיה וכו' ולא מצי למילף מיניה כיון דעכו"ם אינו בתורת גיטין וקידושין ומיהו מתוך הך סברא לא פשיטא ליה לגמרא דלא קני בשטר דהא לא אסיק אדעתיה גמרא השת' הקישא דעברי לעבריה כלל ולא תקשי לפי האמת דדרשי' ג"ש דש"ש נילף שטר מניה ואי מכסף מקנתו ממעיט א"כ מנ"ל לימעט תבואה וכלי' דכיון דילפותא דמקני בכסף לא אצטריך דמג"ש דשכיר אתיא אייתר לן למעוטי שטר כמו שאפרש בסמוך ועוד יש לפרש דמכח מעוטא דכסף מקנתו פריך דמשמע דאינו נקנה בשטר אלא דקשי' להו כיון דכלהו אתקוש בהדי הדדי אדגמרינן כולהו מאמ' דמקניא בשטר נילף מנמכר לעכו"ם דלא קני בשטר ומה ראית למשכן לאמה להקל בקניינ' למשכן לנמכר לעכו"ם להחמיר לכך כתב דכיון דאתקוש להך גיסא ולהך גיסא מסתברא דלא אתיא ג"ש אלא להקישן שיהיו נקנין בשטר דומיא דאמה ולא למעט בהם שטר דומיא דעכו"ם דהני איתניהו

בתורת שטר גבי אמה והעכו"ם אינו בתורת שטר והשתא ניחא מה שהק' לעיל מה לי אם נמכר לעכו"ם ליתיה בתורת גיטין סוף סוף אתקש למוכר עצמו דלאו פרכא היא אלא לפי המסקנא דדריש ש"ש מתוך סברא זו אמרי' דלא אתקשו לנמכר לעכו"ם למעט שטר דלא מסרן הכתוב אלא לחכמים:

תו כת' התוספות ועוד נר' לר"ת דאפילו בקרקעות עכו"ם אינו קונה בשטר וכו' משמע דבעי למימר הואיל וקנינו בעלמא בכסף ולא בשטר וקשה דאדמוכח מקרקעות נוכח ממטלטלי' אליבא דר' יוחנן דלא קני בכסף אלא במשיכה והיכי קאמר שכל קנינו בכסף ושמא רצו לתת טעם אף למאן דיליף שטר מלא תצא כצאת העבדים אבל נקנית היא בקנין עבדים דהיינו שטר דעבדים הוקשו לקרקעו' וקרקעות גופייהו ליתנהו בעכו"ם בשטר ומיהו בלאו הכי ניחא דאימא חזקה אלא ע"כ משום דקניא בבת ישראל הוא דיליף כדאמרי' לקמן אלא ר"ת חוזר להעמיד דבריו הראשונים דל"מ למילף שטר בנמכר לעכו"ם מנמכר לישראל חדא דישראל מצינו לו שט' גבי אשה ועוד מצינו בקרקעות דישראל קונ' בשט' ועכו"ם אינו קונ' בשטר אף ע"ע כן ואכתי ק' התם גופי' מנ"ל דלא קני בשטר דילמא לא פשיטא לן דעכו"ם לא קני בשטר אלא בתר דקי"ל הכא גבי ע"ע דלא קני אלא בכסף לפי המסקנה נמצא שכל קניינו בכסף:

תו כת' התוספות וא"ת ולאו ק"ו הוא וכו' ויש לומר דמסתברא דלכל א' יש לו קנין בפני עצמו ותימא הוא דאדרבא בק"ו דיינין ליה לעיל במילי דקניינין דבעי לאיתויי כסף באשה מק"ו דאמה שאינה נקני' בביאה ונקנית בכסף ועוד בעי לאיתויי ביאה דקונה באשה מק"ו דיבמה שאינה נקנית בכסף ונקנ' בביאה ועוד ק' מאי מייתי מההוא דבכורות דהת' לא אמרי' הכי לסתור ק"ו אלא דממעט קנין בעכו"ם מדכ' מיד עמיתך עמיתך במשיכה ולא עכו"ם במשיכה ופרכינן ודילמא עמיתך במשיכה ועכו"ם אי בעי במשיכה ואי בעי בכסף ומשני דומיא דעמיתך מה ישראל בחדא עכו"ם נמי בחדא:

מכסף מקנתו מלמד שנקנ' בכסף וא"ת ותפוק לי מדיוצא בגרעון כסף והיה כסף ממכרו במספר השנים וכו' וע"ק אי ס"ד לענין שיקנה בכסף אצטריך מנ"ל למעט תבואה וכלים הא אצטריך לגופיה לומר שנקנה בכסף ועוד למאן דלא יליף ש"ש נילף שיקנה בשטר בגזרה שוה דעל כרחך הקישן הכתוב ונוקי מיעוטא לתבואה וכלים ומיניה ילפינן לנמכר לעכו"ם ומכרוהו ב"ד ואמה ואחרת שלא יהיו קונין בתורת תבואה וכלים אבל שטר דגמרי' מאמה נילף נמכר לעכו"ם מנמכר לישראל וכדברי התוספות שכתבו למה לי מכסף מקנתו נימא דאצטריך למעט שטר דלא נילף מג"ש ויש לומר דתרתי דרשי' דכתי' מכסף וכתי' מקנתו דמדכתי' מקנתו ילפינן שכסף גרעונו הוא ממקנתו שבו נקנה

לפיכך הוא קונה עצמו בכסף דהכי משמע והיה כסף ממכרו וכו' לפיהן ישיב גאולתו ממקנתו והא דדרשינן כסף באמה מדכתיב בה גרעון היינו בתר דגלי לן קרא דעבד נמכר לעכו"ם דגאולתו מכסף מקנתו היא אבל בלא כן לא הוה ילפינן מינה כלום דדילמא נקנית בקנין אחר ואמר רחמנא דגרעית מכספה ומה ת"ל מכסף למעט בכסף הוא נקנה ואינו נקנה בתבואה וכלים וטפי אית לן למדרש הכי ולא למעט שטר משום דאיכא ג"ש דש"ש וכי ממעטי תבואה וכלים ללמד על כולם הוא ומה שהקשו התוספות למה אצטריך מכסף מקנתו אין לתרץ דאצטריך למעוטי שטר דלא נילף מג"ש דכיון דלענין קנין אצטריך לכתוב מכספו ונדרוש למעט שטר כיון דלקנין לא אצטריך ולמה לי למכתב מכסף מקנתו ותרצו לומר בכסף הוא נקנה ואינו נקנה בתבואה אך קשה דלקמן דרשי' נתרבה כספו מכסף מקנתו ונתמעט כספו כפי שניו אלמא מכסף מקנתו אצטריכא ליה להיכא דנתייקר שלא יתן כפי שניו לכך נר' דת דתבואה וכלים דרשי' בכלל ופרט דישיב כל מילי משמע ת"ל מכסף ואין בכלל אלא מה שבפרט ואין לומ' דלא אמעט אלא תבואה וכלי' דמדין כסף הם אבל שטר דמדין קנין אחר לא דהא מדכתי' גאולתו ממקנתו שמעי' שאין הפדיון אלא מעין המקנה וכן דרשינן בכלל ופרט פדיון וקנין בהדי הדדי דרשי' ואין בכלל אלא מה שבפרט כסף אין מידי אחרינא לא:

ותו כת' התוספו' וא"ת אמאי אצטריך והפדה ותירצו דאצטריך לגרעון כסף וק' דלגרעון כסף נמי לא צרי' דילפי' מנמכר לעכו"ם בגמ' ומהקיש' דעברי לעבריה וי"ל דאי הוה ילפינן מעכו"ם הוה ילפינן שיהא נגאל באלה דומיא דגמרי' לעכו"ם והשתא מדאצטריך למכתב הכא גרעון כסף שמעינן דאינו נגאל בקרובים אך קשה אם כן מאי מבעיא לן אי נמכר לישראל נגאל לקרובי' אליבא דרבנן מי ילפינן ש"ש דכתיב יגאלנו ע"כ מדאצטריך והפדה לא ילפינן ש"ש להאי מילתא דקרובים לכן נראה לפרש משום דבאמה דבעי שתי פרוטות כדאמרינן לעיל דכל דלא קרינן ביה והפדה לא מצי למזבנה אבל גבי ע"ע לא בעינן שתי פרוטות כדאמרינן לעיל לעולם דלית להו שוה פרוטה וכו' משמע דבפרוטה מקני והיינו טעמא משום דגבי אמה כיון דכתיב שתי מצות בהדי הדדי יעוד ופדיה דתנן בפ"ק דבכורות מצות יעוד קודם למצות פדיה כי היכי דדרשינן כל היכי דקרית בה אשר לא יעדה וכו' הכי נמי דכל שכן כל היכי דקרינן ביה והפדה מצי לזבונה וא"ת אמאי כתבו התוספות דאנה"נ דלענין כסף ילפי' מהתם אלא אצטריך לדרשא אחרינא אדרבא הו"ל לומר דלענין כסף אצטריך שיהא כסף של ב' פרוטות:

ויש לומר משום דלא ידעינן שהכסף יהא ב' פרוטות אלא בתר דידעי' דקרא אתי לדרשא דגרעון כסף פי' מדכתיב והפדה משמע שמגרע מפדיונה והיינו מצוה דרמיא עליה

והשתא דרשינן כל שאינו ביהפדה אינו בכלל קנין לכך כתבו אנה"נ דלענין קנין כסף דאמרי' הכא בסתם לכל הנמכרי' שיהיו בכסף הא מהתם נפקא וכו':

תו כת' התוספות וא"ת ואמאי איצטרך הקישא דעברי לעבריה לקנין כסף נילף שכיר שכיר מנמכר לעכו"ם משמע דלא קשיא להו אלא למאן דיליף ש"ש הא גם למאן דלא דריש קשה נילף מוכר עצמו מנמכר לעכו"ם דו"או מוסיף על ענין ראשון וילמד עליון מתחתון ואתי מכרוהו ב"ד בק"ו דזה שנמכר בע"כ שיש בו צד קולא אינו דין שיהא נקנה בכסף ועוד קשה למאן דלא דריש ש"ש מנא ליה דמכרוהו ב"ד דלא מקני בחליפין אי ממוכר עצמו איכא למפרך שכן אינו נמכר בע"כ וכן ראשי אברים מנ"ל דמוכר עצמו אינו יוצא בהם דאי ממכרוהו ב"ד איכא למפרך וכן קשה מוכר עצמו מנ"ל כשהוא נקנה בשטר אי ממכרוהו ב"ד איכא למפרך ויש לומר דאדרבא כל שנמכר בע"כ בעי' קנין חשוב כדאמרינן לעיל לא לכתוב רחמנא שטר ותיתי מהנך מה להנך שכן בע"כ אלא הכא הק' כיון שנמכר בע"כ אין כח ביד בית דין למכרו אלא שכסף גנבתו היא שמפקיעתו ומשעבדתו שגופו משועבד לו מגזרת הכתוב דכתיב ונמכר בגניבתו אבל קנין אחר אין מועיל לשעבדו כיון דמנפשיה לא בעי לאשתעבודי וא"ת ונימא אמה תוכיח שלא נמכרה בגניבה יש לומר דאמה עבריה נמי נמכרת בע"כ היא דאפילו נתרצית פיתוי קטנה אונס הוא ואין שום קנין מחליטה להשתעבד אלא כסף שהוא כסף מעשה ידיה דזכי לה רחמנא הילכך לענין שטר ילפי' שפיר דהשתא אם זה שנמכר בע"כ שטר מפקיעו מוכר עצמו לא כש"כ וכן לענין ראשי אברים וחליפין ומיהו מדברי רש"י לא מוכח כן שכתב הדין נותן שיהא נקנה בכסף בלא חזקה הואיל ויש בו צד קל שנמכר בע"כ ומיהו אף לדבריו ז"ל כי בעי למילף מכרוהו בית דין שיהא נקנה בכסף ממוכר עצמו פרכי' מה למוכר עצמו שכן ברצונו יכול הוא להקנות עצמו בכל דהו אבל זה שנמכר בע"כ לא סגי ליה בכסף בלא חזקה ולענין שטר וחליפין וראשי אברים לא קשיא דלפי האמת לא משכחת תנא דלא יליף שכיר שכיר ואכתי קשה בדברי התוספות שהק' למה לי היקשא ותרצו דאצטריך לראשי אברים ושש ויובל ולמה לא תרצו דאצטריך לענין שיצא בשטר כדכתב לעיל והכי מייתי לה לקמן מדאתקש עברי לעבריה:

עבד עברי מנ"ל ובמה הצד מנמכר לעכו"ם ומאמה לא אתיא דמה להצד השוה שבהן שיוצאין במיתת האדון שאינן עובדין לא את הבן ולא את הבת כדאמרי' לקמן אבל בסמוך קשה נילף מוכר עצמו ממכרוהו ב"ד ומאמה וכ"ת מה. להצד השוה שבהן שכן נקנין בע"כ דאמה מקני בע"כ על ידי אביה כדאמרינן לעיל א"א נקנית לבעלה על ידי כסף ועוד בע"כ דאב כדכתבו התוספות שם נמכר לעכו"ם יוכיח ויש לומר דלת"ק דר'

אלעזר בסמוך איכא למפרך מה לכלהו שכן יוצאין בשש לכך דין הוא שנקנין בכסף בלא חזקה תאמר במוכר עצמו שהוא נמכר ליתר על שש אף הוא צריך קנין חזק ולא סגי ליה בכסף וא"ת מהיכא נפ"ל במוכר עצמו לישראל דאינו יוצא בשש אי משום דכתיב במכרוהו ב"ד ועבדך ולא במוכר עצמו הרי אף מוכר עצמו לעכו"ם בכלל ויש לומר דועבדך לא משמע אלא זה עובדך ואין אחר עובדך ואישראל קאי וא"ת ואי לא ס"ד דיליף שש מהיכא תיתי לן בנמכר לעכו"ם שיצא בשש דאי יליף שש מהתם נמי ידעי כסף וי"ל ס"ד דנילף דרבי ומה מי שאינו נגאל באלה נגאל בשש וכו' ור' ישמעאל ור' עקיבא דרשי מיעוטא דאלה לענין רשות חובה ויוצא בשש ילפינן מק"ו וא"ת ואמאי לא קשיא להו הא דאמרינן למעוטי אמה והא לא קרינן בה אהבתי וכו' וי"ל דס"ד דאתקש מואף לאמתך תעשה כן לרציעה קמ"ל ולקמן גבי הענק דרשינן לו ולא למוכר עצמו והתם כתיבי משנה שכר שכיר שרבו מוסר לו שפחה כנענית ואמרי' להרצא' אדון משמע דאם לא מסר לו שפחה אינו חייב בהענקה אם כן אמאי אצטריך למעוטי ת"ל דאין רבו מוסר לו שפחה וי"ל דהתם איכא רבויא הענק תעניק כדדרשינן לקמן יכול לא נתברך הבית בגללו אין מעניקין לו ת"ל הענק תעניק לו מ"מ:

תו כתבו התוספות וי"ל דאי לאו אזנו הוה ילפינן מג"ש דש"ש אף על גב דלא מצי למימר אהבתי פי' ג"ש מגלי לן דאת אשתי לאו דוקא ולא בעי קרא כדכתיב כיון דאשכחן דמוכר עצמו נמי נרצע אף על גב דלא מצי למימר אהבתי אלמא לאו דוקא הוא אבל אין לפרש דהכא דוקא במוכר עצמו אבל במכרוהו ב"ד בעינן שיהיה לו אשה ובנים דדיו לבא מן הדין הוא ולא דמי לדון מינה ואוקי באתרא דאמרינן בעלמא כיון דמצינן לאוקומי ג"ש לשאר מילי ולקמן עביד פרכא לסתור ג"ש ושם אפרש בס"ד:

ולא של מוכר עצמו ואם תאמר אימא אזנו ולא אזנו של נמכר לעכו"ם ואף על גב דלמאן דיליף אהבתי מג"ש דש"ש ס"ד דנרצע יוצא בשש לא קשה דודאי אינו נרצע דהא בלאו הכי אינו יוצא בשש אלא עד היובל וכי תימא נימא דאתיא מצות רציעה לענין שלא יצא בגרעון כסף אין לך לומר כן דרציעה בשעת יציאה היא דכתיב וכי יאמר אליך לא אצא מעמך וכולי ומכל מקום נראה דאפילו לרבו יכול הוא למכור עצמו לשש וליותר על שש כפי מה שירצה ויוצא כשישלים שניו דלא גרע ממוכר עצמו לישראל והא דכתיב וחשב עם קונהו עד שנת היובל יובל אצטריכא ליה דאף על גב דעכו"ם לאו בר יובל הוא מוציאין מידו כל שכן כפי שניו שהתנה וי"ל דכולהו ממעטי ממשמעות דאזנו דמשמע אזנו של אחר מיהו אי אמרינן דלמעוטי אמה אתא לא ממעיט אלא אמה דאזנו לשון זכר אמר רחמנא:

העבד ולא אמה וקשה אמאי לא חשיב לה בהדי הנך דתנן בסוטה פ' היה נוטל מה בין איש לאשה הוה ליה למתני האיש נרצע ואין האשה נרצעת כדאמרינן לקמן איזהו דבר שנוהג באיש ואינו נוהג באשה זו רציעה ומיהו לת"ק דר' אליעזר הא בכלל האיש נמכר בגניבתו דקתני התם דאין רציעה אלא במכרוהו בית דין ואין אשה נמכרת בב"ד אלא שהתוספות היו יכולין להוכיח מכאן דאין הלכה כר"א וסתם מתני' דהתם דקתני הלכתא פסיקא ואין לדחות דבפלוגתא לא קמיירי דכי הוה תניא נמי האיש נרצע לא הוה אתיא כר"ע אלא דתני תרי בבי נרצע ונמכר אף על גב דלת"ק הא בהא תליא כוון דפלוגתא היא תנא להו תרווייהו דלא לעיילי נפשיה בפלוגתא:

ואי קשיא כיון דממעטי' לעיל מוכר עצמו מרציעה ממיעוט' דאזנו אמאי אצטריך למעוטי אמה מהעבד תפוק לי' דאין האשה נרצעת לפי שאינה נמכרת בגניבתה וראיתי בתוספות בסוטה הק' קשיא זו ותירצו סד"א תהוי מכירה דאב במקום בית דין ותרצע כיון שאינה נמכרת אלא על ידי אביה ותימה הוא דמכרוהו בית דין לא מצי למילף מאמה דמה לאמה דלא עבדה איסור' מיהו קושיא מעיקרא ליתא דאי שתיק מהעבד הו"א אזנו ולא אזנה ולא ממעטי' מוכר עצמו דיליף בג"ש דשכיר אלא משום דלמעוטי אמה לא אצטריך:

ואידך פירש או ת"ק בעלמא נמי לא סבירא ליה כר' נתן מכאן מדקדקי' דאין הלכה כר' נתן ועוד מדקדק רבינו תם מפרק האומר גבי אישפיזכני' דר' שמלאי וכולי לשון התוס' וק' דילמא ר' שמואל ס"ל דבהא פליגי דת"ק לא יליף ש"ש ור"א יליף וס"ל כת"ק דמוכר עצמו אין רבו מוסר לו שפחה ולעולם כר' נתן ס"ל ומסוגיא דהכא נמי אין ראיה דבעי למדחי דלא תידוק מהכא דאיכא תנא דלא יליף ש"ש אלא בקראי פליגי ור' אליעזר כר' נתן וקי"ל כוותיהו דהכי קי"ל בכוליה גמרא מיהו בכל מקו' לא ילפי' הלכתא מדחוי' דאדחוי' לא סמכי' ויש לומר דהא לאו דחויה היא דע"כ מוכר עצמו דנקנה בשטר לא ילפינן אלא ממכרוהו בית דין בג"ש דאלת"ה איכה פרכא דשכן נמכר בע"כ כדכתב לעיל וכן חליפין וראשי אברי' לא מצינן למילף אלא מכח ג"ש ואנן קי"ל שאין נמכר לעכו"ם קונה בהם:

דף טו

שכיר קרא רחמנא ואם תאמר כי דריש נמי לו ולא לב"ח משוה דבעלמא בשאר שכירות קי"ל כר' נתן כדכת' התוספות נימא נמי שכיר קריא רחמנא מה שכיר נותן לב"ח אף זה כן ויש לומר דלא השוהו, הכתוב אלא לענין שלא יעכב הענקה לעצמו דשכירות קריא רחמנא וכבר זכה בהם וזכה בהם יורשיו אבל השתא דאינו מעכבה לעצמו ונקיט זוזי

וקאי ואמר למאן כתביה טפי מסתב' למעט ב"ח מיורשיו דיורשי' מקרו שפיר לו ולא ממעיט משכיר ובספרי תנא כשכיר כתושב מה שכיר ביומו תתן שכרו אף זה ביומו תתן שכרו ולענין הענקה מתפרשת וליפות כחו קריא רחמנא שכיר ולא לגרוע כחו שלא ינתן ליורשיו:

הא אין הכתוב מדבר אלא במכרוהו ב"ד שתים ושלוש שנים לפני היוב' וכולי ואם תאמר ונילף ממוכר עצמו ומנרצע במה הצד דגבי נרצע כתי' בהדיא איש ואיזהו דבר שנוהג באיש ואינו נוהג באשה זו רציעה דלא הוה כלל באשה דאין לומר דקאי אמכירת בית דין דמכל מקום שם מכירה נוהג באשה כדכת' התוספת ומיהו לר' אלעזר דאמר זה וזה נרצע ניחא דשדינן ליה אנרצע דמוכר עצמו דעבד איסורא והדר אתי נרצע דמכרוהו בית דין מבני' דכולהו ואי תימא היכי ס"ד דגמרא דלא יליף ש"ש אם כן מנ"ל דמוכר עצמו נרצע וע"כ נילף מביניהו וי"ל דמה לתרוויהו שכן ברצונו כיון דלא דרשי' ג"ש פרכי' כל דהו ואכתי קשה לת"ק למה לי הך קרא דושב ועוד קשה דפריך גמרא ואי ס"ד יליף ש"ש וכולי משמע דאי לא יליף ש"ש ניחא ואכתי נילף מדרשא דוכי תשיג דכה"ג הקשו התוספות בסמוך וע"ק היכי ס"ד דלא יליף ש"ש אם כן מוכר עצמו נמכר ליותר על שש אם כן נימא דקרא דושב לגופי' אצטריך דהא דכתי' עד שנת היובל יעבוד ברישא דקרא להיכא דעבד שש כתו' ת"ל ושב אפילו בתוך שש ומנ"ל למדרשיה למכרוהו בית דין ויש לומר דלת"ק ודאי דרשי' למוכר עצמו דיוצא ביובל אפילו בתוך שש וראיתי ברייתא זו בספרי וכך היא שנויה במה הכתו' מדבר אם בנרצע הרי הוא אמור אם בנמכר שש הרי הוא אמור הא אינו מדבר אלא בנמכר שנה או שתים לפני היובל שיהא היובל מוציאו ויש לומר דבמוכר עצמו דריש לה מדלא קתני אי במוכר עצמו וכו' אלא במכרוהו בית דין כדקתני הכא אלא ה"ק אם בנמכרו ליתר על שש ואותה ברייתא אליבא דת"ק היא שנויה וזו נשנית אליבא דר' אליעזר ומיהו למאי דס"ד דגמרא דלא יליף ש"ש י"ל דס"ד דלהכי אייתר ליה ושב למכרוהו בית דין דאי ליתר על שש מוכי תשיג נפקא ולשתוק מעד שנת היובל יעבוד אלא ע"כ ליתר על שש אתיא דמוכי תשיג לא נפקא דהוא דומיא דעכו"ם מה התם בנמכר ליתר על שש אף מוכר עצמו בנמכר ביותר על שש דוקא הוא ואתיא כר' דס"ל נמכר לעכו"ם אינו יוצא בשש ואכתי קשה כיון דג"ש מופנה היא היכ' קאמר סד"א מוכר עצמו הוא דלא עביד איסורא דהא לעיל ילפינן ממכרוהו בית דין אף על גב דאיכא למפרך שכן נמכר בע"כ ואם תאמר דההיא לא חשיבא פרכא כר' מכל מקום קשה היכי ילפי' לעיל דמוכר עצמו נרצע מג"ש איכא למיפרך מה למכרוהו בית דין שכן עבד איסורא וי"ל דה"ק משום דעבד איסורא דגנב אמרה תורה נקנסיה וימכר

בגנבתו דוהרי שגנב מנה ואינו שוה עד היובל אלא חמישים ימכר בכדי גניבתו אפילו לאחר היובל דהכי דרשי' לקמן ונמכר בגניבתו שיהא חוזר ונמכר כדכתבו התוספות דהכי משמע בגניבתו אפילו מאה פעמי' ואי לאו קרא דושב ס"ד לפרש קרא בכדי גניבתו בחד זמנא אף על פי שיפגע בו יובל דקנסיה רחמנא כיון דעביד איסורא קמ"ל ועוד נראה דאי לאו קרא דושב הוא אינו יוצא ביובל מדכתיב שש שנים יעבוד מכל מקום אפי' פגע בו יובל דמהאי קרא דרשי' לקמן שאינו יוצא במיתת האדון ועובד את הבן והוא הדין לענין יובל דיעבוד מכל מקום משמע כי פריך לילף שכיר שכיר הוה מצי למימר סלקא דעתך אמינא שש שנים יעבוד מכל מקום אלא דאכתי כיון דאנו יכולין להעמיד קרא דיעבוד לענין מיתת אדון ולהעמיד ג"ש שלא תהא למחצה עדיף טפי להכי קאמר דכל שהיו יכולין לדרוש להחמיר עליו לא נדרוש להקל דסברא הוא דכיון דעבד איסורא קנסיה רחמנא וקאמר שש שנים יעבוד מכל מקום:

ואי ס"ד יליף ש"ש וכולי ואם תאמר אי ס"ד יליף ש"ש אמאי נקיט ק"ו דממקו' עצמו שלמד מוכר עצמו מהתם נילף נמכר לעכו"ם והכי הוה לי' למימר שיכול נאמר כאן שכיר נאמר להלן שכיר וכולי וי"ל דאי מג"ש ה"א הא דכתב רחמנא ועבדך לך ולא למוכר עצמו ואחד מוכר עצמו לישראל ואחד מוכר עצמו לעכו"ם במשמע אבל השתא דבעכו"ם איכא למילף ס"ד נוקי מעוטא לענין נמכר לישראל דוקא שאינו יוצא באלה:

מאי קא קאמר ומה מי שאינו נגאל וכולי נילף ש"ש כתבו התוספות פי' שיהא מוכר ר עצמו לישראל נגאל באלה וכולי לשון התוספות וקשה היכי מסקי אדעתין דאמוכר עצמו קאי דמוכר עצמו מנ"ל שנגאל בשש כיון דלא יליף ש"ש דהא לא כתי' ביה שש שנים ויש לומר דאפילו מאן דלא יליף ש"ש מוכר עצמו סתם יוצא בשש דהכי משמע לישנא דלעיל נמכר לשש ויותר על שש והכי משתמעי קראי בירמיה לשלח איש את עבדו וכולי דמסתמא במוכר עצמו מיירי וכי תימא נילף מוכי תשיג שאינו יוצא בשש דומיא דעכו"ם יש לומר דמקרא דכי תקנה ע"מ שש שנים יעבוד ונ"ל דבסתם יוצא לשש דהא דדרשי' במכילתא דבמכרוהו בית דין מיירי קרר היינו מכח יתורא והכי מהר מתניא התם בנמכר על ידי בית דין הכתוב מדבר שעבדו ועובד את הבן או אינו מדבר אלא במוכר עצמו כשהוא אומר וכי ימוך אחיך ונמכר לך הרי מוכר עצמו אמור הא מה אני מקיים כי תקנה וכולי וע"כ היינו למאן דדריש ש"ש דאל"כ קרא אצטריך שפיר למוכר עצמו דהא לא כתי' ביה שש ודרשינן ליה לנמכר סתם מיהת שיצא בשש אבל נמכר בפי' יתר על שש אין לנו למעטו מהך קרא וממכרוהו בית דין דאינו נמכר יותר על שש דמה כח בית דין למוכרו ליותר על מה שאמרה תורה מכל מקום כיון דלא יליף ג"ש לא

ילפינן מינה ואם תאמר ולמאן דיליף ג"ש למה לי למתני אין הכתוב מדבר אלא במכרוהו בית דין הא ילפינן מהדדי ואין לומר דמכרוהו בית דין אצטריכא ליה משום דאתקש לאמה ואמה אינה עובדת את הבן דמוכר עצמו נמי מצי יליף מנמכר לעכו"ם מוכי תשיג ויש לומר דמכרוהו בית דין ס"ד דועבדך מיעט לגמרי לך ולא לבן קמ"ל שש שנים יעבוד ומוקמי ועבדך למעט שאר יורשים:

ותו הק' התוספות היכי תיסק אדעתין דנילף מכרוהו בית דין וכולי הא אמרי' דסברא הוא משום דעבד איסורא ויש לומר דבתר דגלי לן גבי יובל אף על גב דעבד איסורא הוה בעי למילף שיגאל באלה וקשה טובא דאדרבא מדגלי קרא גבי יובל שמעי' דאי לאו דגלי קרא לא הוה ילפינן יובל מג"ש משום דאיכא הך סברא דעבד איסורא ועוד אי מדאשכחן דאקיל רחמנא גביה הא אשכחן דאקיל שיוצא בשש מה שאין נמכר לעכו"ם יוצא בשש שהי' בדין שלא יצא מק"ו ולפי מה שפיר' לעיל ניחא דלא פריך גמרא שכן עביד איסורא אלא מכח קרא דשש שנים יעבוד דמשמע שאין דבר אחר מפקיעו שיצא בתוך שש לא יובל ולא גאולת קרובים ולא מיתת הבן ולכך תרצו התוספות כאן דבשלמא אי קרא דשש שנים יעבוד הוא דוקא דאינו יוצא אלא בשנים ניחא אבל השתא דגלי דיוצא ביובל אם כן שש שנים יעבוד לאו דוקא הוא הדין שיצא בגרעון כסף ועל ידי קרו קרובים ומוקמי קרא יתירא לענין שלא יצא במיתת האדון כנז"ל:

ומה שאינו נגאל באלה נגאל בשש ואם תאמר וכיון דאיכא למימר שדה אחוזה תוכיח כדהק' התוספות וסוף סוף נ"ל דנמכר לעכו"ם שאני שכן יוצא במיתת האדון אם כן אמאי עביד ק"ו מכח שאינו נגאל באלה דלא מכרעא מילתא אפילו תימא שיהיה נגאל באלה מכל מקום מצי למעבד ק"ו מכח שאינו יוצא במיתת האדון ויש לומר דלא קים לן דאינו יוצא במיתת האדון אלא בתר דקים לן דאינו יוצא באלה ממעוטא דיגאלנו דאל"כ הו"א שיוצא במיתת האדון מהקישא דעברי לעבריה וטפי הוה דרשי' שש שנים יעבוד לענין שלא יצא באלה אלא בתר דקי"ל דאינו יוצא באלה מהכא לית לן למדרש יעבוד אלא למיתת האדון להכי קתני ומה מי שאינו יוצא באלה דכתיב יגאלנו ולהכי אינו יוצא גם כן במיתת אדון:

אמר קרא יגאלנו הק' הר' מאיר למאי דס"ד דלא ידעי' מיעוטא דיגאלנו אמאי לא יליף ק"ו שמכרוהו ב"ד יהא נגאל באלה לשון התוס' וא"ת אדרבא מדאצטריך למעט בעכו"ם שלא יצא בשש שמעי' דישראל אינו יוצא באלה דהשתא ליכא למידן מק"ו וג"ש דלא יליף ולסברת המקשה לא בעי' מיעוטא דיגאלנו וי"ל דאע"ג דישראל יהא יוצא באלה שפיר אצטריך מעוטא דבאלה כי היכי דלא נילף מק"ו דמיתת האדון ואי לאו יגאלנו

לא מצינן למעוטי גאולת קרובים מצריכותא דבאלה וא"ת מה לנמכר לעכו"ם שכן לא עבדי איסורא דהא דכת' התוס' דמהני מאי דגלי לן קרא דיוצא ביובל לא כת' כן אלא לענין ג"ש דגלי לן דגמרי' ג"ש ולא פרכינן א"נ דקרא דיעבוד לאו דוקא כדפי' אבל השתא דדריש ק"ו כיון דאיכא פרכא דשכן עבד איסורא לא ק"ו הוא וכן איכא למפרך שאני נמכר לעכו"ם שלא יטמע בין עכו"ם וי"ל דקרובים משש ילפי' ומה שש שאין מוציאין מעכו"ם וכו' ותירץ דאיכא למפרך ולפי מיתת האדון תוכיח ועוד דנכניס פרכא בק"ו והרב מהר"י ן' לב הקשה דאנ"הנ ומה בכך ויהא נמכר ע"י ב"ד נגאל באלה וכי תימא דבעי להקשות ומה ראית לעשות ק"ו בכה"ג ואימא איפכא וכיון דאיכא למיעבד ק"ו הכי והכי אימא כל חד וחד תיקו' אדוכתי' לא קשיא דהכי אשכחן בכמ' דוכתי בגמרא כדאמרי' בפ"ק דחולין גבי פרה ועגלה וגבי כהנים ולויים דבעי' ליתן את האמור של זה בזה והוי כמו מה מצינו ותירץ דהכא פריך אם איתא דסמך אמה מצינו מה קשיא ליה ניליף ש"ש נימא דסמיך אג"ש ולא דמי דנהי דסמך אמה מצינו דהכי אורחי' דגמרא בכל דוכתא דכיון דאיכא תרי קולא וחומרי הוי כעין מה מצינו אבל היכי קאמר מי שאינו נגאל באלה אדרבה מג"ש נילף שיגאל באלה ועוד דכי מג"ש יליף איכא למימר דועבדך מעט וע"כ לא מצי למילף אלא ק"ו כדפי' וי"מ דמקשים דלפי מאי דס"ד דמקשה דלא ידע יגאלנו הק"ו אינו אמת דמנ"ל שאינו נגאל באלה ולא דמי להנך דחולון ושאר דוכתי דלפי האמת איתיה ולא מצינן אלא אותו דפ' השוכר את הפועלים דלפי האמת אוכל אף בתלוש כדמתרץ מהר"י ומ"מ יש לדחות דטפי מהא ניחא ליה לומר הן דאתיא כמו מה מצינו ולא שנאמר דיליף ג"ש דא"כ נילף מג"ש שיגאל באלה וי"ל דע"כ לא ילפי' נמכר לעכו"ם ממכרוהו ב"ד דהא איכא למפרך מה למכרוהו ב"ד שכן נמכר בע"כ לא הפקיעה אותו תורה אלא עד שש אבל מוכר עצמו ליתר על שש מנ"ל אע"פי כן יוצא היכן מצינו שלא יהא אדם שליט בעצמו ואין לומר נכניס פרכא שאע"פ שהוא נמכר בע"כ אינו יוצא באלה דלענין שיגאל בקרובים אינה סברא שנחייב את הקרובים להוציאו אלא משום דנמכר בע"כ אלא שש מקרובים בעי למילף דלא שייך פרכא זו והשתא לא הוי כעין מה מצינו כדכת' התוס' בפ"ק דחולין דכיון דלא מצינן למילף פרה מעגלה דאיכא למפרך לא שייך לומר מה מצינו מכח עריפ' ושחיט' והשתא הוי תרתי דסתרן דאיכא למימר כל חד וחד תיקו אדוכתי':

תו כת' התוס' ותירץ דאיכא למפרך שכן יוצאה במיתת האדון וא"ת מוכרו עצמו יוכיח שאינו יוצא במיתת האדון נגאל באלה דילפי' מוכי תשיג כדכת' התוס' לעיל וי"ל כיון דלא ילפי' ג"ש אף מוכר עצמו יוצא במיתת האדון מוכי תשיג והרב מהר"י ן' לב ז"ל הק'

שדה אחוזה תוכיח שאינה יוצאה במיתת הבעל ויוצאה בגאולת קרובים כדכ' התוס' לקמן ולי קשה איפכא האיך כת' התוס' דשדה תוכיח מה לשדה שכן נגאלת לשעבוד שאינה יוצאה לבעליה אלא עומדת ביד הקרובים עד היובל ועוד שכן רשות תאמר בע"ע שכן יוצא לשחרור וחובה עליהם ומיהו למאי דפ' דשש מקרובי' בעי למילף פרכי' שפיר מה לקרובים שכן מוציאי' בשדה אחוזה לשעבוד מיהו לא מצי למימר לאו בעל דברי' דידי את דאף המוכ' עצמו תנן בערכין לא ילוה ויגאל תאמר בשש שאין מועלין כלום בשדה אחוז' ותירצו מה לשדה שכן אינה יוצאה במיתת אדון כלו' מיתת האדון תוכיח שאינה מוציאה בישראל ולא בשדה אחוזה שש שמוציאין בישראל מית' לאו כ"ש מה למיתת האדון שכן מוציאה בנרצע ובאמה קרובים יוכיחו וגמרי' במה הצד אבל למה שהק' התוס' דנעביד ק"ו איפכא קרובים משש תרצו שפיר מיתת האדון תוכיח וליכא למימר מה למיתת האדון שכן אינה מוציא' בשדה אחוזה א"כ לא יליף גאולת קרובים אלא משום דמוציאין בשני מקומו' בעכו"ם ובשדה אחוזה וכיון דמתרוויהו יליף לא מצי למילף טפי ממה שמוציאין בשדה אחוזה והיינו לשעבוד ורשות ולא חובה והשתא אפי' תימא הנמכר לישראל נגאל נמי בקרובי' לשעבוד ורשות עבד ק"ו מקרובים שפי' דמה קרובי' שאין מוציאין בנמכר לישראל לשחרור וגם אין חובה עליהם מוציאין בנמכר לעכו' לשחרור וחובה עליהם שש לא כל שכן:

תו כת' התוס' ומהר"י תירץ דעביד ק"ו מכח שאינו בהדיא ומקשים א"כ מאי קשיא ליה לגמרא נילף ש"ש מ"מ אינו בהדי' ואין לומר דג"ש כמאן דכתי' בהדי' דכ"ש דמאי דאתי בק"ו כמאן דכתיב בהדיא דבענין דאין למדין למד מן הלמד בקדשים אמרי' באיזהו מקומן דדבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בג"ש ואע"פ כן חוזר ומלמד בק"ו וי"ל דודאי מאי דאתי מג"ש ומק"ו כמאן דכתיב בהדיא דמי והכא נמי אי הוה אתי מק"ו ממקו' אחר כמאן דכתיב בהדיא דמי אבל הכא לא מצית למילף מק"ו דאיכא למימר איפכא והוי כעין מה מצינו והיינו דלא כתי' בהדיא כדמייתי מההיא דומה שור וכו' דפרק השוכר:

בשטר מנלן וא"ת ונילף מאשה מק"ו ומה אשה שאינה יוצאה בשש וביובל וגרעון נקנית בשטר זו לא כ"ש דלעיל בעי למילף שתהא אשה נקנית במה שאמה נקנית מק"ו מה לאמה שכן יוצאה בכסף והוא הדין דמצי למימ' שכן יוצא' בשש ויובל וסימנין כדכתבו התוס' שם אלמא אין קניי' חזק אם כן מה שקונה באשה שקניינה חזקה שאינו נפקע בכל הני אינו דין שיקנה באמה ואין לומר מה לאשה שנקנית בביאה דשאני אמה שאין קניינה לשם אישות וי"ל למה לאשה שאין בקדושיה קנין ממון תאמר באמה שגופה

נקנית למעשה ידיה ואין ממון נקנה ע"י שטר אלא במשיכה או באגב דדוקא עבד כנעני אתקש לקרקעו' דכתי' לרשת אחוזה והשתא א"ש הא דאמרי' בסמוך אדרבא חזקה ה"ל לרבויי שכן קונה בנכסי הגר דמשמע דטפי מסתבר לרבויי חזקה משטר והיינו מהך טעמא דחזקה שייכא בקנין ממון טפי משטר ומשום דבאישות מיהא לא אשכחן דגבי אמה תרתי איתנהו בה קנין ממון וקנון אישות דמצי מיעד לה בכסף קנייתה הילכך בעי' קנין דשייך בתרוויהו:

מיתה שמוציאה מרשו' אב אינו דין שמוציאה מרשות אדון וא"ת חופה תוכיח וכו' לשון התוס' וקשה דהיא הנותנת דהיינו טעמא דחופה:

אינה מוציאה מרשו' אדון משום דאין לך אדם שקונה בת חבירו הילכך ע"ד כאן היא נמכר' ע"מ שלא יכנסנ' לחופה שאם יכניסנה הו"ל מקח טעות דע"ד כן לא קונה תאמר במיתה דליכא האי טעמא ושמא דברי' אלו בכלל תירוצם הוא:

מה לסימנין שכן נשתנה נה הגוף וא"ת מ"מ איכה למידק ק"ו שאע"פ שנשתנה הגוף אינו מוציא מרשות וכו' לשון התוס' וקשה דלפי מה שכת' התוס' דסימנין מוציאין את האדם מדי קטנות אין זו פרכא של סברא להכניסה בק"ו דפרכא של תורה שכן מהני למכות ולעונשין ולכל מצות האמורות בתורה יש לנו לומר שחומרה זו גומרת הדין כדכתב בריש מכילתין ועוד תימה אחר שכתב התוס' נעשה ק"ו מיובל ושנים כלומר כיון דמסימנים אינה פירכא וא"ת מה ליובל ושנים שכן מוציאין בעבד עברי סימנין יוכיחו כלו' ונילף במה הצד מהו זה שתרצו דאיכא למפרך מה לסימנין שכן נשתנה הגוף הא מצד שוה ילפי' ונראה שהתו' מסתפקי' בנשתנה הגוף דקאמר גמרא דאי משום דנשתנה מקטנות לגדלות נהי דלא נכניס פרכא בק"ו כיון דפרכא כתובה בתורה הוא מיהו קשה דעבדי' יוכיח משנים ויובל שאין מוציאין מידי קטנות ותיתי במה הצד ואם נאמר דטעמא דנשתנה הגוף היינו משו' שאין הגוף שקנה יש להכניסה בק"ו ותיר' דלענין אבי' לא שייך לומר כן דלעול' הוא אביה והשתא אין לומר שנים ויובל יוכיחו הפרכה דנשתנה הגוף לאו מחמת קולא וחומרה אתינן עלה אלא דאין זה הגוף שקנה ולא היה בכלל הקנין לכך כת' התוס' נעשה ק"ו מיובל ושנים וכי פרכ' שכן מוציאין בע"ע סימנין יוכיחו ותירצו דמה לסימנין שכן נשתנה הגוף כלומ' ותו לא מצית לומ' שנים ויובל יוכיחו וחזרו וה"ק תיתי מביניא פי' כדמסיים ואזיל שראינו שמוציאין בעלמא כלו' ולא תימא משום דאין זה הגוף שקנה שהרי מצינו להם שמוציאין בעלמא ויש לנו לומר שצד השוה שבהם גורם הדין דמשום שמוציאין בעלמא מוציאין מרשות אדון דהיינו שסימנין מוציאין מדי קטנות ולא משום דאין זה הגוף שקנה והשתא כיון דמשום קולא וחומר' אתינן למילף

עבדי' שפיר יוכיחו מיובל ושני' ומייתינן לה במה הצד ותירצו מה להצד השוה שבהן שמוציאין מעבדות ואע"ג דהיא גופא אתינן למילף כל כמה דלא ילפי' פרכא הוא.

ודברי התוס' כאן מרפסן איגרי דא"כ לא הנחת לדרוש לעולם בק"ו אי דבעי' פרכא מהנדון עצמו והם עצמן כתבו אח"כ נעשה ק"ו ממיתת האדון אע"ג דאיכא למפרך פרכא גופה ואפי' תימא דדוקא כי הדר דינא ואתי במה הצד הוא דפריך הכי ולכך תרצו מה למיתת האדון שכן מוציא בנרצע וכת' שנים ויובל וסימני' יוכיחו מה להצד השו' שבהן שכן מוציאין מעבדות מ"מ קשה דא"כ לא נילף לעולם מצד השוה כיון דפרכינן מהנדון עצמו ואמרי' כל כמה דלא ילפינן פרכא היא ונהי דבמה הצד פרכי' פרכא כל דהו מ"מ מדינא גופיה לא פרכי' והא דפרכי' בעלמא מה להצד השוה שבהן שכן יש בהם צד חמור פי' התוס' בפ' אלו נערות שכן יש בהם צד חמור משונה כדאמרי' בפ"ד מיתות ור"ת שם מפ' בענין אחר וי"ל דה"ק שכן מוציאין מעבדות דאף סימנין מהני לה שלא יוכל אביה שוב למכרה ומוציאין אותה לגדלות שלא תשתעבד וא"ת והא לא ידעי' שאין אדם מוכר את בתו נערה אלא משום דנפק' בסימנין כדאמרי' בס"פ קמא דערכין דהשתא מכורה כבר יוצאה שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר וי"ל דבלא קרא דויצאה חנם דשמעי' דנפקא בסימנין ידעי' דנערה אינה נמכר' מדאצטריך קרא דלאמה לומר מה אמה מעשה ידיה לרבה אף הבת מעשה ידיה לאביה דלקטנה לא צריך קרא דהשת' זבוני מזבין לה מעשה ידיה מבעי' כדכתב' התו' בסמוך ולא אצטריך אלא לנערה דלא מצי מזבין לה והוקשה להם לתו' דהיא גופה אתינא למילף כלו' דכי ילפי' שתצא במיתת האב ממילא ידעי שלא יוכל האב למכור את בתו מהיום ולאחר מיתה דהשת' מכורה כבר יוצא' במיתתו כ"ש שלא תמכר מ"מ כל כמה דלא ילפי' פרכא היא דהנך מצינו להם שמוציאין מה שאין כן במית' האב שוב ראיתי שהתו' בפ' נערה הק' משם הר"י דאורליינש אמאי אצטריך למילף ק"ו ושם תרצו התוס' ושם כתבתי ואכתי קש' אמאי לא דייני ק"ו מכח רשות האב וליכא למפרך תו מידי ונימא הכי ומה רשות האב שאין שנים ויובל וסימנין מוציאין ממנה מיתת האב מוציאה רשות אדון ששני' ויובל וסימנין מוציאין הימנה אינו דין שתהא מיתת האב מוציא הימנ' וי"ל דאי דייני הכי אמרי' דיו לרשות אדון שתהא כרשות אב שתהא מיתת אדון מוציאה הימנה מרשות עצמו כשם שמיתת האב מוציא' מרשו' עצמו אבל שתוציא' מרשות אדון לא דאם הוציא' מרשות אב שכן אין לאחרי' רשות בה תוציא מרשות אדון שרשו' אחרי' עליה הילכך עביד ק"ו מסימנין שהיה בדין שלא יוציאו מרשותו דמה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו וכי היכי דאב היה זוכה בה עד שתבגר גם האדון הבא מכחו היה לו לזכו' מיתת האב שאב

עצמו אין לו רשו' בה לאחר מיתה אינו דין שתוצי' מרשו' אדון דלא עדיף מגברא דאתי מחמתיה והשתא לפי זה אין להקשות מה שהקשו בתוספו' דנכניס פרכא בקל וחומר שאף על פי שנשתנה הגוף אינו מוציא מרשות אב דכי עבדינן הכנסת פרכא בק"ו היינו דבעי למימ' דנילף גבי מיתה אעפ"י שלא נשתנה שתוציא מרשות אדון כשם שמוציאה מרשות אב ואינה הוכחה שאם הוציאה מרשות אב לפי שרשו' אביה הוא ואין רשות אחרי' עליה אלא ע"כ מסימנין אית לך למילף כדכתיבנא ואיכא למפרך:

והתנחלתם אותם לבניכ' הק' הר"י מקורביל ותיפוק לי' דאמה אינה עובדת את הבן וכו' וי"ל ה"מ גדולה הוא דנפקא לן מלאמה וכו' לשון התו' ויש מק' א"כ כי פריך בפ' נערה שנתפתתה ואימא ה"מ קטנה נימא קטנה מוהתנחלתם נפקא וע"כ הני תרי קראי צריכי חד לנערה וחד לקטנה וי"ל דכי נמי משני קטנה לא צריך קרא דהשתא זבוני מזבין לה וכו' אוהתנחלת' סמיך דאל"כ נימא דאצטריך דאינו עובדת את הבן שהשוה הכתוב לאמה אעפ"י שהיא קטנה מעשה ידיה לעצמה אלא דכי ס"ד דלקטנה צריך קרא שמעשה ידיה יהיו לאב אין לדקד' מה אמה אינה עובד' הבן דלשעבו' קרי לה רחמנא אמה שתהא עובדת לו בעודה קטנה כמו אמה לרבה אבל לא שתהא אמה ממש בכל דיניה שא"כ תצא בשנים וביובל דשפיר שייך בה לשון אמה שכשם שאמה עובדת כל ימי קטנותה לרבה אף לאביה כן אבל כי מוקמינן קרא בנערה לא שייך בה לשון אמה דאמה אינה עובדת בנערות אלא דהקישה הכתוב לאמה ובהכי הקשו התוס' דבמקום שבאת לומר שיהיו לאב מהתם נפ"ל שאין לבן כלום דאמה גופה אינה עובדת את הבן וא"ת כי נמי אתיא קטנה מסבר' משום מהי תיתי שיהיו של אחין האב גופיה לא קי"ל דזכי אלא משום דמצי מזבין לה והרי עכשיו אחין לא מצו מזבני לה והוא עצמו אם מכרה מהיום ולאחר מיתה אינה מכורה ואי לא ס"ל כריש לקיש ניחא דאצטריך דלא תימא שיכולין אחין למכרה דבמקו' אב קיימי והאב עצמו אם יכול למכרה לאחר מיתה אלא דלס"ד דגמר' דאתיא כר"ל השתא מכורה כבר יוצאה במיתתו של אב כל שכן שלא תמכור דהכי גמרי וי"ל דמדזכי ליה רחמנא לרב שיכול למכרה שמעינן שמעשה ידיה שלו דאל"כ היאך יכול למכרה וכה"ג בעי למילף בפ' נערה מדזכי לי' רחמנא לאב לממסרה לחופה אף על גב דקא מבטל לה ממעש' ידיה ובזכותו של אב הו' הוה ס"ד שיורישנו לבניו:

ת"ל מעמך יצא זה שאין שילוחו מעמך הק' לא לכתו' קרא וכי תשלחנו:

ומדאצטריך קרא מדתשלחנו חפשי מעמך שמעינן יוצא ביובל דאילו דוקא בשש השלמה בעי ואמה העבריה בסימ' וליתא דסי' לא הוה נפ"ל מהכא דאפי' בתר דכתיב

תשלחנו דליובל לא אצטריך לא הוה מרבינן מיניה אלא שילוח אחר באמה דומיא דעבד דהיינו שני' ויובל דהא אי לא כתיב ואף לאמתך לא הוה ילפינן הענקה באמה כלל והשתא דכתיב ואף לאמתך דשמעינן בה הענקה אי לאו דכתיב תשלחנו לא שמעינן אלא בשש ויובל דומיא דעבד מרבינן מדיוקא דמעמך להכי אתא וכי תשלחנו רבה כל מיני שלוחין הא דכתבו התוס' דאי לאו וכי השלחנו ואף לאמתך לא הוה ילפי' הענק' באמ' היינו בלא דיוק' דמעמך השת' דכתי' מעמך שמעי' שני' ויובל בין דעבד בין דאמה ומרבויא דתשלחנו שמעי' שילוח דסימנין:

דף יז

חלה שלש ועבד ג' אינו חייב להשלים יש שהיו רוצים ללמוד מכאן שאות' שכירים מלמדי תינוקות אם חלו חצי זמן לא היו משלימין נר' דפשיט' להו דבקבלנות אין הפרש בין אם חלו ללא חלו צריכים לעשות קבלנותם והי' להם לתוס' להק' מההיא דהשוכר דמתניא אם שכרו הוא נותן לו את שכרו ואי קבלן הוא נותן לו קבלנותו קתני שכיר דומיא דקבלן ודוחק לו' דלצדדין קתני לה והתם בשוכר דחה הרא"ש לחלק דדוק' כשחל' ג' תחלה ואח"כ עבד ג' וחל' בג' האחרות יהי' חיי' להשלי' ומשמעת' לא משמ' כן דמקרא רוב שביעי' יצא דרשי' לה ואין לדמו' שכיר לבית ונפל דבפ' השואל וגם אין לדמותו לחמור ונעשית אנגריא דפרק האומנין ובמ"א אכתוב בס"ד:

תו כתבו התוספות ועוד נר' לחלק בין מלמד לע"ע משום דכתיב כי משנה ש"ש וכו' ואין החילוק מבואר דשכיר נמי אם שכרוהו לשש וחלה שלש לא יתחייב להשלי' ונרא' דאותם שרצו ללמוד כן מעבד ס"ד דמסברא הוא דמפלגינן בין חלה ג' לחלה ארבע דכיון דעבדו חצי זמן דמסתמא דעתיה דב"ה להכי נחית דחולי חצי זמן שכיחא ובחצי עבוד' מתפי' וה"ה שאר שכירים וכתבו התוס' דגבי ע"ע ממשמעות דקרא נפ"ל דשלש שנים הם שני שכיר ולכתחל' משנה שכיר צריך לעבוד וכי חלה הואיל ועבד שלש שני' כשני שכיר סגי ליה דשכיר קרא רחמנא דכתיב כשכיר כתושב ומש"ה מפלגינן בין חלה ג' לחלה ד' אבל בעלמא אין טעם לחלק והא דכתבו התוס' דשני שכיר הם שלש שנים לפי שמצאו בס' ישעיה בעוד שלש שנים כשני שכיר אכתי תקשי שמצינו שם בס' ישעיה גבי נבואת ערב בעוד שנה כשני שכיר ופרש"י אדקדק עמהם לצמצם המועד כשכיר הנשכ' לשני' שמדקדק במועד השלום שנתו:

חדא דתפסת מועט תפסת תימא כיון דכתיב אשר יברכך וכו' ויש לומר דלעיל לא כתיב אלא חד ריקם וכו' וקשה לחלק בין כי כתיב חד קרא להיכא דכתיב תרי קראי ויש לפרש דתפסת מועט תפסת פירש רש"י במקו' אחר דמה שתפסת מיהת בדין היה אלא שהיה

לך לתפוס מרוב' אבל אם תפסת מרוב' שמא מה שבידך אינו תפוס בדין וגבי גזרה שוה לא שייך לומר כן שאם היה לך לתפוס מרובה אפילו מועט לא תפסת דאין גזרה שוה למחצה אבל כי כתיבי תרי קראי כי דרשינן חד מינייהו המועט גזרה שוה שלמה היא ועוד יש לומ' דהיכא דכתיב חד קרא אתרווייהו כיון דאין אנו יכולי' לידע אהי מינייהו אתיא גזר' שוה סברא הוא דאתא קרא לגלויי דאשכחן קרא בשביל שלא נטעה כדאמרינן בסוף פרק אלו טרפות אי כתב רחמנא קשקשת הוה אמינא סנפיר היינו קשקשת אבל לעיל בפרקין בא שכי' ולמד על תושב ולהכי אתא קר' דאשר יברכך לומר דניגמר מן המרובה אבל היכא דכתב ב' קראי דחד מנייהו מיפנה לג"ש אלא שנתעלמה הלכה ממנו איזו מהם נאמרה למשה בג"ש אין סברי' דכתב רחמנא רבויא להכי לגלויי לן מסתברא דלענין ברכת הבית דרשינן ליה כדלקמן:

תו כת' התוס' ותדע דהא כי יליף מערכין וכו' ואינ' ראיה דאף עליה אני דן להקשות מ"ש דהת' מהני ונר' דכת' כן דלא תימא נהי דר"מ דריש אשר יברכך ר' יהודה לא דריש ליה כיון דאית סברא דתפסת מועט דהא לר' שמעון דדרשי' אליביה אשר יברכך ונילף נתינה מעבד משום דתפסת מיע' הפס' וע"מ דס"ד דיוקא לענין דלא נילף מעולת ראיה לומר דכל מידי דיהיב ליה לא מקרי ריקם. מהני אשר יברכך דמשמע מידי דברכה להכי מייתי מערכין:

לשדה אחוזה פרש"י המקדיש שדה אחוזה אם לקחה בנו אינה יוצאה מידו ביובל ולא רצה לפ' גאולת קרובי' דאמרי' לעיל גבי מצא שדה אחוזה דבקרוב קרוב קודם דהכי דרשי' בספרי מובא גואלו הקרוב ובן ודאי קודם לאח ומסיק דהתם נמי מהכא ילפי' דבן קודם ומאי פרכא דאין ייבום אלא במקום בן דא"כ הוה ליה לאתויי מנחלה דכתיב בהדיא דבן קודם לכך פי' במקדיש ולכך כת' התוס' דהשתא לא קשה אמאי לא קאמר נחלה דלא חשיב אלא הנך דליתנהו באח כלל לאפוקי נחלה ומכר בשדה אחוזה:

אמה העבריה אינה עובדת את הבן מנה"מ וא"ת תילף מנרצע מק"ו ומה נרצ' דאינו יוצא בשש וכו' אינו עובד את הבן אמה לא כ"ש ואין לומר מוכר עצמו יוכיח דאמה עדיפא מינייהו דיוצא בסימני' וגם ליכא למפרך מה לנרצע שכן עבד שש דאמרי' נמכר לעכו' יוכיח מה לנמכר שכן יוצא בקרובי' ותיתי מביניא וגם אין לומר דס"ד דאתיא מהקישא דעברי לעבריה דאהא ק"ו ומפיק מיניה ומוקי היקשא לשאר מילי:

וי"ל דמה לנרצע שכן יובל מוציא מידו בע"כ תאמר באמה שאין יובל ושני' מוציאי' כיון דמצי אדון לייעדה כדאמר' בסמוך יש בעברי מה שאין לן בעבריה שהוא יוצא בשני' וכו' וא"ת ונילף ק"ו מסימנין שאין מוציאין בנרצע ונמכר לעכו' מוציאין באמה מיתת האדון

שמוצי' בנרצע ובנמכר למנו' אינו דין שתוצי' באמה מה לסימנין שכן נשתנ' הגוף ואין זה הגוף שקנ' ואין להכניס פרכא כמו שהכניסוה התוס' לעיל דגבי עבד לא שייכו סמני' שכל עצמו אינו נמכר אלא כשהיא גדול וכיון דלא שייכי בהו אין להכניס פרכא כעין מה שתרצו התוס' לעיל ועוד מה לסימני' שכן מוציאין גדלות למכות ולעונשים ולזכי' והוי פרכא מחמת חומרות הכתובות בתורה:

חליפי ע"א קשקיל רת' התוס' ואין לומר טעמא משום ברירה וקשה דבתרי מיני אין לומר הוברר הדבר למפרע שזה חלקו דע"כ בכל מין ומין יש חלק לשניהם תדע דלעיל מינה תנן חבר וע"ה שירשו את אביהן חבר יכול לומר לע"ה טול אתה חיטין שבמקום פלוני ואני חיטין שבמקום פ' אבל לא יאמר לו טול אתה חיטין ואני שעורין טול אתה יין ואני אטול שמן ואע"ג דבחד מינא שרי מטעם ברירה בתרי מיני אסור דירושתם דאורייתא וע"ק הא דתרצו דא"כ אפילו באו לרשותו נמי יהא מותר דילמא באו לרשותו שנתן לו יין וע"א לחלקו קאמר דומיא דההיא דפ' בתרא דע"א האומנין ששלח להם עכו"ם יין נסך בשכרן מותר לומר לו תן לנו את דמיה משנכנסה לרשותן אסור דהיינו שזכו בו כבר וי"ל דלישנ' דמשבאו לרשותו משמע שהכל בא לידו בלא בירור ולשון אסור נמי משמע דקאי אהא דקתני לעיל יכול לומר לו טול אתה וכו' דמשמע דעדיין לא חלקו מדלא קאמר אסור להחליפם וכגון שזכה לו כל הנכסים ע"מ לחלקם דהשתא זכה בחלקו מן התורה ועוד אפי' לא זכהו העכו"ם כיון שהן ביד ישראל מכי אסח עכו"ם דעתיה מיניה נקנה והתם בפ' המוכר קאי שפיר אסור אתן לנו את דמיה דקתני התם ומיהו הוה מצי לאוכוחי מרישא דמתני' דחבר וע"ה דבתרי מיני לא אמרי הוברר הדבר אלא דניחא להו להוכיח מהך מילתא גופה דמייתי בגמרא לומר דגמרא סמיך אהאי:

כאן שהורתו שלא בקדושה פי' בקו' אז רוח חכמים נוחה הימנו והתוס' פי' אז אין רוח חכמים נוחה הימנו ולכל הפ' קשה דמתני' מתנייה בהדיא בסוף שביעית הלוקח מעות מן הגר שנתגיירו בניו עמו דמשמע שהיו עמו בשעה שנתגייר וכן הק' רבינו שמשון ז"ל שם לפירש"י אף לפי' התוס' קשה דברייתא דמתניא איפכא אף היא כלשונ' נאמרה כדאמרי' הכא לוה מעות וכו' ולא קשה דיש לנו כיוצא בה דתנן בפ' נושאין הגיור' שנתגיירו בניה עמה הרי אלו חולצין ולא מייבמין אפילו הורתו של ראשון שלא בקדושה ולידתו בקדושה ויש לתרץ לשון שנתגיירו בניו עמו כלו' בהתגיירתו דלא הוצרכו הבנים להתגיירן ולהטבילן כי בטרם יצאו מרחם הוקדשו ומטעם זה נמי יש לחלק בזה שהיתה לידתו בקדושה ישראל מעליא היא ולא קרינן ליה גר שהרי אין אנו צריכין להטבילו להיות כישראל וגם כי הגדיל נמי אינו יכול למחות ולחזור לסורי כמי שהורתו ולידתו

שלא בקדושה דאע"ג דגר קטן מטבילין אותו ע"ד ב"ד מ"מ יכול למחות אח"כ כדרב יוסף בפ"ק דכתובות ותדע דאמרי' בפ' נערה דהורת' שלא בקדוש' ולידת' בקדוש' הויא בסקילה אע"ג דהורתה שלא בקדוש' הויא בחנק דבישראל כתי' ומרבויא דומתה שמעי' דלידתה בקדוש' מקריא בת ישראל ולא גיורת הילכך בזה. לא הוצרכו חכמי' להזכיר שיחזיר כיון דמן הדין אינו זוכה ולא אמרו שיחזיר אלא בגר דבקל יחזור לסורו ויתר על כן תירץ הרא"ש ז"ל מההוא דאיסור דרב מרי ברה דבת שמואל הוה וישראל גמור הוה דבנך הבא מישראל קרוי בנך אע"פ שאביו עכו"ם כדאמרי' בס"פ האומר ולא חשי' גר כלל אל' שהתוס' הכריעו דר' מרי לאו ברה דבת שמואל הוה התם בפ' מי שמת:

דף יח

ודלמא ישראל מומר שאני כתב הרא"ש מכאן פוסקין דישראל מומר ירש את אביו וא"ת אע"ג דעשו לא ירש מאביו אלא לבניו הוריש ול"נ דעשו מאביו ירש דהר שעיר נתן לאברהם בין הבתרים דכתי' ואת הקני ואת הקניזי ואת הקדמוני ואמרי' בח"ה יהודה אומר הרי אומר שעיר עמון ומואב והיינו ארץ עשו דעתיד הקב"ה להחזיר לנו דכתיב בהר שעיר כי לא אתן לך מארצם ירושה עד מדרך כף רגל ודרשי' עד שידרוס רגליו של משיח וע"כ כי אמרי' הכא ודילמא ישראל מומר שאני אעשו בן אברהם קאמר שהיה ישראל ובן ברית אלא שפקר אבל זרעו עכו"ם גמורים חשיבי ותדע דבפ' ד' נדרים במתני' דקונם שאיני נהנה לזרע אברהם מפיק עשי דכתיב כי ביצחק יקרא לך זרע ולא כל יצחק אבל בישראל מומר ודאי דהוי כישראל אע"פ שחטא ישראל הוא וי"ל דזרעו של עשו לא מקרי זרע כלל אע"פ שעשו עצמו קרוי ישראל מומר כיון שנשא עכו"ם עובד' ע"ז כדכתי' ותהיין מורת רוח ובנך הבא מן העכו"ם אינו קרוי בנך כדאמרי' בפ' האומר ומאותו זמן נמי שייך גירות כיון דשייך בהא שם גרים כדכתי' ואת הנפש אשר עשו ולא היו נושאין נשים אלא א"כ היו מגיירין אותם תחילה:

ורמינהי יתירה עליו אמה העבריה וא"ת ובלא מתני' תיקשי דקרא בהדיא כתי' כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה ועבדך שש שנים ועוד לישנא ורמינהי משמע דקשיין אהדדי וע"כ אמה יוצאה בשנים ובמיתת האדון נמי בהדי' כתי' כדתני' לעיל מואף לאמתך תעשה כן וי"ל דידע גמרא דמשום יעוד הוא דקתני יש בעברי' מה שאין בעברי דעברי' אפשר שיעדה ובטיל הלכתא מינה אלא מתני' קשיא ליה היכי קתני יתירה עליו משמע דכל הני יש לה כמו העבד ויתירה עליו הא לא חשיבי הני לגבי אמה ומשני בשיעדה ויש ויש קתני שדרך התנא לשנות מעלות שיש בזה מה שאין בזה ואח"כ חוזר ושונה מה שיש באחר יתר על הראשון דיש בעברי הני יציאו' דלגבי אמה איפשר דבטילי ביעוד

ויש באמה כל הני בשלא יעדה ועוד אף בסמנין ומדקתני בסמנין ידעי' דבשלא יעדה קאמר אבל מתני' לא קתני מעלו' ובל' ייעוד שייכי:

כשיעדה וא"ת ליתני נמי גרעון כסף דליתיה ביעוד וי"ל דלא תני לה כיון דאיתי' באמה ואי משום דיעוד מפיק מדי גרעון גרעון נמי מפיק מדי יעוד שאם קדמ' ונתנה לו גרעו' בע"כ יוצא' ולא דמי לשנים ויובל ומיתת האדון דקודם שיגיע הזמן יכול להקדים ולייעד שלא תצא בה ובמיתה תשאר זקוקה לאחיו וי"מ דגרעון פשיטא ליה דבטיל ביעוד דקרא כתי' אשר לא יעדה והפדה והנך מיהא אצטריכא דס"ד לא לבטלו הלכתא מינה:

מכלל דע"ע נמכר ונשנה וא"ת דומיא דעבריה קתני דאינה נמכרת בגניבתה דדוקא בגנב גזירת הכתוב שלא ימכר פעם שניה ע"י ב"ד משום גניבה אבל מוכר עצמו ומכר ושנה אע"ג דדמיא ליה שנמכרת בע"כ מ"מ לאו בגניבה נמכרת וי"ל דלישנא דנקט יש בעברי מה שאין בעבריה ולא קתני יש בע"ע מה שאין באמה מוכח דהקישא קאי דאתקש עברי לעבריה ואעפ"י כן לא לכל מילי שוין והיקשא במכרוהו ב"ד כתי' דכתיב כי ימכר ודרשי' ע"י ב"ד:

בגניבתו כיון שנמכר פעם א' פרש"י קס"ד ונמכר בגנבתו משמע ליה ונמכר פעם א' ולא שתי מכירות והלשון תמוה דבמסקנא נמי הכי הוא נמכר פעם אחת הוא אלא דמפרשינן דקרא לא מיירי אלא בגניבה אחת או באדם אחד אבל בשתים לא מיעט רחמנא וממילא נמכר וחוזר ונמכר וי"ל דלפי המסקנא לא דוק' מונמכר דמשמע פעם א' דאי לא כתי' אלא ונמכר לחודא לא משמע פעם אחת אדרבא נמכר והולך משמע כדכתבו התוס' ועוד דלישנא דברייתא משמע דמבגניבתו דייק דהכי קתני בגניבתו משנמכר וכו' אלא הכי דייקי' מדכתי' ונמכר בגניבתו משמע מכירתו בעד גניבתו אפי' היה מרובה דחידוש הוא שחידשה תורה בגנב וה"ק ואם אין לו מה לשלם תהא מכירתו תשלומי גניבתו ומיירי בגניבה אחת או באדם אפילו בכמה גניבות ומיהו מעיקרא לא ס"ד דמקשה הכי דא"כ אפילו תימא לס"ד דגניבתו טובא וכאלו כתי' בגנבותיו אכתי הגע עצמך שלאחר שנמכר חזר וגנב או משיצא בן חורין מי ממעט מקרא דונמכר בגניבתו שהתור' אמרה מכירה בעד כמה גניבות מכמה אנשים ויחלוקו ביניהם לפי חשבון אבל לאחר שנמכר כבר על גניבתו אם חוזר וגנב חוזר ונמכר עליה א"כ מצינו בעבד שחוזר ונמכר מה שאין באמה לכך הוצרך רש"י לפ' דס"ד דמקשה דונמכר לחודא פעם אחת משמע וה"ק משום גניבה אינו נמכר אלא פעם אחת כל ימי חייו ולהכי דייק בברייתא בגניבתו כיון שנמכר פעם א' לומר דדוקא גניבה אבל רצה למכור עצמו נמכר כמה פעמים ואה"נ דגמרא הוא מצי

לשנויי בשגנב לאחר שנמכר אלא עדיפא מינה קמ"ל דאפילו על גניבה שגנב תחילה לאדם אחר חוזר ונמכר:

כאן בגניבה אחת פרש"י והא דקתני ונמכר ונשנה בשתי גניבות ואפילו לא עמד בדין עד שיגנוב שתיהן ובסמוך פי' אחר שעמד בדין בבת אחת ולכך הוצרך לפ' תחילה בשתי גניבות בחד העמדה דאי בשתי העמדות היינו שני בני אדם דאמ' אביי אך תימא מי דחקו בכך ולא פי' כפשטא דשמעתא דבאדם אפילו בכמה העמדות דומיא דשני בני אדם ונר' דמשמע ליה דכיון לגניבתו טובא משמע והו"ל כאילו כתוב בגניבותיו אין לחלק בין אחד לשני בני אדם דתיו המורה על היחיד אגזלן קאי ולא אנגזל דהכי משמע ואם אין לו ונמכר בעד כל גניבתו שגנב אלא הכי דייק בגניבותיו אותם שהעמידוהו עליהן בדין לאפוקי אם לאחר מכאן חזרו והעמידו על גניבה אחרת אפילו לאותו אדם מדלא כתי' ונמכר בגניבה או בגניבות אלא בגניבתו משמע אותן שהעמידוהו בדין עליהם ונגמר דיני לימכר עליהם עוד כתב רש"י וה"ה אם גנב ונמכר וחזר וגנב וכו' וק' דטפי הול"ל אם עמד בדין פעם אחרת ונר' דלא בא לומר דה"ה דמצי לפלוגי באדם אחד מדלא כת' ה"ה באדם אחר אלא בא להוכיח דע"כ לא משמע לך ונמכר מכירה אחת דוקא כסברת המקשה דא"כ אף משיצא חפשי וגנב לא ימכור והא לא משמע מלישנא דברייתא דדייק בגניבתו משנמכר וכו' אלא ע"כ טובא משמע והיינו בתר העמד' ואי קשיא דבס"פ היה מביא אמרי' דאין האשה שותה ושונה ובשני אנשי' ושני בועלין כ"ע ל"פ רשותה ושונה ובאיש אחד ובועל א' כ"ע ל"פ דאינ' שותה ושונה אבל באיש אחד ושני בועלין פליגי התם ת"ק ור' יהוד' ורבנן בתראי והתם בת' זאת דמשמע מיעוט' אלמא מפלגי' בין אדם אחד לשני אנשי' מסברא אע"ג דלא גלי לן קרא וכאן לא שני ליה לרש"י בין אדם אחד לשנים כשהן שתי העמדות וי"ל דהכא מעני מעניניה דקרא במכירה אפשר שימכר על כמה גניבות של כמה אנשי' ויחלקו ביניהם לכך אין לחלק אלא בהעמדת ב"ד וגם על פי' התוס' אין להקשות דהכא דהוי אפכא מהתם באיש אחד אינה חוזרת ישותה בשני אנשים חוזרי' והכא באיש א' חוזר ונמכר ובשנים אינו נמכר ונשנ' דהכא מענייניה דקרא דונמכר משמע חוזר ונמכר דאדם א' דייקי' הא בשני בני אדם אינו חוזר ונמכר אבל התם משמע דאינה שונה דייק' הא בשני אנשים שונה:

ובתוס' הקשו על דברי רש"י דאתיא דלא כמאן דלא כרבנן ולא כר' אליעזר וי"ל דלפי מאי דמסיק בחד העמדה א"ש כרבנן דה"ק משנמכר על גניבה אחת כמה פעמים שוב אינו נמכר בהך אחריתי באותה העמדה ולישנא דמשנמכר פעם א' נקט כששוה כנגד גניבתו ואשמועי' דאינו נמכר פעם אחרת על גניבה שבאותה העמדה אך לרבא קשה

ועדיפא מינה פריך ליה אביי ועוד נר' דלא מסתבר כלל טעמא לר' אליעזר דאם היה גניבה יתר על ממכרו אינו נמכר לגמרי דא"כ לא מצינו עבד נמכר בגניבה כלל דאי איפשר לצמצם שיהא גנבו כנגד ממכרו ולעולם יגנוב פחות כל שהו או יתר כל שהו ואי תימא אין אחריות עבדים עלינו כדאמר ר' עקיבא בפ"ב דזבים אין אחריות זבין עליכם מ"מ תימה גדול הוא אם ירצה נגזל למחול למה לא ימכר הרי עכשיו ממכרו כנגד גניבתו ואין לדמותו כלל להההיא דמי שהיה נשוי אם אמרו יתומים הרי אנו מעלין מותר דינר אין שומעין להם דהתם כיון דבשעת מיתה לא היה שם מותר ומעקרא נחלה דאורייתא כבר זכו בהם יורשין אלא נר' דאף ר' אליעזר לא אמרה אלא שאם ירצה נגזל להתרצות דממכרו כנגד גנבו נמכר ושוב לא יתבענו המותר ואם לאו שהוא יושב ומצפ' שלמחר יעשיר ויגבה ממנו אינו נמכר אלא ישאר החוב עליו והשתא מתוקמא דרבה כר' אליעזר שאם ימחול לו את השאר נמכר פעם אחת:

ור"י ז"ל פ' כאן בגנבה אחת נמכר וחוזר ונמכר ולשון הברייתא ק' דקתני בגניבתו משנמכר פעם ב' והיינו בגניבות והא קרא לא מיירי אלא בגניבה אחת וגם מ"ש ופריך בגניבתו טובא משמע לא היו צריכין לפרש דכי היכי דמתפרשא לשיטת רש"י מתפרשא נמי לדידהו אלא הא דקתני בגניבתו משנמכר פעם א' וכו' היינו מדיוקא דבגניבתו דמ"ש הא בשתי גניבות אינו חוזר ונמכר והא דלא קתני בגניבה א' נמכר כפשטא דקרא משום דעיקר קרא לא אתא אלא אדיוקא דאי לנמכר וחוזר ונמכר לשתוק מיניה דמהיכי תיתי דאינו נמכר ולכך הוקשה להם כי פריך טובא משמע אם לומר שבכל ענין יהא נמכר והולך לשתוק מיניה לכך פי' היכי דגנב וחזר וגנב לאותו אדם עצמו נמכר והולך וקרא אתא לדיוקא הא באדם אחר אינו נמכר כדמסי' בסמוך ומצאתי בירושלמי דסוטה בס"ש היה נוטל בגניבה אינו נמכר ונשנה ואין לו עליו דמי' מעתה בגניבה אחר אבל בשתי גניבות נמכר ונשנה והוא כשיטת רש"י ז"ל דבגניב' אחת אינו נמכר ונשנה אלא דהתם ס"ל כרבה דהכא דבעי ר' ירמיה גנב משל שותפות מה את עביד לה בגניבה אחת וכו' היה גונב ומוציא בלילה נימא אם ידעו בעלים בנתים גניבות הם ואם לאו גניב' אחת:

סבר רבה למימר בע"כ דאדון וא"ת ומ"ש עברי דלא וכ"ת דהדר ומזבין נפשיה א"כ היכי אמרי' לאביי אי הכי משמע דלרבה ניחא וי"ל דלרבה באמה דוקא. הוא דכייפי לאדון שיכתוב שטר על האב משום דבת לא מכרה עצמה ומה יכולה לעשות היא אבל ע"ע שמכר עצמו היכי נימא ליה לאדון שיפקיע ממונו ויקח לו חרש:

אי הכי ע"ע נמי וא"ת שאני אב דמעות מכירת' שנטל הוא דכייפי' ליה שיחזיר אבל בני משפחה שלא מכרה למה נכוף אותו ועו"ק נימא עבד נמי אם יש לו נכוף אותו שיפד'

עצמו משום פגם משפחה ומה בין עברי לעבריה וי"ל דפשיטא ליה שלעול' לא נכוף את האב על כסף מכירתה אלא היכי דאמיד כייפי' ליה טפי משאר בני משפחה משום פגם כדאמרינן בפ' נערה גבי מזון בניו דאי אמיד כפינן ליה בע"כ כי הא דרבא כייפא לרב נתן בר אמי וכו' דאל"כ תקשי עבד נמי יכפו אותו אלא ודאי דאזכות שזכתה תורה לאב בבתו וזכות מוכר בעצמו לא כייפ' אלא אי אמיד כי היכי דכייפי' לבני משפחה דהוא קודם להם ולפ' התוס' קשה לישני בע"כ דאב כפרש"י ואתיא ככ"ע ועוד כיון דבעל כרחו קאי אאב מנ"ל דכייפי' אבני משפחה נימא כשנתרצו בני משפחה לפדותה פודין אותה בע"כ של אב ועוד ניחוש דכל אדם אזיל ומזבין נפשיה בתחילה כדי שיפדוהו בני משפחה ומיהו הא לא קשה דפעם א' יש לפדותו כי הא דאמר' בסוף השולח המוכ' את עצמו ואת בניו לעכו"ם אין פודים אותם ואמ' רב אדי והוא שמכר ושנה ושלש.

דף יט

איש פרט לקטן ואע"ג דקטן לאו בר עונשין הוא מ"מ ס"ד שיהא נהרג כיון שהאשה נהרגת על ידו לשון התוס' וא"ת מדאצטריך לאשמועי' קטלי' ברובע ונרבע דכתי' וגם את הבהמה תהרוגו שמעי' דבאדם לא קטלי' זה משום זה. דתנן בכריתות כל העריות שבתורה אחד גדול א' קטן הקטן פטור וכו' וי"ל דאצטריך קרא גבי רובע לומר שאע"פ שהאדם אינו בר קטלא שהבהמה במיתה כדאמרי' בפ' ד' מיתות בת ג' שנים וכו' ואם בא עליה א' מכל העריות מומתין ע"י לאיתויי בהמה ואכתי קשה דבפ' נערה אמרי' גבי נערה המאורסה ס"ד טעמא דכת' רחמנא נערה הא לאו הכי הו"א אפי' קטנה והכתי' ואם אמת היה הדבר וכו' וקטנה לאו בת עונשי' ומאי קושי' ס"ד דכיון דמומתין על ידה הכי נמי מקטלא קמ"ל ויש לומר דבתר דגלי לן קרא גבי נואף דבעי שיהיו שניהם בני חיובא תו ליכא למטעי בשאר עריות ולהכי פשיטא ליה בפ' נערה דקטנה לאו בת עונשין היא ועי"ל דדוקא גבי נואף ונואפת הוה ס"ד דלחייביה מיתורא דמות יומת הנואף והנואפ' מכל מקו' דומיא דהא דדרשי' בהנחנקי' גבי גונב נפש אין לי אלא איש אשה מנין ת"ל ומת הגנב ההוא מכל מקום והא דתניא במכילתא איש אף הקטן במשמע ת"ל ואיש כי יכה י"ל דאצטריך התם משום דכתי' מות יומת המכה רוצח הוא דס"ד דקרא יתירא לחייב הקטן כדדרשינן בפ"ד מיתות מנין שאם אי אתה יכול להמיתו במיתה הכתובה בו שאתה ממיתו בכל מיתה ת"ל מות יומת המכה ובהנחנקי' פירשתי שם בענין אחר אך קשה הא דתני' בפרק ד' מיתות איש פרט לקטן אשר יתן שכבתו בבהמה בין גדולה בין קטנה והתם היכי תיסק אדעתין לחיובי קטן דהא בהמה גופה לא קטלי לה אלא משום תקלה וקלון דאדם ולפי מה שתירץ הרב ר' אברהם אב"ד ז"ל שהביא הריטב"א

משמו א"ש דקרא אצטריך למעט בן קטן פחות מבן ט' לפטור את האשה שבא עליה וכן התם גבי נרבע אתי שפיר לפטור את הבהמה אבל כשהוא בן ט' אף על גב דאיהו לאו בר עונשין קטלי לה לבהמה וכה"ג אשכחן גבי שפחה חרופה דרשי' בספרא איש פרט לקטן או יכול שאני מוציא בן ט' שנים ויום אחד ת"ל ואיש:

אמר רבא אמר רב נחמן או' אדם לבתו קטנה צאי וקבלי קידושין מדר' יוסי וכולי וכת' התוספות תימא מאי אתא לאשמועינן וכו' יש לומ' דלא הוי לא כאומר לו ולא כאומ"לה וכו' ואין להקשות ולדברי התוספות נמי הפשוט מהתם דאף על גב דלא אמר לה דלמאי דס"ד לתוספות דמדין ערב הוא הק' השתא למקדש שהוא הנותן אין צריך לדבר למקבל שהוא הבת צריך אמט כי אמר תן מנה לפלוני צריך שיהיה פ' בפניו ומדר' יוסי גופיה תפשוט דלא צריך אי ס"ד טעמא דייעוד מדין ערבות הוא אבל השתא כת' התוספות דלאו מדין ערב הוא אלא דזכות דיהיב ליה רחמנא לדידיה בבתו מזכה ליה לאדון באותה מכירה שכשם שהיה יכול לקדשה בע"כ כך האדון וקדשני בע"כ והכי נמי כשאומר אדם לבתו צאי וקבלי קידושין מוסר לה זכותו ומסלק ידיו ממנה ונותן לה רשות לקדש עצמה ואכתי קשה מאי מייתי מדר' יוסי שאני התם שאינו אלא מחילת שעבוד כדכתבו התוספות ופשיט' דבהא אית ליה זכיה דממילא קא אתיא ומחילה אינה צריכה קנין כדאמרינן לעיל לימא ליה באפי בי תרי זיל והפקעת גופה עדיפא טפי ממחילה ולא דמי להא דאמרינן לקמן בפרקין גר שמת והיו לו עבדים גדולים וקטנים דפליג אבא שאול ואמ' קטנים כל הקודם בהן זכה בהם דלענין זכיה מן ההפקר ס"ל לאבא שאול דלית ליה יד דומיא דמציאה לר' יוסי דאין בה גזל מן התורה אבל לענין הפקע' שעבוד שעליו או מחילת חוב דידיה פשיטא דזכו בה ממילא ונר' שכך הם דברי התוספות דפשיטא ליה לגמרא דבדעת אחרת מקנה אותו אית ליה זכיה ופשיטא ליה נמי דלאחריני לית ליה זכיה ומספקא ליה בהני קידושי קטנה שהיא מקבלת מדעתו של אב אי מדין שליחות אב בעו למהוי כמו קידושי אשה לעצמה שאין יכולין לקבל את קידושיה אלא מדין שליחות דידה ובת כאיניש דעלמא הויא שצריכ' לקבל מדין שליחות אביה ולפי זה לא מהני דאין שליחות לקטן דלא מצי למזכי לאחריני או דילמא אדרבא קבלת קידושין דאביה מדין ידה הוו כדאמ' בפר' התקבל גבי נערה המאורסה היא ואביה מקבלין את גיטה וה"ה קטנה כדפרשי' בהאיש מקדש ואמרינן בגמרא יד יתירה זכי לה רחמנא פי' יד אביה וכיון שכן משסלק אביה כחו וגלי דעתיה דניחא ליה בקבלת בתו הויא לה יד לעצמה וזכיה לנפשה ופשיטא מד"ר יוסי ב"ר יהודה דע"כ אם היתה צריכה לזכות בקידושי יעוד בעד אביה לא מהני כלל דנהי דלגבי דידה הויא מחילת שעבוד אבל אביה היכי זכי בההוא

מחילה הרי הוא אינו חייב כלום שכבר קבל דמיה והיא חייבת לו מלאכה דחשיב לה לקמן מלוה שיש עליה משכון ואי מדין זכיה קטנה אין לה כח לזכות לאחריני:

מלוה שיש עליה משכון כת' התוספות אין לפ' משכון שלא בשעת הלואתו דוקא וכו' וא"ת הא ע"כ אין לפרש הכי דמדר' יוסי נשמע דהתם גבי יעוד בשעת הלואה היא ויש לומר דהתם עדיף ממשכון שלא בשעת הלואה דלגוביינא אתי לידה שהרי אין לו פרעון אלא ממנה ואם תאמר ולדברי התוספות נמי דמיירי אף במשכון בשעת הלואה מאי מייתי מייעוד שאני הכא דבאפותיקי מפורש ואית ליה שעבוד בגוה ועוד אכתי לדבריהם נמי דמיירי אף בשעת הלואה אמאי לא מייתי מדר' יצחק לומר דאי בשלא בשעת הלואה קני משכון אף בשעת הלואה אית ליה שעבוד דהא לעיל נמי בשעת הלואה מיירי ומייתי מדרבי יצחק וי"ל דכיון דבהנאת מחילה קאמר דאפילו בלא משכון מהני אין אנו צריכין שיהי' לו קנין במשכון לא מייתי מדר' יוסי אלא דלא תימא כל דלא החזיר המשכון לא סמכה דעתה וא"ת נימא דר' יוסי מדין מלוה שיש עליה משכון דיש לו קנין בגופו של משכון וכיון דאיתיה לשעבוד מהני אעפ"י שלא יחזיר לה המשכון אבל בהנאת מחילה כל שאין מחזיר לה המשכון ליכא הנאה ולא מקדשה וי"ל דפשיטא ליה לגמרא דמקדש במלוה אע"פ שיש עליה משכון משועבד לא מהני דשעבודו של משכון לא קאמר בהנאת מחילה מלו' אמר ומלוה להוצאה נתנה וא"ת היכי נילף מדר' יוסי שאני התם דמחזיר לה המשכון דהיינו גופה ואם על זה כת' התוס' דפשיטא ליה דאין עיקר היעוד בחזקת משכון תימא הוא דהא כל עיקר דינו של רב נחמן לא בא אלא להודיענו זה דאע"ג דלא מהדר משכון מקודשת והיכי פשיטא ליה ועוד לא תקנו התוס' כלום לשון זה דנהי דאין עיקר היעוד בתורת משכון אלא מחמת מחילת שעבוד מכל מקום כי לא מהדר משכון אכתי לא סמכה דעתה ולא גמרה ומקדשה נפשה וי"ל דהתם נמי כי אמר לה מחלתי לך השעבוד שיש לי עליך אף על גב דמחילה הויא מ"מ אכתי לא סמכה דעתה עד שישלחנה לחפשי מביתו דסברא דהדר ביה וכיון דאמחילה לא סמכה דעתה קדוש נמי מקדשה בההיא מחילה אלא ע"כ שמעת מינה דבלא חזרה נמי סמכה דעתה אלא שהתוס' הוקשה להם מאי מייתי מדר' יוסי דילמא התם ייעוד כמקדש בגוף המשכון חשיבא דאמרי' לעיל קדשה במשכון מקודשת מדרב יצחק דכיון דקני ליה בההוא שעבוד מצי לקדש והשתא אין לחוש אם החזיר המשכון דכל שהקנה אותו לה בענין דקניא ליה אף על פי שלא הגיע לידה מקודשת כגון שאמר לה התקדש לי בחפץ פלוני וקנו מידו והא דכתב התוספות סלקא דעתך דכל שלא החזי' לה המשכון לא סמכה דעתה היינו דוקא כשאומר לה התקדשי לי בהנאת מחילה דכל דלא החזיר

לה לית לה הנאה ולא מיתבא דעתה אבל אם קדשה בגוף החפץ מקדשה לאלתר והתם גבי יעוד נימא דמקדשה בגוף המשכון דהיינו גופה ותכף זכתה בגופה מן הדין אע"פ שלא שלחה מקדשה שפיר ותרצו דפשיטא ליה דאין עיקר הייעוד בחזרת גופה דאדרבא הוא בא לקרב ולא לרחק אלא מחמת מחילת השעבוד הוא דמקדשה ואכתי קשה בדברי התוספות אי ע"ע גופו קנוי במאי מקדשה בגופה בעי שטר דמחיל' הרי אינה חייבת לו כלום דגוף דידה שלו הוא הגע עצמך אשה שמכרה בית לאדם אחד והתנה עמו שכל זמן שתרצה לחזור ולקנות הבית בכך דמים שימכרנה לה אם רצה לקדשה צריך להקנות להגוף הבית בכסף או שטר וחזקה אבל למחול לה הדמים לא מהני שהרי אינה חייבת לו כלום ואם תמצי לומר כיון דבת זכיה היא יכול למחול לה מעשה ידיה שהיא צריכ' לעשות לו והויא מחילה לגבה כיון דבת דע' היא א"כ לעיל דאמרי' אי ס"ד אין גופו קנוי לימא ליה באפי תרי זיל ואפי' תימא גופו קנוי נמי נימא ליה באפי תרי הריני מוחל מה שאתה חייב לעשות עמי עד שש ומיהו י"ל דאע"פ שימחול עדין יש לו דין עבד שהוא מות' בשפחה ולא קשה אמאי תני שטר דלהכי אהני שטרא אבל למ"ד אין גופו קנוי קשה ומכל מקום לא מסתבר כלל שתועיל מחילה בדברים במה שיש לו קטן הגוף דאותן הידי' קנויות לו למעשיהן וכי מחיל למאן מחיל הרי שהקנה אדם לחבירו דקל לפירותיו מ' מצי מחל ליה לנותן הפירות ויזכה בהם בדברים בלא קנין הא ליתא וכי תימא דמקדשה בהנאת בטלה שהיא שובתת ממלאכת' עד שיצא היום דלא גרע משב עמי בצוות' ואתקדש לך א"כ אינה מתקדשת אלא עד שיצא היום שכבר שבתה ממלאכתה דאילו לאלתר לא מקדשה דהא איתיה בחזרה דומיא דהרי את מקודשת לי ע"מ שאדבר עליך לשלטון ואעשה עמך כפועל דפ' האיש מקדש למ"ד אינה לשכירות אלא לבסוף כשדבר עליה מקודשת והכי נמי ביומא דמשלם בהו שיתא מקודשת ובההיא שעתא חזרה לה המשכון שכבר יצתה לחירות ושפיר סמכה דעתה ומאי מייתי להנאת מחיל' ולא החזיר לה משכון דלא סמכה דעתה ועוד אין סברא דקידושי יעוד ליתנהו לאלתר ויכול לחזור בו עד שיצאו שש לכך נר' שכך הם דברי התוספות שהם דקדקו דר' יוסי בר' יהודה ס"ל דע"ע אין גופו קנוי ופליג אברייתא דלעי' דאי גופו קנוי מה ענין זה אצל מלוה שיש עליה משכון דמייתי רב נחמן מיניה והוקשה להם אכתי רב נחמן גופיה מנא ליה הא דילמא מקדשה בהקנאת גופה לעצמה לזה כת' ומיהו י"ל דע"כ ר' יוסי ס"ל דגופו קנוי דא"כ איך תקדש בלא שטר ובלא הפקר כיון דס"ל דמעות הראשונות לאו לקידושין נתנו:

משל לאומ' לאשה פרש"י מכאן אתה למד ידחק לרש"י לפ' כן מדלא קתני המשל סמוך לדבריהם דרבנן אי ראיה מייתו למילתייהו אלא תנא דברייתא דמייתי פלוגתייהו יהו בא ללמוד דין זה מדבריהם ונקט מילתיה אליבא דהלכתא כרבנן ותנא דברייתא דבסמוך נקט מילתיה אליב' דר' יוסי בר יהודה דמיניה נשמע לרבנן דע"כ לא פליגי רבנן אלא משום דס"ל מעות הראשונות לאו לקידושין נתנו וניחא נמי דלא מייתי בהך ברייתי קמייתא משל לר' יוסי לאומר לאחר ל' יום דר' יוסי לא מיירי הכא בבא אחר וקדשה דדלמא אפי' אומר לאחר ל' יום אינה חוזרת ואם בא אחר וקדשה אינה מקודשת לשני אבל מדרבנן משמע ליה שפיר דאי לאו מההיא א שעתא מתחלה במאי מקדשה ואם תאמר מנ"ל דיעוד כמעכשיו לא יהא אלא כאומר לאחר ל' יום מי לא אמרי' בריש האומר רב ושמואל דאמרי תרווייהו מקודשת אעפ"י שנתעכלו המעות דהני זוזי לא למלוה דמו ולא לפקדון דמו דברשותא דידה קמתעכלו הכא נמי כיון דמעות הראשונות לקידושין נתנו אף על גב דהשתא ליכא ש"פ מקדשה בהלך קמאי דיהיב לאביה וי"ל דהנך זוזי אע"ג דלקידושין נתנו מכל מקום ע"ד שיהיו גורעין והולכין בכל יום נתנו ובשלא נשא' ביום שהות הוי נמי כמי שחזר ולקחן וברשותי דידיה קמתעכלי והא באומר לאשה התקדש לי במנה זה לאחר ל' יום ובתוך הזמן חזר ולקחו ממנה כי מטי ל' במאי מקדשה הויה לה כחזרה לכך כתב רש"י דודאי מההיא שעתא מתחלו קידושין ואם תאמר ומה הקשו התוספות דהכ' לא מיירי בקדושין הא ודאי הא בהא תליא וי"ל שהתו' ק"ל מנ"ל ללמו' זה הדין דלמ' מעות הראשונות נתנו לשם קידושין נמי לאחר ל' ע"ת שאם ירצה סמוך לשקיעה יקדש בהן כך הוי יעוד שנתן לה מעות הראשונות על תנאי שאם ירצ' סמוך לשקיע' יקדש יקדש בפרוטה שבהן והשאר נמכירתה וכי תימא בגרעון כסף ינכה לה פרוט' שנתן לשם קידושין הא כיון דחי לא מייעד לה אז לא ההיא פרוט' בכסף מכירתה לא מצי מחשב לה ובנאו הכי צריכין אנו לומר כן כי היכי דלא תקשי לרב נחמן דאמר אליביה דר' יוסי דמעות הראשונות לקידושין נתנו ושאני הכא דאמר קרא והפדה דאל"כ אע"פ שאין שהיה ביום היה מייעד היכי אמר ר' יוסי לשחק באדון ואי לאו דמההיא שעתא דמכירה מתחלי במאי מקדשי' אלא ע"כ אע"פ דמעות הראשונות נתנו לקידושין לא חשיב כמעכשיו ולרש"י ז"ל לא קשה דס"ל דהיינו דאשמועינן ברייתא דלא תימא לרבנן והיינו דאמרי' בגמ' מהו דתימא הא לא אמר מעכשיו ואם תאמר ותקשי מהכא לרב דאמר בהאומר מעכשיו לאחר ל' יום ובא אחר וקדשה מקודש' ואינה מקודשת לעולם דהני קתני מקודשת לראשון ואין לומר אף לראשון קאמ' דהיינו דגמרי מדרבנן מדההי' שעת' מתחילו קדושין דרבנן בקידושי יעוד אם רצה לייעד מי עד אמ' אלמ' לא

חיישינן לקידוש' של' ויש לומ' דבעי למגמ' מייעוד היכ' דאמ' לשון דאין בו ספ' חזר' כמו גבי ייעוד דל' שייך התם חזר' גם כשיאמ' ע"מ שיעברו ל' יום דתנאה הוי אינה מקודש' לשני בהכי מודה רב ומינה ילפי' כשאמר לשון מסופק כגון מעכשו לאחר ל' דהויא מקודשת ואינה מקודשת והך לישנא לרב הוי אף לראשון לשמואל דוקא ולא לשני:

והלא דין הוא אם מקדשה לפסולי' וכו' וא"ת ומה ק"ו הוא זה שאני הכא דגלי דכל שאינה ראויה לייעוד אינו יכול למכרה וי"ל דה"ק מה אם קידושין אע"פ שאין מסורין לביאה כגון חייבי לאוין אף על גב דכתוב כי יקח איש אשה ודרש' בהאיש מקדש אליבא דרבא דאמר לא הוי קידושין מדכתי' ובעלה וחייבי לאוין לא אמעיטו כדכתבו התוספות שם דלא ממעט אלא מידי שהיו בחזקת היתר ועל ידי הקידושין נאסרו כל שכן מהירה שאינה צריכה שתהא מסורה ליעוד דמסתמא בתורת שפחות נמכרת דין הוא שאם מכרה למי שאין יכול ליעד שתהא מכירתה מכירה וקרא לא אתא אלא למעט אם מכרה למי שאין קידושין תופסין שאינה בת יעוד כלל שאפילו קדשה אינה מקודשת:

מדבר שבממון פרש"י שניתן למחילה הוו תנאו קיים אבל עונה צער דגוף היא לא אתייהב למחילה וקשה דעונה נמי אתייהיב למחיל' כדאמרי' בפ' אע"פ ברשו' עד כמה ומתמ' עד כמה עד כמה דבעי וי"ל דכך הם דברי רש"י שלא ניתן למחילה אלא לשעתה אבל מציא הדרה בה בכל שעה שתרצה ואפילו אמרה הריני מוחלת לשתי שנים אינה נתפסת בדבריה ויכולה לחזור בה משא"כ בדבר שבממון וא"עפ שהתוס' בפרק נערה אשמעתא דתקנו מזונות תחת מעשה ידיה סברי לומר שאם אמרה היום אינו נזונית ואינו עושה למחר תעשה ותהא נזונית לו שאינה יכולה למחול מן הדין אם תרצו שניהם אלא שאינה יכולה להפקיע תקנתא דרבנן לגמרי וטעמא דמילתא דבדבר שבממון תנאו קיים דכיון דאתייהיב למחילה לא הוי מתנה על מה שכתוב בתורה אלא באומר ע"מ שתמחלם כמו ע"מ שאין לך עלי אונאה דהויא כעין מחילה אבל במידי דלא ניתן למחילה לגמרי שיכולה לחזור בה והוא בא להתנות עליה בתחילה שלא תהא יכולה לחזור בה בכח התנאי הו"ל מתנה עמ"ש בתורה:

ורבנן האי לאמה מאי עבדי ליה ואם תאמר הא דריש לה רב הונא בריש מכילת' לומר שמעשה הבת לאב ובפ' נערה פרכי' ואימא ה"מ קטנה דמצי מזבין לה וכו' ומסיק מסתבר' דקטנה לא צריך קרא דהשתא זבוני מזבין לה וכו' כי אצטריך קרא לנערה אלמא יתורא הוא דבעי למדרש והכא אצטריך בין לר"מ בין לרבנן בין לר' אליעזר וי"ל דרב הונא ס"ל כרבנן דר"מ לא פליגי עליה דיכול להתנות אבל כי היכי דס"ל לר"מ אליבא דרבנן דאינו מוכרה לקרובי' אבל מוכרה לפסולי' מהיכא דנפקא ליה לר' אליעזר מאם רעה הכי

נמי ס"ל וקרא דלאמה דדריש לה ר"מ למוכר ע"מ שלא לייעד רבנן דרשי' ליה למעשה הבת לאב וה"ה דה"מ גמרא הכא לומר ורבנן האי לאמה דרשי' ליה למעשה ידיה אלא דבעי לאוקומי רבנן דהכא אף כר' אליעזר ועוד דההיא ברייתא משמע דת"ק דר' אליעזר דריש פסולין מלאמה ודלא כר"מ ורב הונא ס"ל כרבנן דר"מ לא פליגו עליה בהא:

דף כ

והלא דין הוא אם מוכר' לפסולי' לא ימכרנה לקרובים ואם תאמר היכי ס"ד למילף קרובים מק"ו דפסולין פשיטא דקרובים גריעי שאין קידושין תופסין בהם ועוד מאי קשיא לי' דאי לא כתי' אלא חד קרא לא הוה מרבינן אלא אותו דמסתבר יותר ויש לומר דקרא דאם רעה מסיים דמיירי בפסולין דהכי משמע רעה בנשואיה שמיעדה והיא אסורה לו כדדרשי' בהאומר כי תהיין לאיש האחת אהוב' והא' שנואה מאי שנואה שנואה בנישואיה ה"נ דכתיב אשר לא יעדה משמע רעה בעינו ליעדה אבל בת יעוד היא ובעי למימר דאי שתיק קרא מלאמה אפילו קרובים שאיפשר שיהיו ראויין לאחר זמן כגון בעל אחותה דאיפשר שתמות ותכנוס לביתה לא אתי מק"ו דפסולין ומה פסולי' דלאו בני ייעוד כלל הם יכול למכרה קרובים שאיפשר שיבא לידי יעוד אחר כך לא כל שכן דמה לפסולין שקידושין תופסין בה עכשיו בשעת מכירה תאמר בקרוב זה שאין קידושין בה עכשיו ומיהו לר' אליעזר מלאמה אתרבו קרובים בכל ענין דהכי משמע ליה לר' אליעזר פעמים שאינו מוכרה אלא לאמה אע"פ שאין קידושין תופסין לעולם אלא דנ"מ לרבנן דאמרי' אינו מוכרה לקרובים אף לבעל אחותה אינו יכול למכרה ולא מבעיא לרבנן דאמרי מעות הראשונו' לקידושין נתנו דלא תפסי בה קידושין דהוי כאומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שתמות אחותך דתנן בפ' האומר דאינה מקודשת לו אפילו כר' אסי בר יהודה דאמר מעות הראשונות לאו לקידושין נתנו ומקדשה בשהות שיש ביום לעשות שוה פרוטה כיון דבשעת מכירה אין אני קורא בה אשר לא יעדה אינו יכול למכר' ובירושלמי מצאתי שם מה אני מקיים הדי' תנייא לאמה אם כן מתני' תפתר שהיה נשוי לאחותה:

כל הקונה ע"ע כקונה אדון לעצמו כת' התוס' דאיתא בירוש' הרי שאין לו אלא כר אחד וכו' מקשים העולם דהא קי"ל כר' עקיבא באיזהו נשך שלמד וחי אחיך עמך חייך קודמים לחיי אחיך הכי נמי כשכיר כתושב יהיה עמך נדרוש שהוא קודם ויש לומר דהתם מיתורא דעמך דרשי' הכי והכא אצטריך עמך להא דדרשינן עמך במאכל עמך במשת' ואם תאמר נדרוש הכא כדהתם לחייך קודמין ולא נדרו' עמך במאכל או נדרו' התם כדהכ' עמך במאכל וי"ל דהתם גבי עני כתי' די מחסורו אשר יחסר לו שאם היה

רגיל בפת קיבר אי אתה מצוה להאכילו פת נקייה כדדרשי' בפרק מציאת האשה אתה מצווה לפרנסו וכו' ולא יהבי ליה אלא כדרגיל הילכך לא מצינן למדרש עמך במאכל אבל הכא דכתיב בתושב כשכיר כתושב יהיה עמך משמע ידך וידו שוין במאכל ובמשתה ואכתי' ק' מכל מקום מסברא נימא דלא חייבה התורה אלא כמותו דדיו לעבד להיות כרבו אבל אין לו אלא כר אחד נימא שיקחנו ולא יהיה מחוייב לתתו לעבד כדאשכחן גבי עני דדרשי' חייך קודמין וי"ל דלא דמי דהתם גבי פקוח נפש סברא הוא דכמו שזו מחוייב להחיות לחבירו כך חבירו מחוייב להחיותו ואם היה קיתון של מים ביד חבירו אם היה חייב חברו לתתו עכשיו שהוא בידו מאי חזית דדמא דהאיך סומק טפי אבל הכא זה חייב לעבד ואין העבד חייב לרבו ואם אינו נותנו לו אינו מחיי' עמך והגע עצמך ששכיר ששכרו ב"ה סתם מקום שנהגו לספק במתיקה שמא יכול לומר גלגל עמי בעדשים ואם שכרו ע"מ לתת לו כר וכסת ועכשיו אין לו אלא כר א' מי לא מחוייב ליתנו לו והוא ישן ע"ג קרקע וכן אם תבע שכרו ואין בידו אלא למזונות עצמו מי לא בעי לקיומי מצות לא תלי פעולת שכיר להכי קרא רחמנא כשכיר דכתי' כשכיר כתושב יהיה עמך:

ע"ע הנמכר לעכו"ם נגאל לחצאין או אינו נגאל לחצאין ואם תאמר השתא דלא ידע רבוי דונגאל כיון (דהך) ג"ש לאו גמורה היא כדכת' התוס' אמאי לא ילפי' מק"ו דמקדיש שאעפ"י שהורע כחו ביובל נגאל לחצאין וכ"ת שדה אחוזה תוכיח מה לשדה אחוזה שכן הורע כחו ליגאל מיד וכן בתי ערי חומה שכן הורע כחן לסוף שנה ליחלט כדאמרי' בסמוך וי"ל דכי ילפי' מק"ו דמקדיש קולא הוא דילפי' הואיל ויפה כחו של ע"ע אבל חומרא לא ילפי' היכא דזל אחר שנתן חצי דמיו וגמרא מספקא ליה אי הך ג"ש דגאולתו הויא ג"ש שלמה וילפי' מינה אף לחומרא או דילמא גילוי מילתא בעלמא היא לקולא אמרי' לחומרא לא אמרי' ובתוספות הוכיחו דע"כ לאו ג"ש שלימה היא כיון דאצטריך דרשא דונגאל אלמא מגאולתו גאולתו לא נפקא. ועי"ל כיון דגבי ע"ע כתיב והשיגה ידו דמשמע דאינו לוה וגואל כדדרשי' גבי שדה אחוזה וכדכת' רש"י לקמן תו לא מצינן למגמר שיגאל לחצאין מק"ו דמקדיש דמה למקדיש שכן לוה וגואל וכ"ת אם כן ע"כ לא גמרי' גאולתו גאולתו לחומרא דא"כ לשתוק מוהשיגה ידו ונילף כולה מילתא משדה מכח הך ג"ש וי"ל דהך ג"ש גילוי מילתא בעלמא היא ואי לאו דגלי קרא דשלא ילוה ויגאל הוה יליף ממקדי' בק"ו אבל לענין חצאין לא גלי קרא בהדיא מבעיא ליה אי ילפי' גאולתו אף אחומר' כיון דגילוי מילתא דילמד סתום מן המפורש הוא ודילמ' אף במה שאינו מפורש קולא ילפי' חומר' לא ילפי':

או דילמא לקולא אמרי' ואם תאמר אמאי לא קאמר או דילמא היכא דגלי גלי כדאמר בסמוך גבי בתי ערי חומה. וי"ל דבתר דשמעינן דאצטריך קרא במקדיש שיהא לוה וגואל לחצאין ע"כ משום דאתיא בק"ו משדה אחוזה ועבדי' יוכיח מבתי ערי חומה כדתניא לקמן אלמא בתי ערי חומה גמרי גאולתו גאולתו משדה אחוזה אם כן ע"ע נמי נילף משדה ולא אצטריך ונגאל להכי בעי למימר מילתא דקיימא אף לפי האמת ומיהו בלא בתי ערי חומה מצי מקדיש למגמר מע"ע גרידא אלא דבברייתא דבסמוך מבתי ערי חומה קתני ושמא שאלה זו נשאלה אחר אותה דלקמן אלא שהגמרא סבר אותה אחר זאת משום דשקיל וטרי ומסיק דעביד יוכיח מע"ע ועי"ל דהך גאולתו גאולתו דע"ע ושדה אחוזה ידע גמרא דנכון לדרשא דרשינן בפרק בתרא דערכין לענין יוקרא וזולא דיד המוכר על העליונה דגמרי מע"ע ומספקא ליה אי אף לחומרא דרשי' לה אבל גאולתו דבתי ערי חומה מספקא ליה אי דרשי לה כל עיקר:

לחומרא לא אמרינן כתב רש"י דגאולת חצאין יש בה להקל ולהחמיר וכולי וקשה היכן מצינו קנין לחצאין שתהא גאולתו תלויה אם נתייקר אחר כך קנה מיד ואם הוזל לא קנה אלא לאחר זמן והרי שנאבדו המעות או נגנבו או נאנסו יבא עליו משני צדדין אם לקנין נתנו המעות יחשוב כשעת היוקר שבאותה שעה ואם לפקדון הרי נאנסו ואי תימא הני זוזי לאו כפקדון דמו אלא כמלוה עד גמר הפקדון וכי נאנסו ברשותו נאנסו כי נתייקר מ"ט חשיב ליה כזולא דלקמיה ועוד הרי שנתן מטבע היוצא באותה שעה ואחר כך נפסל המטבע אי כמלוה דמו מצי אמר ליה טול ממה שהלויתני ולך הוציאו במישן כדאמרי' בהגוזל ותן לי עכשיו ממטבע המכירה או מטבע היוצא ואי לאו הב לי ביוקרא דלקמיה מי לא אתי עליו משני צדדין ועוד קשה מ"ט לקולא אמרינן לחומרא לא אמרי' אי משום דאקיל רחמנא גביה דכתיב כי טוב וכו' דידו על העליונ' הא גבי שדה אחוזה נמי ילפי' לא שיהא ידו על העליונה מהך ג"ש דגאולתו ואי אינו נגאל לחצאין דוקא לקולא הוא התם נמי אף על גב דכתיב כדי נימא לקולא דוקא הוא ומכ"ל לחלק בין שדה לע"ע וי"ל דה"ק או דילמא לחומרא לא ילפינן דמסברא נגאל לחצאין והיכא דאוקיר אוזיל ואוקיר חשיב ליה כזולא דלקמיה מיהו היכא דאוקיר וזל אין לחשב חצי הדמים שנתן כשעת היוקר של אותה שעה דהא כתיב כפי שניו דמשמע השנים שלא עבד בהם ואין לחשוב כשעה ראשונה שהרי היה עובד והולך אצלו אע"פ שנתן חצי דמיו ומסתמא כי אמר רחמנא כפי שניו לא אמר להחמיר עליו כשנתייקר אחר כך אלא להקל עליו כשהוזיל דלהכי נתן לו הדמים וגם היה עושה אצלו שיהא ידו על העליונה ולא דמי לשדה כשנגאל לחצאין היה נוטל כנגד דמיו ואוכל פירותיו ולפי זה הא דאמרינן לקולא גמרינן לאו מכח

גאולתו גאולתו אלא מסברא דקרא דכתיב כפי שניו לא בא הכתוב לגרוע כחו שיחשוב כשנים האחרונים היכא דאייקר שהרי נתן לו מעותיו אלא ליפות כחו הוא דזל ומיהו שדה לא ילפינן להא מילתא דאם היה נגאל לחצאין היה נוטל חצי שדהו ומסתלק ולא שייך לומר שיהא ידו על העליונה והא מיעט קרא שאינו נגאל לחצאין ודקדוק דברי רש"י נוטין כן שכתב והיכ' דהוי קולא לגביה אמרינן דנגאל דאי אג"ש קאי איפכא הול"ל היכ' דהוי קולא ילפינן משדה דאינו נגאל וא"ת אם כן היאך דקדקו התוספות דלאו ג"ש גמורה כיון דלקולא לא ילפינן דילמא שאני הכא דכתיב כפי שניו וכתי' כי טוב לו דמ"מ אי ג"ש גמורה היא הו"ל למילף כולה מילתא מהתם אף להחמיר עליו:

נגאל כולו ולא חציו וא"ת למדרשו של ר' שמעון למה לי נגאל תיפוק ליה מתוך שיפה כחו לצאת ביובל כמו שדה וכי היכי דיליף בתי ערי חומה דנגאלות לחצאין מתוך שהורע כחן בהקדש ואפילו תימא דונגאל לאו יתורא הוא אלא משמעות קשה נימא ממדרשו של ר"ש למדנו כדאמרינן בכ"מ וי"ל דס"ד דשאני עבד עברי הנמכר לעכו"ם דרבי ביה רחמנא גאולה שלא יטמע בין העכו"ם. וא"ת לא לכתוב רחמנא גבי שדה כדי גאולתו ואנא ידענא דאינו נגאל לחצאין מתוך שיפה כחו לצאת ביובל דומיא דעבד ויש לומר דאי לא כתיב אלא עבד שדה לא אתי מיני' דשאני עבד שיפה כחו טובא שהרי הוא יוצא במית' האדון ובשש ועוד שגואל מיד לכך הורע כחו אצל חצאין מה שאין כן בשדה דאף על גב דיפה כחו ביובל אין זה יפוי כח שהרי הוא צריך להמתין עד היובל וא"ת ולרבנן דלא דרשי' טעמא דקרא לא לכתוב רחמנא בשדה ותיתי בקל וחומר מעבד שיפה כחו הרבה ואע"פ כן הורע כחו אצל חצאין ויש לומר דאי לא גלי לן קרא בשום מקום דגאולת חצאין לא שמה גאולה מסברא נגאל לחצאין דאמרי' בעלמא דפרעון זוזא זוזא הוי פרעון ואף על גב דכתיב ונגאל כיון דחדוש הוא אין לך בו אלא חדושו דהיכא כתיב אגאולת אחרים דדרשינן לעיל ונגאל זו גאולת אחרים אבל הוא עצמו אם בא ליגאל נגאל אפילו לחצאין ולא אמר שדי גאולת אחרי' אגאול' עצמו אבל השתא דאשכחן גבי שדה שאף מוכר עצמו אינו גואל לחצאין אמרי' דגאולת עצמו דומיא דגאולת אחרים וראיתי שהתוס' הקשו קושיא זו לקמן ותירצו בענין אחר ושם אפרש ואם תאמר לשתוק מכפי שניו ומדאצטריך ונגאל שמעינן דכפי שניו לקולא דאם ל"כ לעולם קולא היא ונגמר משדה אחוזה וי"ל דמילתא דאתיא בגילוי מילתא טרח וכתב לה קרא:

והלא דין הוא ומה מוכר שדה אחוזה וכו' ואם תאמ' מה למוכר שכן הורע כחו שאם מכר כל שדותיו מכורים תאמר במקדיש דתנן בפרק אין מקדישין ומחרים אדם משדה אחוזה ואם אמר הרי כלם מוחרמין לא אמר כלום דכתיב ואם משד' אחוזה ולא כל שדה

ואם תאמר עבד עברי יוכיח כדאמרינן בגמרא אכתי קשה במה שכתבו התוספות בסמוך דבתי החצרים דילפ' ממקדיש בק"ו הא איכא למפרך מה למקדיש שכן יפה כחו בזה ויש לומ' דלא פרכינן מהקדש לגאולה דאף על גב דבתחילת הקדש יפה כחו מכל מקום בגאולה הורע כחו אצל הקדש טפי מבמוכר:

מלמד שלוה וגואל לחצאין ואם תאמר תרתי מנ"ל הא לענין מיעוטא אצטריכא להו תרי מיעוטי והשיגה ידו שאינו לוה וגואל כדי גאולתו שאינו גואל לחצאין ויש לומר דמסברא לית לן למעוטי שלא ילוה ויגאל ושלא יגאל חצאין אלא דס"ד ק"ו ממוכר השתא דרבי' רחמנ' אם גאל יגאל אפי' תימ' דחדא אתרבי תו לא מצית למילף ממוכר דמה למוכר שכן הורע כחו בשתיהן וכן נוטים דברי רש"י שכתב לעיל מה שאין כן בשדה אחוזה דבעינן והשיגה ידו וכו':

מוכר בית בתי ערי חומה יוכיח וק' כיון דסוף סוף איכ' למפרך מה להצד השוה שבהן וצריך לומ' ע"ע יוכיח ועביד מעיקר' ק"ו מיני' והתוס' כתבו דשדה משדה עדיפ' ליה למילף וכיון דאיכ' למפרך ולא מצי למילף טפי הוה עדיף למילף מע"ע דליכא למפרך מידי וע"ק דכיון דמיעוט' דכתיב גבי מוכר שדה אחוז' לא אצטריך דמק"ו דע"ע נפק' אלא משום דבתי החצרי' הוו ילפי ממקדיש כדכתבו התוס' בסמו' א"כ לא לכתו' רחמנ' גבי מקדי' אם גאול יגאל דמהי תיתי למעוטינהו דהשתא הו"ל ע"ע ושדה אחוזה שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין ואע"ג דע"ע לא אתי משדה כיון דשדה אתיא מע"ע הו"ל שני כתובים כדמוכח בשלהי פרקין בשמעתא במצות עשה שהזמן גרמא בשלמא אי כתב רחמנא הקהל ולא כתב מצוה ה"א וכולי אלא לכתוב מצוה ולא בעי הקהל ה"ל שני כתובי' הבאים כאחד ולקמן אפרש והתוס' הק' דילמא הך ברייתא אתיא כוותי' דר' שמעון וכו' וראיתי שהוקש' לו למהר"ר שלמה הכהן ז"ל כיון דקתני מוכר בית בתי ערי חומה יוכיח אלמא גמר ועוד קשה כיון דסוף סוף הך יוכיח לא קאי דפרכי' מה להצד השוה שבהן ומסיק ע"ע יוכיח דהו"ל למעבד ק"ו מבתי החצרי' כך הקשה הרב מהר"ר שלמה הכהן ז"ל ויותר קשה לי אי מוקמי לה כר"ש שכתבו התוס' דנוקמ' כותי' שהי' צ"ל אי כר"ש דאדעביד יוכיח מבתי ערי חומה דלא קאי לעבי' מבתי החצרי' דקאי אף לפי האמת שהרי לא הורע כחן וניחא נמי דמייתי משדה ולא לאתויי מע"ע ויש לומר דלא אמרי' דבתי החצרים דינן שוה לשדה אחוזה לגרוע כחן מדכתיב על שדה הארץ דהא אפקינהו רחמנא מכלל שדה לענין שיגאל מיד וה"ה שלוה וגואל אבל השתא דגלי לן דבתי ערי חומה שאינו גואל מג"ש דגאולתו אמר דוקא ליגאל מיד אפקינהו הא לכל מילי כשדה הארץ יחשב דומיא דבתי ערי חומה דלא יהבי' להו אלא כח היפה שבשתיהן

וכיון דבתי ערי חומה מלמדין על בתי ערי החצרים מייתי מבתי ערי חומה אך קשה לקמן בגמרא דקאמר ע"ע יוכיח דלא הוזכר זה בברייתא וגם לא הוי שדה משדה נימא משום דאיכא למימר בתי החצרים יוכיח דמצינן למימר דתנא סמיך אהאי יוכיח דהוי מאותו ענין דקאי ביה ויש לומר דבתי החצרי' גופייהו מנ"ל שיפה כחן ליגאל בשנה דהא אין לנו לתת להן אלא כח היפה שבבתי ערי חומה דהכי תנן התם בתי החצרי' נותני' להם כח היפה שבבתי ערי חומה וכח היפ' שבשדות גואל מיד וגואל כל י"ב חדש הבתים יוצאין ביובל ובגרעון כסף כשדות ודרשינן מדכתיב גאולת עולם חשה להם שגואל מיד כבתים ועל שדה הארץ יחשב שיוצאין ביובל ובגרעון כסף ונימא דבשנה ראשונה יש להם דין בתי ערי חומה לגאול מיד ובשע' שניה אינה נחלטת אלא נדונית כשדה שגואל משנה שניה ואילך ומיהו השתא כיון דגלי לן גבי מקדיש דגואל לעולם עד היובל ילפינן מיניה בקל וחומר נגאלין אף בשנה שניה והשתא דכתיב אם גאל יגאל דאיכא למפרך מה למקדיש שכן לוה וגואל איכא למימר מ"ע יוכיח:

ותו במה שכתבו התוספות דילמא הך ברייתא אתיא כר"ש הוקשה לו למהר"ש הכהן ז"ל כיון דקתני מוכר בית בבתי ערי חומה יוכיח אם כן גמר גאולתו גאולתו א"כ היכי קאמר השתא דלוה וגואל ויש לומר דלא ילפי' גאולתו אלא היכא דלית לן למילף משום מקום דכיון דגילוי מילתא בעלמא היא אמרי' ילמד סתום מן המפורש אבל השתא מפורש הוא מטעמי של רש"י כיון דדריש טעמא דקרא דאי ס"ד דבתי ערי חומה אינן נגאלין ליתא לטעמא דר"ש:

משום דאיכא למימר ע"ע הנמכר לעכו"ם יוכיח הק' בתוספות למה לי ימצא כדי ת"ל בקל וחומר מע"ע ותירצו דהוה לן למילף בתי החצרים קל וחומר מהמקדיש ואם תאמר ע"ע יוכיח מכל מקום כיון דאיכא למעבד קל וחומר הכי ואיכא למעבד קל וחומר הכי כל חד וחד תיקו אדוכתיה כדאמרינן בפרק שני דזבחים גבי ותותר אנינות אצל כהן גדול מקל וחומר ומהי תיתי לומר שלא ילוה ויגאל ולא יגאל לחצאין דמסברא ליה וגואל לחצאין אך קשה מה שכתבו התוספות ומאח' דחזינן בתי החצרי' שדה אחוז' נמי מפקי' ליה להאי דינא ותימא הוא דאדרבא שדה יליף בקל וחומר מע"ע ואין עליו תשובה וממקדיש לא מצי למילף שכן הורע כחו ליגאל מיד והוא ילמד על בתי החצרים שלא פירש הכתוב כלום נימא כל חד וחד תיקו אדוכתיה יילמד סתום מן המפורש כיון דתרווייהו בחד פרשה כתיבי דכתיב על שדה הארץ יחשב והיאך ילמוד מפורש מן הסתום לכך נר' דשר' אחוזה לא מצי למילף מע"ע בקל וחומר לא שיגאל לחצאין כמו ע"ע דמה לעבד עברי שאינו נמכר חצאין דכתיב ונמכר ולא מצינו ע"ע שימכר בפחות

משש ולא יתר על שש הלכך אינו נגאל חצאין דהאיך ישאר חציו עבד וחציו בן חורין תדע דאפילו מעיקרא כי ס"ד דנגאל לחצאין לא עלתה על דעת שיעבוד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד אלא דנהוו הנך זוזי פקדון גביה ונ"מ לענין יוקרא וזולא תאמר בשדה שאילו רצה מעיקרא למכור חציה רשאי השתא נמי יגאל חציה ותשאר רציה ביד הלוקח עד היובל והשתא ניחא הא דהקשתי לעיל דהו"ל שני כתובים הבאים כא' דהא אי כתב רחמנא בעבד שדה לא אתי מינה וגם ניחא אמאי לא פשיט רב ששת מבעיא דלעיל דע"ע דבתי ערי חומה לא אתי בקל וחומר מע"ע ומיהו אי פרכי' מה לשדה שכן הירע כחו ליגאל מיד אמרינן ע"ע יוכיח מה לע"ע שכן אינו נמכר חצאין שדה אחוז' יוכיח ואתינן במה הצד והשתא כיון דגם מע"ע לא מצי למילף אם לא מכח שדה ניחא ליה לתנא למעבד קל וחומר משדה דדמי להו ומ"ש התוספות ת"ל בקל וחומר מע"ע מכח ג"ש דגאולתו כתב כן משום דלעיל מספקא לה לגמרא דדילמא לקולא גמרי' מהך ג"ש לחומרא לא גמרי והיינו משום דאשכחן דאקיל רחמנא גבי ע"ע דכתיב כי טוב לו עמך ויפה כחו בכמה מילי לכך כתב דכיון דג"ש דגאולתו גאולתו נתנה לדרשא דילפינן מינה בערכין לענין שתהא ידו על העליונה נילף מיניה נמי שאינו נגאל לחצאין דהשתא בע"ע דאקיל רחמנא גביה ויפה כחו ליגאל מיד אינו ליה וגואל לחצאין שדה לכ"ש לכך תירצו דלהא מילתא ניחא למגמר מהיקשא דעל שדה הארץ יחשב דומיא דבתי החצרים דהנך לא מצי למגמר מע"ע גמרינן ממקדיש דליכא למימר ע"ע יוכיח דמה לע"ע שאינו משתעבד לחצאין דכיון דבחד פרשה כתיב ילמד סתום מן המפורש ולא נילף מגאולתי דסוף סוף לאו ג"ש גמורה היא והיקשא עדיפא ליה וא"ת לא לכתוב רחמנא כדי גאולתו ולכתוב והשיגה ידו לומר שאינו לוה וגואל וילפי מינה בתי החצרים שאינו ליה בהן וגואל והשתא תו לא מצי למילף שילוה ויגאל מק"ו דמקדיש דמה למקדיש שכן יפה כחו שלוה וגואל וי"ל דאי לא כתיב אלא חד קרא לא הוה מרבי' מאם גאל יגאל אלא שיגאל לחצאין אבל ליה וגואל לא ילפי' מיניה דהא אשכחן נמי גבי שדה שאינו לוה וגואל אע"פ שנגאל לחצאין וכי תימא ושדה גופיה נילף בק"ו מע"ע שלא יגאל לחצאין והשתא ע"כ תרוייהו בהדי הדדי גמרי מאם גאל יגאל דכיון שנגאל חצאין תו לא מצית למילף בק"ו מע"ע דהיינו מרבתיה כדכתב לעיל ליתא דמכי רבי רחמנא במקדיש שיגאל לחצאין אתרבי שדה מיניה בק"י ומכי מיעט רחמנא שאינו לוה וגואל גבי שדה אמעוט מקדיש מינה בק"ו ותו ליכא למפרך מה לשדה שכן אינו נגאל לחצאין ואף הוא ילמוד בק"ו ממקדיש שיגאל חצאין וגילה רחמנא קולא בחמור וחומרא בקל דנילף אהדדי בק"ו וליתן את של זה בזה וראיתי למהר"ר שלמה ז"ל הכהן שנתקשה לומר דלישתוק מאם

גאל יגאל ומדאצטריך ומצ' כדי גאולתו שמעינן במקדיש שלוה וגואל דאל"כ לשתוק מכדי ונילף מע"ע ואפי' יהבינן ליה שיטתיה ז"ל דאיכא למדרש כה"ג לבדות מעצמנו שמקדיש לוה וגואל בהן וס"ד נגמר שדה מינייהו בהיקש להכי כתב כדי גאולתו ומקדיש לא אתי מנייהו דמה לבתי החצרים שיפה כחן לצאת ביובל אבל ללמוד שאף במקדיש לוה וגואל דאתי בקל וחומר מע"ע מהיכי תיתי:

דף כא

המוכר בית בבתי ערי חומה נגאל לקרובי' או אינו נגאל לקרובי' כתב רש"י לרבנן קבעי דאמרי' לעיל אין נגאל לחצאין ק' דלר"ש כוי שייך הך בעיא אי דרשי' גאולתו לענין קרובים נהי דלענין חצאין דריש טעמא דקרא הכא ליכא טעמא ויש לומר דס"ל דכיון דהך דרשא דגאולתו לאו ג"ש שלמה היא אלא גילוי מילתא דימי' תהי' גאולתו משמע אותה גאולה שאמרתי בשדה שגואל עד היובל אינה דבתים אלא עד שנה והשתא כיון דלענין חצאין חלוקה גאולה זו מגאולה דשדה תו לא מצית למימר דתהא גאולתו קאי אשדה:

ומיהו קצת קשה מי דחקו לרש"י לומר כן ולא שבקה לבעיא בסתמא והא דנקט גמר' במילתי' חצאין אליבא דרבנן נקט וה"ה דשיי' בעיא אליבא דר"ש וי"ל דאי ס"ד נגאל בקרובים לא הו"ל לר"ש לומ' דנגאל לחצאין לפי שמצינו גבי הקדש שנגאל חצאין דשאני הקדש שאינו יוצא בקרובים אלא בבנו לבד ומתוך שהוגרע כוחו בגאולת קרובים יפה כחו שילוה ויגאל חצאין אבל בתי ערי חומה מה שיפה כחן בזה אינו בדין שילוה ויגאל חצאין ולעיל תניא בהדיא אליבא דר"ש שלוה וגואל וגואל לחצאין:

מאי בכל גאולה תתנו הק' בתוס' לימא דאתא לרבות ע"ע וק' דאי ע"ע הנמכר לעכו"ם מק"ו נפקא ואי בנמכר לישראל מק"ו נמי אתי ע"כ מג"ש דשכי' שכיר נפקא ואי תימא ס"ד יגאלנו מיעט דמשמע לזה ולא לאח' א"כ לא לכתוב הכי אלא לכתוב יגאל דלא משמע מיעוטא ותו לא אצטריך בכל כך הק' הרב מהר"ש כהן ז"ל ואין לומ' דס"ד למעוטי מדכתיב ארץ דדרשי' בספר' למעט עבדי' כנעני' ושטרו' ומטלטלי' דנר' דלא אצטריך למעוטינהו אלא בתר דכתי' בכל דמ"ש כל מילי אבל אי לא כתיב בכל לא הוה צריך למכתב אלא גאולה תתנו וי"ל דלנמכר לישר' אצטרי' דס"ד יגאלנו מיעט לגמרי קמ"ל יגאלנו לזה חוב' הא לנמכר לישר' רשות א"נ אף בנמכר ליש' אצטריך לקבעו חובה אפי' לשחרור דאמרי' לעיל דגאול' קרובי' לשחרור דאי מק"ו דשדה לא אתיא דדיו שיהא כשדה שיקבענו הכתוב חובה לגאול ותהיה תחת ידו עד היובל אבל שיקבענו הכתוב חובה לשחרור לא למדני להכי כתיב בכל גאולה תתנו לרבות ע"ע אעפ"י שיהיה לשחרור:

מאי לאו לרבות בתוך ערי חומה וע"ע הקש' הרב הכהן ז"ל דתרי קראי חד לבתי ערי חומה וחד לע"ע למ"ל בחד קרא סגי לתרוייהו דהי מינייהו מפקת וי"ל דאי לא כתיב אלא חד קרא לע"ע הוה דרשינן ליה דכתי' בעכו"ם דהכי משמע קרא אחד מאחיו יגאלנו ולא הוה דרשינן לענין בתים דלא כתיב קרא בדידהו אם לא מכח קרא יתירא:

ת"ש בכל גאולה תתנו מאי לאו בתי ערי חומה וע"ע הנמכר לעכו"ם וא"ת א"כ יגאלנו למאי אתא בתרי קראי סגי חד לגופיה וחד לבתי ערי חומה וכ"ת לקרוב קרוב קודם א"כ מאי פריך תו מינה הא ידעי' דמצי לאוקומה לענין קדימה וי"ל דשפיר ידע דלקרוב קרוב קודם מדרש אלא הא קשי' ליה דבשלמא אי אמרי' דע"ע נגאל לקרובים א"ש לישנא בכל הגאולו' דהיינו שדה אחוזה ובתי החצרים מחד קרא ובתי ערי חומה וע"ע מחד קרא אלא אי אמרת יגאלנו מיעט א"כ מאי כל הגאולו' דקתני שדה אחוזה ובתי החצרים חדא היא ועוד דמשמע דכלהו תלת יגאלנו מדרש לענין הסדר הזה ומשני לא בתי החצרים וכולי ובתי ערי חומה מו ממילא נפקא כיון דקרא בעבד עברי מיירי ורבי שאר גאולות כלהו בהדי הדדי מתרבו:

לקבעי חובה ואפי' לר' יהושע כתבו התוספות והכא לא שייך לאקשויי מאי בכל דהא לא נכתב בההוא עניינא והוקשה לו למהר"ש הכהן זכרונו לברכה דכיון דמתרבו בתי ערי חומה לא שייך להקשות מאי בכל ולעיל הוקשה לו בהא דאמרינן בשלמא למ"ד בתי ערי חומה היינו דכתיב בכל דלשתוק מבכל ולימא גאולה תתנו וע"כ לענין בתי ערי חומה מדרש דאם לא כן למאי אצטריך ולי נראה דהכי פרכינן לעיל בשלמא למ"ד בתי ערי חומה ניחא כפשטיה דקרא דרשינן ליה לענין בתי ערי חומה דמידי דארץ הוו ודרשינן מיניה נמי ע"ע מלישנא דבכל מדלא כתיב גאולה תתנו גרידא ומכיון דמייתר דרשינן ליה לבתים אלא אמרינן דע"ע נמי אתא לרבויי ומכל מקום אין מקרא יוצא מידי משמעותו דמשמע במידי דארץ אבל אי אמרת בתי החצרים לא משמעה בכלל דבכל ארץ דהא בגווייהו משתעי קרא ומשמעות דבכל משמע מידי אחרינא כא ואי סלקא דעתך עבד עברי לאו ארץ וזהו שכתבו התוספ' דהכא לא שייך למפרך מאי בכל אע"ג דדרשינן מיניה ע"ע דלאו מידי דארץ כיון דבכל ארץ מתוקמא שפיר בבתי ערי חומה ולא נכתב בכל דההו' ענינא בע"ע וכוונתם להקשות הא דהקשה השר מקוצי ז"ל דכיון דעל כרחך צ"ל דבכל ארץ מיירי לענין בתי ערי חומה מדריש לא מצית למדריש מיני' עבד עברי נמי לקבעו חובה דאין הריבוי שוה דבשלמא אי מצית למימר דבתים לאו מרבויא נפקי אלא מגופא דקרא דמייתר ורבוייא דבכל ארץ לרבות עבד עברי ניחא דאמרינן גופיה דקרא בבתי' משתעי לרשות ורבויא דבכל מרבינן עבד עברי לחובה אבל השתא דא"א

לומר כן דבכל ארץ לא מתוקמא לע"ע גרידא אם כן אין מקרא א' יוצא לשני ענינים מחולקים שאין הרבוי שוה בשניהם וסוף סוף בכל קשיא והו"ל בתי החצרים ונמכר לעכו"ם וכר' אליעזר:

אשת ואפילו א"א ואע"פ שאין אישות לעכו"ם מ"מ עשה איכא דודבק באשתו משמע דאפילו בישראל איתיה וקשה אטו נשואה שנתגיירו מי אסור' וע"ק דבפרק ד' מיתות אפסקא דמצות הנחנקים דרשי' אשר ינאף את אשת רעהו פרט לאשת אחרים דהיינו עכו"ם ומהתם נפקא דלית ליה אישות ושמא יש לומר דאפקיה קרא ממיתה ואוקמיה אעשה מידי דהוה אפסולי המוקדשים כדאמרינן לעיל גבי מית' הבעל ומיהו משמע דליכא איסורא כלל מדאמרינן בפרק ד' מיתות אפסק' דהמגדף בבן נח שיחד שפחה לעבדו עכו"ם בעכו"ם ועכו"ם בישראל אסור ישראל בעכו"ם מותר ופירש"י דהא אפילו אשתו גמורה מותרת לו אלא דקשה קצת דאמאי נקט שפחה ולא א"א דמשמע דוקא שפחה דלא שייך בה עשה דאשת חברו דכבהמה חשיבה ועוד קשה דאמרינן בהשותפין בסופו דבית דין של חשמונאי גזרו הבא על הזרה משום נשג"ז אבל משום אישות לית להו ואפי' מ"ד התם משום א"א מגזיר' דבית דין של חשמונאי הוא אלמא מן התורה לא אסור' ומיהו לדידיה י"ל דמן התורה בעשה ואתו אינהו וגזור לחייבה מלקות כדכתבו התוספות שם לענין זונה מ"מ מדקאמר אבל אישות לית להו משמע דכ"ע מידו דלית בהו אישות כלל מן התורה וכ"ת דהשתא דגלי לן קרא גבי יפת תואר ילפי' דאפי עשה לית בה ליתא דשאני יפת תואר דחדוש הוא ואפי' תימא שהותר' אף בביאה שנייה דליכא יצר מ"מ כיון שהותרה הותרה ואפי' ללישנא בתרא דבביאה שנייה כ"ע לא פליגי היינו לענין כהן דלא איירי ביה קרא ואין לך בו אלא חדושו אבל בא"א דאיירי בה קרא וכתיב והבאת אל תוך ביתך ומ"מ אף זה חדוש הוא שמגיירה בע"כ לא הותרה אלא כנגד היצר שמא לא יתפייס בראשונה:

דף כב

שלא יחלצנה במלחמה פי' בקונ' לבא עליה משמע ב מתוך פי' במלחמה אסור לבא עליה כל עיקר והק' בתוס' על פירושו ופר"ת דביאה ראשונה מותרת במלחמה אבל ביאה שניה אסורה עד שתהא גיורת גמורה ולדבריו הא דקתני שלא יחלצנה במלחמה היינו ביאה שנייה וק' דמ"ש הא לאחר שהביאה לביתו שריא ביאה שנייה הרי עדיין מעוכבת כל המעשה א"כ היכי דריש מוהבאתה אל תוך ביתך שלא יבא עליה שנית וי"ל דה"ק שלא ילחצנה לבא עליה שנית אחר כל המעשים שם במלחמה אלא לאחר שהביאה לבית נוהגת בה כל הסדר הזה ומה שרצו התוס' לתרץ שיטת רש"י בההיא דאמר דלא

היתה בת דוד ק' דהתם בפ"ק דסנהדרין אמרינן בת יפת תואר היתה מדכתי' כי לא ימנעני ממך ואי ס"ד וכולי ולדברי התוס' לא הו"ל למימר בת יפת תואר היתה שאפשר שהיתה בת ישראל ומ"מ שריא ליה דלא היתה בתו של דוד והכי הול"ל חורגתו היתה ושמא כוונתם לתרץ למ"ד בירוש' שאינה מותרת אלא לאחר כל המעשים היכי מתרץ קרא דכתיב כי לא ימנעני ממך ומיהו ההיא דסנהד' אתיא כרב דביאה ראשונה הותרה אף בהיותה עכו"ם ועי"ל דלא קשיא ליה לרש"י מההיא דסנהדרי' דגמר' הוה ידע דמעכה אם אבשלום בתור' יפת תואר נסי' לה דוד מדאמרי' בפ' חלק דא"ל חושי הארכי לדוד אמאי לא דרשת סמוכים וראית בשביה וסמיך ליה כי יהיה לאיש בן סורר ומורה ולא חדש בגמר' אלא שלא היתה בתה של דוד אלא בתה של יפת תואר שהביאה דאל"כ היכי שרי לאמנון ומ"ש דאין לתרץ שפיר לפירוש הקונ' מה חילוק בין ביאה ראשו' לביאה שניה ק' דחילוק דביאה ראשו' לביאה שניה בגמ' בהדיא אית' דבביאה ראשונה לא דברה תורה אלא כנגד יצה"ר אבל בביאה שניה תו ליכא יצר דהא נתפייס יצרו ואם כוונתם למה שהק' לעיל דגבי שפחה לא מפליג בין ביאה ראשונה לשניה ופי' הם דהתם הוי חדוש בין בביאה ראשונה בין בשניה וכיון דאשתרי אשתרי אבל גבי יפת תואר בביאה שניה ליכא שום חדוש שהרי נתגייר' ולדברי רש"י בין בביאה ראשונה בין בשניה איכא חדוש לא ק' דבשלמא גבי שפחה' שייך לומ' כיון דחדוש הוא כיון שהותר' הות' משום דמה שהותרה לישא בלא שום מעש' שחרור הותר' שהרי משיצא בן חורין הוא עצמו אסור בה ומאחר שהות' לשעתא לישראל ה"ה לכהן אע"ג דאית ביה איסורא אחרינ' דזונה דאמ' מ"ל חד איסור' מה לי תרי איסורא כדאמר בעלמא אבל גבי יפ"ת דלא הותר' אלא ע"י שתתגיי' אע"פ שהוא מגייר' בע"כ מ"מ הכתוב עשא' כגיורת גמורה מדעת' כדאשכחן דאדם מל את עבדיו ומגיירן בע"כ כדרשינן בהחולץ וה"ה גיור גמור' אצל הכל שאפי' פטרה הלה בגט מותרת לכל אדם ותפסי בה קדושין הילכך לישראל גיור' משתריא הותרה אבל לכהן דאסירא ליה גיורת אכתי באיסורה קיימא ולא הותרה לו ביאה ראשו' אלא בעד יצה"ר ונר' שכוונת התוס' להק' דמאח' שלא התיר הכתוב מעולם אלא לאחר שמגיירה ועשאה הכתוב גיורת גמורה ולא מצינו שחלק הכתוב בין ביאה ראשו' לשני' מנין לנו לומר דביאה ראשו' דוקא תהא מותרת לכהן משום יצה"ר דמדאשכחן שהתירה הכתוב לעולם אלמא לא מפייס יצרה אלא בנשואין לעולם דבשלמא לדידהו כיון דביאה ראשונה הות' בהיות עכו"ם וביאה שניה לא הותר אלמא ביאה ראשונה לא הותר' אלא כנגד יצה"ר והא ודאי לא מתיישבה שפי' לפי' הקו' וע"ק הא דאמ' כל היכא דקרי' ביה והבאתה אל תוך ביתך קרינן ביה וראי' בשביה דלפרש"י הא קרי' ביה בכהן והבאתה אל

תוך ביתך שאינה מותר' לו אלא לאחר כל המעשים דומיא דישראל ועוד ההיא דסנהד' דתמר בת יפת תואר היתה לא מתיישבה כלל לפרש"י כמ"ש וע"ק הא דקרי ליה בגמ' חדוש משום דמגיירה בע"כ לא הוי חדוש כ"כ דהא אשכחן בעב' הלקוח מיש' שמל אותו ומגייר בע"כ כדאמ' בהחולץ לר"ש בן אלעזר ומסיק דאפי' רבנן מודי גבי עבד דשייך במצו' ולא נחלקו אלא ביפת תואר שרבנן סברי שאינו כופ' לאלתר א"כ לא הוי חדוש אם השמיעך הכתוב שמגייר' בע"כ אחר ל' יום כשם ששמענו בעבד ונראה דאף לפרש"י אע"פ שנעשו בה כל המעשים והותר לו ביאה ראשו' אינה חשוב' כאשתו ופוטרה בלא גט אלא שאם רצה אח"כ לקיימה מקדש' דכתיב בתר הכי והיתה לך לאשה אבל מקמי הכי אין לו הויה בה וטעמא משום דלא התיר' תורה בשר תמותה זו אלא כנגד היצר ושמא יתפייס בביאה ראשו' הילכך ביאה ראשונ' הותרה לכהן דאיכא יצר ועוד דחדוש הוא שאע"פ שנתגיירה בע"כ בשר תמותה מיקרי כיון שאין לה בה תפיסת קדושין אבל ביאה שניה דע"י קדושין לישראל הותרה דשריא גיורת לגביה לכהן אסירא ולשמואל כל הי כ' דקרי' ביה והבאתה וכו' וראיתי להרא"ש ז"ל שכתב דלא קשי' לרש"י ומה חלוק יש בין ביא' ראשו' לשניה דביאה ראשונה לא הותרה אלא משום שיצרו תוקפו וכבר פי' שאין זו קושי' התוס':

שאני כהני' הואיל ורבה בהם הכתוב מצות צ"ע מלך שיש לו שמנה עשר נשי' מהו ביפת תואר מי אמרי' חדוש הוא ל"ש מלך ול"ש הדיוט או דילמא שאני מלך דרב' בו הכתו' מצות כגון לא ירב' לו נשים ולא ירבה לו סוסים וכסף וזהב מי פליגי רב ושמואל בהכי או לא וללישנא קמא דבביאה שניה פליגי תיבעי לרב ותיבעי לשמואל דע"כ לא קאמר רב הואיל ואשתרי אשתרי אלא בכהן דלא סגי ליה בלאו הכי אבל במלך הרי איפשר לו לגרש אחת מן הראשונות ולקיימה ע"כ לא אמ' שמואל אסור אלא משום דגיורת אסירא לכהן מגופא אבל זו שאינה אסורה אלא מחמת הראשונות אמרי' הואיל ואשתריא אשתריא ולא אמר קרא לא ירבה לענין זו שהותרה אצלו והרי יכול לקיימה לשום פלגש דלאשה כתי' וללישנא בתרא דבביאה ראשונה פליגי ע"כ לא אמ' רב אלא משום דלא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע אבל זו איפשר לגרש ומ"ס לא קאמ' שמואל אסור אלא משום דלא קרינן ביה והבאת וזו אני קורא בה והבאת שיגרש אחת הילכך הותר לו שם בלא גירושין כנגד היצר:

דף כב

אמר בתחיל' שש ולא אמ' בסוף שש וכו' שנא' לא אצא חפשי כיון דהאי תנא דריש אם אמור יאמר אלא לא ס"ל דברה תורה כלשון בני אדם דפלוגתא היא בכמה דוכתי וא"ת

לא לכתוב רחמנא אם אמור יאמר וע"כ מתרי קראי מפקי' שיאמר בתחילה ובסוף וי"ל כיון דאי לאו כפילה מסברא אמרי' דבחד זמנא סגי השתא דכתי' תרי קראי לקולא דרשי' להו דהאומר בתחילת שש או בסוף שש מהני דסד"א דסוף שש כמי שיצא לגמרי הוא קמ"ל קרא דלא אצא אפי' בשעת יציא' והדר כתי' העבד לומר אפי' אמר בתחיל' שש וא"ת השתא נמי נימא שיאמר וישנה או בתחילה או בסוף וי"ל דמדה שהתורה נדרשת בשני כתובי' המכחישים זה את זה הכתוב השלישי הכריע כדברי שניהם כדאמרי' כתוב א' אומר וירד ה' על הר סיני וכתוב א' אומר מן השמי' בא הכתו' הג' והכרי' שהרכין שמי השמים על ההר ועוד סברא הוא דבחד זמן מה לי חדא אמיר' מה לי תרתי ועי"ל דאי לא כתי' אם אמור יאמר דתרי קראי מיירי בשמור פרוטה אחרונה עד שעת שקיעה ותרווייהו צריכי דאי כתי' העבד ה"א קודם פרוטו' דבתוך זמן כלאחר זמן וכאילו יצא לחרות קמ"ל לא אצא ואם מלא אצא ה"א אפי' לאחר שקיעה קמ"ל העבד ועי"ל דאפי' מאן דדריש לשון כפול אית ליה דהיכ' דליכ' למדרש אמרי' שפיר דברה תורה כלשון בני אדם דהכי כת' התוס' בכמה דוכתי ובפ' ארוסה:

והא דכת' רש"י ז"ל דבלשון אחר' גרסא זו בפי הכל והרבה תשובות בה ועוד קשה עליה מנ"ל השתא דאמירה בסוף פרוטה אחרונה מהניא הא כולהו קראי משתמעי עד שיאמר כשהוא עבד ויש ליישבה דלהך לישנא כיון דלא אצא משמ' שעדיין לא יצא ע"כ העבד מייתר ליה למדרש שיאמר כשהוא עבד כלו' בזמן שעובד אפי' סמוך לשקיעת החמה לאפוקי אחר שקיעה אלמא באותו זמן מהני:

כמין חומר ר"ת פי' חומר מעשה פי' היה דורש המקרא מעין המעשה אזן כנגד אזן דלת כנגד דלת ויש לפרשה ההוא דריש פרקין ההוא גברא דהוה קמזבין חומרי פתבייתה וכהא דאמרי' אביי הוה מנקיט חומרי מתניית' ושמא כלהו מלשון קשרים הם כפרש"י וכן דאית ליה חומרתה גבי מנעל וכן רמי חומרי בפ' י' יוחסין ובפ' היה מביא אר"ג סופרים הניחו לי ואדרשוהו כמין חומר וגם שם פי' ר"ת מעין המעשה היא עשתה מעשה בהמה וכו':

לו אשה ובנים ולרבו אין אשה ובנים וא"ת למה צריך שיהא לרבו בנים דבית לא משמע אלא אשה דהא גבי כ"ג דכתיב וכפר בעדו ובעד ביתו דרשי' בריש יומא ביתו זו אשתו ולא בעי שיהיו לו בני' וי"ל דלרבו אשה ובנים לאו דוקא אלא אגב דנקיט גבי דידיה לו אשה ובנים נקט גבי אדון ולרבו אין אשה ובנים ועוד י"ל דהכא מענינא דקרא דיהיב טעמא כי אהבך ואת ביתך ועיקר אהבה שהוא מחבב את הבנים למצוא חן בעיני אמם דאשתו לאו אורח ארעא:

כי טוב עמך עמך במאכל ולעיל דרשי' ליה להיכ' שרבו חולה ולגרסת הר' אברה' שכת' התוס' לעיל דמדשכיר כתושב יהיה עמך דרשי ניחא וכתב הרא"ש דצ"ל דשכיר חדש שכיר שנה לא אמרי' הכא כדאמרינן בהשוכר את הפועלים הכל כמנהג המדינה וקצת נר' שכיון שהוקש לשכיר לענין זה אלמא כשכיר נוהג הדין הזה וכן בדין שאילו נתחייב אדם לזון את חבירו פשו' שצריך שיהיה עמו במאכל ולא יהא הוא אוכל פת נקי וכו' אף שכיר שמכניסו לביתו ע"ד כן נכנס ולא דמי לפועלי' שאינו מספק להם מזונות אלא בשעת מלאכתן:

ת"ל לעולם בהם תעבודו וא"ת בס' פ"ק דסוטה פליגי ר' ישמעאל אמר רשות ר' עקיב' אמר חובה ולר' ישמעאל אצטריך למשרי אחד מן האומות שבא על שפחה כנענית והוליד ממנה בן ור"ע ממהם תקנו נפקא לעולם בהם תעבודו למה לי והא אצטריך הכא לומר שאינו חוזר לבעלים ביובל וי"ל דר"ע מבהם תעבודו דייק דהו"ל למכתב לעולם יעבודו כדכתיב בע"ע שש שנים יעבוד ובנרצע ועבדו לעולם אלא שמע מיניה דמצוה עלינו לשעבדם וא"ת נימא דקרא בלקוח מן העכו"ם מיירי ולמצוה אבל לוקח מישראל חוזר מאחר שהוקש לשדה אחוזה וי"ל דסמך אהא דדרשינן בת"כ גאולה תתנו לארץ למעט עבדים ושטרות ומטלטלים שאינן חוזרות ביובל ועיקר קרא לעבדים שהוקשו לקרקעות אתא דאילו שטרות ומטלטלין מהי תיתי לרבינהו דאי מבכל גאולה תתנו הא דרשינן ליה לרבות בתים וע"ע:

אלא מעתה שפחה כנענית תקני בביאה וקשה דהגביהו לרבו ליכא פלוגתא ומאי קאמר השתא דאמרת וכו' וי"ל דה"ק בשלמא אי הגביהו לרבו מטעם הגבהה הוא האי לאו הגבהה מקרי שאין הגבהה אלא מכחו דומיא דמשיכה דתקפו ובא אצלו קנאו קראו ובא אצלו לא קנאו והאי שפחה נמי כדאמרינן בהמניח אע"ג דכתיב הנפשות העושות הנאה לתרוייהו אית להו איהו מעש' הוא דקעביד ולא היא והא דאמרי' לקמן גבי פיל בחבילי זמורות לפרש"י שפיר מטעם הגבהה מ"מ מכח' הוא שמניח תחתיו כדי שיעלה עליו ושם פירש בתוס' בענין אחר אבל השתא דאמרת דהגביה רבו לא קנאו אלמא כי הגביהו לרבו לאו מטעם הגבהה הוי אלא מטעם שימוש שמחזיק בו בכך דומיא דשלוף מסאני ואף על גב דלאו מכחו הוא דהא דאמרינן בהנחנקין גבי שימוש דגונב עבד ישן דזכה עלי' דרך עמור בכך או אין דרך עימור בכך הא אם דרך עמור בכך הוו עליו שימוש אע"ג דלא עביד מעשה הא נמי אורחא היא והשתא א"ש דמשני כי קאמרי' זה נהנה וזה מצטער דמחזי שהעבד משמש את הרב בכוון אבל הכא לצורך עצמה מכוונה ולא הוי חזקה

דומיא דאמרי' בפ' חזקת נועל דלת בפני הלסטים לא קנה דמבריח ארי הוא ולא מחזי (שבועתו) שמירתו להחזי' אבל אי מטעם הגבה' הוי מנ"ל דהגבה' בעי שיהא מצטער:
מאן לימא לן דלאו הנאה אית להו לתרווייהו ואם תאמר והא אמרי' בפ' ד' מיתות ודבק באשתו ולא שלא כדרכה ופרש"י אין כאן דבוק מתוך שאינ' נהני' בדבר אינה נדבקת עמו וגם שם כ' התוס' דלא כדרכ' מצערה כדאמרינן אם תענה את בנותי שלא כדרכה ואמר וישכב אותה כדרכה ויענה שלא כדרכה ותמיה אני אם איתא בשום דוכתא הכי שהרי אמרו בפ' בתרא דיומא תשמיש המטה דאיקרי עינוי מנ"ל דכתי' אם תענה את בנותי מתשמיש ואמרי' התם א"ל רב פפא לאביי הא תשמיש גופיה אקרי ענוי דכתי' וישכב אותה ויענה א"ל התם שעינה מביאות אחרות ופרש"י שהיתה מתאוה ולא בא עליה ואני שמעתי שבא עליה שלא כדרכה וקשיא לי א"כ אם תענה את בנותי נמי נימא שלא כדרכן וכי' אבל רש"י עצמו בפי' החומש פי' ויענה שלא כדרכה מ"מ קשה דאמרי' הכא דאית לי' הנאה וי"ל דאע"ג דאית לה הנאה בקירוב בשר מ"מ חשיב ענוי שהאשה מתאוה לביאה כדרכה והוא עושה צרכיו ממקום אחר ולכך אמרי' התם דאינה נדבקת עמו ויותר נוח לי לפרש אותה דיומא שענה מביאות אחרות שבעל ושנה ושלש בע"כ וביאה ראשונה אע"פ שבע"כ לא חשיב עינוי דיצר אלבשה אבל ביאות אחרות צער הוא לה כדאמרי' בהמוצא תפילין ואץ ברגלים חוטא זה הבועל ושונה שלא לדעתה ולפי"רשי עשית לדינ' פרוצה ולשכם פרוש:
איכא דאמרי גדול הוא וכו' הק' התוס' על פי' רש"י ועוד הול"ל וכרבנן ולכאורה ק' מה בין וכרבנן ודלא כאבא שאול וי"ל דהכי הו"ל למימר קטן הוא ולא המתין לאחר מיתה דבעיא לאפוקי נפשיה מפלוגתא דרבנן ולאו משום דפסק דלא כאבא שאול:
והא דמפ' ר"ת בלשון שני שאם היה גדול לא היה מועיל בו זה פירוש וכו' ואף על פי שעבדות אחרים עליו קשה דהא לא שמעינן לרבנן דקנו עצמן אלא לאחר מיתה אבל מחיים דרשות אחרים עליו דכשזה פירש למיתה וזה פירש לחיים לא שמעינן ויש לומר שהוכרחו התוספות לומר כן דאי במחיים מודה ללישנא קמא מאי אתא לישנא בתרא לאשמועינן הא בלישנא קמא אוקמא בכל ענין וכנ"ע כי היכי דלא (נוקי) באחר מיתה וכיחידאה והא דכתב ולא אמר לו שלף מסנאי מחיים כלומר לא צריך לאוקמה במחיים כלישנא קמא אלא אפילו לאחר מיתה מתוקמא:

דף כג

מכדי שמעינן ליה לר"מ דאמר חוב הוא לעבד וא"ת והא מגופא דמתניתין מוכח דחוב הוא דתנן ובשטר ע"י עצמו משמע (נתנה) ולא ע"י אחרים ועוד דקאמ' אי הכי אימא

סיפא דמשמע דמתני' לא מוכח ויש לומר אי לאו דשמעינן ליה בהדיא דחוב הוא לו הו"א דזכות הוא לו ומ"מ שלא מדעתו שאומר בפי' אי איפשי שתקבל לי גיטי הרי בטל אותו מדין שליחות ורחמנא אמר ונתן בידה ונהי דזכות מסתמא כשליחות כדאמרינן בפרק האשה בתרא המזכה גט לאשה במקום יבם מהו דכיון דניחא לה יד כל אדם כידה דמי אבל במפ' אי איפשי שתקבל לי פשיטא דקפידא הוי אבל גבי כסף דלא בעי שליחות דקבלת רבו גרמה כיון דזכות הוא אף על פי שאומר אי איפשי שתתן כסף אהנו מעשיו:

מכדי שמעינן להו לרבנן וכו' והא נמי מגופא דמתניתין מוכח דהשתא שטר דקבלת אחרים גרמה לו מהני ע"י אחרים כ"ש כסף שקבלה רבו גרמה לו וי"ל דה"מ לפרש דע"י אחרים היינו מדעתו ובשליחותו ולא ע"י עצמו ולאפוקי מדר"ע דאמר על ידי עצמו ובכסף ע"י עצמו לאפוקי מדר"מ דאמר ע"י עצמו לא:

והא קי"ל דגיטו וידו באים כאחד קשה דהא איכא רשב"א דאמר יד העבד כיד רבו ומתני' רשב"א הוא ורש"י פי' ופשי') והא מעשי' בכל יום אי רבנן פליגי היכי שבקינן רבנן ועבדי' כר"ע ואכתי מי לא אשכחן בכמ' דוכתי דסתם לן תנא כחד וסוגיא דעלמא דלא כוותיה ויש לומר דאפי' רשב"א דס"ל לא אמרינן גיטו וידו באים כאחד היינו משום דאין לו קנין כלל אבל רבנן דסבירא להו דיש לו קנין אם נתנו לו ע"מ שאין לרבות רשו' בו א"כ לא הוי ידו כיד העבד שהרי יש לעבד זכיה בנא רבו וכי יהיב לי' גיטא מידו ליד העבד הא נפקא ליה מידו ואי משום שעבוד' דאית ליה בגוה הא ודאי שעבודו וידו באים כאחד כדאמרינן בהזורק לתוך חצרה אע"ג דמשעבדה לבעל גטה וחצרה באים כאחת (דאל"כ) אלמא פשיטא ליה דהיכא דליתה אלא שעבוד' אמרינן שפיר גיטו וידו באים כאחת ובהא לא פליג רשב"א אי רבנן פליגי היכי עבדי מעשים בכל יום:

ושלש מחלוקות בדבר פרש"י רשב"א ס' ע"י אחרים דזכות הוא לו וק' דלמא סבר חוב הוא לו וע"י אחרים דקאמר היינו מדעתו לאפוקי מת"ק דאמר ע"י עצמו דוקא ויש לומר דדייק מדקתני אף שטר ע"י אחרים דאף משמע דאע"י אחרים קאי דאף בשטר מהני אע"ג דקבלת' גרמה לו וכ"ש כסף שקבלת רבו גרמ' לו דאי אדיוקא דלא ע"י עצמו מאי אף בשטר דקתני במאי רבותא דשטר טפי מכסף וכ"ת דאדר"מ קאי כמו שאתה אומר בכסף אף בשטר ע"י אחרים ולא ע"י עצמו אם כן כי היכי דלכ"ע ע"י אחרים היינו שלא מדעתו אף לר' שמעון בן אלעזר כן כיון דעליה קאי והא דכתב אבל רישא הכי קאמרי ליה רבנן לר"מ תימה למה הוצרך רש"י לאוקמי סיפא דמתני' כתרי תנאי נימא רבי היא ונסיב לה אליבא דתנאי בכסף ס' לה כרבנן בשטר כרשב"א ושמא דבעי לאקומי עובדא

דמעשים בכל יום אליבא דהלכתא ואם איתא דסתם לן מתניתין כוותיה דרשב"א לא עבדינן אנן עובדא איפכא:

מהו שיעשה שליח לקבל גיטו כתב התוספות אבל אמירתו לך וקבל שמא מגרע גרע ויש ליתן טעם מתוך דברי רש"י שכתב שיזכה לו רבו משמע דלענין זכיה בעי שיאמר לו רבו זכה לפלוני עבדי אבל הכא מתורת שליחות לא בעינן כלום אלא משמס' לו נתגרשה אי נמי אם זרק לו בתוך ביתו ובתוך חצרו מהני דיד שליח כיד העבד אבל אינש דעלמא (עד) שיאמר תזכי לי רשותי ועי"ל דכיון דמתורת שליחות אתי אלמא עקר ליה מתורת זכיה וכעומד וצוח דמי דלא מהני והא דכתב דעוד יש מפרשים וכו' ולמ"ד חוב הוא לו צריך לעשות מדעתו ואם הוא עומד וצווח לא מהני קבלתו קשה דאפילו תימא זכות הוא לו כל שהוא עומד וצוח לא מהני זכיה כדמסקינן בפרק קמא דמציעא דכ"ע צוח מעקרו לא קני כי פליגי בצווח ולבסוף שתיק ועוד תבעי נמי לרבנן אי מתורת זכיה אפי' בעומד וצווח ועוד כי מסיק לה לה מאשה נהי דשויה שליח מ"מ סתם זכיה תהני כציוח וי"ל דלא מבעיא ליה אלא גבי עבד דע"כ לאו מתורת שליחות הוא דמי איכא מידי וכו' אבל בעלמא אמרינן דכל זכיה מתורת שליחות מהני ואם תאמ' והרי קטן שיש לו זכיה ואין לו שליחות שאין קטן עושה שליח וי"ל דזכיה נמי דידיה לאו מדאורייתא אלא תקנתא דרבנן היא תדע דבסוף פרק מי שמת סבירא ליה לר' אליעזר זכין לגדול ואין זכין לקטן ופירש התוספות דכיון דלא מצי משוי שליח אין לו זכיה ומאן דאמר זכין משום דכיון דלא מצי למזכי איהו תקינו ליה רבנן זכיה והרמ"ה פירש בצווח שאינו רוצה שיזכה לו זה אלא לאחר אבל ניחא ליה בגיטא שפיר:

הני כהני שלוחי דרחמנא נינהו הק' בתוספות דבפר' אין בין המודר מבעיא ליה ואמאי לא מייתי מהכא וכתבו א"נ יש לומר דהתם מבעיא ליה אי שלוחי דרחמנא דוקא נינהו וכו' וקשה דמאי אתא רב הונא לאשמועינן ומאי נ"מ בהכי אי למודר הנאה היינו בעיין דנדרים והתוס' כת' דבעיין דנדרים נפקא מינה אם היה כהן מקריב שלא לדעת הבעלי' ושם אמרינן בגמרא בהדיא למאי נ"מ למודר הנאה ועוד קשה לדבריהם דהיכא דהוו דידן ודרחמנא שלא מדעתו פסול ולא מצי למימר מי איכא מידי דאיהו לא מצו עבדו דשלוחי דרחמנא הוי כל זמן שהוא מתרצה א"כ מאי פריך והא עבדה נהי דשליחות דידה נמי בעינן מיהו אע"ג דאיהו לא מצי עביד משוי שליח דשלוחי דרחמנא אנן שיש לנו יכולת לקבל גיטו כל זמן שהוא רוצ' דומיא דכהני אבל עומד וצווח דכתבו התוספות לעיל לימ' לא מהני כי היכי דגבי קרבן לא מהני שלא מדעת והתוספות ביומא כת' דנפקותא

היינו לענין דעת הבעלים והתם בנדרים לענין מודר הנאה ואותן התוס' הם למהר"ם מרוטנבורג ז"ל ונחת לזה מזה שכתבו התוס' כאן:
רבי אלעזר אומר כל כה"ג וכו' והביא ראיה ר"ת מההיא דפ' בן סורר דלרב ששת מתוק' כרבנן אבל לר' אלעזר לא אתיא דהתם לא כרבי מאיר ולא כרבנן ולא כתבו התוספות כאן לאוקומי בעל מנת שאין לבעליך רשות בהם אלא מה שאת נושא ונותנת לתוך פיך כדכתבו בההיא דפסחים דהכא לא מתוקמ' בהכי דאם כן לא אכל משל אמו אלא משל אחרים ומיהו הא אפשר לאוקמא בשנתן לה בעל מתנתה דקנת' לגמרי כדכתב בסמוך:
ואומר ר"י דאין ראיה לומר דהלכה כר"ש וכו' ומצינו למימר אפילו לר' אלעזר יכול להיות דבאשה לא קנה הבעל וכו' משמע הלשון דמספקא ליה לר"י ואין החילוק מחוור להדיא לחלק בין אשה לעבד וקש' היכי אמרינן התם בנדרים כמאן אזלי הא שמעתת' דרב כר"מ דילמא רב כרבנן נמי אתא וכדרבי אלעזר דבע"מ כ"ע לא פליגי ולא פליג רב בין עבד לאשה ועוד קשה מה שכתב דאין ראיה דהלכה כר"מ דע"כ ודאי הלכה כר' מאיר אלא דאין ראיה דאתייא יא דהלכה כרב ששת וי"ל דרב דייק ממתני' דקתני אומר לה הרי המעות הללו נתונים לך במתנה ע"מ שאין לבעליך רשות בהם אלא מה שאת נושאת ונותנת לתוך פיך משמע דלדידי' נמי אהני לה לא גוף ולא פירות אבל אם נתן לה הגוף אע"פ שהתנה ע"מ שאין לה בהם אלא מה שהיא נושא' ונותנת לתוך פיה דהו"ל כאילו נתן לה הגוף ושאר פירות לעצמו דליכא למ"ד שיזכה הבעל בפירות מ"מ לא מהני והיינו ע"כ כר"מ דכי היכי דאמר בע"מ שתצא בו לחירות דכי א"ל קני קנה וכי א"ל ע"מ לאו כלום הוא ה"נ כיון דגוף הקרקע יהיב לה אע"ג דבפירות התנה ע"מ שאין לה אלא מה שנותנת לפיה לאו כלום הוא וכמו ע"מ שתפדי בו את המעשר דבסמוך אבל לרבנן דגבי עבד מהני ע"מ שתצא לחירות הכא נמי גבי אשה מהני דפירות גופייהו לדידה נמי לא אקני ולפי שיטה זו אין ראיה לומר דהלכה כר"מ מפלוגתא דרב ושמואל דנדרים דשמואל לא פליג עליה דרב אלא בפירוש משנתנו דס"ל דאין לך בהם משמע לא בגוף ולא בפירות ולהכי מתוקמא כר"ע וכיון דלענין דינא לא פליגי אין לפסוק כרב אבל לשיטת ר"ת ע"כ דיוקא דמתניתין איפכא מדשמואל משתמעי וע"כ לומר דבדינא אליבא דהלכתא פליגי כדכתבו התוספות שם ולדברי ר"י יש לנו לומר כיון דסוגיא דפסחים כשמואל וכן סוגיא דבן סורר הכי קיימא לן ובפירוש משנתינו פליגי והא דפריך בגמרא דר"מ אדר"מ מעבד לאשה לשיטת ר"י אפרש בס"ד:
והא דהביאו התוספות מהירושלמי הגע עצמך מתנה כלומר דמתנה עצמ' ניחוש להא שמא תגנוב וכו' הוקש' להם דלא תימא דה"פ הגע עצמך אמר' מתנה נתנו לי ע"מ שאין

לבעלי רשות בהם מה הועילו חכמים בתקנתם לקנוס את הצנועות מפני הרמאות כיון דסוף סוף יכולה לשקר ומשני מתנה כי הא יש לה קול ולא מהימנה אלא בעדים אבל בשאר מתנות אם אתה מזקיקה לעדים איכא קטטה בכל יום לכך כתבו דאין הדבר כן אלא במתנה עצמה ניחוש ולא תקנה ומשני וכו':

דף כד

אלא בזוזי דידה הק' ר"ת לפרש"י דלא הו"ל להזכיר איש אלא ממעשרו ועוד קשה מאי איכא בין זוזי דידה לאתא מדבי נשא דקני לה לבעל למ"ד ממון הדיוט הוא ונ"ל דמאיש דייק דאילו מדכתיב ממעשרו הו"א כיון דסוף סוף המעשר שלו חייב חומש ולא ממעטינן מחומש אלא היכא שהלוקח המעשר אינו בעליו אלא איש אחר אבל אלו אחר פדה לו את המעש' שיהי' שלו ממעשרו (כיון) (קרינן) ביה דה"פ אם גאל יגאל ממעשרו אפילו ע"י אחרים שפדאוהו לצורכו אבל מאיש ממעשרו דייק דקאי אאם גאול יגאל דבעי שיהא מעשר של הגואל פרט להיכא שגואל של אחרים אע"פ שנשאר לבעליו ליכא חומש ואשם אע"פ שהמעשר נשאר להם לאכלו בירושלם מ"מ לענין זה כאחר דמיא:

והא דכתב ונר' דר"ת דזוזי דידה ובמעשר דידה ק' דמה שקנתה אשה וכו' כדכתבו התוספות בסמוך ואין לתרץ כדכתב ר"י דר"ת לא מחלק בין עבד לאשה לעיל ושמא דבאלמנה הוא דפליגי א"נ כשנתן לה בעלה מתנה דזכתה לגמרי:

והא דתניא בת"כ אם גאול יגאל לרבות את האשה פר"ת דלענין פדיה דוק' מרבי' אשה ולא לענין חומש וקשה דמנ"ל לרבות אשה ולמעט קטן לגמרי נמעטינהו תרווייהו מחומש מדכתיב איש וארבי תרווייהו לענין פדיה מרבויא דיגאל ועוד דמסתבר טפי לרבויי קטן דשייך ביה טעמא דלימוד ונר' דמאיש לא ממעטי' אשה דמ"ע שלא הזמן גרמא היא ואף אשה במשמע כדילפינן בשלהי פרקין ומיעוטא למעוטי קטן דוק' אבל מדכתב רחמנא למען תלמד ס"ד דאשה כיון דליתה בלימוד ליתה בפדיה להכי אתא רבויא דיגאל והשתא לא קשה מה שהקשו התוס' דבחנם הזכיר ר"ת למען תלמד:

והא דפירשו התוספות דזוזי דידה מיירי כשהקנ' לה אחר מנה על מנת שאין לבעלה רשות בהם קשה טובא דבע"מ סתם פריך בפשיטות איש אמר רחמנא וכו' דזכתה אשה וחשוב דידה ובע"מ שתפדה בו את המעשר פריך איפכא שמעינן להו אלמא אי לאו משום דאיפכא שמעינן להו הוה ניחא ליה ועוד קשה דלעיל פירש ר"י דיש לחלק בין עבד לאשה א"כ מאי פריך לר"מ בעבד מדר"מ לענין אשה ונראה דלא נקט בגמ' ע"מ שאין לבעליך רשות בהם אלא מה שאת נותנת לתוך פיך דהא דומיא דע"מ שתצא בו לחירות דבהא מכ"ש דלא זכה אבל בע"מ שתפדה לא סלק זכותו של בעל אלא כמי

שנותן מתנה לחברו וא"ל ע"מ שתפדה המעשר בלא חומש והיינו פלוגתא דר"מ ורבנן דלר"מ דסבר דאע"ג דלדידה נמי לא אקני ע"מ לא כלום הוא דהוי כמתנה תנאי שא"א לקיימו ה"נ א"א שיפד' בעליו בלא חומש ולרבנן דמהני תנאה ע"מ שתצא בו לחירות אף כאן כיוצא בו הוא:

ישלחנו רבויא הוא וא"ת לא לכתוב רחמנא שן וע"כ מישלחכו מרבי' אף שלא נברא עמו כיון דרבויא היא ויש לומר דאי לא כתב שן היה מרבינן מישלחנו אפילו מומין החוזרים ומאי אהני מיעוט דעין לגמרי מומין שבגלוי דוקא אבל השתא דכתיב שן מדאצטריך למכתב עין ממעטי' שן דחלב וה"ה כל מום החוזר וא"ת אימא אף מומין שבסתר אתרבו ומיעוט' דשן ועין לומר מה שן ועין בטל ממלאכתו ומה ראית:

הואיל ומדדרש חכמים הוא פר"ת דגט זה אינו אלא מדרבנן שמא ימצאנו בשוק ויאמר לו עבדי אתה וק' אי טעמא דר' עקיבא דאמר צריך מדרבנן קאמר מאי בעי בגמ' מ"ט דר"ש ר"ש נמי מדרבנן קאמר ואי ר"ע מדאורייתא קאמר אף בשן ועין היכי אמרינן נראין דברי ר"ע בשאר אברים אף בהני לא נראו דבריו דאיהו אמר צריך מן התורה ובניו אסורים בבת ישראל ולית' אלא דכופין את רבו ועושים אותו בן חורין ואם לא שחררו מות' לבא בקהל מן התורה ואם קדש אשה אין חוששים לקדושיו וי"ל דה"ק נראין דברי רבי טרפון לר"ע בשן ועין שדברי ר"ע אינם אלא בשאר דברים וכה"ג אמרי' בערכין גבי נראין דברי רבי יהודה בקרקעות ודברי ר"ש במטלטלי' וכן בפרק קמא דחולין ושוב ראיתי דלא מתוקמא לפרש הכי דבפרק השולח בעי לאוכוחי דמעוכב גט שחרור אין קנס לרבו מדקתני הפיל את שינו וסימה את עינו יוצא בשינו ונותן דמי עינו ואי אמרת יש לו קנס לרבו השתא חבל ביה אחריני יהבי לדידי' חביל ביה רביה גופיה יהיב לדידיה ומוקי לה כמ"ד אינו צריך גט שחרור אלמא בשן ועין נמי פליגי וכן הרי"ף זכרונו לברכה פסק כרבי עקיבא דבכלהו צריך גט שחרור ולא כמכריעי' משום דלא אמרו הלכה כדברי המכריע אלא במתניתי' ולא בברייתא והרא"ש זכרונו לברכה כתב טעמא אחריתי דהוה ליה הכרעה שלישית דתרוייהו לא חלקו בין שן ועין לשאר דברים ואין הכרעה שלישית מכרעת וריב"א זכרונו לברכה פירש דודאי שן ועין לא בעו גיטא וכולי וקשה מאי פריך שן ועין מאי אהני אהנו דלא בעי גט כשאר דברים ויש לומר דהכי קתני מה אהני מיעוטא למעט מתוך רבויא דישלחנו דדרשינן ליה דריבה ומיעט וריבה אם כן נכתבינהו באנפי נפשי הו מדאמרינן בעלמא מאי טעמא כתבינהו רחמנא לפרט גבי כלל ותו לישתוק מרבויא דכי יכה:

ישלחנו ריבויא הוא ואם תאמר לרבי דדריש כל התורה כלה בכלל ופרט כדאמרי' לעיל מנ"ל וי"ל דמשום דלא דמי כללא קמא לכללא בתרא לא דייני' ליה בכלל ופרט דכי יכה רבה הכאות וישלחנו רבה שילוחין וכמ"ד במרובה דהיכא דלא דמיין לא דייני' להו בכלל ופרט וא"ת ולר' ישמעאל דאע"ג דלא דמו דריש להו מנ"ל וי"ל דלדידיה יש לתרץ דאע"ג דלא דמו מילי אלא בחד פרטא סגי וכמ"ד כללא בתרא דוקא בפ' בכל מערבין ובגמ' לא פריך אלא למ"ד כללא קמא דוקא ומתרץ לה שפיר לרבנן דר' ישמעאל ומיהו ר' ישמעאל ס" ס"ל כמ"ד כללא בתרא דוקא:

מכעי ליה לכדתניא וכו' כתב התוס' שאני הכא דאיכא תרתי לטיבותא וק' דמקר' דושחת ממעט אבן שלא הכיר בה מעולם שהרי לא נתכוון כלל ומנ"ל דקרא קפיד כמתכוון לרפאות וי"ל דכי היכי דבדברי רופא לא ממעיט מושחת לרבנן שהרי מתעסק בעין הוא אע"ג דברשות קעביד כדאמרי' בפ' החובל שניתנה רשות לרופא לרפא ובדין הוא שרופא מומחה שטע' פטור דאנוס הוא דומיא דדיין מומחה אע"פ שנשא ונתן ביד דלביה אנסיה ובפ' הנחנקי' דרשי' מה מכה בהמה לרפואה פטור אף מכה אדם לרפואה פטור ומייתי מינה דבן מותר להקיז לאביו אלמא פשיטא ליה דבנזקין לרפואה פטור לגמרי והשתא כ"ש אבן שלא הכיר בה מעולם אע"ג דלענין ד' דברים פטור כיון דבנזק חייב גבי עבד נמי יוצא לחרות:

מ"ט מחוסר אבר הוא ותנא תונא תמות וזכרו' וכו' וקשה אמאי צריך לאתויי מקרבנות הא מגופיה דעבד שמעינן שאם חתך אזנו אף על פי שלא בטל שמיעתו או שהיה חרש מעיקרא פשיטא דיצא לחירות דרשי' מה הפרט מפורש מומין שבגלוי ואינו חוזר דעין שלמה אע"פ שאינו רואה דמיא לאזן שאינה שומעת וכשחטטה הו"ל מומין שבגלוי וי"ל דהכא מיירי כגון שהיתה סמויה ומתקלקלת כבר בידי אדם וכבר היה מום גלוי לכל אלא שעדיין דבוקה במקומה עכשיו שחטטה לגמרי יוצא לחירות משום שעשאו מחוסר אבר ומייתי מדבעי גבי עין חטיטה משמע שאף על פי שהיתה מקולקלת לגמרי כיון דלא מחסרה כשרה ולא דמי ליבשה גפה דשמא בסופה ליפול דומיא דדלדל עצם בזקנו שסופו לייבש וליפול אם כן שאני גפה דניחא לה שתפול לגמרי לפי שמעכבתה בפריחתה והשתא ניחא מה שכת' התוס' ואע"ג דלעיל אמרי' בכהויה וסמאה וכו' שדבריהם קשים להלום דהא ודאי להבי יהיב טעמא תלמודא משום מחוס' אבר אלא שהוקשה להם ת"ל משום מום גלוי ותרצו דמסתמא קאי אדלעיל דאמר שהיתה כהויה וסמאה דמ"ש שסמאה בידי' ונתקלקלה לגמרי ואהא קאמר היתה סמויה ומקולקלת וחטטה יוצא משום דמחוסר אבר:

דף כה

זיל צנעינהו פירש"י לשון נדוי וק' לומר דמפני שלא באו לפרק יהיו חייבים נדוי ויש לפ' לשון צניעות כלו' למדם דרך ארץ וצניעו' שלא לזלזל בכבוד אחרי' ובפ' בנות כותיי' דאמר רב לרב אסי זיל צנעיה ואי לא ציית גדיה הוא סב גדייה פרש"י בשמתא אלמא צנעיה לאו שמתא הוא וכן פרש"י שם הסתר אותו דבר ואמור לו שיחזו' בו:

כך ראשי אברים אין מטמאין משום מחיה תימא אמאי נקט מחיה הו"ל למתני אינם מטמאים בבהרת כדקתני התם בסמוך אלו מקומות באדם שאינם מטמאין בבהרת תוך העין וכו' ורש"י פי' מחיה שם אחד מהנגעי' כדכתיב ומחית בשר חי בשאת וכתיב בה לכל מראה עיני הכהן וק' דלכל מראה עיני הכהן בכל הנגעים דרשי' ליה בפ"ב דנגעים כהן הסומא בא' מעיניו אינו רואה את הנגע ועוד אמרו בית האפל אין פותחין בו חלונות שנא' לכל מראה ומקומות דבית הסתרים דאינם מטמאי' מהאי טעמא הוא דכתיב לכל מראה והתם תנן אלו מקומו' שאינם מטמאין בבהרת ועוד קשה דמחיה לאו שם נגע הוא דמראות נגעים שנים שהן ארבעה תנן וזה למעלה מזה הוא כדמפ' בפ"ק דשבועו' ונגע דכת' בקרא שאת הוא ומחיה סימן לטומאה ואמאי נקט האי סימן טומאה טפי משאר סימנין דמטמא בשער לבן ופשיון ויש לומר דשער לבן ופשיון איפשר שיהיו מטמאין כשהן בראש איברים כגון שבהרת כגריס מן הצד במקום שנראה כולה כאחת ומתפשט' עד הראש של אבר ושם שער לבן או פשיון אבל כשהמחיה בראש האבר אי איפשר שתטמא אלא אם כן כעדשה של בהרת מקיפתה מכל צד דבעי שתהיה המחיה מבוצרת באמצע הבהרת ובאותו המקום צר אינה נראית כולה כאחת ועוד נר' שאפילו הנגע גדול הרבה והמחיה בראש אברים אינן סימן טומאה כיון שאין יכול לראות המחיה וכעדשה של בהרת מקיפה מכל צד תדע דתנן בפרק הפורח בבא כולו לבן יסגיר דבהרת גדולה חזרו בו ראשי אברים הרי אלו כמות שהיו ולא חשיבי מחיה להחליטו ובמסכת נגעים פירשתיו יותר:

כל הראוי לבילה עיקר מילתא בפ' המנחות וכו' ואם תאמר מאי פריך וכו' ויש לומר כיון דהאי גברא למנחה גדולה קמכוין וכולי לשון התוספו' פירוש לפירוש' דהו"ל כאומר הרי עלי להבי' בכלי אחד והביא בשני כלים דפסול עוד תרצו דהוי כמו רבה שמנה וא"ת השתא נמי דמביא בשני כלים הו"ל כמו רבה שמנה דפסולה ויש לומר דאי בדיעבד כשר כשאמר הרי עלי ס"א כיון שלא פירש מסתמא בכלי אחד קאמ' והו"ל כמו רבה שמנה אבל אי בדיעבד פסול בשני כלים נדר ואע"פ שלא פירש סתמו כפירושו דאדם יודע דס"א אינן נבללין בכלי אחד ואין אדם מוציא דבריו לבטלה והא דהוצרכו התוספות להביא

כאן עיקר מילתא דר' (זירא) היכא מתמר' משום דס"ד דהך מילתא דר' זירא מדרבנן הוא דגזור דאינו ראוי כלל לבילה שתהא בילה מעכבה בו וקשה דמאי ראיה מייתי לענין טבילה שאני בילה דלכתחלה מצוה לבלול נהי דאם לא בלל כשר מכל מקום במנחה שא"א לבלול כלל גזור רבנן משום דבטל מצוה לגמרי בידים אבל בטבילה דלכתחילה נמי לא מצרכינן ביאת מים מ"ט צריך ראוי לביא' מים לכך הוכיחו דע"כ מתוך סוגיא דהתם מוכח דפסול מדאורייתא הוא דהא לא שמעי' לה אלא מדתנן ואם אמר הרי עלי ס"א וכו' ואי בדיעבד כשר מן התורה שפיר חייל נדריה להביא בכלי אחד ואם הביא בשני כלים פסולין מן התורה א"נ הו"ל רבה שמנה דפסול מדאורייתא ולא אתי דרבנן ומבטל נדרא דאורייתא כדאמרי' בפרק יוצא דופן גבי מופלא סמוך לאיש אתו נישואין דרבנן ומבטלי נדר' דאוריית' והשתא מייתי שפיר לענין טבילה משום דכתי' ורחץ כל בשרו כדכתבו התוספות ומיהו קשה לי בדבריהם דמשמע דגבי בלילה משום דשנה עליו הכתוב הוא והכא משום דכתיב כל בשרו וליכא למירשה למצות לכתחילה דלא שייך לכתחילה אלא בקדשים ומצות אלא ע"כ למעט שאינו ראוי והרי בפרק מצות חליצה ממעטים אלם ואלמת מדר' זירא ותימא דלא כתיב אמירה אמירה אלא לכתחילה וכן בפרק הספינה גבי קריאה דבכורים מייתי לה כר' זירא ועוד הא דכתב מכל בשרו משמע אפילו בית הסתרים ק' דבשרו מאבראי משמ' כדדרשי' בגמר' מה בשרו מאבראי ועוד היא גופה תקשי אי פשיטא לן דבשרו מאבראי משמע למה ליה לגמרא למימר אף כל דיש לפרשה הכי מה בשרו מסתמא מאבראי כדדרשי' מוידיו לא שטף אף רבויא דכל מאבראי לענין עבודה ומה אני מקיים כל דבעי ראוי לביאת מים אבל כל שהוא ראוי לא מעכב אלא מאבראי אך קשה דהך כל דרשי' ליה לשעורי מקוה דאמרי מים שכל בשרו עולה בהם ושיערו חכמי' אמה על אמה ברום ג' אמות והך קרא דוידיו לא שטף במים שדרשוהו התוספות לענין טבילה לא תקשי דלענין נגיעה דריש ליה רש"י שכתב דהכי דריש ליה בנדה דהכי איתא התם בפרק יוצא דופן קנה בקומטו של זב והסיט בו את הטהור טהור דאפקיה רחמנא בלשון נגיעה מה התם מאבראי וכו' ושמעת' דהתם לא אזלא כדברי רש"י ומלשון נגיעה דכתיב אשר יגע בו הזב דריש הנגיעה משמע בדבר שבגלוי ומצאתי כתוב שדורשין לענין טבילה מידיו לא שטף במים כדברי התוספות ופשטיה דקרא בטבילה מיירי:

בהמה גסה נקנית במסירה הק' בתוספות דבעי פיל לר"ש במה יקנה תבעי ליה בהמה במציאה ונכסי הגר במה יקנה ומיהו הך פרכ' איכא לשנויי כיון דאפשר במסירה לא קני במשיכה וקשה שהרי תמה רבינו תם על דברי רשב"ם בסמוך אההיא דמשיכה קונ'

בסימטה וכי מצוה הו' שמעכבת זו את זו ועוד לדבריהם מאי פריך פיל לר"ש כיון דלא איפשר בהגבהה קונה במשיכה וי"ל דמציאה בנכסי דגר דמשום דקנוח משיכה בהו דגריעה לא תקנה במקח וממכר דבעי' זכיה אלימתא להוציאו מרשות הראשון דהא נמי אשכחן בפרק המניח דהגבהה פחות מג' קניא בהפקר דאוקמה רב אשי להוא דההופך את הגלל למטה מג' אע"ג דבשאר קניות בעי' ג' כדכתב' התוספות שם יבשנהי מניעא איכא למ"ד דהבט' גרידא קניא בהפקר אבל בין סמכה לר"ה ובין פיל לשאר בהמות אין טעם לחלק דכיון דסוף סוף בר"ה או גבי פיל קני אלמא קנין הוא מ"ט מבטלי' להו בסמטה או בשאר בהמות לפי שיש בהם קנין אחר וכי מצות הן ועי"ל דמה שתמה ר"ת על רשב"ם דמשום שלא שייכא משיכה בר"ה שנתנה מסירה דלא קניא בעלמא דאי משום דלא אפשר בע"א הרי אפשר בחליפין שהוא מצוי בכל שעה כדאמרי' הזהב אכפל תנא לאשמועינן גברא ערטילאי דלית ליה סודר' א"נ אפשר בשוכר את מקומו כדאמרינן הכא ומה בכך אם אי אפשר במשיכה וכי מכות הן אבל במכיאה ונכסי הגר דליכא דלזכי ליה אין תימה אם תקנו חכמי' קנין אחר שאינו קונה בעלמא ולהכי לא בעי גמר' בנכסי הגר דמה יקנה אלא פיל לר"ש קשיא ליה דקתני בהמה גסה וא"ר שמעון זה את זה בהגבהה והאיכא גסה דלא אפשר בהגבהה דמשמע דבאינה ראויה מודה לרבנן ומשכי פיל כשאר קנינין קני ואכתי ק"ק דמשמע מדברי התוס' שלא באו לתרץ אלא הך פרכא בתרייתא והשתא דאתו להכי מתרצא נמי ההוא דפ"ק דב"מ שהיה א' רוכב וא' מנהיג דאיכא לאוקומה במציאה ונכסי הגר דכיון דלא שייך בהו מסירה הוי במשיכה והא דכתבו והשתא ניחא דפריך שמואל והאנן במסירה תכן כלומר דלפרש"י הול"ל והא אנן במסירה לא תכן ומיהו לפירו' ר"י לא קשה דהול"ל ומי אמר רב ובמשיכה ולא במסי' דלישנא דרב הכי משמע אבל השתא דלא תני לישנא דמתני' אלא דינא דמתני' עיקר מילתא הול"ל דבמסיר' לא תנן והא דכתבו ועוד יש לדקדק מהא דפרק הספינ' וחכמים אומרים לא קנה עד שימשך תימה שהרי כתבו לעיל מיירי דאמר ליה לך משוך וקני דרבנן סברי קפידה הוי:

ש"מ כליו של לוקח ברשות מוכר וכו' וח"ת ודילמא לא מיירי ברשות מוכר וכו' לשון התוס' וקשה דמאי קשיא להו הא ודאי לא ס' דגמרא לומר שלא יקנה אלא בסימטא כיון דברשות מוכר וגם לא ברשו' רבים קנה דאטו מי שצריך לקנות יחזור אחר סמטא תדע דאל"כ נישני הב"ע שלא ברשו' מוכר סתמא ומתיק' בר"ה ועוד ק' מה שתירצו סתמא דמילתא וכולי אטו מתני' או ברייתא קמפרש דנקט מילתא פס פסיקתא וי"ל דע"כ אפי' למ"ד כליו של לוקח ברשות מוכר קנה היינו טעמא דכיון שמדעתו הניח שם כליו הרי

השאיל לו מקום הכלים כדאמר בהזורק מקום חיקה קנוי לה מקום קלתה קנוי לה לפי שאין אדם מקפיד על מקום חיקה ולא על מקום קלתה כ"ש כשהניח כליו ומדעתו אבל ברשות הרבים שאין לו רשות להניח שם כליו לא קני ומ"מ לדידיה ניחא ליה לגמרא דמצי לאוקמה ברשות מוכר להכי הקשו התוס' כיון דסוף סוף דחוק לאקומה ברשות מוכר אפי' נמי תימא לא קנה מצי לאוקמה בסמטא ותירצו דברשות מוכר אינו נראה לו דוחק דסתמא שם היה עומד' ואין טורח בכך דהרוצ' נקנות הפיל הולך שם ומיהו קשה דלרבנן מ"מ לא ק' להו במה יקנה דברשות מוכר וברי"ה לא קני כסברת ר"ת והר' חיים הכהן וע"כ לאוקמה בסמטא ומאי קשה להו אליבא דר"ש והא דכתבו התוס' וה"מ למדחי דאמר ליה מוכר יקנה לך כליך וכו' ראיתי בהריטב"א ז"ל שכתב דלא אפשר לומר כן דא"כ הרי השאילו מקום והרי הוא בכלל שוכר את מקומו ולי נראה דשכירות מקום אינה בדברים דהא אמרינן בפ' השואל כשם שקרקע נקנה בכסף בשטר ובחזקה כך שכירות קרקע וכולי ואולי באומר יקנה לך כליך בדבורא בעלמא מקני:

דף כז

אי נמי בחבילי זמורות פי' בקו' וכו' ולפירושו בכלים לא מ"ל דלקנו מדין הגבהה לשון התוספות וכוונתם דלפי' הרב ר' משולם לא שייך הגבהה בכה"ג דכיון דכלים או הזמורות מונחים על הארץ אפילו גבוה שתי קומות כארעא סמיכתא דמי אם לא שיגביהו עצמו מן הארץ כההיא דזיל טרוף אקן:

ובוידוי מעשר פי' בקונטרס דל"ג דוידוי וכן פר"י ולא מטעם דרש"י אלא משום דבירושלמי פריך אמאי לא תני ובוידוי ומשני התם בשם ר' יוחנן משמעתא דין מי שאין לו קרקע פטור דינא הכי הוא דלא מייתי זו הא דלא קתני במתני' וידוי מעשר ובתוס' יש טעם וכוונתם לומר כגרסת רש"י ולא מטעמא:

ולכתוב עליו פרוזבול פרש"י דכי תיקן הלל אשעבוד קרקע' תיקנו וכי אין לו קרקע מילתא דלא שכיחא היא וק' לפי' דתנן התם ואם אין לו מזכה לו בתוך שדהו אע"ג דבשעת ההלואה לא היה לו ותו אמרי' בפרק השולח אין לו קרקע ולערב יש לו כותבין מדר' נתן דמוציאין מזה ונותנין לזה ומסתמא אפילו בערב שלא במתן מעות מיירי ועוד למה לי טעמא דר' נתן ת"ל דהשתא שכיחא שמלוה סמך על קרקע של ערב אלא משמע דטעמא משום שעבודא הוא כפר"ת דפרוזבול הוי כעין אדרכת, דכתבי ב"ד וכי איכא קרקע הו"ל כגבוי אי נמי דהוי כמוסר שטרותיו לב"ד והם יגבו ולא קרינן ביה לא יגוש וכשיש קרקע מהניא מסירת שטר לקנות השעבוד דקרקע נקנה בכסף אבל בשאין קרקע אין קנין אלא מסירת שטרות דרבנן בעלמא דתקון שיהיו נקנין בכתיב' ומסירה ואפילו

בכל שהו חייל שעבודא דגבי והדר גבי דומיא דקטינא דאביי שהביאו התוס' ואף על גב דאמרינן התם ואי אמרינן ליה הני חמשין דמי קטינא דארעא סלוקי סלקו' הכא כיון דמקצת החוב כגבוי מקצתו ככולו דכה"ג אמרינן בהשולח דהמלוה על המשכון אינו משמט אפילו על המחט ובס"פ כל הגט גבי המלוה מעות את הכהן ואת הלוי אמר ר' יוחנן אפילו הניח מלא מחט גובה מלא קרדום וכמעשה דקטינא דאביי וכתבו שם התוספות אע"ג דגבי קטינא מצו מסלקי ליה הכא תקנתא דרבנן היא:

כמה ירשתם בישיבה ואם תאמר והלא חזקה אינה קונה אלא אם כן מתקן הקרקע בכך כדאמרינן בפרק חזקת נטל צרור והועיל דסבר מינה מה נטל צרור והועיל וכו' וי"ל דהך ישיבה הוי דומיא דמצע מצעות דקני כדאמרינן בנכסי הגר וה"ה בשאר נכסי' כדמשמע התם וכן כתב רשב"ם שם בהא דמצע מצעות דהיינו הך ישיבה דהכא ואכתי קשה חזקה דקנין לאפוקי מרשו' מרא קמא היכי ילפי' מהכא דילמא מילתא דהפקר שאני דזהא בהצעת מצעות גרידא סגי ותו אמרינן לקמי' הצר צורה בנכסי הגר קנה וכן אמרינן דהבטה בהפקר קניא אבל שתועיל חזקה לקנין אין לנו ועוד קשה לי למה היה צריך חזקה לא"י הא אמרינן בפרק חזקת דארץ ישראל מוחזקת היתה והבכור ניטל בה פי שנים כבמוחזק וכי תימא לברר חלק כל א' וא' הרי ע"פ הגורל היו חולקין ועפ"י אורים ותומים ואמרינן בפרק בית כור א' האחין שעלה הגורל לא' מהם זכו כלם ומייתי בתחילת א"י שהית' ע"פ הגורל ומכאן תשובה לדברי הרמב"ן במנין המצות דמשמע ליה מצות שיבת א"י מצוה מן התורה מהך קרא דוישבתם בה דהכא דרשי' לענין חזקה ודינא הוי ולא מצוה ובשאר דוכתי דכתב וירשתה וישבתה בה כגון לענין ביכורים ולענין המלך היינו כדאמרינן בשלהי פרקין דלא מחייבי אלא לאחר ישיבה וירושה:

אלא מאי לדמי דקדק הר' שמעיה דאין מועיל קנין אלא בפני הקונה והק' ריב"ן שבכל הגמרא משמע שמועיל קנין שלא בפני הקונה כדאמרי' וקנינא מיניה במנא דכשר פי' דהתם בפרק הזהב אמרינן במנא לאפוקי פירות דכשר לאפוקי מוריק' למקני' לאפוקי כליו של מקנה ביה לאפוקי מטבע ואיסורי הנאה אלמא משמע דמפרשי כל מילי דקוים הקנין ואם איתא דבעי' בפניו הו"ל לפרושי באפי קונה ושוב הוכיחו דבכמה דוכתי מוכח שהעדי' רגילין לקנות והא דכתבו התוספות ליישב הגרסת שלא היה שם אדם שהיה חפץ בהנאתו משום דאי בעי מקנה פסיק ליה צ"ע דהא קי"ל כרב נחמן דאמר בס"פ השותפין דסודרא קני ע"מ להקנות הוא ורב אשי דאמר ומאן לימא לן דאי בעי פסיק ליה וכו' דחייה הוא ואדחויה לא סמכינן כדפסקו שם רבוותא ומיהו מדברי התוספות לעיל בריש פרקין אהא דאמר רב אשי מתנה ע"מ להחזיר דכולהו קני לבד מאשה לפי שאין

אשה נקנית בחליפין שהק' במאי דמי לחליפין אי משום דחליפין הדרי הא בחליפין גופייהו אמרינן דאי תפס ליה מתפיס משמע דס"ל דרב אשי קרי ליה הכי ולאו דחויא הוא ולפי זה כרב אשי יש לפסוק דהוא בתרא:

מעשה בר"ג וזקנים פי' בקונטרס ר"ג לא תרם וכו' והק' בתוספות אדרבא גרע טפי שמא יאכלו בני ביתו הכל ואף העישור ולא ידענא במאי גרע דמעיקרא מחייב מיתה אכל זית וזית משום טבל והשתא לא מחייבי אא"כ יאכלו תרומת מעשר עצמו ואילו מעשר ראשון מותר לזרים ובסוף סוטה אמרינן כשם שתרומה גדולה במיתה כך תרומת מעשר וטבל במיתה ובפרק יש מותרות אמרינן אין לי שהוא במיתה אלא טבל לתרומה גדולה למעשר ראשון ושני ואפי' למעשר עני מנין ת"ל לא תוכל לאכול בשעריך וכו' והשתא כשתקנו למעשר ראשון ומעשר שני מפיק ליה מתורת טבל שהוא בעון מיתה וליכא למיחש אלא לתרומת מעשר שבו והא דכת' ועוד קשה איך יצא מביתו עד שלא תקנו והא אמרינן חזקה וכו' תימה הרי כתב רש"י ששכח ולכך היה רוצה לתקן והך בחזקת על חבר שאינו מוציא מתחת ידו אינה ראיה שלא אמרו אלא במוכר דכשמוציאה מתחת ידו מזהר זהיר אבל בתבואה שבביתו שכל זמן שהיה בבית לא מזדהר בה וביוצא לדרך אפשר שישכח כדאמרינן בעלמא מילתא דלא רמיא עליה דאיניש לאו אדעתיה ונראה דהיינו דקשיא להו לתוספות לדברי רש"י דע"כ לא היה לו לר"ג לחוש שיאכלו בביתו מהם דלא סמכי אחזקת חבר בכה"ג תדע שהרי ר"ג שכח מלעשר כל שכן חבר אחרינא אלא כי אמרינן חזקה על חבר במוכר או נותן לאחר א"נ בשמת ולא צוה. והא דהק' והלא לא עשה כלום כיון שלא אמר שיהיו מעשר ועוד היה לו לפרש כמה מעשר צ"ע בההיא דמעשר שבחפץ זה מחולל על המעות דלקמן שלא הזכיר שיהיה מעשר וגם לא הזכיר כמה ואם היה קובע מקום הוה מהני והא דכתב וע"ק כיון שלא קבע מקום לצפונו וכו' מה הועיל קשה דבההיא דהלוקח יין מבין הכותים קתני שני לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה עשרה מעשר ראשון תשעה מעשר שני ולא קתני התם קביעות מקום וכי תימא דבעשה כדין מיירי אלא דלא חש לפרש הכא נמי גבי ר"ג נימא דקבע מקום ולא הוצרך לפ' וי"ל דהכא ע"כ בשלא קבע מקום איירי שאל"כ הדרן קושיא לדוכתה מה היה מועיל תיקונו שמא יאכלו אף העישור כיון שקבועה לו מקום שמא מאותו הצד יתחילו לאכול ועי"ל כיון דההיא ר"ע היא דאית ליה ברירה מדקתני מיחל ושותה כיון שאמר שאני עתיד להפריש ובאותה שעה יהא מבורר כמאן דקבע מקום דמי ומה שחלקו התוספות בענין הביעור בין מעשר שני לתרומה דמ"ש וביכורים כיון שא"א לאוכלם חוץ לירושלים צריך לבער כשיגיע זמן הביעור אבל תרומה שנאכלת בכל מקום אין צריך

לבערה קצת תימה אי מצי (ב"ח) כהן קודם הביעור יהיב ליה ואי לא משכח למה לא יבערנה בזמן הביעור אי משום דיכול ליתנה אף מ"ש וביכורים יכול להעלותן אחר כך וי"ל דביעור קנס הוא שקנס הכתוב לבעלים שמכרו את קדשיהן או קנס מדרבנן הוא הילכך לדידיה קנסינן אבל תרומה דנכסי כהן היא אינם בדין ביעור דלמה יפסוד הכהן את שלו וביכורים משום דנכסי כהן הם ס"ל לר' שמעון בפרק בתרא דמעשר שני דאינם מתבערים אלא נתנים לכהנים כתרומה דתרומה קריא רחמנא כדאמרינן בהערל ורבנן דאמרי דבכורים מתבערים בכל מקום משום דחייב באחריותו הוא כדתנן בפ"ק דבכורים הפריש בכוריו נבזזו נמקו נגנבו או נאבדו והני נמי כמאן דאבדו דמי ומביא אחרים ואינו קורא אלא נותנם לכהן ודמיהן חולק כדתנן התם והשניים אין חייבים עליהם חומש:

נתון ליהושע וכו' כתבו התוספות ולמ"ד קנסא לכהנים איכא למימר דיהיב ליה כר"ע דאמר מעשר ללוי ולא לכהן משמע מתוך הלשון דלמ"ד קנסא לעניים מתוקמא כראב"ע דאמר מעשר ראשון אף לכהן וליתא דלא קנס עזרא את הכהנים להפקיע את זכותם לעניי ישראל שהרי עלו וע"כ כר"ע מיתוקם והני אמוראי אליבא דר' עקיבא פליגי כדכתב התוספו' באשה שנתארמלה אלא שהתוספות מהדרי לאקומי עובדא דר"ג אף למ"ד קנסא לכהנים דאמוראי נינהו אבל לא חשו להעמיד כראב"ע דשמא ר"ג כר' עקיבא ס"ל:

ומקומו מושכר לו כת' התוספות ושמא שכירות אינה נקנה בחליפין דאמרינן התם כשם שהקרקע וכולי ואם ראיה מייתו מינה לא ידענא מה הוכחה יש דלא קתני בחליפין דאדרבא להשוות בין קנין הקרקע' לשכירות התם בפרק השואל דכשם שנקנית באלו כלו' דשכירות אינה כמטלטל' שלא תקנה בהם וחליפין לא תני דגבי קרקע נמי לא תני לה במתני' ולעיל גבי עבד יהיב בגמר' טעמא ואמר מילתא דאיתיה במטלטל' לא קתני וכל שכן הכא דלא אתא לאשמועי' אלא ששכירות קרקע דינו כקרקע והא דקשיא להו לתוספות למה לא הקנה לו המקום בחליפין היינו כדאמרינן בגמ' אם לא הוה ליה סודר לקנות בו ולא דמי דודאי אם היה איפשר להקנות הפירות עצמן בקנין סודר לא היו צריכין לשכור המקום אבל אם הוצרך לשכירות המקום מה לו בקנין סודר בש"פ ומצאתי להרא"ש בהלכותיו בפ"ק דמציעא שכתב דאין רוצה לומר דקדוק מכאן דא"כ אכתי תקשי לך אמאי לא הקנ' הקרקע בק"ס לזמן ידוע אלא כיון שצריך להקרק' הקרקע נוח יותר להק' בש"פ:

חוזר בשטר ואינו חוזר בשדה הק' בתוספות ומה ירויח בזה וכולי וכי תימא כגון דאוקיר ארעא ורוצה לעכב בשטר כדי שיחזור בו לוקח וימכרנו לאחר ביוקר זה לא כל הימנו דכיון דאין לו טעם בעכוב השטר כופין אותו עליו דע"מ כן מכר מסתמא ותרצו דכיון

דאיכא טעמא דזיילי נכסיה מצי לעכב דכל דלא פירש בשעת המקח המוכר שיכתוב לו שטר שמא ע"ד כן קנה ובהך שמעתא דצבורים היו לי דברים ושכחתים:

דף כז

אמן מאיש זה אמן מאיש אחר ואם תאמר מנ"ל כל הני ותרצו דאידך אמן גרידא קאי ארוסה ושומרת יבם דלא כתיבי בפרשה ותימה דמאחר שהוקשה להם דגלגול דאיש אחר וגלגול דארוסה לא מצי נפקי מחד קרא ארוסה ושומרת יבם נמי תרי מילי נינהו כדאמרינן בפ' ארוסה אפלוגתא דר' יונתן ור' יאשיה מר אלימ' ליה ארוסה דקידושין בידה ומר אלימ' ליה שומרת יבם דלא מחסרה מסירה לחופה ומתני' ר' יונתן היא דאלימ' ארוסה אם כן מנ"ל לגלגל שומרת יבם וי"ל דלענין גלגולין אין טעם לחלק ביניהם אלא כל שתבעל ותהא אסורה לא יכול לגלגל אבל אם הוה ילפי' גלגול דאיש אחר דרשי' האי אמן לאיש אחר משום דשייך ביה דין שבועה אם היה מקנא על ידו אבל ארוסה ושומרת יבם דלית בהו דין שבועה כלל אפילו בודאי ע"י גלגול נמי לא מגלגל דומיא דקרקע שכתבו התוס' בסמוך והשתא דילפי' ארוסה מייתי נמי רש"י דלענין זה אין טעם לחלק אי נמי י"ל דבתר דגלי לן רחמנא לענין קינוי דמצי מקנא לה מדרשה דאשה תחת אישה מכיון שהושוו לקינוי הושוו לגילגול והא דכתבו התוס' דאיש אחר נפקא לן מדכתיב תחת אישך קשה דהא אצטריך למעט ארוסה וכ"ת מכל מקום ממשמעו' הכתו' כל תחת אישך משמע הוה ליה לאיתויי מבלעדי אישך דמשמע טפי כל אדם חוץ מבעלה ויש לומר דבעי למילף אפילו מקטן שאינו איש והתם כתיב ויתן איש בך את שכבתו אבל הכא טומאה תחת אישך כל מידי דהויא טמאה לגביה משמע אפילו קטן כדבעי התוספות למימר לקמן:

ונקה האיש מעון ואם תאמר לוקמה כגון שבא עליה בשוגג וכולי דהא כי מוקי לה ע"י גילגול לאו מנוקה מעון הוא וכולי לשון התוספות ואין לומר כיון דמהאי סתירה מנוקה מעון יכול הוא לגלגל אף עון שאיפשר שאינו מנוקה ממנו ע"י גילגול אף על גב מלחודה לא מצי להשקותה עליו ליתא דאת"ל דנטמאת באירוסין כיון דלא בדקי לה מיא אמאי מתנה עמה ומיהו קשה דנ"מ לענין ממון דמצי לגלגל עליה שמא תאמר איני שותה ושוברת כתובתה ויוצאת כדאמרינן גבי מודה במקצת דאורייתא האי בכוליה בעי דנכפרה וכולי אמר רחמנא רמי שבועה עליה כי היכי דנפרוש וכתב כיון דלא בדקי לה מיא נמצאת מוציא לעז על מי המרים איפשר דמודע לה כהן ויש לומר דלאלה ולשבועה כתיב והכא דאין אלה אין שבועה ואם תאמר שאני הכא דכיון דקנא לה ונסתרה בפני עדים פושע הוא שהיה לידע כדאמר בהוריות גבי הורו ב"ד וחזרו בהן ואח"כ עשה על

פיהם חייב שהיה לו לידע שחזרו ב"ד כל שכן זה שקנא לה וראה רגלים לדבר אבל התם המגלגל לה על דבר שאי איפשר לו לידע כלל דאנוס הוא ויש לומר דאכתי לוקמה כשהיה במדינ' הים בשנסתר' הלכה לה אחריו דלא היה לו לידע כדאמרינן בהוריו' שהיושב בביתו יש לו לידע אבל הלך למדינת הים פטור:

הכי גריס רש"י אלא לאו ע"י גילגול וכולי והקשו עליו בתוספות דהא בשמעתין נמי ע"כ סמך אהך שנויא וכולי והול"ל מבלעדי אישך וכולי ואם תאמר לעולם דלא ס"ל לסתמא דשמעתין בההוא שנויא ומיהו כל היכא דמצי לאיתויי קרא דלא מצי למדחי אפילו בשנויא דחיקא מייתי ויש לומר דכך הם דבריהם דע"כ אם לאו הך שנויא הך דרשא דתחת אישך למעט ארוס' לא אצטריך דתפוק לי' שלא קדמה שכיבת בעל לבועל והך קרא דמבלעדי אישך הו"ל לאיתויי אלא ודאי דהאי תחת אישך למעט ארוסה אתיא משום דמשכחת לה כשבא עליה ארוס' והא דכתבו התוספות דהא דלא מפיק עולא גלגול מאיש אחר דשאני קרקע דלא שייך ביה שבועה כלל קשה אם כן מארוסה ונשואה נמי לא תדוק שהרי איפשר לבא היא עצמה לידי שבועה לאחר זמן כשתנש' כדאמרי' בעלמא גבי קטן דבא לכלל חיוב לאחר זמן תאמר בקרקע שאין בו דין שבועה כלל יש לומר דלא חלקו התוספות באיש אחר משום דשייך ביה שבועה אם קנא לה לומר דמ"ה יש בו דין שבועה קרינן ליה דאכתי לא קנא לה עכשיו ושוב אינה ראויה לשתות למפרע אלא על קינוי דמכאן ולהבא אלא כך פי' דבריה' דנהי דמגלגל טענת ברי היה נשבע השתא דטעין מספק מגלגל אבל קרקע דבטענת ברי אין בו דין שבועה. כיצד ישבע על ידי גלגול והיינו דכתבו גבי סוטה דבאיש אחר אם היה מקנא לה שהיה יכול לטעון בטענה ברי משום דרגלים לדבר לכך בטענת ספק מגלגלים ומייתי מארוסה שאף בטענת ברי אינה שותה מכל מקום על ידי גלגול מתנה עמה:

ומה סוטה שלא נתנה ליתבע בעד א' פרש"י דילפי' דבר דבר מממון ואם תאמר וממקום שבאת דממון גופיה נתן להתבע עפ"י עד אחד ומוקמי' כי מצא בה ערות דבר לענין איסור טומאה ודאית אבל לתביעת שבועה אף היא תשבע עפ"י ע"א וכי תימא והלא עשאה הכתו' לספק כודאי ונמצאת אוסרה על פי אחד מכל מקום אין איסורה איסור עולם ויש לה היתר ע"י שבועה שתשתה ודמי לשבועה דעד אחד בממון דכי לא נשבע מחתינן לנכסיה ונפרעין ממנו וכן אמרי' מתוך שאינו יכול לישבע משלם וי"ל דנפקא לן מדדרשי' בריש סוטה בה ולא בקינוי בה ולא בסתירה דגבי טומאה דלאחר סתירה וקינוי כתיב ועד אין בה דאפילו עד אחד נאמן וכתיב בה מיעוט' ואם תאמר היכי קתני במתני' בפ' מי שקנא נאמר כאן דבר וכו' ולמה לי הך ג"ש וי"ל דאי לאו ג"ש הוה מוקמי'

מיעוטא דבה לומר בה בעי' עד אחד להפסידה כתובה אבל בסתירה אפילו על פי עצמו מצי משקה כר' אליעזר דלהשביעה הוא עצמו משביעה ולא דרשינן מיעוטא לומר דלבעי שנים דמדינא עד אחד נאמן באיסורין כדנפקא ליה בהמדיר מוספרה לה לעצמה וכדאמרי' בכמ' דוכתי אבל השתא דילפינן דבר דבר מממון דלענין טומאה ודאית לא מתסר' על בעלה בפחות משנים השתא לא מוקמי' מיעוטא דבה ולא בסתירה אלא לומר הא סתירה בשנים כיון שמחמת דין נאסרת מספק:

דף כח

ממון שנתנה להתבע וכולי ואם תאמר מה לסוטה שכן החמיר בה הכתוב לעשות בה ספק כודאי לכך החמיר בה ג"כ לענין גלגול ויש לומר דהכי דיינינן ומה עד אחד שלא נתנה להתבע בסוטה נתנה להתבע בממון גלגול שנתנה להתגלגל בסוטה אינו דין שנתגלגל בממון וכי תימא טענת ספק תוכיח שנתנה להתבע בסוטה ולא נתנה להתבע בממון אפילו על פי שנים מה לטענ' ספק שכן עשאה הכתוב כודאי כדאמרי' בסוטה בכמה דוכתי תאמר בגלגול קרקע שאפילו בודאי לא נתן להתבע כלל אבל לקמן דבעי למילף גלגול של טענה ספק בממון מק"ו דסוטה לא מצי למפרך כה"ג דאם כן כל טענת ספק עשאה הכתוב כודאי להחמיר עליה:

נאמרה שבועה בפנים וכו' תימה אי מק"ו לא אתיא דאיכא למפרך במה מצינו היכי אתיא:

הקורא לחברו עבד יהא בנדוי מכאן מדקדק ר"ת דכל היכא דאמרינן בכה"ג כההוא דנדרים וכולי לשון התו' וקשה דממקומו מההיא דנדרים הוא מוכרע דאם אותו שיצאה הזכרה מפיו צריך לנדותו ואינו ממילא מנודה שומעו לא נדה מבעיא וי"ל דאיכא לפרושי ואם לא נדהו הוא עצמו יהא בנדוי כלומר הוא עצמו נוהג בעצמו נדוי וכן ראיתי משם הרמב"ן ז"ל.

והא דכתב טעמא דקורא לחברו ממזר שהוא אומר שחברו עבר בלאו קשה דאפשר בנשאת ע"פ ב"ד ששמעה בבעלה שמת ועוד אמר לו אכלת חלב הכי נמי דלקי ויש לפרש דלקי מלאו דלא תלך רכיל דמיני' נפ"ל אזהרה למוציא ש"ר והקורא לחברו עבד דחמיר מממזר דליתיה במצות קים ליה בדרבה מיניה שהוא בנדוי כדאמרינן בעלמא אמלקו' לגבי נדוי דטבא ליה עבד ליה:

כל הנעשה דמים באחר פירוש בקונטרס כל שדרכו לתתו בדמים וכו' וסמכו התוספות ענין לו הא דפליגי רב ולוי בפרק הזהב משום דלפ' הקונ' קמ"ל בהא לישנא דכל הנעשה בדמים דאף על גב דרגילות לתתו לעולם בתורת דמים השתא דאמר ליה בתורת חליפין

קנו ומיהו ללוי דאמר בכליו של מקנ' מאי רבותא נקט בהאי לישנא והיינו דכתבו התו' לרב ניחא שפיר:

ש"מ מטבע נעשה חליפין כתבו בתוספות ואם תאמר ומה טעם מטבע נעשה חליפין למ"ד פירי נא עבדי חליפין ואי תימא והא אתמוהי קמתמ' גמרא ש"מ שתוספות אזלי לשיטתייהו דסברי דכי פריך הניחא אמאי דס"ד דוקא הוא ולא קשיא לענין דמים אלא לענין פירות אלמא לכולי עלמא א"ש וקשה דהא מסיק יש דמים שהם כחליפין ולרב ששת דוקא קאמר דמעות קונות:

יש דמים שהן כחליפין ובמאי קכי במילי ועוד הא ליתנהו לזוזי בעולם ולעיל כתבו התוספות דאין קנין במה שהקונה חייב המעות ובמציע' שם פירשו התוספות דהוי כהנאת מלוה דחזי לקדושי ביה ולדבריהם צריך לומר דאמר ליה בהאי לישנא דומיא דקידושין וקשה אם כן כל מחיל' מלוה תקני וזה תימה שלא תהא מחילה גדול מנתינ' המעות עצמן ויש לומר דשאני מעות הללו שמכח פירות מעיקרא הם באים ומיהו בירוש' מעמידה במעמד שלשתן וצריך לפרשה בפקדון דאיתיה בעיניה אי נמי במלוה ופרע שליש המעות ומיהו כיון דלא בא לידו של זה ולא זכה בהם לא חשיבי כזוזי דידיה:

הניחא לרב ששת כתבו התוספות והשתא ניחא ליה למאי דס"ד מעיקר' ולמאי דאוקימנא השתא. ותימא דמעיקרא לא פרכי לאוקמתא דהשתא מידי ויש לומר דהוקשה להם דמשמע דהך קס"ד אדחיה לה ואי ביש דמים איירי אמאי מדחה לכך כתב דרישא דמתניתין לכולי עלמא במטבע מיירי דנעשה חליפין דחשוב ככלי ובסיפא הוא דקאמר דלרב ששת הכי קאמר אפירות נמי וכו' ולרב נחמן הכי קאמר מטבע בתורת חליפין מהני ויש דמים שאפילו בתורת דמים מהני והשתא דינא דסיפא ניחא אף למסקנא דמהני אבל רישא דמטבע לא קי"ל הכי בהזהב ועל כרחך כל הני שום קאמר:

משכו במאתים וכולי כתבו התוספות וכיון דמשכו במאתים אינו יכול לחזור בו פי' אע"ג דמשך לוקח בשתיקה על פי דבריו של גזבר כאמירה דמי ותרצו כיון דבטעות הוא פי' דלא סמכה דעתיה דלוק' עד שיזכה שלא יוכל גזבר לחזור:

והא דכתב א"נ דהתם בששם אותה בפחות משוויה וכו' קשה דאדרבא איפכא קי"ל בעלמא דטעות דאותה שעה מקרי טעות טפי ממה שנשתנה השער לאחר מכאן לענין מקח טעות וכן לענין גביה אמרינן נן בנזיר פרק ב"ש מי שנדר בנזיר והלך להביא את בהמתו ומצאה שנגנבה אם עד שלא נגנבה נזר הרי זה נזיר ואם לאחר שנגנבה נזר אינו נזיר ויש לומר דכך הם דברי התוספות דבשלמא גבי הדיוט שנמצא אונאה במקח בשעת קנין דין הוא שמקחו בטל משום דאנן סהדי דבטעות היה שלא ידע שער שבשוק דלא

שדי איניש זוזי בכדי אבל גבי הקדש אין לנו לבטל ההקדש מחמת כן שאני אומר מוותר להקדש וידע ומחילה:

אטו הדיוט במי שפרע קאי וכיון דהדיוט אינו יכול לחזור בו וכו' לשון התוס' פי' כיון דהדיוט במי שפרע הקדש אפילו גזבר רוצה לקבל מי שפרע אנן הדרינן עובדא והשתא ק' מההיא דהנזקין דאל"כ מצי לאוקמי ההיא דיתמי כגון שרוצה אפוטרי' לקבל מי שפרע:

והא דתרצו דלא דמי דגבי הקדש אוקמ' בכסף וגבי יתמי אוקמי אמשיכ' בדאוריית' קשה דלר"ה דאמר מעות קונית יתמי מי אוקמינהי אדאוריית' בכסף דלדידיה אין חילוק מדאורייתא בין הדיוט לגבוה שכולם קונים בכסף וי"ל דגבי יתמי כי תקינו רבנן משיכה ופשטה תקנתם אף בהם כי יהיב יתמי זוזי אפירי דתקנתא דידהו היא שלא יאמרו להם נשרפו חיטכם בעליה וכן לענין יוקרא וזולא דכיון דאחריות רמינן על המוכר אין סברא לומר שיהא הריוח של היתומים אם אייקיר כדכתב התוס' בפרק הנזקין הילכך כיון דקאי במי שפרע מוקמי' להו אדינייהו אתקנתא דרבנן אבל גבי הקדש כי יהיב גזבר זוזי אפירי לא עבוד רבנן תקנתא ואחריות על ההקדש וכן מוכח בהנזקין ושמא הטעם משום דלא חיישי' שיאמר לו נשרפו חיטיך בעליה דבהקדש מזדריז איניש טפי מבשלו וטרח ומציל וכ"ש שלא יעשה קנוניא על ההקדש:

דף כט

מאי כל מצות הבן על האב אילימא וכו' וא"ת מאי דוחקיה לאוקמי בהכי דודאי פשיטא דמתני' מצות המוטלות על האב קאמר וי"ל דבעי לאיתויי סייעת' להההיא ברייתא דלא מתניא בי ר' חייא ממתני' דע"כ מתני' המוטלות על האב קאמר דאי מוטלות על הבן אף נשים חייבות דכתיב תיראו כדתניא וכו' ולקמן מייתי סייעתא להך ברית' מכח ברייתא דהאב חייב והכי אורחיה דגמרא וא"ת נוקי מתני' בשרשו' אחרים עליה כדמסיים איש ספק בידו וי"ל דמשמע לית אמתני' דקתני בסתמא נשים פטורות לגמרי קאמר:

איהו מנ"ל דלא מחייבא ולרב דאמ' בפרק אין מעמי' אשה אינה כשרה למול ונפ"ל מואתה את בריתי תשמור ואשה לאו בת מילה כת' התוס' שם דהא דמצריך קרא דאותו ולא אותה הכא היינו שאינו מחוייב לבקש למוהלו וא"ת אמאי לא מפיק ליה הכא מקרא דהת' ואתה את בריתי תשמור ולזרעך אחריך אלמא לדידיה מזהר ולא לדידה דלאו בת מילה היא וי"ל דמההוא קרא אין הכרע דמיירי במצות הבן על האב אבל בהך קרא דאשר צוה אותו הוא דדרשינן בהדיא שנצטוה למול את יצחק וכתי' אותו ולא אות':

אותו ולא אותה כת' בתוס' דאתיא כמ"ד נוהג' בליל' מילה שלא בזמנה וא"ת למ"ד אינה נוהגת אותו למה לי וי"ל דס"ד דמילה שאני הואיל ורמיא אב"ד כ"ש דרמיא על האם א"כ

מקר' דהמול לכם הו"א אתרוייהו קאי דומי' דפרי' ורביה דמדכתיב פרו ורבו לשון רבים דרשי' דקאי אתרוייהו כדאמרינן בשלהי פרקין וק"ל אמאי לא תירצו התוס' אפי' למ"ד אינה נוהגת אלא ביום דמ"ה לא מקרי זמן גרמ' דמצות' אחר שנעש' נוהג' בין ביום בין בלילה ויכול למול בלילה ויכול בלילה לאכול בקדשים שלא יבואו לידי נותר ולא דמי לציצית דכיון דאינה נוהגת בלילה כלל דפוטר מן המצוה ה"ל זמן גרמא ויש שהקשו בלאו הכי הי"ל מצוה שהזמן גרמ' משום דלא מצי נממהל בשב' וי"ט ותי' כיון דבזמנ' דוח' את השב' לאו ז"ג הוא ופירוקייהו לאו פירוק' דבזמנ' נמי זמן גורם לה ביו' ולא בלילה ותו פדיון לעולם ליתיה בשבת מיהו קושי' מעיקר' לית' דאטו מעקה ושילוח הקן וכמה מצות שאין יכול לעשותן בשבת זמן גרמ' מקרי אין הדבר כן אלא כל שמצותן נוהגת אחר עשייתן לעולם אף בשבתו' וי"ט לאו ז"ג דעשייתן מחמת איסור נגעו בה שאין דוחין שבת אם נעשו בין בהיתר על ידי עכו"ם בין באיסור מי לא מתקיימ' מצוה:

ואזיל כהן טריף פרש"י ואין כאן אונאה פירוש לפי' דלא תקשי ליפלגו בהדי' אי ככתובה בשטר דמי או לאו ותירץ דאי לאו טעמ' דמצות בנו עליו היה כאן הונאה והקשו בתוספות ולמרי לקוחות הנחנו לך מקום וכולי וקשה דמאן לימ' לן דהיו אז בני חרי דילמ' לא קנה חמש' דבני חרי אלא לאחר שנולד הבן דכבר נשתעבדי לפדיונו של בן ולא מצי למימר לך אצל בני חרי המאוחרים שהרי דינו ליקח קרקע זו אלא דא"כ מצוי לקוחות לטרוף מבני חרי דאפילו לוקח קרקע בעדים טריף ממשעבדי ושמא אהך קושיא סמכו התוס' מיהו היה קשה ליה לוה ולוה ואחר כך קנה דמשתעבד לשניהם כדאמרי' בפ' מי שמת ועוד הדרא קושי' דרש"י לדוכתא לפלגו בעלמא אי טריף כהן ממשעבדי אלא ע"כ בדתרוייהו היו שם ולכך הקשו ועל פי' התוס' קשה דאפי' היו לו יותר מחמש סלעים לימא להו נשתעבדו נכסי אבא ונהי דמדקתני לשון קדימה משמע דאין ברי לזה וברי לזה מיהו אגופא דברייתא קשה דאפילו עשיר גדול אינו מחוייב לפדות עצמו אלא מנכסי אביו כדאמרינן בפ' יש בכור גבי מת האב והבנים קיימים דאם לאחר ל' יום לכ"ע נתחייבו הנכסים וחייבים הבנים לפרוע מן האמצע ובא מצו' למדחי ליה:

מהו דתימא מה להלן ראשית אונו וכו' וא"ת והא קרא כתיב כל פטר רחם לי וי"ל דה"מ מלחייב את הבן לפדות את עצמו אבל אביו ס"ד דלא מחייב למפרק אלא ראשית אונו דומיא דנחלה:

אדידך אצוארי דבריך פרש"י בלשון ראשון לענין נישואין ומה שק' עליו מפ' (קושרין) (הנשרפין ע"ו:) דאמ' התם בסמוך לפרקן שם פרשתי ומיהו לשון שני עיקר דהא אמרינן הכא כיון שהגיעו עשרים או' תפח עצמותיו:

דף ל

לא צריכא ליומי פי' בקונטרס ימי השבת וכו' ולא נהירא דאכתי ה"מ למפרך מי ידע כמה חיי לשון התוספו' ונר' דלא קשיא עליה דמר"ן ז"ל דכי פריך מי ידע כמה חיי היינו שאם ישלש שנותיו נמצא שליש שנותיו במקרא ובמשנה ושמא יגיע לחצי ימיו ונמצא שאין תלמודו בידו אבל כי משני ליומי' ובכל שבוע יקרא לשלישים נמצא לעולם שלשתם בידו ואם ימות באמצע השבת מה בכך הרי כל ימיו שלש ופי' התוס' בכל יום עצמו ישלש וכתב על כן תיקן בסידור רב עמרם וכו' ור"ת פי' שאנו סומכין ודברי ר"ת לכאור' אין עניינן לפי' ההלכה ועוד לפי' התוספו' תיקשי וביומ' גופיה לא ידע האד' עתו אלא שכל עיקר התוס' באו ליישב דהיאך סמכו עכשיו שלא לשלש דלפרש"י ודאי קשה לכך פי' דלא קאי אימי השב' שיהי' תלמודו משולש שליש במקר' כמו במשנה ובגמר' אלא ה"ק ליומי שבכל יום שהו' חייב במצות ת"ת לא יפחות משלשתן ואפי' דבר מועט מכל א' כמו שסבר רב עמרם ז"ל והיינו לעולם ישלש כלו' בכל יום ישלש ור"ת פי' שאנו סומכים אהא דאמרי' בסנהדרין וכו':

והתגלח חצין של פסוקין לא מצאתי חשבון זה מכוון דמופלג טובא מחצין אי בקיאין אפסוקי וגם החשבון שכתו' בסמוך בפסוק' התורה טעות סופרים יש שאינם עולים אלא לחמשת אלפים ופרטות והסופרי' טעו בין ה"א לחית אלא שהפרטות מכוונית שאנו מוצאין תקנ"ה וגם הא דתני' יתר עליו תהלים שמנה חסר ממנו ד"ה שמנ' לא מצאנו תילים אלא שני אלפים ותקנ"ה ודברי הימי' אלף תקס"ה:

אינהו בקיאי בחסרות ויתרות אנו לא בקיאין והא דפריך בס"פ דשם ונחזי האי לא אי באלף אי בלמד וא"ו לאו קים ליה לגמרא דבימי רבי יהושע ור' עקיבא בקיאי:

כל זמן שהרטייה זו ע"ג מכתך הא אתיא כרב' דאמר בפ' היה נוטל תורה בעידנ' דעסיק בה מגנה וימצלה בעידנא דלא עסיק בה אגיני מגנה אצולי מיצה"ר לא מצלה אבל לרב יוסף דאמר התם בין בעידנא דעסיק בה בין בעידנא דלא עסיק בה מגנה ומצלה קשיא ושמא לר' מנחם בר יוסי הוא דס"ד למימר הכי לתרוצי מילתיה א"נ אם אתה מעבירה היינו שפי' מן התורה לגמרי כדאמרינן בספ"ק דחגיגה איזהו מעוות שאינו יכול לתקון זה ת"ח הפור' מן התורה:

בקשו ממנו אבנים לאפוד בירושלמי מפרש שאבדה ישפה של בנימן ומשמע דמבית שני הוה מדקאמ' לשנה אחרת נולד' לו פרה בעדרו ותניא פרה ראשונה עשה משה שניה עשה עזרא וא"כ ק' היכי הוו אבני אפוד כיון דביטל השמיר ובעינן במלואות' כך הקשו התוס' בע"א ותירצו שם:

דף לא

לקראת אימא מהו א"ל איני יודע תימה דמה איסור לצאת לקראת אמו אפי' לקר' אחרים כיון שאינו יוצ' להשתקע דאע"ג דאמרי' בשלהי כתובות אסור לצאת מא"י אפילו לבבל זהו לדור אבל לסחור' או לעסק שיש לו שם פשיט' דמותר וכן הא דאמרי' בס"פ מי שאחזו כי הוו מפטרי רבנן מהדדי מעכו הוו מפטרי משום דאסור לצאת מארץ ישראל לח"ל מחמירים היו על עצמן לצא' ללא דבר תדע דהיכי נפקי הנך דאזלי אינהי ללותן אטו הני רבנן והני לאו רבנן ועוד ר' יוחנן גופיה הוא דאמר כלפי שמואל אית לי' רב בבבל איזיל ואחזיני' כדאית' בשחיטת חולין אלא אותם יוצאין לצורך אבל שלא לצורך היו מחמיר' על עצמן ופשיטא שיה' מותר לצאת לכבוד אימא שהוקש כבוד' לכבוד המקו' ורש"י ז"ל פי' שסבור היה שדעתו לחזור למקומו לבבל ודבר תימה הוא שלא הבין דבריו שהרי א"ל לקראת אימא דמשמע שהיתה באה ועוד לשון דהמקו' יחזירך לשלום פירוש עד מקומך ולשון יחזירך לא משמע כן וי"ל דרב אסי כהן הוה כדאמרי' בהנזקין ר' אמי ור' אסי כהני חשי' דארע' דיש' ומכף הוו כייפי ליה לרב הונ' ולא מצי למיפק לח"ל דגזרו טומאה על ארץ העמי' כדאמ' בפ' כה"ג ונזיר ומבעי' ליה אי משום כבוד אמא מותר כיון דטומאה דרבנן היא כדאשכחן בפרק מי שמתו דא"ר אלעזר בר ניוק מדלגים היינו על גבי ארונות של מתים לקראת מלכי ישר' דאע"ג דרבנן גזרו על כל ארונות טומאה משום כבוד מלכים לא גזרו והכי נמי אשכחן בעירובין מעשה ביוסף הכהן שהיה מטמא אחר רבו לצידן ללמוד תורה אף על גב דארץ העמים היא ומעיקר' אמר ליה אסור כלו' אין היתר בדבר ואמר לי' רב אסי אפילו לקראת אימא אמר ליה איני יודע כלומר דספוקי מספקא ליה אי דמיא כמו ללמוד תורה ולבסוף עמעם עליו והתיר לו משום כבוד אמו ושוב מצאתי בירושלמי' דמסכת סנהדרין בפרק כלל גדול ומייתי הך עובד' דמשמע דמשום טומאה דארץ העמים נגעו בה:

דף לב

רב יהודה אמר משל בן מדקדק ר"י למ"ד משל בן אם נזדמן לו כבוד אב ואבידת עצמו ואבידת חברו כיצד יעשה לשון התוס' משמע מדבריהם דההיא דאלו מציאות לא פליגא אהא וק' דאדרבה אית להם להקשות דהכא משמע דיטול ארנקי ויזרוק לים ולא יכלימנו כ"ש שכבודו קודם לאבידתו והשתא אבידת אחרים שאבדתו קודמת לאבדת' אבדתם קודמת לכבוד אביו אבדתו שקודמת להם לא כ"ש וי"ל הא לא קשיא דאבד' אחרי' קודמ' לכבוד אביו טעמא משום דכבוד שמי' הוא שמצוה בהשבת אבדה והוי כמו הוא ואביו חייבים בכבו' המקו' דאמרי בסמוך ולאיסי מיירי שא"א ליעשות ע"י אחרים אבל באבדת עצמו אינו עוסק במצות ואינו יכול להפט' מכבוד אביו משום צורך עצמו דהוי זלזול

כבוד אביו אבל ר"י נסתפק כשנזדמנו שלשתן מי קודם דשמא מתוך שפטו' מכבוד אביו משום אבדת חברו יטפל באבדתו תחלה שקודמת לה או דילמ' אבדת אחרים ככבוד המקום היא שקדמה לאביו והא דיטול ארנקי ויטיל מתרץ ר"י ז"ל שנהנה בהשלכת ארנקי אבל באבדתו נהי שהוא נהנה שמטפל בכבודו מ"מ אין לו הנאה בגוף האבדה ובהכי לא חייב רחמנא וק' דהא אמרינן לעיל בעי מיניה מרב עולא עד היכן כבוד אב ואם מייתי מדמה בן נתינה שהיתה מפתח מונח תחת מראשותיו ולא נערו ואמאי והא לא מחייב בהכי כיון שאינו נהנה בגוף האבדה ויש לומר דההיא דדמה בן נתינה לא מקריא אבדה מה שמפסיד מלהרויח שהרי אם היה של חברו לא היה מחוייב להטפ' שירויח חברו הילכך אפילו למ"ד משל בן כבוד אביו קודמת דהו"ל כביטול מלאכה שמפסיד מלהרויח ואעפ"כ חייב לבטל וכן מצאתי בהריטב"א ז"ל ועוד יש לומר דנהי דממצות כבוד נפטר משום חסרון כיס אבל לצערו ולזלזל בכבודו לא הותר והכא לא היה יכול ר"י ז"ל לתרץ דאינו מכלימו שאני דמשום ממונו אין לו להכלימו ולצערו דא"כ היכי מוכח בגמ' דמשל בן דילמא הכלימה שאני איברא דודאי קשה מאי מייתי גמרא מינה דאפילו למ"ד משל אב נהי דלא מחייב הבן לתת מ"מ אם נטל ארנקי שלו וזרקו לים לא מפני כך היתר להכלי' ולזלזל בכבודו ועוד קשה הא דאמרינן ליה לרבי טרפון עדין לא הגעת לחצי כבוד כלו' זרקה ארנקי לפניך לים ולא הכלמת ואי אמרת ארנקי שלו מאי לא הגעת לחצי כבוד אלא נראה דהכי דייק מתניתא דקתני עד שיטול ארנקי שלו וישליכנו לים ואינו מכלימו כוליה לישנא משמע קודם מעשה ולמאן דאמר משל אב אמאי לא יציל את שלו דעביד אינש דינא לנפשיה ואם אכלים אכלים דאיהו הוה דקמכלים נפשיה ולאו עושה מעשה עמך הוא אבל לעיל קתני כלום זרקה ארנקי לפניך לים דמשמע אחר מעשה ובהכי אני מעמיד דברי הרב רבינו משה בר מיימון זכרונו לחיי העולם הבא בפרק ששי מהלכות ממרים דפסק כמאן דאמר משל אב ומפרש הא דארנקי בארנקי של בן ומשמע דמזכה שטרא לבי תרי ומפורש ליה בלקוטי לעיל:

אורי ליה רבנן לר' ירמיה כמ"ד משל אב כ' התוספ' והיכא דל"ל לאב ואית ליה לבן וכו' וקשה כי פרכינן בסמוך מברייתא דקתני מה להלן בחסרון כיס ואי אמרת משל אב מאי נפקא מינה נוקמי' כגון שאין לו לאב דכופין את הבן כדכתב' התוספות ואין לומר דלאו מטעם כבוד אביו נגעו בה אלא משום דכופין על הצדקה כההיא דפ' נערה דמתוך הירוש' שהביאו דאמר רבי יוסי הלואי כל שמועותי הוין ברירן לי כהדא שכופין את הבן משמע דמשום כבוד אביו הוא ולא מטעם צדקה לעני ומיהו קשה דהך עובדא דרבי יונתן דמייתי בירושלמי מייתי לה גמרא דידן בפ' נערה שנתפתתה ואכותב נכסיו לבניו

מייתי לה ולכאורה משמע דהירוש' חולק על גמרא שלנו דאמרינן התם חזר ר' יונתן וקבעה שמועה משמיה דאמר ר' יעקב בר אחא בשם רשב"ן בשם ר"י שכופין את הבן לזון את האב וצ"ל רהטא דסוגיא התם במצות האב על הבן מיירי ועוד קשה דבפ' נערה שנתפתתה מייתי מדר' יונתן דלית הלכתא כדר' אילעא דאמ' הכותב נכסיו לבניו אשתו והוא נזונים מהם דאי מדינא הוא עשיינהו בעל כרחך והא אמרינן הכא דאמר ליה ר' ינאי אמאי לא כפתוניה ואף ר' יונתן הודה אלמא כר' אלעאי קיימא לן ויש לפרש דודאי כותב לבניו הוא כדאמרינן התם ועשיתינהו לזכי' ולא רצה לכוף דלא קי"ל כדר' אלעאי ור' ינאי אמר אמאי לא כפתינהו מטעם שחייב לזון את אביו אפילו לא כתב לו נכסים וגם הירושלמי שהביאו התוספות למעלה דמשמע בין יש לו לבן בין אין לו קשה טובא דקאמר וצריך לחזר על הפתחים בשביל אביו ואין סברא לומר כן למאן דאמר משל אב ועוד שהם אמרו לפרנסו מדין עני דלא יהא אלא אחר והכא כיון דמחזר על הפתחים פטור ואע"ג דאמרינן בפרק קמא דגיטין אפילו עני המתפרנס מן הצדקה יעשה צדק' דבר מועט קאמר ולמצוה ולא חובה והתם בירושלמי אמרינן הכי כבד את ה' מהונך לקט שכחה וכו' מאכיל את הרעבים משקה את הצמאים אם יש לך אתה חייב בכל אלו אם אין לך אי אתה חייב אבל כשהוא מגיע אצל כיבוד אב ואם בין יש לך בין אין לך אלמא לאו מטעם צדק' הוא ועוד דאי כשאין לאב מיירי היכי מייתי מינה דהעדיף הכתוב יותר מכבודו דשאני הכא שאין לאב והרי הוא מת ברעב דהא כי אית ליה לאב לא מחיי' בהכי ועוד קשה דמאי ראיה מביאי' התוספות מכל הני שמעתתא דירושלמי לענין הלכה דכוון דפלוגתא היא הנך אמוראי ס"ל כמאן דאמר משל בן וכן משמע בירושלמי דבעי ומן דמאן פירש משל מי ומייתי מההיא דכבד את ה' מהונך ונראה לי דמה שפסקו ר"ח ור"י דצריך הבן לפרנסו משלו כשיש לבן ומטעם צדקה נגעו בה כדכתב התוספות בהדיא והוכיחו מההיא דפ' נערה וגם מעובדא דר' יונתן דא"ל אמאי לא כפתיה והיינו משום דכופין על הצדקה דאי מטעם חייוב הו"ל למימר דאורייתא היא כמ"ד משל בן ולפי זה צ"ל דמ"ד משל בן אע"פ שמחזר על הפתחים ובהכי פליגי בשאין לו לבן ולהכי כתב ועוד ראיה דפליגי בשאין לבן כלל מדקאמר אע"פ שאין לו אלמא ע"כ לא פליג רב נתן ואמר משל אב אלא בשאין לבן אבל אם יש חייב והשתא א"ש דלא מוקי ברייתא בשאין לו לאב דההיא מטעם צדקה היא:

אבא או' השקני' מים ומצוה לעשות וא"ת ונימ' כיון דהאי עשה והאי עשה עשה דכבוד אב עדיף שהוקש כבודם לכבוד המקום תדע דבפרק אלו מציאות דרשי' איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו כלכם חייבי' ופרכי' הא לאו הכי הו"א ניית ליה והיכי אתי

עש' ודחי ל"ת ועשה ומשני סד"א הואיל והוקש כבודם לכבוד המקום לציית ליה קמ"ל ואכתי אימא שבת דחמירה דאיכא עשה ול"ת לא ישמע אבל הכא עשה ועשה הוא דכי הא אמרי' בפ' שבועות העדות גבי ת"ח לענין דין האלמנה האי עש' והאי עשה עשה דכבוד תורה עדיף והא דתנן התם במציעא א"ל אביו יטמא או שא"ל אל תחזיר לא ישמע לו התם שאני שא"ל לעבור על ד"ת ולאו עושה מעשה עמך הוא וי"ל כיון דגלי לן קרא דלא הוק' כבודם לכבוד המקום אלא לכבוד עצמ' שאי' בו בטול כבוד המקום ודייק מדכתי' ואת שבתותי כלו' שאני הוא שצויתי עליהם וכלכם חייבים בכבודי לבטל כבודם מפני כבודי הילכך אין חלוק בין מלוה קלה למצוה חמורה הואיל ואביו נמי חייב לקיים אותה מצוה ולא דמי להההיא דפ' שבועת העדות דת"ח ואלמנ' תרויהו בני חיובא ומקיים בהו מצות ושפטתם צדק מיהו כבו' ת"ח עדיף שלא יהא יושב ומשמר:

תיפוק לי' דהכא נסקלי' נינהו תימ' לי דילמא להודיעך כחן דרבנן קאמ' דלא מבעיא היכא דרובא נשרפי' שידונו בשריפה אלא אפי' רובא נסקלי' דסד"א אזלי' בתר רובא אף להחמיר בדיני נפשות כדאמרינן בפ"ק דחולין ואת זו שאל ריב"ם את ר"ת אמאי לא אזלי' בתר רובא והשיב לו כדכת' התו' בסנהד' ובפ' התערוב' וי"ל דמסיפא שמעי' דכח דר"ש קמ"ל דתנן הנהרגים בנחנקי' ר"ש אומר בסייף (גופיה הכ):

דף לג:

אין ת"ח רשאי לעמוד כתב התוס' דדין זה אינו נוהג אלא אותם הדרים בבית הרב וא"ת מאי פריך מברייתא דמנין לזקן שלא יטריח דילמא הכי מיירי בתלמידים אחרים שאינם בבית הרב שחייבים לעמוד בכל שעה וי"ל דמ"ש לחלק בכך היינו דמדרבא הו' דמחיי' מפני הרואים דמדאורית' לא אשכחן חילוק בין צינעא לפרהסיא ומסתמא אית לן למי' דלא חייבה תור' יותר ממה שחייבה לכבוד שמים ורבנן הוא דאצריך פרהסיא וקרא דויראת לא מצי קאי אדרבנן:

מתיבי רשב"א או' מנין לזקן שלא יטריח וכו' וא"ת מאי פריך ההיא דבעי לאפוקי כדאמר אביי נקטי' דאי מקיף חיי כל זמן שיכול להקיף לא יטריח וי"ל דלא משמע ליה לגמ' לאוקמי קרא דויראת בהכי דלא מפני שאינו מקיף מקרי שאינו ירא דמכלל הן אתה שומע לאו כדאמרי' בסמוך וההיא דאביי מקיף ר' זירא מקיף מדת חסידות היא לא שמחוייב להקיף מן התורה והשתא קא סלקא דעתה יטריח הרבה פעמים להכי פריך בשחרית וערבית מאי טרח' איכא דיותר מכאן אינם מחוייבים לעמוד ומשני במה דאפשר לא נטרח כההיא דאמרי' בירושלמי דמס' ביכורים דלא יחמי סיעתא דסבין ועבר קומיהון בגין דיקומון לון מן קמוי:

רבי שמעון בן אלעזר או' מנין לזקן שלא יטריח ת"ל זקן ויראת הא דמייתי הכא לרשב"א משום דפליג אדר' יוסי דמסמך זקן לויראת ולא כתי' ופני זקן תהדר דריש אזהרה לזקן שלא יטריח ואלו ר' יוסי דדריש קימה במקום הדור לא מצי למידק הכי דאי לאו דסמך קימה להידר לא הוה ידעי' דקימה במקום הדור בעינן:

מורא זו איני יודע מה הוא וכו' וא"ת והא דרשי' ליה להך קרא דויראת אזקן עצמו שלא יטריח וי"ל דהיינו מדסמיך זקן לויראת דהול"ל ופני זקן תהדר אבל מ"מ פשטי' דקרא קאי אאחרי' כדקתני יכול יעצים עיניו וכו' וא"ת השתא דלא ידע ג"ש דפני פני אמאי לא פריך ואימא מורא דמחיקת שם דאמרי' בפ"ק דמכות דאזהרתיה מהכא את ה' אלקיך תירא וי"ל דמ"מ מורא זקן דכללא היא דדרשינן מרבוי דאת לרבות ת"ח:

ואימא מורא משקלות כתבו התוספות וי"ל דלא דמי דעמידא מפני זקן שייך ליכא מפני ה' וכו' וא"ת כיון דעקר תירוצא הכי הוא אמאי לא משני כן גמרה ולמה ליה לשנויי פני פני גמר וי"ל דברבי' ומכשולו' שייך לירא שפיר מפני ה' שצוה על כך כדאמר בפרקא קמא דיבמות וממקדשי תיראו לא מן המקדש אתה מתייירא אלא ממי שפקד על המקדש אלא גמרא דייק מדכתיב אשר איננו ירא מלפני אלקים ולא כתיב אשר איננו ירא אלקים אלמא להכי כתוב פני משום דקאי אזקן דכתי' ביה פני ולכך כתב התוס' דפני דכתיב גבי מכשולות אעור קאי ולא אאלקים וכ"ת קרא דזקן נמי פני זקן כתיב הא לא קשיא דפני זקן היינו פני השם דמורא רבך כמורא שמים ועי"ל דלהכי לא משני בגמרא מטעם מורא רבך כדתירצו התוס' משום דהא איכא מחיקת שם ומצי נמי קאי עלה להכי קאמר דפני פני גמר ותרתי בעינן והר' יצחק מפ' דמצינו מורא במשקלות וכו' ואכתי קושיא קמייתא בדוכתא דהא איכא מכשולות ומריהטא דדבריהם משמע דלר"י ניחא ונר' דמשום דלדברי התוספות קשה קצת דאימא מכשולות דפריך דהו"ל לגמרא למימר לפני אלקים גמר דזהו עיקר התירוץ אבל לר"י ניחא דגמרא לא פריך אלא ממשקולות ומשני פני פני גמר והת' לא כתיב פני וכי קשיא לי האיכא נמי מכשולות משניכן דההיא פני דקאי אעור לא חשיב וקשה מהא דאמרי' בפ' כל כתבי אלמלא שמרו ישראל שבת א' לא שלט' בהם אומה ולשון שנאמ' ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט וכו' וכתיב בתריה ויבא עמלק משמע דבעון חילול שבת אתא וי"ל דה"ק אלמלא שמרו ישראל שבת א' היה הקב"ה מוחל להם עון משקלים ומיהו בפרקא קמא דבכורו' משמע קצת דעון אחר גרמה להם דדריש מאי ברפידים שרפו ידיהם מן התורה ופירש רש"י שם לפי שרפו ידיהם מן התורה בא עליהם עמלק וכן דרשו בעון שאמרו היש ה' בקרבנו ולא ירא אלקים אעמלק קאי ולא אישראל וכן פי' רש"י בחומש יבא שאינו ירא אלקים ויפול ביד ירא

אלקים ונר' לתרץ ההיא דפ' כל כתב' דאלמלא שמרו ישראל שבת אחת לא שלטה בהם אומה ולשון שאותו עון משקלות שגרם להם לעונש הי' נמחל כדדרשי' מחללו מחל לו וההיא דבפ"ק דבכורות שרפו ידיהם מן התורה כדאמרי' על מה אבדה הארץ על עזבם את תורתי והיינו דאמרינן בסוף פרקין אין תחלת דינו של אדם אלא על דברי תורה ועוד דתורה בעידנא דעסיק בה מגינה ומצלה מן החטא כדאמרינן פרק היה מביא אבל נראה לי דמורא במשקלות בהדיא כתיבה דגבי הונאה כתיב ויראת כדאמרינן בשלהי הזהב לא תונו איש את עמיתו ויראת מאלקיך ואף על גב דדרשינן ליה להונאות דברים היינו משום דכל היכא דאיכא למדרש דרשינן ולא מוקמינן בלאוי יתירי והתם אמרינן גדול הונאת דברים שנאמר בו ויראת משום דדבר המסור ללב כדאמרינן התם אבל הונאות ממון מידע ידיע ומיהו גבי משקלים אמרינן בריש איזהו נשך דנאמר בו אני ה' לומר אני שהבחנתי בין טפה של בכור לטפה שאינה של בכור עתיד להפרע מהטימן משקלותיו במלח הילכך ויראת מאלקיך דכתיב גבי הונאה קאי נמי אמשקלים שהדבר מסור ללב והכי כתיב גבי רבית אני ה' שעתיד להפרע מן התולה מעותיו בעכו' והשתא ס"ד דגמר' דמשום הכי אמרינן דמורא זו קימה משום שהדבר מסור ללב כדאמרינן לעיל יכול יעצים עיניו והיינו איננו ירא מלפני אלקים כלומר דבר שאין מכיר בו אלא המקום ולהכי פריך ואימא מורא רבית ומורא משקלות דכתיב בהו מורא וכתיב אני ה' בתרוייהו ומסיק דג"ש דפני פני גמר ועוד מצינו לפרש הך מורא דמשקלות דהשתא סלקא דעתיה דלא גזרה שוה היא אלא ממשמעות הכתוב פריך ואימא מורא משקלות משום דכתיב בה אריכות ימים והכא כתיב ולא יאריך ימים ואף על גב דבכיבוד אב ואם ובשילוח הקן נמי כתיב בהו אריכות ימים אותם מצות עשה הם אבל הכא דכתיב מורא משמע דאל תעשה הוא ולהכי קאמר ואימא מורא דמשקלות ומשני פני פני גמר ולאו משום דאשכחן בה מורא הוא:

אלא מאי קאמר ליה פירש רש"י זכרונו לברכה אי לאו למיליף מיניה הוראה בעלמא שאף על פי שהוא רבו חייב וקשה דהיינו דקא משמע ליה שאף על פי שהוא רבו משום דבעל מעשים הוא חייב לעמוד ויש לומר דמסתמא אי רב יהודה רבו הוה כל שכן דשמואל הוה רבו כיון שהיה עומד לפניו בישיבה ולמה הוצרך שמואל לומר לבנו שיקום מ"ש לפי שהוא אביו והא אפי' שמואל עצמו היה חולק לו כבוד משום דבעל מעשים הוה ומשנה דהא קמשמע ליה שלא יחוש על כבודו והיינו משום דאמרי' בפר' בא לו כ"ג דאין חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב וכיון דלא היה מחוייב רב יהודה מדין

אביו לעמוד אי לאו דשמואל גופיה הוה פליג ליה יקרא לא היה יכול רב יהודה לחלוק לו כבוד בפני שמואל:

רכוב כמהלך דמי או לא תא שמע טמא יושב תחת האילן וטהור עומד וכולי פירש רש"י ויליף לה מקרא דאין מצורע מטמא טהור הנכנס עמו לאוהל אלא אם כן ישב המצורע וקשה דבפרק שלש עשרה דנגעים לא מתניא הכי במתני' אלא הכי איתא הטמא עומד תחת האילן והטהו' עובר טמא וכו' ופי' רבי' שמשון ז"ל דהיינו הך ברייתא דמייתי הכא ולעומד התם קרי הכא יושב ולעובר דהכא קרי התם עומד משמע שרצה לפרש יושב מעוכב כמו ותשבו בקדש דאמ' אין ישיבה אלא לשון עכבה ומושבו טמא דקאמר היינו מקום קביעותו ולפירושו ז"ל לא מייתי אביי מינה מידי הכא לענין רכוב כמהלך דאבן שעל כתפו אפי' תימא דביושב' על גביו חשיבא ולאו מהלכת היא מ"מ לא מקרי האילן מקומה דהא לא קביע תחת האילן אלא ניידה ע"י האיש שעובר ומוליכה ולא קרי ביה מושבו טמא ולפי' רש"י דהכא מצינו לפרש איפכא דליושב דהכא קרי התם עומד ולעומד דהכא קרי התם עובר כלום' דלא קביע ולא מקרי מושבו ומיהו בפרק מי שמתו בעי למידק מינה אביי דצואה עוברת מותר לקרות כנגדה ודחי רבא התם בקביעותא תליא מילתא דכתי' מחוץ למחנ' מושבו ופרש"י שם עומד נמי כיושב דמי דקביע אבל מהלך לא וי"ל לפרש כאן רכוב כמהלך דקא' לאפוקי דלאו כעומד ואינו זז ממקומו שאינו צריך לעמו' מפניו דמסתמא אינו מחוייב לעמו' אלא כשת"ח עובר אבל אם עומד במקומו לא שהרי לא הקפיד ר' אליעזר על רבן גמליאל שהי' עומד אלא כשנתן לו הכוס ובעי למילף מהכא דרכוב אעפ"י שיושב כעוב' דמי:

מפני לומדיה עומדים הך ק"ו אתיא אליבא דאיסי דקי"ל כותיה אבל לרבנן דבעי שיבה זקן דילמ' זקנה שאני מק' מהא דאמר' באלו הן הלוקין כמה טפשאי שאר אנשי דקיימא מקמי ס"ת ולא קיימ' מקמי דגברא רבה והכא עבדי' ק"ו איפכא ותי' רבי ישעי' ז"ל דהכי פירושו כמה טפשאי נינהו וכו' דס"ת גופיה לא ידעי' אלא מק"ו דגברא רבה וקש' דיהיב טעמא דאילו בס"ת מ' כתב ואתו רבנן בצרי חדא אלמא אם לא מטעם כן לא היה קורא להם טפשים ועוד היכי עביד הכא ק"ו אדרבה רבנן עדיפי דאתו ובצרי אדאוריית' וי"ל דהכי עביד ק"ו דמפני לומדיה אף על גב דלאו גברא רבה הוא אלא שהוא בעל שמועות ותלמודו ב בידו זהו שקנה חכמה שאמרה תורה והדרת תורה עצמה לא כ"ש והרי אין אנו חולקים לו כבוד אלא מפני תורתו והת' עביד ק"ו מתורה לגברא רבה מורה הוראות דעדיף פירוש שהיא יודע לפרש התורה כדקאמר ואתי רבנן ובצרי אדאורייתא דנפ"ל מאת ה' אלקיך תירא כדפי' לעיל:

לייט עליה אביי פרש"י אהך דר' אליעזר כל מאן דציית לה ומשמע דהא דר' שמעון בר אבא דאמר כלום תור' עומדת מפני לומדיה דמשמע בפני שאר ת"ח אין ראיה דאדחית דדוקא הא דר' אלעזר דמיירי ברבו הוא דלייט עלה אביי ומיהו בירוש' דסוף בכורים מייתי הך עובדא דר' שמעון בר אבא ומייתי עלה א"ר זעירא ר' אחא מפסיק וקאים דוחשש כדודין תניא דתני כותבין ספרים תפילין ומזוזות מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה ר' חוניא בן עקביה או, כשם שמפסיקין לק"ש כך מפסי' לתפילה ולשא' מצות של תור' אלמא בעי לאוכוחי מינה שצריך לעמוד בפני כל ת"ח אף בשעה שעוסקים בתורה:

דף לב:

לא אמרתי קימה אלא במקום שיש הדור וקשה ההיא דמייתי בר"פ שבועת העדות בדביתהו דרב דהוה לה דינא דאתיא קמיה דר"נ וא"ל לשמעי' אפרח עלי בר אווזא ושדי עילוואי ואיקום וכתבו שם התוס' ואף על גב דכתיב קימה שיש בה הדור מ"מ אין זה איסור שהרי עומד היה ועוד פי' שהיא היתה יודעת שבפניה עמד ושלא עשה אלא משום סתימות טענות בעל דינה וכת' ובלאו הכי לא דמי לעומד מפניו בבית המרחץ וב"ה דהתם ליכא הדור עכ"ד ומיהו הא דהכא במקום רחוק דלא מוכחא מילתא שעומד מפניו הוי ממש כמו אפרח בר אווזא וצריך לתרץ כדתירצו שם ולומר דלגבי אשת חבר שאינו מחוייב בכבודה והא דצריך להדרה לאו משום לתא דידה אלא משום לתא דבעלה דוקא מחויי' לעמוד שלא יהא זלזול לחכם אבל יכול הוא לעמוד ברחוק מקום אעפ"י שאין בו הדור שאינו מחוייב להדרה:

דף לג

בא וראה כמה חביבה מצוה בשעת' בשלהי מסכת בכורים בירושלמי פריך נמי הכי ומשני שניה היא שהיא אתת לקיצין פי' שבא מזמן לזמן לא חשו על הפסד מועט כזה ובתר הכי משני ר' יוסי בר אבין בשם רב הונא בר חייא בא וראה כמה גדול כחן של עושי מצות שמפני זקן אין עומדין ומפני עושי מצות עומדין וראיתי להרמב"ן ז"ל שפירש המשנ' שם בלשון הזה אעפ"י שאין בעלי אומניו' רשאין וכו' חייבנו לאלו שהם קהל וכבוד צבור שאני ולפי זה אם היה עושה המצוה יחיד וכמו אותה שאמרו בירושלמי שם יחיד שנתעצל ולא הביא גדי וקרניו מצופות כסף וכולי ואין החיוב לעמוד מפניו אי נמי יחיד עושה מצוה אחריתי וגם משמע מדבריו שאם היה צבור אף על פי שעסוקי' במלאכתן עומדין אפילו בשעת שהם עסוקין במלאכתן ומהכא לא משמע הכי דאמרי' בוא וראה כמה חביבה מצוה בשעתא ולא מפליג בין יחיד לצבור ועוד מגופה דירושלמי שם מוכח דאמרינן אלין דקיימין קומי מיתה לא מן קומי מיתה קיימין אלא קומי אלין

דגמלין לזה חסד ולא אמרו קומי צבור אלא משום דגמלין חסד והוה להו עושי מצוה בשעתה וכתבו האחרונים זכרונם לברכה שלכך נהגו לעמוד כשבא בעל הברית למול את בנו שהוא עושה מצוה בשעתה עד כאן דאף על גב דאמרינן הכא ודילמא שאני התם דנמצאת מכשילן דחויא הוא ואדחויא לא סמכינן ואף על גב דכי רבי יוסי משני שנויי הא דאתת לקיצין אדר' אבין סמכי' דמייתי לה בגמר' דידן אי נמי הנהו שנויי דשני היינו לומר דאל"כ אינן חייבין לבטל מלאכתן דלא מחייבי קימה שיש בה חסרון כיס אבל מ"מ למדנו שחולקין כבוד לעושה מצוה והיכא דליכא חסרון כיס מיהת צריך לקום מפניו:

יניק וחכים איכא בינייהו ואם תאמר והא אמרינן בפ"ד וה' עד שבא ר"ע ולמד את ה' אלקיך תירא לרבות ת"ח והתם הק' התוס' אף מפני שיבה תקום למ"ל וכל שכן דקשה לת"ק דיניק וחכים לא ושם תירצו התוס' דהתם ברב ומובהק או ברבו מופלג דהוי כעין רבו דאז ודאי כולי עלמא מודו ויניק וחכים דאמר הכא היינו צורבא מרבנן:

דף לב

רבי שמעון בן אליעזר אומ' מנין לזקן שלא יטריח ת"ל זקן ויראת הא דמייתי הכא לרשב"א משום דפליג אדרב יוסי מסמך זקן לויראת ולא כתיב ופני זקן תהדר דריש אזהרה לזקן שלא יטריח ואילו ר' יוסי דדריש קימה במקום הדור לא מצי למידק הכי דאי לאו דסמך קימה להדור לא הוה ידעינן דקימה במקום הדור בעינן:

מ"ש דפלגינהו כתבו התוספות לפרש"י דליכא למימר רב יוסי אזקן אשמאי נמי פליג דא"כ היינו דאיסי וקשה דטפי הוה ליה למימר דא"כ נימא איכא בינייהו זקן בור ונר' דה"ק דודאי מדלא אמרי' איכא בינייהו זקן בור אלמא ס"ל לגמרא דלא פליג רבי יוסי אזקן אשמאי וקשה דמנא ליה לומר הכי נימ' דר' יוסי שיבה כל שיבה כפשוטו לכך כתבו דא"כ היינו דאיסי:

א"כ נכתוב רחמנא מפני שיבה תקום והדרת תקום והדרת וכולי וכתב הרא"ש זכר לברכה בלאו הכי אית לן למדרשיה אדלעיל ואדלקמי כדאמרינן באיזהו נשך גבי נשך ומרבית דקיימי אכסף ואאוכל וכן גבי נבלה בפרק כל שעה דנתינה ומכירה קיימי אגר ואנכרי ותימ' שאני הכא דאין לשון מפני קאי אהדור אלא הול"ל פני וכן תירצו התוספות בפרק כל הבשר ור"ת מאור"י תירץ דכיון דאיכא למטעי ולומר דמיירי בחד גברא הול"ל תרי זמני ולא דמי לגר ועכו"ם דליכא למימר דחד גברא הוא ולי נראה דהא דדרשינן באיזהו נשך קאי אתרוייהו היינו. מכח דשני קרא דבוריה דלכתוב קרא ברישא כדסיפא בנשך לא תתן לו את כספך או לכתוב סיפא כדרישא ואת אכלך לא תתן במרבית וכן גבי נבלה דפרק כל שעה אבל הכא שפיר אצטריך למכתב הכי להא דדריש ר' יוסי דקימה

במקום הדור בעינן א"כ תקום והדרת חד מילתא נכתו' קר' תרויהו אשיבה ותרווהו אזקן דמאין לנו לדרוש הסמיכות בתרי גווני לגלויי הידור הקימה ולאוקומי תרוייהו אשיבה ואזקן:

אף הדור שאין בו פרש"י וע"כ לא כתיב הידור אלא לדרוש כדאמרן למעוטי עמיד' מרחוק וכולי וקשה דלמה לו לרש"י לומר שנכתב להההיא דלעיל הא אצטריך שפיר לגלויי אקימה דבשעת מלאכה דפטור כדרשינן דומי' דהדור ויש לומר דרש"י הוקשה לו דבין קימה בין הדור יש במשמען חסרון כיס והיאך נלמוד סתום מן הסתום ממנו ועוד כיון דקימה במקום הידור קאמר אם כן לאו מילתא אחריתי היא והיכי מקשינן להו לכך פירשו דודאי קימה של הידור:

קאמר והא דאמרינן מה קימה שאין בה חסרון כיס כלומר דלאו מילתא באנפי נפשה היא אלא תנאי של קימה שתהא במקום הידור ואין לך לדרוש הדור בפני עצמו דהוא משמע בכל מיני הדור אף בממון שלא נכתב לרבות אלא למעט ממשמעות דקימה דהוא נשמע בכל מקום:

דף לג

אין בעלי אומניות רשאין תימה מה לשון רשאי שייך דמשמע דאיכא איסורה לשון התוס' ותירצו רשאי כמו חייב ומיהו בפרק אלו טרפות משמע הלשון דאינו רשאי ממש קאמר דאמר רב חנה פתוראה לעולם מני הוא בר נפחא ובעא מיניה דוגרא קורדנ' לשעורי ביה טריפת' ובעאי למיקם קמיה ולא שבקיה א"ל שב בני שב אין בעלי אומניות וכו' ומשמע קצת מדקאמר ולא שבקני דאסור ויש לפרש שלא הניחו כיון שלא היה מחוייב וההיא דערכין להעלות עולה שאינו רשאי פירשתיה ובמקומה יש לפרש דאינו רשאי ממש קאמר שאם בא אחר להחמיר על עצמו ירצו אחרים גם הם לעמוד מפני הבושה ונמצא זה גורם להם הפסד ואם לא יעמידנו יש זלזול לת"ח שמקצת עומדין ומקצת יושבין שנראה שאינם חוששין לכבודו אבל בשכלם אינם עומדין מוכחא מילתא ומיהו בספ"ק דתעניות אין הבוגרת רשאה לנוול את עצמה בימי אבל אביה משמע חייבת וכן כת' התוס' שם ויש לפרשה בענין זה שאם תנוול חובלת בעצמה ואם אחרות לא יעשו הרי הם כנוגעות בכבוד האב:

ת"ר איזהו מצות עשה שהזמן גרמה סוכה ולולב וציצית ותפילין כת' התוס' אע"ג דקי"ל בהקומץ דלילה לאו זמן תפילין הוא מכל מקום שפיר הוי מ"ע שהז"ג שהרי אין נוהגים בשבתות וי"ט כוונ' דבריה' דאע"ג דפלוגתא דתנאי היא אי תפילין הוי ז"ג או

לא כדאמרינן לקמן הניחא למ"ד וכו' לאו משום דלילה לאו זמן תפילין הוא דהא קי"ל הלכה ואין מורין כן אלא משום דאין נוהגים בשבתות ובהא קי"ל כוותיה:

דף לד

והא דכתב ותימא היכי חשיב זמן גרמא למ"ד חובת טלית היא כיון דכלי קופסא חייבי' ק"ק אי לא ס"ד השתא מה שהביאו מהירושלמי דכסות יום אפילו בלילה חייבת ההיא דכלי קופסא לא קשה דה"ה דבלילה יהיו פטורין כיון דלאו זמן ציצית הוא וכי תימא כיון דכלי קופסא הן אין לחלק בין ביום בין בלילה שהרי בקופסא אין נראין אם כן גם אין לחלק בין כסות יום לכסות לילה ולא מתרץ ר"י זכרונו לברכה מידי ואי משום דכסות יום ראוי לראותו קרינן ביה וראית' ולא כסות לילה גם בזה יש לחלק כן ולומר דביום דראוי לראותם ובלילה דאינם ראויין כלל לראיה פטורים ויש לומר דהאי תנא ע"כ לא דריש וראיתם וזכרתם דלא בעינן ראיה המביאה לידי זכירה דמונחין בקופסה לא מייתי לידי זכירה ואע"פ כן חייבים הילכך ה"ה בלילה נמי חייבים אבל מ"מ דריש וראיתם למעוטא בעלמא פרט לכסות לילה:

והא דתירץ ר"י דכיון דחיובו תלוי במה שהזמן גרם לבישתה ביום וכו' משמע מדבריו דבכסות לילה פליגי רבנן ור"ש וקשה דבפ' מי שמתו הביאו התוס' ההיא דירושלמי בפרקין אמר להם ר"ש אי אתם מודים בכסות לילה ומפ' בירושלמי טעמא דרבנן דהא כסות שמיוחד ליום ולילה חייב הא מודים חכמים לר"ש בכסות לילה וקשה דא"כ גם לרבנן הוי זמן גרמא וגם אין להכריע דהלכה כר"ש מההיא דגזרה משום כסות לילה דאתיא ככ"ע ומיהו נר' דסוגיא דפ' התכלת לא אזלא הכי דקאמר ורבנן האי וראיתם אותו דרשי ליה לדרשא אחריתי וראיתי להרא"ש ז"ל שהקשה מנ"ל לתוס' דכסות לילה פטור אפי' ביום דילמא כסות לילה בלילה קאמר ומיהו מתוך הירושלמי מוכח כדברי התוספות אלא דא"כ קשה מה שהקשתי לעיל:

מעקה אבדה כתב התוס' תימה לר"י דבכל הני כתיב בהו לאו וכו' ותירץ בשנמלך דליכא אלא עשה ואז נשים פטורות וקשה כי היכי דאמרינן גבי מצה כל שישנו בבל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה הכי נמי נימא כל שישנו בלא תשים דמים ישנו בעשיית מעקה והתוס' הקשו שם באלו עוברין גבי ציצי' נימא כל שישנו בלא תלבש שעטנז ישנו בגדילים תעשה לך ויש לומר דדוקא גבי מצה משום דתרי מילי נינהו דרשי' מדסמכינהו קרא ש"מ דכל אותן שהוא מצוה על החמץ מצוה על המצה אבל מעקה אבידה ושילוח הקן דעשה ול"ת כולהו חד עניינא הוא לא דרשי' מדסמכינהו דלעבור עליהם בלאו ועשה אתא וגבי ציצית נמי יש לומר דשפיר שייכי אהדדי להתיר כלאי' בציצית הילכך לא

דרשי' מידי מדסמכינהו דהא דאמרינן בפרק מי שמתו דנשים פטורות מקדוש היום דזכור ושמור בדבור אחד נאמרו והני נשי הואיל ואיתנהו בשמירה איתנהי בזכירה אע"ג דאצטריך למילי אחריני התם הוי כעין היקש ואין היקש למחצה וכן לקמן כל שישנו בהקפה ישנו בהשחתה חשיב היקש כמו שאפר' בס"ד ואם תאמר אמאי לא משני ר"י ז"ל בבונה ע"מ שלא לעשות מעקה שכבר עבר על הלאו והשתא ליכא אלא עשה וי"ל דהניחא למ"ד קיימו ולא קיימו אלא למ"ד בטלו ולא בטלו כל זמן שלא נתבטל אינו עובר עליו דבעמוד ועשה קאי כדאמרינן בשלהי חולין ואם תאמר אבידה ושלוח הקן לאו שנתק לעשה הן ואין לוקין עליהן כדאמרי' בשלהי חולין שאין הלאו אלא לזרז על העשה ומצות ל"ת נפ"ל לקמן מאיש או אשה אשר יעשו מכל חטאות האדם והני לא מקרי חטאות שנתקן הכתוב לעשה ויש לומר דמכל מקום מעקה אית ביה לאו גמור אחר העשה ולוקין עליו לכך הוצרך ר"י ז"ל לתרץ בבונה ע"מ לעשות ובהכי מתרצו נמי כולהו:

ומצות עשה שהז"ג נשים פטורות מנ"ל ואם תאמר מדבעי מנ"ל דפטורות אלמא מסברה חייבות בכל המצות אם כן היכי פריך בתר הכי ונקיש תפילין למזוזה לחייובה הא ע"ע לא אתא היקשה להכי דמהי תיתי למפטרינהו ויש לומר דהשתא פריך את"ל דגמרי מסוכה או מראיה לפטור כל מצות עשה שהזמן גרמא תפילין מיהא נקיש למזוזה לחייובא דלפטורא לא אצטריך ואם תאמר והיכי פריך ונקיש מזוזה לת"ת לפטור אם כן לשתוק מהיקשה דתפילין נגמור מבנין אב מסוכה או ראיה דע"כ לא אצטריך תפילין אלא כי היכי דלא נגמר ממזוזה כדאמרי בסמוך ויש לומר דהכי נמי קאמר ונקיש מזוזה לת"ת ונהוו תפילין וראיה שני כתובים הבאים כאחד ואם תאמר השתא דאתקש תפילין לפטורה מכח תרי היקשי ואצטריך דלא נימא אקיש תפילין למזוזה לשתוק מהיקשה דתפילין לת"ת ומהיקשה דתפילין למזוזה ונילף בבנין אב מסוכה או מראיה וי"ל דהקישה דתפילין למזוזה הייינו מדסמכינהו והך סמיכו' דרשי' בפ' התכלת לענין ס"ת ומזוזה שכתבה עכו"ם דפסולים דכתיב וקשרתם וכתבתם כל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה והשתא ס"ד דאתקוש תפילין למזוזה להכי אצטריך הקישה דת"ת:

גברי בעו חיי וכו' כתב התוס' והא דכתיב כי היא חייך דמשמע נמי חייבת בת"ת יש לומר דקרא לא קאי את"ת אלא אקיום מצות ותימה הוא דלקמן בפרקין אהא דאלו דברים שאדם אוכל משכרן בעוה"ז אמרי' ת"ת מנ"ל דכתי' כי היא חייך אלמא לאו קיום מצות קאי והא דלא מייתי התם מקרא דלמאן ירבו דשמא מקר' נדרש לפניו ולא לפני פניו

כדפליגי אמוראי בפ' במה מדליקין והא דאמר התם דלא קאי את"ת לא חייש להך קרא דכי היא חייך דלא מיירי התם בחיי הבנים דאהא פליגי התם:

והא דפי' התוס' דאע"ג דהאי קרא קאי נמי את"ת מיהו אין לחייבם בת"ת משום דאיכא בהו מיעוטא אבל מזוזה מהניא בה האי סברה לאפוקי מהיקשה. וק' כיון דע"כ את"ת נמי קאי כדמוכח בשבת אלמא אכולה פרשה קאי ותפילין בכלל ואתא סברה ומפקה מהיקשה דאין לומר כיון דכתיב מעוטא גבי ת"ת דסמכה למזוזה הפסיק הענין ותו לא קאי אתפילין דלעיל מינה דע"כ טעמא דאריכות ימים קאי נמי את"ת אלא דפטרינהו קרא בהדי' ולענין מתן שכר אכולה פרשה קאי ועוד ק' דבכל דוכתא אתא היקשה למפקה מסברה והיאך כתבו התוס' דסברה דגברי בעי חיי מפקא מהיקשה ועוד מה סברה היא זאת ת"ת תוכיח דע"כ תליא בחיים ומעטן הכתוב ועוד תימה שהתוס' לקמן א"א דנשים חייבות בשלא הזמן גרמא דילפי ממורא באי להצריך מורא ומזוזה וכיון דמסברה נפקא לא שייך לומר לשתוק קרא מיניה וי"ל דהוי כעין נתינת טעם ולא אתיא אלא לדרש' כדדרשי' בסוף האומר מכי יסיר את בנך מאחרי לרבות כל המסירים ואע"ג דלר"ש דוקא דדריש טעמא דקרא אמרי' הכי אבל לרבנן אצטריך קרא לפרושי טעמא הכא ליכא למימר הכי דלא גלה הכתוב מתן שכרן של מצות אלא ע"כ לא אתא אלא שנלמוד מתוך הטעם שנשים בכלל שאף הן צריכות חיים וכה"ג דרשי' לקמן גבי קרחה מדכתיב כי עם קדוש אתה שאף הנשים בכלל ואתיא הך סברא ומפקא מהיקשה מכח טעמא דקרא ומיהו לא דרשי' הך טעמא אלא ממזוזה דסמיכה כיון דגלי קרא בת"ת דנשים פטורות הפסיק הענין ותו לא קאי אתפילין דלעיל מינה כדכתב התוספות לקמן גבי הא דדרשי' בני אהרן ולא בנות אהרן ומ"מ בת"ת יש בה אריכות ימים כדאמרי' בבמה מדליקין דמקר' נדרש לפניו ולפני פניו וה"ה דקאי נמי אתפילין שיש בהן אריכות ימים אבל מהך טעמא גרידא לא מחייבינן להו מסברא דהא אתקוש לת"ת ועוד ת"ת תוכיח ואי משום דרש' דלמען הרי ת"ת הפסיק הענין ואהך דרשא כתבו התוספות לקמן דאי שתיק מינה הו"א נקיש לת"ת ואכתי קשה הרי כבוד אב ואם ושילוח הקן כתיב בהו למען יאריכון ימיך כיון דמצות עשה שלא הזי"ג הן נהון שני כתובין הבאים כא' ולקמן מצריך מורא ופריה ורביה אליבא דר' יוחנן בן ברוקה והני ודאי לא צריכי:

ואדילפינן מתפילין לפטורא נילף משמחה לחייבא תימ' אדרבא נימא טעמא דכתב רחמנא נשים בשמחה הא לאו הכי פטור כדפרכינן גבי סוכה ויש לומר דס"ד למילף משמחה לכל הפחות שתהיא טפילה לאחרים בשאר מצות כשם שבשלמי שמחה נעשית טפילה דאיהי גופה ידע גמרא דלא מחייבא בפני עצמה אבל סלקא דעתא שהיא

מחוייב' להשתתף עם האנשים בשלמי שמחה ומסיק אביי דאשה בעלה משמחה והיא לא מחייבה כלל תדע דפנויה פטורה לגמרי אלא שעשה מי ששרוי אצלה חייב עליה:

ונילף מהקהל וא"ת מה להקהל שכן חייב בו טפלים ויש לומר דלא משני הכי משום דאיכא למימר מצה תוכיח ואם תאמר כי מצריך בסמוך אי כתיב רחמנא הקהל ולא כתב מצה נימא מה להקהל שכן חייב בו טפלים ובלאו הכי קשה דלא מצי למימר דלא לכתוב כל שישנו כלו' סמיכות דמצה לחמץ דבפרק כל שעה דרשינן מהך היקשה דדברים הבאי' לידי חימוץ אדם יוצא בהם ידי חובתו בפסח ועוד התם בההוא פרקא לר"ש דאמר חמץ משש שעות ולמעלה לאו דאורייתא דכתיב לא תאכל עליו וכו' בשעה שישנו בקום אכול מצה ישנו בבל תאכל חמץ ור' יהודה דס"ל משש שעות ולמעלה דאורייתא דריש ליה לקובעו חובה בזמן הזה דכל ישנו בבל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה ויש לומר דה"ק דמצי למימר דמצה אצטריך אי משום פרכי דטפלים אי משום דרשה דפרק כל שעה אלא דלא בא אלא להוציא מסברת המקשה דפריך אי הכי תפילין וראיה נמי שני כתובים כלו' כיון דאמרת דמצה והקהל שני כתובים אלמא לא חיישת לג"ש דט"ו ט"ו וג"ש דראיה ראיה דמצית למימר אם כן לשתוק מינייהו דלא אצטריכי לשום דרשה א"כ תפילין וראיה נמי שני כתובים ומשני ודאי דחיישנא להך ג"ש ונהי דמצה צריך לדבריך דלא נילף אבל הקהל לא צריך דאיכא ק"י ובהכי א"ש נמי הא דלא קאמר אי כתיב הקהל ולא כתיב מצה הו"א האזרח לרבויי נשים דלמעוטי לא אצטריך כדכתב התוספות דעד השתא לא מיירי אלא לסברת המקשה דלא ידע ק"ו דטפלים ומצה והקהל צריכי וגמרינן מינייהו למעוטי אצטריך:

אי כתיב תפילין ולא כתיב ראיה וכו' ואם תאמר ונתחייב נשים בראיה בק"ו דקטנים דחייבים בראיה מדכתיב כל זכורך כדאמרינן בפר' קמא דחגיגה דכל קטן שיכול לאחוז בידו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית חייב ויש לומר דמה לקטנים שכן ראויין לבא לאחר זמן והא דכתב התו' דהשתא דמצינו דנשים חייבות במצה נדון ק"ו היינו אי ס"ד למילף ממצה חייובה לכל התורה אבל השתא דמצה והקהל שני כתובים וקי"ל דכל מצות שהזמן גרמא נשים פטורות קטנים מעלו טפי דראויין לבא לכלל חיוב בכולן ובהכי ניחא למאי דדריש לקמן דהוקשה כל התורה לתפילין לשתוק מהקהל ותתי מק"ו דטפלים מכח מצה דטפלים מעלו טפי מנשים דפטרי בכל התורה:

טפלים חייבים וא"ת מה לטפלים שכן חייובם על אביהן כדאמרי' בחגיגה כדי ליתן שכר למביאהן וכי תימא דעבדיכ' ק"ו ממצה להקהל אדרבה נילף איפכא שיהו טפלים חייבים במצה מק"ו דהקהל שחייב בו את הטפלים אע"פ שנשים פטורות מכל מצות

עשה שהז"ג מצה שחייב בה את הנשים אינו דין שיחייב בה טפלים וכיון שכן אין לו דין ק"ו והוי כמו מה מצינו ליתן את האמור של זה בזה כדכתב התוספות בפ"ק דחולין בשמעתא דפרד ועגלה ומה מצינו לא מפיק מג"ש דראיה ראיה ועוד נעביד דיו אסוף דינא דיין לנשים שיהיו כטפלים שאין החובה מוטלת עליהם ועוד תימה היכי אתי ק"ו ומפיק מג"ש אדרבה גזירה שוה מפקא מדין ק"ו אפילו תימא דג"ש אתיא למילי אחריני מכל מקום אין ג"ש למחצה ויש לומר דג"ש מופנה מצד אחד היא ולמדין ממנה מה שמפורש בה אבל מאי דאתי מדרשא ואיכא למפרך פרכינן כדאשכחן בריש פרק הנשרפין דאמרינן אתיא הנה הנה אתיא זמה ופרכינן מה לשאר הבא ממנו וכו' ונתקבלה ג"ש למאי דכתיב בהדיא כדמוכח מדברי התוס' שם והשתא אין ללמוד נשים בהקהל מג"ש דראיה דממעטים מוזכורך דמה לראיה שלא חייב בה טפלים ומיהו לעיל דאמרינן אי לא כתיב ראיה הו"א נילף ראיה מהקהל ליכא למפרך מה להקהל שכן חייב בו טפלים דאיכא למימר מצה תוכיח ואם תאמר כיון דע"כ למילף ממצה בבנין אב דבק"ו לא מצי למילף דאיכא למעבד ק"ו איפכא היכי מצי למילף מינה בב"א הו"ל מצה והקהל שני כתובים וי"ל דעיקר ילפותא מג"ש דהקהל היא אלא דמייתי הוכחה ממצה דפרכה דטפלים אינה גורמת קולא וחומר' ותדע דלענין הא דקי"ל אין למדין למד מן הלמד בקדשים בשיש פרכה באותו הדין מצית למעבד יוכיח מדבר הלמד מאחרים כדכתב התוספות בפ"ק דשביעות דגמרי שעירי הרגלים משל ר"ח ופרכינן שכן תדיר ומייתי' משל יום הכפורים אע"ג דשל י"ה למד בהקש כתב התוס' דמהני למעב' יוכיח לבטל הפרכה:

ואהא דאמרי' בגמ' סד"א נילף ט"ו ט"ו דמחג הסוכו' תקשו בתוס' למאן אצטריך כל שישנו וכו' אי פטירי למה לי האזרח והקש' הרב מהר"ר יוסף בן לב ז"ל אמאי לא תקשו התו' הך קושי' גבי הקהל לשחוק מיניה ומדאצטריך זכורך בראיה שמעינן לה ועוד הקש' למה שתירצו דהו"א דהאזרח אתא לרבויי דלמעוטי לא אצטריך דאיפכא אמרי' לקמן אי כת' רחמנא הקהל ולא כתי' מצה הו"א נילף ט"ו ט"ו מסוכות אדרבא הול"ל הו"א מחייבי' בסוכה מהאזרח ואדרבא איפכא קשיא לי דאי לא כתי' מצה הוה גמרי' מהקהל לחיובא טפי מתפילין דלחומרא מקשינן וע"כ אצטריך האזרח למעוטי דלרבויי לא אצטריך ולהכי אמרי' בגמ' סד"א נילף ט"ו ט"ו והשתא קושי' התוס' מעיקר' ליתא לא גבי מצה ולא גבי הקהל דשפיר אצטריך טעמא דכל שישנו כי היכי דנהוי מצה והקהל שני כתובים ומיהו יש לפרש שקושית התוס' היא אתרווייהו בהדי הדדי לשתוק בין ממצה בין מהקהל ותפוק לי' מדאצטריך האזרח גבי סוכה ומדאצטריך זכורך בראיה ותרצו

דע"כ מצה אצטריך דלא תימא האזרח לרבויי דלמעוטי לא אצטרי' דגמרינן מתפילין וכיון דצריך למכת' מצה תו לא קשה לשתוק מהקהל דהקהל אצטריך דלהוו שני כתובי' ולא נגמר ממצה ועוד יש לומר שהתוס' הקשו גבי מצה דוקא דנגמר מדאיצטריך האזרח לפטורא דמהקהל גרידא לא מצי למילף דמה להקהל שכן חייב בו טפילין וכי פריך בגמ' נגמר מהקהל מכח מצה פריך אבל אי שתיק ממצה תו לא מצי יליף מהקהל כדפי' לעיל אבל גבי הקהל לא מצו התוס' לאקשויי לשתוק מיניה ונילף מדאצטריך האזרח דהאזרח אצטריך כי היכי דלא נילף ממצה לחיובא וא"ת היכי כת' התו' דלא נכתוב חייובא גבי מצה א"כ הו"ל לתפילין וסוכה שני כתובים הבאי' כא' והוו מיעוטא לחייב בשאר מצות ומצה אדרבא ילפי' בג"ש דט"ו ט"ו אע"ג דהוו שני כתובי' כדכת' התוס' בסמוך דבג"ש ילפי' וי"ל דאי איפשר לומר כן דתפילין וסוכה שני כתובי' א"כ לא לכתוב רחמנא חייובא דנשים גבי הקהל כיון דכל מצות חייבות השתא דתקי' שטפלים פטורים בכל התורה חייב את הנשים מקום שחייבי' טפלים אינו דין שנחייב את הנשים והך ק"ו מפיק מג"ש דראי' ראיה ולא שייך השת' לומר מעלו טפלי' דאתו לכלל חייובא דאדרב' נשים חייבו' מהשתא בכל המצות בר מתפילין וסוכה והא דכת' התוס' דמק"ו דטפלי' לא אתו דהטפלי' מעלו טפי היינו לפי האמ' דילפי פטורא בכל המצות מתפילין ומהך טעמא נמי א"ש דלא מצו התוס' לאקשויי גבי הקהל לשתוק מחייובא דנשים ומדאצטריך זכורך בראיה שמעי' דאי שתיק מנשים דהקהל הוה ילפי' ממצה בבנין אב ואדרבה מתפילין לא גמרי' דהו"ל תפילין וראי' שני כתובי' ומצה אצטריך דלא נילף מסוכה בג"ש ואכתי קשה לפי המסקנ' דבר מהקהל הוו שני כתובי' כדכת' התוס' דאיכא קידוש היום ואיכא שמחה למאן דלית ליה דאביי לא לכתוב רחמנא בהקהל נשים ונילף מדאצטריך זכורך בראי' דמיהי תיתי לחייבם וי"ל דאביי ס"ל בפ' מי שמתו דקידוש היום דרבנן הוא דמחייבי' נשים וגמרא מיירי השתא אליבא דאביי דלית ליה לא שמחה ולא קידוש היום ולקמן מיירי למ"ד ב' כתובי' מלמדין ג' אינן מלמדין ואכתי לדידן דאיכא שמחה וקי"ל כרבא בפ' מי שמתו דנשים חייבו' בקידוש דבר תורה וקיימא לן בכולי גמרא שני כתובי' הבאים כאחד אינן מלמדין לא לכתוב רחמנא גבי הקהל ונילף מדאצטריך זכורך בראיה ועוד הדבר קשה דדבר חדש חדשו לנו התוס' במקום הזה דלשתוק מכל שישנו והוה ילפי' חייוב' מדאצטריך האזרח דלא נילף ממצה דכיון דאכתי מצה לא כתיב היאך נבדה מעצמנו ללמוד ממנה חייוב אין אלו אלא דברי נביאות ומדברי התוספו' כאן הורגלנו להקשות בענין זה בשאר מקומות בגמרא וראיתי לתוספות ז"ל בפ' נערה שנתפתתה בשמעת' דהגיורת שנתגייר' בתה עמה דדרשינן בתולת ישראל ולא בתולת גרים והקשו

בתוספות אמאי אצטריך אם מאן ימאן לרבו' יתומה מבתולת ישראל נפקא מדממעט דוקא בת גרים ונר' לרשב"א דאי לאו דמרבי' יתומה ממאן ימאן לא הוה דרשי' בתולת גרים אלא לדרשא אחריתי כיון דמשום בת גרים לא צריך קרא ואיפשר דבכה"ג תירצו כאן התוספות דהו"א דהאזרח אתא לרבויי וה"ה דכל כי האי גוונא הוה מוקמי ליה לדרשא אחריתי ובפ"ק דיבמות בשמעת' דהבערה דדרשינן לא תבערו להבערא בת כהן הקשו לא לכתוב רחמנא מעם מזבחי ומדאצטרך לא תבערו שמעינן ותירצו בלשון ראשון דהיתי דרשו לדרשה אחריתי ועוד תירצו שם תירוץ אחר והריטב"א פי' דלפי מאי דפסק גמרא דגמרינן מתפילין בהקישא דלמען תהיה תורת ה' בפיך ומצה והקהל לגופיה צריכי דלא נילף מהקישא והאזרח אצטריך כי היכי דלא נילף מג"ש דט"ו ט"ו מחג המצות השתא מקשים התוספות לשתוק ממצה ונילף מדאצטריך האזרח לפטורא דמהיקשא ילפי' דכל מ"ע שהז"ג נשים פטורות ואכתי קשה גבי הקהל נמי אמאי לא הקשו התוס' לשתוק מינייהו ולא מצי לתרוצי מידי ועוד דההיא לאו מסקנא היא דלא אתמר אלא למ"ד שני כתובים מלמדים ולדידיה ליכא למפרך לשתוק ממצה או לשתוק מהקהל שכן שיטת כל שני כתובים אף גב דחד מיניהו מייתר גמרינן מיניה כמו שאפ' לקמן אבל מסקנא דשמעתין לדידן דקי"ל שני כתובי' אין מלמדין הכא שאני משום דאיכא ג' כתובים והיאך הקשו התו' כאן בסתם אמילתא דלא קיימי לפי האמת:

אשה בעלה משמחה פי' בקו' אין חובת השמחה באשה אלא על בעלה שישמחנה וק' לר"ת דהיינו בזמן שבית המקדש קיים וכו' ועוד דמשמע מתוך לשון הקו' שאינו חייב להעלותה לירושלים וכו' לשון התוס' ותימה מה הוקשה להם על דברי רש"י שלא דבר אלא בהווה בזמן הזה וה"ה בזמן המקדש ששמחה בבשר שלמים כדאמרי' בערבי פסחים מה הוצרך ר"ת אחר כך לחזור ולפרש בעלה משמחה שהחובה מוטלת על בעלה וכו' וגם מה שכתב ועוד אי שמחה בכלי פשתן זה יכולה לעשות בביתה מאי קשיא להו מעיקרא דאמרי ועוד ונר' דמתוך לשון רש"י ז"ל משמע דלהכי לא גמרי' משמחה לפי שאין בשמחה מצוה אלא בעלה נצטווה לשמחה כשם שנצטווה בגר ויתום ואלמנה דומיא דצדקה לעני שאין העני מקיים מצוה בקבלתה אף כאן אם האשה מרוצה שלא בכלים נאים ולא בבגדי צבעונין פשיטא שאינה מבטלת מצוה ומשמע מתוך פי' שאילו היתה היא מקיימת מצוה בדבר אע"פ שהחובה תהא מוטלת על בעלה הוה פרכי' והרי שמחה שהז"ג וישנה באשה לכך הקשה רבינו תם דע"כ בזמן המקדש איכא שלמי שמחה שאכילתן מצוה ולא מפטרא בבשר תאוה דאכלה משופרי שופרי שאין הדבר תלוי בשמחת אכילה גסה אלא באכילה לשם מצוה והוכחו מדאמרי' דהוה אימיה

דמחייבה בשמחה ולא קאמר דמחייב אלמא איהי גופה מחייבא ואם לאו נמצאת מבטלת מצוה ולפרש"י המצוה על בעלה שיש מחנה ועוד אפי' לא תידוק מלשון דמחייבה מ"מ משמע דלא סגי דלא אזלא ואם הדבר תלוי בשמחתה והיא חפצה יותר בכלי זה יכולה לעשות בביתה ועוד הוכיחו שנוהגת מצוה זו בנשים מדתניא שהשמחה נוהגת באיש ובאשה לכך פר"ת דאע"ג דעיקר המצוה באכילת שלמים בירושלים והיא מקיימת מצוה באכילתן מ"מ כיון שהחובה מוטלת על בעלה לא ילפי' מינה ולא דמי לשאר קרבנות שבעלה חייב בהן שאני הכא שאם לא היה בעלה היא גופה לא מחייב' לאיתוויי' שלמי שמחה:

ולא בעי הקהל כתב התוס' פי' לא לכתוב חיובא דנשים גבי הקהל פי' לפי' דלבעי למימר דאפי' לא כתיב חיוב דנשים כלל אית לן חיובייהו גבי הקהל מק"ו דטף דהך ק"ו פריכ' דאדרבא טפלים עדיף כדכ' התוס' בסמוך אלא לא לכתוב חיובא דנשים גבי הקהל אלא גבי מצה והיינו דכתב אבל מצות הקהל אם לא היה מודיענו חיובא דנשים בשום דוכתא בעי למכתב בגופיה דמק"ו לא אתי:

הו"א נילף ראיה ראיה מהקהל וא"ת הא אמרי' מצה והקהל שני כתובים וכו' לשון התוס' והא דלא הקשו התוס' לעיל דמקשינן תפילין לת"ת אע"ג דת"ת ופריה ורביה שני כתיבי כדאמרי' בסמוך דפשיטא להו דבג"ש ילפי' מינייהו אבל הכא דק"ו דטפלי' מפקא מג"ש ולא מצי למילף מהקהל אלא מכח הוכחה מצה קשיא להו דמצה והקהל שני כתובי' ותירצו שפיר כדפירשתי לעיל וקשה דבס"פ איזהו מקומן דבכור ומעשר והפסח שטעונין מתן דמים כנגד היסוד אתיא זריקה זריקה מעולה ופרכי' אי מה להלן שתי מתנות אף כאן ב' מתנות ומשני דסביב בעולה וסביב בחטאת הו"ל שניכתובי' ואין מלמדין וכת' רש"י שם ואע"ג דהכא לאו בבנין אב באים ללמוד אשמועי' אבייי דאין מלמדין אפי' בגז"ש אותו שנכתב בשניה':

נשים חייבות מנ"ל דיליף ממורא וכת' התוס' דמצי למימר דיליף ממזוז' וחד מינייהו נקט וקשה דבסמוך פריך ונילף מת"ת והק' התוספות אדרבא לחומרא מקשינן ותרצו בלשון שני דשאני אב ואם שהיקש כבודם לכבוד המקום ועוד דגם במורא פעמים שאינה חייבת אכתי תקשי מזוזה תוכיח דלא שייך בה הני טעמי ועוד קשה לדבריהם כי פריך בסמוך לר' יוחנן ב"ב מא"ל נגמר מפרו ורבו דליכא למפרך כדפרי' גבי מורא וי"ל דממורא גריד' לא מצי למילף שכן חיים תלוי' בה ונשים נמי בעי חיי אבל י"ל מורא תוכיח מה למורא שכן הוקש כבודם מזוזה תוכיח והדר דינא ואתי במה הצד מיהו השתא ליכא למימר לחומרא מקשינן דמת"ת ילפי' דאתיא בק"ו ולא מפרך ולא מצי למימר מורא תוכיח

מזוזה תוכיח לסתור ק"ו כיון דבכל חד וחד אית לי' פרכא ויש בהם צד חמור ואע"ג דצד חמור לא פרכי' היינו ללמוד מהם במה הצד בשאין ללמוד ממקום אחר איפכא אבל לסתור ק"ו אין לעשות יוכיח עד שיהא שוה למלמד ואם תאמר כשבאו התוספות להצריך מורא ומזוז' אמאי לא כתבו דאי לא כתו' מורא ממזוזה לא ילפי' שכן חיים תלויים בה ומיהו בלאו הכי קשה אמאי לא כת' ואי כתיב מורא הי"א שאני מורא שהוקש כבודם דאין לומר דלאו פרכא היא לגמרי והתוספות לא כתבוה אלא לומר דעדיף למגמר מת"ת טפי ליתא דודאי פרכא אלימתא בכה"ג פרכינ' בסוף אלו מציאות והכי נמי אמרי' בפ"ק דיבמות וגם לקמן קשה דאמרי במורא בפריה ורביה צריכי אמאי לא אמרי' הני צריכותי אלא י"ל דהכא רצו לתרץ התוס' לפי האמת דמסיק דת"ת ופריה ורביה היו שני כתובי' וילפי' מינייהו חייובא בשאר מצות שלא הזמן גרמא מורא ומזוזה לחייובא למאי צריכי דב' כתובים הוי כמו מיעוטא כדכתב התוספות לקמן והא דפרכי' לקמן לר"י ב"ב מאי איכא למימר משום דההיא דפרו ורבו נמי גרידא לא סגי דשאני היא שאין המצוה נעשית אלא על ידי שניהם הילכך חייב את האשה ע"י האיש ומיהו כי אמרי' אי כתיב פריה ורביה ולא כתיב מורא לא פרכי' כה"ג משום דאיכא למימר מזוזה תוכיח להכי מייתי פרכא מיניה וביה:

והא דכתבו התוספות דאי כתיב מורא ולא כתיב מזוזה הו"א דבמזוזה יהיו פטורין דילפינן מת"ת הקשה הרב מהר"ר שלמה הכהן ז"ל אם כן לשתו' מת"ת ומדאצטריך למכתב חייובא דנשים גבי מזוזה ילפי' דלגופא לא אצטריך דמצות עשה שלא הז"ג היא דקיימא לן דחייבת דבלא ת"ת הוה ליה פריה ה ורביה ופדיון הבן ב' כתובים אלא ש"מ דנשים פטורות מת"ת להכי אצטריך חייובא גבי מזוזה דלא נילף מת"ת כמו שהקשו התוספות לעיל ואין לומר דלא גלי לן אלא לפטור בתפילין דמצות שהז"ג היא דת"ת נמי יליף מינה בהיקשא לפטורא וגם אין לומר דאתא ללמד חייובא גבי תפילין בהיקשא דבלאו טעמא דלמען ידעי' דבמזוזה חייבות שלא הזמן גרמא ונקיש תפילין למזוזה ולא אמרי' אדרבא אקיש מזוזה לתפילין דלחומרא מקשינן ויש לומר דבלא ת"ת לא הוו פריה ורביה ופדיון הבן ב' כתובים דתרווייהו צריכי דאי כתיב פריה ורביה ה"א דרכו של איש לחז' אחר האט' ואין דרכ' של אשה להו' אחר האיש ועוד איש ספק בידו לגרש או לישא אשה אחרת כאות' ששנינו בפרק הבא על יבמתו נשא אשה ושהה עמה עשר שנים אינו רשאי ליבטל ואשה אין ספק בידה ואי כתיב פדיון הבן ה"א משום דהבן בר חייובא הטיל הכתוב מצותו עליה מיהו כי איכא ת"ת בהדיהו הוה להו שני כתובים דבת"ת אף על גב דהבן בר חייובא לא מחי מחייבא עליה כדילפי' מולמדתם ואי שתיק קרא מת"ת

טפי הוה ילפינ' מפריה ורביה ופדיון הבן כיון דצריכי ממאי דילפי' ממורא דשאני מורא שהוקש כבודם וגם ללשון ראשון של התוספות בסמוך נר' דלא פליג אשה אלא שנראה להם דוחק לפרש דכי פריך ונילף מת"ת סמוך אפרכא דהוקש כבוד' שהלשון משמע אף על גב דאיכא למילף ממורא טפי אית לן למילף מת"ת והתוס' כאן לא הצריכו לומר הך צריכות' דהו"א דבמזוזה יהיו פטורין אלא לפי האמת דאיכא ת"ת בהדיהו וא"ת דלא נהוו שני כתובים בלא ת"ת נילף ממילה שאינה חייבת למולו בשלמא למ"ד אפילו שלא בזמנה אינה נוהגת אלא בלילה ניחא דהויא ז"ג אלא למ"ד דנוהגת בין ביום בין בלילה נילף מינה ויש לומר דמכל מקום איכא למפרך שכן בזמנה אינה נוהגת בלילה לכ"ע וחשיבא קצת שהז"ג להכי צריך לאייתויי מת"ת:

ונילף מתלמוד תורה כתבו התוספות בלשון אחרון דהכי פריך דאין סברא לומר דנילף ממורא דמורא נמי פעמים שאינה חייבת היכא דרשות אחרים עליה ורוצים לומר דדיו לבא מן הדין להיות כנדון דמורא בפנויה ולא בנשואה וק' היכי פריך נילף מתלמוד תורה מה לתלמוד תורה שכן פטורה לעולם ויש לומר דכך הם דבריהם דאין סברה לומר דיליף ממורא לחודה דאיכא דיו אלא ממזוזה ילפי' אפילו בנשואה וכי פרכי' מה למזוזה שכן חיים תלוים בה מורא תוכיח ואע"פ שפטר בנשואה משום דאין ספק בידה לגבי הא ילפי' ממזוזה להכי פריך נילף מת מתלמוד תורה דעדיף טפי דלית בה פירכא:

הו"ל תלמוד תורה ופריה ורביה שני כתובים הבאים כאחד הקשה הרב מהר"ש הכהן ז"ל דתרווייהו צריכי תלמוד תורה צריך דלא נקיש למזוזה ופו"ר צריכא דלא תימא על שניהם הוא פרו ורבו:

ויש לומר דע"כ כרבנן לא דייקי מדכתיב פרו ורבו ולא כתי' פרה ורבה דאי דייק לשתוק מתרווייהו ולכתוב פרה ורבה ולא לכתוב וכבשוה אבל בסמוך דקאמר סד"א וכבשוה איש דרכו לכבש אפי' מאן דלא דריש ליה מכל מקום אתא קרא שלא נטעה מדאמר רחמנא כיבוש דאשכחן דאתא קרא שלא נטע' כדאמרי' בסוף אלו טריפות גבי סנפיר וקשקשת ובריש פרקין נמי בא שכיר ולמד על תושב:

דף לה

מכלל דמצות עשה שהז"ג נשים חייבות פרש"י דאי פטורות אמאי אצטריך היקשא והק' בתוספות דאי שתיק מהיקשא הוה ילפי' ממצה והקהל וקשה דאדרבא מת"ת ילפי' שהיא מצוה יקרה וחביבה ואף על פי כן פטורות כל שכן שאר מצות וכל שכן מצות שהזמן גרמא וע"כ רש"י ז"ל הכי סבירא ליה דכתבו התוס' בלשון ראשון אהא דפריך ונילף מתלמוד תורה דאל"כ היכי עביד רש"י ק"ו מדבר הסתום דאי שתיק מהיקשא

הוה מחייבינן בכל ענין השת' דאתקש כל התורה לתפילין הו"א כלהו אתקשו אף שלא הזמן גרמא דאין לומר תפסת מועט תפסת דא"כ מאי פריך לעיל שלא הז"ג נשים חייבות מנ"ל מסתמא חייבות דמהי תיתי למפטרינהו אלא מסברא אין לנו לחלק במצות אם לא שמצינו בפי' ועוד שרש"י עצמו כתב בסמוך למ"ד תפילין מצות עשה שלא הז"ג נילף איפכא ונימא ק"ו הוא שלא הז"ג פטורות שהזמן גרמא לא כל שכן אלא ע"כ הם דברים של רש"י ז"ל השתא בשלא הז"ג נשים פטורות דילפי' מתלמוד תורה שאף על פי שהיא יקרה פטורות בה כל שכן שאר מצות ולקמן שכתב רש"י נילף א איפכא היינו משום דלא מצית למימר שיהיו פטורות כשהזמן גרמא מקל וחומר דא"כ לשתוק מהיקשא והו' ילפינן כולהו מתלמוד תורה שהיא יקרה וחביבה טפי מכל המצות ועוד דקשה במה שתירץ ר"י ז"ל דהוה ליה למיכתב היקשא על תלמוד תורה או פדיון הבן דהתם לא צריך היקשא דמתלמוד תורה שהיא יקרה טפי ילפי' ושמא י"ל בדוחק שהתוס' מקשים מנ"ל לרש"י משום דתלמוד תורה חביבה ויקרה טפי דילמא משום דמורא פרכא היא שהוקש כבוד המקום והשתא אדרבא נימא איפכא דכשהז"ג נשים חייבות ממנה שלא הז"ג לא כל שכן פירוש דאפילו תימא דטעמא דילפינן מתלמוד תורה משום פרכא דמורא הוא דייק שפיר דהוה ליה למכתב היקשא גבי תלמוד תורה או פדיון הבן ואכתי ק' לתירוצו של ר"י ז"ל לעיל כי פריך ליגמר מתלמוד תורה ניחא מדכתב רחמנא יתורא בנשים גבי הקהל ולא כתב מורא ומזוזה אלמא בשלא הז"ג נשים חייבות ומיהו לשיטת רש"י אין לומר אי ס"ד בשלא הז"ג פטורות לשתוק מיתורא דהקהל ומק"ו פטורין כשהזמן גרמא דלא כתב רש"י נילף מק"ו מיתורא אלא משום דאיכא לימוד מתלמוד תורה כדפי' ונראה דגם לדברי ר"י ז"ל ניחא דאי שתיק מהקהל וילפי' פטורא בעלמא הוה ממעטינן נשים מהקהל מג"ש דראי' ראיה ומק"ו לא אתיא דמה לטפלי' שכן ראויים לבא לאחר זמן כדפי' לעיל:

הוקשה כל התורה לתפילין ואם תאמר דבפרק אלו הן הגולין דס"ת הוא דאתקש לתפילין דמה לתפילין תופרין בגידין אף ס"ת כן ומה תפילין אינן נכתבין אלא על עור בהמה טהורה דדרשינן בפיך מן המותר בפיך אף ס"ת ופליגי התם ר' מאיר ור' יהודה בס"ת שתפרו בפשתן ומפ' גמ' טעמייהו מ"ס לכולהו מילי אתקש לתפילין ומ"ס לא איתקש אלא למותר שבפיך וי"ל דהאי לפי המסקנ' דהכא דילפי' מכח שני כתובים דרשי' היקש' להכי ואם תאמר השתא דאית לן היקשה לשתוק מנשים דהקהל ונהי דמק"ו דטפלים לא אתי דטפלי' עדיפי כדפי' דקי"ל פטורא בעלמא מהיקשא מכל מקום מדאצטריך זכורך בראיה שמעי' דלדידיה לא אצטריך דיליף מהיקשה ועוד קשה למה לי דכתב רחמנא

מיעוטא גבי פדיון הבן נ"ל מכלל דכל מצות שהזג"ג דחייבו' ועוד למ"ד תפילין לאו הזג"ג לשתוק מפדיון הבן וי"ל כיון דלמ"ד ב' כתובים הבאים כאחד מלמדין קיימינן לא שייך לאקשויי לשתוק מפדיון דלדידיה כן שיטת ב' כתובים אף על גב דלא צריכי גמרינן מינייהו והתו' לעיל שהקשו למה לי דכל שישנו ת"ל מדאצטריך האזרח היינו למאן דדריש מיעוטא מכח ב' כתובים דלא צריכי אימא דלא אתא למעט בעלמא אלא לגלוי אמצה אבל למ"ד מלמדין בלאו הכי מייתר ולא דרשי' מיניה מידי:

אלא למ"ד תפילין מצות עשה שהזג"ג היא מא"ל פי' הקו' אדרבא איפכא הו"לל וכולי וקשה כיון דשלא הזג"ג פטרינן כל שכן כשהזג"ג כדכתב רש"י לעיל וצ"ל דפריך מכח מה שפירשתי לעיל דאי פטרי בכולהו לשתוק מהיקש' ונילף מתלמוד תורה לפטורא דמצוה יקרה וחביבה היא וכל שכן בשהזג"ג אבל תימה מה שכתבו התוס' ושהזג"ג נשים חייבות ממצה והקהל דבלאו הכי חייבות מדאצטריך היקשא ואין לומר שהתוס' מתרצים דברי רש"י בשיטתם שכתבו לעיל דלדידהו אי שתיק מהיקש' הוה ילפי' בכל התורה חיוב ממצה דלחומר' מקשינן ונימ' דאתא היקש' לפטור במ"ע שלא הזג"ג וכ"ש שהזג"ג וגם הא דכ' התו' והיינו טעמ' וכו' תימה דמה צריך טעם וגם מה חזרה להקשו' תינח ז"ג וכו' דכי היכי דכשהזג"ג אמרי' דילפי' מראי' ה"נ כשלא הזג"ג ילפינן ממור' ומזוזה דצריכי ונרא' שהתוספו' רצו לבאר דבריו של רש"י לפי שיטתו דס"ל בכל דוכתא בכל שני כתובי' אין מלמדין גם לא ממעטינן כדכתב רש"י ז"ל בפ' איזהו מקומן וכן מוכח מלשון רש"י לעיל כי פרכינן ולר' יוחנן א"כ להוי פריה ורביה שני כתובי' כתב היכי יליף תו שאר מצות עשה שלא הזג"ג לחייובא ממורא ואי ס"ל דשני כתובי' הוו כמו מיעוטא כדברי התוס' הא לא אצטריך למילף ממורא אלא משום דת"ת ופדיון הבן הוו שני כתובי' הוו כעין מעוטא ולדברי התוס' צ"ב דהכי פריך והוו פריה ורביה ומורא שני כתובי' כעין מיעוטא ומאי חזית דסמכת אהך מעוטא דת"ת ופדיון הבן ולשיטת רש"י אפי' תימ' דהיקש' מוותר נהי דלא גמרינן אבל מיעוטא לא הוי ואי איכא דמילף מדוכתא אחרינא ילפי' א"כ נילף מראיה להכי דאדרבה לחומרא מקשינן ממצה והקהל למ"ד שני כתו' מלמדין אבל התוס' ז"ל חלוקין עליו בכל דוכתי דס"ל דשני כתובים הוו כעין מיעוט ולזה כתבו והיינו טעמא ושלא כדברי רש"י ז"ל ומה שחזרו להקשות תינח בשהזג"ג ה"ק תינח בשהזג"ג לחייובא דתרווייהו מייתרי דכל חד וחד הוי מיעוט דאי שתיק מינייהו מהי תיתי לפטור ולא אצטריך אלא למעט בעלמא אפילו לא הוו אלא חד קרא אבל בשלא הזג"ג לפטורא דמסברא הוה מחייבי' ואתא קרא לפטור אמאי הוי מיעוטא להכי כתב דכיון דאיכא שני כתובי' הוי כעין מיעוטא דא"לכ לשתוק מחד קרא ונילף מאידך:

הניחא למ"ד תפילין מ"ע שהזז"ג אלא למ"ד וכו' תימא דבפרק בתרא דערכין מוכח דר"מ ור' יהודה ס"ל דנשים חייבות בתפילין דלאו ז"ג הוא אם כן מאי פריך דילפי' כל מ"ע שלא הז"ג נשים חייבות מהקישא דתפילין ומכלל דהז"ג נשים פטורות ונ"ל דע"כ הא דאתי להו דנשים חייבות בתפילין מטעמא דשני כתובין הוא דאי מהיקשה דתפילין למזוזה אדרבא אקיש תפילין לת"ת דאתקוש בין בפרשה ראשונה בין בפרשה שניה אלא ע"כ ליתי ליה הנך הקיש' כלל ונשים חייבות בתפילין לפי המסקנא דילפי' דכל מצות עשה שלא הז"ג נשים ים חייבות משום דהוי ת"ת ופריה ורביה שני כתובים ולמ"ד מלמדים איכא שלשה כתובים ור"מ סבר דתפילין לאו זמן גרמא הוא דלילה וי"ט זמן תפילין הוי ולהכי חייבות והריטב"א ז"ל כתב שיש מפרשים דלר"מ נשים חייבות בתפילין ולא נהירא דא"כ מאי פריך בגמ' וכו' והנכון דלר"מ נמי תפילין נשים פטורות ואשתמיטתיה למר"ן ז"ל סוגיא דריש המוציא תפילין דמפ' בהדיא דלר"מ נשים חייבות:

ולר' יהודה דאמר שני כתובי מלמדין וכו' מא"ל משום דהוי שמחה מצה והקהל שלשה כתובים והק' בתו' לאביי דאמר לעיל אשה בעלה משמחה ליכא אלא שני כתובי' ותירצו דאיכא קידוש היום בהדייהו והיו יכולים לומר דלר' יהודה גופיה איכא פסח דס"ל בפ' האשה בפסחים דאשה בראשון שוחטין עליה בפני עצמה דס"ל דמכסת נפשות אפי' נשים והרא"ש ז"ל כתב דאיכא נמי תוספת ענוי יום הכפורים דמרבי נשים מהאזרח בפ' הישן והגמרא לא חש להאריך והא דהקשו התוס' תרצת ההיא דמצות עשה שהזז"ג אבל שלא הז"ג מנ"ל והוצרכו לתרץ דלית ליה דר' יוחנן בן ברוקה קשה דהיו יכולים להעמיד דאפי' כר' יוחנן ואיכא נמי סמיכ' דהויא מ"ע שהזז"ג כדתנן במגילה כל היום כשר וכו' ולסמיכה זה הכלל דבר שמצותו ביום כשר כל היום ותנן לקמן הסמיכות והתנופות נוהגי' באנשים ולא בנשים דדרשו בני ישראל סמכי' ואין בנות ישראל סומכות ונר' דלהכי אפיכו התוס' מלתייהו והקשו תחילה אמצות עשה שלא הז"ג שלא הוזכר בגמ' ואח"כ חזרו להקשות אמצות שהזז"ג לאביי דהוזכר בגמ' בהדי' שרצ' לומר דהניחא דאין לומר תרצת שלא הז"ג בשהזז"ג מאי איכא למימר דגמ' סמיך אמאי דמפר' בשמעתין שכל עצמנו לא הוצרכנו לתרץ אלא לר' יהודה דסבירא ליה מלמדין ותפילין ז"ג ומאן לימא לן דס"ל כר' יוחנן בן ברוקה וה"ה דאיכא נמי קראי אחריני אלא דאי מהנך הו"ל לגמרא לפרש אבל הך קשה לאביי דגמרא לעיל מייתי מילתיה מאי איכא למימר וצריך לומר דסמך אקידוש היום דמפורש בריש פ' מי שמתו או אפסח ותוספת מנוי"ה ולא חש להאריך:

משום כפרה חס רחמנא עלייהו כת' התוס' דמ"מ איצטריך כפרה היכא דכתיב בה עונש בהדיא ענ"ד וא"ת כיון דקרא משמע בכל חייבי לאוין מהתם גמרינן דכל מצות ל"ת בין שהז"ג וכו' חייבים נילף דינים מינייהו דבהני לא מצי אמרת משום כפרה חס רחמנא. וי"ל דודאי מהך קרא דכל חטאת האדם גרידא לא הוה ילפי' אלא עונשים המפור' להדיא אבל לפי האמת גמרי' כל חייבי לאוין מביניא דדינין ומיתות והשתא א"ש דתנא דרב אליעזר אצטריך לפרושי מתני' ואין צ"ל דדייק רש"י ז"ל דמייתי לה באגב:

וא"ת לא לכתוב לכל חטאות ותיתי מביניא דדינין ומיתות וי"ל דמה לתרוייהו שכן חיותי' דכופר נמי חיותיה שאל"כ כל מוצאה יהרגה:

וא"ת והיכי תיסק אדעתין דלכל חטאת לא מיירי אלא בעריות המפורשות הא מדאצטריך קרא למעט בנות אהרן מבל תקיף ובל תשחית ובל תטמא למתים אלמא אפילו בשאר לאוי איתנהו וכי תימא דס"ד דנגמר מיניהו ולא הוו שני כתובים דמצריך צריכי דאי כתי' פטורא דבל תטמא משום לאו שאינו שוה בכל הוא וכה"ג אמרינן בפ' יש מותרות אהא דדרשינן ולא יקחו מלמד שהאשה מוזהרת על ידי האיש והא נפקא לן מדהשוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה אי מהתם הוה אמינא לאו שאינו שוה בכל לא ומשו' הכי קי"ל כדאמרינן בפ"ק דיבמות לענין הא דאתי עשה ודחי ל"ת ואי כתיב ובל תשחית משום דסברה הוא דהא לית להו זקן כדאמרינן בסמוך ובל תקיף לא אמעיט אלא בתר דאתקש לבל תשחית ומ"מ לכתוב בל תקיף ובל תשחית וכ"ש בל תטמא דלאו שאינו שוה בכל הוא ומיהו לרב אדא בר אהבה דאית ליה בפרק שני נזירים דאתקש מקיף לניקף דאי חד מינייהו לאו בר חיובא כגון קטן או עכו"ם או אשה פעור איכא למימר שאני הכא דהותר מכללן היכא דמקיף לאו בר חיובא. אבל לרב הונא דלא מקיש מקיף לניקף קשה ועוד שהוכיחו התוס' שם ובריש שבועות דאף לרב אדא היכא דניקף בר חייובא אע"ג דמקיף לאו בר חיובא מחייב ניקף ולא אקיש מקיף לניקף אלא לענין דלא מחייב מקיף היכא דניקף לאו בר חיובא ועוד אפי' תימא דילפינן מינייהו א"כ השתא נמי נילף מינייהו ולא נילף מעריות ומיתות ודינים ולא שייך הכא לומר לחומרא מקשינן דהא בעינן קרא לחיובא משמע דמסתמא היה לנו לפוטרם וכי עבדינן בנין אב מהנך לחיובא איכא למימר הני יוכיחו ואין לומר דלא אצטריך קרא לחיובא אלא באותן מצו' ל"ת שהזמן גרמא דס"ד דכיון דליתנהו במצות עשה גם בלא תעשה דידהו ליתנהו א"כ מאי מייתי מעריית ודינין ומיתות כל הנהו ז"ג נינהו:

ומנ"ל דלא אית להו בהשחתה ואם תאמר ואי איתנהו למאי אצטריך הקשה דכל שישנו כדאמרינן בסמוך גבי גזרה שוה דפאה פאה ולעיל נמי אמרינן דמצה והקהל שני כתובי'

מדאצטריך כל שישנו גבי מצה ויש לומר אדרבא הו"א כל שאינו בהשחתה מסברא דהא לית להו זקן אינו בהקיפה דלא תימא הפסיק הענין ועוד דאצטריך היקשה דכל שישנו לחיי' נשחת ומשחית כי דמחייבינן במקוף וניקף מדכת' לא תקיפו אחד המקיף ואחד הניקף במשמע:

אי בעית אימא סברא פי' הריטב"א ז"ל משום דלא תקיפו אניקף ואמקיף קאי וכיון דאשה אינה בדין ניקף דלית לה זקן ליתא נמי אפי' במקף לאחרי' ולא הבנתי דבריו דאי בשהעלת' שער דאיתה בהשתתה הא בת חיובא דומיא דילד שלא העלה זקן ותתחייב נמי במקפת לאחרי' ול"נ דסברה הוא דלא מיירי קרא אלא במי שזקנו מיוחד דאורחיה בהכי אבל אשה דלאו אורחה לא וכי תימ' כיון דסברא הוא קרא למאי מ"מ אין הסברה פשוטה כל כך ועוד היקשה אצטריך לחייב נשחת ומשחית כדפי':

מדשני קרא בדבוריה וא"ת דמשני קרא משמע שבא לחלוק ביניהם והיכי מצינן להשוותן מכל שישנו א"כ אמאי שני קרא לכתוב נמי גבי הקפה רה ראשך והריטב"א ז"ל הקשה כן ופי' מדשני מכל הפרשה שלמטה שנאמרה בלשון רבים וכי תימא נכתוב קרא ראשם כי היכי דכתי' זקנך ראשכם אצטריך משום דכתי' לא תקיפו בלשון רבים לחייב מקיף וניקף כדאמרי' בפ' אלו הן הלוקין והשתא אתא היקשה ליתן את האמור של זה בזה לחייב משחית ונשחת ואת האמור של זה בזה לפטור את האשה:

לכתוב את שבזקנך וא"ת נימא דאצטריך פאה לחייב על כל א' ואחת כדאמרי' לקמן גבי קרח' דגבי פאה נמי תנן באלו הן הלוקין וחייב על הראש שתים אחת מכאן ואחת מכאן ופי' בקו' תלמידו של רש"י ז"ל דילפי' פאה לחייב על כל אחת ואחת ומהכ' קשה דאמרי' לכתוב את שבזקנך ונר' לי דגבי פאות לא אצטריך קרא לחלק כי היכי דבעי קרא גבי קרחה וגבי שריטה דדרשי' בפ' ואלו הן הלוקין ושרט לחיי' על כל שריטה ושריט' דהקרחה ושריטה אין להם מקומות מיוחדים אלא בכל מקום שישרט או שיקרח חייב ואי לאו קרא לא הייתי מחייב על כמה שריטות אלא אחת כמו אוכל שני זיתי חלב או כמו בא על הנדה ביאות הרבה וכדאמרי' בפ' שלשה מינין גבי נזיר היה מגלח כל היום אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תגלח אל תגלח והוא מגלח חייב ומרבויא דקרחה מרבי' לסך ה' אצבעותיו אשם וכן שרט חמשה שריטות בהעלם א' שחי' אבל גבי פאת ראש וזקן דמיחדי דוכתיהו מסתמא חייב על כל אחת וכו' דהו"ל כגופין מוחלקין כמו בא על חמש נדות בהעלם אחת ולא צריך קרא לרבויינהו:

והא דכת' התוס' לכתוב את שבזקנך ונוכל לומ' בבנין אב שחייב בפאות זקן כהנים וכו' והדר יליף השחתה דפאה פאה ישראל מכהנים והיינו משום דהשחתה לא מצינן

למילף מישראל דשאני כהנים שרבה בהם הכתוב מצות ולהכי מחיי' אף בלא השחתה אך קשה דלקמן גבי קרחה כתבו התוס' דילפי' במה מצינו ואי משום שרבה בהם מצו' דפי' המצוה גמרי שפיר מהדדי וי"ל דהא דכתבו התוס' דגמרי' פאה פאה לאו ג"ש היא אלא דכיון שקר' לזו של כהנים פאה ולא פירש וזו של ישראל ולא פירש מסתמא יש לך ללמוד מה שסתם לך כאן ממה שפי' לך כאן דהשתא הוי פי' המצוה כיון דכתיב לעיל פאת ראש וכתיב את שבזקנך הו"ל כמאן דכתיב בגופיה פאה אבל אי לא הוה כמאן דכתיב בגופיה פאה מבנין אב גרידא לא מצי למילף דאיכ' למפרך וכן לקמן ע"כ דברייתא דלשון ג"ש דקתני נאמר כאן קרחה וכו' ואינו אלא בנין אלא כיון דכתי' קרחה בגופיה השתא הוי פי' המצוה וגמרי שפיר מהדדי ועי"ל דהכא לא מצי ליתן את האמור של זה בזה דא"כ הול"ל הכי מה להלן גילו' חייב אף כאן גילוח ומה להלן בהשחתה חייב אף כאן בהשחתה נמי חיי' שכן שיטת כל האמור של זה בזה דאמרינן בעלמא וכדאמרינן לקמן גבי קרחה והא לא מצית למימר דא"כ לשתוק קרא מהשחתה ונכתוב לא תקיפו פאת ראשכ' ולא פאת זקנך והו"א בכל ענין חיי' בין לגילוח בין בהשחתה דומי' דהקפת הראש דבכל ענין אסור אלא ע"כ הכי מדרשו ב' קראי דלא מחייב אלא בגילוח שיש בו השחת' ואין זה בנין אב וע"כ מג"ש מדריש:

לטומאת נגעים פרש"י ז"ל שסימני' מקו' שער חלוקין מסימני עור בשר וכו' ולא היה צריך לפרש כן דבנתקין אין שם מראות נגעי' כלל ואין הראש והזקן מטמאים בד' מראות אלא ניתוק השער בלבד הוא שמטמא בהם ואם חזר הרא' והזקן ונקרחו הרי הם מטמאי' בארבע מראו' והאשה אעפ"י שיש בזקן מטמאה בד' מראות ואינה מטמאה טומאת נתקין וזו היא שאמרו בריש ת"כ דבר שהיה בכלל ויצא לטעון טעון אחר שלא כענינו כיצד ראש וזקן בכלל עור בשר היו וכו' אבל גבי שחין ומכוה תניא שחין ומכוה בכלל עור בשר היו ויצאו לטעון טעון אחד שהוא כענינו משום דשחין ומכוה מטמאו' בד' מראות אלא שחלוקין בסימניהם אבל ראש וזקן דלא מטמאי בבהרת כלל קרי ליה שלא כענינו ובמ"א הארכתי:

ומה ראית לרבות את הגדידה ולהוציא את הקרחה וא"ת השתא דלא ידע טעמא דקרחה קילה טפי הו"ל לאקשויי אדרבא בנים אתם אלא תתגודדו קאי ועוד ק' דבעי' מה ראית טעמא רבה איכא דהיאך נרבה את הקרח' השתא פאה שלאחריה קאי על בני אהרן קרחה שלמעלה לא כ"ש וי"ל דהיינו הך דקאמר מה ראית כלו' מה ראית לסרס מקרא זה דעם קדו' קאי אגדיד' שלפני פניו ולא אקרחה שלפניו ובנים אתם קאי אקרחה דאינה סמוכה לה ולא אגדידה דסמוכה ולא ניחא לך לסרס אותה פרשה דבני אהרן קאי אפאה

שלאחריה ולא אקרחה שלמעלה וא"ת אדרבה הו"ל לאקשויי דלהוציא את הקרחה לא אצטריך דע"כ בני אהרן קאי אף אפאה שלאחריה מכח ג"ש כ"ש דקאי אקרחה ולרבות את הגדידה נמי לא אצטריך דמהי תיתי דמצות לא תעשה היא ולמאי דמסיק דשריטה וגדידה אחת היא יש לומר דאצטרי' לרבויי גדידה דלא תימא בני אהרן אכולה עניינא קאי אף אשריטה דכתי' התם ובבשרם לא ישרטו שרטת אבל למאי דס"ד דתרי מילי נינהו הכי הו"ל לאקשויי ואין לומר דאפי' תימ' דתרי מילי נינהו כיון דדמין אהדדי ילפי' מהדדי כדאמרי' הכא דקאי עלה עם קדו' כדפי' רש"י כיון דדמיא לגדידה כתבה הכא דמ"מ לענין דינא לא ילפי' מהדדי תדע דאמרינן באלו הן הלוקין דלמ"ד שריטה וגדידה תרי מילי נינהו אצטרי' למכת' ושרט לנפש לחייב על כל נפש ולא נפק' ליה מגדיד' דכתי' ביה למת וי"ל דלהך שינויא מצי למימר דאת שבזקנך לא משמע ליה ולכן גמר איסי פאה לפטור בה נשים מדשני קרא בדיבוריה ולאו משום דבני אהרן קאי אכולה פרשה והתוס' שהקשו בסמוך היכי תיסק אדעתין דאי קאי אפאה כ"ש דקאי אקרחה לא הקשו אלא לאביי דאיהו גופיה אמר לעיל דמג"ש דפא' נפקא ולכן רצה לומר מדשני קרא וכו' דבדבורא בתר דשמעי' דגלי קרא דיש להם חשיבות זקן כדכת' התוס' לעיל:

ובהא דתרצו התוס' לעיל דאצטריך ג"ש משום דס"ד למרבי נשים מדכתי' כי עם קדוש קשה דכיון דלאביי גדידה ושריט' תרי מלי נינהו והאי בנים אתם לא דריש ליה אלא בזמן שאת' נוהגים מצות בנים כדלקמן האי עם קדוש למה לי ואין לומר דמ"מ היה לנו לטעות ולומר בנים ולאו בנות אי לאו דאתא רבוייא דעם קדוש דע"כ האי בנים למעוטי נשים מקרחה לא אצטריך דמסתמא בני אהרן אכולה פרשה קאי ולמעוטינהי מגדיד' לא מסתבר דהא מ"ע של ז"ג היא וכיון דאיכא למידרשה לדרשה אחריתי לבזמן שאתם נוהגים מנהג בנים אין לסתור הכלל שבידינו וי"ל דכי עם קדוש נמי אצטריך לדיוקא ואי לאו אי אתם עם קדוש והכי דריש בספרי לא תגרום לעם אפר להיו' עם קדו' ואכתי ג"ש דקרחה למאי איצטריך כיון דעם קדוש כדרשי' לדיוקא ואם לאו אי אתם עם קדוש כדדרשי' בני' אתם וי"ל דלדיוק' לא אצט' השתא בני' לא מקרי עם קדוש מקרי ולא ס"ד למד' דאפי' לכי הדרי לא מקרי תו עם קדוש כמ"ש בסמוך כל היכא דאיכא למדרישה לרבו' נשים וקשה נימא דשפיר אצט' ג"ש דקרחה דאל"כ הו"א כיון דשמעי' דבני אהרן קאי אפאה שמופלג הרבה קאי נמי אכול' פרש' ואף אשריט' דכתי' בתור' ובבשרם לא ישרטו שרט' ואף אפסילי כהונה דכתי' אשה זונה וכו' ולהכי אצט' ג"ש דקרחה דלעיל מיניה דהשתא י"ל מדאצט' תרוייהו אלמא אין לך אלא מה שמעטה תורה בפירוש וכ"ת דבפ' יש מותרו' דרשינן מלא יקחו מלמ' שהאשה מוזהרת על ידי האיש

ופרכי הא נפ"ל מדהשוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה ומשני קיחה אצטרי' ליה סלקא דעתך אמינא נגמר מטומאה ותיפוק לי מדאצטריכ' תרוייהו קרחה ופאה דיש לומר דלא אצטריכא אלא לגלויי אשריטה דלא שוה בכל הוא אבל פסולי כהונה שאינו שוה בכל לא היו בכלל כל חטאת האדם ועי"ל דהא דקאמר סד"א נגמר מטומ' דהיינו מג"ש ד דרשי' בפ' בתרא דמיכלתא נאמר כאן בעמיו ונאמר להלן לא יטמא בעל בעמיו מה להלן זכרים ולא נקבו' אף כאן חללה שנשאת לישראל אל בתה כשרה סד"א אפי' לכהן לא תלקו איהי על ידו קמ"ל והשתא דאתיא להכי גם קושי' קמייתא לית' דמדאצט' ג"ש דבעמיו למעט נקבות ואצטריך לא יקחו לרבות שהאשה מוזהרת על ידו שמעי' דבני אהרן לא קאי אכולה פרשה דא"כ לשתוק מג"ש דבעמיו וצ"ע עוד:

דף לו

ומה להלן על מת אף כאן על מת הקש' הר"ם ז"ל בפי' החומש דמאי שנא בבין עינים דדרשי' מה להלן חייב על הראש כבין העינים ולא אמרי' מה להלן בין העינים אף כאן בין העינים והיינו בראשם דכתיב גבי כהנים והכא דרשי' מה להלן על מת ולא אמרי' מה להלן בין על מת בין שלא על מת דכתיב ולא תשימו קרחה סתם והעמידה בצ"ע וליתא דא"כ על מת למה לי דבשלמא בין עיניכם אע"ג דחייב על הראש לא נכתב אלא ללמדנו מקום תפילין דהוי במקום שער שעושי' קרחה הילכך מקיימין קרחה דבראשם לחייב על כל הראש אבל אי ס"ד אפי' על ביתו שנפל ועל ספינתי שנטבעה בים למה לי למכתב על מת:

תפילין גופייהו מהכא גמרינן הקשו בתוס' מ"מ נילף קרחה מתפילין דאין ג"ש למחצה ואית דמקשו כי היכי דאמרינן לעיל בעם דמפיק מג"ש דקרחה דאמרי' השתא נמי נימא הפסיק הענין ואי משום ג"ש מבעי ליה לכדתני' וכו' השתא נמי כיון דג"ש אצטריך למילתא אחריתי נימא עם קדוש לרבות את הנשים וליתא דהתם אין הג"ש למחצה דכהנים נמי ילפי' חייובא אלא דלא אצטריך אבל הכא כיון דעם קדוש מצות למדרש לענין גדידה אין להעמד ג"ש דתפילין למחצה שיהו חלוקי' מקרחה עוד מקשים נילף מתפילין מה להלן בין עיניכם דוקא אף קרחה דישראל כן וכי כתיב בראשם גבי כהנים כתיב ואדרבה טפי יש למשכה לקרחה דישר' שתלמוד מכהנים דרבה בהם הכתוב מצות יתרין א"כ מנ"ל דתפילין במקום שער הא לא מפני ג"ש אלא מיתורא דבין עיניכם ואי סלקא דעתך בין עיניכם דוקא ליכא יתורא ואין כאן גזרה שוה אלא הכי גמרי' דהאי בין עיניכם לא אתא אלא ללמדנו מקום תפילין:

וכי תימ' בנים משחיתים מקרו בני מעליא לא מקרו פרש"י לא מקרו עוד לעולם ת"ש דכי הדרי מקרי בני אל חי ע"י תשובה והוצרך רש"י לפרש כן דאל"כ מאי מייתי מוהיה במקום וכו' ההיא לכי הדרי בתשובה קאמר וק' דלכי הדרי מאי למימרא פשיטא שאין לך דבר עומד בפני התשובה דע"כ לא נחלקו אלא כשאין נוהגים מנהג בנים אבל לכי הדרי שנוהגים מנהג בנים בני מעליא מקרו ומאי וכי תימא דקאמר וי"ל דר"מ פליג אדר' יהודה דדריש בנים אתם ע"מ כן דהא ליתא דבין כך ובן כך קרויים בנים דכתיב בנים סכלים וכו' הא מה אני מקיים בנים אתם לכדאיסי דדריש בנים ולא בנות וכ"ת לעולם בנים אתם ע"מ כן וה"ק בזמן שאתם נוהגי' מנהג בנים שלא תתגודדו וכו' אתם קרויי' בני' מעלי' ואם לאו אפי' הדרי בתשובה בנים משחיתים מיקרו בנים מעליא לא מקרו דאי דלא הדרי פשיטא דלא מקרו בני מעלמא להכי מייתי ואומר והיה במקום וכו' דניכי הדרי מקרו בני אל חי ועוד יש לפרש דכי היכי דדריש ר' יהודה בזמן שאין אתם נוהגים מנהג בנים אי אתם קרויים בנים הכי נמי דריש ואי לאו אי אתם עם קדוש כדפי' לעיל ואי לא הדרי בתשו' פשיטא דאפי' בנים לא מקרי כ"ש עם קדוש אלא ע"כ אפי' לכי הדרא קאמר והשתא א"ש הא דאמרינן ובין לרבא ובין לאביי האי בנים אתם מאי דרשי ביה דאביי ורבא לא באו אלא לפרש הא דאיסי ומאי דדריש ת"ק בהאי בנים אתם דריש נמי איסי ואמאי לא בעו לת"ק מאי דריש ביה די"ל דלתנא דמתני' דדריש עם קדוש לקרחה דריש שפיר בנים אתם לכדר' יהוד' ואם לאו אי אתם קרויין בני אבל לאביי ורבא אליבא דאיסי אי ס"ד בנים את להכי עם קדוש למאי אתא השתא בנים לא מקרי בני מעלמא לא ס"ד השתא דאפי' לכי הדרי קאמר כדמסיק ור"מ פליג אברים ואעם קדוש והיינו דקאמר ואומ' כלומר ודקאמר' נמי דעם קדוש להכי אתא ליתא דכתיב והיה במקום וכו' אלא בני' אתם ועם קדוש כדדרשינן לעיל אליבא דאיסי מיהו שיטתו של רש"י דלכי הדרי מיירי הכא קשה דפשיטא שאין לך דבר עומד בפני התשובה וכתי' חטאתיו לא תזכרנה ביום שובו מרשעו ואמרי' במקום שבעלי תשו' עומדים אין צדיקים גמורי' יכולין לעמוד ואני מצאתי בספרי זוטא דמסיי' בה הכי וכן הוא אומ' ובאו לפניך כמבואר שם ושמעו אליך עמי יכול שומעים ועושי' ת"ל ואותם לא יעשו כלו' ואפ"ה קרי להו עמי ואותה נמי דמכילת' דפ' יתרו ויאמר אך עמי המה בנים וכו' מה ת"ל אך גלוי היה לפניו כלו' ואעפ"כ עמי המה הילכך אפי' בזמן ריחוקם לא מצית למימר לא עמי אתם אלא ע"כ הכי מדריש במקום שהיה ראוי ליאמר להם לא עמי אתם יאמר להם באותו פרק בני אל חי והכי איתא במדרש עת צרה היא ליעקב מתוך צרה רווחא שנאמ' כי עת צרה וכו' מתוך ריחוק קירב שנא' והיה במקום אשר יאמר להם וכו' אלמה משמע להו קרא דבאותו פרק יאמר

להם בני אל חי בעומדים במרדם והכי משמע בפ' האשה בפסחים שא"ל הקב"ה להושע עמוד ובקש רחמים על ישראל שגזרתי עליה' שלש גזרות בעבורך והיינו לא עמי אתם ולא רו רוחמה התחיל לברכן שנאמ' והיה מספר בני ישראל וכו' והי' במקום וכו' אלמא ביטול הגזרה היא אעפ"י שעמדו במרדן ויליף שאפי' הושע העבירם באומה אחרת אמ' לא עמי וחזר ואמר יאמר להם בני אל חי והיינו דקתני ר"מ ואומ' וכ"ת להכי כתיב בנים לומר שאם אי אתם נוהגים מנהג בנים אי אתם קרויין בנים מעליא ליתא כדפרשנו:

הסמיכות והתנופות וכו' תימה אמאי לא חשי' להו בסוטה ס"פ היה נוטל בהדי מילי דבין איש לאשה ומיהו אמתני' דהתם אין תימא דתנא ושייר מילי טובא אבל בתוספתא דהתם דקתני מילי טובא אמאי לא תני הני וכן במה בין כהן לכהנת אמאי לא חשיב הגשות וקמיצות:

חוץ ממנחת סוטה ונזירה שהן מניפות פרש"י שהן מניפות מנחתן בעצמן שמנחת' טעונה תנופה בבעלים ותימא הוא דמנח' נזיר מנחת נסכים היא שאינה באה בגלל עצמה אלא בגלל הזבח ותנן בפ' כל המנחות באות מצה לחם הפנים ומנחת נסכים אין טעונות לא הגשה ולא תנופות ותנופ' דכתיב גבי נזיר בשלמים כתיבא וכן מפורש בס"פ שלשה מינין הכהן נוטל את הזרוע בשלה מן האיל וחלת מצה אחת ורקיק אחד ונותן על כפי הנזיר ומניפן ונרא' דהכי גרסינן במשנתנו חוץ ממנחת סוטה והנזיר' שהן מניפות וכן מוכח מלשון התוספות:

וכתבו התוספת נראה דמהגשה ואילך מיירי בכהנים ואתו קראי דגמר' למעוטי כהנות דקש' דסמיכה לא שייכא אלא בבעלי חיים והו"ל למתני' בהדי מילי דזבח דהיינו הקבלו' אלא משום דסמיכו' ותנופו' איירי בישראל ולא במצו' כהונ' נקיט להו ברישא ומהגשו' ואילך מיירי בכהני' ואע"ג דתנופו' נמי שייכי בכהנים דיד כהן ויד הבעלים היא מ"מ קראי דמייתו מוכיחים דגבי תנופ' נפ"ל מבני ישראל וגבי הגש' מבני אהרן ומיהו ה"מ נמי לתרוצי דלהכי נקט להו ברישא משום דלא מתחלי עבוד' ולא אצטריך למעוטינהו אלא משום דס"ד שכשרו' בנשים כדכת' התוס' בסמוך ועוד נר' שהתוספות אתו לאשמועינן דמהגשו' ואילך מיירי בכהנים דוקא כדמייתי קראי בגמ' מבני אהרן לומר דבבמה משע' התר הבמו' דלא בעינן כהן ובגדי שרת כדתנן בשלהי זבחים שהאי כשר לעבוד' אף האשה כשרה דלא אמעיטה אלא מעבודת כהונה אבל סמיכות ותנופות איירי בישראל כלומר דמצות הבעלים ולא במצוה שבכהונה אחד הבעלים כהנים ואחד ישראל. וא"ת תנופה דכהן דמניח ידו תחת יד הבעלים מנ"ל שאינה כשרה בכהנ' דאע"ג דממעטינן קרא מתנופ' עצמן היינו דאין קרבן נשים טעון תנופת דבעלים אבל תנופ'

כהן דמצוה היא מנ"ל דלא מהניא בנשים ויש לומר דתנופה נמי לא אצטריך למעט אלא משום דאשכחן תנופה דכשרה בנשים והיינו תנופה דבעלי' דאילו תנופת כהן לא אשכחן בשום דוכתא דכשרה בהם וא"ת הגשו' מהי תיתי למכשר בהו נשים הא מ"ע שהז"ג הוא כדכתבו התוספות ואין לומ' דמחללי עבוד' דהא תנן דכל המנחו' באות לא הניף לא הגיש כשרו' וכיון דלא מעכבא פשיטא דלא מתחלה עבודה אי הגיש זר או אשה. וי"ל דס"ד שכהנ' שהגישה בדיעבד כשרה ואין לחזור הבשר ולהגיש כיון דכהנת היא ולא זר קמ"ל דלא מקיימא כלל מצו' הגשה אלא בכהן כשר אבל גבי סמיכה ותנופ' דבעלי' שאי אפש' לעשו' על ידי אחר הוצרכו התוספו' לתרץ דסד"א שכשרו' בהם וא"ת בשאר עבודו' נמי מנא ליה דמתחלה עבודה בכהנת נימא דמעוטא דבני אהרן לא אתא אלא לומר דלא מהני ויחזיר כהן ויקמוץ דאי לאו קרא הייתי אומר בדיעבד כשרה שהרי קרויה כהנים לאכול תרומה וקדשים והיה להם לתוספות לתרץ דלהכי אצטריך בהו עיכובא ויש לומר דלענין דלא אהנו מעשיהו לא צריכי קראי דקל וחומר הוא ומה הגשה דלא מעכבא לא מהניא בנשים עבודות דמעכבות לא כל שכן וכי תימא תנופות כהן שאינ' כשרה בכהנת וצריך לחזור ולהניף כהן אחר מנ"ל יש לומר דכיון דגלי קרא בהגש' דהויא מעבודו' שבכהונה בעי' כהן דוקא ואינה כשרה בכהנת ה"ה בתנופ' וא"ת בשאר עבודות דמעכבות כגון הקמיצות וההקטרות כיון דגלי קרא בחד מינייהו דמתחלה עבודה ה"ה בכולם ואמאי אצטריכו כל הני קראי וי"ל דלענין אחולי עבודה בעינן קרא בכל חד וחד ולא ילפי' מהדדי אבל במקום שאין חילול כיון דגלי קרא שאין העבודה כשרה בהם ממילא אית לן בכל עבודת שבכהונה ובהכי ניחא אמאי לא מייתי שאר עבודות דלא מעכבי כגון היציקות והבלילות הפתיתות והמליחות מנ"ל דלא מהנו בנשים אלא מדגלי קרא גבי הגשה ה"ה בכולהו ועוד יש לומר דבשאר עבודות המעכבות לא אצטריך קרא לומר שאינה כשרות בנשים אפי' בדיעבד דתיפוק לי' דאין ן בגדיהם עליהם וקרא כתיב והיו על אהרן ועל בניו בבואם לשרת בקדש והא דכתב התוס' דמיירי שלבשו את הבגדים אי נמי כיון שלא נצטוו לא כת' כן אלא לענין חילול עבודה דלא קים לן דמחלל עבודה אלא כהן ששמש במחוסר בגדים שנצטוה עליהם אבל דמקרי' עבודה פשיטא דלא מהניא כלל כל שלא היתה בבגדי שרת ואשה ליתה בבגדים דבהדיא כתיב והיו על אהרן ועל בניו:

והא דכתב התוס' דלא קתני הולכה הוה מצו התוס' לתרץ דהולכה לא חשיב דלאו מצוה שאי איפשר לבטלה היא כדאמרינן בפ"ק דזבחים שאיפשר בלא הילוך ששוחט בצד המזבח וזורק ולא חשיב הכא אלא מצות שאי אפשר לבטלן אלא דקשיא להו הא דכתב

דתיפוק לי' דמ"ע שהז"ג הוא ומשום פסול עבודה תנא להו א"כ ליתני עבודה דמפסלה בזר דבספ"ק דזבחים אמר רבי אליעזר הולכה בזר פסולה אפילו לר' שמעון דסבר שאין מחשבה פוסל בה:

והא דכתבו וזריקה בכלל הזאה קשה דאדרבה זריקה כתיבה בהדיא ובן צאן וזרקו בני אהרן אבל הזאה דבן עוף אתיא מק"ו ויש לומר דעיקר קל וחומר לאו מבן צאן אלא מתחילת עבודה לסוף עבודה ולאו מזריקה דוקא גמר אלא משאר עבודות כמו שאפרש בסמוך והזאה דאתי' מדרשא חביבה ליה למתני טפי:

והא דהקשו התוס' דמצות שהז"ג נינהו תימה לי דעיקרו של קרבן זמן גרם לו שאינו נוהג אלא ביו' ואעפ"כ נשים חייבו' בקרבן א"כ יהיו נוהגו' בה כל מצות שבקרבן ואין לומר דגוף הקרבן אפשר לעשות ע"י אחרים דבמצות שהז"ג פטור' היא לגמרי דהאי נמי בעי התו' למפטר אשה ממילת בנה למ"ד אינה נוהג' אלא ביום דהו"ל מצוה שהז"ג אע"ג דאפשר לעשות ע"י אחרים ועוד סמיכות ותנופות מיהת דמצותן בבעלים מאי קשיא להו לתוספות בהו דכיון דחייבינהו רחמנא בקרבן ממילא מחייבי בכל מצות שבו:

אי דפרה אלעזר כתיב בה הקשו בתוס' למ"ד לדורות בכהן הדיוט משום הכי אצטריך קרא למעט נשים וכו' ותרצו דה"פ מדאצטריך לרבויי כהן הדיוט מכלל וכו' ותימא דאי לאו רבוייא הו"א אלעזר דוקא השת' דאתרבו הדיוטות ה"ה נשים וי"ל דלההוא תנא נמי קשה והכי קאמר הזאות דמתני' דכשרה בנשים דהיכא כלו' היכא כתיבא מיעוטא דידהו דאי ליכא שום דוכתא אלא גבי פרה וע"כ כתיב בה מיעוטא דנשים א"כ אמאי אצטריך לרבויי הדיוטות לדורות תיפוק לי' דע"כ אלעזר לאו דוקא מדאצטריך למעוטי נשים אלא ע"כ פשיטא ליה לתנא בלא שום דרש' דנשים אינן כשרות בה ולהכי בעי הזאה דהיכא כלו' היכא כתיבא ומסיק דאתיא בק"ו דבן עוף ולא כתי' מיעוט' גבי פרה ולההוא תנא דאמר נדורות בהדיוט איש אותה גרסא דלא גריס רש"י היכא כתיב כלומר היכא כתיבה מ מיעוטא אלא דנקט הך לישנא הזאה דהיכא משום מ"ד אלעזר דוקא וגבי כהן משיח יש לפרש כה"ג דדברי התוס' ועוד נר' דבפרק כהן משיח לא אתרבי הדיוט אלא בדיעבד ובהא פשיט' דנשים מחללין עבודה דבשלמ' כשכשרה בהדיוטות ס"ד דנשים לא מחללי עבודה אבל במידי דאף כהן הדיוט פסול לא צריך לאשמועינן דנשים מחללת עבוד' תדע דמתניתי' לא קתני אלא מידי דנוהגת באנשי' דהיינו לכתחלה דקתני נוהגת באנשים ולא בנשים:

ומה בן צאן שלא קבע בהם וכו' וא"ת מה לבן צאן שכן קבע לו צפון וכי תימא היא גופה ניתי בק"ו דבן עוף שיקבע לו צפון אלא משום פרכא דטעון כלי דלא מהניא אלא להך

מילתא רבה כדכתבו התוס' ליתא דהתם מאיזהו מקום' דריש מעיקרא אותו דכתיב בבן צאן למעוטי אותו בצפון ואין בן עוף בצפון שהיה בדין וכו' ובתר דאיפריך ק"ו מכח פרכא דטעון כלי מוקי מעוט' דאותו למעוטי שאין פסח בצפון ומיהו מיעוט' לגמרי הוא והכי מתנ' בת"כ אותו בצפון ואין בן עוף בצפון ועוד קש' אהא דהקשו בתוס' שכן טעונה כלי נימא קמיצה תוכיח שאעפ"י שהוא בעצמו של כהן ולא קבע לה כלי קבע לה כהן וע"ק אמאי לא עבדינן ק"ו מהזאה לפרה שהיא בעצמו של כהן וכי תימא מה לפרה שכן טעונה עץ וארז ואזוב זריקה תוכיח ותיתי מביניא דתרוייהו וי"ל כיון דעיקר ק"ו הוי מדין צאן הקל שלא קבע כהן בשחיטתו ולא מצית למימר ומה זריקה הקלה דלא מצינו שום קולא בזריקה אלא הכי גמר שיהא בן צאן החמור כבן עוף הקל לא מצית לאיתויי מהזאה דפנים אלא מפרה ומבן צאן הילכך איכא למפרך מה לתרוייהו שקבע כהן כלי שחיטה וכן לא מצית לאיתויי מקמיצה דהויא עבודה שבמנחה אלא הכי אית למימר מנחה תוכיח ואיכא למפרך מה למנחה שכן טעונה לאחר שנקמץ הקומץ ובהולכתו ובהובאתו אבל כי פרכינן מה לבן צאן שכן קבע לו צפון איכא שפיר למימר מנחה תוכיח שלא קבע לה צפון כלל וכן פרה תוכיח:

והא דכתבו התוספות דעבדינן ק"ו מיניה וביה תימא דלכאורה איכא דיו אסוף דינא דכי גמרת סוף עבודה מתחלת עבודה דיו לסוף שיהא כחומר שמצינו בו והיינו זריקה דוקא ואם אמרת בזריקה שקבע לה כלי תאמר בהזאה דהיכא דההחומרא מעין הדין שאנו באים ללמוד אמרינן דיו שיהא כחומר שבו כדאמרי' בכיצד הרגל דא"ר טרפון אני לא אדון קרן מרגל ומה וכו' אמרו לו דיו לבא מ"ה וכו' מה ברשות הרבים חצי נזק אף ברשות הניזק חצי נזק ורבנן סברי דאפי' היכא דמיפרך ק"ו אמרי' דיו וכי תימא מפרה ילפינן דסוף עבודת' חמורה ואינה בכלי הניחא למ"ד לדורו' בכהן גדול אלא למ"ד בכהן הדיוט מאי איכא למימר וי"ל דלא אתי למילף אלא שלעולם סוף עבודה חמורה מתחלתה מק"ו דבן צאן ומה לי אם סופה טעונה כלי אף תחלתה טעונה. כלי ואעפ"כ החמיר בסופה יתר ממה שהחמיר בתחלתה אע"פ שלא קבע לה כלי אינו דין שנחמיר בסופה:

כף כף מסוטה ואם תאמר נהוו סוטה ונזירה שני כתובים הבאים כאחת דהוי כמו מיעוטא ולמה לי מיעוטא דבני ישראל ויש לומ' דסלקא דעתיה דשלמים מיהא ילפי' מסוטה בגזרה שוה דיד יד ואהני שני כתובים למעט שאר קרבנות שטעון תנופה כגון לוג שמן של מצורע ואשמו והבכורי' אך קשה דבכורים נמי ילפי' יד יד משלמים בפ' כל המנחות באות מצה ונגמר מסוטה שנוהגת באשה וי"ל דלא נלמדה גזרה שוה אלא

משלמים אבל גזרה שוה דסוטה משלמים לא נלמדה אלא ללמד על סוטה שהיא מניפה ועוד יש לומר דכף כף אצטריך לתנופ' בעלים דלא כתיב הכא אלא תנופ' כהן:

כהן מכניס ידו תחת יד הבעלים הקשו התוספות והא הוי חציצה ותרצו בלשון שני דהכא לא מיירי בשהכהן מניח ידו ממש תחת יד הבעלים אלא כלומר אוחז את הכלי מלמטה והבעלים מלמעלה דומיא דהא דתנן בבכורים מוריד הסל מעל כתפו ואוחזו בשפתותיו והכהן מניח ידו מלמטה ובספרים כתוב איפכא וטעות נפל בכולם והכי איתא התם במסכת בכורים והרא"ם זכרונו לברכה בנימוקי החומש הקשה גבי חוברין נמי לעביד בכי האי גוונא ואמאי אמרינן אין תנופה בחוברים ויש לומר דהכי קאמר אין תנופה מעכבת בכל החוברין אלא אחד על ידי כלם מניף תדע שאם לא כן כשהחוברים הם מרובים והכלי הוא קטן היכי נעביד וכי תימא מה בכך והא תנופה לא מעכבא הא קיימא לן כרבי זירא דכל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו אלא על כרחין אית לן למימר דאחד מניף על ידי כולם והרי אף בחוברין מועטין א' ע"י כלם וה"ה שאם רצה להניף כלם כאחד ידיהם זה בצד זה שפיר דמי ועי"ל דיד זה בצד זה א"א לצמצם שלא ירים א' מהם ידו קודם חברו והו"ל כשתי תנופות אבל כשידיה' זה תחת זה כלהו בבת א' הם מניפין אך ק' כיון דאתיא יד יד מנ"ל שלא יהיו יד כהן ויד בעלים שוין ואמאי תנן כהן מניח ידו תחת יד בעלים או תחת יד ממש או שהבעלי' אוחזין בשפתי הכלי והכהן למטה והא ג"ש ילפי דמיד כשהכהן מכניס ידו תחת יד הבעלים עיקר הגבהה בי' ולא בבעלים ואם הבעלים מגביהים אין שם תנופה דכהן וניחא טפי לומר שיכניס כהן מצד א' ובעלי' מצד א' ויגביהו כא' עי"ל דלא אשכחן תנופה אלא בכהן דכתיב והניף הכהן אבל הבעלים כתיב ידיו תביאנה שתהיה המנחה בידיו וכהן מניף לכך אמרו מכניס את ידו תחת הבעלים ומניף ומצאתי בירוש' בפרקי' וז"ל וכהן מניח ידו תחתיה ומניף ואין הדבר ברור מביא מפה ואינו חושש מביא כהן זקן ואפי' תימא כהן ילד אין יצה"ר מצוי לשעה ע"כ וזה שלא כדברי התוס' בלשון שני שבקרא שהבעלים אוחזין בשפת הכלי שא"כ לא היה צריך מפה ואין הדבר כעור ועוד איתא בירושלמי פ' היה נוטל ולקח הכהן מיד האש' מנחת הקנאות וכי על ידו הוא מניף ולא על ידה הוא מניף אלא מכאן שהוא נוטלה מתוך כלי חול ונותנה לתוך כלי שרת כלו' דמהיכא ילפינן דתחלתה בכלי חול דהיינו כפיפה מצרית ואי ס"ד שהבעלים אוחזין בשפת הכלים מאי קשיא ליה דמעיקרא היתה על כפיה דכתיב ונתן על כפה את מנחת הקנאות וכתיב ולקח הכהן מיד האשה ונותן על ידיו להניף אלא שהאשה אוחזת בשעת הכלי:

דף לז

כל מצוה שהיא תלויה בארץ וכו' חוץ מן הערל' והכלאי' כת' התו' בירוש' פריך אמאי לא תני חלה ומשני לפי שאינה בשל עכו"ם וכ"ת פטר חמור נמי אינה בשל עכו"ם ופריך מינה ההוא למאי דסלקא דעתיה מעיקרא דמשום דכתיב ביה ביאה היה פריך דפטר חמור נמי ביאה כתיב ביה ומסיק דתלייה היינו חובת קרקע ופטר חמור חובת הגוף ואם כן השתא לפי המסקנא מה לי אם אינה בעכו"ם הא מתניתין לא תלי לה אלא במצוה שהיא תלויה בארץ וי"ל דדמי טפי לחובת הגוף הואיל וגלגול העכו"ם גורם לפטור ולא קרינן ליה חוב' קרקע אלא משום דלא נתחייבו בחלה עד שיכנסו לא"י ואם תאמר מה הוכיחו התוס' בסמוך דערלה נוהגת בשל עכו"ם דמשמע אף בחוצה לארץ וכן בחדש הוכיחו דנוהגת בשל עכו"ם כיון דתני להו ולא תני חלה דילמא חלה שאני שאף בארץ ישראל עיסתו פטורה והטעם משום דראשית עריסותיכם כתיב דמשום הכי דמיא לחובת הגוף ובלא כן קשה מה היא דמייתו מגבינות העכו"ם שמעמידין בשרף ערלה דעל כרחין ההיא בארץ ישראל מיירי דאי בחוצה לארץ ספק ערלה היא ובח"ל מותר וי"ל דכך הם מוכיחין דמדקאמר חוץ מן הערלה דנוהגת בח"ל דבארץ קאמר בכל מידי דרבנן כעין דאורייתא בא"י תקון:

והא דכתבו התוס' ואין לומר לפי שאינה אלא מדרבנן תימא אמאי לא הוכיחו מגופה דמתני' דקתני חוץ מן הערלה וכו' ואמרי' הערלה הלכה והכלאים מד"ס וי"ל דכלאים יש לפרש דמשום הרכבת האילן קתני לה דקתני לוקין על הכלאים דבר תורה ומפ' לה בגמר' הרכבת האילן וערלה פלוגתא דאמוראי היא וסתמא דירוש' כר' יוחנן אבל התוס' הוכיחו לגמרא דידן אליבא דמ"ד דרבנן ואם תאמר טפי הו"ל דהא דלא תני תרומ' משום דאף בארץ נוהג מדרבנן כדאיתא בפ"ב דכתובות וכ"ת חלה נמ' פלוגת' היא בפרק יוצא דופן דאשכחינהו רב הונא בריה דרב יהושע לרבנן דאפי' תימא תרומה דרבנן חלה דאורייתא וי"ל דסוגיא דירושלמי כאן ובדמאי ובפ"ו דשביעית דבימי עזרא מאליהן קבלו עליה' את המעשרות ומייתי מדכתי' ובכל זאת אנו כורתים אמנה וכו' ופריך מה מקיים ר' יוחנן ואת בכורות בקרינו מכאן שקבלו עליהם וכו' ולא פריך מחלה דכתיב התם ואת ראשית עריסותיכם אלמא חלה נמי מאליהן קבלו עליהם ומיהו יש לדחות דלא פריך מחלה משום דפלוגתא היא:

והא דכתבו התוס' ואעפ"י שאין אנו יודעין בודאי יש לנו לילך אחר הרוב תימא דספק ערלה בח"ל היא ולא אזלי' בתר רובא אעפ"י שאנו יודעים בודאי שהיא של ערלה כדתנן

ובלבד שלא יראנו לוקט ואמרי' בגמ' דאמר ליה לוי לשמואל אריוך ספק לי ואנא איכול ורב אויא ורבא בר רב נחמן ספוקי מספקי אהדדי:

הרי תפילין ופטר חמור פרש"י פטר חמור בפטר רחם תלה רחמנא ותימא הוא במה איתלה בפטר רחם כיון דכתיב ביה ביאה אינו נוהג אלא בארץ:

החוקים אלו המדרשות פי' מדרשן של כתובים כגון רבויים ומעוטים כה"ג דרשי' בפ' אמרו לו החוקים אשר דבר ה' ביד משה לו החוקים אלו המדרשות אשר דבר זו הלכה וכו' המשפטים אלו הדינין פי' דבר הנלמד מדין ג"ש וכה"ג דרשי' בסוף הנחנקים למשפט זה הדין ומפ' כגון דין בתו מאנוסתו דג"ש גמירי לא אתיא הנה הנה אתיא תמה זמה ובעי למדרש כוליה קרא במצות הנוהגות בארץ דאית בהו מדרשות ודינין:

והרי שבת שנא' בו מושבות כתבו התוס' פי' בקונטרס דכתיב לא תבערו אש ולא נהירא דהא אצטריך לדרשא אחריתי ע"כ ותימא דמה בכך מכל מקום בכל מקום שאתם יושבים משמע ועוד קשה בגמרא דמשני שבת ק"ו היא מכל מקום נילף מינה ואע"ג דשבת חמירא מושבות ממושבו' ילפי' דהוי כעין ג"ש או גילוי מילתא וי"ל דכי פריך ר"ע והרי שבת היינו כלו' דע"כ מדריש בכ"מ שאתם יושבים אמטו להכי משני תמה ע"ע דע"כ לא מדריש כה"ג דלהא לא צריך קרא דק"ו הוא ומה מצוה קלה וכו' אלא ע"כ אית לך למימר דלא אתיא אלא דלא לבעי קידוש ב"ד כדאמרי' לקמן הואיל ובענינא דמועדות כתיבא ור"ע לא ס"ל הך דרשא דאצטריך הך דרשא דלא לבעי קידוש והתוס' הקשו דלמה ליה למימר דלהכי אתיא דלא לבעי קידוש ע"כ מדריש התם לדרשא אחרינא אבל אתה מבער במדורות בית המוקד דאין סברא דההיא אתי כר' ישמעאל ולא כר' עקיבא לכך פי' דקרא אחרינא הוא ואם תאמר אמאי לא הקשו התוס' מהא דאמרי' בפרק א' דיני ממונות מכדי שבת חובת הגוף היא מושבות דכתב רחמנא למה לי משום ר' ישמעאל אמר תלמיד אחד לפי שנא' כי יהיה באיש חטא משפט מות והומת שומע אני בין בחול בין בשבת ת"ל לא תבערו אש והק' שם בתוס' דהא אצטריך להא דדרשי' בפ"ק דשבת אבל אתה מבעיר במדורות בית המוקד ותרצו דהא מדכתיב מושבותיכם ולא כתיב מושבות והכא בסנהדרין דריש מדלא כתיב בכל גבולכם וי"ל דלא מייתי מההיא דר' ישמעאל קאמר לה ושמא ר' עקיבא לא ס"ל הכי אבל מההיא דשבת מייתי דדריש רב יהודה טעמא דמתני' דמאחיזין את האור במדורת בית המוקד מדכתיב לא תבערו ומדפ' מתני' סתמא משמע דהך דרשא לכ"ע אתיא והך דרשא דלקמן דלא תימא דצריך קידוש ר' עקיב' מפיק לה מקרא אחרינא כדמייתי בפרק יש נוחלין אפסקא דבנות צלפחד וידבר משה את מועד'

ה' את בני ישראל מועדי ה' נאמרו דצריכין קידוש שבת בראשית לא נאמר' דאינה צריכה קידוש ושם התוס' כתב דהא נפקא לן מבכל מושבותיכם ותרצו ע"ש:

במאי קמפלגי פי' בקו' מה ראה ר' עקיבא לחלוק על ר' ישמעאל ומשני בקרבי נסכים דמדבר פי' דר' עקיבא אית ליה דקרבי נסכים במדבר ומקשי' דבפ' השוחט והמעלה משמע דר' עקיבא לית ליה דקרבי נסכים במדבר אלא משום דדריש מושבותיכם בכל מקום שאתם יושבים משמע דהכי איתא התם ר' עקיבא אומר כי תבואו להטעינה נסכים לבמה קטנה הכתוב מדבר אתה אומר לבמה קטנה או אינו אלא לבמה גדולה פרש"י ואשמעי' דלא קרבי נסכים במדבר כשהוא אומר אל ארץ מושבותיכם הרי בבמה הנוהגת בכל המושבות הכתוב מדבר אלמא קרא דכל מושבותיכם אשמועי' דקרבי והיכי תלי הכא קרא בגמרא דגמר ר"ע דקרבי ונר' דודאי לפי המסקנא דהכא ודהתם עיקר טעמיה דר' עקיבא שחלק על ר' ישמעאל היינו משום דגמרי' גמר לה דקרבי והתם בברייתא הק' אי אינו אלא לבמה גדולה ולאסור מנחה בבמה קטנה בגלגל לומר דלא משתרי מאיש כל הישר בעיניו יעשה כשהוא אומר בכל מושבותיכם כם פי' לך הכתוב דלכך הוזכרה ביאה לומר שיהיו מותרים אחר כניסה אף בקטנה ומה שפי' רש"י שם או אינו ואשמועי' דלא קריבו נסכי' במדבר היינו מקמי המסקנא דמסיק התם כי הכא כשתמצ' לומר לדברי ר' ישמעאל לא קריבו נסכים במדבר לדברי ר' עקיבא קריבו נסכים כלו' דבהא תליא פלוגתיהו השתא מתפרשא מתניתא כמו שפירשתי:

הואיל ונאמרו ביאות בתורה סתם וכו' אף כל אחר ירושה וישיבה וא"ת ברכו' וקללות נאמרה בהם ביאה ותנן בפ' אלו נאמרין משעברו ישראל את הירדן באו להר גריזים ולהר טבל וכו' וקרא כתיב וה"ה בעברכם את הירדן תקימו וכו' וכ"ת הא גלי קרא בה מיד א"כ נילף מינ' לבעלמא כ"מ שנאמרו ביאות סתם ואיתא בירושלמי דסוטה להאי תנא דבי ר' ישמעאל דדכוותה לא נאמרו ברכות וקללות אלא לאחר י"ד שנה התיב ר' חנניא קומי ר' מנא והכתי' והיה בעברכם את הירדן תקימו וכו' א"ל אבנים הקימו אותן מיד ברכות וקללות לאחר י"ד שנה נאמרו:

אף כל לאחר ירושה וישיבה הק' בתוס' מאותה שאמרו שלא הקריבו אלא פסח א' בלבד והק' למה לא עשו ותרצו כלשון שני לפי שהיו רובם ערלים וקש' דכל יוצא מצרי' מולי' דכתיב כי מולי' היו כל העם היוצאים ודור המדבר לא מתו בשנה אחת דבכל שנה היו מתים לפי חשבון כדאמרי' בפ' יש נוחלין גבי ט"ו באב יום שכלו בו מתי מדבר והביא שם רשב"ם ממדרש איכה שבכל ט' באב היו מתים ט"ו אלף ופרוטרוט וגם אותן שנולדו אחר שיצאו צריכין י"ג שנה עד שיבואו לכלל מצות שיכנסו במנין רוב ובאותן השנים

למה לא עשו פסח וי"ל דתיכף בשנה שניה נולדו להם בנים ועבדים ומילת בניו ועבדיו מעכבתו דדרשי' בפ' מי שהיה טמא ומלתה אותו אז יאכל בו מלמד שמילת זכריו ועבדיו מעכבתו מלאכול ובפ' הערל אמרי' דמעכבין אותו בין בשעת עשיה בין בשעת אכילה והא דכתב התוס' ומ"מ אינם חוטאים במה שלא עשו אותו תימא היאך איפשר לומר כן אדרבא אם יעשו היו חוטאים והמעוט שבהם הרי כתב התוס' שהם נדחין על ידי הרוב וגם מה שכתבו וא"ת למה לא מלו אין ענין קושיא זו לכאן ושמא לפי שכת' דזהו גנותם שהיו ערלים ואע"ג דמ"מ אינם חוטאים במה שלא עשו דאונסים הם שהרי ערל אסור באכילת פסח מ"מ זהו גנותם דערל מאיס כדאמרי' בפי' מי שהיה טמא ערל שמתו אחיו מחמת מילה דאי כתיב ערל ולא כתיב בן נכר הו"א שאני ערל דמאיס אבל בן נכר לא מאיס הילכך אם היו נדחים מחמת דבר אחר לא היה גנותם ולפי שהוקשה להם דהאי בשנים הראשוני' שהם בעצמן מולים היו אלא שמילת זכריהם מעכבתן לא מקרו מאיסי לכך הוצרכו לומר דמטעם אחר הוו גנותם דמי גרם להם שלא מלו שלא נשבה להם רוח צפונית והיינו לפי שהיו נזופים בעון מרגלים וקשיא לי הא דאמרי' בעלמא דלא נשבה להם רוח צפונית כי היכי דלא לבדרו ענני כבוד וא"ת רובן ערלי' למה ידחו את הפסח לגמרי ולא יעשו מולים לעצמן דבפ' כיצד צולין איפליגו רב ושמואל ברובן זבין ומיעוטן טמאי מתים דאמר רב אותן טמאי מתים אינן עושים לא את הראשון ולא את השני דכל היכא דלא עבדי צבור בראשון לא עביד יחיד בשני ופריך ליה שמואל ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו מאי עבדת ליה ואמר לו רב כי הוו כולהו זבין מה עבדת לה אלא היכא דלא אפשר לא איפשר משמ' דרובן זבין אינן מעכבים את המיעוט דבמועדו כתיב וזבין כמאן דליתנהו דמי ודוקא טמאים אזלינן בהו בתר רובא שיהיו קרוב בטומאה שהותר' אצל קרבן פסח אבל רובן זבין או ערלים או בדרך רחוקה מנין לנו שיעכבו את המועט והתם מוכרח שאותן שבדרך רחוק' כמאן דליתנהו דמי אף אלו כמאן דליתנהו דמי ושמא דאפי' תימא דזבין וערלים לא מעכבו אלו שמילת עבדיהם ובניהם מעכבתן כיון דגברא חזי מעכבין ע"י המיעוט דלא מקרי קהל:

מה מלך דלכבוש לאלתר תימה דהא אמרי' דבכורים מתהני לאלתר ומאי פריך נמי ואידך ועוד אדרבה תקשי להא דאין זה ק"ו דחלה תוכיח ונראה דמה לחלה שכן טובלת שאם אכל עד שלא הפריש חייב מיתה מה שאין כן בבכורים שאם לא קרא שם בכורים הפירות מותרים באכילה ומלך אע"פ שנצטוו בכניסתן לארץ מ"מ אינו מעכב וכמה שנים אשתהו שלא המליכו ואף כששאלו מלך היה שמואל מקנתרן בדברים וא"ת מה לבכורים שכן מתהני וי"ל דטעמא דמתהני דקאמר לעיל היינו דמדקא' רחמנא ראשית

בכורי אדמתך תביא משמע עד שלא תהנ' אתה ממנו הבא חלק גבוה בראשונה וסברא הוא דכל שהוא בא ליהנות ממנה מביא ואידך ק"ו הוא ומה מלך שכל עצמו אינו אלא ללחום מלחמתן של ישראל והוא מלחמת מצוה של א"י ואחר כיבוש וחילוק אין לעולם צורך בו ואע"פ כן אמרה תורה לאחר ירושה וישיבה בכורים דנהי דמתהנו לאלתר מ"מ בתר ירושה וחילוק שהיא מנוחה מתהני טפי לא כ"ש והוי דומיא דתרומות ומעשרות ואהא קאמר מידי דהוה אחלה דתיכף להנאתה מחייב:

מושב דכתב רחמנא גבי מצה ומרור וכו' ק"ל נימא דאצטריך לכדדרשי' בפ' כל שעה מנין דאין אדם יוצא ידי חובתו בפסח במצת בכורי' דכתיב מושבותיכם מצה הנאכלת בכל המושבות ודברי התוס' לפי מה שכ' בספרים קשה להולמן:

ממחרת הפסח אכול מעיקר' לא אכיל פר"ת דהאי ממחרת הפסח דהכא היינו ט"ו דניסן וק' לדבריו היכי דייק גמרא ממחרת הפסח אכול מעיקרא לא אכול אלמא אקריב עומר והלא אין עומר קרב אלא ביום ועוד קשה היכי ס"ד דט"ו קאמר דאכול מן הישן א"כ מאי ממחרת הרי גם בגילה אכלו מצת מצוה וצריך לומר דהכי דריש קרא היו אוכלים והולכי' מן הישן עד ממחרת הפסח ועד בכלל ולא היו רשאים לאכול חדש דאכתי לא אקריב עומר אבל בעצם היום הזה דהיינו י"ו אכלו חדש ושמא דהכי דייק עד ממחרת הפסח אכול ישן לפי שאסורין בחדש שמא מעיקרא לא אכול חדש ודוחק ור"י ז"ל פי' דע"כ ממחרת אכילת הפסח קאמר דהיינו ט"ו דהא אין לחלק בין ט"ו לקודם ט"ו וההיא דפרש' אלה מסעי י"ל ממחרת שחיטת הפסח ולשון תורה לחוד ולשון נביאים לחוד ולשון חכמים לחוד ונר' שבכל מקום לא נמנעו חכמים לקרא ליום ט"ו פסח כאותה ששנינו במגילה בפסח קורין בפרשת מועדות וכן שנינו ערבי פסחים סמוך למנחה לא יאכל אדם עד שתחשך וליום שחיטת פסח עצמו קרי ליה ערב הפסח דהיינו יום ט"ו שהוא י"ט ואז זמן אכילתו שתחילתו לא בא אלא לאכילה ולא דמי לשאר זבחים שהעיקר תלוי בא מורי' כדתנן נטמא החלב והבשר קיים זורק את הדם ובמוקדשי' אינו כן וכו' ומה שכתב באלה מסעי ממחרת הפסח יום חמשה עשר עצמו זהו פסח מצרים שלא נהג אלא אותה הלילה דכתיב ואכלו את הבשר בלילה הזה ולא היה להם י"ט שלא נאסר במלאכה כלל להכי קרו ליה ממחרת הפסח דהיינו מחרת ליל אכילת הפסח אבל לדורות שעשאו הכתוב י"ט ונאסר בעשיית מלאכה יום ראשון כולו קרוי פסח דלעולם כבוד יום עדיף ולפר"ת יקשה הא דפריך בירושלמי ויבא עשה וידחה לא תעשה דכיון דמצי לקייומי לעשה בישן אמאי ידחה לא תעשה והא דתרצו דאין עשה דקודם הדבור דוחה ל"ת דאחר הדבור תימה דבפ"ק דיבמות פרכי' מה לפסח ומילה שכן ישנו לפני

הדבור ולהכי דחי לא תעשה דשבת אלמא דלפני הדבור עדיף טפי ומצאתי בירושלמי פ"ב דחלה והתם פריך מ"ד דאף מה שמצאו מן הישן אסור לפי שלא היה לו מי שיתירנו עד שיבא עומר הבא ואהא פריך אם כן מעתה לא יאכלו מצה בלילי הפסח א"ר יונה מן דנפקית תתית דלא אמר ליה שניא היא שמ"ע דוחה ל"ת ואותה תשובה דמעשה קודם הדבור ליתא התם והא דתרצו עוד גזרה כזית ראשון אטו כזית שני אשכחן כה"ג דגזור גבי יבמה שהיא מחייבי לאוין כעין אלמנה לכ"ג ממזרת ונתינה וכיוצא בהם שהיה בדין שיבא עשה דיבום ולדחי לא תעשה אלא אמרי' בפרק כיצד גזרי' ביאה ראשונם אטו ביאה שניה:

צא מהם ל"ג למפרע הק' בתוס' לאותם שפי' לבד מאותו יום דלא הוי כמו בעוד שלשת ימים דיוסף דכתיב ויהי ביום הג' וקשה דהא נמי יש לפרש ימים שלמים וקרא לביום השלישי שלישי למנינם קאמר וי"ל דמכל מקום לא הוי כי התם דביום ג' חשיב ליום שנתיחד הדבור והכא הוי יום ד' ליום שפתר וקרי ליה יום ג' למנין הימים וקשה דאשכחן כה"ג בפ' ר' עקיבא גבי פלוגתא דר' יוסי ורבנן בפולט' ביום הג' ש"ז דר' יוסי סבר והיו נכונים לג' ימים דאמר משה שלמים קאמר ופרכי' והא כתיב והיו נכונים ליום הג' שאמר הקב"ה למשה ומשני יום א' הוסיף משה מדעתו ופרש"י ומשה לא אמר ליום הג' אלא לשלשת ימים וקרא דכתיב ויהי' ביום הג' בהיות הבקר שלישי לימים שלמים שלילם עמם קאמר אלמא שפיר דרשי' ג' ימים שלמים ויום ג' לימים שלמים:

והא דמייתי התוס' מהא דאמרי' בערכין שש לנמכר ושבע לנרצע דאפי' קשה דאפי' תימא שבע לנרצע בתחילת שבע קאמר מ"מ בשנה שבע מיירי דשש שנים דעבד אינם כסדר השנים שאנו מונין ליובל מר"ה וכשפגע יובל בשנה השביעית כבר נכנסה השנה ומקץ שבע היינו בשנה האחרונה של שבע דהא לא כתיב מקץ שנה ז' אבל כאן בסוף יום שני עדיין לא נכנס יום שלישי והיכי מצי למימר מקצה ג' ימים ועוד ק' דאי איפשר לפרש שבע לנרצע בשפגע יובל בתחילת שבע דאין אז דנרצע דהא דרשי' לעיל אם אמור יאמר העבד עד שיאמר בסוף פרוטה אחרונה ואז אינו נקנה ברציעה דהשתא מכור כבר יוצא שאינו מכור אינו דין שלא ימכר ובפ' בתרא דערכין איפליגו רב ושמואל במוכר שדהו בשנת היובל עצמה ואפי' לרב דאמר מכורה יוצאה הכא מודה דבעי' אהבתי את אדוני את אשתי וכו' וליכא ורש"י ז"ל פי' דההיא בשבע לנרצע שפגע יובל שנה שמינית לרציעתו ולא הבנתי למה צריך למנות שבע לרציעה שאם בא יובל בשנה ראשונה נמי יוצא הוא:

דף לח

שאין איסורו איסור עולם פי' בקו' אלא כל יום בלבד וכו' ולפי זה אתיא כר' יהודה וכו' ואיכא למ"ד התם האיר המזרח מתיר לשון התוס' וקשה דלהך תנא נמי מתישב שפיר דבזמן המקדש לכ"ע העומר הוא המתיר והרי יש היתר לאיסורו וי"ל דכיון דשלא בזמן המקדש המזרח מתיר תו לא מקרי יש היתר לאיסורו מפני העומר דאין העומר מתיר אלא איסור שלא יאכל משלא האיר המזרח אבל לר' יהודה ניחא דאם לא היה העומר היה אסור כל היום דדריש עד עצם היום הזה והעומר הוא המתיר מקצתו של יום:

והוא הדין בערלה בשתים פי' בקו' וכו' ופי' ר"ת דערלה זו בשנה רביעית קאמר דיש היתר ע"י פדיון ותימה אכתי בשלשה שנים הראשונים אין היתר לאיסורן וכי תימא דלנטע רבעי קרי הכא ערלה דאפי' תימא דערלה בג' ראשונים נוהגת משלש נטע רבעי לא מצינו בו אלא שתים קשה דאי נטע רבעי גרידא בעי למילף איכא למפרך מה לחדש שכן יש זמן לאיסורו ואין לו היתר בתוך זמנו תאמר בנטע רבעי דשמיה בידן שיכול לחללו ולאוכלו ועוד שיכול להוליכו ולאוכלו בירושלים כדתנן כרם רבעי היה עולה לירושלים מהלך יום א' לכל רוח כדמפ' בפ"ק דביצה כדי לעטר שוקי ירושלים בפירות ועוד קשה דפשיטא דאינו אסור בהנאה קודם חילול דדוקא ערלה דחשיב בפ' כל שעה וערלתם ערלתו את פריו וכתיב ג' שנים יהיה לכם ערלים אבל בשנה רביעית לא מצינו בו איסור הנאה ותדע דבפ' האיש מקדש אמרי' דרבעי אתקש למעשר לד"ה וכר' יהוד' דאמר מעשר ממון הדיוט הוא ובמעשר לית בי' איסור הנא' והא דכתב ועוד אור"י דאאילן קאי וכו' לא תקשי אמאי לא נפר' כן בדברי רש"י דאין איסורו איסור עולם אאילן קאי כמו שפי' ר"י ז"ל דלרש"י דמפ' יש לו היתר בעומר מה שאין כן בערלה קשה דאיכא נמי שלש איסור הנאה ואיסור עולם בפירות שני ערלה לכך מפ' ר"י ז"ל דיש לו היתר היינו האילן אבל היתר עומר לא חשיב דלמ"ד האיר המזרח מתיר לא הוי היתר והיינו דכתב ולפי זה אתי אפי' למ"ד וכו' כלו' העומר מתיר איכא תלת אלא דבפלוגת' לא קמיירי:

והא דכתב התוס' וא"ת טבל ותרומה נילף בק"ו ותרצו דטבל כיון דאיסורו אינו אלא מחמת תרומה ומעשר לא חמירי מיניה וקשה דע"כ חמירי דטבל ליתיה בשאלה ותרומה ומעשר איתנהו בשאלה וי"ל הא דאיתנהו בשאלה היינו שיחזרו לטבלן כמו שהיה וכאילו הוא מדומע אך קשה למה לא תרצו התוס' דהיכי תיסק אדעתין שיהי' טבל נוהג בח"ל אם תרומה אינה נוהגת דהא איכא למפרך שכן איתה בשאלה וי"ל דאדרבה נימא דאף תרומה תנהוג כיון דטבל מחמת תרומה הוא וכי מתשיל עליה לטבליה הדר אבל קשה אמאי לא תרצו התוס' מה לחדש שכן לא הותר תוך זמנו תאמר בטבל שיש לו

היתר לאלתר ע"י תיקון ואין לומר דטבל לא נאסר אלא מחמת תרומה שבו כמו מדומע וכשמתקן חל איסורו על אותה הרומה ואין לו שוב היתר דהא מ"מ יצא מידי איסור טבל שאסור אף לכהנים והשתא תרומה חזיא לכהנים וזו שכתב שיש לה היתר ע"י שאלה ק"ק דבריש נדרים לא חשיב דבר שיש לו מתירין תרומה וחלה דהא נדרי הקדש הם ואין נשאלין עליהם אלא מדוחק אלא דיש לחלק דלענין דבר שיש לו מתירין לא חשבינן כיון דלכתחלה לא שיילינן עלייהו אבל לענין פרכא פרכי' שיש בתרומה קולא משא"כ בחדש ומיהו עוד ה"מ למפרך שכן מותר' לגבוה מש"כ בחדש דאסור להקריב ממנו קודם העומר דתנן פ' ר' ישמעאל במנחות אין מביאין מנחות ובכורים קודם לעומר ואם הביא פסול ועוד הוה מצי למפרך שכן לא היה לו שעת הכושר תאמר בטבל שהיה לו שעת הכושר קודם מירוח שיהא אוכל והולך עד שלא נמרח דדגנך כתיב ובגורן תלה רחמנא כדאמרינן בהשוכר את הפועלים ואוכל אכילת עראי ומאכיל לבהמה ולחיה ולעופו' עד שימרח:

השמטת כספים חובת הגוף פי' בקו' וכיון דחוב' הגוף הוא נלטוו עליה אף במדבר והקשו בתוספות היאך נוכל לפ' שתנהוג במדבר והלא דין שמיטו' אינו אלא לאחר ירושה וישיבה כדאמרי' בסוף פרקין גדול ת"ת שקדם לשמיטה ס"א שנה עכ"ד וא"ת מאי מייתי מההיא דלפי המסקנא א"ש דדרשי' בזמן שאי אתה משמט קרקע אי אתה משמט כספים והשמטת קרקע לא נהגא במדבר אלא לאחר כיבוש וחילוק להכי קתני שקדם לשמיטה ס"א וי"ל דהכי מקשו א"כ דלרבנן דלית להו היקשא דרבי ושביעית בזמן הזה דאורייתא אע"ג דאין אתה משמט קרקע כדמוכח בהשולח דמוקי מתני' דהתקין הלל פרוזבול בשביעית בזמן הזה ורבי היא אלמא רבנן לית להו היקשא א"כ לרבנן שמיטת כספים נהגא במדבר והא קתני שקדם לשמיטה ס"א שנה מי נימא דלא אתיא כרבנן:

והא דפי' התוס' ז"ל דעיקר הקושי' חובת הגוף היא ופשיטא דנהגא אף בח"ל ומשני וכו' ת"ל כי קרא שמיטה וממקרא זה מפיק לה לר' אליעזר לשון התוס' פי' לפי' דלשיטתם דפריך פשיטא הוה סגי במה שיאמ' מהו דתימא במקום וכו' קמ"ל ולמה לי לאיתויי קרא דכי קרא שמיטה וצ"ל לשיטתם דאע"ג דהא שני דטובא קמ"ל בעי לתרוצי דלא תימא ר' אליעזר גופיה מנ"ל אבל לרש"י ניחא טפי שהוא תרוצא דפרכא דפריך ואימא וכו':

והא דמייתי הא דפי' רש"י בפרק השולח אין ענייני לכאן ונר' בשיטת רש"י דפריך הא נמי נצטוו במדבר אי איפשר ליישבה כפי' של ר"ת דשמיטת יובל אתקש לשמיטת שביעית מאי משני דלא נהגה במדבר משום דאתקש ליובל דשמיטת יובל גופה בכה"ג דחוי חובת הגוף כגון שילוח עבדים אכתי לא ידעי' דלא נהגא במדבר כדפריך בסמוך שילוח

עבדים חובת הגוף היא ואימא אחד שמיטת היובל ואחד שמיטת שביעית חובת קרקע אינה נוהגת במדבר חובת הגוף נוהגת אבל לשיטת התוס' דעיק' קושיא הוי פשיטא דנהגה בח"ל משני שפיר סד"א לא אתקש אלא שמיטת קרקע לשמיטת כספים ואידי ואידי שביעית ת"ל כי קרא שמיטה וכו' ולא בעי השתא לאוכוחי דשמיטת כספים אינה נוהגת אלא מהדר לתרוצי דרבותא קמ"ל:

ההוא למעוטי זרעים שבח"ל כתבו התוס' אבל זרעים לא מצו למילף מק"ו דחדש דאינן אסורין בהנאה ותימה דמכל מקום אתי בק"ו דחדש שאין איסורו איסור עולם ויש היתר לאיסורו ויש לומר דמה לכלאי זרעים שמותרים באכילה דתנן בפ"ח דכלאים כלאי זרעים מותרים באכילה וכל שכן בהנאה והא דכתבו התוס' אינם אסורים בהנאה ה"ה דמותרים באכילה אלא לישנא דגמרא לקמן נקט דאמרי' כלאי הכרם דבארץ אסורים בהנאה בח"ל גזרו בהו רבנן ואגב דנקט גבי כלאי הכרם איסור הנאה נקט גבי זרעי' היתר הנאה:

לא קי"ל כר' יאשיה וכולי פירש בקונטרס לא ידעינן מהיכא נפקא וכולי ונר' דהא דבעי וכולי לשון התוס' ונר' דאין זה ענין למה שרוצין לתרץ אלא הוצרכו התוס' לפרש דמתחייב בשני מיני זרעים לדרוש הכתוב לא תזרע כרמך כלאים דמשמע דבעי שיהיו כלאים קודם שיבואו לכרם וא"ת והרי כ' הכתוב לעיל בהך דרש' דשדך למעוטי כלאי זרעים היינו כלאי הכרם וי"ל דמכל מקום אי משום כלאי זרעים גופיהו לא מחייב היכי ממעט משדך והיכי קאמר למעוטי כלאי זרעים הל"ל כלאי הכרם אלא ע"כ משום כלאי זרעים נמי מחייב והיינו דקאמר למעוטי זרעים דכלאי הכרם משום כלאי זרעים הוא דמחייב שתים ואם תאמר אמאי לא ממעט ליה מכרמך דמירי בכלאי הכרם לגמרי ויש לומר דכרמך אצטריך לומר שאם היה כרם של אחרים אינו אוסר דההוא מסברא בעלמא הוא דתנן בפ"ח המסכך את גפנו ע"ג תבואתו של חבירו קידש וכו' ובהא דכתבו התוספות דדייק בהדי כרמך לא תזרע כלאים קשה א"כ מנ"ל הא דדייק רש"י דבעי' מפולת יד מדכתיב לא תזרע דע"כ זריעה לא קאי אלא אשני מיני זרעים דאי אחרצן קאי נימא חרצן וחטה הוו כלאי הכרם אלא ע"כ הכי משמע ליה בהדי כרמך לא תזרע אם כן חרצן במפילת יד מנ"ל והר"ן ז"ל כתב מדלא כתיב כרמך לא תזרע כלאים וק"ל דאדרבה אז א"ש מדכתיב כרמך לא תזרע דאי ס"ד לאו בחרצן מיירי הול"ל בכרמך מאי כרמך אלא כרמך גופא לא תזרע החרצן כלאים ועוד התם זריעה באמצע משמע דקאי אלפניו ואלאחריו אבל השתא דכתיב זריעה תחילה אכרם לבד קאי וי"ל דדייק מדכתיב כרמך ולא כתיב הכרם דלמעוטי ח"ל לא אצטרי' כרמך מיוחד לא ישאר בו כלאים שהם שני מינין:

דף לט

מכלל דהנך אפילו בחדא נמי ואם תאמר ומעיקרא היכי ניחא ליה מתני' גופה דכל העושה מצוה א' והא רובה עונות נינהו וע"כ ביתרה קאמר ומה מחדש ר' יהודה ועוד מה צריך לומר ודומה כמי ששרף וכולי ויש לומר דמעיקרא ס"ד דמצוה א' היינו שלא עשה רק מצוה א' ולא חטא וכגון דתינוק שנשבה לבין העכו"ם דאנוס הוא אי נמי י"ל מתני' דאזדי להו מחצה זכיות במחצה עוונות ופשא ביה חד מצוה וקשיא ליה מתני' דאלו דברים דמשמע הני אין אחריני לא והיכי תנן דמשום אותה יתירה מטיבין לו ומשני לאו משום אותה מצוה לבדה אלא שנצטרפה עם כל אותם מצות ועושה צדיק גמור כמי שקיים כל התורה כולה ואם תאמר אמאי לא משני דהנך אוכל פירותיהם והקרן קיימת לו לעולם הבא אבל שאר מצות כי אכיל בעולם הזה מדידיה קא אכיל אלא שיש בה לאכול ולנחול עולם הבא:

שאם היתה שקולה מכרעת כתבו התוס' בלאו הכי אמרי' ורב חסד מטה כלפי חסד וקשה אמאי לא קשיא להו כי אמרי' דהעושה מצוה א' יתירה על זכיותיו אלא פשיטא דלעניין מטיבין לו וכל הני מילי לא סגי במחצה על מחצה א"כ מאי קשיא להו הכא דאם היתה שקולה מכרעת דהא חשיבא במצוה יתירא ונר' דבלאו הכי קשה היאך מכרעת והלא שיקול זה אינו במנין זכיית ועונות דאין סברא דמצוה קלה שהיא כאיסר תהא שקולה כחמורה שבחמורות וכן בעוונות הא איכא עשה ול"ת כריתות ומיתות ב"ד דפשיטא דלפי חומרתן שוקלין אותם כדאמרינן בפ"ק דר"ה וכיון שכבר באו בכף מאזנים ונמצאו עין בעין ולא היה בכף זכות להכריע עין אחד מ"ט אמרינן אם היתה שקול' מכרעת אלא ע"כ צריך לומר דלא חשיב אותה מצוה כמצוה יתירה לענין שיאכל משבחן בעה"ז והקרן קיימת לע"ה שלא תשאר בינוני אמטו להכי הקשו דבלאו הכי קי"ל מטה כלפי חסד והוא יאכל מפירותיהן בעה"ז כולה מילתא דרבי יעקב מפורש אצלנו במקום אחר:

כל זמן שרטיה זו ע"ג מכתך וכו' ואם תאמר לרב יוסף דמפרש בפרק היה נוטל ברייתא דר' מנחם בר יוסי דתניא תלה הכתוב את המצוה בנר ואת התורה באור וכו' דתורה בין בעידנא דעסיק בה בין בעידנא דלא עסיק בה מגינה ומצלה היכי אמרינן הכא דאי מעבירה מעלה נומי וי"ל דהך פליגא אדרבי מנחם בר יוסי אי נמי הכא מיירי בפורש מן התורה דאמרינן בספ"ק דחגיגה איזהו מעוות שאינו יכול לתקון זה ת"ח הפורש מן התורה:

מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה ובעכו"ם איפכא דמצרפה למעשה דכתיב מחמס אחיך יעקב וקשה לי דבריש פרקין אמרי' גבי עכו"ם יורש את אביו דבר תורה

דכתיב כי ירושה לעשו נתתי את הר שעיר ודילמא ישראל מומר שאני ואע"פ שחטא ישראל הוא ועוד ק' דילמא התם כדרב הונא שעבר עבירה ושנה בה ושמא כבר עבר על הרציחה פעמים הרבה וכדדרשי' כי עיף אנכי וכתיב כי עייפה נפשי להורגים ומיהו בגמרא הכא לא משני הכי דדוקא כשנאנס ולא עשאה הוא דקאמרי' דמצרפה וזה עדיין לא באת מעשה לידו אבל מ"ש נאנס כדאמרי' במדרש וינשק לו נקוד עליו וכו' וע"ק מנ"ל לצרף הקב"ה מחשבה של רציחה למעשה דילמא לא נענש אלא על השטימה שהוצרך לגלות אצל לבן כמה שנים וכן ממה שאמר במדרש ששגר את אליפז ונטל ממונו ושוב נתן חתיתו עליו בחזרתו דכתיב וירא יעקב מאד ויצר לו ובירושלמי דפ"ק דפאה מצאתיה בלשון הוה שנא' מקטל מחמס פי' דלעיל מיניה כתיב למען יכרת איש להר עשו מקטל וכתיב מחמס אחיך יעקוב ונר' דדייק דאמרינן בברייתא דל"ב מדות שהגדה נדרשת בהם מנין שדורשין מנגד בהגדה דכתיב יען אשר הטובות וכו' בנים רבעים ישבו לך על כסא ישראל כנגד ד' דורות שהכרית לירבעם אף כאן כנגד חמס יעקב למען יכרת איש מהר עשו מקטל אלמא חשיב כמי שהרגו ונראה דלהכי חשבינן בעכו"ם איפכא לפי שהם למודי הרע ומחשבה רעה הקב"ה מצרפה להם למעשה וכדרב הונא דהותרה לו אלא דבישראל דוקא היכא דשנה בה אבל בעברות מחולק' לא מטעמא דאמרי' בס"פ הנשרפין איסורי הוא דקטעי' אבל עכו"ם כזבין קעביד וכולהו הותרו אצלו וה"ה ישראל מומר שהפקיר עצמו לכל עבירות שבמחשבה ובהכי ניחא דא' עכו"ם וא' ישראל מומר דייניגן ליה כמי ששנה בחטא ולא בעינן באותה עבירה ולענין מיתה בהסתה לחוד' וקבל אעפ"י שלא עבר מרבי' בפ"ד מיתות דחייב דכתיב לא תאב' לו הא אבה ושמע חייב ומוקי לה רב אשי בישראל מומר לפי שכבר הופקר לכך ומיהו בעכו"ם נמי אשכחן קרא אחרינא דכתיב ארמי אובד אבי ואמרי' בספרי העלה עליו הכתוב כאילו עשה וכן דרשו בילמדנו מכאן שאמירה כמעש' שאמר יש לאל ידי והעלה עליו הכתוב כאילו עשה וכן לענין מחשבה טובה בישראל אנן סהדי דאם לא נאנס היה עושה אותה אבל עכו"ם לא וכה"ג אשכחן דמפליג בין ישראל לאומות בפ"ק דבתרא בההיא דסלע זה לצדק' שיחיו בני ופרש"י ישראל דעתן לשמים אבל עכו"ם כיון שלא נתקיימ' מחשבתו מיד מתחרט ובפ"ק כתב התוס' והא דתנן אל תהיו כעבדים המשמשי' את הרב וכו' היינו באומו' שתוהי' על הראשונות אכתי קשה דילמא משום דשנה בה הוא כדאשכחן דכתיב והוא עיף לכך נרא' עוד לפרש דאזרע יעקב ועשו קאמר כדמסיים ביום עמדך מנגד ביום שבות זרום חילו וכו' וכתיב גם אתה כאחד מהם והיינו דאמרו שם וכי הרגו ללא שחשב עליו להרגו והעלה עליו הכתוב כאילו הרגו והיינו מדמסיים ביום עמדך מנגד שאמרו שם שהלכו

וישבו מנגד ברחוק מיל כענין שנא' הרחק כמטחוי קשת וכו' וכן הוא אומר ולא תעמוד על הפרק להכרית את פליטיו משמע שהיו שומרים לזנב הפלטים והכתוב הגיד שלא הרגו ביום עמדך מנגד כלו' בשב ואל תעשה ביום שבות זרים חילו וכו' גם אתה כאחד מהם כלו' מעלה אני עליך כאילו אתה מהעוש' מעשה ממש אלמא מחשבה שלהם צרפה הקב"ה למעשה כלו' כאותן עבדים שהם האומות שאם לא נתקיימה מחשבה מתחרטין והא דמייתי מדריוש מדלא כתיב ושזביה תימה הוא אטו משתעי קרא הכי והרי לא הצילו ובירו' גרסי' ולא כתיב לשיזבי' ולכאורה משמע דהיינו הך ונראה דלשזבותיה שם דבר הוא תרגום של להצלתו והו"ל למכתב לשזביה שהוא תרגום להצילו אלא קרא לא בעי למימר הכי דא"כ הוה משמע שבכל שעה שהצילו יש לו שכר עליו שהרי עד מעלי שמשא הצילו מידם לכך כתיב הוא מהדר להצלותיה כלו' היה משתדל בהצלתו שהיא הצלת עולם ולא עלתה בידו כלום דלחיי שעה לא חיישי' כדאמרי' פ' אין מעמידין הילכך לא נטל שום שכר ולהכי שני קרא בדבוריה וכתב להצלתו וק"ק אמאי לא קאמ' מדלא כתיב עד מעלי שמשא שזביה ויש לומר דלא משתמע ליה הכי:

תנא תנא אלו ואת אמרת תנא ושייר והכי פרכי' לעיל גבי ואלו מעניקין ומיהו בר"פ יש מותרות קתני אלו מותרות וכו' ואמרי ויש אסורות ואמרינן תנא ושייר ותרצו שם התוס' דהתם אתו לפרושי הא דתני ברישא יש מותרות וכו' ויש אסורות ולהכי לא דייק אלו ועוד הביאו ההיא דאלו נערות שיש להם קנס דשייר מצרי ואדומי ופיסול כהונה ור"פ המזבח מקדש אלו לא היה פסולי בקדש דלא חשיב הפסח והחטאת ששחטן שלאו לשמן:

דף מ.

ויעשה שטה מה שלבו חפץ פר"ח ח"ו שהותר לו לעבור עבירה וק' היכי פריך ממתני' דכל שלא חס על כבוד קונו וכו' ומיהו הכא י"ל דאר' חנינא קאי דאמר נוח לו לאדם שיעבור עבירה בסתר אבל בפ"ק דחגיגה דלא מייתי אלא הא דר' אלעא ופריך ממתני' קשה וכן כת' התוס' שם דמאות' שמעתא לא משמע כן ונ"ל דאף ר"ח לא אמר דלא יעבור עבירה ממש דודאי מוטב שיעבור בסתר ולא יתחלל ש"ש כדקאמר טעמא דחילול ה' דכתיב ואת שם קדשי לא תחללו אלא ר"ח לשון ויעשה מה שלבו חפץ קשיא ליה דמשמע הלשון שיהלך בדרכי לבו בכל שהוא חפץ וח"ו דלא הותר לו לעבור עבירה ולא דברו אלא כנגד יצר הרע דאטו מי שאכל שום וריחו נודף וכו' לכך פי' דה"ק ויעשה מה שלבו חפץ כלו' אם עשה כסדר הזה מובטח הוא שיכנע לבבו ויתרחק מן העבירה ומיהו אם עם כל זה לא מצי כייף ליצריה מוטב שלא יתחלל ש"ש בפרהסיא וההיא דפרק אין דורשין דעבד כר' אלעא לספרים דגרסי' מ"ט קבלוה קשה ולר"ח לא גרסינן:

לעולם יראה אדם עצמו וכו' משמע מדברי הרמב"ם בה"ת ששוקלים עונות כל העיר אם רובה זכיות זכאים ונמצא פעמים שרשעי' מועטין מכרעין למרובים כיון שעונותיהם מרובים וק' דא"כ מאי קאמר לעולם יראה אדם עצמו חציו זכאי וכו' דאפי' צדיק גמור או רשע גמור יכריע כל העולם ועוד קשה זה שכתב יש עון שהוא כנגד כמה זכיות שנא' וחוטא א' יאבד וכו' דהא מוקמינן לקרא במחצה עוונות א"נ בתוהה:

ונהוי כמחצה וכו' פרש"י למה וכו' וק' דטפי הו"ל לאקשויי לא יהא אלא רשע גמור אמאי אבד את הראשונות דהא אמרי' לפי מה שעוונותיו מרובים וכו' מטיבין לו ואפילו רבנן דפליגי מ"מ אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה דכתיב יען נמצא בו דבר טוב:

דף מ:

תלמוד גדול הק' בתוספות מההיא דקמא לפרש"י ותרצו דהכי משני הא למגמר וכולי כלומר למגמר לדידיה מעשה עדיף וקשה דהכא ודאי למגמר קאמר מדיהיב טעמא שמביא לידי מעשה וקתני תלמוד גדול וי"ל דה"פ מעשה עדיף לענין קילוס שמכלל הן אתה שומע שלמד ומתרצו לשון הא והא דקאמר התם וי"מ דאפי' שלא למד בא לקיים פרש"י שהקשו עליו בתו' דא"כ במאי פליגי הכא ר' טרפון ורבי עקיבא ומתרצים באדם שלא למד במה יטפל:

אין תחילת דינו של אדם וכולי אבל נפרעים ממנו תחילה על ד"ת וקשה מ"ט לענין פרעון ת"ת קדים וי"ל משום דביטול תורה גרם להם ולא חשיבי כשוגגים כיון שתחילתם בפשיעה שלא למדו ומהר"ר דוד ן' זמרא ז"ל הרץ דנשאת ונתת באמונה בדברי תורה מיירי:

גדול תלמוד פרש"י שקדם לחלה וכולי תורה בחודש השלישי וקשה אטו משום דקדים חשיב טפי ועוד גדול גיד הנשה שנאסר לבני נח ופסח ומילה שכן ישנן לפני הדבור ושבת ודינין דבמרה איפקוד וע"ק הא דקאמר וכשם שתלמוד וכו' אי משום דקדים הא איכא מעשה דקדים כדפי' ואי משום דאמרינן לעיל גדול ת"ת היכי שייך הכא וע"ק הא דמייתי פוטר מים פרש"י ואין מים אלא תורה ופשטיה דקרא לאו בהכי מיירי כדמוכח בפרקא דקמא דסנהדרין דקאמר מאי דרשי' ביה כדרב המנונא ובתר הכי מייתי דרב הונא דאמר האי תיגרא דמיא לבדק' דמיא דמכיון דרווח רווח דכתיב פוטר מים וכו' וע"ק הא דמייתי מבעבו' ישמרו חוקיו ופרש"י ואמר מר לעיל תשמרו זה משנה דלעיל פרש"י עצמו דמדכתיב תשמרון לעשות דייק שמביאה לידי מעשה ונר' לפרש דה"ק גדול תלמוד תורה שקדמה למוד הלכותיהן לחלה מ' לתרומות נ"ד והוצרכו ללמוד כ"כ שנים קודם המעשה וכשם שתלמוד קדם זמנו למעשה כך נפרעין תחילה על התלמוד שהוא

גרם שלא יעשו מדכתיב פוטר מים ראשית מדון דמי גרם שלא עשו מה שלא למדו ובתר הכי כיון דרוח רוח דומיא דפוטר מים שהוא הגורם וכשם שדינו קודם כך שכרו דכתיב בעבור ישמרו והיינו שישמרו המצות התלויות בארץ דכיון שלמד סופן שקיימו ודייק מדכתיב בעבור ישמרו כדפי' לעיל החוקי' זה המדרש תשמרו זה משנה:

סוגיית עבד עברי מהדורא שניה שחזרנו עליה בחידושי הריטב"א:

עבד עברי נקנה בכסף ובשטר הא דלא קתני חליפין איפשר לומר דמילתא דאיתא במטלטלי' לא קתני כדאמרינן גבי עבד כנעני ודלא חשיב ליה תנא דמתניתין מהאי טעמא ואף על גב דתניא מכסף מקנתו ואינו נקנה בתבואה וכלים ופי' רב יוסף לעיל ואינו נקנה בתורת תבואה וכלים ומאי ניהו חליפין הא ע"כ לרב נחמן דאמר פירות לא עבדי חליפין צריך לפ' כדאמרינן לעיל בדלית בהו ש"פ סד"א כיון דמקרבה הנייתיהו קמ"ל וכיון דלרב נחמן דקי"ל כוותיה סלקא הכי לאו משום חליפין אתי עליה ומיהו אפשר לומר דתרווייהו איתנהו תבואה אע"ג דמקרבה הנייתה כלומר אע"ג דעבד בהו חליפין ויש להוכיח דלא מקני בחליפין מדממעטינן לקמן חזקה מוהתנחלתם אותם אותם בחזקה ולא אחר בחזקה וה"ה דממעטינן נמי חליפין דדוקא שטר הוא דלא ממעיט שכן מוציאה בבת ישראל באישות אי נמי משום דהקישה הכתוב לאחרת הא חליפין לא אשכחן לה באישות דאין אשה נקנית בחליפין ולהכי לא תני עלה בתוספתא כי. היכי דאמרינן גבי דעבד כנעני תנא אף בחליפין ומיהו לענין קנין עצמו איפשר דמקניא נפשיה בחליפין דהא דבעי שטר היינו משום דגופו קנוי ובדברים לא מקני נפשיה אבל אם נתן לו סודר לקנות עצמו בעד כסף פדיונו אפשר דמהני כמו בעבד כנעני כדמוכח בהשולח שקל רומחא ושדי ביה ואמר לקני האי וכו' ואפי' אם נאמר דעבד כנעני אינו יוצא בחליפין היינו לחרות משום דבעי גט שחרור אבל נקנה הוא לאחרים בקנין חליפין כדתניא התם והא דלא חשיב ליה במתניתין גבי יציאה כי היכי דלא חשיב שטר וטעמא כדכתבו התוספות לקמן דלא חשיב אלא יציאות שהם בע"כ של אדון ושטר צריך מדעתו וכן קנין חליפין ועוד נ"ל דשלש יציאות חלוקות קתני יובל ושנים וגרעון כסף וגרעון כסף בכמה גווני איתא בכסף ובשוה כסף ובשטר וחליפין בכל חד מהני חשיב גרעון כסף:

תורה עליו אמה העבריה שקונה עצמה בסימנין וא"ת מ"ט לא תני במיתת האדון מה שאין עבד יוצא דנפ"ל בגמ' מדכתיב שש שנים יעבוד שעובד את הבן ובגמר' גבי הא מילתא דר"ל דקאמר שיוצאה במיתת האב פריך ליה אמאי לא תניא במתניתן וכ"ת הא שייר מיתת האדון הא לאו שיורא הוא דכיון דאיכא נמי באיש לא קתני ופרש"י דנרצע נמי יוצא במית' האדון וקשה דאכתי לא קאי תנא אלא ביוצא בשש ועלה קאמר יתירה

עליו ובתר הכי קתני והנרצע נקנה וכו' והריטב"א פי' שם דאיתיה באיש כשמת האדון בלא בנים וקשה דההו' משום מיתת בנים נפקא אבל סתם מיתת אדון אפי' ביש לו בנים דכה"ג קתני בנרצע שיוצא במיתת האדון משא"כ ביוצא בשש וכן קשה הא דמשני אליבא דריש לקיש דבר שאין לו קצבה לא קתני ומ"ט תניי' גבי נרצע ועוד קשה כיון דדבר שאין לו קצבה למעלה תנייה כגון סימנין מאי איריא דבר שאין לו קצבה למטה דלא לתנייה וי"ל דאקרא קאי בסימנין ונפקא לה מדכתיב ויצאה חנם אין כסף רבה לך יציאה דאחר ולא פי' כדכתב רש"י לעיל לפי שהיא דבר מיוחד באשה שאינו באיש דהיינו סימנין דאלו יציאה אחרת דשייכא באיש היה לו לפרש ולהכי נקט במתני' כי האי לישנא דיתירה עליו א"ה ולא קתני והאמה בסימני' אלא קרא קא דריש שרבה לה הכתוב יציאה אחרת יתיר' על האיש דהיינו סימני' והכי דייק לשון רש"י שכתב יתירה עליו וכו' כדילפינן מויצאה חנם שדקדק בו בעל עצמות יוסף בסימני' מיתורא דאין כסף שמעינן להו דלא נחית רש"י אלא לומר מ"ש יתרה עליו שרבה יציאה אחרת באשה דכתיב ויצאה חנם דמשמע דיציאה מיוחדת דאמה היא כדכתיבנא וטעמא דדבר שאין לו קצבה לא קתני משום קרא דויצאה חנם הוא דכי כתיב ואם שלש אלה לא יעשה לה דהיינו יעוד הוא או בנו או פדיון ויצאה חנם כלו' עדיין יש לה יציאה אחר' שיכול' לצאת בה דהיינו סימני' הבאים לאחר מכאן דאילו מיתה איפשר שתבא קודם יעוד וקודם פדיון הילכך לא משתעי קרא בהאי יציא' אבל בנרצע קתני מיתת האדון דלא איכפ' לן בדבר שאין לו קצבה:

הואיל וכל קנינו של עכו"ם בכסף קשה לרבינו תם שיהא סתמא דגמרא כר"ל דלא כר' יוחנן ואיברא דהאי תירוצ' הוא דבעי תלמוד' להעמי' קנייני' במתני' לדברי הכל וכמה פעמים מצינו דפריך גמרא אליבא דמאן דלא קיילי"ן כותיה כלו' דמהא לא תקשי ליה אבל מה שקשה לרבינו תם בענין כל הני דרשות דמייתי בסתמא לר"ל דאילו לר"י לא אצטריכא כי היכי דקאמר הניחא למאן דיליף ש"ש אלא למאן דלא יליף וכו' וכולה אליב' דר"ל אמאי לא קאמ' נמי הניח' לר"ל אלא לר' יוחנן האי והפדה למאי אתא והיקשא למאי אתא אבל תימא לפי מה שכתב בסמוך דלמאן דדריש שכיר שכיר האי מכס' מקנתו דגבי עכו"ם האי והפדה והיקשא דעברי לעבריה כולהו דרשינן דרשות אחרות ולא חייש גמרא לפרושי למאי אתו שכבר פשוט לו הדרשות שנאמרו בהם גם לר' יוחנן ניחא ומאי קשיא ליה לרבינו תם:

ומ"ש התוס' לרבינו תם דישראל גופיה לא קני ע"ע בשטר אלא משום דאתקש לאמה וכו' קשה דמה בכך וכו' בשביל שלא מצינו בעכו"ם שטר נחשוב פירכא אנן לא מצאנו

פירכא אלא אנן נילף נמכרת לישראל מנמכר לעכו"ם לענין כסף ונמכר לעכו"ם מנמכרת לישראל לענין שטר ואי שטר לא מצי למילף משום דאיכא שום פירכא נילף כסף ועוד כיון דיליף ש"ש אי נמי מוא"ו מוסיף ילפינן שפיר בעכו"ם אע"ג דליתיה בתורת גיטין ובירושלמי בשטר מנלן עברי' למד' מבת חורין ועברי למד מעברי נמצ' למד מלמד עד כדון כר' עק עקיבא אלא בר' ישמעאל דלית ליה למד מלמד יליף מכיר' וכו' דיליף מכירה בעבד ממכר שדה והאי דאין למדין למד מן הלמד לא מצינו שהקפידו אלא בקדשי' והיאך אפשר לומר דר' ישמעאל ס"ל בכל התור' כולה דאין למדין ונראה דדוקא בכה"ג דאמה למדה מבת חורין אעפ"י שזה קנין קדושין וזה קנין שעבוד מכל מקום שתיהן בגופה של אשה זו כשם שכסף גומר בה לקדושין כך גומר בה למכירה אבל היאך נלמד עברי שאין בו קנין קדושין כלל וכשהוא למד בהקש נימא דלא אתקש עברי לעבריה אלא בענינים שנתפרשו בה ולא במה שלמדה מקדושין דעברי אינו נקנה בתורת קנין קדושין להכי ס"ל דחשיב למד מן הלמד אבל לכ"ע יליף שפיר הואיל והקש הוא אין הקש למחצה ורבינו תם ז"ל חלק בעכו"ם משום דליתיה בתורת גיטין אבל עברי מעבריה שפיר נילף דעברי אע"ג דאינו נקנה בקנין קדושין קונה הוא וראיתי מה שהקשה מוה' ר"י ן' ל"ב ז"ל דמעיקרא כתבו התוספות דמכסף מקנתו לאפוקי שטר הוא והדר קאמר דישראל גופיה לא קני ע"ע בשטר וכו' ובחידושי פרשתי ורמניהו קשה לי דהך טעמא לא אתו אלא לעולא דאמר הקישה הכתוב לאחרת וכמ"ד שטר הבן כותבו אבל לרב חסדא דאמר אב כותבו דריש לה מלא תצא כצא' העבדי' אבל נקנה היא בקנין עבדים ומאי ניהו שטר השתא נמכר לעכו"ם מצי יליף מיני' דהא אבוהון דכולה ע"כ ודלא שייכי בתורת גיטין וקידושין ואע"ג דאמרינן מסתברא שטר הו"ל לרבויי שכן מוציאה בבת ישראל א"כ להכי אהני אם אחרת התם גילוי מילתא בעלמא הוא דלא לימא חזקה משום דשטר שייך שפי' נאמר מכל מקום עיקר קניינה מקנין עבדים כנענים למדנו וי"ל דהא לא כתי' בהדיא שנקנה בקנין עבדים אלא מיתורא דבצאת דייקי יציאתה חלוקה דא קנינא לא משום דכעין אישות בעינן וכבר בארתי שם בחידושי אם עיקר סמיכתו של ר"ת היינו מכח דקרא דמכסף מקנתו משמע שאינו נקנה בשום קנין אחר כי היכי דדרשינן בכסף הוא נקנה ואינו נקנה בתורת תבואה וכלי' וכן משמע מדברי התוס' שם בפ' חזקת ובפ"ב דבכורות אך צריך לדקדק דילמא הא דדייקי' לעיל בכסף דוקא הוא נקנה היינו לפי המסקנא דילפי' שכיר שכיר ונמכר לעכו"ם נמי יליף מנמכר לישראל ומאמה כדכתבו התו' בסמוך אבל מקמי דידעי' קנין כסף כלל מכסף מקנתו לגופיה

איצטריך מלמד שנקנה בכסף ומנ"ל לדייק ולא בדבר אחר והיכי קאמר השתא אשכחן נמכר לעכו"ם הוא י"ל וכל קנינו בכסף:

והא דכתבו התוס' וא"ת ולאו ק"י הוא ומה עכו"ם שאינו קונה בשטר וכו' ותרצו דמסתברא דלכל א' וא' יש לו קנין בפני עצמו הוקשה לי שם מהא דדייני' לעיל גבי קנין דאשה ק"ו מיבמה שאינה ניקנת בכסף וניקנת בביאה אלמא דכה"ג דייני' לה בק"ו ולא אמ' לכל א' יש לו קנין בפני עצמו והתם בפ"ק דבכורו' לא אמר הכי לסתור שום ק"ו אלא דלא תימא מיד עמיתך במשיכה עכו"ם אי בעי במשיכ' אי בעי בכסף דמדישרא' בחד' עכו"ם נמי בחדא דהכי משמע מיעוטא דמיד עמיתך וי"ל דגבי קנייני ממון אין חומרתן וקולתן של קנייני' גורמי' דבכל מידי דאמ' למקני ביה קני דאמ' באיזהו נשך סיתומיתא היכי דנהיגי למקניא ביה קניא פי' רושם שנעש' ע"ג החבית וכשנתפרש קנין בדבר א' אין לנו ללמוד בו קנין אחר מדבר אחר שאין בו אלא אותו קנין דאמרינן שאני התם שאין לו קנין אחר אלא הוא והוצרך הדבר שיהיה זה קנין דאל"כ במאי לקני כדפרכי' לקמן אלא מעתה פיל במאי לקני אבל כשיש לו קנין א' א"צ לקנין אחר אבל גבי קיחה דקידושי' דמילתא דאיסורא הוא ואמ' לעונשי' ולמיתות ב"ד אזלינן בהו בתר קולא וחומרא דאם קנין שאינו קונה בעלמ' קונה כאן קנין דאלים למקני בעלמא לכ"ש:

נמכר לישראל מנ"ל ראיתי מקשים נילף ק"ו מאשה שאינו יוצאה בשנים ויובל נקנה בכסף ע"ע לכ"ש וכ"ת מה לאשה שכן יוצאה במיתת הבעל שפחה כנענית תוכיח מה לש"כ שכן נקנת במשיכה אשה תוכיח ותיתי במה הצד כך הק' הע"י ע"ש ותירץ דאיכא למפרך שכן כספן מאכילתן בתרומה וזה תימא ולאו ק"ו הוא ומה הנך שקניינ' חזק שמאכילתן בתרומ' נקנית בכסף ע"ע לכ"ש ועוד תירץ דמק"ו לא מצי למילף קנין מחודש כדאמ' בבכורו' מדישראל בחדא עכו"ם נמי בחדא כדכת' התו' בסוף בכורו' הואי' וכל קניינו בכסף וזה תימה כי מ"ש התוס' הוא פי' פרכא דהואיל וכל קניינו בכסף כלו' הואיל ואין לו במה שיקנה אלא בו שהרי אינו קונה בשטר אבל ע"ע שנקנה בשטר לא נלמוד בו קנין אחר דדי לו קנין שטר אבל הכא אמאי לא נלמוד כסף שיקנה ג"כ בע"ע כמו שטר כשם שמצינו באשה שנקני' בכסף כמו בשטר אבל יש לומר דמאשה לא ילפי' קנין שעבוד דאשה לית ליה זכות בגוה כלל אלא לענין איסור כנישואין והפרת נדרים דמעשה ידיה תקנתא דרבנן היא תחת מזונותיה ויכולה היא שתאמר איני נזונית ואיני עושה אבל אמה יש לו קנין בגופה שזוכה במעש' ידיה והא דבעי למילף לעי' קיחה דקידושין מק"ו דאמה אי לאו דפריך רב אשי מה לאמה שכן יוצאה בכסף התם הוה מצי למילף שפיר אשה מאמה דאמה יש בה קיחה דקידושין דמיעדה בכסף קנייתה וקיחה

דשעבוד ק"ו לאשה שאין קיחתה אלא לקידושין אבל אמה ועבד לא מצו למילף מאשה כלל ויוכיח נמי לא עבדינן מינה שאין קיחתה שעבוד כלל ובהכי ניחא הא דבעי בגמ' לקמן למילף שטר מאם אחרת ודחי לה ונילף מאשה מק"ו שאינה יוצאה בשנים ויובל ונקנית בשטר אמה לכ"ש אלא קנין שעבוד ממון שאני:

אשכחן מכרוהו ב"ד הואיל ונמכר בע"כ פרש"י והדין נותן שיהיה נקנה בכסף בלא חזקה הואיל ויש בו צד קל שנמכר בע"כ מאי דנקט רש"י בלא חזקה קשה דהא חזקה לא קניא כלל בע"ע דנפ"ל מאותם בחזקה וכו' ועוד הקשיתי שם בחידושי דאדרבא כל שנמכר בע"כ בעי קנין חשוב כדאמר לעיל לכתוב רחמנא שטר ותיתי מהנך מה להנך שכן בע"כ ונראה דה"ק דאי הוה ביה דין חזקה היה אפשר שימכר בשישמשנו לרבו כגון הנעילו הלבישו דהיינו חזקה דעבד וכיון דעביד שמוש מדעתיה מקני ליה נפשיה אבל האי בע"כ אף דעומד וצווח ואינו רוצה לשמש כלל וכיון שיש בו צד קל שנמכר בע"כ הדין נותן שיהיה נקנה בכסף דהיינו כסף גנבתי דהוי עליה שעביד מן התורה שאין קנין אחר ראוי לקנו' בו שטר מהאי ובהכי ניחא דילפי' שפיר שטר במוכר עצמו ממכרוהו ב"ד ולא פרכינן דכל שכן הוא:

מוכר עצמו מנ"ל ילי"ף ש"ש הק' בתוס' אמאי אצטריך והפדה ותירץ אצטריך לגרעון כסף וקשה דלג"כ נמי לא אצטריך דהא נמי ילפי' מנמכר לעכו"ם ושם פי' משום דבאמה בעי' ב' פרוטות א' לגרעון וא' לפדיון וכ"ת ע"ע נמי דיליף מינה נבעי ב' פרוטות י"ל דלהכי אתי מכסף מקנתו דנילף מינה דסגי ליה בפרוטה הואיל ומועיל' לקנין בעלמ' וכמ"ש שם מ"מ לשון התוס' קשה אה"נ אלא אצטריך לדרשה אחריתי לג"כ דמשמע דאה"נ דאפי' אמה ילפי' מכסף מקנתו אלא אצטרי' לדרש' אחרינא לג"כ אדרבא טפי הי"ל שפיר אצטריך לקנין כסף דסגי בפרוטה וי"ל משום דלא ידעי' שהכסף ב' פרוטות אלא בתר דידעי' דקרא אתי לדרשא דג"כ כדפי' שם ודוחק וע"ק דלפי זה מאי קשי' להו לתוס' למאי אצטריך מכסף מקנתו גבי עכו"ם נילף מנמכר לישראל ומאמה דא"כ הוה ילפינן דלא מקני כולהו בפחות מב' פרוטו' ולמה הוצרכו לומר דאצטריך דרשא דתבואה וכלים ותו הא מילתא שאין אמה העבריה נקנית אלא בב' פרוטו' מתורת קנין לא ברירא לי מההי' שמעתא דלעיל דטעמיהו דב"ש קא' מ"ט דב"ש דאמר קדושי אשה בדינר כדאמר חזקי' והפדה וכו' אא"ב בדיהיב לה דינר היינו דקמגרעא אלא א"א דיהיב לה פרוטה מפרוטה מי מגרע ועלה פרכי' ואימא חצי דינר ואימא ב' פרוטו' ומסיק כיון דאפק' מפרוטה אוקמה אדינר משמע דאאמה בעי למימר שאינה נקנית בפחות מדינר וכיון דאנן לא קי"ל כב"ש דהא איפשר אע"פ שלא ניקנת בהם א"כ מנ"ל למגמ' ב' פרוטות

איבר' שהרמב"ם ז"ל כך הביאה בפ"ד מה' עבדים שאינה נקנית אלא בב' פרוטות וגם מדברי התוס' לעיל בר"פ ד"ה מעיקרא דדינא פירכא ע"ש ומיהו לדברי התוס' כאן יש לפ' דה"ק אצטריך לדרשא אחרינא לגרעון כסף שהיא מצוה על האדון לסייע בפדיונה ולקמן מייתי לה להא דחזקיה כלשונה מלמד שמגרע פדיונה ויוצאה דאדון קאי מדתלי ביה רחמנא פדיון דכתיב והפדה ונפדית מבעי ליה אלא שאף הוא מסייע בפדיונה דמצוה עליה רמיא כדתנן בפרקא קמא דבכורות מצות יעוד קודם למצות פדיי' דכתיב אשר לא יעדה והפדה והיינו דדרשי' במכילתא בבגדו בה באדון הכתוב מדבר שלקחה ע"מ ליעד ולא יעד אף הוא אינו רשאי לקיימ' כלו' שיסייע בפדיונ' ולא תשב עוד תחתיו ומ"ש התוס' לדרשא אחרינא לגרעון כסף לפי שלא הביאו כאן בגמרא לשון המימרא לחזקיה דקאמר מלמד שמגרע משום דלא אצטריך אלא להוכיח מדגרעא מכסף קנייתה אלמא בכסף מקנייא אבל הא דחזקיה למצות סיוע פדיונה הוא דלא משכחת לה בע"ע שמצוה על האדון אלא שהוא טורח ויוצא בגרעון כסף:

ומהא שפיר"ת דעכו"ם כל קנייתו בכס' ולא בדבר אחר משמע דאינו קונה בחזקה דלא תימא כי ממעטי' לקמן מאותם בחזקה ולא אחר בחזקה דוקא ישר' אבל עכו"ם קונה ומדקאמר שכל קנינו משמע דלא קני בע"א והא דאמרי' בהשולח אשכחן עכו"ם עכו"ם עכו"ם ישראל מנ"ל דכתיב וישב ממנו שבי והת' בחזק' בלא כסף קנאה בשביה כדפרש"י מדקרי ליה שבי ש"מ קניה בחזקה וכתב הריטב"א ז"ל דאיכא למימר דמלחמה שאני ועכו"ם קונה ישראל קנין גמור בחזקה וישר' דקני מיניה קני ליה לגמרי וכי נפיק מיניה צריך גיטא דחירותא כדאי' ביבמות תדע דהא קי"ל דקרקע אינה נגזלת ואמרי' עכו"ם קונה קרקע עכו"ם אחר בחזקה כדאמרי' התם עמון ומואב טהרו בסיחון ה"נ ל"ש והדבר צ"ע היאך יקנה העכו"ם את ישראל קנין הגוף בחזקה דישר' לא מקני כלל בחזק' א' לישראל וא' לעכו"ם ומשמע ליה ז"ל דמלחמה עדיפא מחזקה דעלמא דההוא בחזקת עבדות דוקא הוא כגון הלבישו סכו וכולי כדמייתי מההיא דעמון ומואב טהרו בסיחון ואיכא למימר דכל דמהני בה חזקה ברצון מהני בשביה אפי' בע"כ שכך הוא דרכו של עולם וכדכתיבו מלאו את הארץ וכבשוה ואמרי' בפ' הבע"י איש דרכו לכבש אבל גופו של ישראל שאינו נקנה לישראל בחזקה מרצונו ומסתמא גם אינו נקנה לעכו"ם דלא עדיף כחו מישר' היאך יקנה אותו כשתקפו בשביה ולא עוד אלא שכתב דלכי קני להו ישראל מיניה קני' גופא וצריך גיטא דהרות' נהי שיקנה עכו"ם למעשה ידיו מדכתיב וישב ממנו שבי וההוא שעבודא מקני ליה לישר' למעשה ידיו דומיא דע"ע ואע"ג דאמרינן ע"ע גופו קנוי היינו הגוף קנוי למעשה ידיו כמו דקל לפירותיו ונ"מ שאין

גרעונו מחול בדברים אלא בקנין או שטר והריטב"א ז"ל כ"כ לקמן גבי מוכר עצמו שאם לא היה מוכר עצמו היה מותר בשפחה כנענית למה צריך שחרור דלא מצינו גט אלא במקום שיש לרב קנין איסור דומה לגט אשה שצריכה גט. משמע דסבור ז"ל דגיטא ממש כאשה וכשפחה ובעינן לשמה וכל דיני גט שחרור וזה תימה דגט אשה ושפחה להתירם הוא אבל זה לאוסרו ממילא מתסר' ומכי נפיק לחירות שלא התיר אלא בזמן עבדותו ואפי' א"ת בע"ע דשייך ביה איסורא איך תאמר בעבד ששבאו העכו"ם ואפי' תימא דאלים קניניה לקנותו קנין הגוף טפי מאילו קנאו בדמים דלא קני ליה אלא למעש' ידיו מ"מ לא מפני שקנאו העכו"ם מותר בשפחה דקדושה שבו להיכן הלכה וכי קני ליה ישראל מיניה אמאי בעי גט דחרות והא דאמרינן בהחולץ דא"ל רב פפא לרבא חזי מר הני דבי רב פפא בר אבא דיהבי זוזי לברגויהו אאינשי ומשעבדי בהו וכי נפקי צריכי גיטא דחרות או לא ומסיק דמוכרקייהו דהני בספטא דמלכא מנחי וכו' אלמא פשוט ליה דצריך גיטא דחירותא הרי פרש"י דעכו"ם הוו הנקנים וכתב התו' בגיותן מיירי ונ"מ אם היו באים להתגייר אבל בישראל גט חרות לא שמענו ושמא לא אמר' הריטב"א ז"ל אלא דלא מצי מחיל שעבוד' בע"ע כדאמרי' לקמן זאת אומרת ע"ע גופו קנוי והרב שמחל על גרעונו אין גרעונו מחול ואם בא לגרוע צרי' שטר אבל קונה עצמו בפרוטה ובש"פ ולא בעי גיטא והא דיהיב טעמא הריטב"א ז"ל משום דיש לרב קנין איסור דאמר לגט אשה לא כתב כן אלא דלא תקשי כיון דעכו"ם לית ליה בגויה אלא קנין מעשה ידיו של ישר' לא כ"ש דהא אקיל רחמנא גביה דכתיב עמך במאכל וכו' ואמאי אמרי' דע"ע גופו קנוי והוי כחוב בעלמא לכך אמר דע"ע שאני שאם לא היה נקנ' גופו היאך היה מותר בשפחה כנעני' ולי נרא' אפי' עבד הנמכר לעכו"ם והנקנה מהם כלהו קנין הגוף מקנו ואפי' שכיר יום שכיר חדש שעבודא אית גבייהו ולא מקנו עצמן בדברי' ומע"ע ילפי' ואי מחלי על גרעונן אין גרעונן מחול ואין זה דומה לחוב שזה שעבד גופו למלאכה ובהשול' גבי עבד שנשב' פריך שבאי גופיה מי קני ליה אין קני ליה למעשה ידיו ומיהו מהא דוגם מבני התושבים וכולי אשכחן עכו"ם עכו"ם וכו' משמע דאין קונה עכו"ם לישראל אלא למעשה ידיו בעלמא ועוד דאמרי' בפ"ח דערכין אין עבד עברי נוהג בזמן הזה שאין יובל נוהג שנאמר עד שנת היובל יעבוד עמך וכיון שאין לישר' קנין בו היאך יקנ' גופו ע"י שקנאו העכו"ם ויהיה קנוי לישראל קנין עולם א"כ מצינו ישראל שאינו יוצא לא בשנים ולא בגרעון ואוכל בתרומה דקנין כספו קרינו ליה דבשלמא נמכר לשש ונרצע לית ליה קנין כסף בגופיה אבל זה יש לו קנין כסף בגופו טפי מאשה דקרי' ליה קנין כספו כדאמרי' בהערל ובקדושין וגבי עבד שנשבה תנן בהשולח לשום עבד ישתעבד

לשום בן חורין לא ישתעבד ואמרי' התם עבד שברח מבית האסורין יצא לחרות אלמא עכו"ם לית ליה שעבוד בגויה אע"פ שרבו הא' נתייאש הימנו וכי קנאו ממנו אע"פ שהוא משתעבד לא בעי גט כ"ש ישר' גמור והדבר צריך תלמוד:

והפדה מלמד שמגרע מפדיונה פרש"י אלמא דכסף קנאה דאי לא מאי מגרעה וכתב הריטב"א ז"ל ולא נהירא דדילמ' דקניה בשטר ונתן כסף בתורת דמים וקא מגרעה ואזלה מדמים לכך פי' דכשם שהיא קונה עצמה בכסף כך נקנית בכסף וקשה היכי יליף קנין דאחרים בו מקנין עצמו שהוא מוחזק בגופו ובקנין כל דהו זכי תדע דע"י הפקר זוכה בעצמו מה שאין אחר זוכה ע"י הפקר וסילוק ואשכחן נמי קטן דקני לנפשיה ולא מקני לאחריני ועוד מה לפדיון שכן קונה עצמו בע"כ של אדון בגרעון כסף משא"כ בהקנא' של רבו ועוד לפירו' למ"ל לאיתויי דרשא דמלמד שמגר' מפדיו' לא הו"ל לאיתויי אלא מדכתיב והפדה ואת"ל דיש פדיון שלא בכסף מאי מייתי מדחזקיה מלמד וכולי ואע"פ שהתוס' כתב לעיל דף ד' בשם רבינו נתנאל לתרץ אמאי לא ילפינן כסף דאשה מאמה מהיקשא דאם אחרת דכיון דלא ידענו דאמה נקנית בכסף אלא מוהפדה הואיל ויוצאה בכסף לא ילפי' מינה קנין של אשה לפי שאינה יוצא' בכסף לאו משום שיוצאה בכסף הוא דידעי' שנקנית אלא דשמענו שפדיונה גרעון כספה הוא ולכך לא תלמוד אשה מאמה דאמה צריך שתה' קניניה מעין פדיונה וכתוב דאם אחרת להקיש אמה לאחרת ולא להקיש אחר' לאמה ומה שהק' דילמא דקניא בשטר הא לעיל נמי בעי למגמר דאינה נקני' בפרוטה דאי לא יהיב לה אלא פדיונה מפרוטה מי מגרע' אלמא גרעון מדמי הקנין משמע דהכי משמע והפדה מלמד שמגרע מפדיונה מדתלה בה רחמנא דלא כת כתיב ונפדת כדפרשי' אלמא לדידיה קאמר שיסלק שעבוד מעותיו ששעבדה בהם ויגרע מהם ויקל השאר ולרש"י גרסינן הכא מלמד שמגרע כדלקמן וכן נראה מדבריו ז"ל ובתר דגלי לן קרא גאולה בע"ע הנמכר לעכו"ם והיה כסף ממכרו כפי שניו ישיב את גאולתו מכסף מקנתו משמע דפדיון מכסף המקנה הוא וכי כתיב הכא גבי אמה והפדה היינו כעין אותו פדיון ולפי זה לא קשה מה שהקשו התוס' כיון דיליף ע"ע למה אצטריך מכסף מקנתו גבי עכו"ם נילף מע"ע וע"ע מאמה דאי לאו מכסף מקנתו לא הוה ידעינן דוהפדה אכסף המקנה קאי דדילמא בשטר קניה ושמא התוס' מפרשים כמ"ש הריטב"א ז"ל אבל בלאו הכי קשיא לי דאצטריך מכסף מקנתו להא דדרשינן לקמן נמכר במנה והשביח ועמד על מאתים מנין שאין מחשבין לו אלא מנה ת"ל מכסף מקנתו והאי דינא נמי ילפינן בע"ע ובאמה נמי וכב' כתבתי שם:

נמכר לשש ויותר על שש פרש"י ויותר על שש אם התנה לימכר לעשר שנים משמע מלשונו דליותר על שש צריך להתנות הא סתמא הו' נמכר לשש וכתב הריטב"א ז"ל עיקר הפי' שנמכר בפירוש בין לשש בין ליותר על שש כפי מה שיתנו ביניהם וה"ה לפחות משש ודלא כדברי רש"י שפי' שסתמו לשש ובתו' ראיתי כפירושנו ותימא הוא בעיני אי פחות משש שכיר ממש מקרי כדכתיב בישעיה בעוד שלש שנים כשני שכיר ובתוס' כתב לקמן דהא דכתיב כי משנה ש"ש עבדך דסתם שכיר עובד ג' ואם רצה לחזור בו חוזר כדאמרי' פועל חוזר בו אפי' בחצי היום ואמאי קרי ליה עבד ועוד דאמרינן לקמן גנבו חמש מאות ושוה אלף אינו נמכר דבעי' ונמכר כלו ולא חציו ואי ס"ד פחות משש מקרי עבד האי לאו נמכר חציו הוא דנמכר לשלש שנים נמכר קרי ליה רחמנא דכתיב כי ימוך אחיך ונמכר לך אלא משמע דבציר משש לא מקרי עבדות אלא דין שכירות יש לו ואין לו דין עמך במאכל ובמשתה שכתב הרא"ש דהא דאמרי' הקונה ע"ע קונה אדון לעצמו דוקא בע"ע הנמכר לשש אבל שכיר חדש שכר שנה אינו בכלל הזה דתנן בפר' הפועלים מקום שנהגו לזון יזון לספק במתיקה וכ' הכל כמנהג המדינה ואם נהגו בפת קטנית ש"ד ומדקאמר דוקא בע"ע הנמכר לשש משמע דבמוכר עצמו קאמר דקרא כשכיר כתושב יהיה עמך במוכר עצמו נאמר ומיניה ילפי' עמך וכו' כדכתב התו' לקמן דה"ג הר' אברהם והכי איתא בספרי משמע דמוכר עצמו אע"פ שנמכר ליותר על ו' מ"מ אין פחות מו' ולהכי קרי. ליה עבד והתור' התירה לקרותו עבד כדדרשי' התם בספרי ועליו נצטוו עמך במאכל דאי נמכר בפחות מה בינו לשכיר ואין לחלק בין נוטל שכירותו מוקדם לנוטל מאוחר אח' זה וא' זה שכיר מקרי ויוצא אפי' בחצי הזמן והא דנפ"ל מועבדך ו' שנים ולא למוכר עצמו לאו משום דמשמע דמוכר עצמו לא יעבוד ו' אלא פחו' דקר' דו' דועבדך לאו צווי הוא מדלא קאמר יעבדך אלא ה"ק וכבר עבדך ו' שנים דיו בכך ובהכי דייק ולא מוכר עצמו אלא אעפ"י שכבר עבדך יעבוד עוד:

מוכר עצמו אין רבו מוסר לו שפחה כנענית כת' הריטב"א י"א שאסור ג"כ אפי' מדעתו בשפח' וראיתי מעוב' דר' שמלאי דא"ל זיל גנוב וכו' ואין זה נכון דא"כ מוכר עצמו למה צריך גט שחרור שהרי אין גופו קנוי ממש דלא מצינו גט אלא במקום שיש קנין איסור כמו גט אשה ואני תמיה מי לחשך בכך שצריך גט שחרור אי משום הא דאמרי' לקמן ז"א ע"ע גופו קנוי והרב שמחל על גרעונו אין גרעו' מחול היינו דמחי' במילי לא מהני אם לא יכתוב לו שטר שמקנה לו שעבו' מעשה ידיו עליו וכ"כ התו' לקמן דבלשון הפקר מהני אפי' בע"ע דאפי' למ"ד מפקיר עבדו צרי' גט שחרור התם להתיר בבת ישר' אבל בע"ע אין צריך:

ולדידיה ז"ל לא ק' הא דהקשו התו' למ"ל אזנו למעוטי מוכר עצמו ת"ל שאינו נרצע למי שאין רבו מוסר לו שפחה כנע' ולא מצי למימר אהבתי דמשכחת לה בשלקח לעצמו שפחה והוליד ממנ' בני' אבל ק' כיון דהא דהותר בשפח' חידוש הוא כי אמעיט לגמרי אמעיט ואין לך בו אלא חדושו במקום שהתיר לו התור' דהיינו מכרוהו ב"ד דוקא ומיהו נראה דבלא מסר לו רבו מותר הוא דכיון דאשתרי לגבי' לאו דלא יהיה קדש לגמרי אשתרי דלא מצינו איסור שהיתרו תלוי בדעת אחרים אם רצה רבו למסור לו מותר ואם לאו אסור ושמא דלא התירה לו תור' אלא מיוחדת דמנטר' נפשה שידע שהבני' בניו לא דרך זנות והפקר והא לא אפשר אלא ע"י שיחד אותה לו רבו לאשה דיחוד שלו משוי' כאשתו כדאמר גבי בן נח עכו' שיחד שפחה לעבדו ובאעליה נהרג עלי' דכתיב אם אדוניו יתן לו אשה ואי' במכיל' ולא שפח' אחת לב' עבדים ומשמע דמלו קדריש וק' דהאי לו דריש ליה הכא למעט מוכר עצמו וי"ל דמאשה קדריש שפחה היא וקראה הכתוב אשה לו' דרך אשה דאתתא לבי תרי לא חזיא ובהכי מצי למימר שפיר אהבתי את אשתי ואת בני אבל שפחת הפקר לאו אשתו היא וצא וחזור על בניו של מי הם דכי היכי דמפקרא נפשא לדידי' מפקרא נפשה לאחריני:

לו ולא לב"ח פרש"י אין האדון מחויב להגבות הענקתו לב"ח משו' דס"ל בעלמא כר"נ אצטריך למעוטי הענקה מהאי דינא משמע דוקא שלא יתחייב האדון להגבותו אבל כשהוא ביד העבד יבא ב"ח ויגבנו אבל אין לפר' שלא יגבה ב"ח ממנו כלום דרחמנא זכה ליה לדידיה ולא לב"ח דאם כן אמאי דחיק לומר ואידך רבנן דעלמא נמי לא ס"ל כר"נ דבעלמא קי"ל כותיה נימא אפי' תימא ר"נ כי אמר ר"נ היכא דחייב מגבה ליה מדינא ב"ח מחויב להגבות דמוציאין מזה ונותנין לזה אבל הכא אפילו מן החייב אינו יכול להוציא ועוד אפי' תימא דבעלמא לא ס"ל כר' נתן אכתי אצטריך לו ולא לב"ח שלא יגבה כל עיקר אלא משום דמיניה דידיה והאי גבי ומיהו קשה מאי דוחקיה לומר דלא ס"ל כר' נתן אדרבא משום דסבירא ליה כר' נתן לא מסתבר ליה לדרוש שלא יגבנו לב"ח דמדכתיב ונתן לאשר אשם לו שמעינן ששעבודו של זה חוזר ע"ז ומסתברא לפ' מיעוטא לענין מוכר עצמו וי"ל דכל דאפשר למדרש בענין שלא יסתור ג"ש דש"ש דרשי' והריטב"א ז"ל תירץ דעדיף טפי לאוקמי מיעוטא דלו מיניה וביה לו ולא לב"ח מלאוקמי מיעוט' למוכר לעצמו דהוי בר מגופי' והרמב"ם ז"ל בפ"ג מה' עבדי' כת' וז"ל ענק ע"ע לעצמו ואין ב"ח גובה הימנו הלשון משמע שהעבד לוקחו ושוב אין ב"ח גובה הימנו דאל"כ הל"ל אין ב"ח גובה הענק מיד רבו של עבד וס"ל דלדידיה זכי ליה רחמנא ולא

לב"ח ואין לו שעבוד על אותם נכסים שהרי הם כמי שהתנו ע"מ שאין לב"ח בהם אלא מה שהוא נושא ונותן לתוך פיו:

בעלמא נמי לא ס"ל כר' נתן כתב התוספות מכאן מדקדקים דאין הלכה כר"נ ועוד מדקדק ר"ת מאושפזיכניה דר' שמלאי וכו' והיה אפשר לומר דהא דדחיק גמרא לאוקמי דרבנן לא ס"ל כר' נתן היינו מקדם דידעינן קרא דאם אדוניו יתן לו אשה אבל השתא דידעינן דממעט לו ולא למוכר עצמו שאין רבו מוסר לו שפחה כנענית תו לו צריך קרא למעוטי הענקה דמקרא דכי משנה שכר שכיר שמעי' לה דיהיב טעמא להענקה לפי שעבד ביום ובלילה והיינו טעמא דר' שמלאי וי"ל דמ"מ כיון דילפי' שכיר שכיר גמרי' הענקה אע"ג דלא שייך ביה משנה ש"ש דומיא דהא דתירצו התוס' לעיל גבי אזנו ולא אזן של מוכר עצמו אי נמי ס"ד דאתרבי מהענק תעניק לו דדרשי' בסוף הסוגיא יכול לא נתברך הבית בגללו לא יעניק לו ת"ל הענק תעניק לו מ"מ אי נמי כיון דגלי קרא דואף לאמתך תעשה כן להענקה אע"ג דלא שייך בה משנה ש"ש אלמא ל"ש והא דאצטרי' לאשמועי' גבי אמה אע"ג דאתקשה לע"ע משום דהענקה לאביה ולאו לדידה קמ"ל ומיהו י"ל דלא דחקיה לומר דלא ס"ל כר' נתן אלא כי היכי דלא תידוק דרבנן לא ילפי ש"ש דאפשר דלא ס"ל כר' נתן אבל לפי סוגיא דשמעתין לעיל דמייתי כסף מנמכר לעכו"ם ומהפדה ומהקישא דעברי לעבריה אלמא לא ילפי' ש"ש והכא דחויא בעלמא הוא ולא סמכינן עליה ויש לו ראיה לזה דהא לקמן נמי בעי לדקדק דתנא דלא יליף ש"ש היינו רבי דתניא ר' אומר באלה הוא נגאל ואינו נגאל בשש שהיה בדין ומה מי שאינו נגאל גאלה וכו' ודחי לה רב נחמן בר יצחק ואמר לעולם יליף ש"ש ושאני הכא דכתיב יגאלנו לזה ולא לאחר ובסוף הסוגיא איבעיא לן ע"ע הנמכר לעכו"ם נגאל בקרוביו או אינו נגאל בקרוביו אליבא דרבי לא הבעי לך דאמר מי שאינו נגאל באלה כי תבעי לך אליבא דרבנן מאי ילפינן ש"ש ולא ילפינן יגאלנו דילמא יגאלנו לזה ולא לאחר והא רבי גופיה דריש ש"ש ואפילו הכי דריש יגאלנו לזה ולא לאחר ומאי מספק' לן ברבנן דהא לא פליגי עליה דרבי אלא שנגאל בשש דלא דרשו מיעוטא דאלה לשש אבל לענין גאולת קרובים כי היכי דפשיטא ליה לרבי דאינו נגאל בקרובים ה"נ לרבנן דאפי' תימא ילפי' ש"ש אמר קרא יגאלנו אלא ע"כ בהא מספקא ליה לגמ' דההוא דחוייא הוא כי היכי דלא תידוק דר' לא יליף ש"ש ואת"ל דמשום דלא יליף הוא דקאמר שאינו נגאל באלה דילמא רבנן דילפי' ש"ש לא דרשי' יגאלנו לסתור ג"ש והיינו ספק' אלמא כי משנינן לעולם יליף ש"ש דחויא בעלמא הוא אבל סוגיא דשמעתא דלעי' דלא ילפינן שכי' שכי' והלכה כר' נתן ובמקום אחר הארכתי:

לו ולא למוכר עצמו ואידך לו ולא לב"ח ואם תאמר דבמכילתא דריש ר"ע אם אדוניו יתן לו אשה אשה המיוחדת לו שלא תהא כשפתח הפקר אלא להכי אצטריך לו ולפי מה שפירשתי לעיל דלמאן דלא יליף ש"ש אין אנו צריכין לאותם הדרשות ניחא דנדרש לו להכי ומ"מ קשה דגמר' אמאי לא קאמר ואידך דריש לו להכי וי"ל דהתם מאשה קדריש דשפחה היא ואין קידושין תופסין בה והיכי קרי לה אשה אלא ללמד שלא תהיה לו כשפחת הפקר אלא כאשה המיוחדת לו והא דמשמע דפליג ר"ע אר' ישמעאל התם במ"א פירשתי:

כי טוב לו עמך כתבו התוספו' הר' אברהם גריס כשכיר כתושב יהיה עמך דמהתם ילפינן בת"כ ומיהו בהך ברייתא דמייתי הכא ומייתי לה נמי לקמן לא תניא אלא כי טוב לו עמך עמך במאכל ותימא דההוא קרא דכשכיר כתושב יהיה עמך לא משמע אלא לענין מאכל ומשתה שתהא ידך וידו שוין אלא אדרבא שכירים נותן להן לעצמן והם אוכלים ואם נהגו בפת וקטנית נותן להם כדתנן בהשוכר את הפועלים הכל כמנהג המדינה והכי מתניא בספרי כשכיר כתושב מה שכיר ביומו תתן שכרו אף זה כן כתושב מה תושב בטוב לו לא תוננו אף זה כן יהיה עמך עמך במאכל וכו' ומאחר שהשוהו הכתוב לשכיר היכי נדרוש עמך במאכל וכו' ונ"ל דתרי קראי צריכי דודאי מהך קרא דכי טוב לו עמך שמעינן עמך במאכל עמך במשתה דלענין טובה קמשתעי קרא ומיהו מהך קרא לית אלא שתהא ידך וידו שוין במאכל ובמשתה אבל אמרו כל הקונה ע"מ כקונה אדון לעצמו כדאית' לקמן וכתבו התוס' דהיינו כדאמרינן בירושלמי פעמי' שאין לו אלא כר אחד אם שוכב עליו בעצמו אינו מקיים כ' טוב לו עמך אם אינו שוכב עליו זו מדת סדום ועל כן צריך למסור לעבדו נמצא קונה אדון לעצמו ומקשים דמנא ליה הא נימא חייך קודמין כדדריש ר' עקיבא דמייתי פרק איזהו נשך וחי אחיך עמך חייך קודמין ושם בחידושי כתבתי דלא דמי הך דרשא להך דרשא כמ"ש שם מיהו הא מילתא דכשאין לו אלא כר אחד שישכב הוא על גבי קרקע מכי טוב לו עמך לא נפקא שהרי הוא אינו שרוי בטובה להכי אתא קרא דכשכיר כתושב יהיה עמך לומר דלא דמי להיה בידו קיתון של מים ואין ספק לשניהם דבהא ודאי כשם שאתה מצווה להחיותו כך הוא מצווה להחיותך ומאחר שהוא בידך חייך קודמין אבל זה מדין שכיר ותושב בא בטענה עמך שאתה מחוייב לתת כר וכסת כמוך ואם חסר לך הכר אי אתה רשאי לחסר ממנו לפי שהוא כבעל חוב ואי לאו קרא דכי טוב לו עמך הוה אמינא דזהו חיובו כדין שכיר שידך וידו שוין ובזמן שאין שם אלא אח' אתה קודם לו עכשיו שנתפרש במקו' אחר דין העבד שיהא שוה לו במאכל במשתה ובמשכב הך קרא דכשכיר כתושב בא לחייבו מדין בעל חוב של שכירו' וכי

אמרי' בגמ' מכאן אמרו כל הקונה ע"ע קונ' אדון לעצמו מכח ב' הכתובי' למדנו ואהך קרא נמי סמוך:

מאי משמע אמר קרא איש וכו' וא"ת מאי קמבעיא ליה מאי משמע הא ע"כ כיון דאיכא קרא למוכר עצמו ולמכרוהו ב"ד ממילא האי קרא מיירי בנרצע וי"ל דאברייתא דלעיל דקתני אי בנרצע הרי הוא אמור דבעי מאי היא ומייתי מדכתיב ושבתם ומאי משמע ליה להההוא תנא דהאי קר' דושבתם מיירי בנרצע מקמי דלית לן קרא במכרוהו בית דין ואדרבא אימא דבמכרוהו ב"ד מיירי דאילו נרצע ועבדו לעולם כתיב וכתיב והיה לך עב' עולם ומי לחשך לומר לעולמו של יובל ולא כעולם דכנעני דכתיב לעולם בהם תעבודו ומשני איזה דבר שנוהג באיש וכו' והך בריתא דושבתם דקתני אם במכרוהו ב"ד הרי כבר אמור לאו משו' דמסיים ביה קרא אלא דמסתבר' לן לאוקמי קרא במכרוהו ב"ד ולא בנרצע דכתיב ביה לעולם:

והא דקאמר איזהו דבר שנוהג באיש כת' התוס' דאע"ג דמכרוהו ב"ד לא שייך באשה דאין האשה נמכר בגנבתה מ"מ שם מכירה נוהג' באשה אבל שם רציעה אינו נוהג באשה וא"ת שם עבד נוהג באשה אם מפני ששם עבד נרצע גם שם נמכר בגניבתו אינו נוהג באשה ועוד שם מכירה לא מצינו באשה אלא בקטנה וי"ל דאקרא קאי דתרוייהו בחד שם דמכירה קרי להו דכתיב כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה ושם מכירה ע"י אחרים חד הוא:

בשטר מנ"ל אמר קרא אם אחרת וא"ת אמאי לא ילפינן נמי כסף מהאי היקשא ולפי מ"ש התוספו' לעיל בר"פ דהקשו נילף אשה מאמה בתר דידעי' אמה דמקניא בכסף ותירצו דאי מהיקשא ה"א דבעי' ב' פרוטות מהך טעמא נמי לא מצי גמר מאשה ולתיר' הר' נתנאל דכיון דלא ידענו דאמה נקנית בכסף מוהפדה דהואיל ויוצאה בכסף נקנית בכסף לא ילפינן מיניה קנין דאשה הואיל ואינו יוצאה בכסף השתא דקי"ל דאשה נקנית בכסף נגמר אמה מאשה וצ"ל מגופה עדיפא ליה למילף ומקשים שטר נמי נגמר מגופה הואיל ויוצאה בשטר כדכתב רש"י לקמן דלא גרע מעבד כנעני וי"ל דהך שטר דיוצא בו מדין גרעון כסף הוא שאינו יכול למחול הגרעון אלא ע"י שטר שמפקיע שעבודו אבל אי לאו מדין גרעון לא הוה ילפי' מק"ו דעבד כנעני דעבד כנעני משום איסורא דאית ביה אתא שטרא להתירו בבת חורין ועוד נ"ל דהא דכתב הר' נתנאל דכסף ידעינן הואיל ומוציא היינו משום דגלי קרא בה שמגרע מכסף קנייתה כמ"ש למעלה ומש"ה לא ילפא אשה מינה מהאי טעמא לא מצי יליף שטר:

ההוא מבעי ליה שאינה יוצאת בראשי אברים כעבד וגבי דרשא דראב"י אם בגפו יבא שאינו יוצא בראשי אברים כעבד כת' בתו' דס"ד דלא גרע מעבד כנעני שאינו יוצא בשנים וביובל ובגרעון כסף ויוצא בראשי אברים ואיתא במכילתא יכול האמה אינה יוצאה בראשי אברים אבל העברי יוצא בראשי אברים שהיה בדין ומה עבד כנעני שאינו יוצא בשש וביובל יוצא בראשי אברים ע"ע שיוצא ביובל ובשש לא כ"ש וכ"ת אמה העברי תוכיח מה לאמה העבריה שאינה נמכרת בגנבתה לפיכך אינה יוצאה בראשי אברים ת"ל העברי או העברי' מקיש עברי לעבריה ולקמן פריך גבי אם בגפו יבא וכו' שאינו יוצא בראשי איברים ההוא מלא תצא כצאת העבדים נפקא ומשני אי מהתם ה"א ניתיב ליה דמי עיניה וניפוק וא"ת נימא אי מהתם אם היה דמי עינו יתר על שעבודו נוטל דמי עינו אבל היה דמי שעבודו יתר על דמי שינו הו"א דיצא בשינו ולהכי אצטריך בגפו יצא קרא יתירא שלא יצא כלל ביציאת ראשי אברים והאי ס"ד מסתבר טפי ממאי דס"ד דניתיב ליה דמי עיניה וניפוק דמאחר דיהיב ליה דמי עיניה במאי ניפוק וי"ל דאם היה דמי עינו יותר על שעבודו הא לא צריך קרא דמהיכא תיתי לן אי מעבד כנעני שאני התם דלעולם דמי עצמו יתר על דמי עינו לפי שהוא עבד עולם אבל עבד עברי' שסופו לצאת בשנים וביוב' מפני מה נורע כחו שיצא דמי עינו בשעבודו שמה שהיה לו להשתעב' הא לא ס"ד שיוצא אלא כשדמי עינו יתרים על דמי שעבודו והקשה הבע"י ז"ל מהיכא מייתי לה מק"ו דעבד כנעני מה לעבד כנעני שכן יוצ' בחליפין שכן כתב רש"י בפ' השולח ואמר דפלוגתא דרבוותא הוא אלא שרש"י סבר דיוצא בחליפין ונר' דלכ"ע עבד כנעני נקנה בחליפין ונקנה לאחרי' מיד רבו בחליפין כדתני' אף בחליפין אבל לענין שיקנה לעצמו לשחרור בהא אפליגי והא כתבינן לעיל דעבד עברי נמי אם קנו מידו על גרעון כספו מקני דדוקא מחילה הוא דלא מהני ביה כדאמרי' בסמוך ע"ע גופו קנוי והרב שמחל על גרעונו אין גרעונו מחול במילי אבל בקנין מחול:

אילימא דכתב ליה שטרא אדמיה היינו כסף פי' ואם נתרצה בו האדון מדין כסף מהני וקשה דשטר לאו היינו כסף כדתנן בפ' יש בכור כת' לכהן שהוא חייב ליתן לו ה' סלעים חייב ליתן לו ובנו אינו פדוי ושטר אין גופן ממון שיהיה נקנה על ידו ויש לומר דודאי בשנתרצה האדון לפוטרו באותו שט' שכתב לו ולמאי דס"ד דאין גופו קנוי בההוא ריצוי הו"ל מחילה ובתר דקתני בכסף יבש"כ מאי בשט' דקתני:

זאת אומ' ע"ע גופו קנוי אע"ג דע"ע יש לו יד לענין מציאה וזוכה לעצמו ולאחרים וכן לענין עירוב ופדיון מעשר כת' הר"ן ז"ל גופו קנוי לענין שרבו מוסר לו שפחה כנענית אפי' בע"כ והולדות לאדון הילכ' אין זה שעבוד בעלמא אלא קנין הגוף ומ"ה לא מהני

ביה מחילה אפי' לענין מעשה ידיו וקשה דהא מוכר עצמו אין רבו מוסר לו שפחה כנענית לת"ק והכי הלכתא כמו שאמרנו למעלה ומתני' דקונה את עצמו דעלה קתני ובשטר בכל עבד קתני ועלה אמריני' דגופו קנוי וי"ל דמאחר שראינו דמהני קנינו להיות מותר בשפחה אלמא אלים קנייניה לקנות גופו דחי גופו לא קני היכי משתרי בשפחה כשמכרוהו ב"ד והיאך פקעה קדושתו ולא עבר משום לא יהיה קדש הילכך אף במוכר עצמו אלים קנינו לענין שעבוד גופיה ואינו נמחל בדברים וכה"ג אמרינן גבי משכון דקני ליה כדר' יצחק מנין לב"ח שקונה משכון וכו' אע"ג דר' יצחק לא אמר אלא במשכנו שלא בשעת הלואתו דעלה כתיב ולך תהיה צדקה מ"מ מייתי מינה ראיה נמשכנו בשעת הלואתו דאלים שעבודיה וראיתי להריטב"א ז"ל שכתב בפ' אמרו דלא נפיק בדברים היינו להפקיע קנין איסור שבו לאוסרו בשפחה אבל קנין מעשה ידיו פקע בדברים והו"ל דומיא דהמפקיר עבדו דיצא לא רו' וצריך גט שחרור וה"ה דמפקיר ע"ע יצא לחירות וצריך גט שחרור ודבריו מתמיהים דהיכן מצינו גט שחרור לאסור לא מצינו גט אלא להתיר ומי היה מתירו בשפחה שעבודו לאחר שפקע שעבודו חזר לאיסורו כבתחיל' מי מפקיעו מידי שעבוד גרעון כסף או שטר שיקנה שעבודו על ידו אבל בדברי' לא והיכי קאמר אין גרעונו מחול לדבריו הגרעון מחול הוא אלא איסורא פקע מיניה:

והאיכא מיתת אדון דאין להם קצבה וקתני וקשה היכי ס"ד דקתני מיתת אדון א"כ היכי קאמ' ואי אתה יכול לומ' ד' באחד מהני והא ודאי משכחת לה ארבעה באשה והריטב"א ז"ל כת' דה"ק ואי אתה יכול לומר באחד מהם ד' והיינו באיש ודוחק ועוד תירץ דיובל לא חשוב באשה לפי שאין בה יובל של רציעה ותימא דמקום שאר יציאותיה יש לה יובל שיוצאה בו ואמאי לא חשיב לה בהדייהו וי"ל דלפי מאי דס"ד השתא שש דכתיב בקרא בהדיא לא קחשיב כדתניא לקמן יכול אין מעניקים אלא יוצא בשש כו' והנך דאתו מרבוייא הוא דקחשיבי ומיהו בתר הכי פריך אם איתא באשה דמשכחת לה כלומר בשלמא אי לא נחית אלא למתני מילי דהענקה ניחא דמאי דכתי' בהדיא בקרא לא חשיב אבל ר"ש חושבנא אתא לאשמועי' ואי אתה יכול לומ' ד' באחד מהם למחשביה למית' האדון במניינא דד' וכיון דאיכא שנים דכתיב בקרא לא שמעי' ממילתיה כלום דנכניס שנים וניפוק מיתת האדון ולמאי דמסיק דמיתת האדון לא קחשיב ניחא דלר"ש מיתת האדון אין בו הענקה דלדידי' חייב רחמנא ולא ליורש ולהכי קתני ואי אתה יכול לומר ד' באחד מהם ועי"ל דאתא לפלוגי אדר' מאיר דאמר יוצא בגרעון כסף שילוח מעמך הוא:

מה לסימני' שכן נשתנה הגוף וא"ת אמאי לא עביד ק"ו מיעוד שאינה מוציאה מרשות האב ומוציאה מרשות אדון שאם גרשה חוזרת לרשות אביה כדלקמן מיתה שמוציא'

מרשות אב לא כ"ש וי"ל מה ליעוד שכן נגרע כסף קניינה תאמר במיתת האב שלא נגרע עדין כסף קניינה וכ"ת סימני' יוכיח היינו כמו מה הצד דשנים וא"ת למה לי דכת' ואף לאמתך תעשה כן שהיא יוצאה במיתת האדון תיתי מק"ו ומה סימנים שאין מוציאין מרשות אב מוציאין מרשות אדון מיתה שמוציאה מרשות אב אינו דין שמוציא' מרשו' אדון וכי תימא מה לסימנ' שכן נשתנה הגוף נעביד ק"ו מרשות לרשות מה רשות האב שאין סימני' מוציאין מידו מיתה מוציאה רשו' אדון שסימנים מוציאין מידו אינו בדין שמית' מוציא' מידו ומיהו לענין מיתת האב לגבי אדון לא מצינן למילף מרשו' לרשות שכל רשות שעבוד' מפקעת במיתת בעליה ועוד ק' לשתוק קרא בנרצע מועבדו לעולם ותיתי בק"ו מרשות האב שאין יובל מוציאה ממנה מיתה מוציא' רשות אדון דנרצע שהיובל מוצי' הימנה אינו דין שמיתה מוציאה הימנה אבל יש לומר נמכר לשש יוכיח שאינו יוצא במיתת האדון וכ"ת ועליה אני דן שיצא במיתה מאחר שיוצא בשנים וביובל הא מדאצטריך ועבדך ש"מ לך ולא ליורש אבל לבן עובד דאי אף לבן אינו עובד לשתוק מינה והשתא הוא יוכיח לנרצע. מיהו אמה העבריה אכתי אתיא בק"ו ואל יוכיח נמכר לשש ונרצע דמה לכולהו שכן אינן יוצאין בסימני' ויו שרבה לה הכתו' יציאה אחר' אף היא יוצאה במית' האדון וי"ל דרשות אדון אלים טפי שכן ישנו באיש ובאשה תאמר ברשות האב שאין בבנו:

והא דכתבו התוספות דאיכא למפרך מה להצד השוה שבהם שמוציאים מעבדות תאמר במיתת האב שלא מצינו שמוציאה מעבדות ואע"ג דהיא גופא אתינא למילף מכל מקום כל כמה דלא ילפי' פרכא היא הם דברים מתמיהים היאך נעשה פרכא מהדין עצמו שבאין ללמוד. ויש לפ' הואיל והדר דינא ואתי במה הצד כיון דתרווייהו פריכי צ"ל שאין קולתו של זה ולא קולתו של זה גורם הדין אלא הצד השוה גורם הדין כדכתבו התוס' בריש קמא והצד השוה שבהם שקונים בעלמא שנים ויובל בע"ע וסימנים מקטנות לגדלות לזכיה ומתנה ושאר מילי וקונין כאן אף מיתה קונה בעלמ' ברשו' האב וקונה כאן ברשו' אדון והא לא דמי מה ששנים וסימנים מוציאין בעלמא למה שמיתה מוציאה בעלמא דאילו שנים וסימנים מצינו שמוצאים בעלמא מיד עבדות לחירות עצמה אבל מיתה שמוציאה בעלמא באב לא הוציאה מרשות לרשות אלא שמת האב ומתה זכותו עמו אבל היא עצמה כדקיימ' קיימ' כי היכי דלא היה לה יד בחיי האב גם עכשיו אין לה אב ולא מצינו שתועיל מיתה להפקיע רשות אחרים כדי שנאמר שזה גורם שמיתה תפקיע רשות האדון שהיה עליה אף על גב דהיא גופה בעי' למילף מק"ו מכח שנים וסימנים ואילו היינו יכולים לדון בק"ו מחד מינייהו ולא מפריך לא הוה פרכא בכה"ג

דמ"ל אם לא מצינו שתוציא מעבדות עכשיו נלמוד שתוציא כמו שסימנים מוציאין מק"ו אלא משום דתרווייהו מפרכי וצריך ללמוד במה הצד כל כמה דלא ילפי' במה הצד עצמה שידענו שמוציאים בעלמא מעבדות אחרים פרכא היא כך נרא' לפרש דבריהם ובחידושי פי' בסגנון אחר.

אמה העבריה קונה עצמה במיתת האב וא"ת הרי מדאצטריך למכתב והתנחלתם אותם לבניכם ולא בנותיכם לבניכם למעט שאין אדם מוריש זכות בתו לבנו שמע' דאין אמה ניקנת במיתת האב דאי ס"ד קונה עצמה למה לי מיעוט דאין בנים יורשים זכותה השתא לוקח לא זכי בה ויוצאה מידו יורשים מבעיא דבמקום לוקח יורש לאו כלום הוא וי"ל אי שתיק ממיעוטא דאותם לבניכם לא הוה ידעי' דאמה קונה עצמה דהשתא נמי לא ידעי' אלא מק"ו דמיתה שמוציאה מרשות אב והיינו דכי מת אינו מוריש ונותן לבניו ואת"ל דמוריש אם כן אין מיתה מוציאה מרשות אדון וא"ת ובלא ק"ו סברא הוא שתצא במיתת האב דשכיר קריה רחמנא דכתי' כשכיר שנה בשנה ושכירות שבחיי אביה זכה בהם אביה מת אביה פקע כחו ונפסק כח האדון דמה מכר האב כל זכות שהוא זוכה בו דומיא דכותב נכסיו לבנו לאחר דתנן בפי"נ מכר האב מכורין עד שימות ואין לומר דמשום דאמה קריה רחמנא משמע שיש לו כח למכרה דא"כ נימא דאצטריך למכתב לאמה בקטנה שיוכל למכרה ואפי' לאחר מיתה ומנ"ל דלנערה אתי קרא:

והתנחלתם הר"י מקורבי"ל הק' למה לי והתנחלתם פשיטא מהיכי נפ"ל דמעשה הבת לאו מלאמה אמה גופה אינו יכול להוריש לבנו ומקשי' כי פריך פ' נערה אימא האי לאמה בקטנה מיירי נימא מדאצטריך והתנחלתם נפקא ושם פירשתי דכי משני כמי השתא זבוכי מזבין לה מעשה ידיה מבעיא אוהתנחלתם סמיך דאל"כ נימא דאצטריך להקיש קטנה לאמה מה אמה אינה עובדת את הבן אף הבת אינה וכו' אי לאו דהאי מוהתנחל' נפקא כמ"ש שם ובר מן דין אי לאו סברא דהשתא זבוני מזבין לה והוה ס"ד שמוכר' אעפ"י שאינו זוכה במעש' ידיה קרא דוהתנחלתם אותם לו למעוטי מכירה אתא שאין מוריש זכות בתו לבנו שימכרנ' כדרך שהיה האב מוכרה דבמקום אב קאי ואצטריך לאמה לומר שמעשה ידיה לאב בקטנותה:

ענק אמה העבריה ומציאתה לאביה ואין לרבה אלא שכר בטלה בלבד משמע דבהיותה בבית אדון' זוכה האב במציאתה. ומכאן קש' לרש"י בפ' נערה בהא דתנן שהאב זכאי במציאתה ומפרש בגמ' משום איבה פרש"י דכיון שאינו חייב במזונותיה אי אמרת מציאתה שלה הויא לית איבה ורבי' יצחק פי' משום דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין וההיא דבת הנזונית מן האחין מציאתה לעצמה פרש"י דכיון דבע"כ מתזנה לא

הוה להו איבה והק' עליו דבפ' אלמנה ניזונות אמרינן דמעשה ידי אלמנה ליתומי' הואיל ונזונות משלהם הויא להו אע"ג דבע"כ מתזנא ומהא לא קשיא כ"כ לרש"י דמ"ל דאלמנה הנזונית מנכסי יתומים חיוב דידה נמשך מבחיי בעלה כשם שבחיי בעלה היתה ניזונית ממנו בחיוב ומעשה ידיה שלו משום איבה אף לאחר מיתה דמתזנא מתנאי כתובה את תהא יתבה בביתי ומתזנא מנכסי כל ימי מיגר אלמנותיך ע"ד מזונות דמחיים כתב לה ויורשים במקום אב קיימי לזונה ומעשה ידיה שלהם אבל בת הנזונית מן האחים אין מזונותיה נמשכין מחיי האב שהרי בחיי' לא היה חייב לזונה כדתנן האב אינו חייב במזונות בתו זה מדרש דרש ראב"ע וכו' אלמא חיוב חדש הוא זה שנתחייבו האחין לזונה מנכסי אביה ולא עוד אלא שבנכסים מועטים הבנות יזונו והבנים יחזרו על הפתחים אלמ' לאו מדידהו קמתזנה אלא מנכסי אביה הילכך כי אין מציאתה שלהם לא הויא להו איבה אבל מכאן קשה לפרש"י דאי מטעם מזונות הוא דהויא ליה איבה הרי עכשיו אינו זנה ויושבת היא בבית רבה לא שייך כאן איבה ודוחק לומר משום דכשיצאה בסימנים חוזרת לבית אביה ואז לא יזון אותה דהויא לה איבה דמה איבה יהיה לו כיון דאותה שעה לא היה זנה הלא נכריה נחשבת לו כי מכרה ויאכל גם אכול את כספה ולפר"י ניחא דכיון שעדיין בידו לקדשה חיישי' לאיבה דאי בעי מסר לה למנוול ואעפ"י שבידו של האדון ליעדה לו או לבנו ולא מהני כלל מה שיקדשנה אביה מ"מ שמא לא ייעד ונמצא שחלו קידושי האב למפרע כדמוכח לקמן:

הא מני ר"ע היא דאמר לו ולא לב"ח ואם תאמר הא תינח ענק ע"ע לעצמו לאפוקי בעל חוב אלא ענק א"ה לעצמה לאפוקי אחין מאי איריא ענק מכל שאר זכות כגון מציאתה ומעשה ידיה דאין אדם מוריש זכות בתו לבנו השתא מציאתה דלא טרחא אין זוכין בו הענקה דהוי כשכירות טרחה לא כל שכן כדאמרינן בספרי כשכיר כתושב מה שכיר ביומו תתן שכרו אף זה כן ונראה דאהענקה קאי דהוי כעין שכירות כדכתיב כי משנה שכר שכיר עבדך ואיפשר דיצתה בחיי אב אצטריכא ליה דס"ד כיון דיצתה בחיי האב הו"ל נכסי דאב כדתנן בפרק נערה מעשה ידיה ומציאתה אף על פי שלא גבתה מת האב הרי הן של אחין ופרכי' מציאתה ממאן גביא אלא ה"ק מעשה ידיה כמציאתה מה מציאתה בחיי האב לאב לאחר מיתת האב לעצמה אף מעשה ידיה בחיי האב לאב וכו' וקמ"ל דדוקא מעשה ידיה אעפ"י שלא גבתה זכה בהם האב שנעשו בממון שלו אבל ענק דיד' כי היכי דאמרי' דאין בעל חוב גובה הימנו אלמא לאו ממון גמור שנתן לגביה הוא הילכך לא זכי אב עד שיגיע לידו וכן מוכח מדברי הרמב"ם ז"ל שכתב פ"ג ואם מת אביה קודם שיבא לידו הרי הם של עצמה וכולי (די"ז):

יבול אפילו חלה תלמוד לומר ובשביעית יצא ראיתי להרמב"ם בפי' המשנ' כתב ואפי' היה בתוך השש שנים שמטה והוא מה שאמר שש שנים יעבוד ובשביעית ר"ל פעמים שהוא עובד בשביעית וקשה היכי משמע מדכתיב ובשביעית אדרבא ובשביעית יצא כתי' ובירושלמי מייתי לה הכי ובשביעית יצא שביעית של מכירה לא שביעית של עולם אתה אומר וכולי או אינו אלא שביעית של עולם כשהוא אומר שש שנים יעבד הרי שש שנים אמורות הא מה אני מקיים ובשביעית יצא שביעית של מכירה אימא חלוף א"ר זעירא בשם רב הונא ובשביעית כתיב פי' שביעית של שש שנים האמורות משמע א"ר הונא אם אתה אומר שביעית של עולם מה יובל בא ומוציא אתיא כמאן דאמר אין היובל במנין שני שבוע ברם כמ"ד היובל במנין שני שבוע פעמים שהוא בא באמצע שני שבוע רבנין דקסרין אמרי אפי' כמ"ד היובל עולה במנין שני שבוע יכלין אנן מפקין לה מן הכא שביעית מוציאה את העבדים ויובל מוציאה את הנרצעים מנין אפי' חלה תלמוד לומר ובשביעית יצא לחפשי מנין אפי' ברח תלמוד לומר שש שנים יעבוד מה ראית לרבות את זה ולהוציא את זה מאחר שרבה הכתוב ומיעט מרבה אני את זה שהוא ברשותו ומוציא אני את זה שאינו ברשותו ע"כ ונראה דה"פ דבעי לאוכוחי דאפי' למ"ד היובל עולה במנין שני שבוע שאיפשר שיבא באמצע ויוצא מ"מ אין שביעית אלא של מכירה מדקתני מנין אפילו ברח ת"ל שש שנים יכול אפי' חלה תלמוד לומר ובשביעית אא"ב שביעית של מכירה ילפי' שפיר מדכתיב שש שנים יעבוד וזה שלא עבד צריך לעבוד שש כדי שיצא בז' דבשנים של עבודה תליא רחמנא אלא אי אמרת שביעית של עולם וה"ק ובשביעית יצא ומפקעת עבודתו כשם שהיובל בא ומפקיע אם כן מאי מייתי משש שנים יעבוד כשש של שני שבוע קאמר שדינו לעבוד כפי השנים שהוא קרוב לשמיטה לא עבד הכי שמיטה באה ומפקיעתו ואעפ"י שלא עבד אלא שברח ועוד את"ל דמשש שנים משמע שכולם יעבוד בהם מנ"ל למעוטי חלה ולא עבד מדכתיב ובשביעית יצא הא לגופיה אצטריך לומר שהשמיט' מפקיעתו אבל כיון דשביעית למנין שני מכירה קאמר מאחר דכתיב שש שנים יעבוד לא היה צ"ל ובשביעית אלא ללמד שאפי' חלה שנאנס ולא עבד יוצא והיינו דקתני ומה ראית מאחר שרבה הכתוב ומיעט כלומר דבשביעית רבויא הוא והא דאמר הכא יכול אפי' חלה היה איפשר לפרש יכול אפי' חלה לאחר שברח תלמוד לומר ובשביעית ומיהו בירוש' אמרי' חלה ואח"כ ברח משלם ברח ואח"כ חלה מהו ושמעי' מן הדא כותבים אגרת מרד אפי' על נדה וחולה ושומרת יבם מה אנן קיימי' אי בשמרדה עליו והיא נדה התורה המרידתו עליו אלא כשמרדה עליו עד שלא באת לנדה הרי אינה ראויה למרוד ואת אומר כותבים אף הכא ברח ואח"כ חלה משלם

דהוא יכול למימר אילו הות גבאי לא אבאש' ר' חנינא אמר אפי' על קדמיתא חלה ואח"כ ברח משלם דהא יכול למימר איל הואי גבאי אנשמת בפריע ומהא דמייתי ראיה מאגרת מרד יש להבי' ראי' אף על הראשונה חלה ואח"כ ברח דבגמרא דידן בפ' אעפ"י אמרי' אפי' נדה אפי' חולה בתחי' מהו התם יהיב טעמא משום דאינו דומה מי שיש לו פת בסלו וכו' והאי טעמא לא שייך גבי עבד אבל ר' חנינא פשיט ליה מסברא דמצי למימר אילו הות גבאי הות מנשמת בפריע פי' היית מתרפא לאלתר ונראה דטעמא כיון דהא דחלה אינו חייב להשלים כעבד משא"כ בשכרים דעלמא משום דגופו הקנה לו ומ"ל נסתחפה שדך ה"מ היכא דלא שנה אבל השתא דשנה וברח מצי למימר משום לתאי דידך חלית ולא היה רוע מזלי אם היית אצלי כדאמרינן בהמקבל דאף על גב דכי אשתדוף רובא דבאגי הויא לה מכת מדינה ומנכה לו מן חכורו אם לא זרעה כלל חייב ולא מצי למימר אילו זרעתה מי מקיימא דא"ל אי זרעתה הוה מקיים כי לא יבושו בעת רעה וכו' וכן קבלה לזרעה חיטים וזרעה שעורים מצי אמר אי זרעתה חיטים הוה מקיים בה ותגזר אומר ויקם לך אלמא כל ששנו בה תו לא מצי אמר ליה נסתחפ' שדך ומום לתאי דידך הוא הכא נמי לא שנא:

חלה ארבע נעשה כאלו חלה כל שש ואם תאמר ומאי זו סברא פשיטא לן דאי חלה כל שש שחייב ולא אמר ליה נסתחפה שדך ואי סלקא דעתיה לחלק נשמועינן רבותא אפילו ד' וי"ל דלפי מה שכתבו התוספו' משום דכתיב כי משנה שכר שכיר דפלגיה בתרתי לומר דמכי עבד ג' הרי השלים שני שכיר חלה ד' הרי זה כמי שלא עבד כלום דמדפליג להו בב' שני שכר שכיר שמעי' דבעי שיעבוד שני שכיר ולא פחות ולאו דוקא ארבע אלא אפילו שלש שנים ויום אחד כיון דבצרי להו שני שכיר הו"ל כמי שחלה כל שש ולא עבד. אי נמי בא לומר דלא תימא חלה ד' ישלים השנה הרביעית דאילו השלש שנים כבר ויתר הכתוב עליהם להכי קאמר חלה ד' כמי שלא עבד כלום וצריך להשלים הכל אך קשה מנא להו לתוס' לדרוש דרשא זו דכי משנה שכר שכיר הא דרשי' להו בגמרא לומר שע"ע עובד ביום ובלילה והיינו דכתיב כי משנה שכיר שכיר ולא על שלש שנים של השכירות קאמר משנה אלא על הלילו' ומנא להו לעשות דרשה אחרת מעצמנו זולת מה שאמרו רבותינו וי"ל דמייתר' דשש שנים קאמר וקשה קצת כי משנה שכר שכיר עבדך אילו לא היה עובד אלא שלש היה משנה שכר שכיר ביום ובלילה ועכשיו שש שנים נמצא שני שכר שכיר כפולים ומדפלגינהו בתרי ש"מ תרתי:

ואמה העבריה בסימנין תלמוד לומר וכי תשלחנו ואם תאמר הא מדאצטריך תשלחנו חפשי מעמך למעט מי שאין שילוחו מעמך שמעינן יוצא ביובל וא"ה בסי' ומיהו סבירא

ליה דלא נפקא מהכא אלא שילוח שישנן בעבד וכי תשלחנו רבה כל מיני שילוחים והא דכתבו התוספות דאי לאו וכי תשלחנו מואף לאמתך לא הוה ילפי' הענקה אלא בשש היינו בלא דיוקא דמעמך השתא דכתיב מעמך שמעי' שנים ויובל בין בעבד בין באמה ומרבויא דתשלחנו שמעי' שלוח בסי' כמ"ש שם ועוד י"ל דממיעוטא דמעמך לא משמע שאר יציאות אלא אתא למעוטי גרעון כסף דסלקא דעתי' דהא עבד שש כיון דלא חסריה משכירות שניו ולא כלו' ואכתי קשה אפי' תימא דמדכתיב מעמך ממעטינן בורח לפני היובל מ"מ אי לאו ריבוייא דוכי תשלחנו לא הוה מרבינן יוצא במיתת האדון דהא נרצע לא כתיב בהך עניינא והשתא נמי דכתיב ואף לאמתך לא רבה אלא יציאות דומיא דעבד דהיינו שנים ומיתת האדון אבל סימנים דליתנהו בעבד מנא ליה וי"ל דבתר דגלי קרא דתשלחנו כל שאר מיני שילוחין שבו כי אתרבו אמה לכל שילוחים שבה אתרבי אי נמי רבויא דתשלחנו בתר דכתיב ואף לאמתך רבה כל מיני שלוחי' בין בעבד בין באמה אך קשה נימא דכי כתי' וכי תשלחנו לא תשלחנו ריקם אתרויהו קאי בין האיש בין האמה דאקר' וכי ימכר לך אחיך העברי או העבריה קאי וכל יציאו' דשיי' בתרוייהו אתרבו בחד זימנא ולא אצטריך ואף לאמתך אלא לסימני' שאינן באיש וה"ק ואף לאמתך שיש לה יציאה אחרת תעשה כן ואמאי כתב התוספות דאי לאו ואף לאמתך לא הוה ילפי' הענקה באמה כלל וי"ל דמדכתיב ועבדך שש שנים דדרשי' מיני' שאינו עובד את היורש מכלל דבעברי דוק' מיירי דאילו אמה אינה עובדת אפי' את הבן דאתקש' לנרצע מדכתיב ואף לאמתך כדאמרי' לקמן משמ' דעד השתא לא מיירי באמ' שאין בה רציעה אלא בעבד ואי לא כתיב תעשה דקאי אהענקה לא הוה שמעי' בה הענקה כלל שאורעה כל הפרש' כו' לעברי אי לאו דאתרבי לענין הענק' כדכתי' תעש' כן:

ויליף ריקם מעולת ראיה הק' בתוספת ועולת ראיה גופיה מנ"ל דבכ"ש נילף מבכור ותהא ה' סלעים ותרצו שמא הלכה דבכ"ש דהא למ"ד בפ"ק דחגיגה דעולת ראיה ב' כסף אמרי' בירו' פ"ק דפאה דהוי הל"מ וק"ל מאי מייתי ממ"ד ב' כסף הא ודאי למ"ד ב' כסף צריך לומר הלכה למשה מסיני דאי לאו הלכה בקרא ליכא שיעורא אבל למ"ד כל שהו פשטי' דקרא הוא דכל מידי דמייתי לאו ריקם מיקרי ועוד דהא דאמרי' התם בירו' דהלכה למ"מ היא היינו דכל השיעורים הל"מ הם והכי אמרי' לה התם בהדיא א"ה מאי מייתי למ"ד כל שהו ועוד קשה אי ס"ד דכל שהו הלכה למ"מ היא היכי גמרי' מינה והא אין דנין ק"ו מהלכה וה"ה הך ילפותא דריק' ריקם וי"ל שלא אמר התוס' שהלכה למ"מ שיהא עול' ראיה כל שהו אלא הכי קאמר אף על גב דהאי ריקם ריקם ניתן לדרשא דנילף מבכור או מעולת ראיה מכל מקום ראיה גופה לא גמרה מבכור דכך נאמר' הלכה דלא

נגמר דהא על כרחין למאן דאמר ב' כסף כל השיעורים הל"מ וצריך לומר שכך נאמרה הלכה דלא כגמר ואעפ"כ אנן ילפי' מבכור דכתיב כאשר יברכך ועולת ראיה גופה לא יליף מינה:

ר"ש מיכה מיכה מערכין גמר פי' הריטב"א ז"ל דר' יהודה נמי גמר להאי מיכה מיכה מערכין כדאמרינן בהמקבל מנין שמסדרין לב"ח כדרך שמסדרין בערכין ילפינן מיכה מיכה אלא דהכא גמר ר' יהודה דלא דייני' מיכה אלא נתינה נתינה וקשה דמנ"ל דנתינה נתינה מעבד גמר דאילו בערכין נמי כתיב נתינה דמיכה דריש ר"ש ואי ג"ש הכי גמור מאי פריך בגמר' ונילף נתינה מערכין ומשני תפסת מרובה לא תפסת ועוד כגמר עבד מעבד דהכי גמר מרביה נתינה ומעבד ואפי' אי נתינה סתם גמר פשיטא דנתינה דעבד הויא דאי מערכין למה לי האיכא גזרה שוה דמיכה מיכה דדרשינן מינה לכל מילי אלא משמע דהכי לאו גזרות שוות גמורות הם דצריכי למגמר להו מרביה לפי שסתם בה הכתוב ולא פירש סמך שנלמוד הסתם מן המפורש במקום אחר והא דהמקבל לא קשיא דמיכה מיכה מערכין היינו מיכה דכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך דאיירי בהלואה וההוא מופנה דלא צריך למכתב כי ימוך דאפי' בעשיר איתיה בלא תקח מאתו נשך ותרבית אלא מופנה לגזרה שוה אבל מיכה דכתיב גבי עבד אצטריך לכדדרשינן בת"כ מנין שאינו רשאי למכור עצמו לתת באפונדתו ליקח בהמה או כלים תלמוד לומר כי ימיך אינו נמכר אא"כ נתמכמך:

א"כ מה תלמוד לומר כאשר יברכך ואם תאמר והא דרשינן ליה לעיל לרבות כל דבר דומיא דגרן ויקב וי"ל דכאשר דריש דלא כתיב אשר יברכך אלא כאשר משמע דאשיעורא קאי וא"ת מנין לנו לאפוקי כאשר יברכך מפשטיה אי משום רבויא דהענק תעניק לו אימא דלהכי אצטריך להיכא שאין לו אלא כספים ופרדות לבד יכול לא יעניק לו תלמוד לומר תעניק לו מ"מ ולא ממעט מכעין הפרט אלא כשיש לי דברי' שישנן בכלל ברכה מעצמן שחייב לתת לו כפי ברכתן ולא מכספים ופרדות אע"פ שנתברכו וי"ל דלפחות משיעור הענקה לא משמע ליה דכאשר יברכך לעתיד משמע מדלא כתיב כאשר ברכך אלא ה"ק בשכר שמוסיף יוסיפו לו:

ונרא' דה"ה אם אין לו אלא כספים ופרדות חייב לתת לו דאי פחות משלשים ולא נתמעטו אלו אלא לענין ברכה שאף על פי שנתברך בהם זוזי ועביד בהו עיסקא פרדות ושקיל אגרא אינו חייב לתת כפי ברכתן כיון דהך ברכה מעלמא קאתי ליה:

שם ע"ב הענק תעניק דברה תורה כלשון בני אדם כ"ע מודו דהיכא דאיכא למדרש דרשי' כדכת' התוספו' פרק אלו מציאות ובחירושי לסוטה פ' כשם הארכתי עיין שם:

מרבה אני את הבן שכן קם ליעדה ולשדה אחוזה כת' התוס' פי' הקו' המקדיש שדה אחוזה וכו' ואם תאמר אמאי לא קאמ' דנחלה דבן קודם לאח י"מ דשדה אחיזה הייתי מפ' דהיינו גאולת קרובי' דבן קודם לאח וי"א דהאי לאוקם תחתיו מקרי אלא דקרוב קרוב קודם אפי' עד כמה דורו' ונר' שקושיית התוס' לאו הכא היא אלא במקדיש דמטעם גאולה הוא בא לגאול במקום אביו ואינה יוצאה מידו ביובל מש"כ בקרובי' אחרים דדרשי' או מכר את השדה לאיש אחר ולא לבן וכי פרכי' אימא ולא לאח אמאי לא קאמר מסתברא נחלה דבן קודם לאח אבל הכא בשמעתין לא קשיא כלל דהיכא דמת ונפלה אשתו קמי יבם אצטריכא ליה שיהא עובד את האח הואיל וקם תחתיו ליבום ולירושה אפי' במקום אביו ושא' אחין ואע"ג דבן קודם לאח בעלמא מכל מקום השתא מיהת קם תחתי' מקרי אי לאו הא דפריך גמרא כלום יש יבום אלא במקום שאין בן ובחידושי פי' בע"א וע"ש:

או אינו אלא לרציעה משמ' דאף לרציעה קאמ' דהא בההיא כתיב רווייהו הענקה ורציעה ועליהו קאי ואף לאמתך תעשה כן אך קשה דא"כ לשתו' קרא מניה לגמרי וממילא שמעי' דבאמה נמי דינא הכי שבתחילת הפרשה תרוויהו כתיב כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה ובשנה השביעית וכו' וכי תשלחנו חפשי מעמך וכו' וכלה פרשה אלא מדכתיב ואף לאמתך תעשה כן משמע דעד השתא לא איירי באמה ורש"י בחומש פי' או אינו אלא אף לרציעה ויש לפ' דהא דכתיב ואף לאמתך משום דקרא דועבדך שש שנים מוקמינן ליה לך ולא ליורש דאילו לבן הא כתיב שש שנים יעבוד שומע אני אף אמה כן להכי כתוב ואף לאמתך תעשה כן לרציעה וה"ה להענקה אבל יתירה עליו א"ה שאינה עובדת את הבן מה שע"ע עובד וראיתי מי שהקשה על פרש"י דאי אף לרציעה קאמר מאי האי דקאמר אם כן נכתוב קרא ואף לאמתך כן דהא כשהיה מסופק אצלו אי קאי לרציעה הענקה אתיא מכ"ש וכיון דהקישא אתיא למיתת האדון כל שכן דאתיא להענקה אלא ע"כ או אינו אלא לרציעה דוקא קאמר ודברי רש"י ז"ל אצלי מוקשים ואינו מחו"ר דהיכי מדמי מאי דמסיק דאתיא להקישא אמאי דסלקא דעתיה מעיקרא דארציעה קאי דאי אמאי דכתיב בהדיא בקרא ולקחת וכולי קאי הוא הדין דקאי אכולה פרשה והענקה נמי בכלל אבל השתא דלא מצי קאי אמאי דכתיב ברציעה דהא מעטיה בהדיא דכתיב העבד ולא אמה לא אתא קרא דואף לאמתך אלא להקיש אמה לעבד לדין מיתת האדון וכיון דאולקחת את המרצע דכתיב לפניו לא קאי היכי קאי אהענקה דלפני פניו והיינו דכתב רש"י אם כן דלהקישא לחודה קאי נכתוב ואף לאמתך כן כלו' הוקשה אמה לעבד לדין מיתת האדון:

ש"מ תרתי ואם תאמר בלאו הכי תיפוק לי' דאין היקש למחצ' דאתקשי אמה לדין מיתת האדון ולהענקה וכתב הריטב"א דלא אמרינן הכא היקש לגמרי כדאמרינן בעלמא דכן מיעוט הוא ועל מאי דקאי משמע וקשה דעל כרחן אמאי דסמיך ליה לא קאי דהיינו רציעה ודינא דמיתת האדון בעלמא קאי שהוקש לעבד לדינו ולמה לא יהיה שוה לו לענין הענק' ואדרבא טפי ניחא לומר שהוקש להענקה דכתיב בהאי פרשה ולא למיתת האדון דכתיב בפרש' משפטים ועבדו לעולם ולא את הבן. וי"ל דהכי נמי כתוב בנרצע והיה לך עבד עולם ודרשו בספרי והי' לך עבד עולם עולמו של יובל מכאן אתה אומר עבד עברי עובד את הבן ואינו עובד את הבת נרצע לא את הבן ולא את הבת ומלך דריש לך ולא לבן והכ' מייתי לה מועבדו ולא את הבן ונרא' דתרווייהו צריכי דאי לא כתיב אלא חד מנייהו הוה אמינא ולא ליורשיו אע"ג דגבי עבד עברי אי לאו דדרשינן שש שנים יעבוד דמשמע דעובד את הבן הוה דרשי' ועבדך לגמרי לך ולא לבן ודאי בלא שום גילוי הכי משמע לך לאפוקי אחרים לא שנא בן ולא שנא בת אבל בתר דגלי לן קרא דלענין עבודה חלק הכתוב בין הבן לשאר יורשים כי מיעט רחמנא בנרצע ועבדו לא ממעטינן אלא בת דוקא שכן מעטה הכתוב בנמכר לשש אבל לא נמעט את הבן שכן לא מעטו הכתוב שם להכי אצטריך קרא אחרינא דכתיב והיה לך עבד עולם לך ולא לבן וסמיך לזה ואף לאמתך תעשה כן אמאי דסמיך ליה קאי ולא הענק' דלא כתיב' בסמוך לה אי לאו משום דכתיב תעשה:

מ"ד לא לבטלו הלכתא מינה דבר תימה הוא כיון דחיילו קידושיה היכי פקעי ממילא בשנים וסימנין ומיתת האדון וכתב הריטב"א דהכי פירושו כיון דהני קדושין לא דמו לקידושין דעלמא דהא הוו בעל כרחו דאב ודכוותיהו בעלמא לא הוו קידושין כלל והכא גזרת הכתוב הוא ואין לך בו אלא מה שאמרה תורה ותצא בהלכותיה דומיא דאשה בעלמא קמשמע לן ואצ"ל דכיון דמעות הראשונות לקידושין נתנו כקידושין דעלמא ממש דמו כדאמרי' לקמן משל דרבנן לאומר לאשה התקדשי לי מעכשיו ולאחר ל' יום ובא אחר קודש' בתוך ל' יום מקודשת לראשון ולר' יוסי בר יאוד' אי אמר דלאו לקידושין נתנו הא אמרי' דאם הלך וקדש' לאחר שיחק באדון משל לאומר לאשה התקדשי לי לאחר שלשים יום ובא אחר וקדשה מקודשת לשני אלמא כקידושין דעלמא דמו ועוד דמגמ' נמי גמרינן מינייהו לקידושין דעלמא דאמר רב נחמן אומר אדם לבתו קטנה צאי וקבלי קידושיך מדר' יוסי בר יאודה וכולי ולא אמרינן גזרת הכתוב היא אצל יעוד ולא גמרינן משום שאף על פי שהתנה ע"מ שלא ליעד לא מהני ליה אליבא דרבנן דר"מ התם היינו טעמא דמתנה על מה שכתוב בתורה ודכוותה נמי בקידושין דעלמא אמר הרי את

מקודשת ע"מ שאין לך עלי שאר כסות ועונה וכל מילי דמקרו מתנה עמ"ש בתורה תנאו בטל ומעשה קיים ואפילו תימא דחידוש הוא דאף על גב דלא אמר בפירו' כמי שאמר כדאמרי' לקמן מ"ד הא לא אמר מעכשיו והא לא אמר לאחר שלשים מכל מקום היכן מצינו לקידושין לאחר שחלו פקעו ועוד דלרב חסדא דשטר א"ה אב כותבו הוי חידוש דגבי קידושין בעינן שתלקח אשה לאיש:

ומיהו אברייתי' לא קשיא דתנא יש בעברי מה שאין בעבריה אתא לאשמיעינן שבעברי' אין שום דבר מעכבו לצאת בשנים וביובל ובגרעון וא"ה ביד רבה לעכבו סמוך ליציאתה ונ"מ דאי לאו משום הקישא לא הוה יליף וכו' בעבריה מעברי כמה שאמר למעלה אף על פי ששנים יתרה עליו אמה העבריה שהיא יוצאה בסימנין אבל הא דקאמר דסלקא דעתיה דלא לבטלה הלכתא מינה קשה אלא נ"ל לפרש דסד"א כיון דאמר קרא אשר לא יעדה ודרש כן לקמן מלמד שצריך ליעדה וכיון דבעינן דעתה דידה וקטנה לאו בר דעת היא ואפילו לענין גט דלא בעי דעתה דידה בעינן שמשלחה ואינה חוזרת כדאמרינן בפרק חרש וזו שתלה הכתוב בהודעתה משמע דהני קידושין מתלא תלו עד שתביא סימן ותהא בר דעת אם נתרצית אז הוה ליה קידושין למפרע שאפילו קדשה אביה לאח' כשנתרצית ביעוד פקעי קידושי אביה וכיון שכן בין כך ובין בך לא בטילי הלכתא מינה אם רצתה לצאת ביובל ובשנים ובמיתת אדון יוצאה ולכשתגדל ותתרצ' הוו קידושין למפרע קמ"ל דהא דאמרי' שצריך ליעד' כדכתבו התוספות בריש מכילתין ד"ה שכן ישנה בע"כ דיעוד בע"כ של בת היא כהא דאמר כן שצריך ליעדה לא שצריך לעשות מרצונה אלא שצריך להודיעה שלשם קידושין מייעדה דכי האי גונא אשכחן בגט דבעל כרחו מכל מקום צריכה שתדע שהיא מתגרשת כדתנן בהזורק אמר לה כנסי שטר חוב או שמצאתו מאחוריו קוראה והרי היא גיטה אינו גט עד שיאמ' לה הא גיטך וכולי:

דף יח

יש בעברי מה שאין בעבריה וכולי הקשה הריטב"א ז"ל ואמאי לא קתני שא"ה אינה נרצעת ותירץ דהא פשיטא ליה דבעבד גופיה מעטיה קרא העבד ולא אמה עבריה ותו דאפילו בעבד עברי כל היכא דלא מצי למימר אהבתי וכו' אינו נרצע ותימא מי לא כתיבי בהדיא וקתני ומ"ש עוד דלא מצי למימר אהבתי תמה עצמך למה לי מיעוט דהעבד אלא כיון דהקיש עברי לעבריה סלקא דעתיה דתרצע אע"ג דלא אמרה אהבתי ונ"ל דלא קתני אלא יציאות שבה דומיא דיציאות בעבד עברי שהם בטלות ע"י יעוד ויש בה יציאות אחרות כגון סימנין ופדיה בעל כרחו מה שאין כן בעבד. והא דקתני ואינה נמכרת ונשנה בדין הוא דלא לתני ליה דהאי לא שייך באמה כלל אלא בדינין דבין אשה לאיש דקתני

בפרק היה נוטל דאם כן הוה ליה למתני נמי דאשה אינה נמכרת בגנבתה אלא לא תני לה אלא דיהיב טעמא למפדין אותה בעל כרחה דהואיל ואינה נמכרת ונשאת מפדין אותה בעל כרחה של אב ולא חיישינן דהדר אזיל ומזבין לה כדאמרי' לקמן:

דעבד עברי נמכר ונשנה הקשה הריטב"א ז"ל ולישני ליה דמתניתא דהכא דמוכר עצמו שנמכר ונשנה ותירץ דמשמע לן מדקתני מה שאין כן בעברי שאינו נוהג בשום עברי שאפי' מכרוהו בית דין נמכר ונשנה ומשמע דלא סבירא ליה ז"ל הא דכתב הרמב"ן ז"ל בפי' החומש דאינה מוכרת את עצמה והכי משמע בפרק איזהי נשך דתניא אין הגר נקנה בעבד. עברי ואין אשה וגר קונין עבד עברי ומפרש טעמא דאשה לאו אורח ארעא גר נמי גמירי דמקני קני דלא מקני לא קני ומדלא יהיב באשה נמי טעמא דגר דהא לא מקניא נפשה בעבד עברי הילכך לא קניא אלמא נמכרת היא עצמה דאילו משום שאביה מוכרה ההיא בקטנה היא שהיתה ברשות אביה והשתא דגדולה ואשתני גופה לאו בת מקניא היא ולפי זה אשה נמי נמכרת ונשאת ומיהו בברייתא דמכילתא משמע דאינה מוכרת עצמה וכן מוכח בתוספתא דסוטה שהביאו התוספות בסוף פרק היה נוטל:

ויש לפרש כאן דמדקתני עברי ועבריה ולא קתני עבד ואמה משמע דמשום דאתקשו עברי ועבריה בקרא דכי ימכר) לא) קתני יש בעברי מה שאין בעבריה וכולי והאי דאתקש לעבריה במכרוהו בית דין מיירי ועוד י"ל דאי אמוכר עצמו קאי היכי קאמר שאינה נמכרת ונשאת משמע והא אותה שלא נמכרת ע"י אביה נמכרת עצמה והא ליתא דאין מכירת עצמה באשה כלל:

ע"ע נמי נכפינהו לבני משפחה כתב הריטב"א ז"ל ואם תאמר והא קי"ל נמכר לישראל אינו נגאל ע"י קרובים ואיכא למימר דכייפי להו למיתן כספא לדיליה ופריק נפשיה ועוד פירש דברים כפשטן דה"ק א"ה עבד עברי נכפינהו לבני משפחה כשא' מהם מוכר עצמו דלפרוק נפשיה וק' שהלשון לא משמע כן דמאי קאמר נכפינהו לבני משפחה הא בעבד עברי מיירי הול"ל עבד עברי נמי נכפיה לדידיה דנפרוק נפשיה ונראה דמשמע ליה לרב ז"ל דהא דאמרינן שאינו נגאל באלה היינו כשאין הקרובים רשאי' לגאול ומנ"ל הא דילמא מי שאין דינו לגאל באלה קאמר שאין הקרובים חייבים לפדותו מן הדין דלא חייבה תורה אלא בנמכר לעכו"ם שלא יטמע בין העכו"ם אבל בישראל אם רצו פודין לא רצו אין חייבים והשתא משום פגם משפחה כופין אותם והא דקאמר התם שאינו נגאל באלה היינו מדין תורה ואפילו מתקנתא אם רצו כל בני משפחה ולא מיחו על פגמן כבודן מחול ועוד אפילו תימא דמצי אדון מעכב כיון דאין בו דין גאולת קרובים מכל מקום הכא מתקנתא משום פגם משפחה כייפי' ליה לרבו דהא במוכר קברו אמרינן בפי'

באין בני משפח' וקוברין אותו משו' פגם משפחה עבד נמי לא שנא ואם תאמר מאחר דפליגי תנאי בנמכר לעכו"ם דר' עקיבא סבר בקרובים לשעבוד בשאר כל אדם לשחרור דאי אמרת קרובים לשחרור אזל ומזבן נפשיה ור' יוסי הגלילי ס' אחרים לשעבוד דאי אמרת לשחרור ממנעי ולא פרקי ליה ורבי אמר הכל לשחרור לר"ע נכפינהו לקרובים לפדותו לשעבוד וליכא למיחש דאזיל והדר ומזבין לה ולר"ע נמי כיון דמשכחת לה גאולה לשעבוד כיון דתקנתא היא משום פגם משפחה ואיכא למיחש דאזיל ומזבין נפשי' מצו למגאל לשעבוד דלא להדר' ונזבן וכ"ת הא נמי איכא פגם משפחה יפדוהו לשחרור ולא ישתעבדו בו אלא ימחו באב כשבא למכרה ואם מכר לשקלו מלוקח דשעבודייהו קדים ויש לומר דדוקא הלוקח מיד עכו"ם הוא דמצי ליקח לשעבוד דמכחו של עכו"ם אתי אבל נמכר לישראל כיון שאין דינו של ישראל למכרו כדכתיב באמה לעם נכרי לא ימשול למכרה ואמרינן במכילתא לא האב ולא האדון וכתיב לא ימכרו ממכרת עבד כיון שאין דינן של קרובים לגאול מידו אף אם רצה לא מצי לאקנויי להו קנין הגוף שהיה לו בו:

פרק האומר בקונטרס

דף נח

האומר הלך וקדשה הק' בתוספות מה חדוש יש כאן ואין לומר דהלך ברמאות קא משמע לן מדקמתמה סתמא דגמרא ותנא דידן דלא אסיק אדעתיה הלך ברמאות ולא קשיא ליה פשיטא מיהו ל"ק דהיינו הא לא קשיא ליה אי בדיעבד קאמר דמקודשת פשיטא וי"ל דע"כ החדוש הוא לענין קדושין מדקתני וכן האומר לאשה וכו' ואם תאמר לתירוץ התוס' מאי פריך אדרבנן שאני הכא שכבר נתרצית למשלחו שאפילו היה אחר היה אסור מדין עני המהפך בחררה אבל אם מתחילה לא דבר אלא על עצמו מנ"ל דאקרי רמאי ויש לומר דמברייתא דייק דקתני מה שנעשה עשוי אלא שנהג בו מנהג רמאות משמע דמיירי אף על פי שלא דבר לצורך המשלח כיון דבשליחתו בא מקרי רמאי שאלו דבר עמה ונתרצית מאי איריא שלוחו אפילו אחר היה אסור ואם תאמר אי מתני' לענין קדושין אצטריכא מאי קשיא ליה לגמרא ותנא דידן ויש לומר דלפי' התוספות הליכתו לא היתה ברמאות ולא שנה את שליחותו עד שספר עמה דברים של משלחו אם כן אמאי נקט הלך ומשני הלך ברמאות קאמר:

מקודשת לשני כתב הרא"ש יש שדקדקו מדלא קתני אינה מקודשת לראשון דכי מת שני או גרשה בתוך שלשים כי מטי יום ל' הדרי וחיילי קדושי ראשין וכן איתא בירושלמי וקשיא ליה דמכי פשטה ידה וקבלה קידושין כבר חזרה בה ואפילו ר"ל מודה דמעשה

הוא דומיא דמוקי לקמן כשתרם ב"ה את כריו ולי לא מכרעא מילתיה דחזרה בה לגמרי לית לן בה וההיא דשתרם ב"ה אין אחר תרומה כלום אבל קבלת קידושין אלו אינם סותרין הקידושין ראשונים דעל דעת חכמים נתקדשה דאי משכחי קדושין ראשון רווחא הדרי וחיילי הא למה זה דומה לנותן רשות לשלוחו לקדש או לגרש וחזר ועשה שליח אחר דלא אמרינן בטל את הראשון:

בת ישראל לכהן ואם תאמר ה"ד אי בשניהם כהנים תאכל ממה נפשך אי בשניהם ישראל פשיטא דאפילו היה האחרון כהן לא תאכל ואם בא' כהן וא' ישראל למה לי למתני בת כהן נימא היה א' מהם כהן לא תאכל ויש לומר דארישא קאי דלא בא אחר וקדשה א"נ בששינהם כנסוה לחופה על דעת כך ובמשנה אחרונה הואיל וחופה לא חזיא לביאה לא אכלה אפילו שניהם כהנים:

עני המהפך בחררה פירש רש"י זכרונו לברכה בחררה של הפקר והקשה רבינו תם מדתנן נפל לו עליה ובא אחר והחזיק בה וכו' ותמיה לי מאי מייתי דהתם טובא אשמועינן דארבע אמותיו לא קנו לו אי משום דלא תקנו לו ארבע אמות בשדה חברו אי משום דכיון דנפל גלי דעתיה דבנפילה בעי למזכיה וכן ההוא דפאה קשיא לי אמאי נקט מתני' מי שלקט מקצת פאה לתני פירש טליתו על הפאה נפל לו עליה ועוד מעבירין משמע דאנן מעבירין מיניה לתתו לעני אחר מדלא קתני ובא אחר וזכה בה אלא על כרחין ה"ט דפאה דאדעת' עת' דכל העניים משבקה דנהי דתעזוב כתיב בה שמצותה לבא זהו כשישנם שם היינו כשישנם שם כל העניים ולהכי תנן ג' אבעיות ביום בשחר בחצות וכו' ר' עקיבא אומר לא אמרו אלא כדי שלא יוסיפו שאם יוסיף בעל הבית זמן אחר לא ידעו העניים ונמצאו מקצתם נוטלים וזה שנטל מקצת פאת וקדם וזרק על השאר או פירס טליתו עליה שלא יבואו עניים אחרים מעבירים אותה הימנו ונותנין לאחרים דהוא עשה שלא כהוגן ליכא משום עני המהפך ותדע דבירושלמי מייתי דר"מ סבר קונסין אותו אפילו במה שנטל:

תו כתבו התוס' ומכאן נראה לה"ר יצחק שאסור למלמד וכו' וקשה דהא ודאי מגופה דשמעתא מוכח ולא היה צריך ר"י לדייק דלכל הפירושים אסור ואדרבא קשה אמאי נקט שהיה מלמד אחר בביתו של ב"ה לישמועינן שאפי' אם היה מהפך אצל ב"ה אסור למלמד אחר להכשיר עצמו דהו"ל עני המהפך בחרר' וכו' ונראה דהכא דמי להפקר שלא ימצא ב"ה שיהא דעתו נוחה אצלו כמוהו ושמא לא יפרע לו סכום זה אבל לפי מה שפי' ר"י אביו של ר"ת דאפי' בהפקר היכא דטרח כגון ההיא דמרחיקין מן הדג אסור א"כ גם זה שכבר הוא בביתו של ב"ה ומסתמא טרח בראשו' עמו בתלמוד כדי שינוח

בסוף יכול לומר לו חזור אחר אחר וטרח כמו שטרחתי דומיא דההיא דרבן גמליאל ובפרק הנזקין נמי תנן עני המגרגר בראש הזית מה שתחתיו גזל מפני דרכי שלום לפי שטרח העני להפילן וסמיך דעתיה עלייהו:

והא נתינת גט ליד השליח דכנתינת מעות ליד אשה דמי תימה לי דלא דמי כלל דאילו גט אפי' נתן ליד האשה שתתגרש לאחר ל' יום אם אבד או נשרף אינו גט וכן הלכה והניחתו בר"ה לא הויא גט ואילו גבי קידושין בנתינה זו היא נתקדשת ואפי' נתעכלו ברשותא דידה קמתעכלו ולא הוה צריך גמרא למימר כל כמה דלא מטו לידה ושמא דנתינת גט ליד שליח משמע קצת דעדיף טפי מנתינתו ליד אשה שתתגרש לאחר ל' יום שהרי אינה מתגרשת אלא לאחר שלשים יום אלמא בתור' פקדון יהביה נהליה ואילו הכא אי לא מצאה שליח אחורי הפתח יכול לגרש' מיד בנתינת המעות ליד האשה שתתגרש לאחר שלשים:

אלא מיד מחשבה מיהא תיפוק מקשים ונקשי ליה ריש לקיש לנפשיה דמודה הוא דאתי דבור ומבטל דבור דומיא דגט ותרומה וי"ל דשפיר ידע ריש לקיש דכל המחשבה מועילה במעשה חשיבא מעשה כדכתבו התוס' ז"ל אלא שמחשבה זו של כלים לא הועילה להם לאלתר אלא לאחר שיגע בהם שרץ דבשלמא לדידיה דחשיב נתינת מעות ליד אשה אע"פ שלא הועילו אח"כ כל שמועילה לאחר זמן שלא תהא צריכה קדושין אחרים חשיב' מעשה שפיר אבל לר' יוחנן שאע"פ שעשה מעשה כל דלא אהני ליה מיד לא חשיב ליה מעשה כל שכן מחשבת כלים ועוד נראה דלכאורה אפי' לר' יוחנן לא קשה כלל שלא המחשבה לבד הורידה להם טומאה אלא המעש' שעשאן בית קיבול אלא שאותו מעשה לבדו לא הספיק מפני שהיה בדעת' לשוף ולשבץ עכשיו שנמלך שלא לשוף חזרה עשייתן להוריד להם טומאה הואיל ואין כאן (מתנה) מחשבה סותרת ואין לומר ותבא מחשבה אחרת ותוציא מידי מחשב' ראשונה ונמצא מעשה בלא מחשבה דלאו כלום היא דכל שנשתתפו דבור ומעשה כאחת הו"ל מעשה אלימא ואין מחשבה אחרת מוציא' מידו תדע דגבי קידושין נמי נתינה ואמירה בעי' ולא אמרי' יבטל הדיבור שאמר לה הרי את מקודשת לי ונשאר נתינה בלא אמירה לאו כלום ומיהו לר' יוחנן דכל מעשה שאינו נגמר עכשיו אע"פ שנגמר לאחר זמן לאו מעשה מקרי אלא דבור גם עשית בית קבול זה הואיל ואינ' מורידה להם טומאה עד שיחשב הו"ל דבור וכשחישב אח"כ הויא מחשבה ותיתי מחשבה ותיפוק מידי מחשבה אבל לריש לקיש ניחא בעשית בית קבול זה כיון דלא מחסר מעשה אח"כ אלא שיחשב עליהם לבד לכך חשיב שפיר מעשה כמו נתינת מעות ליד האשה:

לא קדשה עצמה וחזרה בה מהו פי' התוס' אמירתה לשליח דאי אמר' וכו' פשיטא דאינה מקודשת וקשה דמאי פריך ליה ממתני' דפ' השולח דהתם לשליח עצמו קאמר ואם היינו אומ' דהא דפשיטא ליה היינו ממתני דפ' השולח כי היכי דלא תקשי ליה אלא דגמרא לא משמע ליה האי חילוקא ניחא אבל התוס' כתב דפשיטא דאינה מקודשת דאטו משום דאמר לו תהוי לי שליח לקדשני לא מצי' חוזרת (וזו) כלו' ולא יחלוק אדם ע"ז מעולם ואי ר"י ס"ל דאף שלא בפניו כיוצא בו לא הו"ל לאותובי ממתני' אלא מסבר' דלמה לא יחזור בו אפי' שלא בפניו ושמא י"ל דסמוך אהא דתנן התם בראשונ' היה עושה ב"ד במקום אחר ומבטלו אלמא מהני ביטול שלא בפניו אלא שר"ג התקין שלא יהיו עושין כן מפני תיקון העולם וקשה אטו ריש לקיש לא ידע אותם המשניות ומאי טעמא לא הדר ביה ועוד דאצטריך למפרק הלכתא אהלכתא ואמאי לא פריך ליה לרב נחמן ממתני' להדיא ועוד קשה זה שכתבו התוס' הכא לא משני כדלעיל שאני נתינת מעות וכו' והיכי שייך נתינה כאן כלל ונ"ל דהא דאמר ריש לקיש אינה חוזרת לאו בכל ענין קאמר תדע מדלא נקט מילתייהו אמתני' האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה פלונית וכו' לא קדשה לעצמו וחזר בו מהו והכא דוקא חשיב ריש לקיש אמירה זו כמעשה משום דלא מחסרא מעשה שיעשה השליח כלל דכיון דעשתה ידו כידה ממילא מתקדשת כי מטו קידושין ליד שלוחת דמעשה והקידושין בגברא תלוי שיאמר הוא ויתן הוא דכתיב כי יקח ולא שתלקח ועוד דאפי' דין שליחות לא בעיא אלא מכי גלי שרצונה להתקדש במעות אלו שנתנו ליד האיש הזה מקדשה מידי דהוה אתן מנה לפלו' ואקדש אני לך ולא מרבינ' שליחות מושלחה אלא גבי גט דבעינן ונתן בידה הילכך דבור זה כמעשה דמי אבל האומר הולך גט זה לאשתי וחזר בו קודם מעשה שיתננו בידה ודאי בטל הוא דאכתי עיקר שליחותו אינה אלא בנתינתו לידו שהוא מעשה הגירוש ולזה כתב התוס' הכא לא משני כדלעיל דודאי הא דמשני לעיל נתינת מעות ליד אשה כמעשה דמי אלא מהך טעמא משום דלא מחסרא מעשה אח"כ אלא בהגעת זמן ממילא הוי קידושין והכא נמי כל שאמרה צא וקבל קידושין לא מחסר מעשה כלל ולא דמי לגט ולתרומה שעדיין הוא צריך השליח לעשות מעשה לגרש ולתרום וזו היא תירוצו של ריש לקיש דלא תקשי ליה מתניתין אלא דגמרא לא משמע ליה הך חילוקא אלא התם דאיכא נתינה דהויא מעשה ממש ולהכי אתותב ומכל מקום ריש לקיש לא הדר ביה והשתא יש לפרש נמי הא דניחא ליה לריש לקיש ההיא דכל הכלים דאיהו ודאי סברה ליה דלא אתי דבור ומבטל דבור שאין אחריו מעשה כדאמרינן לעיל אף בלישנא קמא ור"ל סבר אתי דבור וכו' ולא קשיא ליה מגט שיש אחריו מעשה והא דשני לעיל שאני נתינת מעות וכו'

לדבריו דר' יוחנן קאמר אודי לי מיהת בהא דאיכא נתינת מעות וליכא בין לישנא קמא ללישנא בהרא אלא דללישנא בתר' לא פליג ר' יוחנן אקמייתא דאיכא נתינת מעות:

קידושי שני במאי פקעי והא דלא דייק מדאמרינן גמרי קידושי ראשון ואימת חלו כדי שיגמרו הא לאחר ל' יום קאמר לה משום דהא יש לומר בדברי הירושלמי דקידושין מיהת הוו שאם מת בתוך ל' גמרו בה קידושין ראשונו' מיהו הא דאמר פקעי קשה דמשמע פקעי לגמרי ולא תהא זקוקה ליבם דאכתי כיון דבת קידושין היא מיקרי בכדי לא פקעה ותהא צריכה חליצה:

תנאה הוי פרש"י אם לא אחזור בי בתוך ל' יום יהיו קדושין מעכשיו ותימא אמאי חשבינן לה מקודשת ואינה מקודשת הו"ל ככל הקדושי' על תנאי שאם בא אחר וקדשה יושב ומצפה אם קיימה תנאה מגורשת למפרע וחלו קידושין דידיה ואם לא קיימה נמצאת א"א למפרע ואינה צריכה גט מב' ועוד אם מת א' בתוך ל' תהא צריכה חליצה מאחיו שהרי לא חזר בו ודמי להא דאמרינן לקמן ע"מ שלא ימחה אבא מת האב מקודשת שהרי לא מחה ואם מחה הוא אסור באחותה ושני מותר דלא חלו עליה קידוש' וכו' ונראה דהכי קאמר לה הרי ז"ג ע"מ שיעברו ל' יום ואתי בדעת זו שלא אחזור בי שאם מת הוא או היא פקעי קידושין שהרי לא עברו עליהם ל' יום ולא רצה לפרש ע"מ שיעברו ל' יום דהא לאו תנאה מקרי דזמן ממילא אתיא:

ובפלוגתא דהני תנאי וכו' וא"ת ונימא רב אנא דאמרינן אפילו כרבי דכי אמר רבי התם דתנאה הוי משום דידע דאין גט לאחר מיתה וכו' ושמואל אמר אנא אמרי אפי' כרבנן וי"ל דגמרא כשיטת אביי אזיל דלא אמרי' משמע תנאה ומשמע חזרה ולהכי קאמר לרב מספקא ליה אי תנאה הויא אי חזרה הוי דאי תנאה הוי אפי' אכוין לחזרה לאו כלום הוא ואי חזרה הוי אפי' אכוון לתנאה לאו כלום הוא דדברים שבלב הם הילכך אין לחלק כלל בין גיטין לקידושין מטעם דלרחוקה קאתי ולא מטעם דידע דאין גט לאחר מיתה דבתר לישנא אזלינן ולא קפדינן אדעתיה:

ובא אחר ואמר לאחר עשרים וכו' וה"ה דמצי למנקט מילתיה בתרי גברי שזה אמר לתחיל' וזה אמר לאחר חמשים יום דממה נפשך קידושין דשני לא חלו:

דף ס

אפי' מאה תופסין בה וכו' וא"ת אמאי אמרי' הכא מקודשת והא אמרי' לעיל חציך מקודשת לי וכו' לשון התוס' ואי קשיא דלהדיא אמרי' לעיל גבי התקדשו לי חציך היום וחציך וכו' או דילמא ה"ק לה קידושי בתחלה מהיום ולא נגמרו אלא למחר אלמא לא מקרי לחצאין י"ל דהתם איפשר דקידושי אחר לא חלו כיון שהתחילו מהיום וכל שאין

לאחרים רשות בה לא מקרי חציה אבל לר"י דס"ל דכל חד וחד רווחא לחברי' שבק הרי שייר בה ותרצו דלא שייר בגופה אלא בקידושין שמקצת קידושין יחולו בכולה מעכשיו ולא יגמרו בה אלא לאחר ל' וכל שלא גמרו תפסו בה קידושי שני:

שמעתא דבני גד ובני ראובן

דף סא

ר"מ אומר וכל תנאי שאינו כתנאי בני גד וראובן אינו תנאי שנאמר וכו' פרש"י וה"ה דבעי' תנאי קודם למעש' מדלא אמר תנו להם אם יעברו בהא ניחא דמסתבר שנתבטל המעשה בתנאי שקדם לו ואם איתא לאשמועי' רבותא דתנאי מהני לבטל מעשה דקדי' אבל הן קודם ללאו דדייק מדלא אמר תחילה אם לא יעברו לא תתנו ומה בכך ואי כתיב נמי הכי הוה דייקינן דבעינ' לאו קודם להן וי"ל דכיון דבעי' תנאי כפול לבטל המעשה כי אמר להו ברישא כגון אם לא יעברו תתנו הא לא מקרי כפילא דעדיין לא שמענו שיתנו וכשאו' אח"כ ואם יעברו תנו לא אתי תנאה גרידתה ומבטל המעשה וקשה הא דפרש"י דר' חנינא אתנאי כפול לחודיה פליג דכיון דלדידיה הוצרך הדבר לאומרו ולא מטעם כפילה א"כ בעלמא דלא בעינן כפילה ואינו מזכיר לאו כל עיקר דמכלל הן אתה שומע לאו וגם לשון התוספות שכתב לכן נר' דפליג אכולהו קשה דלא שיי' לומר דפליג על הן קודם ללאו דהא לא שייך כיון דלדידיה אינו מזכיר כלל וי"ל דאע"ג דר' חנינא לא בעי כפל דמכלל הן אתה שומע לאו מ"מ לא כתיב אלא אם לא יעברו אל תתנו אע"ג דמכלל לאו אתה שומע שאם יעברו יתנו מ"מ הלאו קודם למשמעות ההן ואנן בעי' שיהא הן קודם ללאו מדלא כתיב אם לא יעברו אחזו בתוככם ותו לא וההיא דלקמן דאם לא שכב הנקי הרי הק' שם התוס' דלאו קודם להן הוא ותרצו ובס"פ שבועת הדיינים דבעי לאוקמי מתני' באל יכך ויברכך וייטב לך דלרבנן דר"מ מחייב דמכלל הן אתה שומע לאו גם יש לתרצה בדברי התוס' לקמן דלעולם ההפסד זהו לאו ולשיטת התוס' דר' חנינא פליג אכולהו א"ש טפי:

שאף בארץ כנען לא ינחלו פרש"י אף בארץ כנען קציו בה מפני מקנה רב וכו' וכתב התוס' והכא פי' לא מבעיא ארץ גלעד וכו' נ"ל דאזלי לשיטתיהו דרש"י דמפ' אם לא יעברו כל עיקר לכבוש אדרבא טפי מסתבר שלא יקחו בארץ כנען שלא סייעו בה וסלקו עצמן הימנה ממה שלא יקחו חלקם בארץ הגלעד שהיתה יד הכל שוה בו לכך פירש דלא מבעיא אכל חלקם קאי דהכי משמע קרא ונתתם להם את ארץ הגלעד בשביל כל חלקם הא אם לא יעברו לא מבעי' שלא יטלו כנגד כל חלקם בארץ גלעד שהיו רוצין בה בארץ אפי' בארץ כנען שהיו קציו בה לא יטלו ומפ' לא מבעיא לענין רצונם שהיו

רוצין בגלעד יותר אבל התוס' דס"ל שהתנאי היה שיעברו חלוצים בראשי הצבא א"ש דאם לא יעברו בראשי לא מבעיא בגלעד שנתייפ' כחם אם יעברו שדין הוא שיקנסו כיון שלא קיימו תנאם אלא אפי' בארץ כנען שגם הם סייעו בה ולא נתייפה בהם בשביל התנאי כלל דמן הדין ראויה להם היה אפי' הכי הורע כחם אם לא יעברו בטעמא דכתב' התוספות לקמן בסמוך:

אי לא כתיב בארץ כנען וכו' פרש"י אבל בארץ כנען כלל כלל לא שהרי לא סייעו לכבשה וקשה וכי איזו סברא היא שישבו בבתיהם וירשו עם אחיהם שיצאו למלחמה לשון התוספות ולי קשיא דמאחר שכבר היתה של כל ישראל אפילו מקמי כבוש לא הפסידו מפני שלא עלו וכבשו דע"פ הגורל היתה נחלקת הארץ וכל אחד היה עולה וכובש חלקו ומסתמא אם אחד מהשבטים כבש גורל חבירו לא הפסיד חבירו בכך ותד' דבפ' חזקת גבי בנות צלפחד שנטלו חלק בכורה של אביהם פרכינן והלא הבכור נוטל בראוי ומשני א"י מוחזקת היא אע"פ שצלפחד מת במדבר ועדין לא כבשו זכה בחלק בכורתו מחיים שמוחזקת היתה בידם ושמא שאף התוס' לא תמהו אלא היאך ירשו עם אחיהם שיצאו למלחמה שוה בשוה דשכר טרחם מיה' צריך לחשב עמהן דכיורד לשדה חבירו ברשות חשיבה וקרא משמע ונאחזו בתוככם חלק כחלק שוין ולא יהיו צריכין להעלות להם שכר ומיהו רש"י ז"ל יכול לתרץ דלענין חלוקת הארץ קאמ' ומכל מקום צריכין לתת להם שכרם כפועל אך זו שכתב התוס' דסד"א שהוקצת ארץ כנען לשאר שבטים שהרי מאותה שעה ששאלו ארץ גלעד נעשו כמי שסלק עצמן מלחלוק קשיא לי כיון דמוחזקת היתה בידו של ישראל וידהכל שוין בה היכי מהני בה סלוק הא אמרינן בריש הכותב לאשתו דין ודברים וכולי וכי כתב לה הכי מאי הוי ותניא האומר לחברו דין ודברים אין לי על שדה זה ואין לי עסק בה וידי מסולקות הימנה לא אמר כלום ופירש רש"י ז"ל כגון שדה של שותפין ואמר אחד לחבירו אחד מן הלשונות הללו ומוקמינן לה בכותב לה ועודה ארוסה דלא זכה עדיין ובס"פ מי שהיה נשוי דתנן וכתב' ראשונה ללוקח דין ודברים אין לי וכולי פריך הכי ומוקי לה בשקנ' לה מידה אף על גב דלית לה עליו אלא שעבוד לבד ועוד בריש השולח אמרינן מקבל מתנה שאמר לאחר שבאת מתנה לידו מבוטלת היא תבטל אי איפשי בה לא אמר כלום ואף לגרסא דפרק בתרא דכריתות שהביאו התוספות שם דאמרינן התם דבריו קיימין היינו שתבטל המתנה ותחזור לבעליה אבל שותף שאומר על חלקי אי אפשי בה וידי מסולק הימנה פשיטא דלא מהני ויש לומר שכך הם דברי התוספות דמששאלו את ארץ גלעד היינו משבררו אותה לחלקם דמאות' שעה זכו שאר השבטי' בכל א"י אף בחלק המגיע לבני גד ובני ראובן דאמרינן בפרק

בית כור האחין שחלקו כיון שעלה הגורל לאחד מהם קנו כולם ואמרינן התם בתחילת ארץ ישראל מה תחילה בגורל וכו' ומסיק רב אשי בהיא הנאה וצייתי אהדדי גמרי ומקני להדדי ואכתי קשה נהי שסלקו עצמן מלחלוק בארץ כנען כסבורין ליטול חלקם בארץ גלעד אבל לאחר שנתבטלה זכותן שבגלעד מחמת שלא נתקיימו התנאים אגלאי מילתא למפרע שבאותה שעה זכו בארץ הגלעד ומכיון שהם לא זכו בגלעד אף שאר שבטים לא זכו בחלקם שבארץ כנען דאפילו תימא דהוי כמו סלוק אדעתא דהכא לא נסתלקו כדאמרי' בהגוזל בתרא גבי חמריה דרב ספרא אדעתיה דאריא אפקריה אדעת' דכ"ע לא אפקר' והיכי תיסק אדעתין דאף בארץ כנען לא ינחלו, ויש לומר דשאני הכא שהיה בידם לקיים תנאם ולעבור לפניהם חלוצי' כמו שהתנו ואם מדעת רצה שלא לקיים תנאי מפסידין לגמרי דלא שייך לומר אדעתא דהכי לא התנו דמי מעכב על ידם הלכך אבידה מדעת הוי ועוד קשה הא דאמרינן אי לא כתב רחמנא בארץ כנען הו"א ונאחזו בתוככם בארץ גלעד אבל בארץ כנען כלל וכלל לא דבארץ גלעד היכי תיסק אדעתין לומר שלא יטלו חלק המגיעם בה שהרי סייעו בה כשאר שבטים ומה שכתב לבסוף דהואי' ונתייפה כחם בה יקנסו נהי דהוי סברא לומר דאיפשר לקנסם טפי דגלעד יותר מבארץ כנען אבל אי לא כתיב קרא ואם לא יעברו כלל מנין לנו לדון דיני קנסות לומר שיפסידו חלקם בה זו אינה תורה דהא דלקמן משני דאצטריך ואם לא תטיב דלא תימא לא אגרא ולא דינא וכן ואם בחקותי תמאסו דלא תימא לא ברכה ולא קללה אף על גב דיש שם סבר' לקנוס טפי מהכא ותו הא דפריך לרבי מאיר ודחיק לשנויי בתוככם כל היכא דאית לכו משמע ונימא רבי מאיר סבירא ליה דלארץ גלעד לא אצטריך דמהי תיתי שיפסידו בם חלקם ואכתי לשתוק קרא מארץ כנען ועל כרחין לכפילא אתי והיה נראה לי דפשטיה דקר' שמשה רצה לקנסם אם לא יעברו חלוצים שלא יטלו חלק בגלעד כלל אלא חלק המגיע להם אף כנגד הגלעד יהיו נוטלין בארץ כנען ודבר זה קנס להם שיקחו כל חלקם בארץ שיהיו קצים בה והיינו דכתיב ונאחזו בתוככם בארץ כנען והא דקתני אלמלא כן יש במשמע שהרי בארץ כנען וכו' כדפי' בדברי רש"י שאף בארץ כנען שלא היו חפצי' בה קמ"ל שיטלו כל חלקם בארץ כנען ופשיטא דאפי' לא כתיב כפילא כלל יש במשמע שתתבטל חלוקתן ויחזרו לחלוק בשוה בשני המקומות ולהכי כי פריך ר"מ לכתוב קרא ונאחזו בתוככם אמר ליה רבי חנינא הו"א ונאחזו בתוככם בארץ גלעד דאי לגמרי כתיב שיטלו חלק כאן וכאן לשתוק קרא מיניה אלא מדאצטריך ונאחזו לומר באותה הארץ דמיירי בה גרידתא אבל בארץ כנען כלל כלל לא ואם תאמר מה סברא היא זו כיון שסייעו בכבישה פשיטא דאי ונאחזו קא אארץ גלעד כ"ש אארץ כנען ותירצו דיש סברא לומר

מאחר שסלקו עצמן ממנה כשבררו להם ארץ גלעד כדפירש לא יחזרו לזכות בה דלהכי אהני כפילא דונאחזו בתוככם כלו' אותה הארץ שכבר מוחזקי' בה לאפוקי ארץ כנען שסלקו ידם הימנה שלא יחזרו לזכו' מטעם שע"מ כן לא סלקו כדכתיב ואי כתיב ארץ כנען ולא כתיב ונאחזו בתוככם הו"א דלהכי אתא קרא לומר שיטלו חלק המגיע להם מארץ כנען בתוכה וחלק של גלעד יפסידו לגמרי מדין קנס הואיל ויפו כחם בה. להכי כתיב תרוייהו לאשמועינן שלא יפסידו כלום מחלקם אלא שיטלו כל חלקם בתוך ארץ כנען אף כנגד ארץ גלעד והא דא"ר מאיר כל בתוככם כל היכא דאית לכו משמע שלא יחסר כלום מחלקם בין כנגד שבגלעד בין כנגד כנען ומדאצטריך שמעינן דליטול בארץ כנען אתא דהיינו בתוככם אם כן לשתוק קרא מארץ כנען ואי קשיא לך הא דאמרינן לקמן דממתניתין משמע דכפילא לארץ גלעד מהני לאו שאם לא כן הייתי אומר שיפסידו חלק גלעד אלא דמדקתני אף בארץ כנען דמאי לא מבעיא איכא אדרבה חלק גלעד מוחזק בידם טפי אלא הכי קאמר חלקם משלם שנוטלין עכשיו בגלעד לא מבעיא שלא יטלו בגלעד אלא אף בארץ כנען שהיו קצי' בה לא יטלו כדברי רש"י ז"ל קמ"ל שיטלו מיהת בארץ כנען אלמא כפילה אף כנגד ארץ גלעד מהני שיטלו כל חלקם משלם והכא קתני ירשו עם אחיו בשאר נכסים משמע ולא באותה שדה ומשני הא דבתר דנימא ליה ונאחזו דכי היכי דאמר ליה רבי חנינא הכא ונאחזו הוה אמינא בארץ גלעד אבל כנען כלל לא כלו' דמלישנא דונאחזו אף כאן אי כתב לא יירש עם אחיו גרידא הוה אמינא באותה הארץ בלבד אבל בשאר נכסים לא להכי כפליה וכתב בשאר נכסים כך נראה לי להעמיד השמועה ונראה שכך הם דברי התוספו' במה שכתבו והכי נפרש דאי לא כתיב בארץ כנען כלומר אי כתי' ונאחזו ולא כתיב בארץ כנען ואהא הקשו היכי תיסק אדעתין כלומר אפילו אי כתיב הכי אדרבא וכולי ותרצו כיון דהוקצה וכו' קמשמע לן בארץ כנען ומיהו שיטת כל השמועה מוכחא דלפי האמת יהיו נוטלים חלקם כאן וכאן ונר' דלר"מ על כרחין מכלל הטובה אתה שומע הרעה מדאמרינן בסמוך בשלמא לר"מ הייינו דכתיב אם בחוקותי אם תטיב וכולי כלומר דלתנאי כפול אתו דאי לאו משום תנאי כפול מכלל ברכה אתה שומע קללה ותדע דבס"פ שבועת הפקדון תנן אל יכך ויברכך וייטב לך ר"מ מחייב ומסיק גמר' דבאיסורא לא בעי ר"מ תנאי כפול ויש ממשמע ברכה קללה ונר' דרבי מאיר גמר מכל הנהו קראי דכתיב אם תטיב ברכה ואם לא קללה כי היכי דגמר מינייהו לענין תנאי כפול דאמרינן במי שאחזו אין לך תנאי בכתובי' שאינו כפול וגמרינן מינייהו הכי נמי גמרי' היכא דנעשו התנאים כדינן לרבי מאיר כדאית ליה ולרבי חנינא כדאית ליה ממשמע מתנה אתה שומע קנס דהכי אשכחן כל תנאים שבתורה אם לא

תטיב אם בחקותי תמאסו ולא אמרינן היכא דגלי גלי או דהוו שני כתובי' או שלשה כלישנא קמא דפרק מי שאחזו דסוגיין דהכא כוותיה כדכתבו שם התוספו' ואף ר' חנינא סבירא ליה דגמרינן מינייהו מדהוצרך לתרצה אלא דסבירה ליה דלאו לכפילה אתו אלא דנגמר מינייהו דמכלל ברכה נשמע קללה ולהכי אמרי' בתנאי בני גד ובני ראובן דאינו כתוב בתורה דלכפילה לא אצטריך דלא בעי' תנאי כפול אלא לפי שהיה במשמע קנס להכי אצטריך תרי רבויי שלא לקנסם לא בארץ גלעד ולא בארץ כנען ולפי שיש סברא בזה מה שאין בזה ויש בזה מה שאין בזה כדכתבו התוספות הוצרך הכתוב לפרש שלא נקנסם לא כאן ולא כאן והשתא ניחא דאם לא מטעם קנס לא מסתבר שיפסידו לא בארץ גלעד ולא בארץ כנען דאדעתא דהכי לא סלקו עצמן ממנה:

והא לא דמיא משל למתני' ואם תאמר ולעיל דאמרי' הו"א בארץ גלעד אבל בארץ כנען לא אמאי לא פריך והא לא דמי למתני' אלא ע"כ דמתני' מקמי דנימא לי' ר"מ ומאי קשיא ליה השתא ויש לומר דקשיא ליה לישנא דקאמר מי גרם לו כפלו דס"ד דכפל. של תנאי קאמר בכפילא דאם לא יעברו אף לגלעד אהני ומשני הא לבתר דנימא ר"מ לכתוב בתוככם ואהא קאי כפלו כלומר כפל הלשון בתוככם בארץ כנען:

בשלמא לר"מ היינו דכתיב אז תנקה כתבו התוספות ומה שפירש הקו' קשה להבין שהרי משמע מתוך פי' שאם לא ירצה יהא מותר בבנות כנען ע"כ וקשה דאפילו אתיא לדברי רש"י היכי ניחא קושית התוספות דהא אצטריך תחילה להתירו בבנות כנען אם לא נתנו דלא תקח לגמרי הוה משמע ועוד קשה מה שפירש ר"י דלר' חנינא דאזיל בתר סברא למה הוצרך לפרש פשיטא דיהיה נקי דמנ"ל דרבי חנינא אזל בתר סברא לבטל המעשה דהא דקאמר מכלל הן אתה שומע לאו לא מסברא הוא אלא ממשמעו' הלשון שאם כוונתו לתת בין כך ובין כך למה אמר אם יעברו לימא ונתתם אבל הכא אי כתיב ולקחת אשה לבני בין יתנו בין לא יתנו משמע וי"ל דקרא דייק דכתיב אם לא אל בית אבי תלך דמה לו להזכיר ההליכה ודי במה שישביענו שיקח אשה ממשפחתו ואיהו כל טצדקי דמצי למעבד לעביד וכן הם דברי רש"י שכתב לפי שהשביעו אם לא אל בית אבי תלך תחול עליך השבועה ומיהו מה שהשביעו לא תקח אשה לבני מבנות כנען ס"ל לרש"י שהות' מכללו אם ילך דהכי משמע לא תקח וכו' כי אל ארצי וכו' אם ילך יותר בבנות כנען לכך פי' התוס' דלר"מ דלית ליה מכלל הן אע"פ שסברא הוא ומשמעות התנאי מוכיח כן כמו כן כאן אע"פ שסבר' הוא שלא השביעו אלא על ע"מ שיתנו לו דהכי משמע קרא דכתי' כי אל ארצי תלך דמשמ' דאם ילך ולא יתנו לו מפטר אעפ"כ צריך לכפול אלא לר' חנינא דאזיל בתר סברא עם משמעות הלשון אף כאן מקר' ומסברא

מוכח כן ולמהר"ר יצחק נרא' דשתי שבועו' השביעו וכו' והשת' ע"כ שבוע' דכי אל ארצי תלך היינו אם יתנו דאם לגמרי משמע אמאי אצטריך די להשביעו שלא יקח אשה מבנות כנען ואם תאמר והיכי תיסק אדעתין שתחול עליו עונש השבועה בין יתנו בין שלא יתנו דאם לא יתנו אנוס הוא וכתיב האדם בשבועה פרט לאנוס ובפרק ארבעה נדרים אמרינן גבי ההוא גברא דאתפיס זכוותיה ואתניס ולא אתא אמר רבא אנוס הוא וכתיב ולנערה לא תעשה דבר וכי תימא קטלא שאני התנן נדרי אונסין כיצד וכולי וכי תימא במפרש בהדיא שתחול עליו השבועה בין כך ובין כך אי האי שבועה מעיקרא לא חיילא דהוי כנשבע על דבר שאי אפשר לו כדאמרינן בפרק שבועות שתים בתרא גבי שזרק איש פלוני צרור דליתיה דלהבא שיזרוק איש פלוני פירש רש"י זכרונו לברכה שאין זו שבועת ביטוי אלא שבועת שוא שהרי אין פלוני ברשותו וצריך לומר דהכי קאמר דאם לא יתנו דניתי לה בעל כרחן דכלהו כדבעי למימר בגמ' אך קשה דאכתי לפירוש הר' יצחק לא ניחא כלל דשמא הא דאצטריך שבועה שלא יקח מכנען שאם לא יוכל לקחתה שיהיה אנוס ויפטר משבועה זו ויכול ליקח משאר לשונות ולא מכנען ועוד קשה דבלא כן שניה אקמייתא חיילה ע"י כולל דמגו דחלה שבועה שנייה על שאר אומות חלה נמי אכנען ולעבור עליו בשתי שבועות כדאמרי' שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים מגו דחיילא אענבים חיילא נמי אתאנים:

בשלמא לר' חנינ' וכו' ופי' בקונטרס וכו' וקשה דהא בעינן הן קודם ללאו וכו' דמה שאנו רוצה שתעשה חשיב הן ותימה דאכתי לא דמי לתנאי דבני גד דהתם ההן קודם הוא קיום המעשה והלאו הוא התנאי שמבטל המעשה אבל הכא אם לא נטמאת אין כאן חיילות שבועה ומה שאנו באים להשביעה אינו אלא שאם נטמאת תחול על' האל' וזה הוא ההן ואם לא נטמאת הוא התנאי שלא תחול ותו דאמרי' בפי' מי שאחזו אתקין שמואל בגיטא דש"מ אם לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא גט ואתקיף רבא מכדי כל תנאי מבני גד גמרי' מה התם הן קודם ללאו וכו' אלא אמר רבא אם לא מתי וכו' ולא אמרי' דאם לא מתי חשוב הן שאנו חפצין שלא ימות ועוד קשה דפ' א' דיני ממונות אמרי' אם לא שכב. מכאן שפותחין בדיני נפשות תחילה לזכות ואי קרא הוי הן קודם ללאו היכי דייק מינה דפותחים לזכות ועוד תימה על מה שהק' בסמוך ואם לאו חנקי דא"כ דקאי אאם את כי שטית דכתיב בתריה הו"ל מעשה קודם לתנאי דכיון שכתב דההן הוא אם לא שכב מאי נ"מ בלאו שיהיה המעשה קודם והלא לא הוצרך לאומרו אלא לכתחילה אטו האומ' לאשה אם תתני לי ק"ק זוז ה"ז גיטך ולא יהא גט אם לא תתני מי לא הוי תנאי וי"ל דחיילות השבועה נמי שייך באם לא נטמאת שמתוך השבועה היתה מתברכת

כדכתיב ונקתה ונזרעה זרע ואמרי' בפ' ארוסה שאם היתה עקרה נפקדת שאם היתה יולדת בצער יולדת בריוח זכרים ארוכים לבנים והיינו דקאמר לה הנקי ממי המרים כלו' התברכי וזה ודאי חשוב הן שאנו רוצים שתחול עליה שבועה זו שאם לא נטמאת תתברך בגללה ועוד דכל זמן שלא שתתה אסורה לבעלה דעשאה הכתוב ספק כודאי וכשתשתה ותצא נקיה תהא מותרת לבעלה אי נמי לענין כתובתה שעד עכשיו הפסידה כדתנן מתו בעליהן עד שלא שתו אינן נוטלות כתובה ועיקר שבועה אממונא נמי אתיא כדאמר' בפ' שבועת הדיינים דסוטה איסור דאית ביה ממונא הוא שתשתה גובה כתובתה ומיהו מ"מ גם הכפל ואם לאו הנקי הוה חיילות השבועה שאם נטמאת תחול עליה שבועה לצבות בטן ולנפיל ירך גם זו חשוב מעשה שהרי כל עיקר שהוזקק הוא לבודקה במים הילכך גם בזה צריך שיהא התנאי קודם למעשה ולא הוי כשאר כפילא שלא בא אלא לכפול התנאי והשתא ניחא דדייקי' בפ' אחד דיני ממונות מדנקט הן דברכה קודם ללאו ולא נקט הן באלה קודם דהול"ל אם שטית וכו' אלמא שפותחין לזכות תחילה ועי"ל דר"מ לטעמיה דס"ל בס"פ היה מביא שהיה מתנה עמה גם שלא תטמא דתנן ר"מ אומ' אמן שלא נטמאתי אמן שלא אטמא ואמרי' בירוש' המים פקודים בה לכשתטמא בודקין אותה למפרע להכי א"ש מ"ש התוס' שמה שאנו רוצין שתעש' פי' שלא תטמא להכי חשוב הן דומיא דאם לא אל בית אבי תלך כלו' שתחול עליו השבועה כדי שילך ומ"מ לענין אם נטמאת שהוא עיקר השבוע' שע"י קינוי וסתירה באה לא חשיב הן מה שלא נטמאת דמאי דהוה הוה ומאי דחשיב הן והוא מעשה היינו ואת כי שטית וכו' הילכך היה ראוי שיהיה כדין תנאי שיה' תנאי קודם למעשה וניחא נמי ההיא דפותחין לזכות דדייק מדלא נקט הן דאם בטמאת תחלה שהיא עיקר השבועה וכן פר"י דלא קאי כלל אאת כי שטית וכו' והכהן היה כופל אם שכב הנקי והשתא נמי לפי זה מתרצא נמי קושיא קמייתא שהקשו דהו"ל לאו קודם להן דכפלה לא כתיב בהדיא אלא דהמסור' אהני לגלויי שהכהן היה כופל וזה הכפל היה כתקנו הן קודם ללאו אם שטית טומאה וכו' ואם לא שטית והו"ל התנאי קודם למעשה:

בשלמא לר"מ היינו דכתיב הוא יתחטא והק' בתוספות מה ענין זה למחלוקתם וכו' ותרצי דהכא משמע קצת לשון תנאי וכי תימא אטו משום הכי גרע דאמר בלשון תנאי ויהיה קאי תנאי וי"ל שהלשון משמע שהוא תנאי לטבילה שבשבי' וה"ק טבילה זו אם היא מגעלת כשהוא יתחטא בג' ובשביעי ואלמלא כפל הייתי אומר שתנאי בטל ומעשה הטבילה קיים וא"ת דבסוף שבועת הדיינין מסיק גמרא דלענין איסורא אית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן ושאני סוטה דאיסורא דאית ביה ממונא הוא והכא גבי הזאה

מאי ממונא איכא ושם דחקו התוס' לתרץ דשייך ממון במטמא תרומה ועוד הקשו דבסוף פ"ק דנדרים גבי נדר לית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן ותירץ ה"ר י"ט דשאני פרועי ראש דאיסור חמור במיתה הן ונ"ל דה"ק כי לית ליה מכלל וכו' בממונ' אבל באיסור' כל מידי דאמר רחמנא לא תעביד לא צריך כפילה שהרי בכמה מקומות כתיב צווי ולא הוצרך לכפול כדכתבו התוספות כאן וכל דעבר אמימרא דרחמנא לקי אבל הכא חיטוי בלשון תנאי כתיב שלא תועיל טבילה אא"כ התחטא וכן אמרינן גבי נדרים שבא לאסור על עצמו דבר המותר צריך כפל:

דף סב

ואם לא יתחטא וכו' הרא"ם ז"ל בפירו' החומש הביא ברייתא בספרי אין לי אלא שביעי שמיני תשיעי ועשירי מנין תלמוד לומר וחטאו מפרשו משמע שאף על פי שהזה בשלישי יכול להזות הזאה שניה בשמיני ובתשיעי ומשמעתין לא משמע הכי עוד הבי' דתניא בספרי למאן דאמר על טמא מת שטעון הזאה בשלישי ובשביעי אתיא אשביעי לכך בא או אם הוזה בשלישי יטהר בשביעי אם לא הוזה בג' לא יטהר בז' ת"ל וחטאו ביום הג' והרמב"ם בפי"א מהלכות פרה תפס כדברי ברייתי' דספרי ונ"ל דאיהו גריס כאן אבל היכא דעבד ברביעי ובשביעי דקמפיש בימי טהרה דהיינו ד' ימים ראשונים אעג"ב דאין בין ראשונה לשניה אלא ב' ימים שפיר דמי קא משמע לן דלא אבל אם עשה בח' בכל ענין יצא:

אין תורמין מן התלוש על המחובר פי' בקונטרס דכתיב ראשית דגנך דבעי מידי דמדגן וליתא דהא אמרי' בעלמא מעשר ראשון שהקדימו בשבלים וכולי לשון התוספות וקשה דמאי קשיא להו מהתם נהי דחל שם מעשר קודם מירוח בשעישר ממנו עליו אבל ממין על שאינו מינו מנ"ל דחל שם מעשרות כלל תדע דהא חדש לישן דתרווייהו בני חיובא נינהו ותנן התם ואם תרם אין תרומתו תרומה ועוד ודאי דחל שם תרומות ומעשרות אף קודם שנגמרה מלאכתו ולכתחילה צריך להפריש אם הוא רוצה לאכול ממנו אכילת קבע שלא הותר קודם מירוח אלא עראי ואכילת בהמה דאמרי' בהשוכר את הפועלים מערים אדם על תבואתו ומכניסה במוץ שלה כדי שתהא בהמתו אוכלת ופטורה וקודם מירוח אייריי דאי אחר מירוח אף בהמה נמי אסורה אלמא לאדם צריך להפריש תרומות ומעשרות לכתחילה אלא ע"כ לא אמר רש"י אלא משום דהפריש ממין על שאינו מינו: **ונר'** דהכי קשיא להו לתוס' דלדברי רש"י צ"ל דקודם מירוח לא חל שם תרומ' כמו במחובר מדקרי ליה מתני' מחובר סתמא והא ליתא דודאי חייל עליה שם תרומה ואם כן תימא דהיכי נקט התנא מחובר לישמעי' תלוש וכ"ש מחובר דלא חייל עליה שם

תרומה כלל ואכתי קשה מנ"ל לתוס' דממנו ממעט מחובר דוקא משום דקרא בתלוש מיירי אימא דתלוש נמי שלא נגמרה מלאכתו ממע' מקר' דדגנך אמעוט לכתחיל' ואתי ממנו למעט אף בדעבד ועוד קשה דמשמע מדבריהם דאם לא שנה עליו הכתוב לא הוה שמעינן עכובא והרי חדש וישן דנפקא לן בפרק יש בכור מדכתיב היוצא השדה שנה שנה והכי דרשי' בספרי פ' ראה ותנן ואם תרם אין תרומתו תרומה ויש לומר דממעוטא דממנו ממעיט כל מידי דלכתחילה אין מעשרין חדש וישן הא אית לן קרא לכתחיל' ומקרא דממנו ממעט לגמרי והכא משמע מדקתני נמי התם ממנו שלא יתרום מפירות הארץ על פירות ח"ל וכולי ומנין שלא יתרום מפירות הארץ וכולי תלמוד לומר וכל מעשר הארץ מזרע הארץ פירוש מנין שלא יתרום לכתחילה דאתא קרא ומעטיה לגמרי תלמוד לומר וכולי ומיהו מדבר שנגמרה על דבר שלא נגמרה לא אשכחן קרא בהדיא שלא יתרום לכתחילה דאי מדגנך ללמד שלא חל עליו חובת מעשרו' עד שימרח שהרי אינו אסור לעשר קודם מירוח ודרשי' מקר' בפ"ק דביצה ובפרק ג' שאכלו שמעשר ראשון שהקדימו בשבלין פטור מתרומה גדולה וכו' מעשר מן המעשר כו' אי הכי הקדימה בכרי נמי אמ' קרא מכל מעשרותיכם תרימו ומה ראית האי אידגן והאי לא אידגן אבל במחובר פשיטא דלא שייך בה שם תרומה כלל ומסתברא דממעיט מדכתיב ממנו אלא שלשון התוספות קשה שכתב תיפוק לי' דמחובר לאו אידגן הוא:

גר צריך ג' משפט כתיב ביה ונר' דדוקא בקבלת מצות וכולי לשון התוס' לכאורה לא שייך זה לשמעתין וגם זו קשה מהא דמושיבי' אותה במים. ועוד מאי קשיא להו מאן לימא לן דלאו משום מצות הוא כדתרצו ואי דייקי דאי משום מצות למה להם כל הטורח הזה שיהיו ת"ח מבחוץ תקבל בפניהם ותלך ותטבול א"כ מה תרצו ונר' דכוונתם משום דמשמעתין משמע דלטבילת בעי' ג' מדקאמר מי יימר דמזקקו ליה תלתא דאי לקבלת מנות גרידא מי לא מצי מקבל בפני ג' בני כנסת מההיא דיבמות מוכח דלא בעי' לטבילה שלשה ומיהו מדאמרינן מושיבין אותה במים וכו' ושני ת"ח וכו' משמע דלכתחילה מיהת בעי' ג' אף בשעת טבילה א"כ דבעי' לכתחילה שתקבל המצות בשעת טבילה ולהכי אמרי' הכא מי יימר דמזקקו ליה אף על גב דבדיעב' לא צריך לכתחיל' מיה' בעי' וא"ת ולמה לא הכריחו התוס' דאי משום טבילה גבי שפחתו נמי נימא מי יימר דמזקקו לה ג' משום טבילה אלא משום קבלת מצות הוא וע"כ אתיא כמ"ד אין עבד חייב בקבלת מצות כדכתיב בסמוך ויש לומר דאם אינו חייב עכשיו בקבלת מצו' אף לטביל' לא בעי' תלתא דלא כתי' משפ' אלא בהכנסתו למצות דומיא לגר והא דכתב' התוס' דטעמא דלא בעי' מומחין משום דעבדי שליחותיהו כדאמרי' בהמגרש קשה א"כ

לסגי נמי בחד כיון דשליחותיהו בב"ד הגדול קעביד דמהך טעמא סגי בדיני ממונות ביחיד אפי' למ"ד בריש סנהדרין דמדאורייתא בעי' תלתא שלא תנעול דלת בפני לווין והיינו טעמא דאמר בשלהי דגטין דשליחותייהו עבדי' דכיון דשכיחא עבדי רבנן תקנתא וי"ל דכי היכי דבגזלות וחבלות דלא שכיחי לא אמרינן בהו שליחותייהו קעבדינן דלא עבדי להו רבנן תקנתא אף בהוצאות והלואות דשכיחי לענין ג' לא אמרינן שליחותייהו עבדי' כיון דאיפשר לאכנוסי בי תלתא דדוקא לענין מומחין דלא איפשר הוא דעבדו רבנן תקנתא דלא לבטלו לגמרי ולענן הודאות והלואות סגי אפילו בחד מטעמא דשלא תנעול דלת והכא גבי גר דלא שייך נעילת דלת אוקמיה אתלתא כיון דאפשר:

וא"ר חנינא ל"ש אלא שאין אשתו מעוברת כתב התוס' ויש לומר משום דבכול' ברית' וכולי ולא תני בהדייהו זו אם ילדה וכולי ואי קשיא ואכתי לדידהו מי ניחא אמאי לא תני הך חלוקה דאם ילדה דמקודשת ובשאשתו מעוברת כי היכי דתניא פירות ערוגה זו וכולי ויש לומר דהתם לא תניא כדי שלא נטעה שנאמר אף בשאין אשתו מעוברת מקדשה אבל הכא מדקתני פירות מחוברין משמע שכבר היה שחת ולרב יוסף אף באגם מקרי פירות ואם תאמר ומ"ש אין אשתו מעוברת מלאחר שאתגייר לאחר שתתגיירי ויש לומר דמ"מ בעולם הוא אלא שאינו ראוי לקנין ובלאו הכי צריך לחלק כן כי היכי דלא תקשי הא דאמרי' בספ"ק דגיטין דאפילו ר"מ דאמר אדם מקנ' דבר שלא בא לעולם מודה הוא דאין מקנה למי שלא בא לעולם והקשו שם התוס' דהא לאחר שאתגייר לאחר שאשתחרר הו"ל כמו מקנה למי שלב"ל ותרצו דעכו"ם ועבד איתנהו בעולם אלא שמחוסרין גירות ושחרור ואם תאמר א"כ מה הוכיחו דלית הלכתא כדאביי מדרב נחמן דבפירות דקל יכול לחזור בו שאני התם שלא באו לעולם כלל דהוי כמו לא היתה אשתו מעוברת ולרב הונא נמי קשה דכמאן אמרה לשמעתי' דסתם הלשון משמע דלא באו לעולם והא ר"מ מוד' בהא וי"ל דבפירות דקל אפי' עד שלא באו כלל ס"ל לר"מ להקנו' כדאמרי' בריש המפקיד כי אמ' ר"מ אדם מקנה וכו' כגון פירות דקל דעבידי דאתו וכיון שכן דמיא למעוברת דעביד' דילדה ור"מ וראב"י אמרו דבר אחד וא"ת פירות ערוג' זו נמי עבידי דאתו אף באגם ואם נאמר דלהך לישנא דבאגם לא מוקי לה בבי שקיא ניחא דלא אמרי' עבידי דאתו אבל משמע דהשתא לא מחלק בהכי ואף בבי כבש' מיירי ואפי' באגם לא די"ל דהא דמהני לר"מ טעמא דעבידי דאתו גבי דקל משום דהוי כמו שמקנה לו הדקל עצמו לפירותיו כיון דעביד דמייתי פירי אבל גבי תרומה לא שייך דמקנה הערוגה עצמה דלא מהני לענין תרומה דלא חל שם תרומה על הערוגה וכן לענין קידושין כשאין אשתו

מעובר' לא שייך שמקנה גוף האשה לולדותיה דהא לא תפסי קדושין בדידה אבל בשחת או בשהוכר עוברה הפירות או העובר עצמן הוי כמי שבאו לעולם:

דף סג

כגון דכתב לה לכשאקחך הרי עצמך קנוי לך וכו' כתב התוספות וכי תימא דהא דקאמר מקודשת היכא דאמ' מעכשיו הא לא נהיר' לומר כן דמסבר' לא מהני וכו' והלשון קשה אמאי לא נהירא לו' כן דהיכי דאמר מעכשיו קאמרי' כדאמרי' התם גבי משוך פרה זו ואי קשי' ל"ק אלא מסברא ולא היו התו' ריכין להביא מילת' דר"מ בסמוך וכיון שאפשר להעמידה במעכשיו ועוד קשה אמאי לא אמרו דלהכי נקט מעכשיו כדי שלא יחזור בו דאפי' ר' יוחנן דאמר לאחר ל' יום חוזרת מעכשיו ולאחר ל' יום כ"ע מודו דלא הדר ומיהו בהא מתרצה מילתייהו דתו' שכל עיקר קושייתם אינה אלא ממילתא דר"מ דכיון דר"מ גופיה לא נקט מעכשיו הואיל ורבי אזיל לשיטתיה לא הו"ל למנקט מעכשיו אלא בכל ענין דמהני בבא לעולם מהני בלא בא וכי היכי דר"מ לא חש לפרושי אם היא מעכשיו גם רבי לא היה צריך לפרש וממילא ידעי' דמעכשיו לא מצי הדר ומקדשה מהשתא וכי לא אמ' מעכשיו מצי למהדר לזה כת' הא ליתא דמסברא וכו' ויש מי שהקשה היכי כת' דלא מצינו חילוק בדבר והא גבי משוך פרה זו לא קני אלא באומר מעכשיו והא לית' דהת' טעמא דלכי קני כלתה משיכתו דומיא דקנין סודר שכת' בסמוך דההי' שעתא, הדרא סודרא למרי' ואכתי אף לתירוצו של ר"י נמ' קש' דראב"י נמי אמאי לא נק' במילתיה מעכשיו שאם נאבדו פירות תלושין אלו של תרומ' היו המחוברי' מתוקנין למפרע כשיתלשו וראיתי לתוס' בפ' האשה רבה בהא דשדה זו לכשאקחנה וכו' כת' כלשון הזה ובפ' ערוגה נמי לא בעי מעכשיו לפי שאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט וחשוב כאלו מוסרן ליד הקונה וקשיא לי נהי דחל עליה שם תרומה משום אמירה לגבוה לענין דלא מצי הדר אבל אותן הפירות שעדיין לא באו לעולם האיך הותרו ויצאו מידי טבל בתרומה זו כיון דלכשנראו לא היתה התרומה בעולם ועוד כיון דלא חל' תרומ' גם אמירה לגבוה ליתא דהא חדש וישן דתרווייהו בני חיובא ינהו ותנן בפ"ק דתרומות ואם תרם אין תרומתו תרומה ומותר לאוכלה וצריך אני להתלמד בה תו כת' ומיהו ק' לפר"י וכו' ולמה לי דמשוך פרה זו דמוקי לה בעומדת באגם וק' ובלא פי' של ר"י מי ניחא דכיון דאמר מעכשיו למה לי עומד' באגם לשמואל דאמר לעיל מעכשיו ולאח' ל' יו' תנא' הוי וע"כ צ"ל דר' יוחנן לטעמיה וי"ל דאם לא היו דברים כר' ניחא שפיר דלא דמי למעכשיו ולאחר ל' יום דכיון דהשתא שמא ראויה להתקדש חל מעכשיו ואף אם נקרע שטר קידושין אבל הכא שאינו בעולם נהי שאדם מקנה דבר שלב"ל מ"מ לא חל

הקנין אלא לכשיבואו אפי' אמר מעכשיו תדע דהא אפי' רב הונא דס"ל כר"מ דאמר אדם מקנה דשב"ל גבי פירות דקל באיזהו נשך אמרי' עד שלא באו לעולם יכול לחזור בו ומסתמ' בקנין מעכשיו הוא דהא אין מטלטלין נקנין אלא במשיכה שאם לאחר זמן אפי' בדבר שבא לעולם לא קני דבהא שעתא כלתה משיכתו וכיון דיכול לחזור בו ה"ה נמי דבעי' שיהיה הגט או השטר קיים בשעת הקניה אבל ר"י ז"ל דכת' דבהא נמי אי אמר מעכשיו לא בעי שיה' השטר קיים קשה ומיהו ק"ק לדבריו שאמ' למעלה דמסתמא מהני דבר שלא בא לעולם כדבר שב"ל והרי לענין חזרה דבדבר שלא בא יכול לחזור ושמא לאחר שבא לעולם קאמר דמסברא כי הדדי נינהו וקשיא לי שהיו התוס' יכולין להעמיד שמעתין דהכא אפי' כרב דע"כ לא אמר רב דמספקא לן אי תנאה הוי אי חזרה הוי אלא באומר מעכשיו ולאחר ל' יום דכי אמר אח"כ לאחר ל' יום מהדר קהדר ביה ומספקא לן אי אמרי' תפוס לשון אחרון אי לא כדאשכחן בסוף השואל מעשה בציפורי בא' ששכר מרחץ מחבירו בשנים עשר זהובים לשנה בדינר זהב לחדש דמספקא לן אי תפוס לשון ראשון היכא שלשון אחרון סותר את הראשון אבל הכא שאמר לכשאקחך הרי עצמך קנוי לך מעכשיו ממה נפשך מהכי אי פרושי קמפרש ניחא ואי מהדר קהדר ביה יהא קנוי מעכשיו ועוד קשיא לי דאפי' אם היה אומר כאן מעכשיו ולכשאקחך לא אמרי' חזרה הוי דהא בס"פ יש נוחלין רמינן מתני' דהתם דהכותב נכסיו לאחר אמתני' דפ' מי שאחזו דתנן מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט ואם מת חולצת ולא. מתייבמת ומשני התם מספקא לן אי תנאה הוי אי חזרה הוי הכא ה"ק גופא קני מהיו' פירא לאחר מיתה אלמא גבי גט דאי איפשר לתרץ תרי לשני בחד מספקא בחזרה אבל גבי ממונ' דאיפשר לאוקומי תרווייהו דה"ק גופא לקני מהיום וכו' אמרי' תנאה הוי וגבי פרה נמי שייך לפרושי הכי ואוקמה אפי' אליבא דרב וגם על מה שכת' דר' יוחנן לטעמיה דס"ל דשיורא הוי קשה דמי לא מודה ר' יוחנן גבי ממונא דתנאה הוי כדתנן ביש נוחלין:

קונם מה שאני עושה לפיך ולא גר' איני עושה כיון דמשעבדא לבעלה לא מצי למיסר בקונם לשון התוס' וקשה לי דהו"ל למימר דלא גרסי' הכי דהוי דבר שאין בו ממש דבספ"ק דנדרי' פרכינן אמתני' דקונם פי מדבר עמך ידי עושות עמך דהו"ל דבר שאין בו ממש ומשני באו' יאסר פי לדבורו ידי למעשיהן והיינו משום דהזכיר פה וידים והר"ן כת' שם וה"ה דהוה מצי לשנויי דאסור מדרבנן כדאמרי' בפ"ב דנדרי' קונם שאיני ישן שאיני מהלך וכו' ול"נ דהת' דייק' מדקתני הכא שאני ישן הר"ז בלא יחל ולא קתני אסו' כדתנן גבי שבועה ש"מ לא יחל מדרבנן קאמר אבל הכא בספ"ק אסור קתני דמשמע באיסו' נדרים ובפ' אעפ"י כתבו התוס' דלא הוי דבר שאין בו ממש כדאמרי' בפ' בתר'

דנדרים קונם שלא אתן תבן לפני בכורך וכו' ולא ידענא מ"ט לא הוי דבר שאין בו ממש דומיא דידי' שאינן עושות עמי ומההיא דשלא אתן תבן אין ראיה דכמה מתני' גבי נדרים נשנו בכה"ג שלא בדקדוק ומה שכתבו התוס' דכיון דמשעבד' לבעלה לא מצי למכור לא ידענא מאי קאמרי דאי נמי אמרה קונם מה שאני עושה היכי מציא למיס' כיון דמשעבד' ועו' דודא מציא למיסר דהא אמרי' בפ' אע"פ דקונמות קדושת הגוף נינהו ומפקי' מידי שעבוד כדרב' הקדש חפץ ושחרור מפקיעין וכו' וגם זו שכתבו התוספו' בסמוך וה"ה דמצי לשנויי שאני קונמות דקדוש' הגוף נינהו מדמשני בפ' אעפ"י תימה דנהי דקדושת הגוף מהני לאפקועי מידי שעבוד היכא שהדבר בעול' אבל הכא הקדש מעיקרא לא חייל דליתיה בעולם אי' לאו מטעמא דמוקי לה רב הונא התם באומרת יקדשו ידי למעשיהן ורב אסי דמסיק התם שאני קונמי' וכו' ארב הונא קאי וכן פרש"י להדיא בפ' בתרא דנדרים ומוכח מתוך שמעתא:

באומרת יקדשו ידי לעושיהן בפ"ב דנדרים אהא דאמר רבא באו, ישיב' סוכה עלי הקשו התוס' ואפ"ה הו"ל דבר שאין בו ממש ותרצו דכיון שמזכיר שם החפץ הנדר חל עליו כגון שהזכיר שם סוכה דהוה ליה דבר שיש בו ממש וכתב הר"ן ולפי זה הא דאמרינן באומר יקדשו ידי לעושיהן לאו דוקא אלא נעשה כאומר וקשיא דא"כ דקל נמי נתרץ דבורו דדקל לפירותיו קאמ' והיכי אמרי' בפ"ק דמציעא דלא קני ותו בפ' מי שמת אמרי' יאכל פ' פירות דקל זה וכו' מילתא דליתיה בבריא ליתיה בש"מ אלמא ליתיה כלל אם לא פירש ואמר דקל לפירותיו אלא ע"כ באו' בפירו' דבפ' אעפ"י אמרינן לר"מ דאמר אין אדם מוציא דבריו לבטלה נעשה כאומר אלמא לדידן לא אמרי' נעשה:

בני זה בן י"ג שנים ויום א' וכו' פרש"י וסימן בלא שנים שומא נינהו והקשו בתוספות א"כ כל הנשים וכו' עוד פי' ר"י שיטה אחרת דבמקום סימנין אינו צריך עדות שנים ותימה הוא דבפרק בא סימן אמרינן לפני הפרק ולאחר הפרק נשים בודקות אותן ופרכינן בעלמא לפני הפרק דאי משתכחי לאחר הפר' שומא נינהו ולכאורה משמע דבעי בדיקה קודם הפרק ואם לא בדקוה לא הוו סימנין ומ"מ הוכיחו התוס' דהיכא דלא בדקו לא תלינן לשערות דקוד' היו אלא לכתחלה הוא דקאמר דאיבדוק וכן כתבו להלן בפסק הלכה ואפי' ללשון אחר שכת' דבודקין לאו דוק' מ"מ אם אין אנו יודעי' אם הגיעה לכלל שני' אין נחזיק אותה בגדולה מפני השערות ונוציאנה להריגה דאם לית לה שנים קטנה היא ושומא נינהו וספיקא הוי ואיכא למימר דשנים אינן עיקר הסימן להחשיבה לגדולה בהא בדורו הראשוני' דילדי בתמני כדאמרי' בפ' בן סורר ודאי דבסימנין דשערות גרידא היינו מחשבין אותה לגדול' אלמא עקר הגדלו' בשערו' תליא אלא שבדורות אחרונים

נתנו חכמים קצבה י"ג לזכר וי"ב לנקבה וכיון דלא שכיחי שערות מקמי הכי אי משתכחי אמרינן דשומא נינהו אבל על הסתם סימני גדלות הם ומיהו אין מזה ראיה דבדורו' הראשו' כיון דיולדת לשמונה בנים הרי הם כסימני' וקמו בני שמנה במקום בני י"ב דכיון דהגיעה לכלל שנים לאו שומא נינהו ונר' שמ"ש התוס' דבמקו' סימן אין אנו צריכין עדו' שני' לאו דאע"ג דלא ידעינן שנים סמכינן אסימן דהא בלא שנים שומא בעלמא נינהו אלא דאין צריך עדות קאמר אלא מפי נשים מפי קרובים כההיא דפרק החולץ ואשתמודעונא משום דההיא שעתא לאו אאיסורא קמסהדו אלא מילתא בעלמא הוא דבעי לו והקשו א"כ מה אנו צריכין לנאמנותו של אביו דקאמ' נאמן לומר בני זה וכו' הא אפי' מפי עבד מפי שפחה נקטינן דלאו עדו' ומאי נאמן האב דקאמר לכך כת' דילפינן מדברי עדותו למפרע דאילו לא היה אב לא מהני דברי עבד ואשה וקרובים כלל אלא אב הוא דנאמן והא דנקט שנים ולא חשיב סי' חדא מינייהו נקט דתרוייהו צריכי לעדות זה להענישו נקט חדא וה"ה אידך אבל אם היה מפרש דנאמנותו לענין מעש' דלהכא הוא לא הוה ליה למימר שנים כלל דשנים לא בעו עדות ועל פי עבד ועל פי שפחה סימנין מקמי דאגלאי מילתא דאיסורא ולא הוה ליה למימר אלא דניחא הכא סימנין זה שנתים דסימנין בעו עדות אבל שנים לא בעו עדות ומה שפיר' שהאב מעיד שכבר עבר שנה או שנתי' שאכל בנו חלב או שבא על הערוה אין להקשות היאך התירו בו מעיקרא הויא לה התראת ספק דהשתא מיהת אגלאי למפרע שהיה גדול בשעת התראה דבכה"ג אמרינן בפ' הערל אכל חלב מבן י"ב שנה עד י"ח ונולדו בו סימני' סרי' ולאחר מכאן הביאו שתי שערות רב אמר נעשה סרי' למפרע ולוקה על חלב שאכל ושם פירשו התוספות דלא דמי להכה את זה וחזר והכה את זה דאף לאחר שהכה שניהם לא ידע איזהו אביו אך קשה דהא פשיט' דלא מהימן למכות ולעונשי' דנמצא בן נהרג על פי אביו מטעם קורבה ורחמנ' אמר ובנים לא יומתו על אבות כיון שמפני עדות זה הוא נהרג אעפ"י שהוא אינו מעיד עליו שאכל חלב או שבא על הערוה כיון שאם לא היה עדותו לא היינו הורגין אותו ושמא דמכל מקום ס"ד דכיון דעיקר עדותו לא בא להעיד אלא שהוא גדול וממילא הוא דמקטיל דהכי מוקי רב אחא בריה דרב איקא אליבא דכ"מ בר"פ זה בורר דבעל דבר מצי לפסול את עדיו בפגם משפחה דהאי משפחה קמסהדי ואיהו ממילא קפסיל ור"ת סבר סוף סוף נוגע בעדותו הוא ועי"ל דקא משמע לן דאפ"ה מהימן לנדרים ולחרמים אבל ק' דמי דחקם בכך שהיו יכולי' לפרש שהוחזק לגדול על פי אביו ואח"כ בא על הערוה בפני עדי' ולא באו לב"ד אלא לאחר זמן שא"א שאפי' נמצאו לו סימנין דילמ' השת' הוא דגדל וי"ל דא"כ למה לא יהא נאמן כיון שבשעה שאמ' שהוא גדול עדיין לא

נתחייב מיתה הרי הוחזק אם שוב עבר עבירה למה לא יתחייב מיתה הא למה זה דומה לאיש ואשה שבאו ממ"ה זה או' זאת אשתי וזאת אומ' זה בעלי שאם לאחר מכאן זנת' מתחייבת מיתה ואילו א"א שאמרה ה נטמאתי אינה נאמנ' ועוד בפרק החולץ אמרינן ואשתמודענא דהדין פלוני אחוהי דמיתנא וכולי אפילו ע"פ עבד אפילו ע"פ קרוב וכתב רב אלפס דההיא שעתא לאו אמילתא דאיסורא קמסהדי אלא גילוי מילתא בעלמא הוא דהיא ניהו אחוה פירוש שבשע' שאמ' כן לא נ"מ מידי לענין איסורא ובירושלמי דסוטה פרק מי שקנא אמרי' אמר עד א' פ' אכל חלב והתרו בו אינו לוקה אמר לו א' חלב הוא והתרו בו שנים לוקה עיקר עדותו לא בעד אחד הוא:

דף סה

והא פסח דכי כת אחת דמי ופליגי א"ל התם בלישנ' דעלמ' פליגי וכו' וקשה אמאי לא משני בהך מילת' דר' יוסי אדר' יוסי דלעיל ולא אצטריך לאפוכי מיפך ודוחק לומר דלפי המסקנ' תו לא צריכין לאפוכי לה דלא הדר מינה גמרא כדאמרינן בכמה דוכת' והשתא דאתינא להכי וכולי ועוד דהתם בנדרי' בפרק קונם אפיך לא אפוכי ולא מייתי מסקנא דהכא ועוד קשה מאי פריך דהא פסח דכי כח אחת דמי דהא טובא איכא בינייהו דכי מקדש בתו הקטנה בידוע דאינו מקדש אלא אחת ועל כרחין לאמצעית לא מצי למקרי קטנה ולא גדולה אלא בשמה קרו לה אבל כשאומר עד פני הפסח לר"מ כל מה שהוא נקרא פני הפסח קאמר וכל שיש אחריו פסח ישנו בכלל פני עד שיצא יום אחרון לגמרי ולר' יוסי דאמ' לא מחית אינש נפשיה לספקא לא מקרי פני אלא כל שלא נכנס מקצתו של פסח דהוי פני ודאי אסור אבל משנכנס דאיכא ספיקא אם יקרא פני לא עייל נפשיה בהכי ומיהו גבי פסח נמי האומר עד יום ראשון של פסח ליכ' למ"ד שיהיה איסור כל ימים אמצעיים משום דאיכא אחרון וכן אם אמר עד יום אחרון אחרון ממש קאמר ואמצעיים בשמייהו קרי להו וגבי כת אחת נמי אם אמר לחמש נכריות הגדולות שבע מקודשות לי דאף אמצעיו' וכולן צריכות גט חוץ מן הקטנה שאין קטנה הימנ' ונ"ל לומר דהיינו שינוייא דגמר' דמשני התם בלישנא דעלמא פליגי מ"ס עד פני הפסח עד קמי פסחא כלומר דלא דמי לפלוגתא דהכ' דלמא ראשונה או אחרונה מקודשת והשאר אינן מקודשות ולמר בכלהו תפסי בר מראשונה ואחרונה דלישנא בעלמא הכא למר אין בכלל לשון פני אלא כל שלא נכנס הפסח כל עיקר ולמר הכל נקרא פני עד דמתפני לגמרי וכל שנשאר אחריו שעה אחת לא מקרי פני ולהכי אצטריך לומר דהכא בלישנא בעלמ' פליגי כלומר דלר' יוסי אפילו יום ראשון לא מקרי פני ולר"מ אף יום אחרון עד שתחש' מקרי פני ולא דמי לקידו' דלכ"ע ראשונה או אחרונ' אין בכלל ולעולם בפלוגתן דמחית אינש

נפשיה לספיקא פליגי ואנו צריכין להפך מחלוקתם כדאשכחן דתניא בהדיא והלכתא כר' יוסי דאמר עד שיגיע וכן פסק הרמב"ם ז"ל וכרבי יוסי דברייתא:

ואם נתן גט מעצמו כופין אותו ליתן כתובה כתבו התוס' דמכאן יש להוכיח דאלמנה מן האירוסין יש לה כתובה וכו' ומיהו יש לדחות דהא דרב ושמואל אתרתי בבי דהכא קאי קדשתיך והיא אומרת לא קדשת אלא בתי קדשתי את בתך והיא אומרת לא קדשת אלא אותי שהו' מידה שכת' כתוב' אלא בקידושין יש הכחשה למי קדש ולמי כתב ואם נתן גט מעצמו אגלאי מילתא דלזו קדש ולזו כתב דמסתמא למי שקדש כתב והרי הודה שכתב ויש לומר דההיא הודאה דכתב כתובה לא הויא הודא' דגריעא טפי מהא דאמרי' בהמניח טענו חיטין והודה לו בשעורי' פטור אף מדמי שעורים דמה שטענו לא הודה לו כ"ש בטוענו אדם ואמר לו איני חיי' לך אלא לפלוני דלא הויא הודאה הילכך בשנתן גט נהי דהודה בקדושין אבל כתובה לא הודה ואפי' הודה לבתה שכתב לה כתובה וקדשה אף לדידה לא הויא הודאה כיון שהיא אומרת לא קדשתני דהוי כמאן דאמ' מנה לך בידי והלה אומר אין לי בידך כלום דפטור אף בבא לצאת ידי שמים וא"ת ונוקי כגון שהוחזק שטר כתובה דיכול לומר לא קדשתי באתרא דכתבו שטר כתובה והדר מקדשי כדאמרי' בפ' האיש מקדש וכשנתן גט מעצמו כופין אותו ויתן כתובה וי"ל דבהוחזק שטר כתובה בשוק אינה ראיה דמסר בידה ואם נמסר בידה מסתמא קדש' וא"ת נוקי כגון שהודה שכת' לה כתובתה ומסר לה אלא שלא קדשה ועכשיו דנתן גט אגלאי מילתא דקדש וכופין אותו ליתן כתובה דהוי כאילו הביא עדים שקדשה וי"ל דכיון שלא הודה בתחילה שקדש אע"פ שאמר שכת' לה כתובה ומסר בידה לא נתחייב בכך דלא כתב לה אלא ע"מ לכנסה וכי הדר יהיב לה גיטה שהוד' שקדש טוען שלא כתב ולא מסר וכה"ג טוען וחוזר וטוען דהו"ל מפטור לפטור:

צריכה שני גטין וגובה כתובתה מן החבילה מתוך הלשון משמע דאינה אלא כתובה אחת וא"ת ואמאי לא תגבה מכל אח' כתובה אחת מחלקו אחר שיחלקו שלשתן בשוה ממה נפשך אם כדברי כל החבילה שלי ואם כדבריך יש לי עליך כתובה וכן תאמר לשני בשליש האחר וי"ל דתרווייהו בהדי הדדי אמרי' כה אפי' לפי דבריך אין לך אלא כתוב' אחת טול כתובה והסתלקי מעלינו ומה שישא' נחלוק בשוה והק' הריטב"א ז"ל השתא דמקבלה גיטה מינייהו תהוי הודאה שהיא אשת אחד מהם וגם החבילה שלהם ותו לא מצי גבי כתובתה ממה נפשך ותירץ שאינה הודאה ואפי' היא אשת א' מהם איפשר שנתנוה ע"מ שאין לבעלה רשות בהם ומיהו בהאי דאין מקבלים פקדונות מן הנשים דאמרינן לקח מן האשה וכו' מוכח דלא מהימנה לומר נתונים לי ע"מ שאין לבעלי רשות

בהם אלא שהוא ז"ל אמר דוקא ביושב' תחת בעלה אבל זו שאין אנו יודעים שהוא בעלה מהימנה במגו דאי בעיא אמרה עבדי הוא וזו חבילתי ותימה דהכ' מטעם הודאה אתינן עלה ומכיון שהודית שהיא אשת אחד מהם תו לא מצי למטען חבילת שלי שנתנום ע"מ שאין לבעלי רשות בהם ולא שייך מגו במודה ואני תמה אפי' הויין נכסי מלוג כיון שגרשה אין לו בהם כלום שאין לו זכות בהם אלא בעודה תחתיו:

ואית ליה סהדי להאי פרש"י ואית ליה נמי סהדי להאי והק' הריט"בא דכיון דמכחישי אהדדי בהדי סהדי שקרי למה לן כדאמרינן פרק חזקת האי אייתי סהדי דאבהתי' היא והאי אייתי סהדי דאבהתיה היא ואכלה שני חזקה דאף על גב דבאכיל' לא מכחישי להו הויא לה עדות מוכחשת ותירץ דהתם לא מידה להו אידך באכילתה אבל הכא כולהו מודו דלית לאשה בחבילה כלום ולהכי א"ש דכתב רש"י מי מצי אמרה אלו שני עבדים וכו' דתהוי מותר כתובה שלה שהרי אינה יכולה לטעון על החבילה שהיאך שלה כדי שתיטול חלק בה דלתרוייהו כיתי עדים אין החבילה שלה אך קשה אמאי לא קשיא ליה לגמרא אמאי זקוקה לשני גיטי' דבהא ודאי מכחישי אהדדי ולא ניחוש להו כלל תדע שכת' רש"י ז"ל ותסבר' עד א' בהכחשה לאו כלום הוא דאיכא חד סהדא דמכחיש ליה אלמא לגבי קידושין מכחשי אהדדי אם כן בתרי ותרי נימא עדות מוכחש' היא זאת ונוקי אתתא בחזקת היתר כדקיימא וי"ל דלענין גיטא ניחא ליה דאסיקנא בפרק ארבעה אחין דתרי ותרי ספיקא דרבנן ואפי' דתרי אמרי נתקדש' ותרי אמרי לא נתקדשה לא מוקמינן לה אחזקתה וצריכה גט אבל אי מיירי בעד אחד בהא ודאי כיון דמכחשי אהדדי אוקי חד לגבי חד ואוקי אתתא אחזקתה והכי מוכח בפרק האשה שנתארמלה דאמרי' דשנים או' נתקדשה ושנים אומ' לא נתקדשה הרי זו לא תנשא ואם נשאת לא תצא ופרכי' מ"ש רישא דאמרי' לא תצא והיינו כיון דתרי ותרי ספיקא דרבנן כדכתב התוס' שם ומוקי לה אביי בעד א' אומר נתקדשה וא' או' לא נתקדשה תרוויהו בפנוייה קמסהדי מיהו קס"ד דכיון דהשתא ס"ד דגמרא דקידושין בעד א' חוששין להם כך לי חד וחד כמו תרי ותרי וכי היכי דבתרי ותרי לא מוקמינן לה אחזקתה כיון דלפי דברי כת זו כבר היא מקודשת גם בחד וחד לא היה לן לאוקמה אחזקתה והתם בכתובות דאמרי' גבי עד א' תרווייהו בפנויה קמסהדי כתבו התוספות דלא היה צריך להא דאפי' ליכא אלא חד סהדא דאמר נתקדשה לא תצא דאין דבר שבערוה פחות משנים והיינו לפי המסקנא דהכא דאין חוששין לעד א' אבל לפי מאי דס"ד השתא דעד א' חוששין לו הו"ל כתרי ויש לומר דאף על גב דלכתחילה חוששין מכל מקום לא חשיב כתרי להחשיבה מקודשת מדאוריית' אלא דס"ד להחמיר בה מדרבנן לכתחיל' וכיון שכן כי

מכחשי אהדדו מוקמי לה אדאוריית' אחזקתה ולא מחמרינן בה תרי חומרי ואכתי קשה למה לו לרש"י לפרש עד א' בהכחשה משום דמכחיש ליה אידך ה"ל לפרושי בעד א' היכא דמכחיש ליה בעל דבר לאו כלום הוא כדמוכח לקמן דאפי' באיסורין דקי"ל דעד אחד נאמן בהו כי מכחיש ליה בעל דבר לא מהימן העד ואפי' שותק וא' אומר איני יודע בעי למימר דלא מהימן כדכתבו לקמן התוס' כ"ש בערוה דכיון דאיהי מכחשא לא מהימנה וכי ס"ד דחוששין לקידושין בעד א' היכא שאין האשה מכחשה הוא גם במה שכתב מי מציא אמרה וכו' דתהוי מותר כתובה שלה משמע דבכתובה ניחא דאית לה ממה נפשך אפי' לפי דבריהם יש לה עליהם כתובה וכי תימא לימא ליה כל חד לית לך כתובה מחיים ואיני חפץ לגרש יכולה היא שתאמר מאחר ששני כיתי עדים מכחישות זו לזו מה אני יכולה לעשות הרי אתם אסורים בי ולא מקריא מורדת וכופין לכל אחד שיוציא ויתן כתובה אך קשה אף מותר כתובה לא תקשי אמאי פלגא בהדייהו דאי אמרי עדים אשתו היא לא מפני כן אבדה זכותה מן החבילה דאפי' היא אשתו הו"ל נ"מ וכשיוצא' היא בגט יוצאי' עמה ומנ"ל לאוקמי שמעידים עדים אף על החבילה דלא אצטריך לאוקמי בעדים אלא ענין קידושין דהוי דבר שבערו' אבל ענין ממון לא אברו סהדי אלא לשקרי וכי תימא סתמא דמילתא אי מוקמינן לה בעדים שכל א' מביא עדים על דבריו ובכלל הוי דזו חבילתו א"כ אף אנו נאמר שהאשה ג"כ יש לה עדים שמכחישין את שניהם וחביל' שלה והריטב"א ז"ל הוקשה לו כן ותירץ דאי בעית לה עדים אמאי לא תני ושניהם צריכין גט שחרור מספק ואלו במתנית' לא קתני אלא שהיא צריכה שני גיטין אלמא בדידה לא מוקמי' שיש לה עדים אף אנו נאמר לענין חביל' ליכא עדים אלא טענתייהו בע"פ ואי קשיא השתא נמי כיון דאיכא סהדי להאי יהיו צריכין גט זה מספק יש לומר דאי איכא סהדי לכולהו היינו לומר דהא דקתני בברייתא זה או' וזה או' בעדים קאמר לענין קידושי אשה דהוי דבר שבערוה ואי אית לה סהדי לדידה שהוא כדברי היינו שאומרת אלו שני עבדים דבזה הם מכחישין את העדים שאו' שהיה אשתו כיון שהם עבדים לא שייכי בהו קידושין ואם איתא יהיו גם הם צריכין גט ממנה אלא ודאי דלא אמר גמרא דאיכא סהדי אלא לטענת קידושין דהוי דבר שבערוה אבל לענין עבדים וחבילה ליכא אלא טענת בע"פ:

והכא הך צריכה שני גטין הרי לגבות כתובת' מן החבילה ור"מ היא היא פרש"י וכולה לא אשמועי' אלא דמטלטלי לא משתעבדי לכתובה וק' מי ליכא רבותא דהא דקתני דגובה כתובתה אם נתנו גט מעצמן דהא אצטריך רב לאשמועי' לעיל מבקשי' הימנו ליתן גט ואם נתן גט מעצמו כופין אותו ליתן כתובה וההיא דמייתי משומרת יבם לאוכוחי דר"ע

ס"ל דמעות משתעבדי לכתוב' אין ממנה ראיה דהתם ודאי רבנן פליגי עלי' דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לא לב"ח ולא לכתובה כדאמרינן בפרק הכותב דקי"ל כר' עקיבא דינתנו ליורשים שכולם צריכין שבועה ואין היורשין צריכין שבועה אבל הכא מחיים היא ומנ"ל דרבנן ס"ל דלא גביא ממטלטלין דידיה מיהו מנדרים בפרק ר' אליעזר מוכח גבי הא דקתני אפי' אתה מוכר שער ראשך משמע דס"ל לגמרא דלרבנן אפי' מיניה דידיה לא גביא מטלטלי והתוס' כתבו דמשמע ליה לגמרא דיבם חשוב כמו מיניה כיון דבמקום אחיו קאי והאריכו בזה התוספות בכמה מקומות:

לא איברו סהדי אלא לשקרי מכאן אומ' ר"ת דאין צריך עדים לעשו' קנין והא דאמרי' בח"ה וכו' לשון התוס' ותימה אטו מי ס"ד דכל קניינין שבעולם יהא צריך בהם שני עדים הא ודאי אמרינן בכל דוכתא הודאת ב"ד כמאה עדי' דמי ואילו קנין בכסף ושטר וחזקה פשיטא דלא צריך עדים ודוק' גבי קנין הוא דס"ד דבעי שנים מכח ההיא דחזקת הבתי' דקאמר קנין בפני שנים דשמא כיון דקנין חליפין חדוש הוא לא מקיימא מילתא אלא בסהדי ומה הוכחה משמעתין דהא דפלוג דילמא בשטר וחזקה פלוג:

תו כת' אלא ה"ק קנין הרגיל בפני שנים אין צ"ל כתובו ומסתמא אין כתיבה אלא בשני עדים וי"ל דדוקא קתני קנין שנעשה בפני שנים הוא דאין צ"ל כתובו דסתם קנין לכתיבה עומד אבל אם נעשה בפני א' אע"פ שקנה בפני א' ג"כ כל א' בפני עצמו צריכין לימלך בו אם יכתבו שטר דמצי אמר לא ניחא לי שיכתבו שטר כדאמרי' חוזר בשטר ואינו חוזר במכר ומיהו כשנעש' בפני שנים סתמו לכתיבה עומד ואם איתא דלא ניחא ליה הו"ל לאודעי לסהדי דלא לכתבו ואפי' אם חזר אחר כך ומחה אין יכולי' לכתוב והא דהוצרכו התוס' לפרש קנין הרגיל בפני שנים הוקשה להם הלשון דקאמר קנין בפני שנים דמשמ' דלא מהני בלא שנים הו"ל למימר קנין שנעשה בפני שנים אלא משום דרגילות הוא לעולם לעשותו בפני שנים נקט כי האי לישנא במילתא דפסיקא:

והא דכתבו התוס' וכן משמע בפ"ק דסנהדרין דקאמר פשרה ביחיד וקי"ל דפשרה צריכה קנין קשה מאי מייתי דמאן לימא שלא היה קנין בעדי' לקיים הפשרה מכל מקום בחד סגי לעשות פשרה לאפוקי ממ"ד כשם שהדין בג' כך ביצוע בג' דמקשינן פשרה לדין וי"ל דדייקי התוס' מדאמרי' התם מ"ד פשרה בב' אפילו חד והא דקאמר בב' כי היכי דלהוו סהדי ותו אמ' רב אשי ש"מ פשרה אינה צריכה קנין דאי ס"ד צריכה קנין תלתא למה לי תסגי ביחיד ולקנו מיניה אלמא כי מסקי' הלכתי' פשרה צריכה קנין וקי"ל כמ"ד פשרה ביחיד משמע דקנין לא בעי בפני עדים דאי בעי היה ראוי להיות בשנים:

אמר לו עד א' אכלת חלב וכו' ותנא תונא וכו' הא דנקט לא אכלתי וכו' וק' א"כ היכי דייק מינה אביי טעמא דאמ' לא הא שתיק מהימן דילמא לעולם אפי' שתיק ומשום סיפא נקט לא אכלתי דאיכא רבותא לר"מ וי"ל דגמר' דייק דאי לא אכלתי לאו דוקא לשתו' מתני' מינה ולחני כלל עד או' אכלת פטור שנים או' אכלת חייב דמשמע בעד א' פטור בכל ענין ובשנים חייב בכל ענין ועוד פי' דבשלמא אי אמרת דכי שתיק מהימן ניחא דאיכא רבותא ברישא דקמ"ל דיוקא הא שתיק מה מהימן והא דלא נקט והלה שותק משום סיפא אבל אי רישא לאו דוקא לגמרי לא מסתבר דתנא רישא משנה שאינה צריכה משום סיפא ואכתי קשיא לי דטפי הו"ל לתוס' לומר דנקט לא אכלתי משום סיפא דפלוג רבנן אר' מאיר מטעם דמה אם ירצה לומר מזיד הייתי ומהמנינן ליה מטעם מגו ואילו באומ' איני יודע הוו מחייבי רבנן כיון דעדים אומ' שאכל והוא אינו מכחישם: **ותנא** תונא עד אומ' נטמאתי וכו' וא"ת והא אמרי' בסמוך דאצטריך הך בתריתא דסד"א האי דשתיק סבר חזי ליה בימי טומאתו ולאו הודאה היא א"כ מאי ראיה מייתי מנטמאת דפטור מקרבן דבנכנס למקדש מיירי דאי לאו דקים ליה בנפשיה חולין לעזרה לא הוה מייתי וי"ל דע"כ לאו באומר נטמא' ונכנסת למקדש או אכלת קדש דא"כ ל"ל למתני למלתא בטמא שאמר לו עד אחד נכנסת למקדש או אכלת קדש ועוד מ"ט אמרינן האי דשתיק דידע אדרבא נימא אם איתא שידע בשעה שנטמא היאך נכנס למקדש במזיד דמסתמא אילו ידע באותה שעה לא היה נכנס ועוד א"כ היינו קמייתא דאכלת חלב ותרתי למה לי אלא ה"ק נטמאת והלה אומר לא נטמאתי אעפ"י שנכנס אח"כ למקדש או שאכל את הקדש פטור דעד א' בהכחשה לאו כלום הוא ויכול להכנס לכתחילה למקדש: **נטמאו** טהרותיך והלה שותק וכו' וקשה דהא בפרק הנזקין מייתי היה עושה בטהרות וכו' ויש לומר דההיא מיירי דאינו שותק אלא מכחישו לשון התוספות ותימה דהו"ל לתרוצי דההיא באומר איני יודע דלא הויא שתיקתו הודאה ועוד קשה אי במכחישו אמאי אמר התם רבא אשכחי' ואמר ליה רב נחמן אטו עד א' כיון שבעל דבר מכחישו אומר לא אכלתי מי מהימן הא השתא לאו בידו היא ונראה דלא אמרו במכחישו ואומר לא אכלתי אלא מדקתני טהרות שעשיתי עמך משמע דאו' לו בפניך נטמאו והיה לך לידע ולהכי נקט האי לישנא לאשמועינן דאפילו מכחישו ואומר בפני לא נטמאו דס"ד כמו שהוא מבדה בזה שאומר בפניך גם במה שאומר נטמאו לא נהמניה והתוס' שם בגיטין כתבו דההי' מיירי במכחישו או או' איני יודע ונ"ל דצריך להגיה במכחישו ואומר איני יודע:

תו כת' וצ"ל דהא דאמרי' בכל דוכתא עד אחד נאמן דוקא להתיר אבל לא לאסור לשון התו' ותימא דמאי דוחקיהו לאוקמא בהכי נוקמא היכא דלא אתחזק איסורא כדאמרי' בריש האשה רבה כגון חתיכה ספק של חלב ספק של שומן ואתא עד א' ואמר של שומן הוא נאמן וה"ה אם אמר של חלב הוא דמהימן כיון דלא אתחזק היתרא דכ"ש הוא אם נאמן להתיר הלא יהא נאמן לאסור ואם מה שאמרו דלא מהימן לאסור הוי דאתחזק היתרא א"ה אף להתיר היכא דאתחזק איסורא לא מהימן דהכי משמע התם דאמרי' גבי טבל הקדש וקונמות דוקא אי בידו לתקן נאמן להתיר הא לאו בידו לא מהימן:

תו כתב התוס' והא דאמרי' דבדבר שאינו בידו כי אינו שותק לא מהימן היינו דוקא בדבר שאינו יכול להתברר ע"כ נראה דקשיא להו הא דאמרי' בסמוך מקוה פסולו ביחיד ובעל מום פסולו ביחיד אלמא עד א' מהימן אע"ג דלא שייך התם הודאה גבי מקוה ותרצו דמסיק אביי דטעמא משום דיכול להתברר הוא כדאמרי' דא"ל שלח ואחוי ואכתי קשה דהכא דלא ס"ד האי טעמא דאביי דאמר בעל מום דפסולו ביחיד מטעם שתיקה הוא גבי מקוה לענין טהרות שעושה ע"ג אשתיקה דמאן מתסר וע"כ רבא לא פליג אאביי הכא דהכא שותק כדכתב התוס' וי"ל כגון דשתק בעל הטהרות או טמא שטבל שם וכי תימא ומאי מהניא שתיקתו כיון שלא היה לו לידע שאילו ידעו ודאי לא היו עושין טהרות ע"ג יש לומר דרבא ס"ל דטעמא דשותק לאו מטעם הודאה הוא אלא דכיון דשתיק ידע שיש רגלים לדבר כדכתב התוס' בסמוך אבעיא דנטמאו טהרותיך. ואכתי קשה טובא על דברי התוס' חדא דלישנא דנאמן משמע שמחמת נאמנותו של עד הוא ולא משום דשתיקתו כהודאה ועוד ההיא עובדא דסמיא משמע שהוא לא היה יודע בדבר כלל כדאמרי' אזל שלי' בחד אורח' ואת' היא בחד אורח' ועוד ההוא דינאי ודאי דלא הי' יודע ינאי בדבר כלום וכ"ת דשתקה אמו כבר לדברי העד אפי' אתא ע"א בתר הכי ואמ' לא אשתבאי מאי מהניא מאחר דשתיקתה כהודאה והתוס' בריש האשה רבה כתב פי' הך שתיקה כהודא' דכיון דשתיק נראה לו אמת ויודע קצת שיש רגלים לדבר אבל ליכא למימר כהודאה ממש משום הנך קושי' שכתבנו ומיהו א"א לפ' כן מדפליגי רבא ואביי באשתו זנתה בעד א' אמר אביי היא היא ורבא אמר הוי דבר שבערוה וכו' וכ' התוס' דרבא ס"ל דטעמא דשותק לאו משו' הודאה אלמא אביי ס"ל דטעמא משו' הודאה דקשו כל הני קושייתא והר"ן ז"ל האריך בדבר ותירץ שיטת התוס' אבל הפליג מדרכם חדא שהעמיד ההיא דסמיא ודינאי כשהודה אע"פ שלא ידע אלא מהני הודאתו והתוס' כתב דבמקום שא"א לידע לא הויא הודאה ועוד שהעמיד ההיא דרבא כוותיה דאביי דלכ"ע נאמנותו של עד גורמת והתוס' כת' דבהא פליג רבא דס"ל דטעמא לאו משום הודאה

ויש אצלי טעם אחר לדברי התוס' דודאי לא חשיבא הודאה גמורה אלא דכל שהעד אומ' בפניך נטמאו האמינה תורה דחזקה אין אדם מעיז לומר כן אם לא שהיה ברור ושתיקתו מוכחא דקושט' קאמ' שאם הכחישו ודאי לא מהמנינן לי' וגם כשאמר שלא בפניך לא סמכינן עליה דמתוך שרוצה לשקר אומ' כן שלא יוכל להכחישו והשתא לא קשה ליה דאביי מהא דאמרי' אין האשה נאסרת ע"פ עד א' אלא ע"י קינוי וסתירה דבשותק נאמן כיון שאומר שידע רגלים לדבר כי היכי דמהימן עד א' על ידי קינוי וסתירה דאיכא רגלים לדבר כדאמרי' בסוטה וכעובדא דסמיא דאמר שאמר העד שהוא היה שם וידע רגלים לדבר ומתו' שהיה סומא לא הכיר ולכך נאמן וגבי אם דינאי כיון דשתקה לדברי העד נאמן העד כיון דאיכא רגלים לדבר כל זמן שלא יש אחר מכחישו אבל אם בא עד אחד והכחישו אין העד הראשון כלום ושתיקתה לאו הודאה היא ובע"א הארכתי יותר:

אמר אביי היא היא תימ' והא אמרינן המקדש בעד אחד אין חוששי' לקדושיו וכו' י"ל דהתם כיון שלא קדשה בפני עדים המעות מתנה לשון התוס' ויש שרצה ללמוד מדבריהם דכי אמרי' ע"א אין חוששין לו דוקא שאו' שהקידושי' לא היו אלא בפניו אבל אם אמר נתקדש' בפני ובפני אחר חוששין לו אעפ"י שהאשה אינה מודה לדבריו וליתא דהא כי פריך לעיל מברייתא דחבילה דמשמע בעד א' חוששין לו לשני ההוא בעד שמעיד שנתקדשה בפני שנים אלא ודאי אף בזו אין חוששין לו דלא כל הימנו להחזיק איסור כיון שעומד' בחזקת היתר והא דאמר אביי היכא דחוששין היינו משום דשותק ואי אמרינן דלא חיישינן לעד אחד היינו היכא דלא שתק' א"נ אינה בפנינו מיהו מהא דאמרי' המקדש בעד א' אין חוששין לקידושיו אפילו שניהם מודים הוא דקשי' להו לתוספות ותירצו שפיר:

הקם להם בציץ וכו' פי' בקונטרס דבגדי כהונה ניתנו ליהנות בהם והקשו התוס' דמדקאמר טעמא דלא ניתנה תורה למלאכי השרת וקשה דאין ראיה מזה דמדלא ניתנה יש לנו ללמוד דנתנו ליהנות בהם דאין קדושה לחצאין שאם אתה אומר כשגומר עבודה יפשיטו א"א לצמצם תדע דהכי אמרי' התם גבי שירים דאין מועלים בהם דחומת העיר ומגדלותיה באים משירי הלשכה ולא ניתנה תורה למ"ה ופרכינן מה בני ירושלים שנשנו וכולי אע"ג דהתם לא שייך טעמא דלא ניתנה וי"ל דנהי דאהני טעמא דלא ניתנה תורה למ"ה לענין כשלובשן לצורך עבודה עד הפשטתן כהא דתנן בתמיד מסרו לחזנין והיו מפשיטין אותם את בגדיהם פי' שהלבישו בגדי כהונה לכל אנשי משמר הבאים להפיס ואח"כ אותם שלא זכו בפייס מפשיטין אותם אלמא שלא בשעת עבודה לובשין אלא כל לצורך עבודה שרי דלא נתנה תורה למ"ה אבל שלא לצורך כל עיקר שילבישו אות'

כעובדא דהכא דקאמר הקם להם בציץ ובהא ודאי אסור אך זו קשה דכי אמר רבי מאיר דאין מעיל' בשוגג אבל במזיד מתחלל תנן:

והא דכתבו התוס' ומפר"ת דוקא ציץ דכתיב והיה על מצחו תמיד קשה דהכא משמע שלא היה בתחילה על מצחו מדק' על הקם להם וע"ק דהאי אצט' לכדדרשי' שלא יסיח דעתו מהם וי"ל דודאי האי תמיד להסח הדעת מידרש אלא דמסתברא דלא שייך היסח הדעת אלא שלא בשעת עבודה שיפנה לבו לבטלה דאילו בזמן שעבודה בידו דעתיה עליה ולא מקרי הסח וממילא שמעינן שאינו מוזהר שלא בשעת עבודה:

מאי חזית דסמכת אהני פי' בקו' דלא מהני חזקת אמו לינאי והק' בתוס' מהא דפ' ב' דכתובות לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה ושם כתב התוס' שר"ת מפ' דליכא למימר הכא אוקמא אחזקת' לפי שכל הנשים היו בחזקת שבויות והק' ר"י ז"ל א"כ מאי מייתי אבייי דעד א' מהימן מהתם שנייי' היא דאפי' ליתי' להך סהדא בחזקת איסור קיימא ויש לתרץ דבריו של רבינו תם דהעד אמר שאמו של ינאי היתה שם במודיעות כשנכבש' ואתא עד א' ואמר שאע"פ שהיתה שם לא נשבית דכיון דמודה הוא שהית' שם אתרע חזקתה דתנן עיר שכבשוה כרכום כל כהנות שנמצאו שם פסולו' אם יש להם עדים אפי' עבד אפי' שפחה נאמנין אלמא עד א' מהימן להחזיקה בשבוי' שאלמלא היה כאן עד האחד לא היינו מחזיקין אותה בשבויה אלא ע"פ עד א' ונימא דלא תיפוק מחזקתה שאני אומר לא היתה שם בשעת כבוש:

א"ר טרפון וכו' ואו' ר"י דבתרתי פליגי וכו' קשיא לי כיון דפליגי בטמא אם נדמהו לבן גרושה ובן חלוצה שעבודתו כשרה א"כ ה"ה נמי דמי שהיה בחזקת טהור ונודע בעדים שהיה טמא בשעת עבודה שאינו פוסל עבודה ומיהו בהא לא שייך למפרך מקוה פסולו ביחיד לפי שפיסולו מגופו דהא אינו יכול להתברר וכי תימא הכי נמי ובנודע שהוא טמא מחמת טומאה עבודתו כשרה ולא פליגי אלא בשנודע שהמקוה חסר דאיכא למפרך שכן יש בו קונא בעלמא שפיסולו ביחיד ופרכא כל דהו בעלמא פריך א"כ היכא יליף ר"ע מבע' מום שכן אם נודע שהיה בעל מום עבודתו פסולה תאמר בטמא שאפי' נודע שהוא טמא עבודתו כשרה דיליף מבן גרושה ומבן חלוצה ועוד קשה אי בקרבנות צבור דחויה הוא טומאה אצל צבור ואי בקרבן יחיד ודאי דפסול דבפ' שני דזבחים תנן כל הזבחים שקבל דמן טמא פסול וכולה סוגיא דהתם מוכחא דדבר פשיט הוא דטמא מחלל עבוד' ואף לזקני דרום דס"ל דטמ' מת מתוך שמרצ' בקרבן צפור מרצ' בקרבן יחיד טומאת שרץ לכ"ע לא מרצה ותנן בפ' כיצד צולין שהציץ מרצה על טומאת בשר ואינו מרצה על טומאת הגוף וי"ל הא דפוסל עבודה כשהיה יודע שהיה טמא ובמזיד

עבד אבל הכא מיירי שהיה עומד ומשמש בחזק' שהיה טהור ונמצא אח"כ שהיה טמא דומיא דבן גרושה שאם היה ידוע מתחיל' ודאי דפוסל עבודה דלא אמרה תורה אלא שהוא רצוי אחר שכבר עבד בשוגג ועוד יש להעמיד אפי' בקרבנות צבור שלא נדחתה טומאה דצבור אלא כשאין שם טהורים אבל בשיש שם טהורים פסול דומיא דפסח כשבא בטומא' כשר אבל ברוב צבו' טהורים פסול וא"ת ומאי קאמר ר"ט אני דמיתיו וכו' נראה למי דומה ואינו מתראה לדמותו לבן גרוש' וי"ל דהיינו טעמא דר"ט יליף מבן גרוש' ולא יליף מבעל מום דבעל מום לא הותר מכלל' אצל צבור תאמ' בטומאה שהותר מכללה אבל רבי עקיבא חידש דדמי טפי לבעל מום בתרתי:

אדם זה בחזקת טמא הוא עומד וכו' וא"ת כיון דחזקה הוי חזקה חזקה דטמא לאו כלום היא שהרי טבל לפנינו במקוה שהוא בחזקת שלם וי"ל משום דאיכא תרתי לריעותא כדאמרינן בפ' י' יוחסין גבי קדשה אביה בדרך וכו' העמד טמא על חזקתו אדרבא העמד מקוה על חזקתו הרי חסר לפניך והו"ל תרתי לריעותא ומיהו בפ"ק דחולין גבי שחט בסכין ונמצאת פגומה דמכשרינן מטעם דאין ספק מוציא מידי ודאי פרכי' נימא העמד בהמה על חזקתה ואימור לא נשחטה הרי שחיטה לפנינו אע"ג דאתיליד ריעותא בסכין דנמצא פגום אמרי' סכין אתרעאי בהמ' לא אתרעאי אע"ג דאיכא תרתי לריעותא והק' שם התוס' דגבי מקוה נמי נימא מקוה אתרעאי אדם לא אתרע ותרצו דשאני הכא גבי מקוה דאיכא למימר חסר ואתאי כדאמרי' בריש נדה והק' בפ' י' יוחסין דיהיב טעמא דמקוה משום דהרי חסר לפניך פריך הכא נמי הרי בוגרת לפניך השתא הוא דבגרה התם נמי השתא הוא דחסר הו"ל לשנויי שאני התם דאיכא למימר חסר ואתא ולא אצטריך לומר מטעם דחזקת טמא וא"ת היכי אמרי' לקמן בפ"י יוחסין דר' שמעון גבי מקוה ספקא עביד ליה דס"ל בר"ה טהורי' וברה"י תולין והא הכא ר' שמעון קתני לה ומייתי מבעל מום שעבודתו פסולה אלמא מטמ' בודאי ולדברי התוס' דהא מלתא באנפי נפשה היא שנודע שהמקוה היה חסר א"ש:

שלח ואחוי מכאן יש להוכיח דכל דבר שיכול להתברר עד א' נאמן עליו אעפ"י שע"א מכחישו לשון התו' ולא ידענ' היאך מוכחי' אם ע"א מכחישו דילמא לגבי בעל דבר הוא דקאמר דמהימן מטעמא דשלח ואחוי דזה נוגע בעדותו דקרוב אצל עצמו הוא אבל אם יש לו עד א' מסייעו לומר שאין בו מום למה יהא זקוק להראות עצמו אוקי חד בהדי חד וכן במקוה נמי דוקא שהטמא עצמו שטבל או בעל הטהרות מכחישו אבל עד אחד מנ"ל ויש לומר דמשמע להו לתוספות דעד א' גרע מבעל דבר דהא עד אחד כנגד בעל דבר לאו כלום הוא ואפילו שותק מחמת שאינו יודע לא מהימן ונראה שכל כחו של עד

אינו אלא מחמת שתיקה בא הילכך אפילו עד א' מכחישו לאו כלום הוא והכי אמרי דאין סומכים על החזקות היכא דאפשר להתברר כדמוכח בריש חולין:

ולזרעו אחריו בין זרע כשר וכו' הק' בתוס' דבריש מכילתין אמרי' וזרע אין לה אין לי אלא זרע כשר ותרצו הא דריש מדכתיב ולזרעו ולא כתיב ולבניו דבנות לא שייכי בברית כהונה וק' הא שייכי בקדשים קלים ובכל קדשי הגבול שכולם נהגו בברית מלח וי"ל דברית מלח שייך בהו ברית כהונ' לא שייך אלא בקדשי מזבח שהוא עבודת' דכתיב שם כי הוא לכם חלף עבודת' וכתיב כהן המקריב את החלב לו תהיה שוק הימין וכו' ונ"ל לפרשה כהא דאמרינן בסוף פרק נושאין גבי עשרה כהנים שפירש א' מהם ובעל הולד שתוקי שמשתקין אותו מדין כהונה דכתיב ולזרעו אחריו מי שזרעו מיוחס אחריו להכי דרשי' הכא ולזרעו אחריו דאע"ג דזרעו זרע כשר משמע כת' רחמנ' אחריו כל שהו' מיוחס אחריו אפי' זרע פסול כיון שבנו לכל דבר ליורשיו ולהטמא לו ולפטור את אשת אביו מן היבום ועיקר דרשא להכי אתא דאילו ההיא דיבמות מסקי' התם דרבנן וקרא אסמכתא בעלמא:

כל מקום שיש קידושין ויש עברה וכו' וכל מקום שאין קידושין וכו' זה הבא על כל העריות וכו' נר' לר"י דהך סתמא אתיא כשמעון התמני וכו', ועוד נראה לר"י דהלכה כהך סתמא וכו' וא"ת והא מילתא דפשיטא היא דמתני' דלא כר' עקיבא דלר"ע אין קידושין תופסין בחייב' לאוין והכא קתני יש קידושין ולא היו צריכין התוס' לדקדק מכללא דרישי ומכללא דסיפא ומדקאמר הכא כלישנא דהתם זה הבא על כל העריות וכו' וגם דלא שייך לומר בזה נראה לר"י ומה שכתבו ועוד נ"ל לר"י דהלכה כהך סתמא משמע דחד מילתא הוא דכיון דסתמא כר"ש הלכתא כוותיה ולא היו צריכין לומר אלא ואע"ג דאיכא סתמא אחרינא ביבמות הך סתמא עיקר וי"ל דמתני' כר"ע פשיטא דלא אתי' דקתני בהדי' יש קידושין אלא נראה לר"י דמתני' כשמעון התמני ולא כר' יהושע מדקתני הכא זה הבא על העריות כדקתני התם לר"ש וכי תימא לא חשיב ר' יהושע עריות אלא אותם שאין קידושין תופסין בהם שהם חייבי מיתות א"כ אמאי לא כייל להו בהדי כללא קמא בהדי בא על הממזרת ועל הנתינה ועל שאר חייבי מיתות להכי מייתי התוס' תרי כללי דמתני' וכי תימא לאו משום דפסק כר' יהושע אלא דבפלוגתא לא קמיירו וחייבי כריתות פלוגתא דר' יהושע לא חשיב ע"כ מתני' איפכא מדר' יהושע דקתני כל מקום שאין לה עליו קידושין הולד ממזר והרי חייבי כריתות דלא תפס קידושין אפי' לר' יהושע אע"ג דאין הולד מהם ממזר כדאמרי' התם בהחולץ הכל מודים שאין קידושין תופסין באחותו וכדכתב התוס' לקמן אפסקא דכל שאין לה עליו קידושין ועוד נרא' לר"י שאפי' לא יהא

נאמן מכאן הוכחה דלא כר' יהושע מ"מ הלכת' כהאי סתמא וע"כ כר' עקיבא לא אתיא הילכך לא סמכי' אהנך סתמי דיבמות דאתיין כוותיה דר"ע וכן מצינו בהרבה מקומות אבל לפסוק דלא כר' יהושע אין אנו צריכין לראיות כיון דלא אשכחן סתמא כוותיה:

הולד כמותה וא"ת ואמאי לא עריב לה בהדי רישא ולתני הול' אחר הפגו' ולמ"ד בהחולץ דעכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר אלא שפגום לכהנה ניחא דלא נקט כי האי לישנא דה"ה משמע דשדינן ביה בתר אביו כמו בתר אמו מיהו למ"ד בסוף אלמנה לכ"ג הולד ממזר אפי' לרבנן דר' עקיבא וכסתם מתני' דהתם קשה וי"ל דלא מצי למנקט כי הך לישנא הולד הולך אחר הפגום שאם אביו עכו"ם אין הולד כמוהו שכשר כשיתגייר וכן אם הוא עבד אינו מותר ע"י שחרור ולהכי קתני הוולד כמותר דכה"ג הוי כמותה אבל גבי עכו"ם ועבד אינו כמותה ולא כמותו ולדידי' הוי בכלל כל שאין לה עליו קידושין אבל יש לה על אחרים קידושין דהולד ממזר כיון דבת ישראל היא דקידושי ישראל אחר תופסין בה ולמ"ד הוולד כשר לא מיירי הכא אלא במי שישנו בתורת קידושין אלא שאין לה עליו קידושין מחמת קורבה ולא מיירי בעכו"ם ועבד שאינו בתורת קידושין כלל:

דף סז

מתני' ר' יהודה היא וא"ת היכי מוקמי' לה כר' יהוד' ולקמן בפ"י יוחסין פסק והלכתא כר' יוסי דאמר גר נושא ממזרת והיכי מתניא הכא גבי הלכתא פסיקתא וי"ל דלקמן משום דמצינן לאוקמה נמי כר' יוסי כדאמרי' באידך לישנא פסיק הלכתא כוותיה ובסמוך דאמרי' כר' דוסתאי בר יהודה ס"ל וקי"ל כסתם מתני' בפ' עשר' יוחסין דבת חלל זכר פסולה מן הכהונה ולעולם היינו לענין דלא תנא בהדיא חלל שנשא משום דפליג עלה ר' דוסתאי ומ"מ כייל לה בכלל בכל מקום:

והא דהק' הר"י מקוצי הרי גר מצרי שנשא ממזרת דמוד' ר' יהודה תירץ רי"בא דלא נחית לאקשויי בשניהם פסולים מיהו בתר הכי פריך ממצרי וה"ה דה"מ למפרך ממצרי שנש' ממזרת אלא דפריך ליה שפיר יש מפרשים דה"ק דבלאו הכי פריך ממצרי שני וכו' וכי משני אליבא דרב דימי איזו זו למעוטי מתרצה נמי הא וק' דטפי הו"ל למפרך והרי מצרי שנש' ממזרת דסתר לכללא ולא למפרך והאיכא נמי הא דפשיטא דהו' בכלל וכל מקום ועוד דהא בתר דמתרץ לרב דימי איזו זו למעוטי הדר פריך מדרבין ועוד ק' דהו"ל לתוס' למימר דהך קושי' בכלל הא דרבין הוא דנתגיירו הלך אחר הפגום ונ"ל דהיא גופה כתבו התוס' וה"ה דה"מ למפרך אלא דפריך ליה שפיר מכל פסולי אומות שאנו הולכי' בהם אחר הפגו' ומצרי שנש' ממזרת בכללם:

ונתניה בהדיה וא"ת ובכל דוכתא דאמרינן כל מקום לאיתויי אמאי לא פרכי' נמי נתניה בהדיה וי"ל דהכא דוקא פריך כה"ג משום דאיכא מיעוטא דאיזו זו דמשמע הני ותו לא ואם תאמר אמאי קשיא להו לתוספות לעיל אמאי לא פריך לתנייה בהדיה דלעיל אכתי לא אסיק אדעת הגמרא דאיזו זו למעוטי ויש לומר דבמסקנ' אמרינן בסמוך לרבי יהודה כל מקום דסיפ' לאיתויי גר שנשא ממזרת אף על גב דדריש איזו זו דרישא למעוטי ואיזו זו דסיפא ליכא למדרשי' אלא דנקט לה אגב סיפא וכיון דאיכא למטעי ממיעוט' דסיפא לתנייה בהדיה ותרצו דהוי בכלל ממזרת וכו':

והרי ישראל שנשא חללה וכולי תימא כיון דלרבי דוסתאי קיימינן היכי אזלינן אחר הזכר הא אפילו אם זכר חלל בתו כשרה אלא לעולם הכשר מקוה טהרה לפסו' בין להכשיר זכר בין נקבה כדאמרינן בפר' עשרה יוחסין כש' שבני ישראל מקוה טהרה לחללים כך בנות ישראל מקוה טהרה לחללים ויש לומר דעיקר פסול חלל לא הוי כמו אביו שהרי אביו כהן כשר והוא פסול אלא עיקר הפסול תלוי בזרע כשר שנתערב בפסול לו ובהא בזכר תל' רחמנא שאם נשא אשה הפסולה לו מדין כהונה הולד פסול הילכך כהן שנשא חללה הולד פסול אבל כהן חלל או ישראל אפילו כשר שנשא חללה הואיל והותר בה אין הולד ממנה פסול דלא אזלינן בתר דידה כלל שאילו כהנת כשרה שנשא' לחלל ולדה כשר דלא הוזהרו כשרות לינשא לפסולי' הילכך שפיר ה"מ למתני הכל הולך אחר הזכר. שאין פסולו של ולד אלא משו' זכר שנשא פסולה לו:

והאיכא דרבה בר בר חנא אף על גב דידע דהא נמי לא מתני ליה פריך דכיון דאיכא איזו זו דהוי מיעוטא איכא למטעי ולא הו"ל למתני איזו זו ובשלמא ההיא דלעיל לא היה מקום לטעות דע"כ רבויא דכל מקום למאי אתא אבל השת' דאיכא לפרושי רבויא דכל מקום לישראל שנשא חללה היכי תנא איזו זו דמשמע ותו לא:

והרי חלל וכו' וא"ת משום דנקבה ג"כ פגומה לשון התוס' וק"ק דמי גרם לה ליפסל אלא זכר ואם לא נפסל הולד מחמת הזכר היאך יפסל מחמת' הרי זה או' מטמאך לא טמאוני ואתה טמאתני והוכחת התוספו' אינ' הוכח' כ"כ דישראל שנשא חללה יוכיח שאני אומר אין הזכר לבדו גור' ולא נקבה לבדה אלא זה וזה גורם:

באומות הלך אחר הזכר תימ' לי הא דאמרי' בפרק עגלה ערופה דרות בתו של עגלון בנו של בלק היה וכן בפרק שלישי דנזיר ובפ' בתרא דהוריות בשכר מ"ב קרבנות שהקריב בלק זכה ויצתה ממנו רות ואנן קי"ל דבלק מנסיכי מדין היה וכשמת סיחון מינוהו עליהם לצורך שעה ובפרק הבא על יבמתו אמרי' גבי דוד שאמר דואג עליו שלא היה ראוי לבא בקהל דקאתי מרות המואביה עד שנתחדשה להם הלכה עמוני ולא עמונית

ואם איתא דבאומות הלך אחר הזכר שאפילו אם היה בלק נשא מואבית בתריה דידיה שדינן לה ורות מדיינית היתה ולא מואבית וי"ל דהכא מירי באומות שנתערבו לאחר איסורן אבל בלק בשעת גזרה מלך מואב היה ואף הוא בכלל האיסור היה ולטעמא דיהיב קרא על דבר אשר לא קדמו טפי ראוי לעונש המלך שספק בידו לקדם יותר משאר העם ועוד דכתיב ואשר שכר עליך. וכו' ומי שכר אלא בלק דכתיב עמ' זכור נא מה יעץ בלק וכו':

כל שאין לה עלי' קידושין וכו' מנה"מ כתבו התוס' נר' דלא בעי מה"מ דהולד ממזר דהא ביבמות מוכח מלא יגלה כנף אביו וכו' וק' דמאי בעי הלא הדבר פשוט בכל הגמרא דקידושין לא תפסי דהא בהא תליא וכו' ואור"י דכלל זה אמת אליבא דר' עקיבא והא בעי אליבא דר' יהוש' וכו' עכ"ד וקשה דעד כאן לא הוכיחו התוס' דהא בהא תליא אלא דכיון דהוי ממזר קידושין לא תפסי ואי תפסי קידושין לא הוי ממזר אבל דכל דלא תפסי קידושין הוי ממזר הא לא אשכחן בשום דוכתא שפשוט לו לגמרא דמתלי הא בהא וכיון דאשכחן לר' יהושע דאית לה בחייבי כריתות לא תפסי בהו קידושין גם אין הולד מהם ממזר היאך יהא פשוט לנו אליבא דר"ע אם לא במקום שאמר כן בהדיא ולמה להם לתוס' לומר דכל זאת אמת אליבא דר"ע משמע דלר' יהושע לית לן האי כללא דודאי היכא דהוי ממזר ליכא קידושין אבל איפשר דלא הוי ממזר ולא תפסי קידושין בין לר' עקיבא בין לר' יהושע ועוד קשה לדברי התוס' דהכא בעי אליבא דר' יהושע דלית ליה ממזר בחייבי כריתות א"כ היכי דחי גמרא ואימ' לאחר ולא לבן והא לכתחילה והא בדיעבד והא בן קי"ל דהוי ממזר דחייבי מיתות היא כדדריש ר' יהושע דלא יקח עד לא יגלה וי"ל דמהיכא דהוכיחו התוס' דהיכא דהוי ממזר לא תפסי קידושין דהיינו משמעתין דבסמוך דקאמר ולר' עקיבא דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין מהתם גופה מוכח שאם פשוט לנו לר' עקיבא דאי לא הוי ממזר קידושין תופסין מדאמרי' מוקי כי תהיינה באלמנה לכ"ג דמן הכל היה עושה ר' עקיבא ממזרים חוץ מאלמנה לכ"ג שהרי אמרה תורה לא יחלל חילולין הוא עושה ואינו עושה ממזרים אלמא כיון דליכא ממזר פשוט לן דתפסי קידושין אלא שהתוס' לא הוצרכו לבאר זה שעיקר קושייתם אינה אלא דכיון דהוי ממזר מהתם ידעי' דלא תפסי קידושין ועוד אשכחן לר' עקיבא דאמר עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר כדאמרי' לקמן בפ' עשרה יוחסין וגבי עכו"ם לא אשכחן שום לאו בפירוש ומ"ט אר"ע דהוי ממזר אלא ע"כ כמו שפי' התוס' שם דכיון דאין קידושין תופסין בהם הוי ממזר אלמא ס"ל דממזרות תלוי בתפיסה קידושין והשתא תרצו התוס' דודאי כלל זה אמת לר' עקיבא דהא בהא תליא לגמרי אבל לר' יהושע דאשכחן דאע"ג

דליכא ממזר אין קידושין תופסין אלמא לא מסתב' ליה למתלי קידושין בממזרות הילכך לא פשיטא לן בבנו דאע"ג דאיכא ממזר שמא תפסי בה קידוש' כי היכי דאשכחן לדידיה דהיכא דלא הוי ממזר לא תפסי קידוש' ואי קשיא הא בהדי' שמעי' לרבי עקיב' דאמר אין קידושין תופסין דבהאש' רבה גבי א"ל מת יבמיך ואח"כ מת בעליך ונשא' וכו' תצא והולד ממז' תני' זו דברי ר' עקיב' שהיה אומ' אין קידו' תופסין בחייבי לאוי' ובפ' החולץ גבי מחזיר גרושתו שהיה רבי עקיבא אומר אין קידוש' תופסין בה דאין בהנך כריתות לדברי דר' עקיבא הוא דאמרינן ולא בפירו' אתמר משמי' אלא טעמא דר' עקיב' שהיה עושה ממזר לפי שהיה אומ' אין קידוש/ תופסי' כלו' דודאי הכי ס"ל ואכתי ק' נימ' דהא דפשו' בכל הגמרא היינו ממתני' דכלל' כייל דכל שיש קידוש' הוי פגו' ולא ממזר וכל שאין לה עליו קידוש' הולד ממזר משמ' דכלל זה מוסכ' לכ"ע דממזר' בקידוש' תלי' וכך נראי' דברי רש"י שכת' מהכ' ילפי' לה ביבמו' דכל שאין לה עליו קידו' הולד ממז' כלו' דילפי' משומרת יבם מהקש' דכל חייבי כריתו' הולד ממז' אבל נדה לא ילפי' דלא גמרי' אלא כריתו' שאין קידוש' תופסין בהם כדתנ' הכא ונדה קידוש' תופסין בה ונר' שהתוס' לא רצו לומר כן דלר' יהושע אין ממזר אף בכריתות דליכא קידושין ולדידי' ליתא להך כללא דמתני' א"כ גם לר"ע היכי פשיט ליה לגמרא דס"ל הכי כיון דמתני' לא כוותי' אזל לכך כת' שהכלל אמת אליב' דר' עקיב' והכא בעי אליב' דר' יהושע וא"ת כיון דלר' יהושע בעי מאי פריך אפי' נדה נמי אלמה אמר אבייי דלא הוי ממזר והא לרבי יהושע אין ממזר בכל חייבי כריתות ואפילו אין קידושין תופסין בהם ויש לומר דפריך משום דפשיט ליה לאביי דקידושין תופסין בנדה כיון דאמר דהכל מודים בה דלא הוי ממזר דאם לא כן אמאי פשיט ליה בנדה טפי מבשאר כריתות וסלקא דעתך דמסברא קים ליה לאביי הכי ופריך נילף מהיקשא ומשני דשאני התם דגלי קרא ותהי נדתה עליו ואם תאמר ולר' שמעון התמני ודאי דהא בהא תליא מדאמרינן לקמן הכל מודים בבא על הנדה פירוש אפילו ר' שמעון התמני דאמר יש ממזר מחייבי כריתות א"כ לדידיה למה לי כל הני קרא תיפוק ליה דאין קידושין תופסין בחייבי כריתות כיון שהולד מהם ממזר דנפ"ל מלא יגלה כנף אביו ומיהו לזה יש לומר דהוה ילפינן מנדה דתפסי בה קידושין ועל כרחין לאו הא בהא תליא דלענין קידושין גמרינן מנדה ולענין ממזר ילפינן משומרת יבם של אביו כיון דאיכא לאקושי הכי והכי אבל קשה לא לכתוב רחמנא לא יגלה ונילף דהוי ממזר מדאין קידושין תופסין בהם דכתיב באחות אשה לא תקח דמשמע בהדי' דאין בה קידושין וכ"ת נילף מנדה לחומרא מקשינן אי נמי בק"ו מיבמה כדאמרינן בסמוך וכיון דגמרי דאין בהם קידושין ממילא הולד ממזר מסברא וי"ל דלר"ש לא אצטריך קרא דלא

יגלה לומר דהוי ממזר מחייבי כריתות אלא דאי לאו דכתביה לשומרת יבם באמצע הוה אמינא דאין ממזר אלא מחייבי מיתות ב"ד דהוא סמוך ללא יקח את אשת אביו ואף על גב דמסברא כיון דאין קידושין תופסין בכריתות הוי ממזר השתא מעטינהו, קרא בהדיא מדמסמיך לא יבא ממזר אלא יקח להכי כתב לא יגלה וא"ת בפ' החולץ פסקי' הלכתא דעכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר משמע דאפי' לדידן דקי"ל כר"ש אתיא והא אין לו עלי' קידושין אף על פי שיש לה על אחרי' קידושין וי"ל דעכו"ם ועבד לאו בני קידושין נינהו ולא אמרי' הך כלל אלא כשהאיש והאשה בני קידושין כי היכי דולד שפחה ונכרית לא הוי ממזר משום דלאו בת קידושין היא דאימא כולה קרא להכי הוא דאתא:

אמר קרא ויצאה מביתו לאחרים ולא לקרובים וא"ת דבפ"ק דסוטה דרשי' מהכא דסוטה אינה מתייבמת דכתיב לאיש אחר ולא ליבם ושם הק' התוספת אהך דהכא אימא דאצטריך דוקא ליבם משום דרמיא עליה ליבמה כדאמרינן התם ומיהו הכא לא קשיא דסוגיא דהכא סברא כאיכא דאמרי דהתם דמפיק איסורא דסוטה מדרשא אחריתי אבל ללישנא קמא דהתם קשה מהיכא נפקא ליה דאין קידושין תופסין בחייבי כריתות ואין לומר דמפקי' הכא לשון הויה דרשי' דלימא קרא והלכה לאיש אחר אלא ש"מ לדרשא אתא דאין לה הויה אלא לגבי אחר דאימא כול קרא להכי הוא דאתא ואכתי מנ"ל דסוטה במקום יבום אסירא ומיהו הא נמי לא קשיא די"ל דלישנא קמא דהתם מפיק לה מק"ו דיבמה כדרב אחא בר יעקב ועל מה שכתבו שם בתוס' דמאיש ממעט קרובים ומלאחר יבם קשיא לי דאיש רבוייא ולא מיעוטה ולהכי מרבינן התם בערכין יבם:

אימא אידי ואידי באחות אשה הא לכתחילה הא דיעבד ואם תאמר לא לכתוב רחמנא, לא יקח איש את אשת אביו ותיתי מאחות אשה בק"ו ויש לומר אי לא כתוב לא יקח קרא דויצאה למעוטי בדיעבד אאשת אב דחמירה הוה שדינן לה וא"ת בתר דקי"ל היקשא דר' יונה לשתוק מקרא דאשת אב וכולהו אתו מאחות אשה בהיקש' דאף בדעבד לא תפסי בהו קידושין וי"ל דקרא דויצאה הו"א למעוטי אשת אב בדיעבד וכי תימא נילף מינה לשאר כריתות בהיקשא אדרבה לנדה מקשינ' להו שכן אין בה מיתת ב"ד ולא לאש' אב שיש בה מיתת ב"ד ולא שייך לומר בהא היכא דאיכא לאקושי לקולא ולחומרא לחומרא מקשינן דסברא הוא להקיש כל חייבי מיתות לאשת אב וכל כריתות לנדה והשתא נמי ניחא דקשה דלא לכתוב רחמנא באשת אב ומדאצטריך ותהי נדתה שמעי' דמסברא אין קידושין תופסין אי לאו דגלי קרא וכי תימא נילף מינה מה לנדה שכן יש לה התר בטבילה וימים בחיי אוסרה ונהי דמק"ו דיבמה דבסמוך הוה אתיא נדה דלא

לתפסו בה קידושין אלא דהשתא לא ס"ד לגמרא ק"ו דיבמה להך תירוצא דקאמר קולא וחומר' לחומר' מקשינן ומדאצטריך ומדאצטריך נדה שמעי' דמסבר' אין קידושין תופסין בחייבי כריתות אלא תריץ הכי דאצטריך ותהי נדתה דלא נילף מהיקשא דר' יונה וכיון דגלי לן נדה ה"ה שאר כריתו' דכוותה וכי תימא נילף מאשת אב סברא הוא דלחייבי כריתות מקשינן ולא לחייבי מיתות להכי אצטריך למכתב באחות אשה דהשתא אע"ג דאיכא לאקושי לנדה לחומרא מקשינן לאחות אשה.

דף סח

הכל מודים בבא על הנדה ועל הסוטה משמע מדברי רש"י דפשיטא ליה שאין הולד ממנה ממזר משום דעדיין קידושין הראשונים תופסים בה ושם בהחולץ הקשה ר"י ז"ל דנדה נמי לא פקעי קידושין ואפ"ה אצטריך קרא דותהי נדתה לאיתויי דתפסו בה קידושין וי"ל דסוטה לא אצטריך קרא לומר דתפסי בה קידושין כשמחזירה דאמאי לא לתפסו דמשאר חייבי לאוין דל' תפסי בהו קידושין לרבי עקיבא לא גמרה דמה להנך שכן לא שייכי בהו קידושין כלל תאמר בזו דשייכי בה קידושין הראשונים בעודה תחתיו ולא פקעי מינה אבל בנדה אצטריך קרא דלא נילף מאחות אשה בהיקשא דאע"ג דאיכא למפרך אמרי דע"כ הקישן הכתוב ומה שהקשו התוספות לפרש"י דבפרק יש מותרות אמרינן דאפילו מחזיר סוטתו אין הולד ממזר תירץ הר"ש מדרויש דמה גריעות יש בו אחר הגירושין יותר מלפני הגירושין ולכאורה ק' דודאי גרע דמקמי גירושין כיון שעדיין קידושין תופסין בה לא הוי ממזר דכל שיש קידוש' אין ממזר אבל מחזיר גרושתו אין קידושין תופסין בה להכי הולד ממזר דתפיסת קידושין לא תלי בקולא וחומרא שהרי חייבי לאוין לרבי עקיבא אין קידושין תופסין בהם ונדה דחמירה קידושין תופסין בה ויש לומר דהכי קאמר לענין ממזר אין סברא שיהא ממזר אחר הגירושין טפי מקודם הגירושין שאין בם איסור נוסף וכיון דממזר הוי אף קידושין לא יתפסו בה דהא בהא תליא. ור"י ז"ל תירץ דמלהיות לו לאשה נפקא והקשה עליו דמחזיר גרושתו גופא אין קידושין תופסין בה לר' עקיבא ויכול ר"י ז"ל לשנוי דכיון דאתעקר אתעקר כדאמרי' בפ"ק דיבמות דאע"ג שטומאה כתיב בה בערוה אוקמוה רבנן בסוטה וגרושתו גופא חולצת ולא מתייבמת הכי נמי להיות לו לאשה אאחרי אשר הוטמאה בסוטה קאי וכיון דאתעקרי אתעקר ומיהו אינו נראה לומר כן דדוקא לשון טומאה דלא שייך בגרושה כלל שהרי בהתר נשאת לאחר אמרי' דכיון דאתעקר מינה גם לענין דינא דילפי' מינה שתהא ערוה לפטרה מן החליצה אתעקר אבל לשון להיות לו לאשה דשייך נמי אגרושה לא אתעקר. וא"ת וכיון דאף מחזיר סוטתו תפסי בה קידושין נוקי הכא דכי תהיין במחזיר

סוטתו דמוד' ר' עקיבא שקידושין תופסין בה והתוספות ביבמות הק' כן ותרצו דבעינן נשואה בנישואיה וזו נישואיה היו בהתר ולא ידענא מאי קאמרו שהרי זו נישואיה היו בעבירה וי"ל דפשיט לן דכל שלא היתה שנואה בתחילת נישואיה אע"פ שנולד הולד מעביר' לא יפסיד בכך חלק בכורה כגון אם בא על אשתו והוליד בן מדהזכיר כאן הכתוב הויה כלו' שהויתה היתה בעבירה ואילו נטמאת ועודה תחתיו אין הולד הנולד מפסיד חלק בכורה אף אם גרשה והחזירה סברא הוא שלא יפסיד חלק בכורה דמשום שגרשה אין בה איסור נוסף הילכך מסתבר דלא מיירי קרא אלא אותן שלעולם הם שנואות בנישואיהן כגון חייבי לאוין ולא זו שנישואיה הראשונים היו בהתר ואשמועי' שקידושין תופסין בכל חייבי לאוין:

לחומרא מקשינן כת' התוס' וא"ת לר' יהושע דאמ' אין ממזר מחייבי כריתות מאי חומר' איכא וי"ל דאשמועי' דאי תפסי בה קידושי אפי' פגום לא הוי וקשה דהתם בהחולץ בק"ו מאלמנה לכ"ג יליף ומהתם שייך למילף אף במקום שקידושין תופסין דאלמנה לכ"ג גופא תפסי בה קידושין והיא בלאו והולד פגום חייבי כריתות לא כ"ש:

ומה יבמה שהיא בלאו וכו' תימה דהשתא לא לכתוב רחמנא יקח גבי אשת אב ונילף מאחות אשה דאי' לן דלא תפסי בה קידושין אפי' בדיעבד מוהיתה לאיש אחר ומכח ק"ו דיבמ' וכי תימא קרא דוהיתה אאשת אב שדינן לה ההיא בק"ו מיבמה אתיא דליכא למימר נדה תוכיח דמה לנדה שכן אין בה מיתת ב"ד:

וכי יש שנואה לפני המקום פי' לשנות דין הנחלה מפני השנאה והא דדרש ר' אליעזר בפ"ק אם רעה בעיני אדוניה זו שרעה בנישואיה ולא מפרש רעה ממש מהאי טעמא הוא דלתא לא אצטריך קרא דאטו מפני שלא מצאה חן בעיניו ס"ד דלא מסייע בפדיונה אבל קשה רבנן דלא דרשי' הכי תקשי להו ונ"ל דלרבנן להכי אתא קרא משום דקי"ל מצות יעוד קודם למנות פדיה כדתנן בספ"ק דבכורות וס"ד מצוה אע"פ שלא מצאה חן בעיניו קמ"ל דאין מצות ייעוד קודמ' בשלא מצאה חן בעיניו כדאמרי' בר"פ האיש מקדש שמא תתגנ' עליו ורחמנא אמר ואהבת לרעך כמוך ור' אליעזר ס"ל דלהא לא צריך קרא:

ולדה כמותה מנ"ל הק' בתוס' והיאך נוכל להכשיר באין קידושין ויש עבירה טפי מיש קידושין דאמרי' הולד הולך אחר הפגום וקשה לי נימא דה"פ מדקתני לה בבא באנפי נפשה שמע מינה דאפי' היכא דאין עבירה כגון בעבד עברי דמיירי ביה קרא שהותר בה הולד כמותה והוו נמי כעבד עברי הואיל ובני ישראל הם ומייתי מדכתי' האשה וילדיה מקיש ילדיה לה דכשם שהיא משועבדת לו לעולם כך הם משועבדי' ונהי דלגבי עכו"ם ליכא לשנוי' כה"ג אבל גם למה שכת' התוס' דלענין ממזר אתא לא מתרצא בעיא

דעכו"ם דממזר נמי אסור בעכו"ם ומיהו בישראל משכחת לה ביפת תואר שהותרה בשעתה ואע"פ שאין עבירה הולד כמותה כדאשכחן גבי תמר שהיתה מותרת לאמנון כדאמרי' בפ"ק דסנהדרין אלא דא"כ היכי יליף לה מלא תתחתן תן דלא מיירי ביפת תואר והא שכת' הא ליתא אלא לר' טרפון אבל לרבנן לא ק"ק דאפי' לרבנן מתרצא שפיר נהי דממזר הוי מדכתי' לו הלך אחר פיסולו כדאמרי' לקמן אבל מנ"ל דולדה כמותה והוי עבד ונ"מ שאין קידושין תופסין בה ומייתי מהאש' וילדיה וי"ל דאי קידושין תופסין בה הו"ל כחציה בת חורין ואמאי משתעבדא לרבה וע"ק במ"ש דהכא יש עבירה נהי דהוא מוזהר עליה אבל היא אינה מוזהרת עליו תדע דהא בעכו"ם ועבד שבא על בת ישראל קי"ל דהולד כשר אע"ג דלגבי דידה יש עבירה ולא שדינן ליה בתר העבד וי"ל דלא דמי דעכו"ם ועבד כיון דאפקרינהו רחמנא לזרעיהו חשיב ולד כשר בת ישראלית אבל הכא אי אפקריה רחמנא לזרעי' היכי חשיב זרע כשר:

כתיב האשה וילדיה וא"ת והא כתיב נמי גבי מכרוהו ב"ד אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני ודרשי' ליה בפ"ק בשפחה כנעניית שמוסר לו רבו וקרי להו בניו וי"ל דהתם דבדיעבד הוא שאומר כן שחביבה הם לו כבנים תדע דהא קרי לה אשתי אעפ"י שאין לו בה אישות:

אמר קרא לא תתחתן בם פי' בקו' לא יהא לך בהם תורת חתנות והק' בתוס' מדאמר רבא התם בגירותן אית להו חתנות וק' אמאי לא תרצו לפרש"י דההיא דרבה לפי המסקנא דהכא דקי"ל דאין קידושין תופסין בעכו"ם מקרא אחרינא הילכך לא מצי למדרש קרא אלא בגירושין וע"ק על פר"ת לפי המסקנא דהכא למה לי דכתב רחמנא לשון קיחה גבי בתו דכתיב את בתו לא תקח וכו' ואי קשיא אף לפי' מה"ר יצחק היכי קאמר לא יהא בהם תורת חתנות דהתם בפרק הערל משמע דלשון חתנות לא שייך אלא היכא דתפסי קידושין דקאמר התם בגיותן לית להו ופריך והכתיב ויתחתן שלמה ומשני מתוך חבה יתירה מעלה עלי הכתוב כאילו נתחתן וי"ל ודאי ויתחתן חתנות ממש משמע ואי מחד קרא גרידא הו"א לא תעשה בהם חתנות לכתחילה ומכח קרא אחר דרשינן לא יהא לך בהם תורת חתנות:

בנך הבא מישראלית קרוי בנך לאו מקרא דייק לה אלא ה"ק מדלא קפיד קרא וכו' לשון רש"י וקשה דהא ודאי מקרא דייק לה מדקרי ליה בנך אבל בנך הבא מן העכו"ם נפ"ל מדיוקא מדלא כתיב והוא כתב לעיל ושמעינן דבן בתך אפי' מן העכו"ם קרוי בכך וי"ל שרש"י הוקשה לו הא דהוקשה לתוס' דמה בא לחדש רבינא ועוד הא דפריך ליה נימא קסבר רבינא עכו"ם ועבד דהיכי משמע הכי מדרבינא לכך פי' דמדר"ש מצינא למימר

דלא דייק מקרא מדקרי בנך דאפי' אי לא כתיב אלא כי יסיר את הזרע מאחרי הוה דייקינן מדלא קפיד אבן הנולד ממנה דלא כתיב נמי כי תסור ש"מ דלא חיישינן עליה דלאו זרע הוא אבל בן ישראל מקרי זרע ואתא רבינ' למידק ש"מ בן בתך הבא מן העכו"ם קרוי בנך כלו' דבתר אביו שדינן ליה קרינן ליה ממזר דלגבי אביו הוי בא בעבירה והיינו דפרכינן נימא קסבר הולד ממזר דדייק מדקרי ליה רחמנא בנך דאל"כ מאן אתא רבינא לחדש ומסיק דלענין שיקרא פגום קאמר דקרוי בנך דהואיל והולד עבירה פגום מיהא הוי:

ריש פרק עשרה יוחסין

דף סט

עשרה יוחסין עלו מבבל הקשה רבינו ישעיה ז"ל זה שאינו מונה עבדים עמהם מפני שאינן בתורת קדושין וכל הני פסולים דקתני קדושיהן קדושין והנתינים נמי קדושיהו קדושין שהרי נתגיירו אלא גזרו עליהם כדי להבדיל ישראל מהם ותנן אלי נערות שיש להם קנס הבא על הממזרת ועל הנתינה ומדיש לה קנס אלמא כגיורת חשיבא וא"ת ומה בכך דאין קדושיהן קדושין מ"מ ישראלים פסולים נינהו ומתערבים בישראל וי"ל דלא חשיב אלא יוחסין מי שיש לו יחס ועבר אין לו ייחס ואכתי קשה הו"ל לאסקינהו שלא יטמעו בישראל כי היכי דלהוי ככל סולת נקיה ואפי' תימא שהיו ידועים יש לחוש לדור אחרון שלא יתערבו בישראל וכעובדא דרב יהודה דמייתי בגמרא בההוא יומא אקרען כמה כתוני בנהרדעא וי"ל דאותם שיש להם ספק עבדות ולא היה להם בעלים כופין את רבם ונותן להם גט שחרור ואותם שיש להם בעלים ומשתעבדים להם ליכא למיחש דבעליהן משמרין אותם אי נמי עבדים מאליהם היו בורחים לא"י כדי שיצאו לחירות כדאמרינן בשלהי כתובות הכל מעלין לאר' ישראל לאיתויי עבדים ואין הכל מוציאין לאייתויי עבד שברח מח"ל לארץ ובפרק השולח אמרינן בההוא עבדא דברח מח"ל לארץ ואמרו ליה למריה נכתוב לך שטרא בדמיה וכתוב ליה גיטא דחירות' ואי לא מפקינא ליה מינך מדר' אחי בר יאשיה דדריש לא תסגיר עבד אל אדוניו וכו' ובטענה זו נמי היה יכול לכוף אותם שאין רשות רבם עליהם שישחררום יורשי אדוניהם שאם לא כן ילכו לא"י וא"ת אמאי לא חשיב גר עמוני ומואבי שאיסורן איסור עולם שלא יתערב בהם וכ"ת לא היו מצויין הא אמרינן בגמרא דכי נח נפשיה אמ' הומניה איתא בבבל כולה עמונאי ומסתמא דישראל הוי והיה מגלה רבי שכולם עמונים שהוזהרו בהם פיר' רש"י נזרקה נבואה בפומיה וי"ל בימי עזרא לא היו עמוני גרים אפי' באותו מקום דאמרי' לקמן בגמ' צוה ה' ליעקב סביביו צריו אמר רב יהודה כגון הימניה לפוס נהרא אע"ג דרב יהודה בתר הכי הוה דיום שמת רבי נולד רב יהודה וכו' ונראה דרב יהודה היה דורש המקרא

עליהם קאמר צוה ה' שלא דר בזמן הבית דהוו עמונים ומואבים שביבי בישי בארעא דישראל אלא לאחר הגלות הוו גזר שיהיו סביביו צריו והיו מצרין להם וכל זמן שמלכות בבל קיימת ואחר כך בדורות אחרונים נתגיירו כולם ואעפ"י שבתחלה כשהיו גרים היו ישראל דרים שם עמהם הודיע רב שבזמנו כולם עמונאי שהניחום ישראל והלכו או שנתערבו בהם:

ר' יהודה אוסר לא גרסינן ליה בספרי' המדוייקי' דמאי איסור שייך בהני שכולם מותרים לבא בקהל ועוד דלקמן תנן כל האסורין לבא בקהל מותרי' זה עם זה ר' יהודה אוסר אלמא דמותרין מודה ר' יהודה:

מילתא אגב אורחיה קמ"ל על פי דבריו שהיה הולך ומדבר דבריו ליוחסין השמיענו ולמדנו דבר חדש בלישנא דנקט ילמדנו עוד ממנו דא"י גבוהה מבבל לשון רש"י וקשה האי דבר חדש דקאמר מאי היא אי דא"י גבוהה מאי תו דקאמר ולמדנו עוד ממנו ונראה שהוקשה לו לרש"י מאי קשיא דקתני לעו הא ודאי עליה היא ובכל דוכתי' כתיב מבבל לא"י עליה הוא עזרא עלה אלה העולים יהי אלקיו עמו ויעל ובכמה קראי כוותייהו תו תקשי אמאי נקט לשון עליה וכן בכמה קראי כתי' ממצרים לא"י עליה ומא"י למצרים לשון ירידה ומאי קאמ' מלתא אגב אורחיה קמ"ל לימא לישנא הכי הוא ועוד כי פריך לתני הלכו לא"י דלמא בבל אצטריכא לי' לאשמועינן שמשפחות שבבבל מיוחסו' כמו שכתב רש"י לעיל במתניתין לכך אמר דחדא מגו אידך קמבעיא ליה מאי איריא דתני עלו ליתנ' הלכו מבבל ודי ודייקי' שפי' דלא נשתייר כאילו השתא דקתני עלו מבבל אפשר דאשתייור ומבבל דקאמר עליה קאי להכי קאמר בגמרא מילת' אגב אורחיה קמ"ל כלומ' אגב אורחיה שהולך ומדבר דבריו ליוחסין והשמעתנו דבר חדש דהיינו ובבל עשאה סולת נקיה למדנו עוד ממנו א"י גבוהה מבבל והא לא אצטריך דאפי' לגבי כ"ע הויא עליה לא"י אלא לא סגי דלא נתנו בבל לענין יוחסין ולהכי נקט גמרא כי האי לישנא מילתא אגב אורחיה קמ"ל כלומר לא מבבל דוקא נקרא עליה אלא נקט בבל אגב אורחיה:

אשר העלה ואשר הביא פירש רש"י ז"ל מארץ צפון דהיינו בבל וכתיב אשר העלה וקש' ואילו לא כתיב מארץ צפון דהיינו בבל מי לא כתיב מכל הארצות דכתיב אשר העלה ובבל בכלל ויש לומר דנקט רש"י הכי דלא תימא אשר העלה דכתיב בקרא אמצרים קאי דכתי' ברישיה דקרא ואשר הביא משאר מקומות ה"ק לא דאמר מצרים לבד אלא אשר העלה ממצרים ומשאר ארצות לכך כתב רש"י דאשר העלה קאי אארץ צפון ושארה כדפריך מנ"ל דהכי הוא דילמא אשר העלה אמצרים ואשר הביא אשאר ארצות הא ליתא

דאמרינן בתפ"ק דברכות ולא יאמר עוד הכי קאמר שתהא קבוץ גליות עיקר ויציאת מצרים טפלה לה וכן הוא אומר לא יקרא עוד שמך יעקב וכולי שיהיה יעק' טפל וישראל עיקר וא"ת אשר הביא למה לי לתני אשר העלה אכולהו וי"ל דאשר הביא נקט משום דאיכא דוכתי שלא נשתעבדו בהם ישראל כדאמרינן בפרק הערל עכו"ם אלו ששעבדו בהם בישראל לאומים אלו שלא שעבדו בהם בישראל ואותם ששעבדו נדונין בפורעניות מרובות ובאותם שלא שעבדו כתיב והביאו את כל אחיכם מכל העמים מנחה לה' כאשר יביאו בני ישראל את המנחה ועלייהו כתיב ואשר הביא:

דף ע

אתא רב יהודה לקמיה דרב הונא וכו' א"ל משום יקרא דבי נשיאה קום זיל כתב רבינו ישעיה יש לתמוה דרב יהודה היה ראש ישיבה כדאמרינן בהניזקין ההו' שפורא דהוה ביה רב יהודה ולבסוף רבה והיכי אזיל לגביה דרב נחמן ורב הונא נמי מוכיח בשלהי אלו מגלחין שהיה ריש גלותא דהיינו דלא מוגנישי דבי רב משום דזקפיה לארוני' דרב הונא והיכי הוה מר עוקב' חמוה דרב נחמן ריש גלותא וי"ל דאז היה מר עוקבא ר"ג ורב נחמן הוה חתניה ורב יהודה מדיין לא היה ראש ישיבה וא"חכ מת מר עוקבא ונעשה רב הונא ריש גלותא ואח"כ נתמנה רב יהודה ראש ישיבה ומה שהוק' לא דרב יהודה היה ראש יש ישיבה היכי ניזיל לגבי רב נחמן אפי' תימא שהיה אז ראש ישיבה בפומבדיתא היה אבל רב נחמן ראש ישיבה בנהרדעא כי אתריה דשמואל ועדיף טפי שהיו שם חכמים גדולים וחתניה דבי נשיאה ורב הונא היה ראש ישיבה בסורא אתריה דרב וישיבת סורא עדיפא מישיבת פומבדיתא ואפילו שמואל רבו דרב יהודה מיכף הוה כייף לי' למר עוקבא בדינא ואמר ליה שמואל לרב יהודה שיננא רישך בקרירי רישא דרישך בחמימי הרי מר עוקבא ובי' דינו קדם ורב נחמן חתניה דמר עוקבא הוה ואין תימא שיצא רב יהודה אליו ומה שכתב דרב הונא ריש גלותא היא והיכ' אמר ליה זיל משום יקרא דבי נשיאה נתחלף לו רב הונא תלמידו של רב חבירו של רבי הונא ברב הונא שהיה בימי רבי שזה היה ר"ג וכשאמר רבי לרבי חייא מה אני בשעיר אמר ליה כנתך בבבל ומנו רב הונא ומאי דמייתי מדאמרינן בשלהי משקין הא דלא מענשי דבי ר"ג משום דנקפי תלמודיה דרב הונא וזה היה השני תלמידו של רב מדבי' ר"ג היה ולא ר"ג ממש דאמרינן בפרק המוכר פירות אמר ליה רב נחמן לרב הונא הלכתא כוותין או הלכתא כוותייהו א"ל הלכתא אלמא רב הונא לא מיקרב לריש גלותא ועו' בריה רבא בר רב הונא אמרינן בפ"ק דסנהדרין כי הוא עול' בהדי הב"י בני ג"ר אמר להו אנא לא צניכנא ליכי דאנא נקיטנא רשותה מאבא מארי ואבא מארי מרב ורב מרבי:

פורתא דגינדריא דעשרותא וא"ת וכי מפני שהוא דבר מועט יזלזל עצמו מפני שכר שכיר ועוד וכי לא היו עבדים ומשרתים הא אמרינן בנדה פ' תינוקת דא"ל לכלתא אשתו עבדי חסרת טשטקי חסרת וי"ל דפורתא דגונדרי' דעשרות' היינו מעקה שהיה מצות עשה וחייב לברך עליה ובה' אמרינן מצוה בו יותר מבשלוחו כדאמרינן בריש פרק האיש מקדש רבי ספרא מחריך רישא וכו' לצורך שבת והא דא"ל רב יהודה מי סני לך מעקה דכתיב באורייתא או מחיצה דאמור רבנן וכן כל הני מילי משמ' שבא לקנטרו בדברים של שיחה בטלה בכל הני דקאמר ואמרי' בירושלמי ר' יעקב בר אחא קרי ליה לר' חייא בר אבא נוקדה כלומר נוקד ללא צורך ועוד בזלזול יקרא דבי נשיאה הוא ויש לפרש דגונדרייאת' גונדר הוי לשון גילגול כי וגללו את האבן מתרגמינן מגנדרין וכן בכמה דוכתי וגנדרייאת' ר"ל גדר בפני הפרצה שלא יתגלגלו והדב' מסופק אם שלא יתגלגל אדם בן או בת וסכנה היא פרש"י כי יפול הנופל ממנו או שמא נתגלגל לו חפץ ברשות חבירו כדאמרינן בפרק המביא לא ליתיב אפומא ודלמא מגנדר ליה חפץ לכך אמר פרש דבריך אם משום גלגול בן אדם אימא מעקה דהוא קיום מצוה וכתיב ולא תשים דמים בביתך ואי בין דידיה לחבריה דילמא מגנדר ליה חפץ אימא מחיצה דאמור רבנן בפ"ק דבתרא בב' גגות דסמיכי אהדדי עושה מחיצ' של עשרה טפחי' שלא יהא נתפס עליו כגנב וכי אמר ליה ליתב מר אקרפיטא וא"ל מי סני לך ספסל דאמור רבנן או אצטב' דאמרי אינשי וקש' ומשמע דאקרפיט' היא אצטבא ובפ"ק דמ"ק אמרינן רב שרא למבני אקרפיטא ולמבני אצטבא פי' שם התוספו' ענייני ספסל הם וקצת חלוקים כדאמרינן ריש פרק עשרה יוחסין ליתיב מר אקרפיטא וכו' ונר' שתפס עליו בתחלה שהיה לו לומר דכך כבוד ספסל דאמר רבנן אצל ר"ג כדתנן בפ"ב דסנהדרין והוא מסב על הספסל וזהו כבודו דחתנים דבי נשיאה הוא ואם אין המקום מכובד בעיניו לימא. אצטבא דקרו לה אינשי דהאי לא צורת קרפיטא הוא והא דאמר' לה מי סני אספרגוס דקריוה רבנן לשון חכמים שמורה על חשיבותו שאמרו בפ"ג שאכלו ששה דברים נאמרו באספרגיס והו"ל לשנות לשונם כדי לעשות דברים שנאמרו בו או לימא אנפק דאמרי אינשי דאמרי' אנפק חמרא חייא:

אין משתמשין באשה כלל בין גדולה בין קטנה וכ"ת דבשלהי פרקין אהא דרב אחא בר אבא שקליה לבת ברתיה ואותביה בכנפיה א"ל חתניה עבר מר אדשמואל דאמר אין משתמשין באשה כלל א"ל אנא כאידך דשמואל ס"ל דאמר שמואל הכל לש"ש ופרש"י שאין כונתו אלא לחבבה בעיני אביה ואמה ובהכי ניחא דלא סתרן שמעתתא דשמואל אהדדי אבל התוס' כתבו שם על זה סמכו עכשיו שאנו משתמשי' בנשים משמע

מדבריהם דמיעקר' הא דשמואל לגמרי דאילו לפירוש רש"י דוקא היכא דשייך חבוב על אביה ואמה הוא ותא חזי מאן גברא רבה קמסהיד עליה דהכא רב יהודה תלמידו אמרה דאפי' ספק דגברי גריס שאמר רב יוסף בעלמא ונ"ל דההיא דשמואל דאמר הכל לש"ש היינו שאם רוא' שאין לבו נוקפו ורגיל בה שרי כהא דאמר רב אחא בר יעקב אי דמיין עלייכו ככשורא לחיי הא לאו הכי אין משתמשים וזהו שכתבו התוס' ולכן אנו סומכין עכשיו אבל למי שלבו נוקפו ח"ו דשרי והא רב נחמן דאמר ליתי דונג רגיל היה בשפחתו אבל רב יהודה לא בדיק ליה ואמר הכי אמר שמואל אין משתמשין:

קול באשה ואם תאמר וכיון דאפי' ע"י שליח ואפי' ע"י בעלה אסור למה לי מטעם קול לימא ליה אין שואלין באשה כלל וי"ל רצה לתופסה על שאמר לשדר שלמא לילתא דמשמע דפתחו שהיתה היתה בזוהר ונשקפה בעד האשנב ואפשר נמי ע"י שליח ורצה לבודקו אם היה משיב ע"י שליח קא אמינא אבל הוא השיב אפשר ע"י שליח דמשמע דמעיקרא לאו אדעתא דשליח קאמר וכשתפס ג"כ אמאי דקאמר ע"י שליח אמר ע"י בעל' ונתפס אמאי דקאמר ע"י שליח ואח"כ ע"י בעלה ולקפחה בהלכות בא:

צער שליחא דרבנן פרש"י בזה את שולחו בפניו וחייב מלקות דרב מנגיד אמאן דמצער שליחא דרבנן כדאמרינן בפ"ק וה"ק א"ל לינגדיה מר מנגד א"ל דעדיפא מניה פרש"י חומרא ממנה עשיתי לו לקונסו וקשה דבפ"ק פרש"י אמאן דמצער שליחא רבנן ומזמינו לדין בפני הדיינין וזה קם עליו והכהו דהא הכא לאו שלוחא דב"ד הוה אלא היה מזמינו לדין אלא שצער שמעיה שהוא שלוחו של רב יהודה דהיינו ב"ד ולאו דוקא ע"י הזמנה גם מה שאמר וקם עליו והכהו ה"ה בשאר צער והוא עצמו ביבמות פ"ג כי' צער בזוי בעלמא וגם שם מוכח כדברי התוספות דלאו משום דשליחא דב"ד הוא דהזמניה אלא דבכל שליחא דרבנן יש להלקות אף על גב דלא הוי שליח ב"ד ומה שפירש רש"י כאן בזה את שלוחו בפניו בא להשמיענו דדוק' לא מחייב אלא במבזהו בפניו דלהכי נקט לשון צער ולא נקט לשון ביזוי דביזוי שלא בפניו אף על פי שנאמר לא מחייב עליה ואי גרסינן כדברי רש"י בזה את שולחו בפניו לתקן שאין רב יאודה הוציא דבר שקר מפיו שבזה את שמעיה והלא לא בזה אלא את רב יהודה ונהי דגדולה מזו היתה דאיתפקר דרב יהודה אלא שלא רצה רב יהודה לאסתייעי' מיניה אי משום שלא להעניש על כבודו אי משום שלא יתחשב כנוגע בדבר למאי דאכרוז עליה דשמא ההיא דרב שמואל דכל הפוסל פסול לא שמעו זו ואחר מעשה לא היה נאמן ונוגע בדבר היה אבל אי משום שליחא דב"ד נידוהו לא הוה כנוגע וקושטא קאמר דציער שליחא דרבנן שבזה את שולחיו בפניו והכי גרסינן ציער שליחא דרבנן ומאי דגריס רש"י דאמר ליה רב נחמן שילקהו ולא

שינדוהו ואמר ליה רב יהודה דעדיפא מיניה עבידנא קשה ומי התיר לו להחמיר עליו ולהטיל עליו עונש נדוי דחמיר כדאמרי' ע"מ דממנו אנגידא ולא ממנו אשמתא דחמירא הימנה וההוא גברא לא מחיל עלבונו דלדידיה נגידא עדיפא ליה וי"ל דהכי קאמר ראוי היה להענישו בחומרא הימנה והאמינו רב נחמן ולא חקר את פיו עוד והרמב"ם ז"ל בפ' כ"ה מה' סנהדרין כתב אסור לנהוג קלות ראש בשליח ב"ד והרי השליח נאמן כשנים לענין הנדוי שאם אמר פלוני הקלני או הקלה את הדיין או לא רצה לבא משמתין אותו על פיו הרי שכתב שמתא במקלה שליח ב"ד ובפ"ק לא אמרי' אלא דר"ג מנגיד והכא גרסי' ולנגד ליה מנגד וכו' וקשה מדבריו על דבריו שאמר בסמוך וכל המבזה שליח ב"ד יש לב"ד להכותו מכת מרדות והרב בעל כ"מ פי' שם ב' לשונות ותרווייהו פריכי כמו שכתבתי שם אבל נ"ל דמה שכתב הרמב"ם שחייב נדוי על שהקל בשליח היינו לפי שהזמינו לדין אחר הב"ד שיש בביזוי בזוי לב"ד ואפקרות' לזלזל בשלוחא והוי חוצפא יתירא טפי משלחו ליה ולא בא אבל מצער שלוחא דרבנן שלא ע"י הזמנה ולא בשליחות ב"ד מאחר ששומע דשלוחא דרבנן הוה וביזהו מנגדי' ליה כדרב דמנגיד וכו':

אם קודם מעשה אמרה פרש"י אמרה לתלמידו בשם רבו נאמן לאומרה בשעת מעשיו ואם לאו אינו נאמן שמא מחמת מעשה הבא לידו אמר כן משמע דאחר שעשה מעשה אינו נאמן לומר מפני כן עשיתי ובפ' הערל מייתי לה אהא דעמשא דחגר עצמו כישמעאל וכו' אמרו ליה ת"ח וכו' ופר"ת דוקא משום שנוגע בדבר היה כגון עמשא שכבר נשא אשה מזרעה של רות וכן הכא רב יהודה נוגע בדבר היה דמעיקרא לאו מתורת הכי שמתי' אלא משום דפוסל אחרי' וכבר הקשה לו רב נחמן דלאכרוזי עליה לא אמרה שמואל ועכשיו אתרמי דאמר זה מדבית חשמונאי אתינא אינו נאמן דהך ממר' בתרייתא דכדי לא יתבייש וירצו לאכרוזי שהוא כשר מן הדין הוא דקאמר דאחר מעשה אינו נאמן:

דף ע

כטי בר טוביא ברמות רוחיה לא קביל גיטא אחריתא בשלהי ע"ז מייתי ההוא עובדא דבטי בר טוביא קמיה דשבור מלכא דא"ל אדכר מאי דעבדת באורתא פרש"י ששגר לו שפחה וקבלה וכתבו התוספות כי כדין עשה לפי שעדיין לא נשתחרר וקשה בעיני נהי דהותר לו שפחה שגם הוא עבד אבל עכו"ם היאך מותרת לו מאחר שהוא ישראל וחייב בכל המצות ובכל האיסורין מי התירו לו עכו"ם דהיא בלא תתחתן ותו דאפי' ממזר לא הותר אלא בשפחה כנענית דאיתא בכלל מצות ואף היא לא התירו' לקבל אלא לטהר את בניו כ"ש עבד ישראל שיהיה אסור בעכו"ם וי"ל דמדאורייתא לא אסורה אלא בפרהסיא וכמעשה שהיה אבל בצינעא ב"ד של חשמונאי גזרו כדאמרינן בפ"ק דע"ז ודוקא ביחדה

לו מחוייב משום נשג"ז כרבנן אבל באקראי בעלמא ליכא אלא איסורא דרבנן משום עכו"ם בלבד ופשיטא דבפרהסיא באיסורא מדאורייתא לא הותרה אצל עבד ישראל אבל בצנעא או באקראי בעלמא לא אסרוה רבנן דלא הקפידו אלא על זרע כשר שלא יתערב עם זרע פסול אבל עבד דפסול וקאי לא גזרו עליו:

כל הנושא אשה שאינה הוגנת לו כשהקב"ה משרה שכינתו מעיד על כל השבטים ואינו מעיד עליו וקשה דמאי יעיד מאחר שפסול ועומד ולי נראה אע"ג דקיימא לן משפחה שנטמע' כטמע' ואין אליהו מרחקן מ"מ כשהקב"ה משרה שכינתו מעיד על כל השבטים בזה שמשרה שכינתו עליהם כדאמרינן בסמוך שאין משרה אלא על משפחות מיוחסות שבישראל אל וזו אין הקב"ה משרה שכינתו עליה אעפ"י שבחזקת כשרות עומדות ומשיאין לכהונה לענין השראת שכינה לא ולפי זה היו מקפידים החכמים ומפרסמין אותם ביניהם לתלמידה' דלפרשו מאחר שאין הקב"ה משרה שכינתו עליהם והיינו דאמרינן לקמן הנושא אשה שאינה הוגנת לו אליהו כופתו והקב"ה רוצעו מה ענין אליהו והקב"ה לרצועה זו אלא אליהו כופתו שפוסל זרעו ואין אליהו יכול לאפרושיה אם תטמע אח"כ והקב"ב רוצעי שמנע שכינ' מלהשרי' על זרעו:

דף עא

כסף מטהר ממזרים דכתיב וישב מצרף ומטהר כסף ואם תאמר תינח מטהר אבל מצרף משמע שבודל ומרחק וי"ל אותם שלא נטמעו מבדילן ואותם שנטמעו עם כסף מטהרן אי נמי אותם שנתרחקו בזרוע הוא מטהר ואותם פסולים שנתערבו בהם מחמת שהחזיקום בפיסולן מבדילן מהם ומעמידן על טהרתם ע"כ:

אשתמיטתיה הא דאמר רבי אלעזר לא עלה עירא מבבל וכו' תימה לי דקאמר לר' יוחנן דאשתמיטתיה הא דר' אלעזר תלמידי' יהא לעיל בעי למימר דאביי לית ליה הא דר' אלעזר וסבירא ליה דעלו יואל מאליהן ויש לומר לפי שהיה מקשה על זעירי מאי דעתיך וכו' דילמא כר' אלעזר ועזרא העלם בע"כ א"נ לזעירי קאמר שלא זכר הא דר' אלעזר להשיב לרבי יוחנן אי נמי מסתמא כל מה שהיה רבי אלעזר אומר מניה דר' יוחנן שמיע ליה כדאמרינן התם אלעזר תלמידך יושב ודורש הכל יודעים וכו' ולכך לא הי' אומר דברים משום ר' יוחנן רבו דמסתמא הכל שלו ולהכי קאמר דאשתמיטתיה שמועתא דנפשיה:

בראשונה שם בן י"ב אותיות היו מיסר' אותו לכל אדם משרבו הפריצים וכולי והצנועין מבליעין בנעימת אחיהם הכהנים כרש"י שם בן י"ב ושם בן מ"ב לא פירשו לנו וכתב רבינו ישעיה קשיא ליה היאך רשאין לשנות שם בן י"ב כי אם בן ד' אותיות עוד כתב

וב ובירושלמי דאמר ליה לרבי פנחס אמסור לך השם אמר ליה לית אנא יכיל דאנא אכיל מעשר ואמר רב מאן דרגיל בשם לא יכיל לאכול מעשר כלום ועכשיו קשה היאך מוסרים אותו לצנועים שבכהונה ואותם כהנים מי לא אכלי מעשר ותרומה ונראה לי דלא אמר אלא על מעשר עני שאוכלים אותו עניי ישראל שזה כמי שאוכל משל אחרים שהרי אם יש לו מאתים זוז אינו רשאי לאכול וזה נקרא כהונה אבל תרומות ומעשרות וכ"ד מתנות כהונה חלקן של כהנים הוא ולא של אחרים מיקרו דכתיב כי חקך וחק בניך וכו' וכתיב אני חלקך ונחלתך בתוך בני ישראל:

דף סט

ומבני לוי לא מצאתי שם וא"ת ת יהא אמרינן במתניתין עשר' יוחסין עלו מבבל וקחשיב הלויים לשון התוס' ותימא דבספר עזרא כתיב דהדר שלחו לו לויי' בעוד שהיה שרוי שם דכתיב ויביאו אלינו מבני מחלי שמנ' עשר ומבני מררי עשרים ומן הנתינים וכולי ושמא דקשיא להו לתוספות תיקשי ליה למאן דתני עלו דמשמע מאליהן וקחשיב לויים בהדייהו והלא לוים לא עלו מאליהן כדכתיב ומבני לוי לא מצאתי והדר שדר בתרייהו ואסוקינהו ומיהו אין זה תימא דע"כ לא פליגי אי עלו מאליהן או העלום אלא לענין פסולים דלמאן דתני עלו אשתייורי אשתיור מינייהו ולמ"ד העלו כולהו ס"ל אסוקינהו אבל לענין כשרי' דקחשיב כהני לויי וישראלי לא שייך בהו העלום דמשמע בע"כ מ"מ התוספות מקשים למאי דס"ד השתא דקאי עליה דע"כ אף לכשרים מקמי דאסיק לא אזדהור אדפריך למ"ד העלום תקשי למ"ד מאליהן עלו והא איכא לויים מיהו לא הוי קושיא כ"כ דלא קאמר מאליהם אלא לאפוקי דמאן דאמר דפסולים העלום בע"כ ועוד דאותם לויים מי הכריחם לעלות אם לא היו רוצים ואם הם לא היו עולים היו אחרים עולים במקומם וכן משמע מדאמרינן בהאשה שנתארמלה דקנסינהו עזרא ללויים במעשר לפי שלא עלו אלמא אותם שעלו לא הכריחם עזרא בכך:

שאני התם דריע חזקתייהו פירש בקונטרס במה שאין אוכלים קדשים ולא נהירא דמ"מ איכא למיחש דילמא אתי לאסוקי מתרומה לקדשים ומקדשים ליוחסים לשון התוספות ולא ידענא מאי קשיא להו לשיטת רש"י דכיון דריע חזקתיהו שאינם אוכלי' ק"ק יש בהם היכר ולא אתו לאסוקינהו ליוחסין וכי אמרינן מעלין מתרומה ליוחסין היינו בזמן שאין מקדש דליכא הכרה אחריתי ואי לא דכהן כשר הוא לא היו חולקין לו תרומה שלא יטעו ויעלהו אבל בזמן המקדש דאיכא הכרה רבתי חולקים ולא חיישי' שיבואו להעלותו ליוחסין דקלא אית להו שנגאל מן הכהונה והוא הדין דלא מסקי להו לק"ק דאותה חזקה דתרומה רעועה היא ושובר' בצדה שהכל יודעי' שאינן חולקים בקדשי' מחמת פסול

ועוד כי מן דין נראה דלא קשיא לרש"י כלל דלקדשים ליכא למיחש דאתו לאסוקי אפילו במקום דליכא ריעותא כלל שהרי היתי' שם סנהדרי גדול' שיושבת ובודקת את הכהונה כדתנן במסכת מדות ואינן חולקין בקדשים דאם לא כן בדקום אותו בית דין כדאמרינן לקמן בפרקין גבי אין בודקין מן המזבח ולמעלה דאי לאו דבדקוה לא הוו מסקו ליה וכי תימא דלא היו בודקין אלא אצל מזבח לענין עבודה ולא לאכילת קדשים הא אתו למטעי הרי שנינו כל שאינו ראוי לעבוד' אינו חולק בקדשי' ואת למסקי למזבח כיון שאינו בעל מום ותדע דבריש פסחים אההוא דאמר הגיעני כזנב הלטאה דבדקו אחריו ומצאו בו שמץ פסול פרכי' והא אין בודקין מן המזבח משמ' דאכילת קדשים קרו ליה מזבח לענין בדיק' הלכך לענין קדשי קדשים ליכא למיחש ודוקא ליוחסין הוא דחיישי' משום דעדות לכל מסורה וכה"ג מפליגי' בפ' ב' דיבמות גבי קורבה דגרים דלגבי נישואין גזרי' ולענין עדות לא גזרי' משום דעדות לכל מסורה עדות לב"ד מסורה אלמא כל מידי דתלי בב"ד לא חיישי' שיטעו ועוד קשה אדפריך גמרא למ"ד מעלין הא אתי לאסוקינהו טפי הו"ל למפרך מ"ט לא אסוקינהו מתרומה ליוחסין ולקדשים וע"כ לומר משום דשאני דא דאשתכח בהו ריעותא דבקשו כתבם ולא מצאו כדכת' התוס' א"כ היכי קשיא ליה תו הא אתי לאסוקינהו ומשני שאני התם דריע חזקתיהו כיון דידע שפיר דלא מצאו כתבם אבל לפרש"י א"ש דפריך נהי דבההי' שעתא לא הוה ריעותא ניחוש שמא לאחר זמן ישתכח הדבר ומשני מ"מ אית להו הכרזה:

דף סט

דמעיקרא אכול בתרומ' דרבנן והשת' אכול בתרומ' דאוריתא וא"ת ולר' יוסי דאית ליה בפ' יוצא דופן דתרומה בזמן הזה דרבנן וכן פסק הרמב"ם ז"ל קשה לי דבזמן הזה אפי' דגן תירוש ויצהר לאי' דאורייתא דביאת כולכם בעינן ובימי עירא לאו כולהו סלוק כדאמרי' בפ' יוצא דופן והא הכא קרי לה תרומת דאוריית' ועוד דקאמ' בתר הכי בדרבנן אכול בדאוריית' לא אכול ויש לפי דהכי קאמר גדולה חזקה דמעיקרא אכול תרומת ח"ל דעיקרא מדרבנן ואין לה עיקר מן התורה לגמרי אפי' בביאה ראשונה ולהכי מקלי' כמה קולי כגון הא דאמרי' דחלת ח"ל מבטל לה ברוב ואכיל לה בימי טומאתו וכן הא דאמרי' בח"ל הולך ואוכל ואח"כ מפריש בא"י מפריש ואח"כ אוכל ישאר קולות דחשיב בפ' עד כמה והשת' אכול בתרומה דא"י שעיקר' מן התורה יחמירה טפי והכי אמר להו הרי אתם בחזקתכם אי לאו משום דגדולה חזקה והא דאמרי ואב"א השתא נמי בדרבנן אכול בדאורייתא לא אכול לדידיה אין לפ' בדברי רש"י ז"ל דהיינו בשאר פירות ולא בדגן ותירוש ויצהר שעיקרו מן התורה חדא דלהרמב"ם אף שאר אילנות

בזמן חיובם הם מן התורה דנפ"ל מקראי ודוקא מעשר ירק דרבנן ודוחק להעמידה בכך דסתם קדשי הגבול לא מקרי מעשר ירק ועוד אכתי ק' היכי קאמר דאיכא למגזר משום תרומה דאורייתא כלו' דגן תירוש ויצהר הא אינהו גופייהו דרבנן היא ואדרבנן לא גזרינן דהו"ל תקנתא לתקנת' אלא ה"פ ואב"א האי גדול' חזק' לאו משו' דהשת' אכול תרומת א"י דעיקרא דאורייתא דהשת' נמי דרבנן היא בזמן הזה ולאו רבותא היא ומתרומה זו דבזמן הזה לא מסקי ליוחסין אלא מאי גדולה חזקה דמעיקרא בגולה ליכא למגזר משום תרומה דאוריית' אבל השתא איכא למיחש שמא היום או למחר יעלו כולם ויתחייבו מן התור' ויהיו אלו הולכי' ואוכלי' ויאמרו אשתקד מי לא אכלנו כדאמרי' גבי חדש בפי' ר' ישמעאל דגזרי' מהרה יבנה ב"ה ויאמרו אשתקד מי לא אכלנו בהאיר המזרח וכ"ש דגזרי' הכא לביאת כולם והיינו גדול' חזקה ומה שקשה מפ"ב דכתובו' דמשמע כמ"ד מעלין מתרומה ליוחסין בזמן הזה קאמר במ"א הארכתי:

דף ע

כל דאמר מדבית חשמונאי קאתינא עבדא הוא פרש"י שכל זרעו הרג הורדוס ומלך תחתיהם וקרא בנו ע"ש בית חשמונאי ומסתמא לאו בנות ישראל נסיב דנזהרים הם לישא בנותם לעבדים וקשה דשמואל גופיה הוא דאמ' לקמן עבד שאין לרבו רשו' עליו אין קרוי עבד במשן לא חשו לא משום עבדות שכבר נתייאשו הבעלי' והורודוס בתר דמליך אין לך שאין לאחרים רשות עליו גדול מזה ועוד קשה דבאלו נאמדין גבי אגריפס דמבית הורודוס הוא שאמ' לו אל תתיירא אחינו אתה פרש"י לפי שאמו מישראל הוה אלמא נטמעו בישראל ואנן קי"ל דעכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר ושמואל גופיה ס"ל הכי בפ' החולץ ומיהו יש לומר דהא דאמ' עבדא הוא לאו לפטרו מקהל ישראל קאמר אלא לפוסלו מדין כהונה דמאן דאמר מדבית חשמונאי ודאי מחזיק עצמו ככהן ונושא אשה כהנת ולכהונ' ודאי דפסולי' כדאמרי' בס"פ האומר שהרי נולדו מעבירה והכי אמרי בהחולץ דכולהו אמוראי בעכו' ועבד הבא על בת ישראל דמכשרי מודו דפסול לכהונה והא דאיקרען כמה כתובתה היינו לפי שהיו נשואות לכהנים ומכל מקום תמיהא מילת' דהורדוס היאך היה יכול לחפות על בניו ולקרותם מדבית חשמונאי דאפי' רבנן אית להו קלא דבניהו כדאמרי' בפרק החולץ לענין דלא ישא אדם אשה כאן וילך לישא אשה אחרת במקום אחר דנמצא אח נושא אחותו וגבי רבנן שרי דרבנן פקיעי שמיהו כ"ש בבני מלכים ועוד אם היה מחזיקם בישראל איפשר שלא היו בודקין אחריהם כדאמרי' בעלמא דא"ל זיל גלי אי נסיב בת מינך וכדכתבו התוספות בסמוך אבל להחזיקם בבית חשמונאי בתורת כהנים אי אפשר שהרי צריכין בדיקה

כדאמרינן שסנהדרין גדולה היתה יושבת בלשכת הגזית ודנה את הכהנה ואמרי' בפרקין אין בודקין מן המזבח ולמעלה דאי לאו דבדקוה לא הוו מסקי ליה ואם לא הי' משמשים בכהנה א"כ נכרים היו שלא היו כהנים כיון שהיו בירושלים ולא היו עולים במשמרת בית אב שלהם כדאמרי' לעיל דכיון דלא אכלי ק"ק ריע חזקתיהו ומדע ידעי כדפרש"י ורש"י עצמו פירש דנזהרים היו להשיא בנותם להם אלמא נכרים היו ומה חיפוי היה זה ועוד ק' דההיא רבית' דאמר' כל דאמר מדבי' חשמונאי קאתינא עבדא הוא בתחילת מלכותו היה כדמוכח בריש בתרא ועדיין לא היו לו בנים ולא העלה להם שם של בית חשמונאי ושמא יש לפרש הא דאמרי' כל דאמר מדבית חשמונאי קאתינא עבדא הוא לפי שהורדוס הרג זרע הממלכה ונשתיירו עבדיהם מפוזרים בכל ערי ישראל ומתוך שהיו עבדי כהנים היו אוכלי' בתרומ' ושמא מתוך שהיתה אז ידם תקיפה על העם היו חולקים בגורן ומדקרו להו מדבית חשמונאי הוחזקו בשם זה וע"י שהיו עשירים נטמעו בישראל כדאמרי' כסף מטהר וכה"ג אמרי' דד' אלפים עבדים היו לו לפשחור ונטמעו בכהנה לפי שהיו נקראים על שמו והשתא אין להקשו' הואיל ועברו כמה שנים הרי נתייאשו בעליהם דמלכות הורודוס מאה ושלש שנים הוא כדאמרי' בפ"ק דע"ז דיש לומר מרוב הימים נשתקע שמם ולא נודעו לבעליהם וקי"ל כאביי בפרק אלו מציאות דיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש שוב מצאתי בתוספות בפרק החולץ שהקשו ההיא דהמפקי' עבדו יצא לחירות ותרצו דשמא היו מצפים שתהא גאולתו מושפלת קשה לי דמאי שנא מההיא דספ"ק דיבמות דאמרינן אין מקבלין גרים מן התרמודים משום עבדי שלמה ואמרינן קסבר עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר וכתבו התוספות שם בטעמא משום ממזרות דאי משום עבדות מסתמא נתייאשו מהם אלמא מסתמא לא חיישינן לעבדות ולא חיישינן שיהו אדוניהם יושבים ומצפים מתי תושפל גאוותם כ"ש הורודוס דמלך הוא:

דף עא

קשים גרים לישראל כספחת מפ' הר' אברהם הגר לפי שבקיאין בדקדוקי מצות ונזהרין בהם ולעצמו דורש מיהו לא מקיימא מילתיה דבפרק כל היד אמרינן הגרים והמשחקי' בתנוקו' מעכבי' את המשיח ומייתי כדר' חלבו דקשים גרים לישראל כספחת אלמא ריעותיהו מנפשיהו ועוד דבפ' אין ממאנין אמרינן רע ירוע כי ערב זר רעה אחר רעה תבא למקבל גרים ולערבי בן ציון ולתוקע עצמו לדבר הלכה ומפ' מקבל גרים כדר' חלבו ובפרק החולץ נמי אמרי' גר שבא להתגייר וכו' ומודיעין אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות מ"ט דאי פריש פריש דאר' חלבו וכו' ומשמע דלהכי מודיעין חומרן של

מצות דאי ידע דלא מצי קאים בהו נפרוש ולא יה' נענש על ידינו וחלילה מלהשיא עצה למי שבא להתקרב תחת כנפי השכינה שלא יהיו מתוקנים מעשיו יותר ממנו ועוד התם בהחולץ אמרינן נמי מפני מה גרים בזמן הזה מעוני' וייסורין באים עליהם חד אמר מפני שלא קיימי' מצות ר' יוסי אמר גר שנתגייר כקטן שנולד דמי אלא לפי שאין בקיאים בדקדוקי מצות אבא חנן או' לפי שאין עושין מאהבה אלא מיראה ומשמע דהני תנאי פליגי את"ק אבל ת"ק לא פליג עליהו ובס"פ האשה דפסחי' אמרינן אין עושין חבורה של גרים שמא ידקדקו בו ויביאוהו לידי פיסול ופרש"י לפי שאינם בני תורה יחמירו עליו לדקדק בו יותר מדאי וכתבו שם התוס' דבכל דוכתי' מוכח דגרים אינן מדקדקי' במצות והתם ביבמות כתב התוס' בשם ר"י תירוץ אחר לפי שמתערבין בישראל ואין השכינה שרויה אלא על משפחות מיוחסות שבישראל כדאמרי' הכא וקשה דמשמע דלא אמרי' הכי אלא לאפוקי משפח' שיש בה שמץ פיסול אבל גרים מאי פיסולא איכא דהא גר שנשא בת ישראל וישראל שנשא גיורת לכ"ע בתו כשרה לכהונה ואף גר שנשא גיורת קי"ל כר' יוסי דמכשר והא אמרי' זו מעלה יתירה בין גרים לישראל ומדקאמר זו מכלל דליכא אחריתי דכי היכי דכתיב בישראל אהיה להם לאלקים הכי נמי כתיב בגרי' ועוד הרי עובדיה דגר צדק היה והשרה הקב"ה שכינתו עליו ואע"ג דאמר בס"פ א' דיני ממונות מפני מה זכה עובדיה לנבואה ופרש"י שם לפי שגר היה וכו' אלא לפי שהחביי' את הנביאים מ"מ עובדיה ניחא שהוא עצמו גר היה ובא מטפה פסולה ובעי' שתהא יצירתו בישראל מדכתיב לכל משפחות בית ישראל וכגון שהורתו ולידתו בקדושה דאז ודאי קרינן ביה משפחות בית ישראל כדדרשי' בפרק נערה בתולה ישראל שנזרעו בתוליה בישראל וכן בפרק יש בכור פטר רחם בישראל עד שיפטרו רחם מישראל ובהא אמרי' לפי שעובדיה גר אדומי היה ועד דור שלישי פסול לבא בקהל ולא קרינן ולזרעך אחריך זרעו מיוחס אבל שא' גרים שכשרים לבא בקהל אף הם ראוים שתשרה עליהם שכינה והרי דוד דמרות קאתי וכתיב רוח ה' דבר בי וישעי' דאתי מרחבעם בנה של נעמה העמונית דאמ' מר אמוץ ואמציה אחי הוו ופנחס שפטם אבי אמו עגלי' לע"ז כדאמרי' בהשותפי' שהיו השבטים מבזים אותו וכתיב ויעל מלאך ה' מן הגלגל אל הבוכים אמרו זה פנחס וכתיב נמי לפנים ה' עמו ומה שפי' מטעם דכל ישראל ערבי' זה לזה כך פרש"י בפ' כל היד ודחאו מאות' שאמרו באלו נאמרין נמצא כל א' מישראל וכו' וכתב שם התוס' די"ל דלהכי לא חשיב להו משום דלא ידע חשבונ' ואין להק' מדאמרי' בנד' דערב רב הוו כפלי' כיוצאי מצרי' דמ"מ אין חשבונ' מפור' ומילת' דפסיקא קאמר ומיהו ק"ל דבר"פ כל הנשבעין אמרי' אין לי אלא אותם העומדי' שם דהוו שבועה דורות הבאים

וגרים העתידין להתגייר מנין ת"ל ואשר אנינו פה וכיון דגרי' בכלל שבועה הוו נמי בכלל ערבות והכי נמי מוכח בקראי בפ' אתם נצבים דכתיב וגרך אשר בקרב מחניך וכו' וכתיב לעבדך בברית אלמא משמע שכולם נכנסו בברית והתם דרשו במדרש שכול' ערבים זה לזה מדכתיב כל איש ישראל וכי תימא גרים בתר הכי כתיבי ולא קאי איש ישראל עליהו אטו טף ונשים לאו בכלל ערבות הוא ועוד מההיא דפ' אין ממאנין מוכח דטעמא משום ערבות הוא דמפיק לה מכי ערב זר ודומיא דערב בן ציון ותוקע עצמו לדבר הלכה ועוד י"ל דגרים אינן ערבין עלינו אלא הוו דומיא דטף ונשים שאנו חייבים עליהם הם אינם חייבות עלינו דאין בידם ספק למחות וא"ש דלא הכניס טף ונשים וגרים בכלל כל איש ישראל ואתא נמי שפיר דלהכי לא חשיב באלו נאמרין ברית של ערב רב דלא חשיב אלא אותם שכול' ערבים זה לזה:

דף עא

עד היכן הוא בבל פי' בקונטר' דלפי, הענין נראה וכו' ור"ת פיר' שנהר פרת מושך מן הצפון לדרום דגן עדן לצפונו של עולם הוא משמע שהיא בא לצד א"י והא דאמרינן מטרא במערב סהדא רבה פרת לפי שהיו המים רבים וחוזרים למקום שבאו וקשה בהא דאמרינן א"י גבוה מכל הארצות ובבל עמוקה מכלן כדאמר ההו' פייטנ' צאו וקבלו הרוגי עמק ואמרי' שנקראת שנער לפי ששם ננערו כל מתי מדבר הרי שכל מימות שבעולם נזוחלין והולכים שם והיאך אפשר שיהיו מי פרת מתגברין ועולין מבבל כדאמרי' בריש מגילת איכה ונרוץ הגלגל אל הבור זו בבל שהיא זוטא של עולם וכתיב האומר וכו' לארץ ישראל שהיא גבוהה מכל העולם והא דאמרי' בעלמא הני מרדו דבבל מהדרי מיא לעין עיטם היינו במחילה תחת הקרקע דארעא חלחולי מחלחלא דייקא נמי דקאמר מהדרי לשון גלגול דומיא דגלגול מחילות כדאמרינן בפ' הספינה גבי ירדן שנכנסה בימה של סדום ומתגלגל ויורד לתוך פיו של לויתן דלויתן לאו בים סדום קאי אלא בים אוקיינוס שמקיף את כל העולם אלא שמתגלגל תחת הקרקע והולך לתוך פיו ועוד בפרק מעשר בהמה אמרי' הנודר ממימי פרת אסור בכל מימות שבעולם דאמר רב יהודה אמר רב כל הנהרו' למטה מג' נהרות וג' נהרו' למטה מפרת ואע"ג דאיכא עינייתה דמדלינן הנך סולמי דפרת נינהו משמע שפרת הוא למעלה מכל הנהרות והוא מחלק להם ממימיו ואיך אפשר שהוא מבבל שהיא נמוכה מכל הארצות. ועוד קשה דסופו של פרת שופך בחדקל כדכתב רש"י והוכיח משמעתין ולדברי רבינו תם חדקל הולך מן הצפון לדרום ולסוף קודם שיגיע לא"י שופך פרת בחדקל אם כן אמאי חשיב ליה לפרת מתחום ארץ ישראל טפי מחדקל דכתיב עד הנהר הגדול נהר פרת ואמרינן בסוף פרק שבועת הדיינין

דלהכי קרי ליה גדול אעפ"י שקטון מכולם הוא מדחשיב ליה קרא לבסוף אלא משום דסמי' לא"י ועבד מלך מלך ואם איתא הרי חדקל סמוך וגדול ממנו ועוד כמו שאמרנו בסמוך דלעיל דפרת מחד הוא וזו סמוכה לא"י היתה בין א"י לגולה מדאמרינן פ"ב דר"ה מאין היו משיאין משואות וכו' מחוורן לבית בלתין ומבית בלתין וכו' לא זזו משם עד שרואה את הגולה לפניו כמדורת אש ומפ' בגמ' מאי בית בלתין זו בירם גולה זו פומבדיתא אלמא שהיא דפרת היא סמוכה לה יותר ושם כתבו התוס' דמשמע מהתם דביר' א"י וכן מפרש רבינו תם בקידושין גבי מיחסי דבבל מבירם הוו הרי מדברי רבינו תם עצמו שהתחלת פרת מא"י היא אך קשה מנא לן דבירם מא"י דאע"ג דפרת סמוך לגבול א"י זו היתה למטה והתם קחשיב מקומות שהיו משיאין משואות ועוד קשה אי משום דמג"ע אתי בעי לאוכוחי דמצפון קאתי נילוס של מצרים שהיא פישון צריך נמי שיהא מושך מן הצפון לדרום והא ליתא דגבול מערבי של ארץ ישראל הוי הים הגדול שבאמצע היישוב עד סוף העולם דכתי' וגבול ים והיה לכם הים הגדול וגבול ואומר עד הים הגדול מבוא השמש יהיה גבולכם וים סוף מצד אח' לאר' ישראל קיימא מצד דרו' דכתי' ושתי את גבולך מים סוף ועד ים פלשתים שים הגדול נקרא ים פלשתים דכתיב בתוך יושבי חבל הים גוי כרתים וארץ ישראל עומדת בין שתי הימים וים סוף לשון של ים אוקייניס הוא הוא המקיף את העולם כקערה ומצרים מערבית דרומית דארץ ישראל הוא דקחשיב באלה מסעי במקצוע דרומי מערבי מעצמון נחלה מצרים והיו תצאותיו הימה נמצאת ארץ מצרים וכל ארץ כוש מוקפת ים מכל צדדיה זולתי מקרן דרומי מערבי של ארץ ישראל בין שתי הימים דכתי' גבי ארבה רוח ים חזק מאד ויתקעהו ימה סוף אלמא ים סוף מצד אחד וים הגדול מצד אחד למצרים ואין מקום שיבא פישון מן הצפון למצרים אם לא שיעבור בתוך ארץ ישראל בין שתי הימים והא ליתא אלא מדרום העולם בא ושופך בתוך הים לצפון באלכסנדריא כדכתיב התיטבי מנא אמון וכו' יושבת על מים רבים וים מים חומתה אלמא יושבת על חוף הים וכן נהר גיחון הסובבת את כל ארץ כוש אי אפשר שיבא מסוף העולם כדהוכחתי א"כ אף פרת וחדקל מן הדרום לצפון הם מושכין ואין תימא אם כולם באים ממקום אחד היאך הלה יוצא מכאן והלה יונא מכאן שתחת הקרקע הם מתגוללין כדאמרינן בפרק מעשר בהמה דהני עינייתא דמדלינן מסולמי דפרת נינהו ולדידן חזינן ארץ ישראל מאי דלא חזי לר"ת ז"ל וגם ידענו שפרת מכנגד ארץ ישראל מושך לבבל:

דף עב

ה' קהלי כתיבי פרש"י וגבי מצרי ואדומי הו הו"לל יבא להם בכם וק' א"כ אייתר לן חד דהא מחד קהל ע"כ למדרש לויים דלכהנים ת"ל מדלא כתיב בהם וע"ק דבכם כלהו משמ' לויים וישראל א"כ לכתו' בכם ברישׁ' ולכתו' תרי קהלי חד לספק ממזר וחד לס' קהל ועוד גבי עמוני ומואבי נמי אמאי לא כת' רש"י כן דלכתו' בהו בכם ולא היה צ"ל דלכתבינהו בחד אזהרה וי"ל דבכם משמ' כלהו ואפי' גרים דבכל התורה כלה הם שוים דכתי' חוקה א' וכו' ולר' יוסי בעי קרא למעוטי גרי' ואפי' אי כתי' גבי עמוני ומואבי קהל ה"א הנך שרי להו בקהל גרי' אבל היכא דכתי' בכם אף גרי' במשמע מיהו גבי מצרי ואדומי דליכא אזהר' מפורש אלא מכלל היתר דור ג' הכי הול"ל דור ג' יבא להם בכם מכלל דב' דורות קיימי באיסור' כעמוני ומואבי ולר' יהודה אי כתיב בכם דמשמע אפי' גרים צריך למכתב תרי קהלי למעט ס' ממזר הייתי דורשו בתחלה למעט גרי' דממעט טפי ממשמעו' דקהל דכל היכ' דאיכא למדרש לאסור לא דרשינן להתיר ועוד י"ל דלא בעי רש"י דלכתו' בכם דהאי לשתו' ולכתו' הוא ולא אמרי' הכי אלא ה"ק לכתוב יבא להם דמשתמע בכם אסרתי גבי ממזר עמוני ומואבי התרתי לכם לאחר ג' דורות דלא אתא קרא לאסור אלא להתיר דור שלישי והא דכתב רש"י דה"מ למכתבינהו בחד אזהרה לא בא לומר דלשתוק מהנך לאוין דהא מקהלי יתירי הוא דדריש גמרא אלא לומר דממזר עמוני ומואבי דאיסורן איסור עולם וחד אזהרה לכולן לכלליהו בחד קהל אבל מצרי שדינו חלוק לא מצי למכלליה אלא לכתוב יבא להם בכם:

דף עג

חד לכהנים וחד לליו' הק' הרא"ש ז"ל דבפ"ק דהוריו' אמרי' דשבט לוי לא אקרי קהל ותירץ דשאני הכא דכתיב קהל ה' ולויים מקרי קהל ה' טפי מישראל וקשה אם כן לשתוק מיני' ותו לא צריך קהל יתירא לאיתויי ישראל ונ"ל דהתם גבי פר העלם דמפליג רחמנא בין יחידים לצבור שהיחיד מביא כשבה או שעירה והצבור מביאין פר מסתברא דלא מקרי קהל צבור כל שאין להם חלק בארץ והרי הם כיחידיה אבל מילתא דלא תליא בצבור כגון הכא לענין נישואין איפש' דלכהני דוקא קפיד רחמנא דהא אשכחן דמקרי קהל לבדה כדאמרי' התם דכתיב על הכהנים ועל כל עם הקהל ולויים נמי מקריבות בפני עצמן ולא מכללי בהדי ישראל כדאמרי' בפ"ק דשבועות דכתי' בית אהרן בית הלוי: **מאי** אמרת דילמא אזלת איהי לגבייהו וכו' הקשה הריטב"א ז"ל דלמה לי קרא להכי הא איכא תרי ספקי ולקולא אפי' בדאוריתא ויש מפרשי דנולה חד ספיקא הוא דאת"ל נפסול נבעלה תו לא מהני אי אזלי אינהו לגבה וליתא דליכא לספוקי בהכי כיון דרוב כשרים אצלה ואי ידעי' בברי דאזלא איהי לגבייהו הו"ל חד ספיקא השתא דאיכא לספוקי נמי

אי אזלי אינהו לגבה לא בטיל רובא בהכי ובמה שכת' הרב מהריב"ל בחלק ראשון מתשובותיו יש לי בו דברים אין כאן מקומם ועוד קשה דלא הו"ל לגמרא לאיתויי דרשא דקהל ודאי הוא בלא יבא דלא אצטריכי ליה השתא ונר' לי דעיקר מאי דאתי לאשמועי' רבא היינו שמותר אף בממזר ודאי דאע"ג דאיכא תרי ספיק' להכשיר מ"מ לאו ממזר ודאי מקרי וכי היכי דשדינן חד ספיקא אע"ג דבעלמא דיינ' ליה לחומרא ה"נ שרינן להאי דאי' ליה תרי ספק להכשיר ממזר אע"ג דמסברא היינו מעמידין אותו בחזקת כשר מ"מ לא נפק מדין ספק כדאשכחן דספק בר"ה טהור וס' רה"י טמא דגמרי' מסוטה ואמרי' כל שאתה יכול להרבו' ספיקות וס"ס ברה"י טמא בר"ה טהור ודרש' דממזר ודאי הוא דלא אצטריך היכא דהוי חד ספיקא כגון דידעי' דאזלא איהי לגביה דשריה רחמנ' כי היכא דשריא רחמנ' אסופי אע"ג דליכ' אלא חד ספיק' יועיל דאי לאו דשרי' מקרא ספק ממזר אע"ג דבעלמא מקילי' בס"ס היה לנו להחמיר הכא לגבי יוחסין כדאשכחן באלמנת עיסה דאמרי' לקמן דאפילו מאן דמכשר באלמנת עיסה ממילא מודה בבתה דפסול אע"ג דהויא ס"ס כדאמרי' בספ"ק דכתובות וכת' שם התוס' בכתובות דאע"ג דס"ס לקולא מעלה עשו ביוחסין השתא דס' ממזר שריא רחמנא ליכא למעבד מעלה בס"ס אי לענין ערוה נמי אמרינן מעלה עשו או דוקא לגבי כהונה גר גרידא:

ומה טעם אמרי שתוקי פסול שמא ישא אחותו מאביו תימא א"כ הכי מכשרי ברוב כשרים דתנן בספ"ק דכתובות מעשה בתנוקת שירדה למלאו' מן העין ונאנס' א"ר יוחנן בן נורי אם רוב אנשי העיר משיאין לכהונה תנשא לכהונה ואמרי' התם ואת לא תעבד עובד' אלא בתרי רובי רוב העיר ורוב סיעה ואם משום אחותו מאביו הוא דחיישי' אפילו ברוב כשרים הו"ל למיסר ונר' לפי המסקנא דמעלה עשו ביוחסין טעמא לאו משום אחותו הוא אלא שלא יתערב כשר עם זרע פסול שלא יהא פוגם זרעו אבל שתוקי לא חשו שישא שתוקות שכולם פגומי' ולמאי דס"ד הו"מ למפרך אלא מעתה אפילו ברוב כשרים לפסל אלא דבלאו הכי פריך שפיר וא"ת דמשמ' דליכא למיחש שמא ישא אחותו ואמאי אי משום דאזלי בתר רובא הא כיון דאשה קבוע כמחצה על מחצה דמי וכי תימ' דלא מחזקי' איסור' שיש לו אחות הא אמרי' בפ' שני דנזיר האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה פלוני' אסור בכל הנשי' שבעול' ופרכי' מקן סתומה וכו' ומשני אמינא לך אשה דלא ניידה ואת וכו' אימור בשוקא אשכח וקדש סוף סוף הדרה לניחותה והתוס' בפ"ק דכתובות הק' ממנה להא דמייתי התם רוב סיעה ותרכו דשאני הכא גבי בועל שהבועל האוסרה נייד ומרובא פריש אבל בשהספק באשה אסור דהדרא לניחותא וי"ל דכל שאין האיסור מבורר דומיא דט' חניות לא אמרי' קבוע והת' מדרבנן דוקא הוא דקנסינן ליה

לפי שעשה שליח סתם וכן פי' התוס' שם לפי שהוקשה להם אמאי לא אמרינן שכ"ע נמי יאסרו לישא בת קטנה שמא זו היא שנתקדשה לזה ע"י אביה אלא דכיון דקנסא הוא לדידיה קנסו לאחריני לא קנסו:

מאי איכא מיעוט ארוסות וכו' תימה דמשמע דליכא למיחש וכו' ולא היא דאפילו ידעי דמארוסה היא לא הוי ממזר וכו' לשון התוס' ולא ידענא מאי קשיא להו דאפ' תימא דארוסה נאמנת לעולם אפי' גבי השלכה לומר מארוסה הוא דאמרינן מחמת כיסופא השליכתו וגם בשהלך בעלה למ"ה מהימנה לומר ע"י שם בא והכא ה"ק דלא תימ' דלא נחוש כלל לממזר מחמ' השלכת' דאשת איש בבעל' תולה דלא מצי בעלה מכחי' לה דלא קים ליה בגיוה להכי לא שריא ליה דהא איכא ארוסו' דלא מצי למתלו בארוס דארוס קים ליה בע"כ דלא בא עלי' ומשו' דלא מציא מעיזה פניה בפניו במה שמכיר שהדבר שקר להכי שריא ליה וכן מי שהלך בעלה למ"ה נהי דמהמנ' לאכשורי לולד מ"מ לא מציא מחפה על זנותה כנגד בעלה להכי שריא ליה ולהכי קאמר דכנגד הך מיעוטא איכא מעוט אחרו' דפנויו' ועוד קשיא ליה בהא דתרצו דשאני הכא דאיכא ריעות' שהשליכתו דתקשי להו שתוקי דליכא ריעותא דאמרי' לעיל ברוב כשרים אצלה דמשמע דאי רוב פסולים אצלה פסול וליתא דהא מכשרינן לקמן אפי' ברוב פסולים אצלה כעין ארוסה או שרוב אנשי העיר אינן משיאין לכהונה כדכתב רש"י שם ועכצ"ל משום דהתם בדקנו את אמו והכא כגון דליתא לאמה כדאמרינן בסוף פרק קמא דכתובות מעשה בתנוק' שירד' למלאות מן העין ונאנסה דבעי' תרי רובי א"כ לא היה להם לתרץ מטעם ריעותא:

כיון דאיכא דפנויות וכו' וא"ת ופנויות נמי איכא למיחש שמא לפסול נבעלה ואפי' ברוב כשרי' אצלה דילמא אזלא איהי לגבייהו והו"ל ספק ממזר וי"ל דה"ק איכא מיעוט פסולים שנשלכין מחמת פיסולן הילכך אין השלכתן ראיה לפוסלן בודאי וע"כ לא נפק מידי ספק:

ואיכא נמי דמחמת רעבון מקשים דמשתכח היכא אי בצדי ר"ה הא אמרי' אין בהם משו' אסופי ואי בר"ה איירי בשני רעבון קטלת וליתא דאע"ג דאיכא הך סברא דאיירי בשני רעבון מ"מ לא נפיק מידי ס' שאעפ"י שהוא כשר הושלך שם דאל"כ אמאי קרינן ליה לאסופי ס' ס"ד דכשר הוא וקטליה ליה אלא משום דלקמן בעי' למימר דס"ד דרבא קאי אר"ה דבשני רעבון אין בו משום אסופי וכשר ודאי הוא להכי פרי' דע"כ ריעותא גדולה איתי ביה שהרי הושלך במקום מיתה וע"כ לא נפיק מתורת ס' והיינו ס' דהכא ס' דארוסות ושהלכה למ"ה ס' ופסול דפנויות ומחמת רעבון כשר:

מצאו מהול וכו' משמע דבכל הני הוא כשר וא"ת והלא אפילו בנה מורכב על כתפה שמכיר את אמו כל שאין מכיר את אביו הו"ל שתוקי ומ"ט הכא כשר וי"ל דהשתא אמו נאמנת עליו לאבא שאול שקור' לשתוקי בדוקי ולת"ק דאיהי לא מהימנא אביו נאמן עליו אבל אם היה לו דין אסופי אביו ואמו אינ' נאמני' עליו וא"ת אי בצדי ר"ה אין בו משום אסופי ואי בר"ה הא ליכא למימר כדכתב רש"י דמחמת רעבון הושלך דמחמת רעבון לא קטלא וע"כ ספיקא הוי וי"ל דהכא שיש בו סימנים ניכרים שחסה עליו תלינן שבצדי ר"ה הושלך ונשמט לאמצע אבל בשני רעבון נהי דאיכא רוב דמשלכות מחמת רעבון מ"מ זה מחמת חנות הושלך כיון דנמצא בר"ה עצמו ולא אמרי' אשתמוטי אשתמי' דחזק' כאן נמצאו וכאן היו וכדאמר בטהרו' כל הטומאות כשעת מציאתן כיון שאין הוכחה בגופו לומר דחסה עליו ואין לפרש דכל הני סימנין דנמצא בצדי ר"ה הוו ותרתי בעינן להכשיר סימנין וצדי ר"ה ומתוקמא שפיר כרבא בסמוך בצדי ר"ה מתני' דקתני נאסף מן השוק בר"ה משמע ועלה קאמר אין בו משום אסופי:

אילימא ערער חד והאמר רבי יוחנן אין ערעור פחות משני' תימא הוא איך קאמר והאמר ר"י ודאי דהכי היא ומאי קאמר אלימא ערער חד ונרא' לי דה"ק את"ל דערער חד ניחא דאשמועינן דאינ' נאמנת במקום ע"א אלא כיון דאמר ר"י אין ערער פחות משנים מאי קמ"ל אטו ס"ד דבמקום שני עדים תהא נאמנת משניהם ומשום ערער תרי כלומר כיון דאמר רבי יוחנן הכי ודאי דסתם ערער תרי משמע והא קמ"ל לא שנו אלא דליכא תרי דמכחישי לה אבל פחו' מכאן היא נאמנת כנגד ע"א:

בד"א בזמן שמקחו בידו פירש בקונטרס דרמי עליה למידק וכולי ופריך ונחזי אאין מקחי בידי פריך וכולי הקשו בתוס' דמה יש לנו להאמינו טפי מעד אחד דלא שייך שום מגו כדי להאמינו וא"ת ומאי להו שהוצרכו להעמיד דלא מהימן אלא מטעם מגו דדילמא הימנוה רבנן משום דהוה ליה כשליש דכיון שמסר בידו המעות הא הימניה כדאמרי' בפרק התקבל והשליש נאמן משניהם גבי בעל אומר לפקדון ושליח אומר לגירושין ולאו מטעם מגו הוא כדכתבו התוספות שם וכן בסוף פרק זה בורר מוכח דאף על גב דאתחזק שטרא בבי דינא נאמן השליש ותו חיה דשמעתין אמאי מהימנה דפשיטא דשתי תינוקות שנתערבו לא מהימן עד אחד לומר זה כשר וזה פסול וחיה נאמנ' בלא טעם מגו ועוד ההיא דנאמן הדיין דבסמו' מאי מגו איכא דאם יאמר לא דנתי כ"ש דניחא ליה למי שיצא חייב וכי תימא מגו דאי בעי הדיין השתא שעדיין בעלי דינין לפניו שמא יטנו לבו לצד אחד דהא מוקי לה בשודא אלא על כרחין בלא שום מגו נאמן ונראה דלא הוקשה להם לתוספות על דברי רש"י אלא הא דפירש דפריך אין מקחו בידו שיהא נאמן דמה יש לנו

להאמינו טפי מעד אחד דכיון שהמקח בידם שמא לא האמינוהו שלא נתנו לו המעו' עד שנטלו מקחם בידם ואף בדין חיה לא נדונהו שאף היא אינה נאמנת אלא לאלתר ודיין נמי משיצאו בעלי דינין מלפניו שוב לא מהימן א"כ היכי פריך ונחזי זוזי שנאמין דבריו אעפ"י שאין מקחו בידו אך קשה למה הוצרך רבינו תם לעקור שיטת רש"י ז"ל לגמרי נימא דבשמקחו בידו בלא שום מגו משו' דדייק ופריך ונחזי ולא יהא נאמן אם יאמר נמי שלא קבל המעות כדפיר' רבינו תם ולמה הוזקק לפרש מטעם דלא עברתי או לא חזרתי ויש לומר דאי טעמא כדכתב רש"י דנאמן משום דרמי עליה למידק דלא ליקום במי שפרע הא ודאי משמע דאמרו לזה שקבלתי המעות מכרתי שדקדקתי שלא לתתו לאחר אבל אם יאמר אמי שלא קבל המעות לזה מכרתי אין במשמע שיהא נאמן שהרי כל נאמנותו אינה אלא משום דאימת מי שפרע עליה ולזה מכרתי משמע שפיר לזה שקבלתי המעות ולכך פירש רש"י ז"ל דאסיפא קאי אבל לפירוש רבינו תם ז"ל דנאמן היינו מטעם מיגו הלשון משמע דבכל ענין מהימן ופריך דהוה להו מגו במקום עדים ואם תאמר לפירוש רבינו תם ז"ל דמהימן מטעם מיגו דלא מכרתי או חזרתי נפלוג אותם בזמן שהמקח בידו גופא במה דברים אמורים בזמן שאין ידוע שמכר אבל אם יש עדים שמכר אלא שאין ידוע למי מכר דלית ליה מגו לא מהימן דלא עדיף מעד אחד:

ויש לומר דכל זמן שהמקח בידו אית ליה מגו דאי בעי מסר לחד מינייהו ואז היה התפוס נאמן ואם תאמר אמאי לא משני כגון דלא נקיט זוזי מחד מינייהו בשלמא לפי' רש"י ז"ל ניחא דאי לא נקיט זוזי אפי' המקח בידו לא מהימן דכל עצמו לא מהימנין ליה אלא משום דרמיא עליה כיון דקבל מעות דלא ליקום במי שפרע אבל לפר"ת דמהימן מטעם מגו קשה וי"ל דא"כ הדרא קושיא לדוכתא נפלוג ונתני בשהמקח בידו ויש עדים שמכר ואין מכירין למי. מכר דהשתא ליכא למימר מגו דאי בעי מסר לחד מינייהו שלא היה רוצה למסיר המקח לאחר שלא היה מאמינו שעדיין לא קבל המעות:

וא"ת כיון שמקחו בידו והדמים בידו ואית ליה מיגו מאי רבותא קמ"ל בבעל המקח כל נפקד נמי נאמן לאחרים על מה שבידו ולא עוד אפי' אינו בידו ליטלו נאמן כדאמרי' בפ' זה בורר אמר א' אני ראיתי את אביכם שהטמין מעות בשידה תיבה ומגדל ואמר של תרומ' הם של מעשר הם נאמן וקא מסיים זה הכלל כל שבידו נאמן א"כ מאי רבותא דבעל המקח וי"ל דהא קמ"ל אע"ג דנקיט זוזי מתרוייהו ולא ידע הי מדעתי' והי בע"כ דס"ד שלא יהא נאמן דהוה ליה למידק דלא ליקום במי שפרע אף במה שאומר לזה מכרתי לא יהא נאמן קמ"ל א"כ הא קמ"ל דוק' בשמקחו בידו אבל יצא מתחת ידו אע"ג

דהוי כשליש דהא הימניה שנתנו לו המעות ונותן המקח קמ"ל שלא אמרה אלא בשנתנו לו מתורת שלישות אבל זה אורחא הוא לתת לו הדמים ליטול הפירות לאלתר:

והא דכתב התו' ולפי זה גרסי' ולא ידע תימא דלא ידיע משמע דאנן לא ידעי' אבל הוא ידע ואמאי נאמן אם יאמר אמי שלא קבל המעות לזה מכרתי דלר"ת משמע דמיירי בכל ענין וגם מה שכתב דלא גרסי' ולא ידע משום דקתני נאמן מהו זה שכתב דמשמע שאין אנו חוששין לידיעתו אדרבא משמע דחיישינן לידיעתו אלא דמתני' דקתני נאמן קשיא ושמא דהק' דלפרש"י מצי לגרוס ולא ידע דצריך לפרש דלא דייק דמשמע שאין אנו חוששין לידיעתו אפילו אומר שידע וליתא דודאי חיישינן לידיעתו ולא אמרי' דלא דייק ומ"מ קשה דשפיר גרסי' ולא ידע לפר"ת דלא תקשי ונחזי זוזי ממאן נקיט כלו' ומסתברא למי שקבל מדעתו לאותו מכר דלא ידע ממי משניהם קבל מדעתו אבל הוא יודע בודאי שלזה מכר לכך נ"ל שטעו' נפל בספ' וצ"ל ולפי זה גרסי' ולא ידע ונ"ג ולא ידיע וכדפי':

והא דכתב התוס' אך בריש מציעא וכו' תירץ רש"י התם כפי שיטתו דהכא למה הוצרכו להביא זה ומה שהקשה שם רש"י לעצמו ותירוץ לא היה להם כאן אך לפר"ת קשה ההיא דמציעא וי"ל שהתו' באו לומר אך בפ"ק דמציעא מתיישב פי' רש"י דהכא ואין עליו קושית ר"ת דהא לא מהימני ליה אלא בע"א אלא שרש"י ז"ל לא נחי' להכי דמאי קשיא ליה מהכא דבשאין מקחו בידו אינו נאמן ודאי כבי תרי לא מהימן אבל מחד סהדא לא גרע:

דף עב

שודא דדייני פרש"י בדין שאינו תלוי בטעם אלא הכל בפיו של דיין לומר זה נראה לי שרגיל אצלו יותר והביא ההיא דכתובות דאמר נכסי לטוביה וכו' וקשה דמינה גופה יש להוכיח כפר"ת מדאמר ת"ח וע"ה ת"ח קודם שכן קרוב וכו' ובתר הכי אמרי' שניה' שכנים שניהם ת"ח שניהם קרובים שודא דדייני ואמאי קרי ליה השתא שודא טפי ממעיקרא בשלמא לר"ת שנא דמעיקרא אזלינן בתר אומדנא והשתא מה שירצה הדיין יעשה אבל לפרש"י כולה משום אומדנא הוא והול"ל שניהם קרובים שניהם שכנים מאן דרגיל טפי כדכתב רש"י ואמאי קרי לי להא שודא טפי מכמה דינים שתלויין באומדן דעתא הילכך נראה דגם לפרש"י אין אומדנא זו כאומדנ' קמייתא שאין תלוי בפיו של דיין אלא שכן קודם ת"ח קודם ואי טעי בהא הדר דינא אבל בששניהם שוין הכל תלוי בפיו של דיין לומר זה נ"ל שהוא רגיל אצלו יותר ואפי' חלקו עליו רבים ואמרו שנראה להם לאחר אין לנו אלא מה שעיניו של דיין רואו' ואפי' הוא עצמו יודע שטע' וחוזר בו קם דינא ולא הדר כדאמרי' בשמעתא דלהכי לא אמר' ונהדר ונדיינה ולא כשאר דיניה

בשטעה בשיקול הדעת חוזר בו וכן אם רבים חלוקים עליו ונראה דאף ר"ת ירד לחילוק זה בדעתו של רש"י מדפרי' לי' מההיא דפ' מי שהיה נשוי והק' מלישנא קמא דא"ל חדא דאנא דיינא ומר לאו דיינא ולפי' ר"ת מה לי דיין קבוע ולמה לא הקשה כך לאידך לישנא דא"ל ועוד מעיקרא לאו בתורת הכי אתית עליה ומה בכך עכשיו יכול לחלוק עליו מסברא. דאדרבא מסברא איפכא מסתברא ופשיטא דלא עדיפא סברת ר"נ מדרב ששת אלא דודאי רש"י ז"ל מודה שהסבר' תלויה בדיין שבא הדין לפניו אעפ"י שאחרי' חולקים עליו ואף הוא עצמו אינו יכול לחזור בו ולהכי קאמר ליה ודאי בתורת שודא אתית עלה מעיקרא ואת דיין לא הייתי אז חול' עליך אלא מעיקרא לאו בתורת הכי אתית עלה ולדינא דשודא הוה קודם והשתא דאתינא להכי נרא' דתו לא קשה עליה דמר"ן ז"ל מה שהק' ר"ת דמה לנו בדין קבוע דסוף סוף אנו צרי' לפעם דהפקר ב"ד הפקר שאפי' אם טעה לא להדר דינא דדיינ' דפקיעו חשיבו לאפקוע' ממונא אפי' שלא כדין ובלבד שלא נידון מתחלה כרצו' דבכה"ג קשר של רשעים הוי ואינו מן המנין וההיא דפ"ק דגיטין דהוכיח ממנה ר"ת לאו משום דלא שייך אומדנא דשפיר שייך שהשליח יודע בדע' המשלח אם כיון לזכות מעשיו וכן פרש"י שם שודא ראות עיניו של שליח אבל נרא' דמלישנא דקא' מה שירצה שליח יעשה וקרא ליה שודא וגם מזה ל"ק דלעולם אין לשון שודא זה מלשון השלכ' אפי' בלא משפט אלא שלא יתכוון מתחלה לעוו' הדין מיהו תלוי בפיו למי שזכה זכאי וא"ת ולפר"ת דמטעם הפקר ב"ד הוא שלי' בר אפקורי נכסי דאינשי הו' וכ"ת רבנן הוא דאפקעינהו ה"נ אמאי בעי' בית דין קבוע לסגי אפי' רועה בקר כיון דשליחות דרביה עביד וי"ל דשליח שאני דמשנתנ' לו נסתלק מאותה המעות ומסתמא ע"ד כן מסר בידו שבכל דבר שיסתפק יעשה השליח כפי ראות עיניו מה שיראה וא"ת לפר"ת דשודא תלוי ברצון הדיין בלא טעם מ"ט דמ"ד התם בגיטין שודא עדיף מחלוקה דכיון דלאו בסברא הו' אדרבא טפי י"ל שיחלוקו דאמרי' משפט שלום זה ביצוע וי"ל דבמילתא שא"א שיזכו שנים דאי דמר לאו דמר ס"ל לההוא תנא דשודא עדי' מחלוקה דחלוקה הרי דממ"נ שאנו נותני' לא' שלא כדין אבל בשודא אמור אתרמויי אתרמי שיכוין הדיין אל האמ' דומי' דמאן דאלי' גבר דבפ' חזקת מדמי' דינא דמאן דאלים גבר לדינ' דשודא ומשני מאן דאלים גבר איכ' למיקם עלה דמילת' שודא ליכ' למיקם עלה דמילת' הילכך להכי לא אמרי' מאן דאלי' גבר:

וחכ"א אינו נאמן פרש"י אבן גרושה וחלוצה הוא דפליגי וכתב הרא"ש ז"ל וק"ל דלקמן בפרקין אמרי' בשלמא לר' יהודה היינו דכתיב יכיר אלא לרבנן למה לי כ"ש דצריך היכרא אלמא אכולה מילתא פליגי וי"ל דהא דפריך לרבנן למה לי משום דס"ד דלענין

חלק בכורה לא אצטרי' מיגו דאי בעי יהיב ליה מתנה ומסיק בנכסי' שנפלו לו כשהוא גוסס ורש"י ז"ל לפי מסקנא דהתם פי' כן הכא עוד הביא דאמרי' נמי בפ' יש נוחלין נאמן אדם לומר על תנוק בין הבני' זה בני בכור ומוקי לה כר' יהוד' ודקתני אינו נאמן מוקי לה כרבנן גם מזה לא קשה דתינוק בין הבני' קטון שבבניו דהשתא לפי דבריו הראשוני' ממזרי' כדכת' התוס' ורבנן סברי דלא כתיב יכיר אלא בשצרי' היכרא לתת לו פי שנים ולא בשעושה הראשוני' ממזרים דלאו כל כמיני' להורע חזקתן ונר' דהא דקשיא ליה היינו משום דמוקי לה בשצריך היכרא אלמא אם מוחזק אחר לבכור לא היה נאמן לתת לו פי שנים אע"ג דאית ליה מיגו דהו"ל מיגו במקום חזקה וכן מוכח התם בפי' גבי הא דשלחו ליה לשמואל היו מוחזקין באחד שהוא בכור ואמר אביו על אחר וכו' דמסיק דמספקא ליה לשמואל הלכתא אי כר' יהודה אי כרבנן ושמא דאף רש"י לא אמר דאבן גרושה הוא דפליגי אלא לומר דלענין בכור' יש ענין דמודו ביה רבנן כגון דצריך היכרא אבל במוחזק הו"ל כבן גרושה וחלוצה דלא מצו מפקי ליה מחזקתיה:

כשם שנאמן לומר זה בני בכור הק' בתוס' מנא ליה הא דילמא זה בכור משום דהוי טוב וכו' אבל לפסולו אמאי מהימן וקשה דטובה זו רעה אצל אחיו וכיון דנאמן לאפוקי ממון. נאמן לענין איסורא דהאי לא ידעינן:

והא דכתב התוספות לפי' רבינו אליהו דקאי אשנואה בנישואיה דאמרי כשם שנאמן לומר זה בני בכור כך נאמן לומר זה בן גרושה דמשמע דמדינא דבכור יליף לה ללשון ראשון א"ש דמינה ילפי' מדהימני' בכל ענין אפי' על תינוק בין הבנים ולרבינו אליהו הק' וכשם שנאמן לומר זה בני בכור דנדרש למה שלאחריו לתת לו פי שנים כך נדרש למה שלפניו בן השנוא' יכיר ולזה כתבו התוס' וקאי יכיר אתרוויהו יכיר שהוא בכור וכו':

ואמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יהודה תימא אמאי צריך להביא כאן הא דהלכה כר' יהודה וי"ל דלא תימא דלהכי תני הכא מילתא דאב' שאול שהיה קור' לשתוקי בדוקי לומר שבודקין את אמו אלמא סתם משנ' דקרי ליה שתוקי היינו שמשתקין אותו מדין ישראל לגמרי שלא תהא נאמנת אמי עליו ובעי רבי למסת' כר' יהושע דאמר לא מפיה אנו היין שמשנה ראשונה קרי ליה שתוקי ולא בדוקי להכי מייתי דאמר שמואל הלכה כר"ג וע"כ שתוקי לא מקרי לאפוקי דאין בודקים את אמו אלא שמשתקי' אותו מנכסי אביו ואע"פ שתפס כדאמרי' לקמן:

אי מהתם הו"א ה"מ היכא דרוב כשרים אצלה וכו' הק' בתוס' אמאי לא פריך למ"ד מאן דמכשר מכשר אפי' ברוב פסולי' וקשה דמאי קשיא להו דילמא הך תנא סבר כמ"ד לא הכשיר ר"ג אלא בה ואבא שאול מכשיר אף בבתה ולהכי לא פריך גמרא אליביה וכן

מצאתי שתירץ הרא"ש ונ"ל דע"כ בגמרא אף למ"ד דר"ג מכשיר אף בבתה משני תדע מדלא קאמר חדא ברוב כשרים וחדא ברוב פסולים כדקאמר לעיל חדא להכשיר בה וכו' אלא ע"כ ה"ק דאבא שאול עדיפא דמתניא בהדיא ברוב פסולי' אצלה האי מר"ג לא שמעי' לה במתני' אלא מברייתא דמייתי התם כדכת' התוס' וס"ד דלא הכשיר ר"ג ברוב פסולים קמ"ל דאף ברוב פסולים הכשיר כדכתב התוס' וא"ת ומאבא שאול היכי משתמע דמיירי ברוב פסולים דמתני' לא משתמעה אלא ובפנויה ברוב כשרים אצלה כדאמרי' לקמן אהא דאמר רב הלכה כר' אליעזר אי אתמר בהא קאמר רב משום דרוב כשרים אכלה וי"ל דהא קמ"ל דלאו דוקא ברוב כשרים בודאי אלא אפי' היכא דאיכא לספוקי אי אזלה איהי לגבייהו וכל קבוע כמחצה על מחצה ויש להחמיר כמו רוב פסולים ודוחק אבל נרא' דודאי לא שמעי' בהדיא אלא למשנה שאינה צריכה שמעינן ולהכי הדר תניא רבי וקבעה במשנתינו משום דלא רמיא בשום דוכתא במתני' אבל הכשר בתה שמעי' שפיר ממתני' כדכתב התוס' והא דאמרי' לקמן הו"א בהא קאמר רב משום כשרים אצלה דס"ד בחדא להכשיר בה וחדא להכשיר בבת' קתני למ"ד לדברי המכשיר בה פסול בבת':

א"כ מצדה סברה אלא טעמא דבת ג' שנים ויום אחד וכולי כתב ה הריטב"א שהקשה הרמב"ן ז"ל שאין משמע הלשון אלא כל האסורין לבא בקהל מותרין אבל המותרין בקהל יש מהם אסורין ויש התם מותרים ולא הוקשה הא דאוקימנא כל האסורין לבא בקהל כהונה ומאי ניהו גר דהא תנא ליה רישא ומה שתרצו התוס' דלאו עיקר קושיא הוה דפריך הא תנא ליה ריש' אלא עיקר' אאידך קושי' סמוך קש' דמאי שייך הך קושי' הא תנא לי' רישא להא דפריך ר' יהודה אתיא ועוד דאמאי לא הוי עיקר קושיא היכי תני רבי משנה שאינה צריכה וכדפרכינן לעיל גבי שתוקי בדוקי תנינא חדא זימנא הכי נמי הוה ליה למתני לעיל רבי יהודה אוסר לכך נרא' דכי משני הוקש' כל האסורין בקה' כהנה א"ש דלא פליגי ארבי יהודה קתני כל האסורין דכיון דה' קהלי כתיבי ולית לן קהל אחרינא למעט קהל גרים ממילא שרי דלא אתסר בכלל קהלי ישראל אף על גב דבכל התורה כולה אין הפרש ביניהם דכתיב בגר ובאזרח הארץ להכי קאמר משום דמצינו לענין נישואין שהן חלוקים מישראל שהרי אסורין בקהל כהונה הילכך כיון דלא אייתר קרא דהכי לא אמעוט דקהל גרים לא הוי בכלל קהל ישראל ורבי יהודה אוסר דאייתר ליה חד קהל אמטו להכי פריך אי כר"ש מוקמה לה מנדה תברה דהך טעמא דמשום דאסורים לבא בקהל כהונה טעמא פריכה הוא דגרים לאו מטעם דלאו קהל הוא דמתסרי אכהונה שהרי גיורת פחותה מבת שלשה כשרה לרבי שמעון ואם נאסרה בת שלשה

מטעם זונה נאסרה דדכוותא בישראל כגון שבויה בת שלשה שנים אסורה הילכך על כרחן לא מתרצה אלא דלא כר"ש בגיורת לא מטעם זונה נאסרה אלא לפי שאינה מזרע ישראל ומש"ה לא קרינן להו קהל ולכך כתב התוס' דעיקריה אאידך קושיא סמיך דר' יהודה אהיא וכי מתרצה הא דר' יהודה מתרצ' נמי אמאי הדר קתני כל האסורין לאפלוגי אדר' יהודה כדפירשנו:

והרי גר דמותר בכהנת ומותר בממזר' הק' בתוס' והרי הטעם משום דלא הוזהרו כשרות להנשא לפסולים ותירצו הרי גר שנשאת בת ישראל קאמר כדפריך בסמוך וק' דכיון דמהך קושיא נאיד היכי מוקי רב נתן בר הושעיא דה"ק כל הכהן אסור לישא בתו דאכתי קושיא קמייתא בדוכתא קאי והרי גר שנשא בת ישראל ר"ל דהכי מסיק דלא תקשי מ"ש גר דלא מקרי קהל משום דאסור לכהונה הרי אלמנה וגרושה וכו' דאלמנה דגרושה לא פגם משפחה אלא איהי גרידתא מתסרא ע"י מעשה ובניה עד עולם כשרים אבל גר שכהן אסור לישא בתו עד סוף כל הדורות פגם משפחה מקרי ולא תימא הרי יכול ליטהר ע"י שישא בת ישראל מ"מ כיון שכלה טהרת בנות ישראל זרעם פסול לעולם אלא דמי נאנמנה וגרושה ואף אותו שבא מגר שנשא ישראלית מותר בממזרת דלא אקרי קהל כיון שאבותיו הוו אסורין בכהונה ופריך והרי חלל שהוא כיוצ' בגר שכל זמן שנושאים מהם ובהם פסולו' לכהונה לעולם ואימא נמי דלא אקרי קהל וכי תימא חלל יש לו טהרה בבנות ישראל גר נמי יש לו טהרה והשתא הא דפריך ותו הא מותר אסור לאו פרכא אחריתי היא אלא סיימא דקושי' דחלל הוא (חסר מכאן עד מתני' דהנושא אשה כהנת):

דף עו

הנושא אשה כהנת צריך לבדוק אחריה ד' אמהות לפי' התוס' דמטעם חללות הוא דבדקי' כי פגעי' באמהו' ישראליות דליכא חשש חללות לא הו"ל תו למבדק ומיהו כיון דבלויה וישראלית אגב דבדקי' בכהנת בדקי' נמי בהו כ"ש בכהנת עצמה דכיון דמתחלינן לבדוק משום חללות בודק לממזרות נמי ומיהו אין לומר שיבדוק בה עוד אחת דומיא דישראלית ולוייה דסתם כהנת בת כהן אביה דייק ונסיב וסמכינן עליה שלא לבדוק יותר מד' אמהות ושמא לכך כוון רש"י שכתב כהנת דוקא נקט כלו' שכל שהאשה שבאה לינשא כהנת אפי' אמה מישראל אין צריך להוסיף כדקתני לויה וישראלית דמשמע דאכלה קאי ולא קתני ובלויה ובישראלית דמשמע הוא לכי פגע בהו ועוד נראה שבא רש"י להשמיענו דלא תימא מאי כהנת נשואה לכהן אפי' ישראלית דכה"ג אמרי' בהאשה שנתארמלה כל כהנות שנמצאו בתוכ' פסולות מאן כהנות נשואות לכהן וכן בפרק נערה ובכהנת אהדרינך למדינתיך וכן הא דתנן בפ' היתה שפחה ונשתחררה או גיורת פטור והיינו

ישראלית נשואה לגר אף כאן נשואה לכהן דמחמרינן ביה לענין ממזרות טפי מישראל להכי כתבו דדוקא כהנ' לאפוקי לויה וישראלית דקתני בסיפא:

והא דכתבו התו' אין לפרש דמיירי בישראל הבא לישא כהנת תימה דבלאו הכי אין לפרש כן בשום ענין דהא אין בישראל חללות כלל ואין לתרץ אגב כהן שהרי איהי לא בדיק בדידיה כיון שאינה בת בדיקה חללות לעולם ישראל נמי אינו בן בדיקה לחללות כלל ונר' דה"ק דאין לפ' דמיירי בישראל ומשום ממזרות כדפרש"י דאף רש"י לא אמרה אלא בכהן דא"כ אמאי נקט כהנת אפי' חללה נמי וקשה דילמא כהנת ממשפחות כהנים קאמר ועוד דשמא חללה דינה כישראלית להוסיף עליה עוד אחת ושמא ס"ל דכיון דאביה כהן דייקי טפי בממזרת:

צריך שיבדוק אחריה ד' אמהות לפירוש התוס' דעיקר תקנה דבדיקה משום חשש חללות איכא למידק דלויה וישראלית דליכא טעמא דחללות ומבדקה דאגב כהנת תסגי לה בארבע דלא יהא טפל חמור מן העיקר ועוד כי מוקי לה בגמ' בשקרא עליה ערער ואפ"ה לממזרות לא בדיק ואיהי נמי לא בדקה בדידיה אפי' קרא עליו ערער גבי לויה וישראלית אמאי בדיק איהו היכי שייך לומר אגב כיון דלעולם לא בדיק אלא בשקרא עליה ערער ונ"ל דלר"ת יש לפרש דבין משום חללות בין משום ממזרות מעלה עשו במזבח להצריך בדיקה לצורך עבודה והשתא לא קשה דלויה וישראלית צריכין בדיק' מחמת עצמן לא באגב הילכך לא סגי בדידהו אלא בה' אמהו' וכי משני גמרא לא הוזהרו היינו משום דעיקר בדיקה לא נתקנ' אלא לצורך הכהן שרוצה שיהיה בנו מיוחס אחריו וצריך לבדוק על חללו' ועל ממזרות ואכתי לפר"ת דדוקא למזבח הוא דמצרכינן בדיקה קשה אמאי אמר רב זו דברי ר"מ אבל חכמי' או' וכו' נוקמא אפי' כרבנן דכל המשפחו' בחזק' כשרו' הם עומדות לישא אבל למזבח מעלה עשו בו להצריך בו בדיקה דהא לעיל מוקמינן מתני' דעשרה יוחסין כר"מ אבל חכמי' או' כל הארצות וכו' ולענין נשואין מיירי התם והתו' לעיל גבי כהן להשיאו אשה הוכיחו דמותר בישראלית בלא בדיקה מדאמרינן בהחולץ זיל גלי וכו' ויש לדחות דההיא אליבא דהלכת' דחכמים אומרי' כל המשפחות בחזקת כשרות:

מ"ש בגברי לא בדקינן וכו' גברי אם איתא דאיכא מלתא קלא אית להו ק' למה לי למבדק באם אבי אביה ואמה וי"ל דלא אמרינן הכי אלא לדור ראשון דאית ליה קלא אבל שני דורות אחרונים שמא הוה מילתא ואכתי לא אנצו ולא פריך בגמרא אלא בדורות ראשונים לבדוק באבי אבי אביה ומשני הני קלא אית להו אבל אם אבי אביה לית לית קלא דאמה

ואם אמה לא בדקינן תו באם אם אמה דכיון דאבי אמה מוחזק משתי אמהות איהי ודאי כשרה דאל"כ היכי נסבה:

אין בודקין מן המזבח ולמעלה הקשו בתוס' אמאי לא חשיב משטרות ונשיאות כפים ולפר"ת לעיל ה"מ לשנויי דההיא לענין יוחסין והכא לענין מעלת מזבח ואף על גב דלחכמים אין צריך בדיק' ליוחסין לרבי מאיר בעי וסגי בראיה בשטרות ונשיאות כפים אי נמי אפילו לרבנן ובשקרא עליו ערעור ומ"מ לא בעינן ד' אמהות אלא לר"מ ולענין מזבח:

דאזלי לבעיתי עלמא משמע שלא היו יורדין למלחמה עם ישראל כדפרש"י ותימה דבס"פ נגמר הדין אמרי' דיואב בקש לנטות אחרי אבשלום ולא נטה מפני מה שעדיין אצטגניני דוד קיימי ומאי נינהו הא דאמר רב ארבע מאות ילדים וכולי ופרש"י אצטגניני דוד בעלי אגרופין שעל ידם נלחם וכן מוכח מדאמרי' התם ופליגא דר' אבא בר כהנא דאמר אלמלא דוד לא עשה יואב מלחמ' ואלמלא יואב לא עסק דוד בתורה פי' שאלמלא הוא לא היה מי שילחם מלחמותיו והא אמרי' דארבע מאות ילדים היו לו מהלכים בראשי גייסות והן הן בעלי אגרופין של דוד והא הוו הנך ולמה היה צריך ליואב למלחמה ואם אלו לא היו יורדין למלחמה צריך היה לו ליואב ואלמלא הוא לא היה דוד יושב בנחת לעסוק בתורה וי"ל שילדים אלו ראשי גייסות היו ואנשי הצבא תחת ידם היו ולפיכך היה ממנה את אלו לפי שהיו אוכלי פתבגו ומגודלי' בנעוריהם בביתו ובחומותיו והיה מובטח בהם שלא ימרדו בו ועוד שלא היו ראויים למלוכ' דבעי' מקרב אחיך ולכך היה יואב מתייר' מהם שכל אנשי הצבא והגבורים סרים אל משמעתם היו ופליגא דר' אבא שאלמלא היה יואב כבר היו לו לדוד גייסות שלא היו תחת יד יואב והם היו יורדין למלחמה:

בת חלל זכר פרש"י ודוקא נקט כדקתני ואזיל ותימ' מה בא להשמיע' אי דלא תימא חלל לכהנת דוקא הא בהדיא תנן בסיפא חלל שנשא בת ישראל בתו כשרה ועוד לכהנת שניהם חללים מקרו וכלה פיסול' דזכר היא מתחללת בביאתו אלא פשיטא דבחלל לבת ישראל מיירי' ושמא אתא לומר דלא תימא מאי לעולם שבתו לעולם אין לה טהרה אפי בבני ישראל דזכר מקרי כדכת' התוס' בס"פ האומר א"נ דתנא והדר מפרש קאמר כי היכי דלא תקשי הא דקאמר בגמ' איידי דתנא ישראל וכו' תנא חלל וכיון דתנא ליה מאי איידי שייך אלא פירושי קמפרש:

דף עז

אלא מעתה בתו של כ"ג תשתרי תימא והא קרא כתי' חללה לא יקחו וכ"ת בת בתו לא תפסול הרי נולדה מפסולי כהונה כדאמרי' לקמן שמפורשת בתורה שע"י ביאת

פסול באה ולא אחיא מדרשא ושמא ה"ק בתו של כ"ג תשתרי לכהן הדיוט שלא נולדה מפסולי כהונה אצלו וכיון דזרעה לא מתחלל איהי נמי לא מתחללה וא"ת אי בתו דכ"ג שריא מאי בעמיו דלענין זכר אע"פ שנשא בת ישראל זרעו פסול וע"כ לא מתוקמ' אלא בחללה שאסורה בעמיה לכהונה ומותרת לישראל וי"ל דלס"ד דהשתא הוא דחלל שנשא ישראלית מותרת מדכתיב בעמיו אבל לפי דרשי' בעמיו לענין חללה דוקא:

בת בתו תתסר משמע דבת בתו של כ"ג קאמר ותימא דמעיקר בעו לה מנא ה"מ וכו' ואין לומר בת בתו דחלל מישראל קאמר דתתסר דלא חמיר' וכו' כדכת' רש"י ז"ל וי"ל דה"ק בת בתו תתסר ונוקי ג"ש לבת בתו דחלל מישראל דנקבות דיליה יש להם טהרה אבל חללה גופה אין לה טהרה ומשני ג"ש דומיא דטומאה בעינן דמיירי בכהנים וא"ת נוקי ג"ש להכי מה להלן זכרים הוזהרו ולא נקבות אף כאן לא הוזהרו נקבות דהוי דומיא דהתם ממש וי"ל דקרא דהכא לא מיירי באזהרת הבן אלא בפיסולו וחילק בו בין זכרים לנקבות וא"ת כי היכי דמדלא כתיב בנו פסלי' בתו ומוקמי' לג"ש לבת בתו בת בתו נמי תיתסר מכח היקשא דמקיש זרעו לו ונוקי ג"ש לבת בת בתו ונר' דלא דמי דחלול דבתו הוי דומי' דחלול בנו דהוי לענין פיסול זרעו דהוא עצמו אינו שקול דלא הוזהרו כשרו' עליו ומתוקמא ג"ש שפיר זכרים ולא נקבות:

שאין מתחלל בכל מקום כתב רש"י דתנן הנושא בעבירה פסול עד שידיר הנאה וכו' וטפי הו"ל לאיתויי מתני' דס"פ היה נוטל דתנן כהנת מתחללת כהן אינו מתחלל וההיא דבכורות דפסול עד שידור הנאה קנסא דרבנן הוא ונפ"ל התם מדיוקא דכתיב זרעו זרעו מתחלל והוא אינו מתחלל ואית הא ע"כ זרעו לאו דוקא שהרי אפי' היא עצמה מתחלל' וה"ה הוא עצמו וי"ל דמזרעו לא ממעט היא גופה דגריעה טוב' מזרעו מק"ו אבל הוא עצמו לא אתי מק"ו דאמרינן בא על הפסולות יוכיח שאפ"י שעבר עבירה אינו מתפלל:

דף עז

אמרת קל וחומר ומה וכו' הקשה מהרי"ט נר"ו ניחה דלהכי אתא קרא דאין מזהירין מן הדין ולא שייך הכא לומר גילוי מילתא בעלמא הוא דכה"ג אמרינן התם בהערל גבי אלמנ' וכ"ג דאתיא מקל וחומר ואמרינן אין מזהירין מן הדין ונ"ל דהכא עבדי' קל וחומ' שתתחלל מן הכהונה דומיא דעבדי' התם וכי כתיב קרא חללה לא יקח ולא דמי לנבעלה לפסול לה דלענין תרומה אזהר בה רחמנא דכתיב היא בתרומ' הקדשי' לא תאכל לענין כהונה לא אזה' ומדין ק"ו לא מזהרינן:

דף עח

זה שהיה כשר ונתחלל פרש"י עיקר חילול וכולי אבל זרעו מדעיקרו הוא נפסל ואין זה לשון חילול וקשה דאיפכא אמרינן בסמוך שחללה שעיקרה מדברי תורה לא היה לו

שעת הכושר ולעיל פרש"י מדכתיב לא יחלל שני חילולים ומצאתי כן בפ"ק דתמורה אפלוגתא דאביי ורבא ומיהו לקמן בשמעתין דקאמר ולילקי משום לא יחלל זרעו לא משמע אלא כדכתב רש"י ז"ל כאן וא"ת בק"פ הנשרפין אמרינן מנין לטמא שאכל תרומה טמאה שאינו במיתה דכתיב כי יחללוהו פרט לזו שמחוללת ועומדת וי"ל דהתם תרומה טמאה מחוללת היא אבל זרעו אינו מחולל עדיין אלא שלא בא לכלל זרע:

דף עט

שכן יצירתו בעבירה וא"ת והרי חלל שנשא כשרה שאין יצירתו בעבירה ונפ"ל מהיקשא דמה הוא בתו פסולה וכו' וכ"ת שכן בא מטפה פסולה חלל עצמו יוכיח שבא מעשה כשרה. וי"ל דה"ק מה לזרעו שלא היה לו שעת הכושר תאמר בהיא עצמה שכן היה לה שעת הוכשר ואינו בדין שתחזיר ובמה הצד מהכא כל דהו פרכי' וא"ת נבעלת לפסול לה מוכיח שאין יצירתו בעבירה וי"ל דההיא זונה מקריא חללה לא מקריא:

אילימא פסולי' לו וא"ת אמאי לא פריך והרי סוטה דאמרי' בפ' האומר הכל מודים וכו' בסוטה והרי יבמה לשוק ועוד שאני מחזיר גרושתו דגלי קרא וי"ל דכולהו מק"ו דאלמנה שאין איסור' שוה בכל אתיין אלא דאיכ' למימר מחזיר גרושתו יוכיח כדאמרי' בפ' תנוקת וא"ת והרי בעולה לכ"ג דפיסול כהונה היא דחייבי עשה כדאמרי' בס"ע האומר:

איזו היא חללה שעיקרה מד"ת ואינה צריכה לפ' מדברי סופרי' וא"ת ומאי נ"מ אי צריכה לפרש וי"ל דנ"מ לענין זקן ממרא דלא מחייב אלא על דבר שעיקרו מד"ת ופירושו מד"ס כדאמרי' בהנחנקין א"נ לענין ב"ד להביא פר העלם כדאמרי' בהוריות:

והרי גופין מוחלקין כתב התוס' דבכדי נקט גופין מוחלקין וכו' ולא הוקשה מלישנא דגמרא דנקט גופין מוחלקים דחדא ועוד קאמר וכן בכריתות פ' אמרו לו פריך הרי גופין והרי שמות אלא קשיא להו אמאי נקט אלמנת שמעון ואלמנת לוי דודאי האי לא חשיב שמות מוחלקים כיון דשם איסור אלמנה חד הוא ואך מה שהוכיחו מה' נשים נדות בהעלם א' יש לדחות שאני התם דדרשי' בכריתות ואל אשה לחייב על כל אשה בפני עצמה וכ"ת נילף מינה חייבי כריתות שאני אלא נרא' דהכי דייקי אי ס"ד שמות מוחלקין הוו אימא דלא אתא קרא אלא לג' נשים של ג' בני אדם ומנ"ל לאוקמי קרא בחמש נשיו אלא של ג' בני אדם בכדי נסבה ומקשה הרא"ש ז"ל ותירוצו לא הבנתי הכא מהא דאמרי' בס"פ גיד הנשה בשר מן החי ובשר מן הטרפה אינו לוקה אלא א' משום דשניהם בלאו א' נאמרו ונ"ל דלא קשה דהתם לא מקרי גופין מחולקי' דיכול לאכלן כאחת אבל הכא בעילות מחולקות לגמרי:

איסור מוסיף אית ליה וא"ת ואפי' רבנן לא אמרי אלא איסור חמור על איסור קל דוקא וי"ל דר"מ היא דאית ליה איסור חל על איסור ומודה באיסור מוסיף ובאיסור כולל בפ' אמרו לו:

פרט לכ"ג שבא על אחותו הק' בתוס' דהאי איסור מוסיף הוא לגבי שאר כהנים גדולים ואי נמי דאינו דומה לכהן שעבר ולכהן משוח מלחמה דשניהם מוזהרין באלמנה כדתנן בהוריות ותרצו התוס' בלשון סגי דהכי מייתי כיון דר"ש לית ליה איסור חמור חל על איסור קל ה"נ לית ליה במוסיף איסור קל על איסור חמור וק' היכי אמרי' בסמוך דאי ר"ש השתא איסור חמור על איסור קל חמור לא חייל איסור קל מבעיא דהא טובא קמ"ל דאע"ג דהוי איסור מוסיף לא חייל משום דקיל ושמא דלהכי פשיטא ליה לגמרא משום דבאיסור איכא תוספת איסור על שאר אחיו מה שאין כן באיסור אלמנה שאין האיסור אלא על א' מהם שהוא כ"ג ואם היו שוגגין באחותו היו פטורי' ועוד דאיסורא קל שהוא בלאו ועוד נראי דהכי פריך בגמ' השתא איסור חמור על איסור קל לא חייל לר"ש אפי' באיסור מוסיף כדאמרי' בפ"ד אחין דאשת אח באיסור מוסיף הוא דלא חייל אאחות אשה ולדידי' אין איסור חל על איסור אלא באיסור בת אחת איסור קל על איסור חמור מבעיא וזו היא שכתבו בתוס' בלשון ראשון דאיתא בברייתא אחרת דר"ש אפי' איסור מוסיף לית ליה אלא דקשיא להו היכי מייתי מברייתא דגדלה דליכא למידק מינה מידי וההיא דפ"ד אחין הו"ל לאייתויי ולכך תירצו דהכא מייתי וכו' אבל הכא דפריך גמרא סתמא אפרק ד' אחין סמוך:

או דילמא אין חללה אלא מאיסור כהונה וא"ת אי קים ליה דרשא דחללה דלקמן מאי בפי האי דרשא מפקא מק"ו ואי לא קים ליה פשיטא דמקל וחומר אתיא וי"ל דבעי אם נאמר דדרשה דחלל' לא אתיא אלא לומר דאין חללה מחייבי לאוין דאתיא בק"ו דלאו השוה בכל הוא כדאמרי' התם אבל חייבי כריתות נדון בהו ק"ו וליכא למימר חייבי לאוין יוכיחו שכן אינם בכרת וא"ת והא אין מזהירין מן הדין ואין לומר דפגום לכהנה בעי למידק דודאי פגום מיהא הוי אפי' מחייבי לאוין וי"ל כדפי' לעיל דחללה דקרא בעי למילף וזו סברא הוא דהויא חללה טפי והשתא כי לקי מאזהרה דוחללה לא יקח הוא דלקי:

לא יאמר גרושה ותיתי בק"ו מכהן הדיוט ואין לומר לעבור עליה כ"ש בשני לאוין כדאמרי' באיזהו נשך גבי נשך ומרבית וכן גבי כובי' שכר שכיר דבפ' כל שעה אמר ליה רבינא לרב אשי ואימא לעבור עליו בשני לאוין א"ל כל היכא דאיכא למדר' דרשי' ולא מוקמי' בלאוי יתירי אע"ג דהכא חד להדיוט וחד לכ"ג הוא מ"מ לגבי כ"ג לאו יתירי הוא:

כשם שחלוקה גרושה מזונה וא"ת ות"ל דאיסור מוסיף הוא כדאמרי גבי נבלה בי"ה והאי תנא איסור מוסיף אית ליה וי"ל דמ"מ אם שניהם בלאו א' נאמרו תרווייהו חד איסור' הוא ולא דמי לנבלה וי"ה דתרי לאוין נינהו:

אך אלמנה לכ"ג למדו לחלק בלאו הני לאוין חלוקין הם ולקי משום אלמנה לא יקח ומשום גרושה לא יקח ואין לומר דס"ד דלהכי כתו' אלמנה וחללה זונה לכוללן בלאו א' דלא לקי אבל חדא מינייהו בהדי אלמנה אלא א' ולא דרשי' הנך דרשות דא"כ לימא וה"ה לאידך ואי דרשי' חד לכוללן וחד לדרשא אחריתי השתא נמי נדרוש גרושה לכוללן ולא לחלקן ושמא י"ל דטעמא דלעיל בעלמא אפי' איסור מוסיף לית ליה ובמצות שבכהנה דוקא הוא דגלי קרא ודוקא באיסור מוסיף דתפסת מועט תפסת אבל קשה לרבנן דאית להו בעלמא איסור חל על איסור כו' וכ"ש באיסור מוסיף למאי אתא קרא וכ"ת מינה ילפי' שאני כהנים שרבה בהם הכתוב מצות וע"כ לחלק אף שלא כסדרן ותימ' הוא אי ברייתא דלעיל לא אתיא כרבנן:

דף עח

חזר ובא עליה עשא' חלל' וא"ת והא אמרינן לעיל דאין איסו' אלמנה חל על איסור אחות הכא נמי היכי חייל איסור זונה למשוי לה חללה בתר הכי וי"ל דכי אמרי' דלא חייל היינו לחייב עלי' משום אלמנה אבל אם התרו בו משום אלמנה או שהיה שוגג באחותו ומזיד באלמנה פשיטא דחייב דמשום שהיא אחות לא גרעה משאר אלמנות ומשם הרא"ש אמרו דמיירי כשהביא ב' שערו' אחר שנעשה חללה משמע דרוצ' לפרש דבא עליה כשהוא קטן בן ט' שנים דעשאה זונה בביאתו ולאו בת עונשין היא:

כ"נ באלמנה פירש רש"י וה"ה להדיו' גרוש' וחללה ומשמע דחלל' כדי נסב' שהרי מחוללת ועומדת דאי משום זרעו הא מוקי לה בשלא גמר ביאתו י"ל דכל עצמו לא בא אלא לפרש דה"ה בהדיוט אינה חילול וגמרי' בג"ש דכ"ג ועובר על חלל' זונה משום לא יחלל זרעו כשגמר דלא תימא נהי דזרעו מתחלל אבל מלקי לא לקי דלא כתיב לאו בגופיה דומיא דחלל דאתקש לענין פיסול כדאמרי' בפרק אלמנה מקיש זרעו לו וליכא איסורא ולא לקי:

וללקי נמי משום לא יחלל זרעו וא"ת והא שניהם בלאו אחד נאמרו שהרי הוצרך הכתו' ליחד לאו דגרושה לחייב עליה בפני עצמה ויש לומר דאתחייב בחילול דידה קודם שיבא לידי חילול זרעו דהוי בגמ' ביאה והשתא א"ש דלא נקט רבי יהודה שלש וכשגמר ביאתו דלא אתא לאשמועי' אלא דבמעש' אחד כגון מבעילה אחר נישואין לוקה שתים אבל

במעשה אחר פשיטא דאי התרו בו משום זרע חייב שלש ויש מפרשי' דנקט הכי דלא תימא קידושי' תלי נמי בגמר ביאה מהטעם לא יקח משום חילול זרעו:

וא"ת ונהוי לאו שבכללות דומיא דכל אשר יצא מגפן היין דלא לקי על בין הבינים בפרק ג' מינין וכן כי נפש הוא חובל ס"פ המקבל וי"ל דחלול משמע שהיתה כשר' ונתחללה כדפירשנו לעיל:

מתיב אלמנה וגרושה וכו' וא"ת ותקשי לדידיה דרבא גופיה ס"ל דחייב שתים כדפירש רש"י בסמוך וע"כ צ"ל כן דאין לומ' דבבעל אחר קדושי' אינו לוקה אלא אחת דא"כ לשתוק קרא מלא יקח כיון דלא עבר אלא משום לא יחלל וי"ל דהאי מודה רבא גמרא קאמר לה מסברא דלא פליג ארב יהודה ולא אתא אלא לאפליגי אדאביי דבקדושין בלא בעילה לקי אבל מדברי רבא אין הכרע דאפשר לוקה אחד קאמר משום לא יקח אבל משום לא יחלל לא במה טעם הוא דקאמר:

לא שני שמות על זה ושני שמות על זה פרש"י ודאי שני שמות דקתני וכו' ומיהו על כל אחת לוקה משום לא יקח ומשום לא יחלל וקשה דשני שמות דקאמר נא היינו שני שמות דברייתא והכי הוה ליה לרש"י ז"ל לפרושי ל על כל לאו מהם חייב משום גרושה ומשום אלמנה ואכתי קשה הוה ליה לגמרא לשנויי דכ"ע בשבעל ולא קדש לרבא ולאביי בקדש ולא בעל דהא ברייתא לא אתא לאשמועי' בלאוין אלא בשמות ורב יהודה לא אתא לאשמועי' בשמות דבאלמנה גרידתא קאמ' חייב שתים וא"ש דאינו חייב אלא א' דקאמ' היינו מלקות אח' ודלא כן ק' מאי איריא גרושה וחלוצה אפילו תימא דאורייתא תיפוק לי' דאינו חייב אלא אח' משום דליכא איסור מוסיף ואפי' גרושה ואלמנה כיון דליכא איסור מוסיף אינו חייב אלא א' ולפלוג בדידה אלא ע"כ לפרש דליקה משום שני שמות דקאמר היינו על כל שם שהתרה בו או משום גרושה או משום אלמנה לאפוקי חלוצה שאם התרו בו משום חלוצה פטור דמדרבנן היא ואכתי קשה אמאי לא פריך מברייתא דלעיל דקתני שלא כסדרן אינו חייב אלא אחת וע"כ מלקות אחד קאמר וצריך עיון דלא יחל אי עבר על אלמנה וגרושה וחללה זונה דליכ' הוספה לענין חלול דידה שמחוללת ועומדת היא ומיהו בשלא כסדרן לא יתחייב עליהם משום לא יחלל שחלול שלה לא פקע לפי שנתוסף בה איסור:

גר שבא מטפה פסולה אינו דין וכו' ואם תאמר נימא אין חללה אלא מפסולי כהונ' וי"ל דפיסול זונה מיהת מביניא דתרויהו אתא והא דלא מייתי עמוני ומואבי יוכיח משום דנקבותיהן מותרות מיד:

שכן יש בהם צד עבירה ולא דמי לצד חמיר דאמרינן בעלמא צד חמור לא פרכינן דהכא היא גופה פרכא קמ קמייתא מה לאלמנה לכהן גדול שכל יצירתו בעבירה לפיכך זרעו פסול מן הכהונ' לעולם כדתנן לעיל ומסבר' נפקא ליה ולא אצטריך שום קרא להכי הילכך ליכא למימר חלל יוכיח שהואיל וחלל יצירתו בעבירה פוסל לזרעו לעולם:

מצרי ראשון יוכיח פרש"י שנשא מצרי' דאלו נשא ישראלית איכא למפרך שכן יצירתו בעבירה וכי תימא חלל יוכיח שכן יש בהם צד עבירה ואם תאמר במצרי שנשא מצרית אמאי לא פריך שכן שניהם פגומים ולהדר דינא ויש לומ' דאי לאו פרכא דשכן אסור לבא בקהל מאי טעמא דר' יהודה דהוה עבדינן צד השוה שכן שניה' פגומי' להכי פריך שאין פגימתו של זה כעין פגימהו של זה ועוד צ"ל שכן ברוב קהל לר' יהודה לא חשיב ליה צד שוה והא דלא מייתי עמוני ומואבי יוכיח משום דנקבותיהם מותרות ואם תאמר היי לבן גר שיהא כבת מצרי ויש לומר דלענין זכר שפוסל בביאתו ילפינן מעמוני ולענין בת הכי גמרינן מה מצרי ראשון לא חלקתו בו בין זכרים לנקבות אף בגר לא תחלוק בו וכי תימא מצרי שני יוכיח שכן זכריו כשרי' ואינו ברוב קהל ומהרר"ט כר"ו תירץ דר' יהודה אקרא סמיך דכתיב כי אם בתולות מזרע ישראל ואי לאו קל וחומר הוא אמינא שנזרעו בתוליה וליתא דאפי' שנזרעו בתולי' פסולה מק"ו וגם ל"ל אפילו מקצת ועל כרחין צריך לומר עיקר זרע וכיון דמקרא נפקא אין לו הפסק דכיון דאינה מזרע ישראל פסולה לעולם מקשי מצרי שני יוכיח שבא מטפה פסולה וכשר וליתא דודאי מצרי שנשא מצרית פסול דהיינו גר שנשא גיורת עד עשרה דורות:

גוי נמי פוסל בביאתו מהאי דינא פירוש מחלל שנשא כשרה ומצרי ראשון שנשא ישראלית ואם תאמר מה להצד השוה שבהם שכן יש בהם צד עבירה ויש לומר דלענין פיסול דידה לא שייך לומר שכן יש בהם צד עבירה דאי נפסלת מחמת שנבעלת בעבירה משום הכי לא תפסל אם נבעלה למי שיצירתו בעבירה הואיל והיא מותרת לו שהרי אינו זר אצלה ולכתחילה היא נשאת לו ואמרי' שפיר חלל יוכיח ולא דמי לפיסול זרעו דפרכי' צד עבירה כדפי' לעיל:

גר נמי פוסל בביאתו כתבו התוספות דלר' יוסי לא שייך לומ' הצד השו' שבהן כיון שאין פסול הבנות שו' וקש' דהיכי מצי למימר הצד השוה דקאי אבנות אם הן היכי קאמר אף אני אביא גר וכולי דהא בתו מנא ליה שאינה ברוב קהל ועוד קשה כיון דאיכא צד ושוה בדידהו סגי ויש לומר דכי גמרי' בעלמא מביניא היינו היכא דהדין שוה בשניהם וכשם שנלמד מזה נלמד מזה אלא שיש פרכא בזה מה שאין בזה אמרינן דאין חומרא של זה ולא חומרא של זה גרם הדין אלא החומרא השוה שבשניהם גורמת הדין וליתא

דכי היכי דלא לחלל פיסול קהל כמו במצרי גם לא יגרום בגר אפילו פיסול כהנה שאין צד השוה גורם שיהא דין שלשתן שוה:

והלא פנחס היה עמהם הקשה הרא"ש ז"ל דבפרקא קמא אמרינן דכהן מותר ביפת תואר ובביא' כולי עלמא לא פליגי כי פליגי בביא' שניה ואפילו תימא החיו לכם לעולם משמע מכל מקום לרב דאמר הואיל ואשתרי אשתרי לא מייתי מינה דדילמא לענין יפת תואר נאמר ונראה לי דכיון דלא הותר לא הותר להם לקיים. אלא הקטנות פחותות מבת שלשה שנים שאינם ראויות ליבעל כדאמרינן בפרק הבע"י דתניא העבירום לפני הציץ כל שפניה מוריקות בידע שהגיע זמנה ליבעל וכיון דאינה ראייה לביאה ואין אני קורא בה וראית בשביה אין אני קורא בה והבאת' אל תוך ביתך והא דאמרינן בפרק במה אשה ונקרב את קרבן ה' שאמ' למשה הא מידי עביר' יצאנו מידי הרהי' לא יצאנו והקשו שם בתוספו' והא אפי' יפת תוא' הותר להם יתרצו דמכל מקו' שייך בה איסו' כדאמרינן וחשקת בה ולא בה ובחברתה וקשיא לי דההיא אינה אזהרה שלא יהא חושק אלא באחת שאחר שיתן עיניו בה ובכמה נשים ולא יקח אלא אחת וכן פירש שם בפרקא קמא אלא בה ובחברתה שלא יקח שתים ומוחשקת דרשי' אף על פי שאינה נאה ומיהו שמא למדו התוספות דמדאמרינן ולא בה ובחברתה אלמא לא הותר לו אלא אחת ונמצאת חברת' עליו בערו' מאחר שאסור לישאה והיינו דאמרינן לפי שזכו עיניהם מן הערוה אבל קשה קצת דנהי דאחר שלקח אחת נאס' באחרת אבל הם לא לקחו לעצמן כלום וכולן היו מותרות להם ואין כאן זן עיניו מן הערוה דהא אמרינן מותר להסתכל בפנויה שדעתו לישאנה מנ"ל דקוד' שנתפייס יצרו נאסר בהרהור ולפי מה שפי' שם דבאותה מלחמה לא הותר להם יפת תואר ואדרבא אזהרה הלכך נחשבו עצמן לפי שזנו עינה' מן הערוה ואיפשר שהתוספו' מקשים לדעתם שהיו סבורים שהיו מותרות להם מקמי דאסר להו משה הרהור של דבר המותר היו כסבורים שיכולים לקחתם בדין יפת תואר כוונתו לאיסור דמחשב':

האי קרא רישא בכה"ג וסיפא בכהן הדיוט פרש"י דס"ד כדדריש ר"י כלו' דאי ת"ק הרי פרוש קמפרש מקצת כהנים יקחו והתו' כתב מדכתיב והאלמנה וכו' והיינו כהן הדיוט דוקא ותימא דלר' שמעון דדריש בתולות מזרע שנזרעו בתוליה בישראל לא פריך דעד השת' מיירי בכל כהני ובתר הכי מפרש ממקצת כהני אבל לרבנן האי בתולה לכהן גדול דוקא קאמר ולא מפרש דמיירי במקצת כהנים ובתר הכי דכתיב והאלמנה דוקא בהדיוט מיירי לא פריש ברישא כי היכי דפריש בסיפא:

מן המשיאין לכהונה ר' יהודה לטעמיה פרש"י דאמר לעיל דאיירי אסמכת' בבת גר ולא היה צריך לפרש משום דאיירי יחזקאל בהכי אלא דר' יהודה ס"ל הכי מיהו קשיא ליה מדתלי קרא פיסול אלמנתו דפיסול בתו משמע דבתו פסיקא ליה טפי מאלמנתו וליתא דאי מק"ו דלעיל פסול ביא' נמי גמרינן מיניה לכך פי' דלאו משום דפסיקא ליה אלא דהא שמעינן לה מקר' דמזרע ישראל והשת' קא' דכיון שאי אתה נושא בתו אי אתה נוש' אלמנתו:

וחכמים אומרים אינו נאמן פרש"י אבן גרושה קאי ולפ"ז קשה מאי כשם דקאמר היכי יליף בן גרושה מבכורה לענין ממון ולפי' התוס' לעיל ניחא מיהו לדבריהם רבנן אף אבכור פליגי וע"ק דמשמע ר' יהודה דריש מקרא יכיר יכירנו שנאמן לומר זה בני בכור נילף מינה כשם וכולי והיכי קאמר בגמרא בשלמא לר' יהודה היינו דכתיב יכיר לר' יהודה נמי קשיא ולעיל פירשתי דלפי רבינו אליה דריש בשם איכיר וכו' אך קשה אמאי לא מוקי בבכור בין הבנים:

לא צריכא בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס הק' בתוס' מההיא דמסכת שמחות גוסס הרי הוא כחי לכל דבריו וכו' וכתב ומיהו יש לדחות דגבי הקדש אמירתו לגביה כמסירתו להדיו' היא וקשה נהי דהוי כמסירה טפי ממסירה לא הויא ואי מסירה דהדיוט לא מהני אמירה דגבוה נמי דין הוא דלא תהני כן הקשה הרא"ש ז"ל ועוד קשה דתו אמרי' הרי הוא כחי לכל דברים משמע לכל מילי ויש לומר דרש"י מודה דכחי חשבינן ליה תדע מדלא קרינן ראוי אותם נכסים שנפלו לו כשהוא גוסס אלא כל מידי דאתיא ממילא ולא צריך מעשה דידיה כחי חשבינן ליה שעדיין לא מת לגמרי ואהא קאמר הרי הוא כחי לכל דבריו כדתניא התם להנחיל ולפטור מן היבום וכו' אבל מלתא דצריך איהו לעשות מעשה כגון להקנות ולגרש לא מהני דכיון דכחישותה אתחלה ליה אינו כחי גמור ונדר והקדש כיון שאינו צריך לעשות מעשה דבדבורא בעלמא מתקיים הוי כמו ממילא וההיא דמייתי מפ' כל הגט אבל בחזקת גוסס וכו' חלק הרא"ש ז"ל דשאני התם שנתנו כשהוא בריא אלא שהניחו גוסס דהשתא אין אנו צריכין לדבריו ולענין זה הרי הוא כחי כמו לענין בכורה ולדברי התוס' י"ל דכיון שאם היה נותנו בידי' לא מהני ע"י שליח נמי לא מהני דמי איכא מידי דאיהו לא מצי עביד ושליח עביד כדאמרי' בפ"ק גבי הני כהני שלוחי דרחמנא נינהו וההיא דשחט בו שנים צ"ע אי שני לן בין גוסס בידי אדם לגוסס בידי שמים דבפ' הנשרפין מדמה בידי אדם לטרפה וטרפה פש פשיטא דמעשיו קיימים והא דכתבו בתוס' וחול' שנשתתק והרכין בראשו דבריו קיימים רוצים לישב

דלהכי נמי לא נקט חולה שנשתתק שהרי יכול להרכין בראשו אבל סתם גוסס דעתו מטורפת ואפי' להרכנה לא חזי:

דף עט

ואם רצו א' נותן גט וא' כונס וא"ת מאי למימר' פשיטא דבכה"ג פרכי' בפ"ק דמציעא גבי בזמן ששניה' מודי' חולקי' בלא שבוע' וי"ל דקמ"ל דלא כופי' לשו' א' מהם לגרש אע"ג דלא חזיא ליה כדפי' בעלמא ביבם שאסור לכונס' דזו מעשיה גרמו ליה אי נמי מצי לגרש ע"מ שלא תנשא לחבירו שני וליכא משו' לא ישפוך אדם מי בורו ואחרים צריכים לו כדאמרי' בהחולץ כשהוא חולץ חולץ לפסולה ושמא דלהכי הוזקק רש"י ז"ל לכתו' שניהם נותנים גט אם באת לנשא לאחר ועוד יש לפרש דס"ד דכיון שהיא נתקדשה כאן הרי יצא עליה קול מקודש וכשמגרש הלה וזה כונסה יאמרו מחזיר גרושתו מן האירוסין היה כדאמרי בסוף המגרש גבי יצא עליה קול וכו' מגרש א' ונושא ב' קמ"ל דדוקא כשידוע לכל שקידוש' שני היו אפ' קדושי א' אבל כאן דאין ידוע מספ' הוא דאצריכי' גיטא:

תם ונשלם מסכת קדושין חדושי

קדושין על הרי"ף ות"ק ושאר המפרשים

פרק האשה

נקנית וכו' בפרוט' ובש"פ ומקשו הכא מנ"ל גבי קדושין דשוה כסף ככסף דהא גבי ע"ע לקמן אצטרי' רבויא דישיב לרבות ש"כ וגבי נזיקין נמי אצטריך ריבויא כסף ישיב הא לאו רבויא בעי' כסף דוקא ותי' דגבי עבד וניזקין אצט' קר' לרבויי כל חד וחד למילתי' עבד משום שיוצא בע"כ של אדון ונזיקין דאחמי' בהו רחמנא לשלם מיטב אבל לענין מקנ' ששניה' מתרצי' מסברא פשיטא לן דש"כ ככסף ומספ"ל בהא דאמרי' בס"פ מי שאחזו מתקנתו של הלל נלמוד נתינה בע"כ שמה נתינה כגון הרי את מקודשת לי ע"מ שאתן לך ק"ק זוז אם נתן לה ש"כ והיא אינה רוצה מהו כיון דבע"כ יהיב לה מסתברא דכסף דוקא א"נ הלוהו על שדהו וא"ל אם אין אתה נותן לי מכאן ועד י"ב חדש הרי היא שלי ובא ליתן לו ש"כ א"נ דא"ל כל זמן שתרצ' הבא מעות וטול את שלך מהיכא ילפי' דש"כ בע"כ שמה נתינה אי מע"ע לא מצי למילף דאקיל רחמנא גביה שלא יטמע בין העכו"ם כדכת' התוס' ובנמכר לישר' אפי' למאן דיליף שכיר שכיר אע"ג דלא שייך טעמא דשלא יטמע מ"מ רבי לו הכתוב יציאות ביובל ובשני' שהרי הקפידה תורה על ישראל שלא ישתעבד דכתי' עבדי הם וגבי גט מסתבר' דלא מהני דדילמ' לצעו' קמכוין

כדאמרי' גבי אצטלית היכא דאבדה אצטליתו בפ' מי שאחזו דאע"ג דבעלמא חזרת דמים הויא חזרה שאני גט דלצעור' קמכוון אבל גבי קדושין וגבי קרקע דדעיא דבתי ערי חומה נהי דנתינה בע"כ שמה נתינה מ"מ בכסף ממש יכול להפקיעו בשוה כסף לא:

ולענין מחובר אם היא מתקדשת בו איכא מ"ד דאע"ג דש"כ ככסף קרקע לא דמקשינן הויה ליציאה מה יציאה במחובר לא שאין כותבי' את הגט במחובר לקרקע אף הויה נמי במחובר לא והביאו ראיה מדאמרי' בפ"ק דגיטין בג' דרכים שוו גיטי נשי' לשחרורי עבדי' ואמרי' מילת' דאית' בקדושין לא קתני אלמא פיסול דמחובר איתיה בקדושין ויש לתמוה על ראייתם זו היאך באו להוכיח לענין כסף דמחובר לא דהא דקאמר איתיה בקדושין היינו בשטר קדושי' דומי' דגיטי נשי' ושחרורי עבדי' וכסף במחובר מאן דכר שמיה אטו מי לא מקרי אית' בקדושי' בשטר ועו' דהתם אלשמה נמי קאי דפרכי' לעיל והאיכא לשמה והאיכא מחובר ועלה מסיק אלא מילת' דאיתי' בקדושין לא קתני וכי היכא דלגבי לשמה לא משכחת לה גבי קדושין אלא בשטר ה"נ לענין מחובר ולא מייתו מינה מידי והר"ן ז"ל אחר שדחה ראייתם כתב והכי מוכח לקמן גבי בעיין דשטר אירוסין שכתבו שלא לשמה מהו וכו' דלא בעי' שתהא צורת הדינר טבועה לשמה וכתב ואעפ"י שיש לדחו' ראיה זו וכו' אפ"ה כיון דבההיא דגיטין לא מוכחא ובתוס' דמכילתין מוכח וכו' ומאחר שאותה דגטין כבר כתב לעיל דלא מוכחא וראיה זו יש לדחותה א"כ אמאי טרח ומייתי לה ומאי קאמר אע"פ שיש לדחות ראיה זו אפ"ה וכו' ונר' דהני רבוות' לא באו להוכיח אלא דאיכא פיסול מחובר בקדושין אע"ג דכי אבעיא לן לקמן שטר קדושין שכתבו שלא לשמה מהו לא אסתפקא להו נמי לענין מחובר מ"מ ה"ה והוא הטעם דכיון דמקשי' הויה ליציאה לכל מילי מקשינן להו בין לענין לשמה בין לענין מחובר ואע"ג שלא הוזכר שם במקומו כבר הוזכר בפ"ק דגיטין דפיסול מחובר איתיה בקדושין ומסתמא כי ילפינן מיציאה להויה כלהו הויות גמרינן מינה בין שטר בין כסף דלענין מחובר אין טעם לחלק ביניהם וכולהו הויות בחד זימנא גמרי' מיציאה וכתב הר"ן ז"ל ולית' דכי אמרי' התם דבמחובר פסול בשטר דוקא קאמר ויהיב טעמא דקדושי שטר הוא דמקשי' ליציאה כלומר שטר לא גמרי' אלא מיציאה להכי לא ילפינן אלא דכותב מה התם דוקא לשמה ובתלוש אף גבי קדושין כן אבל הויה דכסף לא גמרי מויצאה אלא ממקום אחר להכי לא בעי' דומיא דיציאה וכתב והכי מוכח לקמן גבי בעיין דשטר אירוסין שכתבו שלא לשמה דלא ילפינן מיציאה אלא שטר דכותה וכתב ואעפ"י שאפשר לדחות ראיה זו וכו' כלו' לא שיש להביא ראיה מכאן דכי היכי דגבי לשמה לא מפסלי בכסף אף לגבי מחוב' לא מפסיל גבי כסף דשאני התם דלא שייך לשמה גבי כסף

שאינה מתקדשת מפני טבועו אפ"ה מהני לן הא דמייתי מלקמן בפרקין לומר דההי' דגיטין לא מוכחא דאמחובר ואלשמה קאמר דאיתנהו בקידושין וכי היכי דלענין לשמה שטר דוק' ולא כסף אף לענין מחובר כן דאתרווייהו קאי וא"ת אם איתא דפיסול מחובר ליתיה בקדושי כסף היכי מבעיא לן התם או דילמא הויות להדדי מקשי' כלו' שיהא שוה שטר לכסף הרי מחובר דפסול בשטר ולא בכסף וכ"ת ודאי למאי דס"ד דהויות להדדי מקשי' אף כסף פסול במחוב' אבל לפי המסקנא דהויה ליציא' מקשי' לא גמרי' אלא בשטר אין לנו לומ' דמנ"ל הא נהי דלענין לשמה מכשרינן גבי כסף משום שאינה מתקדשת מפני טבועו אבל לענין מחובר אין טעם לחלק בין כסף לשטר דגזרת הכתוב היא גבי גט אשה וילפינן הויה מיציאה וי"ל דבתר דאסיקנא לענין לשמה דמסתברא הויה מיציאה ילפי' אעפ"י שהיה לנו ללמוד מהויה דדכותה דהיינו כסף דלא שייך ביה לשמה מ"מ מיציאה דילפינן עיק' שטר מיניה גמר ה"ה לענין מחובר דלא ילפינן אלא בשטר דדיו לבא מן הדין להיות כנדון וכל זה בכלל דברי הר"ן שכתב שאעפ"י שיש לדחות ראיה זו אפ"ה מהני להההיא דגטין דלא מוכחא דכיון דאסיקנא דגמרינן מיציאה ולא מהויה דכסף מטעם דמינה ילפי' שטר ה"ה לענין מחובר כדכתיבנ' ועוד נראה דלא שייך למילף פיסול במחובר גבי כסף דטעם פיסולו גבי גט היינו משום דכתיב וכתב ונתן מי שאינו מחוסר אלא נתינה יצא זה שמחוסר קציצה ונתינה והך טעמא שייך נמי בשטר דקדושין דבעי שיתנהו וליכא אבל בקדושי' כסף דלאו בנתינה תליא אלא בהנאה דמטי לה מינייהו בלא נתינה מקדשא כמו שחוק לפני רקוד לפני וכן היא שנתנה לו באדם חשוב מקדשא בההיא הנאה א"כ אפי' נתן לה דבר מחובר כיון שזכתה בו ומתי לה הנאה ממנו מקדשא ואינו מחוסר קציצה כלל ובא"ה סי' ל"ב הביא מתשובת הרשב"א סי' תר"ג דשטר קידושין כשר במחובר שכן משמע בתוס' אבל אין נראה כן דעת רש"י בפ"ק דגיטין וכן כתב הר"ן ובתוס' דמכילתין מוכח בהדי' דאם קדש במחובר מקודשת ומשמע ליה דבכסף מיירי ואמר וכן דעת הרשב"א ובמה שכתוב שם אבל אין נראה כן דעת רש"י בפ"ק דגיטין יש לתמוה שכן מוכרח מתוך סוגיא דשמעתא דפריך והאיכא מחובר ומסיק מילתא דאיתיה בקידושין לא קתני ועיין בתשובות הרשב"א אלף רנ"ו:

אי תנא האיש קונה הו"א אפי' בע"כ האשה נקנית מדעתה אין בע"ב לא ז"ל הביא הך שנויא אע"ג דבגמרא משני לה בלישנא קמא אגב סיפא דמשמע דלדבר הלכה הוא צריך ותימ' מאי רבותא והיכי תיסק אדעתין שקנה אותה והיא צווחת ומיהו בפ' חזקת איכא פלוגתא דאמוראי דאמימר אמ' אמרי' תליוה וקדיש קידושיו קידושין ורב אשי אמ' הוא עשה שלא כהוגן לפיכך עשו לו שלא כהוגן ואפקעינהו רבנן לקידושיה ולרב אשי הרי

מצינו שהאשה מתקדשת בע"כ ומדאורייתא קידושיו קידושין אלא דאפקעינהו רבנן לקידושיו הוא ולאמימר נמי קשה אמאי תני האשה נקנית משום סיפא אדרבא ליתני האיש קונה לאשמועי' הך רבותא דקידושין איתנהו בע"כ ולרב אשי נמי מדאורייתא מיהא מיקדשא אי לאו מתקנתא דרבנן וי"ל דהתם ודאי דתליוה עד דאמרה רוצה אני ולכך איכא למיחש מדאורייתא דדילמא אגב אונסה גמרא ומקניא נפשה כמו דתליוה וזבין דאמרי' זביניה זביני דסוף הא קמתהני בזוזי והכי נמי ידעי' באתתא בכל דהו ניחא לה כדאמרי' בריש האיש מקדש וכדר"ל טב למיתב טן דו ואילו מסרה מודעא שאינה אומרת רוצה אני אלא מפני האונס אין חוששין לקידושי' כלל ולא בעי הפקעה דרבנן הילכך לא מצי למתני האיש קונה דמשמע בע"כ דאשה דאילו ידעי' דבע"כ היא לא חיישינן בהו כלל אלא משום דמספקי' שמא נתרצית היא להכי קתני האשה נקנית מדעתה בלא שום כפיה אין אבל בע"כ אי לא אמרה רוצה אני אין כאן קידושי' כלל תלויה עד דאמרה רוצה אני לאמימר חוששי' שמא נתרצית לרב אשי אפקעינהו רבנן לקידושין מינה וא"ת ולתני בדידיה האיש קונה לאשמועי' מדעתו אין בעל כרחו לא אלמא משמע דבע"כ נמי קידושין כיון דאמר רוצה אני ודלא כסמ"ג שכתב דבהא נמי אפקעינהו רבנן לקידושי' מינה אלא כדברי הרמב"ם וטעמא דלא שייך הפקע' במילתא דהוא יכול לגרש אם ירצה ומיהו י"ל דלא תקשי לסמ"ג דכי קתני האשה נקנית שמעי' לה מדלא נקט בדיליה שהוא הקונה וכדתנן האיש מקדש אי נמי משום דבעי' שהוא יקח ולא שתלקח היא לו ולא נקט בדידי' אלא להך חידושא אבל אי הוה תני האיש קונה לא הוה שמעי' מינ' כלום:

והרמב"ם ז"ל בפ"ד כתב כלשון הזה אין האשה מתקדשת אלא לרצונ' והמקדש אש' ע"כ אינה מקודשת אבל האיש שאנסוהו עד שקדש בע"כ ה"ז מקודשת ובהשגות כתב הראב"ד והוא שאמר רוצה אני וכתב הרב המ"מ שהרי זה כמי שמוכר באונס שהמכר קיים כמ"ש הרמב"ם בפ"י מה"מ ולא מצינו שהצרי' שם הראב"ד שיאמר רוצה אני וראיתו מי שתמ' עליו בדין האש' שכתב שאינה מקודשת ולא כתב אע"פ שאמר' רוצה אני ומן הראוי היה שישמיענו חידו' זה ולא יתכן שום ישוב עם דברי המ"מ ובדין האיש שאנסוהו שכתב הרמב"ם דמקודשת אין כן דעת רשב"א שכתב בפ' חזקת על תליוה וזבין משום דאיכא תרתי יסורין ומעות משמע הא לאו הכי לא הוו זביני זביני ועל מה שהליץ המ"מ דהרי זה כמוכר מאו' והמכר קיים ולא הצריך שם הראב"ד שיאמר רוצה אני הק' מדאמרי' בסוף פ' הכונס מה בין גזלן לחמסן חמסן יהיב דמי פריך אי דיהיב דמי חמסן קרי' ליה והאמר רב הונא תליו' וזבין וכו' ומשני הא דאמר רוצה אני הא דלא

אמר רוצה אני והוכרח לעקם השיט' ולומר דהא דלא אמ' רוצ' אני לאו למימר דאי לא אמר הכי אינה מכירה אלא כונתו דאי אמר רוצה לא קרינן ליה שם חמסן ובזה לא היה צריך לאפלוגי הא דאמר רוצה שאני הא דלא אמר רוצה אני דהמק' נמי סבור דבלא אמר רוצה אני מיירי אלא הול"ל אע"ג דזביני' זביני חמסן מקרי ובין כך ובין כך דבריו אינם מחוורין שהרי ביא' הר' המ"מ שעשיי' המעשה חשי' טפי מאמיר' דכי תלויה וזבין היינו שילך מעצמו ויכתוב בערכאין וכן תליוה וקדיש תולין אותו עד שיל' ויקד' במזמוטי חתן וכלה וכי היכי דבתליוה וזבין אמרינן אגב זוזי גמ' ומקנ' מאחר שכבר עשה המעשה גמר להקנות לקבל מעות כך בקדושי' אגב אונסיה גמר ומקד' שהרי הוא לוקח אשה לשמשו וכל אימ' דבעי מצי מגרש' וכמ"ש רשב"ם דאיכ' תרתי יסורי' ומעו' ה"נ יסורי' ואשה ולא אתא רשב"ם אלא לאפוקי תליוה ויהיב דאיכ' יסורין בלא שום הנאה וכשכת' הרמב"ם ז"ל אין האשה מתקדש' אלא לרצונ' במקדש' עצמ' מיירי שפושטת ידה ליטול כסף קידו' אלא שהוא מתוך האונס דומי' דהאיש שאנסוהו עד שקד' דהיינו עד שיעש' מעצמו מעש' קידו' ואילו בצווח' מיירי לא הו"ל למיתני בדיד' אלא הי"ל לכתו' אין האי' מקד' את האש' בע"כ כלישנ' דגמ' והעוש' מעש' עדיף מכופין אות' עד שתאמ' רוצ' אני וה"נ איכא תרתי יסורין ובעל דאמרו אינשי דשומשמנ' גבר' וכו' וההי' דס"פ הכונ' דאמ' הא דאמ' רוצ' אני דחמסן דחומס וחוטף ויהי' דמי קמי' ההי' דמתענ' עד דאמ' רוצ' אני קנה ולא מקר' חמסן אינו מחויי' להחזי' שאע"פ שלא עש' מעשה הא אמ' רוצ' אני בע"כ אבל החוט' והולך לו זה הנקרא חמסן דלא קנה כלל וא"ת והא תנן בערוכי' וכן אתה אומ' בגיטי נשים כופין אותו עד שיאמ' רוצ' אני והלא אין לך מעשה גדול כנתינתו לידה ולמה צריך שיאמ' בפיו רוצה אני וי"ל דבשעת נתינה לא מהני ליה מעשה דנתינ' כיון שנכתב בפיסול כבר להכי נקט כי האי לישנא דמשמע רוצה אני שיכתבוהו לשמה:

וראיתי להרמב"ם בפ"י מה' עדות שמנה הפסולים מדבריהם כיצד החמסני' שהם הלוקחי' קרקע או מטלטלי' שלא ברצון הבעלים אעפ"י שנותני' את הדמים הרי אלו פסולים מדבריהם וכתב הרב בעל כ"מ אע"ג דאמרי' בפ"ק דמציעא לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו דמשמע דלאינשי משמע אבל קושט' דמילתא לאו הכי הוא כבר כת' התוס' דקושטא נמי הכי הוי ע"כ ודבריו תמוהים שהרי בפ"י כת' הרמב"ם הל' ע"א מה' גזלה אפי' הכביד עליו ריעים והפציר בו עד שלקחו ממנו עובר בלא תחמוד כ"ש תליוה עד דאמר רוצ' אני וכ"ש בלא אמר רוצ' אני דמשו' דשקיל דמי לא עבר בלא תחמוד שע"ז הם דברי התוס' שם ובדברי הרמב"ם ז"ל בח' עדיו' לא ידעתי מאי קשיתיה דודאי לא תחמוד דקרא אע"ג דיהיב דמי הוא וראוי הי' שיהיו פסולי' מה"ת דקעבר

אלאו דלא תחמוד אלא ששוגגים וטועים הם בדבר זה דלא משמע להו דבדמים מקרי חמסן כפשטא דמילתא דפ"ק דמציעא דאמר לא תחמוד לאנשי וכו' והם טועים והכי אמרינן בפרק ז"ב גבי הנהו קבוראי דקברו בי"ט דלא פסילי דסברו מצוה קעבדו ואילו היו מזידים פסולים מן התורה ולא פסלינן להו אלא מדרבנן ומ"ש התוספות שם בפ' זה בורר בלישנא קמא הוקשה להם על מ"ש בגמ' מעיקרא סבור דמי יהבי ולא פסלום כיון דחזו דקחטפי שלא תאמר אין מצוה זו אלא כשאר מצות שאם לא עשאה כשבא לישא חס' מצו' ואם בא על הפנוי' באקראי שרי שלא הטיל המצו' אלא על הנושא לכך פי' מאחר שהיא קדושה שבאה להם במתן תורה כל ביאה שלא לשום אישות הרי היא זנות ובאיסו' עשה ותלה הדבר במ"ת ואמר שקודם מ"ת אדם פוגע את אשה בשוק ולכ"כ בתחלה אם נתרצו להנשא זה לזה מכניסה לתוך ביתו לשם אשה ובועלה בינו לבין עצמו ותהיה לו לאשה שאל"כ אינם אלא זנות בעלמ' וכל אותם הבעילות בעילת זנות הם ואיסורו כאיסור עשה כי היכי דאזהר רחמנא על השחיט' במצות עשה דכתיב וזבחת שמי שירצה לאכול בשר לא יאכל אא"כ שחט ואמרי' בגמ' דקעבר נמי משום עשה כשאינה זבוחה ה"נ פנויה באיסור עשה באינה לקוחה ומתוך חומר שהחמיר עליהם בתחלתם שאין נישואין בלא קדושין תחלה הקל עליהם בסוף שאם מצא אדם אשה בשוק והכניס' לתוך ביתו לשם אשה אע"פ שעמ' עמה כמה ימים לא נקנית לו אע"פ שודאי נהג בה מנהג אישות אינה אשתו והבא עליה פטור אע"פ שהאשה נקנית בביאה והן הן עדי ביאה כל שלא פי' בפני עדי' שהיה מקדשה בביאה אפקרה רחמנא לבעילתו ושוי' ב"ז כדאמרי' בעלמא תינח דקדיש בכספא קדיש בביאה מא"ל שויוה רבנן לבעילתו ב"ז אעפ"י שפי' לשם קדושין ומאיזה כח עשו כן חכמי' אם לא מכח שהתור' עשת' כל ביאה שלא לשם קדושין ב"ז אף קדושי' שנעשו שלא כרצון חכמים עשאום נמי שלא בקדושין והטע' כמ"ש התוספו' דלכך אומרים כדת משה וישראל ונמצאת בעילתו ב"ז וסמך הרב דין הקדשה לומר דמתוך זה יצא איסור שהיא מכלל קדושת ישראל הקדשה ואמ' קודם מ"ת וכו' ללמוד מהו איסור של קדש' שנא' בתור' ולא נאמר ילמוד לשון סתום מן המפורש וזה הלשון כבר היה ידוע קודם מ"ת שהיה מוצא אשה ובועל על אם הדרך וזו הנקראת קדשה כלומר שקראה הכתוב במעשה יהודה איה הקדשה וכו' ובספרי נמי מייתי לה מהכא כמו שאפרש בסמוך ולמדנו הרב ז"ל ע"פ דרכו למה הזכיר באזהרה מבנות ישראל והלא כל האזהרות לישראל הם ונימא לא תהיה קדשה סתם אלא טעמ' משום דבישר' נתחדשה הלכה ונתוס' בהם קדושה שלא תהיה אשה לאיש אלא ע"י קדושין ובעילה בלא קדושין הרי ב"ז היא לכ"כ לא תהיה קדשה מבנו' ישראל והביא

ראיה ממעשה יהודה שהשבטים אהובי עליון נוהגים היו בכך ולא היה אצלם דבר ואין בזה כלום הואיל ולא נצטוו בבעילה בלא קדושין ומ"ל מזומנת לאדם א' ומ"ל מזומנת לאנשי' חרב' הואיל ואין הבעיל' זנות אבל משנתנ' התור' ובתוספ' קדושה ביש' נאסר' הקדשה כלו' יש טע' לאיסורא הואיל ומוכנ' היא לביאות אסורו' שאם לא היו אסורו' לא הית' נקרא' קדש' שהרי מי שהזמינה עצמה לכמה אנשים ע"י קדושין אפי' הם ק' בזה אחר זה לא תקרא קדשה אלא מי גרם לזאת שתקרא קדשה שהם ב"ז ועוד רצה הרב להטיל אזהר' דלא תהיה קדשה על האיש הבועל שלא תאמר פשטיה דקרא לדידה אזהר רחמנא לא תהיה קדשה שהיא עוש' עצמה הפקר לכל אבל הבועל כיון דלגבי דידיה אקראו בעלמא הוא אינו באות' אזהרה קמ"ל דאיתי' באזהרה ולאפוקי מהרב רבי' ירוחם שכתב שאין אזהרה אלא על האשה והאיש עובר משום ולפני עוד וכו' וכ"כ לפי' כל הבועל אשה לשם זנות ולהכי נקט אשה בלישניה כלומר מאחר שאיסורה של קדש' יצתה משנתנה תורה ונתחדשה הלכ' שכל ביא' שלא לשם קדושין הרי היא ב"ז ועיקרא לאיש אזהר רחמנא דכתיב כי יקח איש אשה לפי' כל הבועל אותה לא יאמר אשה באקראי בעלתי אלא כל הבועל אותה לשום זנות לוקה משום לא תהיה קדשה שתזנותו של כל א' מהם גורם להויית' שתהיה קדשה כך יש לפרש זה הלשון כדי שיסכי' עם תחל' דבריו ועם מ"ש בפי"ז מהלכות אישות ולמדנו מכאן שבעילה שלא לשום אשות אע"פ שאין בה לאו דקדשה איסור מיהת יש בה דבא מכלל עשה דגלי לן קרא דהויא ב"ז ומ"ש הרי ליקוחין אלו מצות עשה של תורה הם לאו הבא מכלל עשה הוא כדרך שמנה הרב מצות שחיטה וכמה מצות עשה שהם איסורים הבאים מכלל עשה ויש בכללן קצת מצות כמו שביארתי בספר המצות:

ובפ"ב מה' נערה בתולה כתב אני אומר שזה שנאמר בתורה אל תחלל את בתוך להזנות' שלא יאמר האב הואיל ולא חייבה תורה מפחד ואונס אלא שיתן ממון לאב הריני שוכר את בתי לזה לבא עליה וכו' עד אבל אם הניח בתו הבתולה מוכנת לכל מי שיבא עליה גורם שתמלא האיר זמה וכו' עד והמכין בתו לכך הרי היא קדשה ולוקה הבועל והנבעלי' משום לא תחיה קדשה ע"כ ויש לתמוה על זה הלשון שמוקשה מיניה וביה שבגמר דבריו נתפס שאין לוקה משום קדשה אלא המוכנת לכל בין על ידה בין על יד אביה ומתחילת הלשון משמע דמבעילה קמייתא אפי' דרך עראי מקריא קדשה שכתב שלא יאמר האב הריני שוכר את בתו הבתולה לזה לבא עליה בכל ממון שארצה משמע דאפי' לא מסרה אלא לזה הרי הוא באל תחלל את בתך והיא איסור הקדשה ועוד שכתב שזה שחייבה תורה לאונס ומפת' ממון ולא מלקות כשאירע הדבר מקרה שלא מדעת אביה

ולא הכינ' עצמה לכך משמע שאם לא היה הדבר במקרה אלא בחד זימנא מדעת אביה לוקה פתח בכד וסיים בחבית בהפקירה עצמה לכל אדם שכתב אבל אם הניח בתו הבתולה לכל מי שיבא עליה וכו' לא רישא אית לה סיפא ולא סיפא אית לה רישא ועוד צריך להבין זה שכתב לבי אומר שזה שנאמר אל תחלל וכו' מי הזקיקו לטעם זה הרי לאו דאל דחלל מפורש הוא מדכתיב ולא תזנה הארץ ומלאה וכו' ונראה שהרמב"ם ז"ל בא לפרש הך לאו דאל תחלל למה בא והלא כתוב לא תהיה קדשה מבנות ישראל ומשמע הלשון דלב"ד מזהיר רחמנא ואל הכולל שלא יעמידו דבר זה שתהיה קדשה מבנות והאב בכלל אזהרה זו שהיה ברשותו ובידו למחות ומהיכא ס"ד שיחללנה בזנות לכתחילה ואין לומר דאזהרה דקדשה דוקא כשהיא מופקרת ואזהרה דלא תחלל בזנות באקראי בעלמא שהרי נתן הכתוב טעם ולא תזנה הארץ ומלא' הארץ זימה דמ"ש דבהפקר לכל היא מתוך שקבל' מאנשי' הרבה אין אנו יודעים אביו של זה נמצא אח נושא אחותו וכו' אלא משמע ליה להרמב"ם ז"ל דולא תזנה הארץ לאו אחר בפני עצמו כמו שמנאו בה"ג וכמ"ש הרמב"ן ז"ל ובספר המצות ביארתי טעמו של הרמב"ם בס"ד לכך כתב אעפ"י שזהו הלאו עצמו של לא תהיה קדש' כדכתיב ומלא' הארץ זימה הוכפל כאן והוצרך הדבר לאומרו אצל האב שלא יאמר האב הואיל ולא חייבה תורה לאונס אלא שישלם ממון לאב אלמא זכות הוא שזיכתה תורה לאב בבתו כשם שזכתה לו תורה בסיני קדושיה ואי בעי מסר לה למנוול או מוכה שחין שיבעלוה לשם קידושין ויתן לאב ממון שירצ' אע"פ שמכוער הדבר זכות הוא דזכי ליה רחמנא בגיוה כך זכתה לו תורה בהנאת בעילתה ויכול למוסרה לכל מי שירצה ומקבל דמים ומאחר שהוא זכותו אע"פ שהדבר מכוער רשאי בכך ואין איסור למוסרה ואין הפרש בזה בין לאיש אחד בין לאנשים הרבה שזכותו הוא וכל היד המרבה מותר ומתן הרי זו משובחת ואין בזה משום קדשה לכך נאמר אל תחלל שלא תטעה לומר שהתורה זכתה לו סרך האיסור הזה שאולי באונס ומפת' עצמו אם היה מדעתו של אב לפתות' או לאונסי' לא היה חיי' קנס ולא זכה בו אלא מפני שהוה שלא מדעת הא למדת דמדעת אין לי זכות בה לענין ממון כלל ולענין מלקות אם אינו סופג את המ' יספוג מכת מרדות כדין העובר על איסור עשה ואם הניח' מיכך' לכל לוק' הבועל והנבעל' והשתא ל"ק דיוקא אדיוקא דשלא מדעת משלם ואינו לוקה הא מדעת אפי' באקראי דסד"א אינו משלם ולוקה ערדיה הפקיר' לכל סופג את המ' ולפי דרכנו למדנו שזה הלאו דאל תחלל בא ללמד על האב שהו' עובר על איסור דקדש' ונמצא איסור קדש' למד ממנו שאינו אלא במופקר' לכך שהרי בלאו דאל תחלל מפורש דבהפקר מיירי דכתי' ומלאה הארץ זמה כמו שדרשו בגמרא נמצא אח

נושא אחותו וכו' ואם איתא דאיסור קדשה איתא אפי' במיוחד' לא' ואפי' בבעיל חדא למ"ל דקמזהר לאב בהפקרא אפי' ביחוד דליכא זמה מוזהר הואיל והיא ברשותו וקעבר משום ל"ת קדשה אלא ע"כ אין איסור קדש' אלא במופקר' ועוד למדנו כן שפי' קדשה מוכנת לזנות ממ"ש הרמב"ם בה' אישות ממעש' דיהודה וכן למדוה בספרי שאמרו כענין שנאמר לא היתה בזה קדש' כלום שאם היה הדבר זנות דרך אקראי לא ה"ו יכולים לו' לא היתה בזה קדשה דאין לומר נמי שלא ראה את החדש שיבא ויעיד אלא למי שראה אלא אי' קדשה מפורסמת בפתה עינים במקום רואים ולשון זה של ספרי הביא הראב"ד בפ"ב מה' נערה וסיים וכתב ושם נאמר א"כ הקדשה בעינים על הדרך והרב בכ"מ סבר דמייתי ראיתו מאיה הקדשה וכתב כונתו לומר דבעינים על הדרך היינו בקובה שב זונות איפכא איכא למשמע מינה מדאצטר' למימר היא בעינים ואני או' לא מן השם הוא זה שעקר כראוה מקרא דלא היתה בזה קדשה אלא שהוסיף הראב"ד לבאר ראיה זו שלא היתה תשובתם בסגנון שאלתם אבל כונת הראב"ד לפרש ראיתו שהם שאלו אית הקדשה בעינים על הדרך ושיבה לא מוכח כלום דאפשר דמראה מקום היה להם אבל דקדקו בספרי מדלא השיבו ע"פ הדברים האלה לא היתה בזה קדשה כלו' ידיעא מילתא שאם היתה קדשה בכל מקום שהיא היינו מכירים בה מאחר שמפורסמ' בזנות ואי ק' לך מהא דא"ר אלעזר פנוי הבא' על הפנוי' עשאה זונה שהביא המ"מ דמשמע דבביאה באקראי נפסלה לכהן ואי מן התורה היה מותר היכי מקריא זונה דאין לו' דמשום עשה דאינה לקורה מקריא זונה דלא מפני כך נפגמה האשה מפני שחסר בה מצוה ועוד דמאן לימא לן דמצוה זו רמיא עלה דלא מפקדה אימור דלא רמיא אלא עליה דידיה דמפקד כי יקח איש אשה וגם אין לומר דבהא פליגי דר' אלעזר סבר פנוי הבא על הפנויה היינו קדשה ואנן לא קי"ל כרבי אלעזר בזונה וה"ה בקדש' דהיכא אשכחן פלוגתא בקדשה בין ר' אלעזר לשאר תנאים בהא וי"ל דכיון דכולהו תנאי לפרושי זונה הכתובה בתורה קאתו ור"ע אמר אין זונה אלא מופקרת וחכ"א אין זונה אלא גיורת ומשוחרר' ושנבעלה ב"ז ר"א אמר פנוי הבא על הפנויה עשאה זונה עשאה זונ' למ"ל הא כלה קיימי לימא אף נבעל' לפנוי אלא משו' דכולהי תנאי מודו דלא מקרי זונה שאסורה לכהן אלא שנבעלה בענין שנפסלה ונשתנה גופה ור"ע דאמר אין זונה אלא מופקרת נעשה שינוי בגופ' שנעשית קדש' ולרבנן שנבעל' לפסול לה ור"א א אמר אף פנוי הבא על הפנוי' עשא' זונה ואתרמי לה בשם דקדש' לפיכך נאסרה לכהן ור"ע דאמר זו מופקר' מסתמא פליג עליה דאי ס"ל דבחד זימנא הויא קדשה כשנעשי' מופקרת מה שינוי נעשה בה שנאסרת עכשיו לכהן וא"א לומר דס"ל דלא מקריא זונה אלא ע"י הפקר דהשתא קדשה מקריא בזנות גרידא

זונה מבעי' אלא ע"כ משום דאשתני שמה בקדשה ופליג אדר' אלעזר וקיימא לן כר"ע ומה שנ"ל בדעתו ז"ל לפי מ"ש בחבור אמנם מלשונו שבס' המצות שכתב מצוה שכ"ה הזהיר שלא לבא על אשה בלא כתובה וקידושין והוא באומרו לא תהיה קדשה מבנות ישראל וכבר נכפלה האזהרה בזה הענין בלאו דאל תחלל את בתך להזנות' נרא' מלשונו שתהיה הקדשה כל אשה פנויה שלא לשם אישות ועליה נכפלה האזהרה מלא תחלל אמנם בחבור חזר ודקדק שאין קדשה אלא מופקר' והדר ביה מההיא דספרי שהביא הראב"ד ועוד שהרי בלאו דאל תחלל יהיב טעמא ולא תזנ' הארץ הארץ ומלאה וכו' והדר דייק מדכתי' אל תחלל את בתך לימא אל תזנ' את בתך אלא ה"ק שעוש' אותה חולין ונוהג בה מנהג הפקר ומשום שאין הדבר תלוי בזנות אקראי גרידא נקט כי האי לישנא ויש לתמוה על לשון הטור שכ' סי' ל"ה אבל אם בא עליה אדם לשם זנות לוקה משום לא תהיה קדשה והיא זונה האמורה בתורה ודבריו מתמיהין דמשמע דס"ל כר"א דפנוי הבא על הפנויה עשא' זונה והוא עצמו פסק בסי' ר' איפכא והרב מהרי"ק ז"ל כ' דלמקרי לה זונה בעלמא קאמר כדאשכחן בתמר דקרי לה זונה ופנוי' היתה וק' דמאי נפקא לן מינה בשם זה ועוד הא אמרי' בגמרא אפרים מקשאה מש' ר' מאיר אמר תמר בתו של שם היתה ודנוה בשרפה כבת כהן שזינתה וע"כ משום דשומרת יבם חשבי לה כזקוקה ולא כפנויה א"נ איכא דמפרש גיורת היתה ונבעלת לעכו"ם חייבת מיתה ובדוחק י"ל דלפרושי קדשה קאתי הטור דלא תימא קדשה כתרגומו נבעלה לעבד שאין לה עליו קידושין אלא זו זונה האמורה אצל יהודה ויחשבה לזונה לפי שהיתה על אם הדרך וקרי לה קדשה:

ומה שכתב עוד הרב המגיד ז"ל דלדעת הרמב"ם ז"ל הגרסא כך היא פלגשים בקדושין בלא כתובה כבר כתב הרב בכ"מ שלא ראה דבריו בה' מלכים פ"ב פלגשים בלא כתובה ובלא קדושין והרב המגיד לשיטתיה אזיל שסבור דדעת הרב דכל שלא לשם קידושין זנות קחשיב ליה ולכך צ"ל שלא הותרו פלגשים אצל המלך אלא ע"י קדושין וכבר הוכחנו דלא חשיב זנות דקדשה אלא במופקר' ולהכי פלגש מותר' אצל המלך וטעמא דלהדיוט אסיר' משום עשה דכי יקח יקח שלא יקח אלא ע"י קידושין שהיא עצורה לו שלא תבעל לאחרים ויהיו בני ישראל מצויינין וניכרי' והרמב"ן כתב בתשו' וז"ל גם דברי הרמב"ם ז"ל אינם לאסור פלגשו להתירה למלך וכו' וכתב עליו הרב בכ"מ שיש לתמוה היאך העביר עיניו ממ"ש אבל ההדיוט אסור בפלגש ושמא היה חסר בספרו ואני אומר כי דעת שפתי הרמב"ם ברור מללו שאין דברי הרמב"ם לאסור פלגש משום קדשה שא"כ היה צריך היתר מיוחד במלך וזה מנין לנו אלא ע"כ איסור קדשה ליכא במיוח'

שאין איסורא אלא לפי שמחוסרת קדושין ויכולה להכשיל לאחרים ומזה הטעם עצמו הפלגש מותרת למלך דמאחר שנתייחדה לו משומר' היא דאסורה לכ"ע ואפי' לאחר מיתה דאמרי' גבי אבישג דשרי' לשלמה דמלך הוא ואסור' לאדוניהו דאין משתמשי' בשרביטו כ"ש בחייו דאסורה לכ"ע ומתחייבים במיתת מלכות הילכך ייחוד שלו היינו קדושי' דעלמא ולכ"כ הרמב"ם ז"ל בהל' מלכים ביחוד בלבד קונה אותה דמשנתיחדה לשם פלגשו מזדהר נפשה ואסורא לכ"ע וא"ת דאמרי בפ' כ"ג בא וראה כמה קשים גרושי' שהתירו לו לדוד ליחד ולא התירו לגרש ואם איתא דפלגשים בלא קדושין הם לא היה צריך לגרש את הנשואות שהרי כתב הרמב"ם ז"ל דבין נשים בין פלגשי' הכל י"ח והכי מוכח מעובד' דאבישג דאמר לה אסירת לי מ"מ כבר הי"ל פלגשים אחרות כדכתיב ויוסף עוד דוד לקחת נשים ופלגשי' והיה יכול לסלק אחת מהפלגשי' שלא היו צריכות גט דקשי' גרושי' וי"ל דלענין פלגשים כיון דלא היו ע"י קדושי' אין סלוקן סלוק דמצי הבר נסבי וקעב' ולהשיא לאחר לא חזיא הילכך לא אפשר אם לא לגרש את הנשואה דעביד בה מעשה אלא שקש"ם גרושין והא דכתב הרמב"ם ז"ל שם ואם הוסיף א' ובעלה לוקה הקשה שם הרב בב"מ מנ"ל שצריך שיבטלנה דילמא בקדשה לבד מקרי מרבה וכו' וצ"ע אם איתא בשום דוכתא ונ"ל דודאי קדש לוקה אלא בעל אצטריכ' ליה להשמיענו דבמה שהוסיף עלה לבד עובר בלא ירבה הואיל דקמזהר בין על הנשים בין על הפלגשים נמצא שהוסיף פלגש א' יותר והוא שבעלה לשם פלגש אבל אם בעלה לשם זנות בעלמא לאו רבויי מקרי דפלגשים נמי יחוד בעי' שיהיו מותרות לו ויהיו עולי' למנין י"ח:

מניינא דרישא למעוטי מאי בגמרא אמרי' למעוטי חופה ולרב הונא דאמר חופה קונה מק"ו למעוטי חליפין וסובר הרמב"ן ז"ל דרפוי מרפייא בידיה דהרי"ף ז"ל וכ"כ ר"ח דס' הוי משום דכל מאי דהוה קשה ארב הונא הא דפריך מ"מ מדאמר בגמ' למעוטי חופה ובתר הכי אמר ולרב הונא דאמר חופ' קונ' מכלל דאנן לא ס"ל ולכך נסתלק מן הס' ומיהו רב יהודאי גאון ובה"ג כת' דליתא לדרב הונא וכת' הר"ן ז"ל שאף הרי"ף ז"ל כן דעתו מכיון שהביא משנתינו נמצא ג' דרכים ממילא משמע דחופה אינו קונ' שא"א לטעות שתהא מכללן אבל חליפין שאפשר למעו' דקני מדין כסף כתב למעוטי חליפין וק' דאיך כתב דא"א בחופה דהיינו לפירכא דרבא דפריך חדא דג' הנן והא פרי' לה אביי מילת' דלא כתיב בהדי' לא קתני ולמאי דמסי' א"ש מק"ו משום הכי לא אצט' לי' למתניא דבק"ו אתיא ועוד לא מסתיי' דלא הביא הרי"ף למעוטי חופה כדאמר בגמ' דמשמע מינה דלא קי"ל כרב הונ' אלא שהביא דבר המסייעו למעוטי חליפין ונר' שכונ'

הר"ן ליישב דבר זה בלבד דלא תימא מדמייתי' למעוטי חליפין דמסייע לרב הונא ולא אמר למעוטי חופ' ש"מ כרב הונא ס"ל דאין הוכחה מדבריו דחליפין אצטריכא ליה דס"ד בכלל כסף דמתני' הוי ולא מצי למתני ארבע אבל חופה אפי' תימא דמק"ו אתיא מ"מ מצי למתנייה בד' דרכים ומיהו יותר נוח לי לומ' לומ' דרפויי מרפא בידיה כדכתב הרמב"ן ז"ל דאל"כ לא הוה טריחא ליה למכתב תרוייהו למעוטי חופה ולמעוטי חליפין ותו דחליפין לא אצטריך ליה להרי"ף ז"ל דהא מייתי לה במלת' פסיקה' לקמן בכולהו קני לבר מאשה לפי שאין אשה נקנית בחליפין והרשב"א כתב בתשובה שיש לחוש לדברי רבינו חננאל שהוא רב מובהק וכתב הטור סי' שאפי' הכניסוה לחופ' אינו קונה אותה להיות כאשתו וכו' כתב שאם הכניסוה לחופה צריכה גט ולא ידענא מאי קאמר להיות כאשתו וכי לזו הוצרכנו שתהא כנשואה הא אפי' רב הונא לא אמר שגומר' אלא שקונה דמק"ו דכסף יליף ומה כסף דאינו גומר קונה ודיו לבא מן הדין להיות כנדון והרב בב"י העתיק דבריו ולא העיר עליהם כדרכו ועוד נ"ל דמטעמא אחריתי יש לפקפק בה שלא תקנה לו החופה משום דלא חזייא לביאה דאסורה לו עד שתנשא דבפ' אע"פ בעי רב אשי חופה דחזיא לביאה בעי' או לא כגון שפרסה נדה וסלקא בתיקו וכתב הרי"ף ז"ל הילכך אינה קונה וכן כתב הרמב"ם בפ"י מהלכות אישו' אבל אם היתה נדה לא גמרו הנישואין ואע"פ ששם הקשה רבינו ניסים ז"ל דק"ל ביבמות דיש חופה לפסולות חופת נדה למה לא תקנה איכא למימר פסולות שאני דחיבת ביאה אית להו כטעמן של עוברי עבירה אבל פרסה נדה אם חבתה של חופה אינה אלא מתוך שראויה לביאה זו אינה ראויה וליכא חיבה והשתא דאתינא להכי לא מחוורתא מילתא שתקנה חופה בתחלת קנין שלא למדוה אלא ממה שגומרת ומאי מעליותא דתגמור כלום הוי אלא משום חבתה והאי ידיעא מילתא דלא חזיא לביאה דכלה בלא ברכה היא ואף המקדש בביאה כתב הרמב"ם בפ"י שאסור לו לבא עליה ביאה שניה בבית אביה ועוד כתב שם באותו הפרק וצריך לכתוב הכתובה קודם כניסה לחופה וכתב הרב המ"מ טעמו דבעי' חופה הראויה לביאה הילכך זה שעשה חופה לשם קידושין שאפי' היו קידושין עדיין אסורה לו כדין ארוסה וכיון דאין לה חבת חופה קידושין נמי לא הוו ורב הונא דאמר חופה קונה אימור לא בעי חופה ראויה לביאה אבל רב אשי דבתראה הוא בעי לה וסלקא בתיקו אלמא לא לא חיישי' לדרב הונא כנ"ל:

והא דאמרי' למעוטי חליפין סד"א מה שדה עפרון וכו' מ"ש חליפין איתנהו בפחו' מש"פ ואשה בפחו' מש"פ לא מקנייא נפשה פרש"י דגנאי הוא לה הילכך בטל תורת חליפין מקידושי' ואעפ"י שקדש' בכלי שיש בו ש"פ לא מקניא עד דיהי' לה הכלי לשם כסף

ומקשו רבנן למה יהא בטל תורת חליפין הש"פ בקידושין דבפחות מש"פ לא נתבטל אלא מחמת קפידתה של אשה ועוד הכריעו דלא ס"ד למילף חליפין משום דקונים גבי שדה דאטו כל קנינין דקני בקרקע נילף באשה א"כ תקנ' נמי בחזקה ומיהו זה יש לדחות דחזקה ממין תשמיש קניינא בעי' בשדה דעביד בה מילתא דמהני בה כגון נעל גדר ופרץ ובעבד תשמיש הראוי לו עוד כתבו אבל קש' דאיבעי' לן שטר מנ"ל ואם איתא דמקשינן אשה לשדה שטרא נמי נגמר מיניה וא"ת לעולם דכולהו קניינין הוה שייך למגמר בשדה עפרון מיהו בתר דאסיק גמרא דכיון דאשה בפחות מש"פ לא מקנייא נפשה אע"ג דקנין בפני עצמו הוא שטר נמי לא גמרי' דאיתיה במידי דאין בו ש"פ שאם באת לומר שטר קנין בפני עצמו ולא מפני שויונו אף אתם אומר בחליפין שקנין אחר הוא ולא מפני שויונן ומאי יהיב טעמא דאשה בפחות מש"פ לא מקני וי"ל דשטר ודאי בכתיבה הוא נקנה דומיא דגט וכשם שמעשה החליצה קונה ולא תלי מידי בשויון השטר דאפי' כתבו על נייר כשר אבל חליפין אפי' תימא דקנין בפני עצמו הוא מ"מ חשיבותיה משום שוויינו דבעי' כלי דבר חשוב וכיון דאשה בפחות מש"פ לא מקניי' ותירצו בתוס' דגרסי' בפחות מש"פ לא מקנייא ולא גרסי' נפשה דלאו בקפיד' תליא מילתא אלא דגדר קיחה משדה עפרון דכתיב ביה כסף ופחות מש"פ לא איקרי כסף וכי פריך לא פריך אלא מחליפין דהוי כמין כסף דקרא וכשיש בו ש"פ נילף מיניה ומשני חליפין אתנהו בפחות מש"פ וא"כ אינם מטעם כסף אלא קנין אחר הוא והא דקאמר ואשה בפחות מש"פ לא מקני' כלומר כיון דלא גמר קיחה לפחות מש"פ אף לש"פ לא גמרי' דקנין אחריתי הוא ולא קנין כסף דגמר משדה וכיוצא בזה תירץ הרמב"ן והר"ן ז"ל כתב שנדחין דברי' וליישב הגרסא דגרסינן נפשה כתב ולפי דעתי שב' קושיות הללו האחת מתרצת בחברתה כו' ולא ידעתי מה הוא מחדש בזה דודאי התוס' והרמב"ן כך הם אומרים דמשאר קניין לא פריך אלא מחליפין דס"ד מדין כסף הם ומסיק דכיון דאיתנהו בפחות מש"פ לאו מדין כסף הן ולא הוקשה להם לתוס' והרמב"ן אלא דקאמ' דלא מקניא דמשמע דבקפידתה של אשה תליא מילתא א"כ תתקדש בו כשיש בו ש"פ ואם הר"ן מקיים הגירסא דלא מקניא נפשה עדיין לא נתיישב בדבריו ז"ל דנימא אע"ג דחליפין איתנהי בפחות מש"פ היינו משום דכלי דבר חשוב הוא וחשיבותו שויא ליה כסף ואי משום דאנן סהדי דאשה בפחות מש"פ לא מקניא אפי' בכלי שלם אין זה מוציא חליפין מדין כסף מה שהאשה אינה רוצה להקנות בו אי שאין ראוי שתקנה בו ונימא דגמרי' קיחה משדה כל מידי דחשיב בין מדין כסף בין מדין חליפין אלא דבפחות מש"פ אע"ג דמהני בקנין חליפין דעלמא הכא גבי אשה לא גמרי' אלא דומיא דכסף דליתא בפחות מש"פ ואה באתה לומר

דכיון דאיתנהו בפחות מש"פ לאו כסף הוא אלא קנין אחר זה לבד הוה ליה לגמר' לתרץ ולמה לי טעמא דאשה בפחות מש"פ לא מקניא הא מעיקרא לא סלקא דעתך דתקדש אלא בכלי שיש בו ש"פ ויש לפ' דה"ק אשה בפחו' מש"פ לא מקניא דכיון דקנין עולם הוא אי דעתה אשויון ואין חשיבות דכלי שוה אצלה שאין חשיבות הכלי עומד לימים רבים וכי היכי דלדידן חשיבות דטיבע' לאו חשיבות הוא אפי' שיהי' ממון גדול משום דדעתי' אצורתא וצורתא עבידא דבטל' הכי נמי חשיבות דכלי אצל האשה לאו כלום וכל קנין חליפין אינו אלא מפני חשיבותו של כלי דהא חשיבות לא עבדי חליפין ומטבע לא עבד חליפין וכיון שאין חשיבות הכלי אצל האשה כלום לא מקניא בחליפין כלל ועוד יש לפרש שהר"ן ז"ל לשיטתיה אזיל דאמרי' לקמן דע"מ להחזיר קני לבר מאשה וטעמא משום דסודר ע"מ להקנות הוא ואי תפיס לא מתפיס ואע"ג דלענין קנינין דעלמא ע"מ להחזיר קני מדין כסף דהאומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי ובאותה שעה כסף יהיב ליה וס"ד דענין סודר נמי אע"ג דלא מתפיס המתנה ע"מ להחזיר היא ומדין כסף הוא שקונה להכי קאמר דהא חליפין איתנהו בפחות מש"פ דלאו כסף הוא וכ"ת חשיבותו של כלי משויא ליה כסף הרי אשה דמקניא בכסף ואנן סהדי דלא מקניא בכלי שאין בו ש"פ וכיון שכן הא אין עליך לומר דסודרא משום דהוי ממון ע"מ להחזיר הוא אלא שהסודר קנין לעצמו שמסירתו לבדה היא הקונה וגמר דבר כדאמרינן האי סיתומיתא באתרא דרגיל' למקני בה קניא והאי סודרא כלי נמי כך היו רגילין להקנות בו כדכתיב וזאת לפנים בישראל וכו' לקיים כל דבר ולא גמרי' קנינין דשדה עפרון אלא כסף דכתיב ביה בהדיא ושמעי' מהכא דאשה שנתקדשה בחליפין אפילו בכלי שיש בו ש"פ אין כאן בי' מיחוש וזה פשוט לרבוותא דאמרי סודרא אי תפיס לא מתפיס אבל למאן דפסק כרב אשי דאמר מאן לימא דסידרא אי תפיס מתפיס עדיין יש לפקפק אם הסודר שוה למה לא יועיל וראיתי לרבינו ישעיה מטראני ז"ל בתוספותיו שכתב וז"ל קשיא לי טובא אם אדם נתן סודר לאשה שיש בו ש"פ אע"פ ש שנתנו לה בתורת חליפין אמאי אינה מקודשת והרי יש כאן ש"פ כיון דנקיטה ג' על ג' והיא רשאית לפוסקו ואפילו אם החזירתו אחר כך מה בכך ונראה לי שאם בזה הסודר לבד נתרצית לו להתקדש אף על פי שהוזכר לה שם חליפין מקודשת הב"ע כגון שהתנה עמה לקדשה במנה ולא היה נותנו לה עכשיו אלא שהתפיס' את הסודר שתתקדש לו ולא תוכל לחזור בה דהוה יתחייב לתת לה את המנה לאחר זמן בכה"ג ודאי אינה מקודשת כיון שלא רצת' להתקדש לו אלא במנה ומנה אין כאן אעפ"י שבשדה קונה הסודר שאם מכר לו את השדה במנה ולא נתן לו את המנה ונתן לו את הסודר שלא יוכל לחזור בו קנה את השדה והוא חייב ליתן לו

את המנה ואלו הם חליפין שקונם בכל מקום דכתיב על הגאולה וכו' ואמרינן גאולה זו מכירה וכו' מש"כ באשה וטעמא דמילתא כדמכר כיון דחליפין איתנהו בפחות מש"פ לא מקניא נפשה להתקדש שלא תוכל לחזור בה בפחות מש"פ וכיון דבפחות ליתנהו בש"פ נמי ליתנהו דאין ג"ש למחצה עכ"ל ועם כל מה שהרחיב לנו ז"ל ביאור עדין לא נתבאר מה בין זה לזה מאי איריא נתרצת להתקדש לו בזה הסודר שאף על פי שהזכיר לה שם חליפין מקודשת בדמי שויונו ואם לא נתרצית אלא שיתן לה מנה והתפיסה את הסודר שתתקדש לו על ידה ולא תוכל לחזור בה דהו"ל כ תקדשי לי במנה ונתן לה דינר דאמרינן לקמן הרי זו מקודשת וישלים דכל האומר ע"מ כאו' מעכשיו דמי ואינה יכולה לחזור בה ונמצא שעיקר הקידושין בדינר שיתן לה הכא נמי תתקדש בסודר שנתן ואי לא מהני בתורת חליפין מהני בתור' דמים כי היכי דמהני כשנתרצ' להתקדש בסודר לבדו וכ"ת הכא דעתה אמנה שאמר' שתתקדש בו והו"ל מצוה גבה אם כן מטעם מלוה אינה מקודש' ולאו משום גרעון דחליפין משום דאשה בפחות מש"פ לא מקני' אלא ע"כ בופריש שתתקדש לו בסודר חליפין והמנה יהיה עליו מלוה והוא יתן ובזה ודאי מקודשת דע"כ לא פליגי בהאיש מקדש אלא בנמצא חסר דינר דכסיפא מילתא למתבעיה אבל כל שהיא בע"מ כגון ע"מ שאתן לך מאתים זוז הרי זו מקודשת והוא יתן וכמדומה שטעמו של הרב ז"ל דקנין חליפין מהני לקיים המכר שהמוכר לא יוכל לחזור בו כל זמן שלא קבל דמים והקונ' לא יוכל להפטר מחיוב הדמי' דהכי משמע ליה מקרא דעל הגאולה ועל התמורה ואמרינן גאולה זו מכר תמורה זו חליפין ואם כדי לקיים המקח בידו שלא יחזור מוכר בו הא ילפי' מתמורה שנתן תמורתן כיצד החליף שור בפרה משזכה זה נתחייב זה בחליפין מאי קמ"ל במכר ש שנתחייב זה בדמי' מה שאין כן באשה דכי אמר לה התקדשי לי מ"מ שאתן לך מאתים זוז רצה נותן ומקיים הקידושין לא רצה מבטל הקדושין שכל תנאי אינו חיוב אלא לבטל המעש' כדמוכח בפרק מצות חליצה גבי חלוץ לה ע"מ שתתן לך מאתים זוז וזה רצה לקדשה בתור' קנין חליפין שיתחייב הוא בדמי' לא יוכל לחזור בו מחיוב הדמים וכיון דזה אי אפשר שיתחייב אלא מתורת חליפין אתעקר להו מתורת קידושי כסף וקמו בתורת חליפין אבל היכא דיהיב לה סודר דחליפין דידה מהני לה מדין דכסף דהיא מתקדשת בחליפי הסודר ומה שהזכיר לשון חליפין אינו מזיק דודאי דמי חליפתה ותמורתה הם מה שאין כן (אבל) כשרוצה לקיים הדבר שלא יחזור שום א' בהם כדין המקח ויהיה חייב שאין דבר נוהג בקדושי כסף אפילו כע"מ אי איגלאי מילתא דמשום לתא דקנין חליפין קאתי ולא משום לתא דכסף כך נראין דבריו ואעפ"י כן אני מהסס בהם דמה שבמכר מתחייב לתת את הדמים ואינו

יכול לחזור בו לא הקנין סודר גורם דאפי' קנאו לקרקע בכסף או שטר וחזקה וקצבו את הדמים תחילה משקנה הקרקע נתחייב בדמים דהא ק"ל האומר תן דבר זה לפלו' ואתחייב אני לך בדמיו חייב מדין ערב לעצמו לא כל שכן וכן נ"ל שאם אמר לאשה התקדשי לי ואתחייב לך כך וכך משנתקדשה לו נתחייב בנדר שנדר ואינו יכול לחזור בו והן הן הדברים הנקנים באמירה והא דאמרינן והוא יתן היינו משום דאמר ע"מ ושמא שהוא סבור דהיכא דפירשו דמים וא"ל מוכר ללוקח לך חזק וקנה והלך והחזיק לא מהני אלא שלא יוכל המוכר לחזור אבל לוקח וכו' נחזיר בו ואילו בקנין סודר כיון שקנה ממנו בחליפין עשאן לדמים חליפין ומשזכ' זה נתחייב זה בחליפין ונלמד הדבר מדכתיב על הגאולה וכילי גאולה דומיא דתמורה שנתקיים המקח מב' צדדים ודבר זה צריך בדיקה ומ"מ בדין הא' שקדשה בסודר לבד הר"ר ישעיה נכדו ז"ל חלוק עליו שכתב על דברי זקנו נ"ל שאע"פ שלא היה דעתה להתקדש מדאורייי' אי לאו כיון דאיכא למימר העמד אשה על חזקתה דמאי שנא מכל תיקו דממונא שהסכימו כל גדולי האחרונים דאפי' תקפו תובע מפקי' מיניה דהכא נמי מותרת להנשא אלא מפני חומרת ערוה אסרוה אבל הרי"ף כתב בבעיא דכלב ורץ אחריה לקמן בפרקין דסלקא בתיקו והו"ל ספיקא דאורייתא לחומרא וצ"ע אלו דבריו ז"ל ונראה לי דכי אמרי' העמד דבר על חזקתו היינו אחזקה דגופא דלא אתרעא עד השתא אבל חזקה אפנויה הא אתרעי לה שהרי פשטה ידה וקבל קדושין אלא שאלו מסופקים במעשה הקידושין ומאותה שעה שפשטה ידה ינתה מכלל פנויה שהיתה מקודם לכן ושוב אין להעמידה על חזקתה שתהא מותרת מן התורה דהא בפרק שני דכתובות דתניא גבי שנים אומר נתקדשה ישנים אומר' לא נתקדשה ה"ז לא תנשא ואם נשאת לא תצא ומפרש לה אביי בעד א' הקשו שם בתוס' אמאי לא תנשא לכתחילה הוה ליה לאוקמוה אחזקת פנויה וי"ל כגון שאנו יודעים שזרק לה קידושין ומספקא לן אי קרוב לו אי קרוב לה והני תרי סהדי חד אמר קרוב לי וחד אמר קרוב לה כיון דודאי זרק לה הקידושין לית לן דלמימר אוקמה אחזקתה להתירה לכתחילה ואע"פ שהם תפסו בלשונם להתיר' לכתחיל' לא בעי למימר דחומרא דרבנן היא אלא ה"ק לית לו למימר דאורייתא לכתחלה אוקמא אחזקתו להתירה לכתחילה אצא שאם נשאת לא תצא שאין בכך להוציאה מתחת בעלה אם לא היכא דאתחזק איסורא כגון תרי ותרי דהי' באשם תלוי כדאמרי' התם לעיל מכדי תרי ותרי נינהו הבא עלי באשם תלוי קיימא דע"פ השנים שאו' נתקדש' קרי אתחזק איסורא אבל הכא נהי דאתרעא חזקה דהתירא אכתי לא אתחזק איסורא ואע"פ דאמרי' שחזקה קמייתא אתרעא לה שהרי אין חזקה בו כשאר חזקות שלא הורע דילפי' בפרקא קמא דחולין מנא הא מילתא דחמור רבנן זיל בתר

חזקה מדכתיב ויצא הכהן והסגיר את הבית וד ודילמא אדנפיק ואתאו בצר ליה שיעורא אלא זיל בתר חזקה וכ"ת התם נמי הזרעה שהרי חסר לפניך התם איכא למימר השתא הוא דחסר אבל קודם לכן בחזקתו קיימ' ולא הורעה והתם הורעה ובאת לבי' הספק קוד' שנולד הספק דקרוב לו וקרוב לה וכן הכא קוד' שנול' הספק בלשון הקידושין הורעה חזקת פנויה במה שפשטה ידיה וכיוצא בזה כתב הר"ן י"ל בפרקין גבי ההיא דאיכא סהדי דידעי דההיא שעתה הוות שויא פרוטה וכ"ת דמיירי בקלא דלא אתחזק ואף על גב דבעלמא לא חיישי' כלל לקלא דלא אתחזק היינו לאחזוקי כולה מילתא כגון יצא שמה בעיר מקודשת דהיתה בחזקת פנויה אבל קלא דפשטה ידה וקבלה קידושין אלא דלא ידעינן אי אית בהו ש"פ אפילו בקלא דלא אתחזק חיישי' ולכך כתב הרב אלפסי ז"ל בההיא דכלב רץ אחרות דסלקא בתיקו דהו"ל ספקא דאוריתא לחומרא אבל מה שכת' כאן חיישי' מדרבנן וצריכה גט יליף לה מדאמרינן הכא ספיק' הוי וחיישי' מדרבנן דאי ספיק' הוי ספקא דאוריי' היא אלא שאני הכא דכיון דאמרה היא אין נתינתו של בעל כלום דשמא מתנה יהיב לה ומה ששתק אחר כך כמסכים לדבריה שתהא נקנית על ידי עצמה כמו שכתבתי למעלה תדע דבלישנא קמא בעי למימר אבל נתן הוא ואמרה היא נעשה כמי שנתנ' היא ואמרה היא כלומר דנתינתו לאו כלום הוא והכל נגרר אחר דבורא דידה ובלישנא בתרא לא הדרה ביה לגמרי מסברא זו דלא הוו קידושין אלא דמדרבנן מיהת חיישי' והא דקאמר הא נתן הוא ואמרה היא ספקא הוי כלומר לא תיקשי דיוקא דרישא אדיוקא דסיפא דלאפוקי ספיקי קאתי כך נראה לי לדעתו של הרב אלפסי ז"ל אבל הרמב"ם שכתב הרי זו מקודשת בספק עשאו לספק זה כדין כל הספקות והא דאמרינן וחיישי' מדרבנן לפי שכל הספקות אצלו אינם איסור תורה אלא היכא דאתחזק אסור דמייתי אשם תלוי ופלוגתא דרבוות' הי' והדברים עתיקים:

אמר שמואל בקידושי' נתן לה כסף או שוה כסף ואמר לה הרי את מקודשת וכו' הריני אישך אין כאן בית מיחוש פרש"י אפי' ספיקא לא הוי וק"ל דאי נמי לא אמר שמואל כי האי לישנא אלא אינה מקודש' לגמרי משמע ואפילו ספיק' לא הוי כדדייקי' לעיל הא נתן הוא ואמרה היא ספיק' הוי מכלל דכי תני סיפא אינה מקודשת אפילו ספיק' לא הוי ונרא' דמ"ה כתב הרא"ש דהני אפי' היה מדבר עמה ע"ע קידושי' מיירי דהני לישני גריעי מנתן לה בשתיקה ומ"ה קאמר אין כאן בית מיחוש ובהכי ניחא אמאי נקט שמואל במילתיה ברישא הרי את מקודשת הרי את מאורסת דהני ודאי לישני מעליא נינהו דאע"ג דאמרינן בגמרא לישני בתראי קמ"ל הא מצי למתנייהו באנפי נפשייהו אלא לעולם דבעי' דאמר לי לא בא להגיה בדברי שמואל אלא ה"ק לא נחית שמואל להודיע

נוסח המועיל בקידושין כי אם להודיעך דהני לישני ברירי לכ"ע שאין האשה יכולה לומר לא הבנתי מה אמרת ולא קבלתי לשם קידושין דכ"ע ידעי בקידושין קאמר לה ואע"פ כן כי נקטינהו בדידיה אין כאן בית מיחוש כל כלומר אפילו היו מדברים ע"ע קדושין ואפי' אמרה לשם קדושין קבלתינהו לא מהני משום דגריעותייהו דהני לישני (לי) שאמרם בלשון שמוכיח שילקח עצמו לה והתור' אמרה כי יקח א"נ דשמואל מיירי בהיו מדברים ע"ע קידושי' דלא בעי' שיאמר לי והא פשיטא אלא ללמדך דאפי' בכה"ג דסיפא לא הוו קידושי' אע"פ שהיו מדברים. ע"ע קידושין כדכתב הרא"ש מיהו רבי' ירוחם כתב וי"א שהיא מקודשת ודאי ואיני רואה להם טעם דכיון דגזירת הכתוב הוא ולא שיקח את עצמו כי היו מדברים ע"ע קידושי' מאי הוי:

ומסיק הכא דוקא דאמר לי שאל"כ הו"ל ידים שאינם מוכיחות ולא הויין ידים והק' הרא"ש ז"ל דבריש נזיר מסיק אהך מילתא גופה דידים שאינם מוכיחות הויין ידים ובשאין נזיר. עובר לפניו אפי' יד לא הוי דדילמא אהא בתענית קאמר אבל בנזיר עובר הוי יד לנזירות אע"ג דלא מוכח כל כך ותירץ דהרי את מקודשת ולא אמר לי אפי' יד לא הוי ודמי לאין נזיר עובר לפניו ועל ידים שאינם מוכיחות מסיק הכא דלא הויין ידים והתם לאו מכח דשמואל דהכא פריך אלא מכח הנך דאיירי בהו לעיל מודרני ממך וכו' אבל אי הוו מוכיח קצת הוי ידים והא דמשני הכא בדאמר לי והתם בנזיר עובר לפניו דאז הוי הוכח' גמורה אי הוה מצי להוכיח' בכולהו בין בקידושי' בין בנזיר דאיכא הוכחה קצת הוה משני וכ"ת לישני כשהיה מדבר עמה ע"ע קדושין ההיא ודאי הוכחה גמור' טפי מנזיר עובר לפניו שהרי על עצמו היו דבריו ומיהו ה"מ לשנויי כשתבע אשה בפניה לעצמו ולא רצת' ואח"כ אמר לזאת הרי את מקודשת דהויא הוכחא קצת דומיא דנזיר עובר לפניו וכתב הטור בשם הרמ"ה אם קדש אשה אחרת בפניה הויין ידים מוכיחות והקשה עליו א"כ לוקמ' אביי בהכי ומאי דוחקיה לשבושי מילתיה דשמואל בדאמר לי אלא לימא הכא נמי כדאיכא ידים מוכיחות ומיהו לא דמי לנזיר עובר לפניו דבנזיר עובר מוכיח שעל עסקי נזירות קאמר אהא אבל מפני שקדש אשה אחת בפניה לא מוכח איפכא שכבר קדש אשה לעצמו וזו לחבירו וכההיא דחמש נשים דפרק האיש מקדש דאמרי' קמ"ל דאשה נעשית שליח לחברתה אפי' במקום שנעשה לה צרה התם בשקבלה כבר אבל כאן אין הוכחה שרוצה גם בזו שתהיינה צרות זו לזו ונראה דלהכי נקט וחוששין לקידושיו כלומר דספק קידושין נינהו ובהכי ניחא דלא מוקמי' מילתא דשמואל בהכי וכן כשתבע אשה שתתקדש לו ולא רצתה הויא הוכחה לחברת' שעל עצמו היה מחזר ומ"מ לא הויא הוכח' כל כך לעשות' קידושי ודאי אבל קידושי ספק

מיהא הוו ויש לדקדק בדברי הרא"ש מי דחקו לומר דנזיר עובר לפניו הויא הוכחה גמורה כ"כ כמו בקידושי' דאמר לי נימא דהוי הוכח' קצת כמו מופרשני ממך וכן כתבה הרא"ש מעיקרא דלא מוכיח כולי האי ואמאי נייד מינה וכתב דאי הוה מוכיח מידי דהוו הוכחה קצת הוה אמר וי"ל דלא מתוקמא ליה סוגיא דהכא דקאמר לימא קסבר שמואל ידים שאינן מוכיחות הויין ידים משמע דלפי סברת המקילים הכא בלא לי הוי ידים ש"מ ואם איתא דבנזיר עובר נמי ידים שאינן מוכיחות הוי מאי פריך ליה את מי לא מודית דבעובר חשיב יש"מ וחשיב ידים להכי קאמר דודאי נזיר עובר מוכיח טפי וא"ת והשתא נמי מאי פריך לישני ליה כשאין נזיר עובר לפניו אפי' יד לא הוי כדמסיק התם וי"ל ה"ה דמ"ל הכי אלא דידע אביי דהכא נמי בלא לי אפי' יד לא הוי והשתא ניחא דלא משני אביי לפי שיטתו דס"ל דידים מוכיחות הויין ידים אע"ג דמצי למימר דאביי בעי לתרוצה לדשמואל אפי' אליבא דרבא דאמר לך רבא הכא בדאמר לי הניחא אם היה יכול לשנויי במילתא רויח אבל לא הו"ל לשבושי' מילתא דשמואל ולהגיה בדאמר לו לאוקומי מילתא דשמואל דלא כוותיה אעפ"י שפרשתי דלא משבש לה אלא דלא נחית להכי מ"מ דוחק גדול דקאמר מילתא דלא צריכא משום סיפא וטפי הול"ל מסתברא מילתא דשמואל דכוותא אזלא ורבא מוקי' לה בדאמר לי אלא מוכח דבלא לי אפי' יד לא הוי ולפי זה הרי"ף והרא"ש הזכירו בקידושין לי ולא הזכירו בקידושין מנאי וכתב הר"ן ונותנים טעם לדבר דכיון דכתיב בגיטא מינאי תו לא צריך ולא נראה שיהיה זה דעתו שהנה לא הזכיר בגירושין אמר לה אלא כך כתב וכן בגירושין הרי את משולחת וכולי דמשמע שזהו הלשון הכותב בגט עכ"ד ואין לומר דלישנא קלילא נקט וארישא סמיך דבקידושין אמר לה וכן בגרושין שלא היה לו לחסר לשון הגמרא דקאמ' וכן בגרושין נתן לה ואמר לה דמיירי דעל נתינת הגט הם דבריו ולא בכתיבה ומדשמואל אין ראיה דכי היכי דבקדושין לא הזכיר לי אף בגירושין לא הזכיר מינאי ואם תאמר הא רבא גופיה מודה דלא בעינן מינאי כרבנן דאין אדם מגרש אשה חבירו ואפי' בכתיבת הגט עצמו לא צריך מ"מ מאחר דגמרא אסתפקא ליה מי בעי ודין כ' יהודה אע"ג דודאי רבא דמוקי' נפשיה כרבנן לא בעי ודין דמוכחא מילתא דאל"כ אתיא דלא כרבנן מכל מקום מספקא ליה לגמרא בתרווייהו אי בעי להו הילכך בכתיב' בגט תרוייהו בעי אבל באמירה דבע"פ כיון דכתיב בגיטא מינאי תו לא צריך וזה אנו יכולים לומר לדברי הרא"ש ז"ל שכתב וכן בגירושין נתן לה ואמר לה בלשון שבא בגמרא אבל הרי"ף ששינה הלשון משמע דאף בכתיב' לא צריך מינאי והר"ן ז"ל פירש שהרי"ף ז"ל סמך לענין מינאי דלא צריך כדאמר רבא אנא דאמרי אפי' כרבנן דר"י ומיהו דאיבעיא לן בגמרא אי בעיא ודין והביאה הרי"ף

ז"ל סביר' ליה דאיפשר דמסתבר טעמיה דרבי יוחנן בודין ולא מסתבר טעמיה במינאי דאין אדם מגרש אשת חבירו ומכל מקום דוחק לומר כך כיון דפרכינן לרבה היכי אתיא כרבי יהודה דיחידאי הוא ומשנ' אנא דאמרי כרבנן משמע דבכולה מילתא אתיא כרבנן ואין טעם לחלק ביניהם בדברי היחיד משום דמסתבר טעמיה:

ויש . מי שאומר דאף על גב דקי"ל דידים ש"מ לא הויין ידים אפ"ה לענין גיטין וקידושין אזלינן לחומרא והוה ליה ס' מגורשת דהא משמע בפרק המגרש דכל היכא דלא כתיב ודין הוו ידים ש"מ ואפ"ה משמע דאי כתב לה כל תורף הגט ולא כתב לה ודין מפסלה לכהונה ותפסי בה קידושי' דהא לא אפשיטא התם אי בעי ודין ודחה הר"ן ז"ל דבריהם דהתם משום דחיישינן דבלאו ודין הוו ידים מוכיחות דומיא דאמר רבא במינאי אבל דהוו ידים שאינן מוכיחות כי הכא פשיטא דלא הוו ידים כלל ולא תיקשי מדתלינן פלוגתא דר"י ורבנן בידים שאינן מוכיחות ולא תלינן באי מוכחא מילתא והוו ידים מוכיחות אלמא אף שאינן מוכיחות איכא למיחש דמהא לא איריא דכיון דאמר רבא התם בנדרים אנא דאמרי אפילו כרבנן וכולי שמעינן דרבי יהודה בעי מוכיחות טפי ורבנן כיון במוכיח קצת דומיא דמילתיה דרב' הויין ידים ובהכי מסתפקא לגמרא מוכיחות טפי כרבי יהודה ולא איפשיטא ואזלינן לחומר' אבל רבי יהודה אי בעי ודין דילמא לא בעינן כרבנן דפליגי עליה משום דהא מוכחא קצת ולדברי המפרשים קשה דהיאך איפשר דרבא מוקי נפשיה כרבנן אם לא שיחלק ויאמר דמכל מקום מוכיחות מקרי אם כן היכי מייתי ראיה מינה להחמיר בשאינן מוכיחות לגמרי וכה"ג תפסו כל האחרונים דבלא אמר לי שאין כאן בית מיחוש וכן כתב המ"מ בשם הרמב"ם והרשב"א וכל שכן לפי מה שאמר הרא"ש ז"ל דבלא אמר לי אפי' יד לא הוו ואפי' אביי דאמר הויין ידים מודה הכא דלאו כלום הוא אמנם בתשובות מהר"ם אלשקר ז"ל הביא תשובת הרשב"א שכתב ולענין פסק ההלכה קי"ל כשמואל דידים ש"מ לא הויין ידים וקי"ל כרבא דגבי אביי הילכך לענין קידושין כי אמר לי אינה מקודשת ומיהו איכא למימר דחוששין לה וצריכה גט ודע דבפ' המגרש אמרינן דהיכא דלא כתי' ודין ידי' ש"מ הוי ולר"י דבעי ידי' מוכיחו' אינ' מגורש' ואפ"ה מסתבר' דהיכא דכתי' הרי את מותר' וכל תורף הגט חיישי' לה ואי פשטה ידה וקבל' קידושין מאח' צריכ' גט אבל גבי נדרים כל היכא דלא הוו מוכיחו' לא הויין ידים כלל וי"א דאפי' בגיטין וקידושי' למ"ד לא הוין ידים לא חיישי' לה ולמאן דאמ' צריך למכתב ודין אי לא כתב אין כאן בית מיחוש ומיהו אנן חיישי' לרבנן והויא ס' מגורשת ע"כ ומה שכתוב שם מסתברא דהיכא דכתוב וכו' חיישינן לה לא שכתב זה מסברת נפשו והסכמתו דהא מנא ליה דאי מסברא אמר כן גבי

מינאי ואצלו כי לא אמר שוה למינאי גם בלא אמר לי יכול לומ' מסברא כן אלא מההיא דאיבעיא לן בפ' המגרש אמירה דמספקא לן אי בעי' ודין וכו' והו' ליה לכתו' מסתפקא וכתב מסתבר' וכבר תבריה לגזיזה בהא שכתב דלא מבעיא לן לר"י דודאי לדידיה אין כאן בית מיחוש ומיהו אנן חיישינן לרבנן הרי דחאה לאותה ראיה לגמרי כדרך שדחאה הר"א ז"ל והנה אנו רואים שהרב המגיד משנה העיד משם הרשב"א דלא חיישינן לה כלל ועוד מצינו לו ז"ל בתשובותיו סי' תשע"ד ואלף תל"ד השיב על מי שאמר הרי אני נותן לך לקידושין והשיב דלא הויין ידים כדמוכח בשמעתין ובסוף כתב ומיהו יש לחוש להחמיר שמא בקידושין בענין זה לא בעי' ידים מוכיחות דצריכה גט ואם קבלה קידושין מאחר צריכה גט משניהם ע"כ:

ואיברא שהלשון מפוקפק מדקאמ' שמא בקידושין בענין זה משמ' דבקידושי' בענין אחר בעינ' ידים מוכיחות והתם היינו טעמ' דמדקאמ' הריני נותנו מוכחן מילתא שהוא הנותן ולעצמו מקדשה כמ"ש הריב' בתשובה ואין לפרש דבענ' זה דקאמר משום דאיכא ענין אחר דהיינו ודין ומינאי דאסתפקא ליה לגמרא התם דאם כן אפי' בענין זה מבעי ליה ועוד הא דקאמר לא בעי ידים מוכיחות הא ודאי בקידושין בעי' אלא הול"ל שמא להחמיר לא קפדינן אידים מוכיחות וא"ת אי אמר משום דאמר הריני קאמר הול"ל דהוו ידים מוכיחות י"ל דלא בעינן מוכיחות טפי קאמר אלא במה שאמר הריני נותן סגי וכי האי לישנא נקט גמרא בפ' המגרש ורבנן סברי ידים שאינם מוכיחות הויין ידים ואע"ג דלא כתיב ודין מוכחא מילתא דבהאי גיטא קמגרש ואף על גב דמוכח קצת שקרו ליה שאינן מוכיחות טפי ובהך פורתא דהוכחה סגי הכא נמי בהך דאמר הריני נותן אף על גב דאיפשר שהוא הנותן ולא המקדש מ"מ סגי בהאי הוכחה קצת דלא הוצרך להודיע שהוא הנותן אלא להודיע שהוא המקדש ולא בעינן ידים מוכיחות טפי מהאי ואי קשיא מהא דתניא בתוספת' והביאה בירו' בפרק האומר לא הוחזק השליח בעדים הוא אומר לעצמי קדשתיה והיא אומר' לראשון השני נעשה כאומר לאשה קדשתיך והיא אומרת לא קדשתני והיא כאומר' לא' קדשתני והוא אומר לא קדשתיך אמרה איני יודע' חזקה לשני הוחזק השליח בעדים חזקה לראשון וכולי והיאך יהא השני כאומר לה קדשתיך ותיפוק ל' שאין כאן ידים מוכיחות אפילו אמרה האשה לשני נתכוונתי ואיפשר לפרשה באומר פרשת לעצמי והיא נתרצית והיא מכחישתו ואומרת נתקדשתי לא אלא לראשון שעשאך שליח אלא שהראב"ד ז"ל בפ"ט פרשה בשקדשה סתם והוא אומר לעצמי נתכונתי ואכתוב עוד על זה בפרק האומר בס"ד ולענין הלכה כל רבותינו האחרונים

הסכימו בכמה מעשים שאירעו להקל ושלא לחוש לסברת יש מי שאומר להצריכ' גט ולעגנה כאילו קל' מן שמיא נחית שאין כאן בית מיחוש ואחריהם אלך:

ויש לברר כשהיה שידוכין ביניהם אי חשיב כידים מוכיחות שהרב מהרי' ן' לב ז"ל בח"א מתשובותיו כתב דחשיב ידים מוכיחות והביא ראיה דאמר רבי' תם על מעשה בא' שאמר לחבירו בתך מקודשת לי סתם ולא פירש איזו מבנותיו והיתה א' מהן משודכת לו מסתמ' על המשודכת קאמר דשארית ישראל לא יעשו עולה ואמר שאחד מגדולי הדור כתב דלא דמי לההיא דר"ת דהתם ודאי הקידושי' חלים על א' מהבנות וכולהו בעיין גיטא מספקא וכיון דליכא אלא ספיקא או האי או האי יש לומר שלא קידש אלא אותה שלידך מעיקרא וכתב עליו הרב והאמת כי דברי פי חכם חן מכל מקו' לא היה רוצה לסמוך על חילוקם לפוטרה בלא גט ואני בעניי כתבתי בתשובה שזקוקים אנו לסמוך על החילוק ההוא מההיא דפרכי' עליה דאמר קידושי שאינן מסורין לביא' לא הוו קידושין ממתניתי' דהמקדש את בתו סתם אין הבוגרות בכלל ומוקמי' לה בשאין שם אלא גדולה וקטנה וקא משמע לן דאע"ג דשויתי' גדול' שליח לקבל קידושי' לא שביק איניש מילתא דאית ליה הנאה מיניה דכסף קדושיה שלו ועביד מידי דלית ליה הנאה מיניה ואפילו תימא דאמר' גדולה שיהיה כסף קדושיה לאביה לא שביק איניש מצוה דרמיא עליה וכו' ובהך סברא אמרינן דאין הבוגרות בכלל ולא חשו להם חכמי' כלל ואילו לענין ידים מוכיחות לא מהני הך סברא להוכיח שלעצמו קדשה דלא שביק איניש מצוה דנפשי' ורמי עליה ואית ליה הנא' מיני' ועביד לאחריני אשר לא ידענו שעשאוה שליח והיינו טעמא דלענין לשון הקדושין בעינן שיהא הלשון ברור שמוכיח מתוכו למי מתקדשת ולא מסברא דעלמא ועוד יש ראיה מדברי הרא"ש ז"ל שהבאתי למעלה דאי הוה מצי גמרא לאשכוחי מילתא דאיכא הוכחה בלא לי לא הוה דחיק לאוקומי ולשבוש' מילתא דשמואל בדאמר לי ואם איתא משכחת לה בדשדיך ולא היה צריך להגיה דברי שמואל בדאמ' בהדי' לי וכי תימא השת' נמי לוקמא בשהיו מדברי' על עסקי קדושין ההיא ודאי כאומר לי בהדיא דמי ולפי מה שפירשתי לעיל היינו אוקמתא דגמ' דמדבר עמה על עסקי קדושין דכמי שאמר לי דמי ויש להביא ראיה שכל שהלשון אינו מוכיח אף על פי שיש הוכחה מדבר אחר לא מקרי ידים מוכיחות מדאמרי' בפרקא קמא דנדרים כנדרי רשעים נדר בנזיר ובקרבן ובשבועה ומפרש רש"י זכרונו לברכה דכולהו בהדי הדדי הוו כיון דאמר על הדבר הרי עלי והימנו פירוש הריני נזיר עלי קרבן הימנו שבועה ופרכינן בגמרא הימנו דילמא דאכילנ' קבעי ומאי פריך הא ליכא לספוקי בהכי דמדאמר הריני נזיר ועלי כקרבן הא מוכח דלא בעי למיכל אלא כיון דזה הלשון דהימנו לא הוי ד דהא לא

מוכיח מתוכו אף על פי שדבר אחר מוכיח עליו לא מקרי יד ולא דמי לנזיר עובר לפניו דאהא לשון קצר הוא שלא פירש שנודע משום דנזיר עובר לפניו והר"ן זכרונו לברכה כתב כן בראש הפרק אהא דאמרינן גבי ודין די יהוי ליכי מינאי דאפילו לרבנן דלא בעינן ידים מוכיחות הני מילי בגט וכולי ושם כתבתי באותה תשובה באומר למשודכתו תקחי זה לקדושין שאין שם בית מיחוש שלא פירש קדושין אלו מה טיבן שאין מוכיח מי הוא המקדש ומי היא המתקדשת ואפשר שהוא נעשה שליח לחברו והיא נעשית שליח לחברתה ואין השדוכין הוכחה כלל:

ועוד כלל אחר אמרו כל שלא אמר לשון שיהא גוף האשה נתפס בו כגון הרי את מקודשת או שיאמר הרי את מאורסת או הרי אתן (לי) לאנתו לאו כלום הוא וזה הביא הרב מהרר"י ן' לב ז"ל בשם רבנן פרובינציה הרב בעל המכתם ז"ל והרב רבי נתן ז"ל ורבנים אחרים והסכימו עמהם רבני צרפת הלכה למעשה דמי שאמר לאשה אני נותן לך זה לקדושין שאף ידים אין כאן שיחול עליה קדושין ואין להצריכה גט כלל:

גם הרב רבינו ישעיה השני ז"ל בנותן כסף לאשה ואמר לה הרי זה קדושיך אינו כלום שאין כתוב בכסף דבר של קדושין כמו הכתוב בגט דבר של גרושין ואמר הוא ז"ל שדבריו מסכימים לדברי רבני פרווינצייא ורבני צרפת ז"ל אלא שתשובת הריב"ש ז"ל בסימן רס"ו חולקת על זה על מי שאמר הריני נותנו לך בתורת קידושין אעפ"י שלא אמר לה בפי' הרי את מקודשת לי הרי זו מקודשת שזה דבור שלם כיון שהזכיר שהוא הנותן לה בתורת קדושין:

ונרא' מלשונו שהוא המקדש והיא המתקדשת והואיל והריב"ש ז"ל היה מחמיר יש לחוש לדבריו אעפ"י שכל הגדולים הללו כתבו להיתר אלו דבריו ז"ל ולא ראיתי אני בדבר הריב"ש ז"ל סתירת דברי אותם הגדולים ולא בדברי אותם הגדולים סתירת דברי הריב"ש ז"ל כי דברי אותם הגדולים הם בעיקר התפסת הקדושין בגופה ודברי הריב"ש ז"ל הם בידים מוכיחות מי היא המקדש ועל זה אמר הריב"ש ז"ל שכל שאמר הריני נותנו לך הרי גילה שהוא נותן את הכסף והיא המקבלת וזה מוכיח שלעצמו הוא מקדשה ורבני פרווינצה ז"ל יודו לו בזה דהוו ידים מוכיחות. אלא דבריהם הם באומר אני נותן לך זה לקדושין נהי שהוא הנותן והיא המקבלת אבל כל שלא אמר שתהא מקודשת לאו כלום הוא דלקדושין לצורך קידושין משמע וראיה מדאמר בפרק אין מערימין אמר על בהמה טמאה ועל בעלת מום הרי אלו עולה לא אמר כלום הרי אלו לעולה ימכרו ויביא בדמיהן עולה אלמא שני לן בין חומר הרי זו עולה לאומר לעולה:

ודנדון של הריב"ש ז"ל כיון שאמר הריני נותנו לך בתורת קדושין הרי גילה שנתינה זו תורת קידושין עליה שבנתינתה היא מקודשת שכן מצינו בגמיא בפרק הזורק אמר לו בעל חוב זרוק לי חובי בתורת גיטין שפירושו שיזכה לו ארבע אמותיו בזריקה זו כמו לענין גט ואעפ"י שלא פירש כמי שפי' דמי שיזכה לו ארבע אמותיו אף כאן באומר נותנו בתורת קדושין היינו כדינה שתהא מקודשת בנתינה זו אבל באומר בלשון לעז אישטו טידו רי קדושין או פור קידושין לאו כלום הוא כי פור קידושין לאו משמעו בעד קדושין או במקום קדושין ולא הוי בתורת קידושין:

וצריך לברר דכל הני לישני דאקרו ידים שאינן מוכיחות אפילו אמרה שבלבה היה שתתקדש לו לאו כלום הוא כיון שהלשון גרוע ולא מוכיח ואפי' אם היו ביניהם דברים בכת' כל שאין הדברים מוכיחים הו"ל כמקדש בלא עדים שהרי אין העדים יכולים להעיד שזו נתקדשה לזה וראיתי שכתב מהרר"י אדרבי בתשובותיו כשאמר תקחי אותם בעד קידושין אע"פ שלא פיר' מי הוא המקדש ומי היא המתקדשת ולא הוו ידים כלל ליתא ומ"מ מקרו ידים כדכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ג ויש לאיש לקדש אשה בכל לשון שמכרת בו ויהיה משמע הדברים באותו הלשון שקנא' וכו' ואמר ודאי שבדורינו זה רובא דעלמא לא גמירי ומדברים לישנא קלילי ומשמעות טומאלי פור קידושין הוא ביניהם שקונה האשה לעצמו ע"כ. ואין ענין דברי הרמב"ם לכאן שדבריו הוא מה שקוראים באותו הלשון קנין של קידושין כדאמרי' שכן ביהודה היו קורין לארוסה חרופה אבל אם הלשון גרוע מה מועיל שהיא מכרת אם אין בלשון קנין של קידושין וגם לא יד מוכיח שהיא מתקדש' לו:

איבעיא להו מיוחדת לי עזרתי צלעתי מהו כתב הרא"ש כל הני לישנ' דברירא לן דהוי לשון קידושין לאו כל כמיניה למימר לא הוה ידענא דהוי לשון קידושין וכל אלו הספקות כשהיה מדבר עמה ע"ע קידושין דאם לאו אין בהם ממש והר"ן ז"ל כתב דבלשונות דמספקא לן בהו אם לא הוה מדבר עע"ק לא חיישינן להו כלל דהא לא ידעה ואי אמר' דידעה ספקא הוי ובאידך לישנא דאיפשיטו כגון לקוחתי קנויה לי דוקא במדבר עע"ק אי נמי דאמרה לשם קדושין קבלתינהו הא לאו הכי אינה מקודשת והרב בב"י ז"ל הביא דבריו וכתב המ"מ וכו' ואמר שנראה מדברי הרא"ש שהוא חולק על מה שכתב בשם המפרשים דכל הנך לישני דאיפשיטו צריך שתאמר שהיא מכרת בהם ולהרא"ש ז"ל אפי' אומרת שאינה מכרת מקודשת ואמר שאפשר שהרא"ש לא מיירי אלא בדין האיש המקדש דכיון שהוא הוציא מפיו לשונות הללו חזקה לשם קידושים הוציאם אבל האשה אינה מכרת באותם הלשונות ומ"מ יש לתמוה על רבי' שלא הזכיר סברת הרא"ש בזה כלל אלו דבריו ז"ל ואם הבנת דברי הרא"ש היא כן טפי איכא לאתמוהי על

הטור שכתב איפכא שכתב וכן בכל לשון שמשמעותו לשון קידושין ודאי באותו מקום ובלבד שהיא תבין שהוא לשון קידושין ואם אלו שפשוטים באותו מקום שהם ודאי קידושין הצריך שתאמר שהבינה בלשונות של קדש שנסתפקו בגמרא בהם והופשטו שהם לשון קידושי' לאו כל כמינה לומר שאינה יודעת הא ליתא כלל ומה שחלק הרב בבית יוסף מדין האיש לדין האשה לא נתחוור אצלי שאם האיש יאמר לקוחתי למלאכתי נתכוונתי עצורתי לשם פילגש נתכונתי או למלאכה מי לא נאמן טפי מהאש' דאיהו בידו לגרשה והיא אין בידו להפקיע עצמה ממנו ואם מפני שכתו' בדברי הרא"ש לאו כל כמיניה לשון זכר בראשי תיבות נכתבים לאו כל כמיני' זכרהו ונקבהו ונראה לי דלא אמר הרא"ש הני לישני דאיפשיטו דברירא לן דהוו קדושין כלומר שברור לכל העולם דאילו הני לישני דאיפשיטו מאחר שנסתפקו בהם חכמים שאר אינשי מאן יהיב להו קבא דקמחא למיזל למגמר שהם לשונות של קידושין וכשהאיש או האשה אומרים לא לשם קידושין נתכוונתי מהימני מיהו איכא למידק א"כ הרא"ש לא הזכיר אלא הלשונות הברורים והמסופקי' אבל הלשונות שנפשטו לא הזכיר בהם מה דינם וממה שכתב וכל אלו הספקות כשהיה מדב' עע"ק משמע שאותם הלשונות שנפשטו אינן בדין הזה ונראה שהרא"ש ס"ל דבאלו הספקות אם לא היה מדבר עע"ק אפי' אמרה לשם קידושין קבלתי לאו מידי הוא כדאמרי' בגמ' מנא ידעה כלו' ואפי' אמרה לא חיישי' דהו"ל כמקדש בלא עדים ובזה חלוק הרא"ש על הר"ן ז"ל דדוקא דהיה מדבר עע"ק הוא דאיסתפקא לן דילמא למלאכה קאמ' שכן משמעות הלשון ומהדר קהדר ביה אבל הנך לישני דאיפשיטו כיון דהיה מדבר עע"ק מקודשת על הסת' עד דאמרה לא ידעתי שהוא לשון של קידושין ולדברי הרא"ש ניחא דמוקי לה גמרא לבעיא דהנך לישני דוקא בהיה מדבר ולא כדברי הר"ן שכתב דה"ה דה"מ לאוקמה דבידעה מאי קאמר לה אלא משום דהכי שכיח טפי וק"ל טובא לדבריו ז"ל אדמבעיא לן בהני לישני דאסתפק' לן בהו אמאי לא תבעי ליה בהנך לישני דברייתא קנויה לי זקוקה לי וכו' במאי עסקינן אי במדבר עמה אפי' בשתיקה ואי לאו מנא ידעה אלמא בהנך לישני מתוקמא שפיר בדידעה ושפיר מקדשה בהנך לישני דמוכח' לעדים ולכ"ע שהם לשון חידושי' אבל הנך דמספקא לן מנא ידעה ואפי' אמרה דידעה לאו כ"כ דמי איכא מידי דאנן לא ידעי ואיהי ידעה ויש לתרץ לשיטתו ז"ל דודאי ברייתא מתוקמא במדבר עמה או בידעה וקמ"ל דלאו כ"כ שתאמר סבורה הייתי שאינן לשונות של קידושין וס"ד דהני לישני דאסתפק' להו היינו אי הוי לשון נשואים גמורים או כי התנו אהבי' זה עם זה ולא דרך נישואין ופריך אי במדבר עמה ע"ע נישואין הא ודאי אין הלשון סותר מה שהיו מדברים בהדיא

וילמד סתום מן המפורש דחבת חופה קאמר ומשני דהוי לישני גריעי ואיפשר דסתרי דשמא למלאכה קאמר ומ"מ קשה הלשון דקאמר מנא ידעה וכי לא איפשר דידעה הו"לל ואי אמרה דלא ידעה מאי איכא למימר ועוד דכיון שאין בלשון הוכחה אע"פ שיכולה היא שתאמ' שמכרת בקריצותיו וברמיזותיו מ"מ ידים מוכיחות בלשון בעינ' והעדים צריכין להבין שאל"כ הו"ל כמקדש בלא עדים דהא גבי שיראי אמרי לקמן דכשיודעים שדרכו להתיקר הו"ל כמקדש בלא עדים והר"ן גופיה כתבה לקמן ואף זו כיוצא בה וכן מוכח מפשט דברי הרמב"ם ז"ל שכתב אבל לא היה מדבר וכו' אין חוששין למלות אלו ורבי ירוחם נתיב כ"ב כתב בשם רבו הר"א ן' אשמעאל דבהני לישני דמספ' לן בהו אם לא היו מדברים ע"ע קידושי' אפי' אמרה דלשם קידושין קבלתינהו אינה מקודשת הנה שהסכימו לשיטתו של הרא"ש וכן נראה עיקר ובדאידך לישני ראיתי לרבי' ירוחם שכתב וכל אלו הלשונות שהיא ודאי מקודשת לאו כ"כ לומר שלא ידעתי שנתנם. לי בתורת קידושין אפי' לא דבר עמה ע"ע קידושין וכתב שאם אמרה דלא ידעה הוי ס' קדושי' כבר הוכחתי לעיל מדברי הטור שבכל אלו הלשונות צריך שתבין שהם ענין קדושין ונר' דאות' הלשונו' הברורים וידועים לאו כ"כ כדכת' הרא"ש ואין חוששין לדבריה כלל אבל בשאר לשונות שנסתפקו בהם והופשטו בזה חוששי' לדבריה להצרי' גט משניהם:

עצורתי מהו פרש"י לשון עצרת שתה' נאספ' עמי בביתי רבותי אמרו ל' כי אשה עצור' לנו ולא נהיר' דההיא עצורה ממנו קא' והתוס' ישבו לישנא דקרא על פי' רבותי' ז"ל דה"ק כי אם אשה היתה אצלנו מתמול שלשום היה זה אבל עכשיו אנחנו טהורים וניחא דכל אלו הלשונו' השתא לישנא דקרא וא"ת מה ראה לקרותה עכשיו לאש' בשם עצור' י"ל לפי שהכהן אמר לו אם נשמרו הנערים אך מאשה כלומ' צריך לשאול את פיהם:

(**בכאן** נר' שיש חסרון גדול מההעתק לא ידענו מה היה לו) שעיקר הפשיטות הוא מאי דפשט גמר' מעיקרא מדתניא האי חרופתי מקודשת דהא דפרי' ויהודה הויא רוב' דעלמ' מצי לתרוצי למ"ד בכנענית הכתוב מדבר) (אתא) אבל לדידן אתיא ברייתא כפשטא ופשטינן דמקודשת כדפירש' לעיל:

וראיתי בהגהו' מהרמ"א שכת' גבי הנך לישני דמספק בגמ' עזרתי צלעתי כת' וה"ה אם אמר חרופתי אבל אמר לה הרי את נשואתי י"א שאינו כלום ע"כ ואמ' כן על הרשב"א שכת' בתשו' הביאה הב"י וז"ל אין אשתי כנשואתי שאלו האו' הרי את נשואתי לא שמענו שתהא מקודש' דלא תקר' נשואה עד שתבעל או עד שתכנס לחופה קשה דבמדבר עמה ע"ע קדושי' כי הנך לישני וא"ל הרי את נשואתי אמאי לא הוי ס' טפי מהני לישני דהתם מספקי שאעפ"י שהיה מדבר תחלה דילמ' הדר ביה דהנך לישני למלאכ'

משמע (אבל נשואתי לאו מלאכ' היא) ולרחוקה קמכוין אבל זה הלשון של נשואה אדרב' לקרוב' קמכוין שתה' כנשואה ובכלל מאתי' מנה דא"א לנשואה אם לא תהיה ארוס' ועוד דילמ' ה"ק לה הרי את ראויה להיות נשואתי ע"י קדושין אלו תחלה שאם לא נתקדשה אעפ"י שנכנסה לחופה או נבעל' לא כנוסה היא ועוד שהרי בחרופתי ביהודה אפי' למ"ד בשפחה כנענית הכתוב מדבר ולא שייכי בה קדושי' כלל לפי שהורגלו בשם זה אמרי' דמקודשת ודאית בנשואתי דשייכא באישות לא כ"ש דניחוש לה בהיה מדבר עע"ק או שאמרה לשם קדושין נתכונתי ודברי הרשב"א בזה הלשון שהובאו שם אין משמען שלא ניחוש להם לס' אלא אמר דלא הוי כהרי את אשתי דמקודשת גמורה ואין קדושי אחר תופסין בה אבל היכא דהיה מדבר עמה עע"ק וא"ל הרי את נשואתי מידי ספקא לא נפיק:

תנן במס' מ"ש היה מדבר עם האשה ע"ע גיטה וקדושי ונתן לה גיט' או קדושיה דיו והרמב"ם ז"ל בפ"ג כ' הי' מדבר עם האש' ע"ע הקדושי' ורצת' וכתב הרב מהרי"ק בכ"מ דהיינו דאמר' אין אבל אם לא אמרה אין אלא ששתקה ואח"כ קבלו מידו סתם ליכא הוכח' דלש' קדושי' קבלה וה"ק הרמב"ם אם כן כשאמרו בגמר' אי במדבר עמה וכו' אפי' לא א"ל מידי לימא דאיירי דלא אמרה אין ומ"מ לא שייך למימ' מנאי ידעה דבלא אמירת הן ידעה מאי קאמר ותהוי ספק מקודשת ותירץ דבלא אמירת הן לא ידעה ודאי אי לקידושין יהיב ליה דכיון דלא אמרה הן לא אסיק אדעת' דלהוי לשון קידושי' דמשמע לה כיון שלא נתרצתי לו בפי' ודאי דלא יקדש לי ואנ"ל דמאחר שדברי עמה ע"ע קדושי' בהדיא והוא לא מחתה למה לא יעשה עכשיו מעשה לראות אם תקבלנו וכיון שנתן אז ואמ' לה הנך לישני היה לו לחוש שהם קדושי' שהרי פיר' לו בתחלת הקדושי' בהדיא וכן משמע דקדוק דברי הרמב"ם שביתר הלשונות המסופקות כתב והוא שהיה מדבר עמה תחלה עע"ק אבל אם אינו מדב' עמה עע"ק אין חוששין למלות אלו ולא פירש שהיא תתרצ' ותאמ' הן ולמ' כשנתן בשתיק' דקדק וכתב ורצתה דלעיל דמשמע אע"פ שלא אמרה הן וכ"ת מאי קשיא ליה לגמ' בהנך לישנ' אי דלא היה מדב' עמה מנ' ידעה נימ' שדבר עמה ולפי' הי"ל ליד' ומיהו לא השיבה הן שאם היתה משי' אפי' לא אמר לה מידי י"ל למאי דלא ס"ד דהוי לישני גריעי אלא שאינ' מפורשי' שהם לשם קדושי' פשיטא ליה דמ"ש לה תחיל' שתתקד' מהני לפרושי' לשונות סתומי' הללו שהם קדושי' ומאי איריא דלא אמרה תחלה הן עכשיו פירש לה וקבלתם והו"ל קדושי ודאי טפי מדאמר' אין והוא נתן בשתיק' שדבורו בשעת הנתינ' בהני לישני עדי' טפי מאמירת' הין תחלה וה"ק אי במדבר עמה אעפ"י שלא אמר' הין מאחר דבשתיקה מתקדשת על ספק דברי' הראשונים

כ"ש כשאומ' בשעת נתינה שאין אנו צריכין לאמירתה הן תחלה כיון שלבסוף קבלה ממנו באותם הלשונות ומסיק דהנך לישני גריעי טפי מדשתיקה היכ' דאמר' הן כך יש להתפרש סוגיא דשמעתא לפי מ"ש הרב מהרי"ק בכ"מ שהרמב"ם מצריך שתאמר הן ולא סגי בשתיקה ומה שלא מחתה אבל ק' זו מנין לו דהא במתני' וגמ' לא הזכירו אלא היה מדבר עמה על עסקי גיטה וקדושיה סתמא משמע דקדושי' דומיא דגט ולא בעי' דברי האשה כלל ודומיא דהפודה מ"ש ולא קרא שם דעלה מייתי לה הת' ומ"ש דאי בלא אמרה אין אלא ששתקה ליכא הוכחה דלשם קדושין קבלה הא ודאי הוכחה גדולה היא על כונתו מדבריו שהיה מדב' עמה ושותקת דלקדושין קיהיב ולמה קבלה אם לא שהסכימה לדעתו דאין לה לתלות במתנת חנם בעלמ' קיהיב לה דעלה מייתי לה התם ואם איתא הי"ל לפרש ותו אי ברצתה ואמרה הן ההיא שדיך מקרי דאפילו קדשה בגזל וחמס דידה ושתקה מקודשת ולא מצית אמרה דידי שקלי משום דשדיך פי' רש"י ז"ל שדבר עמה קודם לכן ונתרצית להתקדש לו והביאה הרמב"ם בפרק חמישי בלשון הזה אם קדם ביניהם שדוכין ושתקה הרי זה מקודשת ואם לא שדך אותה מעולם אע"פ ששתק' אינה מקודשת הרי נתרצי' להתקדש בהדיא שדוכין מיקרו ומה שהכריח הרב ז"ל דרצתה היינו ששתקה ולא מחתה דא"כ הול"ל ולא מיחתה ומאי רצתה דאמרה אין אין זו ראי' דרצת' נמי יש במשמע שלא מיחתה דבפ' האומר ע"מ שירצה אבא ומפרשי' דכ"ע רישא בע"מ שירצה ע"מ שלא ימחה קאמר ואעפ"י שהרמב"ם ז"ל בפ"ז פסק כמ"ד ע"מ שירצ' דהיינו שיאמר אין לא דלאו ברצון רצה שיאמ' בפיו דהרצון בלב תלוי אלא לפי ענינו מתפרש שם בתנאי שמתנה האדם לא מחית נפשיה לספיקא שאם אמ' ע"מ שלא ימחה כל זמן שימח' אפילו עד סוף העול' מתבטל המעשה אלא ע"מ שיגלה דעתו שהוא רצה קאמר אבל לשון ורצתה שכת' הרב כאן אין אנו צריכין שתאמר הן בפי' אלא כל שלא מחתה והראת פנים כמי שרוצה די דלאו אורח ארעא שהאשה מזכרת בפה ודי בגילוי דעתה כדאמרי' בפ' האיש מקדש דאמרי' לא חציף איניש לשויי לאבוה שליח ואמרי' ודילמא ארצוי ארצי קמיה ושתיק ופירש הרמב"ן הרצה האב דברים לפני בנו לעשות שליח לקדושין ושתיק ליה בנו מחמת כיסופא אעפ"י שרש"י לא פי' כן ואע"ג דבעלמ' שתיק' לאו כהודאה אלא בשעת מעשה כדאמרינן כל שתיקה דלאחר מתן מעות לאו כלום הוא כאן אין אנו צריכין אלא דבור דידיה לפרש מעכשיו כל שהיא לא מחה' סגי וכ"ת א"כ אמאי הוצרך הרמב"ם לפרש ורצת' פשיטא דאם מחתה לאו כלום הוא י"ל דס"ד שאפ"י שמחתה בדבורו תחלה מ"מ רצה לעשות מעשה וכבר היה לה להבין שאין זו מתנת חנם ולא היה לה לקבל לכך כתב ורצתה כלומר:

(ע"כ נמצא בהעתק):

גרסינן פ' האיש מקדש אמר רב המקדש במלוה אינה מקודשת מלוה להוצאה נתנה פרש"י אינה מקודשת ואפי' ישנה בעין להוצאה נתנה הלוה רשאי להוציא' בהוצא' ואינה חייב להעמידה בעסקא שתהא מצויה בכל עת שיתבענו וכן כתבה הר"ן והכי משמע הלשון דלהוצאה ניתנה דמשמע דעכשיו ישנה בעולם אלא שרשאי להוציא' ודברי הרמב"ם פ"ה מה' אישות מגומגם שהוא כתב בלשון הזה המקדש במלוה אפי' היתה בשטר אינה מקודש' כיצד כגון שהיה לו אצל' חוב דינר וא"ל הרי את מקוד' לי בדינר שיש לי בידך אינה מקודשת שהמלו' להוצא' נתנה ואין כאן שום דינר קיים ליהנות בו מעתה שכבר הוציאו אותו דינר ועברה הנאתו ע"כ משמ' שכל דבריו הם בשכבר הוציאה מעות המלו' שאם היו בעין כיון שיש דבר קיים ליהנות בו שעדין לא הוציאה אותו דינר הרי הו' כאילו היא נהני' עכשיו ולהכי נקט שהיה אצלה חוב דמשמע חוב בעלמא ואפילו שכבר היציאה ועברה הנאתה וכ"ת משעה שלותה חייבת באחריותן היא ועוד אם ירצה הלוה להקדישם רשאי משא"כ במלוה שאם ירצה להקדישה אינו רשאי דבעי' מה ביתו ברשותו אבל הלוה ברשותו מקרי אע"ג דאמרי' בהגוזל קמא גזל ולא נתיאשו הבעלים שניה' אינ' יכולי' להקדי' זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאין ברשותו הכא מלוה לאו שלו הם ולאו ברשותו קיימי אבל לוה שלו הם וברשותו קיימי אלא איכ' טעמ' לומר דכל שהן בעין ונתרצה היא לקדשה והיא נתרצית להתקדש דעת' להפקיע זכותה אצל זה כדי שתתקדש בו וכה"ג אמרי' בקדשה בגזל וחמס או שחטף סלע מידה וקדשה ואמרה אין קדושיו קדושין דמקנויי מקני לגביה כי היכי דתקדש בהו ה"נ כל שהמעות של הלואה בעין הו"ל כאילו הקנתה אצלו שתתקדש בהם משא"כ היכא דליתנהו בעין אך ק' היאך יתיי' הלשו' דקאמ' בגמ' מלוה להוצאה נתנה והלא כבר יצאת מאצלו והיל"ל טעמא משום דהני זוזי ליתנהו בעולם ואין להם שום קנין מן התורה אלא דתקינו להו רבנן ע"ז י"ל שהרמב"ם מפרש להוצאה נתנה אהנאה שאי' לה עכשיו הנאה נוספת בזה שההנאה כבר באת משעת ההלואה שתהנה בהם וכבר הוציאו ונדחית ועברה הנאתה דהכי מוכח לשון הרמב"ם ז"ל מ"מ לא ראיתי בפוסקים מי שיהיה לו סברא זו גם לא מייתי מי שדקדק כן מדבריו ואפש' לומ' דלאו לאפוקי כשה' בעין אתא אלא לו' לפי שאין לה עכשיו שום הנא' בה נוספת על מה שהיה לה מקמי הכי דמשעת ההלואה באת לה ההנאה דלהוצאה נתנה לה וכמי שכבר הוציאה אותו דמי ומה כחה יפה עכשיו בנתינ' זו כדי שתתקדש בה לאפוקי היכא דהחזיר לה המשכו' שהרי היא נהנית במשכו' זה אי נמי בא לפר' שלא תאמר הרי נהנית היא עכשיו

שאינו יכול לתובע' כלום מעתה הא הנאה דבתר דחלו קידושי' אתי דאם קדושי' אין כאן הנאה אין כאן ואנן בעי' שתהא הנאה קיימת קודם קדושי' שתקדש על ידו לכך כתב אין שום דבר קיים ליהנות בו מעתה כלומר קמי קדושי':

ואמרינן עלה לימא כתנאי המקדש במלוה אינה מקודשת וי"א מקודשת ותסבר' אימ' סיפא ושוי' במכר שזה קנאו ואי מלוה להוצאה ניתנה במה קנאו אמר רב נחמן הונא חברין מוקי לה במילתא אחריתי דא"ל התקדשי לי במנה ונמצא חסר דינר וכו' והרי"ף ז"ל לא כתב כל זה בהלכות וגם הרמב"ם בפ"ה מה' אישות לא חלק וכתב הרמב"ן במס' דהלכת' פי"א מדתניא בפרקי' התקדשי לי במנה ונמצא מנה חסר דינר אינה מקודשת אלמא במנה סתם מקודשת ולא אמרי' כסיפא מילתא למתבעיה ולפיכך לא כתב' הרי"ף ז"ל וכתב הר"ן ז"ל דמהא לא איריא דבמנה זה ודאי לא שייך למיתני חסר צ"ט דהא ידעה ביה דמנה אין כאן ואיהו אסיק שמיה במנה וסברה וקיבלה וכו' ורבות' קמ"ל סד"א דרך מנה להיו' חסר לפעמי' דינר וכו' ודבריו צריכי' חיקור ומאחר שכתב דהאי זה לאו לדיוקא אתא לומר הא סתמא לא אלא אדרבה לרבותא נקטיה דלא תימא כמות שהוא קאמר לה למה הוצרך דלא מצי למתני חסר צ"ט ומאי קרמי' ליה דלתני הכי ואיכא למימר דקשיא ליה אם סופינו לו' דנקט זה לרבותא דלא תהא מקודשת משום דכמות שהוא קאמר אם כן למה לו דקתני ונמצא חסר דינר דאיכא טעמא דכסיפא לומר ונמצא חסר דמשמע אפילו טובא דקפדה ולא כסיפא לה למתבעי לכך כתב דלא מצי למתני הכי דאיכא גוונא דמקודשת כגון אי חסר טובא כגון צ"ט מי לא קידשה דמנה אין כאן וסברה וקיבלה אך קשה דאי מהא לא איריא דהו"מ לתרוצי דחסר דינר דוקא נקט דבכה"ג מנה איקרי שדרך מנה להיות חסר דינר או ב' אבל ד' וה' לא דהאי לאו אורחיה להיות חסר ולא מנה איקרי ועוד לענין צ"ט אדקאמר דכיון דידעה דמנה אין כאן סברה וקיבלה נימא כיון דידעה דאין כאן מנה סבירה שישלים אחר כך וקידושין מיהת הוו ובלבד שיתן אלא נראה דהר"ן ז"ל הוקשה לו לפי מה שהוא עצמו רוצה לפרש דרבותא קמ"ל במנה א"כ היכי נקט גמר' לומר דברייתא במנה זו ודר' אלעזר במנה סתם ולשמועי' ר' אלעזר רבותא דאפילו במנה זו ישלים דלא תימה כמות שהוא קאמר לכך הקדים ותירצה למילתיה דבחסרון הניכר כמות זה דנתן לה דינר מקודשת וסבר וקיבלה ולא היה יכול לומר סברה וקיבלה שתתקדש עכשיו אבל ישלים אח"כ דע"כ לאשמועינן רבותא במנה זו דמקודשת וישלים אלא דבהכי בלא השלמה מקודשת:

והא דכתב הר"ן דהאי מנה זה לא דייקינן מינה הא סתמא לא דרבותא קמ"ל סד"א דרך מנה להיות חסר דינר וכמות שהוא קאמר קמ"ל קשה טובא אם כן מאי קאמר בגמרא

הכי נמי מסתברא דאי סלקא דעתך רישא במנה סתם השתא במנה סתם אמרת לא הוו קידושין במנה זה מבעיא ולדברי הר"ן ז"ל רבותא איכא דמנה זה לא תימא כמות שהוא קאמר ונראה לי דכי סלקא דעתיה דרישא במנה סתם ואתא לאשמועינן שלא חלו הקדושין עד שישלים דינר אחרון משמע ליה לגמרא כסברת המקשה דכי קתני סיפא במנה זה בדאיתיה לכוליה מנה בידיה מיירי דומיא דרישא והוא מונה והולך ונמצא שמנה לה עשרים וארבע דינרים ונשאר אחד עדיין אינה מקודשת והא פשיטא וק"ו במנה סתם היא דאי ס"ד המקשה דסיפא לאו מעניינא דרישא מאי פריך הא מדסיפא במנה זה רישא במנה סתם רישא וסיפא במנה זה הא ראיתיה לדינר בידיה אלא שרוצה לחזור הא דליתיה דינר בידיה ונמצא שאין כאן מנה אלא חסר דינר סבירא דעתיה כמות שהוא קאמר אלא על כרחין טעמא דסיפא דומי' דרישא קתני. אי נמי פשיטא ליה למקשה דלא אמרינן דכי אמר זה כמות שהוא קאמר דכל דמצית למדרשיה לזכות האשה דרשינן דחזקה אין האשה מתרצה שישלים אחר כך אלא דאיהי סברה דזה שלא ישלים מתוך בידו קאמר ולהכי פריך הא מדסיפא במנה זה רישא במנה סתם דאי רישא במנה זה למה הוצרך לפרש בסיפא ובהכי נמי ניחא הא דקאמר פרושי קמפרש כיצד וכו' דאי מילתא אחריתי קתני דנמצא חסר דינר היכי אתא לפרושי אדרבא משמע דדין חזרה אפילו בסתם איתיה אלא ה"ק פר"שי קמפרש טעמא מאי יכולה לחזור בה משום דדעתיה אכילה מנה דהא אם נמצא חסר דינר אינה מקודשת הילכך לא גמרא ומקניא נפשה עד שישלים לה המנה לכך חוזרת אפילו בדינר אחרון ואם איתא להך סברא דהר"ן היכי תלי טעמא דחזרה בהכי הא אפילו תימא דבמנה זה מקודשת דכמות שהוא קאמר איכא טעמא דדעתה אכל מה שלפניה ועד שישלים המנין חוזרת בה אלא הך סברא דכמות שהוא פשיטא היא לגמרא דלא אמרינן לה כמות שהוא קושטא דמילתא ואהא קאמר ה"נ מסתברא דאל"כ השתא במנה סתם לא הוו קדושין במנה זה מבעיא דע"כ לסברת המקשה טפי לנו לדורשו לזכותה של אשה מלחובתה:

ומיהו על ראיתו של הרמב"ן קשיא לי מאי מייתי מההוא דהתקדשי לי במנה ונתן לה דינר הרי זו מקודשת וישלים כלומר ע"מ שישלים קאמר ואין הקדושי' נגמרים אא"כ ישלים ובהא ודאי לא אמרינן דכסיפ' לה מילתא דבלא תביעתה איהו מיזהר זהיר כדי שיתקיימו קדושיו דסמכא דעתה שפיר כמו האומר הרי את מקודשת לי ע"מ שאתן לך ק"ק זוז דה"ז מקוד' והוא יתן אבל הכא שעשאו מלוה הדינר הנשאר ורוצה שיהיו הקדו' נגמרים מעכשיו והדינר נעשה עליו כמלוה ורשו בהא ודאי אמרי' דכסיפ' לה למתבעי' ולא סמכה דעתה מאחר שכבר היא מקודשת ושחק בה:

וע"ק מנין לנו לדקדק הא בסתם מקודשת אע"פ שישלים אח"כ לעולם שאין האשה מתרצת לתבוע אח"כ דכסיפא לה מילתא וה"ק דוקא במנה זה נמצא חסר דינר אינה מקודשת אעפ"י שישלים מביתו או מכיסו דזה קאמר אבל מנה סתם ונמצא חסר דינר ישלים מביתו ומן הכיס לאלתר דאילו לאחר זמן לא כסיפא מילתא למתבעיה:

אבל מה שהשמיטוה הרי"ף והרמב"ם ז"ל משום דסבירא להו שהמלוה קונה כמכר וסומכים בזה על מה שאומרים בפרקין ובפרק הזהב יש דמים שהם כחליפין וכו' וכן ביארו הרב המגיד ז"ל בפ"ז מהלכות מכירה שחלק הרמב"ם ז"ל בין מלוה מחוייבת מחמת מכר למלוה שמחוייבת מחמת שהלוהו מעות בעין וכתב והטעם נ"ל לפי שחייוב הנעשה מחמת מכר אינו מצוי ולא תקנו בו משיכה ואם תאמר מ"מ במה יקנה והא אותם מעות ליתנהו בעולם איכא למימר כיון דהנך מעות מחמת מכר נינהו הוה ליה כאילו לא נתחייב מעולם מעות וכאילו החליפו פרה בשור וכו' עד כאן וקשה דהא בפרק הזהב מוכח דמלוה קונה במכר כדכתב הר"ן ז"ל שכן סוברים הרי"ף והרמב"ם וכן כתב הרמב"ם בפרק ז' בחוב גמור דחשיב כמו דמים ומקבל מי שפרע ואם מכר קרקע בחובו קנאו אם כן למה הוצרך המ"מ לתת טעם בבא מחמת מכר דחשיב דאיתיה בעולם משום דהוי כאילו החליף שור בפרה דהוי חליפין ואם כן תרצת חוב הבא מחמת מכר חוב הבא מחמת מלוה מאי איכא למימר היאך הקנה בו קרקע הא ליתנהו בעולם וראיתי שהקשה עוד הרב בל"מ אי בחוב הבא מחמת מכר הוי כאילו לא נתחייב מעולם למה תדחה סוגיית האי' מקדש משום ההוא דהזהב נימא שאני הכא דחוב הבא מחמת מכר הוא ואפילו תימא דהכא סתמא קאמר ושוין דבמכר קנה מדפרכינן ואי מלוה להוצאה נתנה במאי קנה ולא משני לאפלוגי בין בא מחמת מלוה לבא מחמת מכר אכתי הכ' בהזהב דפליגא דקנה לימא בבא מחמת מכר דוק' ומ"ש הוא נ"ל לתרץ כל הקושיו' אינה מתישבי' אצלי לא בענין ולא בלשו' המ"מ יע"ש וירי' דהיינו דקשה ליה לרב המ"מ אמאי דיהיב טעמא בגמ' דדבר שאינו מצוי הוא אי משום דבא מחמת מכר מ"מ הרי זקפו במלו' והנך מעו' ליתנהו בעו' וכמלוה דמו ומ"מ חשיבי דמי' לקנו' בהם קרקע כיון דבעי למיתן ליה דמי' ופוטרו מהם כמאן דיהיב ליה דמי ומה בין חוב הבא מחמת מכר לחוב הבא מחמת מלוה כל שהוא נקנה בתורת דמים שם חוב חד הוא ואדרבה רוב החובות מחמ' סחור' דמזדבני בשוק נינהו דאי' לבעלי' הנא' במכירת' ושכיח טפי ממלו' של מעות שילוה אד' מעותיו באנפרות ואי שכיח דקאמר היינו דאין אדם עשוי למכור חפץ בחוב מה לי חוב הבא מחמת מכר מלבא מחמת מלוה בשלמא גבי הא דאמר ליה מכור לי באלו דאמרינן מילתא דלא שכיח שינתנו בתור' דמים בחפינה. בלא

מנין וליכא למגזר שיאמרו ראינו מעות קונות דהני דחליפין דמיין ולא למעות לכך פירש הרב המגיד משנה דהכא נמי טעמא דלא שכיח היינו דלא שכיחי דמים בכהאי גוונא דהני לחליפין דמי כיון דאתו מחמת מכר והוה ליה כאילו לא נתחייב מעול' במעו' ולא יאמרו ראינו מעות קונו' דאלו חשיבי כאילו החליפו פרה בשור שנקנו בחליפין ובכי האי גוונא אמרי' לא שכיחי דמי' בכי האי גוונא וחליפין קרו להו אינשי וזה טע' נכון:

והא לא שייך לאקשויי מה שהקשה הרב בל"מ שנתרץ הסוגיות במה שנחלק בין חוב הבא מחמת מכר לחוב הבא מחמת מלוה דלענין שיקנה בתורת דמים ליכא לאפלוגי בינייהו דתרוייהו ליתנהו בעולם ולא חלקנו אלא לענין דמי' שיקנו במטלטל בלא משיכ' משו' דהבאי' מחמ' מכ' לא שכיח דעבדי הכי בתור' דמי' אלא כחליפין דמו:

דתקדשי לי במנ' והניח לה משכון עליהם אינ' מקודשת מנ' אין כאן משכו' אין כאן כ' הרמב"ן ז"ל שאפילו אמר לה קני משכון בשעבוד מנה וההקדשי לי בו ומשכתו אינה מקודשת בכך דקניא ליה משכון להוה' שעבודא אינה מקודש' בכך דמנה גבי לוה הוא לא גבי אשה וכו' וחלק בין חוב דאחרים דלא שייכי קדושין גבי מקדש מה שאין כן במלוה דידיה דאיתו מנה אכתי אגיד ביה וכסף קדושין דאגיד ביה גבי בעל לאו כסף קדושין הוא משמע מדבריו אלה דדוקא בכסף קדושין הוא דבעי' דלא אגיד' ביה בבעל וק' גבי אמת' דזבו' בפריטי לקני בשעבודא דמשכון דלא שייך בקנין עבדים טעמא דאגיד וכן משמע מדברי הר"ן דבדברי הראב"ד דקאמר דבלא קנין שעבוד מירי משום דחיוב המנה אין כאן לגמרי אמר ודכותה הא דאמ' בסמוך פריטי אין כאן וכו' דמשמע דאלם הרמבים לא הוי דכות' הא דבסמוך דקנין משום דלא שייך טעמא דאגיד גבי ממון ודוחק לומר דהתם בשלא הקנו המשכו' לשעבוד אלא כפשט הלשון דזבין אמתא בפריטי ומשום דלא הוו פריטי בידיהו אותיבו נסכא עלייהו בתורת בטחון דגם גבי קידושין אמרו התקדשי לי במנה והניח לה משכון עלי' משמע בתורת בטחון ומדמייתי גמרא עלה ההוא עובדא דאמתא ופסיק לה בהאי לישני פריטא אין כאן משכון אין כאן משמע שהדין שוה בשניהם ועוד כיון דקיחה קיחה משדה עפרון גמרינן דין הוא דכל דמהני בקנין שדה ועבדי' יועיל לגבי אשה ואי לגבי אשה לא מנהי אף לענין קנין לא תועיל ונראה שלא אמרה הרמב"ם להך טעמא דכסף קידושין דאגיד בה בעל לא הוי קידושין לענין אשה דוקא דמילתא דאגיד בה לא שמענו אלא גבי גירושין נתן גט ומשיחה בידי אם יכול לנתקו ולהביאו אצלו אינה מגורשת כדאמרינן בהזורק התם טעמא משום דבעי' כריתות וליכא דכה"ג אמרי' בפר' המגרש ע"מ שלא תשתי יין לעולם אין זה כריתות אבל לענין קדושין כיון שקנאתו לשעבוד תתקדש אלא (טעמא) לא בא הרמב"ן ז"ל אלא לחלק

בין חוב של אחרים למלוה דידיה דהתם גבי חוב דאחרים היכא דליכא טעמא דמחילה כגון שהקנהו לה במ"ש חשיבא נתינה לפי שכבר יצא ממון מרשותו ונכנס לרשותה אבל בחוב דידי' כיון דאכתי פש גביה ולא יצא מרשותו לא חשיבא נתינת כסף שיקנה האשה על ידו וה"ה קרקע ועבד דמקנו בכסף נתינה מעליא בעינ' ומה שהזכיר אגיד ביה אשגרא לישנא הוא ולאו בכסף קדושי' דוקא קאמר אלא בכל מילי דקנין ולאפוקי מהראב"ד דס"ל דהיכא דהקנה לה במשכון שעבוד מנה מקודשת והכא משום דלא הקנה לה למשכון במידי אלא דא"ל התקדשי לי במנה ונתן לה משכו' עליהם וכיון דבמנה לא נשתעבד אף במשכון לא נשתעבד וק' לדבריו ז"ל מאי מותי' לי' לר"נ מקדש' במשכון מקודשת ומוקי לה במשכון דאחרי' דאפי' למאי דס"ל דמיירי במשכו' דידה מתוקמא שפיר ששעבד לה משכון על המנה ואמר קנה משכון זה בשעבוד מנה וי"ל דלא ניחא לי' לשנויי הכי דשעבוד מאן דכר שמיה הול"ל שעבד לה משכו' וקדש' ומדקתני קדשה במשכון בסתם משכון קאמר שהוא על המנה וה"ק קדש' במשכו' לאפוקי שלא קידש' במנה שנתחייב לה דליתיה בעין אלא במשכו' דאיתיה א"נ ניחא ליה לאוקמי בשל אחרים דקדשה במשכו' משמע שכבר היה עליו שם משכון בתחילה ובהכי ניחא דלא תקשי לן ונוקמה במשכון דידה שהלוה לה עליו דהוא הדין דמוקמי' בהכי ולא קאמר של אחרים אלא לאפוקי דלאו בקידושין גופייהו אלא משכון של מעות אחרים שחל עליו שם משכון מקמי קדושי' אלו והרא"ש ז"ל כתב י"מ דהיינו דוקא בקנין אשה ועבדים שנקנים בכסף ואין כאן כסף שיוכל לקנו' שאין המשכון קנוי שלא נתנו לה זכות בגופו אבל אם אדם נותן מתנה לחברו ונתן לו משכון בשביל המתנה משיכת המשכון כאילו זכה במתנה ומביא ראיה מדאמרי' בהאומני' כשבאת חבילות פועל אצל בעל הבית שוכר עליהם עד כדי דמיהן וליתא דאין חילוק בין מתנה לקדושי' דין א' לכולם דבדבר שלא נתחייב בו לא חל שעבוד על נכסיו הילכך כשעושים שדוכין ונותנים משכונו' זה לזה לשם קנס לא יאמר אם אחזור בי אני נותן לך כך וכך והרי חפץ זה בידך וכו' אלא צריך להקנות לו בסודר כדי שיתחייב מן הדין אז יתן לו החפץ במשכו' ומשמע דסבירא להו להנך מפרשים ז"ל שאפשר שיחול על המשכו' שעתיד שיתפרע ממנו אם לא יתן לו מיהו לענין הקנאה דאשה וקרקע כסף גמור בעי' והרא"ש ז"ל סבירא ליה שאין מקום שיחול שעבוד על נכסיו כל זמן שאין עליו חיוב ואינו כדברי הרמב"ן ודלא כהראב"ד ז"ל מיהו אותה דפ' האומנים דבמשיכת משכו' משתעבדי להפסיד עד כדי דמיהם לא ישבה הרא"ש ז"ל ונראה דשפי' עבד דלא חש לה דהא התם לא הזכירו האומנים שום שעבוד ובמאי נשתעבד אלא ע"כ התם היינו טעמא דכל מילי דשלוחים ופועלים במילי

דעלמא מתחייבים היכא דאיכא פסידא והני פועלים סמך בעל הבית מכי באת חבילתן לידו שאלמלא כן היה מחזר בתר פועלי' אחרי' מסתמא מכי באת חבילתן ליד בעל הבית אשתעבודי אשתעבוד עד כדי דמיהם. ואיכא למידק בההיא דסוף פרק התקבל גבי גניבא דאמר הבו לרבי אבינא ארבע מאה זוזי מחמרא דנהר פניא וקשיא ליה לרבי אבא חמרא לא קאמר ומסיק מחמרא ליפות כחו שיהיה כל היין באחריותי עד שיתנו לו ארבע מאו' זוז ואם החמיץ יין אינו באחריותו וכו' דמשמע שיש לו מדין מתנת שכיב מרע שעבוד היין אף על פי שלא קדם שום חיוב שהרי לא הקנה לו היין שא"כ היה לו חלק בהפסד ויש לומר דהתם נמי קנין הוא שהקנה לו כל היין לגבי ארבע מאות זוז שיטלם מן הנשאר באחרונה ולמדנו דבין לענין קדושי' בין לענין מתנה אי אפשר לשעבד שום חפץ אלא אם כן קדם חיוב שיחול עליו השעבוד ולכך כתב הרא"ש ז"ל בערבונות של שדוכים צריך להתחייב תחלה על ידי קנין בב"ד חשוב ושוב יתן לו הערבו' בתורת משכו' על החיוב אלא שהראב"ד ז"ל חלוק בזה דסבירא ליה היכא דאמר קנה במשכו' זה שעבוד מנה והתקדשי לי בו מקודשת וה"ה לענין קנין וה"ה לענין מתנה ואם תאמר א"כ בההיא דפרק התקבל בחמרא לא קאמר ודמי חמרא לא קאמר לימא מחמרא שעבד לו מהיין שיעור ארבע מאות זוז בתורת משכו' עד שיתנום לו מכל מקום אם החמיץ מקצת היין או נאנס יפסיד המקבל לפי חשבו' ומנא ליה דליפות כחו קאמר שיהיה כל היין באחריותו ויש לומר כיון שלא נתן גוף היין במתנה שנאמר מחמרא מקצת חמרא אלא שעבוד הוא ומאי מחמרא מגו חמרא השתא כל היין שעבד לארבע מאה זוזי והיינו דקאמר ליפות כחו:

והא דתנא קדשה במשכו' מקודש' אוקימנא לה במשכו' דאחרים וכדר' יצחק דאר"י מנין לב"ח שקונה משכו' שנאמ' ולך תהיה צדקה כתב הרא"ש ז"ל איכא לפרושי אפילו במשכון שמשכנו בשעת הלואתו אע"ג דלא אמר ר' יצחק אלא שלא בשע' הלואתו כיון דקני ליה שלא בשעת הלואתו קנין גמו' אף בשעת הלואתו נמי אלים שעבודיה לקדש בו את האשה ולקנות בו קרקע ועבדים וכה"ג אנו צריכין לומר בהשולח במלוה על המשכון אינו משמט דקני ליה כדר"י וע"כ ה"פ כיון דקנה ליה קנין גמור לכל הפחות בשעת הלואה חשוב של אחיך בידך וכן צ"ל בפ' כל שעה במלוה את העכו"ם על חמצו עובר דבשעת הלואה חשוב שלך אי אתה רואה אלו דבריו ז"ל והם דברי הת' ז"ל ואי קשיא היכי חשיב הכא כסף לקדש בו את האשה ולקנות קרקעות ועבדי' בשלמא שלא בשעת הלואתו קני ליה בגוף המשכון דבתורת גביה אתא לידיה ע"י ב"ד עד ל' יום ומל' יום ואילך מוכרן בב"ד אבל משכון דבשעת הלואה לא לגביה נתן אלא לבטחון בעלמא

ומאי מייתי מפרק השולח דהתם גבי שביעית טעמא דאשר יהיה לך את אחיך שמחוסר גוביינא מיניה לאפוקי של אחיך בידך שאי אתה צרי' לחזר אחריו וסוף שתקנ' אותו לזמן בפרעון כדר' יצחק וכן גבי חמץ הואיל ואית ליה הנאה מיניה דתפיס ליה בחובי' קרי בה שלך אי אתה רוא' שעתיד להיו' שלך וקמתהני מחמץ אבל לענין קדושי' אכתי השתא לאו דידיה הוא כדי שיקדש בו ויקנה בתורת כסף וי"ל דהכא נמי בההיא הנאה דלסוף מקני ליה ע"י ב"ד ואין צריך לילך ולחזור אחריו חשיב לי' מהשת' כסף לקדש ולקנות:

הב אשקי שדי אינה מקודשת וכתב הר"ן אמ"ד דטעמא משום דאדבורא קמא קסמכא וכו' אבל הרשב"א סובר דאפי' לא אמר' איהי מעיקרא מידי כיון דאיהו אמר בלשון שאלה ואיהי לא מהדרא ליה אין אלא אמר' הב או הבא וכו' והרמב"ם ז"ל בפי"ד כתב היה מוכר פירות אם אמרה הן ונתן לה ה"ז מקודשת וכתב הרב בכ"מ יש לתמו' למה הצריך שתאמר הן דאפי' שתקה וקבל' משמע נמי דמקודשת וכן נראה ממ"ש הרא"ש בשם הראב"ד וכ"כ הרב המ"מ בשם הרמב"ן כו' ומדברי הרשב"א שכתב הר"ן ז"ל נר' שהוא סבור כדברי רבי' וטעמא משום דבלשון שאלה קאמר לה עכ"ד ומה שהקש' מאי איריא דאמרה הן מקודש' בודאי הא שתקה איכא לספוקי דאדבורא קמא סמכא ולא חיישה להשיב על דבריו שאמר לה בלשון שאלה כמי שממתין לתשובתה והיא לא השיבתו הילכך ספק מקודשת היא ומה שכתב הרב המ"מ ז"ל בשם הרשב"א ז"ל אם שתק' ודאי מקודשת התם בשלא אמרה היא בתחלה שיתן לה דרך מתנה ובהא אם אמר לה אי יהבית לך מקודשת לי וקבלה בשתיקה כהודאה דמיא ומה שכתב כי מדברי הרשב"א שהביא הר"ן נראה שסבור כדברי הרמב"ם אין משם ראיה לשתקה דמשמע מדברי הרמב"ם ז"ל דחיישי' שדבריו של הרשב"א בשלא אמרה מעיקרא הב לי:

חציך בפרוטה וחציך בפרוטה מהו הקשו התוס' אמאי לא יועיל והא לא אמרינן לעיל דלא פשטו קידושין בכולה אלא משום דע' אחרת ואינה מתרצת אלא למה ששומעת והכ' גלי דעתה שמתרצה בכולה ותירצו דאי הוה אמר בלשון קדושין הכא נמי והכא בדאמר הרי את מאורסת או באידך לישני ומיהו הרמב"ם בפ"ג והטור בסי' ל"ה הביאו דין זה בלשון קדושין והרב מהרי"ק תירץ דבאומר תחלה חצייך בפרוטה ליכא גילוי דעת וכי הדר אמר לה וחציך בפרוטה דילמא השתא הוא דנתרצ' ומהדר' קהרד בה ותי' זה לא שיי' כלל בחציך בפרוט' ועוד אפי' חצייך בפרוטה וחייב כולה בחד זימנא אמרינהו וקודם שתקבל הקדושין וע"ד כן נתרצת וקבלה ואיכא למימר דהכי מבעיא ליה שמא דמה שהי' מתרצה היינו מה שהיא מבינ' ממשמעות לשונו דחצייך בפרוט' לחצאין משמע ובכך היא רוצה להתקדש ואין קדושי' לחצאין וכן ראיתי בלחם משנה

שמתרץ בכך אבל קשה דכי היכי דגבי בהמה כי מקדיש מקצתה פשט' קדוש' בכולה ה"נ כשהיא מתקדשת עצמה חציה נפשטו קדושי' בכולה דגוף לגבי דידה כבהמה אצל בעלים דמי:

אבל נראה לי דהני רבוותא ז"ל סבירא להו דאפי' ידענו שהיא מתרצה דנפשטו קדושיה בכולה לא מקדשה כלל והכי קאמר התם בהמה כלומר דמיעוט הוי ומכי מתחלה קדוש' למפשטה במקצת' ממילא פשטה בכולה הכא דעת אחרת דאשה לאו ברשותה היא דנפשטו קדושיה בכולה מכחו ואם באת לומר כיון שהיא מתרצת להתקדש מקצתה ממילא פשטי קדושי' בכולה דרשאה היא בגופה א"כ קדושין מחמת דידה מפשט ולא מחמת נתינתו ואנן בעי' שיקח האיש את האשה ולא שתלקח היא עצמה וראיתי לרבינו ישעיה בתוספותיו שכתב לעיל גבי הכא דעת אחרת וזה לשונו ואע"פ שהאשה נתרצת לקדש חצי גופה ונימא דנפשוט בכל גופה מ"מ בלא דעת האיש אינה יכולה להתקדש וכיון שהדבר תלוי בשתי דעות לא פשטו קדושיה אלא במה שפירשו אבל בהמה שאי' שם דעת אחרת פשטו קדושיה בכולה ע"כ ולפי דרך זה ג"כ כשאמר שני חצייך בפרוטה אם תמצא לומר דלחצאים קאמר לה אף היא דעתה בכך ולא פשטי קדושיה אכולה לפי שהדבר תלוי בשתי דעו' דאיבעי למנסב אחריתי וכולי אע"ג דבלאו הכי קיימא לן נושא אדם כמה נשים כתב הריטב"א ז"ל באתרא דנהיגי דלא למנסב אלא חדא כגון בארצות הללו דמדינא מעכבא דע"ד כן נשאת וכאילו התנו בפי' בשם רבו הרא"ה:

והני תרי בעיי קמאי עלו בגמרא באם תמצא לומר דמונה והולך הוא ולכך פסק בהם הרמב"ם ז"ל דמקודש' גמור' אבל בחצייך בפרוטה היו' וחצייך בפרוט' מחר ושני חצייך בפרוט' פסק דהויא ספמ"ק והק' עליו הראב"ד ז"ל והרשב"א ז"ל דשני חצייך בפרוטה טפי עדיף מכלהו מדקאמר בחד זימנא וכתב הר"ן ז"ל דאין קושייתם קושיא משום דלבעיי קמאי איכא למימר מונה והולך הוא וקמפרט חצייך בח"פ וכו' אבל הכא הא כייליהו לשני חצאין ואמר בפרוטה ואפ"ה פליג לחצאי גופה בתרתי אלמא דעתו לקדש' לחצאין ואכתי ק"ק דמאי נפ"ל מינה כשמונה והולך דלא שייך לומר הכא התחל' וגמר דבהא שעתא היא מתקדשת ואת"ל דבהכי שייך התחלה וגמר והיינו מונה והולך מאי מבעיא ליה תו בפרוט' היום ופרוטה למחר אדרבא הכא מתיישב שפיר דמתחלה מהיום וגמר' למחר אלא מאי אית לך למימר פטומי מילי בעלמא דאע"ג דכל חלק ממנה שויא טובא אין בידו אלא פרוט' א' לקדשה וי"ל דטעמא דמונה והולך היינו שהוא נותן לה פרוט' אחר פרוט' או חצי אחר חצי וקאמר לה הכי כי היכי דלא תהד' בה עד דמשלם כסף קדושין ואע"ג דמדינא מציא הדרא בה מ"מ מפליגה בדברים שלא תחזור אבל חציך

בפרוט' היום וחצייך בפרוטה למחר ונתן לה עכשיו ב' פרוטו' הרי נשלם כסף קדושין לאלתר וקמבעיא ליה דילמא ה"ק לתחלו האידנא וכו' ומשני חציך בפרוט' נמי קמבעיא לי' לאלתר קיהיב פרוטה ולא שייך לה חזרה ולא התחלה ולפי' צ"ל דאין ההפרש בלשון אלא במעשה דחצייך בחצי פרוטה וחציך בחצי פרוטה היינו בשתי נתינות וחציך בפרוטה בנתינה א' והדבר צריך תלמוד:

כעי רבא ב' בנותיך לשני בני בפרוטה מהו אמרו בתוספת או' ר"י דמיירי בבנות קטנות דקדושין לאב נינהו דאי בגדולו' ואב מקבל מדין שליח פשיטא דבעי פרוטה לכל אחת דשליח לא עדיף ממשלחו ובתר נותן דקאמר לאו דוקא שהרי הנותן ע"כ בתורת שליחות בניו הוא בא אבל הבעיא היא אי בת' מקבל אזלי' ומשמע מדבריה' דה"ה בב' בני אדם שנתנו פרוטה לאבי הבנות ואמרו הרי רחל ולאה מקודשות לנו וכשבררו דמבעיא לן נמי בה דאי ס"ד בשני בני אדם לא הוי קדושי שליח לא עדיף ממשלח' וקש' דאמאי נקט באב דאמר לב' בני ולא נקט בב' בני אדם ועוד דהא ודאי לא פשיטא מילתא בהכי שלא ניחוש לנותנים דכל א' נתן אלא חצי פרוטה וא"כ תרתי הו"ל למבעי חדא מגו חדא חדא אי בתר נותנים אזלינן והויא לה חצי פרוטה או בתר מקבל אזלינן והרי קבל ש"פ ואת"ל בתר מקבל אזלינן דילמא כיון דלשתי בנותיו מקבל בעי' פרוט' לכל אחת ואח' וקשה עלינו לומר דבשני בני אדם נמי פשיטא לי' דבתר מקבל אזלינן ולא מבעיא ליה אלא משום דאב מקבל בעד שתים דלא מסתבר שיקרא לא זה קנין ולא זה קנין וכן לענין ממונא מכר ב' קרקעו' לב' בני אדם ונתנו לו פרוטה בין שניהם נתתי כסף אמר קרא וזיל להכא ליכא נתינה דכסף וזיל להכא ליכא נתינה ועוד קשה הדבר לומר דבתר נותן דקאמר גמרא והאיכא לאו דוקא דאדרבא אי בתר נותני' אזלינ' הא ליכא ונראה לי דמה שאמרו התוס' דבשני בני אדם שנתנו לאב פרוטה דאפילו אי בתר מקבל אזלינן כל חד וחד אין קניינו כלום וכן מוכר שני קרקעות לשני בני אדם צריך שכל אחד יתן שוה כסף אבל באב שנותן המעות בשביל שני בניו דמהני מדין עבד כנעני ואיהו שליח דידהו אע"ג דעיקר הקדושי' לצורך שנים מ"מ בתר מקבל אזלי' שהוא מקבל ש"פ וכי אתי פרוט' לידי' לאו חצאין היא דממונ' דחד הוא דאתה לידי' שאין הנותני' גופים מוחלקים עד שיהא הממון מוחלק והא דקאמ' בתר נותן לאו דוקא דלא מקיימי הקידושי' משום דבתר נותן אזלי אלא משום דבתר מקבל וגם הנותן לא מסרב ביה דחד ממונא אתא ליד המקבל וה"ק בתר מקבל ונותן אזלי' ופשיט' לן דלא קפדינ' אשולחין כיון שממון הוא השליח ולא מבעיא לן אלא דילמא בתר מקבל אזלי לגמרי ולא חיישי' שהוא מקבלם בעד ב' בנותיו או דילמ' בתר דידהו כלו' בתר הבנות אזלי' ולמדנו עכשיו ששני בני אדם

שנתנו לאב פרוטה בעד ב' בנותיו אין לחוש לקדושי שניהם כיון דכל חד וחד לאו ש"פ יהיב וכן כתב רבי' ישעיה ז"ל וכן לענין ממונא וכן שני אדם שקנו מאדם א' כל א' קרקע ונתנו ש"פ לא קני ואם נאמר בדין עבד כנעני דאם נתן אדם א' פרוטה בעד ב' עבדים לרבם דמקנו תרוייהו לעצמן דגבי נותן חשיב פרוטה גם בנותן פרוטה בעד שליחו' שני בניו לגבי דידיה חשיב ממונא אז דייק שפיר בתר נותן ומקבל דבין לגבי נותן בין לגבי מקבל חשיב ממונא ולא מספקא ליה הכא אלא בשביל בנות אי נאמר דלא מקדשא כל חדא בפחות משוה פרוטה:

בתך ופרתך בפרוטה משמע דאי אמר בשתי פרוטות פשיטא לן דמקודשת שהרי יש בהם כדי חלוקה ואכתי הוה מצי למבעי אי לא מקדשא דהו"ל קני את וחמור למ"ד לא קנה דפרה בכסף לא מקניא כמו חמש נשים ובהם שתי אחיות דפ' האיש מקדש שהעמידוה באומר הראיי' מכם לביאה מקודשת לי והוא שיטת בה"ג והרמב"ם ז"ל ושאר רבוותא ואיכא למימר דלא דמי לאת וחמור אלא מידי דלאו בר קנין הוא אבל מידי דשייך ביה קנין במשיכה וק"ס לא חשיב כחמור וזה שלא כדברי האומר שהמקנ' מטלטלין ומעות בק"ס דלא קנה ויש עליו תשובות רבות:

בתך וקרקע בפרוטה מהו והך באת"ל מקדמת קמבעיא ליה דאפי' תימא בפרה בתך בפרוטה ופרה במשיכה קאמר ואפ"ה הויא ס' מקודשת כיון דלא קאמר גמרא בהדיא את"ל וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ג ויש מקומות להוכיח כן אבל קשה ועיין ברמזים שלי:

אע"פ שאמרו המקדש חצי אשה אינה מקודשת חציה שפחה וחציה בת חורין מקודשת מ"ט לא שייר בקניינו ולכאורה משמע דמפשטא בעיין דמי שחציו עבד וחציו בן חורין דמקודשת והרמב"ם ז"ל בפ"ה מה' אישות בחציה שפחה וחציה בת חורין מקודשת ובחניו עבד וחציו בן חורין כתב שהוא ספק ונ"ל דטעמו ז"ל שאינו דומה האיש הקונה לאשה הנקנת דבאיש בעינן שיהיה בר קדושי' לגמרי כדי שיוכל לקנות אשה וכל שהוא בר קידושין יכול לקד' אפילו חציה שפחה כיון שלא שייר בקנינו אבל חציו עבד ספקא הוא משום דלאו בר קידושים שלמים הוא דאפי' קדש אשה בת חורין לא הוו קידושי' כלל שאת"ל חציה מקודשת הא איכא שיור והר"ן ז"ל כתב איכא למימר שאני הכא דגלי קרא ולא פי' הטעם מ"ט לא ילפי' מינה:

וכתב הרמב"ם ז"ל בחציה שפחה וחציה בת חורין וכיון שנשתחררה גמרו קידושיה כקידושי קטנה שגדלה והקשה הר"ן ז"ל למאי צרכינן להכי הא ודאי כיון דספק קידושין היא פשיטא דלא נפקא בלא גט ומה ענין זה לקטנה שגדלה וכתב וראיתי מי שרוצה לקיים דבריו דבקידושי קטנה שגדלה ובעל קאמר וכולי והם דברי הרב המ"מ שם

והקשה הר"ן דהתם היינו טעמא שאדם יודע שאין בקידושי קטנה כלום אבל בחציה שפחה מי איכא מידי דאנן לא ידעינן ואיהו ידע עד כאן דבריו וקשה לי אטו מי אמרינן דאיהו ידע משו' דלא ידע לא מחית נפשיה לספקא בעל לשם קדושין דהכי אמרינן בפרק המדיר ובפרק האומר דקדשה על תנאי וכנסה סתם בעל לשם קדושין ומה שכתב הר"ן דאדם יודע שאין קידושי' קטנ' כלום והלא בקטן דגריעי טפי דהכל יודעים שאין קידושי קטן כלום אמרינן בהאיש מקדש כששלח לה סבלונות אחר שהגדיל מחמת הקדושין הראשונים שלח והתימא שהר"ן עצמו כתב שם גבי קדשה ע"ת מחית נפשיה לספיקא ובעל לשם קידושין והכא דהכל יודעים שאין קידושי קטן כלום אמרינן מחמת קדושין הראשונים שלח ומיהו בלאו הכי צריך לתרץ שלא יקשה אההיא דקטנה שהגדיל', ובע' לאח' שגדלה דאמ' רב צריכ' גט וצריך לחלק בין סבלונות לבעילה דטעמא דסבלונות משום דקפדי דלא מסבלי מקמי קידושין אבל בקטנה שנתקדשה כיון דגייסי אהדדי ואתחתנו אהדדי תו ליכא קפידא ומסבלי כמו שהיו עושים בתחילה ובההיא דקדשה על תנאי וכנסה סתם יש לחלק דהת' חושש שמא לא יתקיים תנאו ותהא מופקעת ממנו לגמרי והו"ל בעילת זנות למפרע אבל הכא גבי חציה שפחה סוף סוף אינה נפקעת ממנו ואגידא ביה לעיולי אף על גב דקמי שמיא גליא אי הוי בעילת זנות מכל מקום כיון דמנטר' ליה וזרעו מיוחס אחריו לא חשיב ליה זנות ולא יהיב דעתו לקדשה אחר כך ומיהו אף אם נאמר דקושיותיו של הר"ן על פירוש המ"מ אין מתריצות אכתי קשה דאי מספקא לן אי גמרו קידושין או פקעו היאך כתב הרמב"ם ז"ל גמרו קידושיה כקידושי קטנה שגדלה את"ל בעל לשם קידושין השתא הוא דמקדשה מחדש ומעיקרא לא הוו קידושין כלל והיכי גמרי' וכל שכן לאותה גירסא דאם בא אחר וקדשה הרי זו ספק קידושין אבל הרב בכ"מ בא ליישב שדברי הרמב"ם בשלא בעל דמאי דאיפליג אמוראי אם היא מקודשת היינו לענין בא אחר וקדשה ורוצה לפ' דפקעי כלומר על ידי קידושי שני ולא נהירא לפרש מר סבר פקעי דהיינו כשקדשה שני ומ"ה גמרי דהיינו משהגדילה דתרוויהו בחד מילתא משמע דמיירי ועוד למה אין צריך לקדשה קידושין אחרי' אטו בקטנה שהגדיל' מי לא צריך לקדשה אח"כ מאחר שתופסי' בה קדושי אחר:

ההוא גברא דקדיש בשיראי והיינו דא"ל חמשין ושוו חמשין ופרש"י דא"ל התקדשי לי בחמשין זוז והרי לך אלו בהם ושוו חמשין וק' מי דחקו לפרש כן ולא פירש דא"ל בזה דשוה חמשין דומיא דא"ל בכל דהו כלומר כל מה שישוה ואי ס"ד ה"ה היכא דא"ל הכי לשמועי' רבותא לענין פסק הלכה דלא צריכי שומא אף על גב דא"ל התקדשי לי בזה

דשוו חמשין דמצי לאשתמטו לדידי שו' חמשין וכל שכן אי א"ל התקדשי לי בחמשין והילך אלו בדמיהן דלא מצי למימר לדידי שוה לי שהרי בחמשין דוקא קדשה:

ומקשו הכא אמאי פסק כי האי לישנא לא צריכי שומא ולא נקט הלכתא כרב' פר"ת דאתא לאפוקי דברים שדרכן לטעות בשוויין הרבה כגון מרגליות ואבן טובה שאפשר שהיא סבורה דשוה כמה וכמה משמע דבסתם קאמר דאילו בדאמר לה שוה חמשין הא שוה חמשין קאמר לה ומ"ל הא דהא לא ממעטי מדיוקא דשיראי אלא דבר שיש לטעות בהם דאפי' אמר לה חמשין סבורה דלא שוה אלא דבר מועט דאמר לה בכל דהו מנ"ל ונרא' דכיון דדייקינן שיראי לאפוקי מרגליות ואבן טובה כי היכי דיש לטעות בחמשין ושוה חמשין דסבורה דאינה שוה כך יש לטעות היכי דא"ל בסת' בכל שהוא שזה סבורה ששוה הרבה כיון שאין לה ערך קצוב ובהכי מתיישבה תמיהתו של הרא"ש:

ומדברי הרמב"ם ז"ל למדנו דנקט שיראי למילתא אחריתי שהוא כתב ז"ל פי' מתוך שהאש' מתאוה להם גמרה ומקניא וא"ת לפי זה מאי דוחקיה דגמרא לאוקמי הא דעגל זה בה' סלעין לפדיון בני בדלא שוו דאי קי"ל דלא צריכי שומא והא לא אמרי' הכי אלא בדברים שהאשה מתאוה להם הא בכל מילי אחריני צריכי שומא וי"ל דכל מילי לכהן מיטב הוא מתאוה להם שלא יתנם לכהן אחר ולאלתר סמכא דעתיה דמילתא הוא דעביד אבי הבן גביה ולא דמי לאשה דלא בעיא לאוקמי נפשא ועי"ל דלא מצי למתני לא אמר כלום ולא אמר צריך שומא דמשמע דאפי' שיימוה בתר הכי לא מקני וזה אינו לדעתו ז"ל ומדקדוק דברי הרמב"ם ז"ל מוכח דאפי' לרב יוסף לאחר שומא מקודשת וכתב המ"מ דלא נפקא מיניה מידי כיון דאיפסיקא הלכתא דשיראי לא צריכי שומא ותימא דודאי נ"מ לשאר דברים שאין האשה מתאוה להם דלבסוף תהיה מקודשת בהם כדכתב הר"ן אבל לא ידעתי איך למדו כן מדקדוק דברי הרמב"ם דאיהי הכי קאמר ואינה צריכה שומא בשעת לקיחה כדי שיחולו הקדושין בשעתן לאפוקי מדרב יוסף צריך שומא בשעת לקיחה שיחולו הקידושים דאם לא חלו בשעתן תו לא חיילי כלל:

פרק האיש מקדש

האיש מקדש בו ובשלוחו מצוה בו יותר מבשלוחו ואסיקנא דבהא איסורא נמי איכא וכי איתמר דרב יוסף אסיפא איתמר דהשתא תרוייהו צריכי דאי לאו רישא לא הוה שמעי' הא דרב יהודא דאיכא איסורא וא"ת ובו ובשלוחו דהאיש מקדש את בתו למה לי וי"ל דקמ"ל דמצוה באב יותר מבשלוחו דס"ד דאב כשליח דבת הוי ולא שייך לומר שמצוה בו שאין עיקר המצוה אלא בבתו וכי היכי דבשלי' בעלמא לא אמרי' מצוה בו הכי נמי באב קמ"ל דמצוה עליה דאב רמיא ומצוה בו כדאמרי' בפ' האומר גבי המקדש את בתו

סתם אין הבוגרת בכלל דלא שביק אינש מצוה דרמיא עליה ועביד מצוה דלא רמיא עליה ובר"פ נערה שנתפתתה נמי אמרי' דבתו נמי מצוה איכא דכתיב ואת בנותיכם תנו לאנשים דמצוה הוא דניתיב לה נדונייא כי היכי דנקפצו עלה קופצי' אלמא מצוה דיליה הוא וא"ת בדידה מאי מצוה איכא הא אשה לא מפקדא אפריה ורביה ופי' הר"ן לפי שהיא מסייעת לבעל לקיים מצותו וכ"ת והכא נמי גבי דידי' איכא איסורא כי יהיב קידושין לשלוחו ולא חזי לה אה"נ ומיהו מתני' בדידיה קאמר ואיסורא בדידה ליכא ואם תאמר אם כל עצמה של מצוה אינה אלא מה שמסייעת לבעל לעשות מצוה היא גופה איסורא שמסייע' לבעל לעשות איסור. וי"ל שסיוע המצוה אינה בשעת הקדושין אלא לעולם שאין האיש יכול לקיים מצוה פריה ורביה אלא ע"י האשה הילכך מצוה בה אבל איסור השנאה אינו לעשה על ידה כשהוא ישנאנה אינה מסייעת אותו בזה אי נמי דמה שהיא עושה שליח אינה גורמת ולא מסייעת באיסור שאם ירצה ילך היא עצמו ויקדשנה אבל אתתא לאו אורחא למיזל לגבי הבעל שדרכו של איש לחזר על אבידתו:

אסור לאדם לקדש את בתו כשהיא קטנה. ואע"ג דאמרי' לעיל דאיסור ליכא דטב למיתב טן דו ה"מ בגדולה שמתקדשת ע"י עצמה דכיון דנתרצית ליכא למיחש שמא תחזור בה כן כתבו התוס' והר"ן וק' לי דאמרינן לקמן בפרקין אפי' למ"ד חיישינן שמא נתרצה האב שמא נתרצה הבן לא אמרי' ופרש"י האב בקדושי בתו בכל דהו ניחא ליה דטב למיתב מן ידו אבל גברא דייק ונסיב אלמא אפילו בקטנה שאין בה דעת ואין ברירתה כלום אמרי' בכל דהו ניחא לה מסתמא. ויש להרא"ש ז"ל שיטה אחרת בהך מ"מ רש"י הכי פריש לה. וי"ל דהתם בשבירר' מדע' עצמה או מדעת אמה ואחיה ודאי שאינו כל כך גרוע ומסתמא יתרצה האב בהך דאתתא לא דייקא כוליה האי אבל אמרו אסור לאדם לקדש את בתו קטנה אעפ"י שיודיענה ותתרצ' דמאחר שאביה הוא המקדשה מסתמא לא תחלוק עליו:

ועכשיו נהגו העולם לקדש הבנות בהיותן קטנות וכתב התוס' הטעם לפי שהגלות מתגבר עלינו ושמא לא יהיה ספק בידו אח"כ לתת נדוניא ותשב עגונה לעולם ועי"ל דלא נאמר זה אלא לפי הדין שהאב רשות בידו לקחת ממון ממי שירצה ולקדשה לו כדאמרי' בעלמא דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין ומהך טעמא אמרי' בפ' אלו נערות דבשחין ופגם' שלו שהרי בידו לבייש' ולפגמ' ואעפ"י שהדין כך שהתור' נתנ' רשות לאב מ"מ אסור לו לחבול בה ולביישה וכן אסור לקדשה אלא למ' שרצונה ולכך אמר ימתין עד שתגדיל ותהיה נערה ותאמר בפ' אני רוצה ובזמן ראשון לא היו מרבים מוהר לבתם אדרבה החתן היה מרבה מוהר ומתן והכי אמרי' בפ' נערה דלהכי אתקון כתובת

בנין דכרין כדי שיקפוץ אדם ויתן לבתו כבנו אבל בזמן הזה הלואי יתן אדם לבנו כבתו ומתרוששים כדי לתת נדוניא לבנותיהן בהא ודאי אב גופיה מידק דייק שאם ישאנה עם מי שאינו מקובל לה אימרדה והדרה ליה ואמרינן חזקה לא שדי איניש זוזיה בכדי:

ולדבר עבירה לא אמרי' שלוחו של אדם כמותו דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין דאמרי' בגמרא משום דהויא מעילה ושליחות יד שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדים מעילה דתנן השליח שעשה שליחותו בעל הבית מעל ושליחות יד דתניא אם לא שלח ידו אין לי אלא הוא אמר לעבדו או לשלוחו מנין ת"ל על כל דבר פשע וק"ל מ"ש הרמב"ן ז"ל שם שבכל התורה כולה לא מצינו שליח לדבר עבירה אלא במעילה והרי שליחות יד דהוי שליח לדבר עבירה ותו מייתי בגמר' טביחה דהויא ע"י אחר דומיא דמכירה ומחייב איהו אלמא יש שליח לדבר עבירה. וי"ל לדעתו ז"ל דהא דגלי רחמנא בשליחות יד באומר לשלוחו לאו מדין שליח הוא אלא מדין פשיעה שחייב הכתוב את השומר בין שפשע הוא עצמו בפקדון בין שאמר לאחרי' לפי ששמירתו עליו והיינו דכתיב על כל דבר פשע אפי' דבור פשע מקרי הא אלו אמר אדם לשלוחו שישלח יד בשל אחרים שלא נעשה שומר עליו פטור והא דעבוד ליה בגמרא שני כתובים הבאים כאחד היינו משום דאי ס"ד דנילף ממעילה לשתוק משליחות יד ונילף מדין שליח דשלוחו של אדם כמותו אף בשל אחרים כ"ש בממון שנמנה שומר עליו ואם תאמר נימא דאתא לחייבו שלא מדין שלוחו אלא מדין פושע בדבור לבד כדאמרי' בהאומנין אשכחית וא"ל גנבא סריא בדוכתא פלן יתבינן כך וכך וכו' חייב אלמא בדבור גרידא מחייב בלי שום מעשה. וי"ל דהתם מאחר שאמר כן לגנבא והודיעו את המקום הו"ל כהוליכו למקום גדודי חיה ולסטים ולאו דבור גרידא הוא אלא מעשה. והא דלא חשיב טביחה דע"י אחר ומתחייב משמע ליה לרב ז"ל דטביחה נמי לאו מטעם שליחות הוא דאפי' אם טבחו ע"י קטן דלאו בר שליחות הוא מחייב דומיא דמכירה דלא קפיד קרא אלא אמה שנהנה ממנו בין מן הבשר בין מן הדמים והא דחשיב ליה בגמ' שני כתובים היינו דלשתוק מיניה ונילף ממעילה דמדין שליחות בעלמא מחייב וא"ת נימא דאצטריך להיכא דטבחו ע"י מי שאינו בר שליחות דמחייב יש לומר דלא אמרי' הכי דמעילה וטביחה הוו שני כתובים אלא לב"ש דאילו לב"ה אית ליה שני כתובים בר מטביחה דהוו מעילה ושליחו' יד לב"ש איפשר דלא מחייב אלא במי שהוא בר שליחות ולהכי חשיב ליה שני כתובים אי נמי לפי המסקנא כי פרכינן למ"ד מלמדין מא"ל מייתי מדגלי רחמנא בשחוטי חוץ ההוא פרט לשולחיו הכא נמי מצי לתרוצי לב"ש אי לית ליה אלא קרא דמעילה ולמאי

דס"ד מעיקרא קרא דטביחה מדין שליחות הוא וה"ה דלא מחייב אלא בבר שליחות אבל לפי המסקנא אתי שפיר:

גרסינן בגמרא מנין ששלוחו של אדם כמותו שנאמר ונשיא א' נשיא א' ממטה תקחו לנחול את הארץ ותסברא דהא שליחות הוא והא קטנים לאו בני שליחות נינהו אלא כי הא דאמר רב גידל וכולי מנין שזכין לאדם שלא בפניו ותסברא זכות הוא הא חובה הוא דאיכא דניחא ליה בהכי וכו' אלא כדרבא וכו' מנין ליתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהם שב"ד מעמידין להם אפוטרופס לחוב ולזכות וכו' ולמדו דזכיה לאו מטעם שליחות היא דהא אמרינן מעיקרא ותסברא והא קטנים לאו בני שליחות נינהו ומסיק מנין שזכין כלו' והכא מדין זכיה הוא ולא מדין שליחו' למדנו שיש לקטן זכיה מן התור' ע"י אחרים וכתב רבינו ניסים ז"ל דליתא מדאמרינן בפרק איזהו נשך קטן אע"ג דלית ליה שליחות אית ליה זכיה ומדרבנן ויהיב טעמא משום דאתי לכלל שליחות אלמא כל מי שאין לו זכיה אין לו שליחות מדאורייי' וקטן דאתי לכלל שליחו' תקינו ליה רבנן זכי' ומה שהוכיחו משמעתין איכא למימר דאה"נ דלמאי דקס"ד דרב מוכח מהאי קרא זכין ודאי דזכין לקטן מדאורייתא וליכא שום דוכתא דלפריך עליה אבל לפי המסקנא דמסיק מנין ליתומים וכו' לא תפשוט מינה כלום דהתם שלהם היתה וחלוקתם גלוי מילתא בעלמא הוא וקשיא לי דכיון דבעי גמרא להכריח דלאו הכי אמר רב אלא הכי וכדכתב הר"ן דמסיק דהא דאמרינן מנין ששלוחו של אדם כמותו ומנין שזכין לאדם וכו' דבכה"ג קאמר ומדין אפוטרופין כיון דסברא הוא דזכיה מדין שליחות וכל דלית ליה שליחות לית ליה זכיה כי בעי למימר דרב מדין זכיה קאמר דאית ליה אע"ג דלית ליה זכיה נימא ותסברא ומאי מייתי מחלוקת הארץ התם לא שליחות בעי' ולא זכיה בעינן דארץ ישראל מוחזקת היתה כדתנן בפרק חזקת בנות צלפחד נטלו חלק בכורה של אביהן שהיה בכור ומפ' דאע"ג דאין בכור נוטל בראוי א"י מוחזקת היתה ולא היו צריכין לזכות להם אלא לחלוק אבל כל שעדיין לא זכה בהם קטן לא מצי גדול למזכי ליה כיון דלית ליה שליחות אבל אי אמרינן בעלמא דזכיה לאו מדין שליחות הוא ניחא דמייתי דנזקקין ליה בעלמא מדאשכחן דאפילו במקום דאיפשר לחוב חבי ע"מ לזכות לזכות מעיקרא לא כל שכן דנזקקין ועוד דמגופא מצי פריך כיון דפשוט לו לגמרא בפרק איזהו נשך דזכיה מטעם שליחות הוא הול"ך ותסברא והא זכיה מדין שליחות וקטן לאו בר שליחות הוא אלא ה"ק מנין ליתומים וכו' ומדלא הכריח מהא אלמא לאו הא בהא תליא ועוד אי מסתמא הכי הוא כדאמרינן באיזהו נשך כי פריך והא קטנים נינהו היכי משני אלא מנין שזכין אכתי היכי ניחא פירכא דקטנים הו"ל לאסוקי בהדיא אלא מנין שזכין וקטנים בני זכיה

נינהו ומדמשני סתם משמע דכי אמרי מדין זכיה ידעינן דקטנים מצי למזכי להו ואותה שהביא רבינו ניסים דפ' איזהו נשך אינה מכרעת לפי גרסת הספרים דלא גרסי מדרבנן אלא אף על גב דאין לו שליחות אית ליה זכיה ופרש"י זכיה מן התורה ובמקום אחר הארכתי בזה:

ויש להוכיח עוד מהא דאמרינן לעיל בפ"ק מעבד כנעני דלאו בר שליחות הוא אחרים זוכין לו אלמא זכיה לאו מטעם שליחות היא ורבי' ניסים ז"ל דחה לומר דעבד לאו משום דאין לו יד הוא דאין לו שליחות דהא הוה לן למימר גיטו וידו באין כאחד כדאמרינן גבי אשה ומה פרכינן לעיל בפרק קמא והא קי"ל דגיטו וידו באין כאחד ומשני טעמא דרשב"א משום דגמר לה לה מאשה מה אשה עד שיצא גט לרשות שאינו שלו אף עבד עד שיצא לרשות שאינה שלו וכיון שמה שאין העבד עושה שליח לאו משום דלא יהא לו יד אחרים זוכין שהרי יצא הגט לרשות שאינה שלה וקשה לי מדאמרינן גבי עבד דבעינן עד שיצא הגט מרשות רבו אלמא פשיטא ליה דיד העבד כיד אדון דמי לגמרי שהוא קנוי לו וכמי שאין לו יד דמי והיכי מצי עביד שליח הא יש שליח כיד משלחו ויד משלחו כיד רבו והא דהוכיח דיש לו יד דמשמע ליה מדאצטריך למילף מג"ש דלה לה אלמא אי לאו ג"ש הו"א גיטו וידו בכ"א אין זו ראיה מכרעת דאדרבא משום דאיכא ג"ש דלה לה הוא דקשיא ליה לגמרא מ"ט דר"ש כלומר מנין לו לחלק בין עבד לאשה אחר שהכתוב הקישם ומשני הכי גמר ג"ש מה אשה עד שיוציא גט לרשות שאינה שלו וכו' אבל לרבנן רויחא ג"ש טפי מה אשה מקבלת גיטה אף עבד מקבל גיטו דסבירא ליה יש קנין לעבד בלא רבו וחשיב יד ומיהו ר"ש בן אלעזר לא חשיב ליה יד ואעפ"כ זכין לו ותמה אני כי יצא הגט מרשות הבעל מאי הוי הרי הוא כמי שמוטל בר"ה ואחר היכי מצי זכי ליה כל דלא הוי בר שליחות הא לא מצינן למימר הכא גיטו וידו באין כאחת שהרי תחילה צריך שיגיע ליד מי שיזכה בו שנאמר באים כאחת ולא דמי לחצר של אשה או יד של עבד לרבנן שהמקום הוא שלהם אלא ששעבודי של בעל מעכבתן אבל הכא יד אחרים כרשות אחרים דמי ואם קודם שישתחרר לא חשיב יד במאי משתחרר:

ורב נחמן אמר הגדילו אין יכולים למחות וה"מ היכא דלא טעו בשום אבל טעו בשום יכולים למחות כדתנן שום הדיינים שפחתו שתות וכו' לשון הרב אלפסי ז"ל וכתב רבינו ניסים ז"ל דמדאמרינן הא דלא טעו משמע דלא טעו כלל אבל טעו אפילו בפחות משתות חלוקתן בטלה וכו' אבל מלשון הרי"ף שכתב אבל אם טעו בשום יכולים למחות כדתנן שום הדיינים שפחתו שתות נראה שהוא סובר דכל פחות משתות אין יכולין למחות ואין לומר דלא אתא הרי"ף ז"ל אלא להוכיח החילוק בין טעו ללא טעו דלא תימא הא

דרב נחמן בכל ענין קאמר א"כ מה כח ב"ד יפה דהא כי טעו לא אמרי' מה כח ב"ד יפה כדתנן שום הדייני' וכו' ומיהו לאו לגמרי מדמי לה הא ליתא דממתני' אין הוכחה למילתיה דרב נחמן דהא איכא רשב"ג דקאי כוותיה ואמר מה כח ב"ד יפה ועיקר פירכא דפרכינן מינה לרב נחמן היינו משום דרב נחמן גופיה פסיק התם ואמר הלכה כחכמים וזה לא הביא הרי"ף ז"ל אלמא לא מייתי לה אלא לדמותה לדינא דשתות דוקא בעי' ואכתי איפשר דהרי"ף בא להשמיענו דיכולים למחות ולבטל חלוקתן לגמרי דלא תימא דלהכי מיהת תהני כח ב"ד שיחזירו הונאה ולא תתבטל חלוקתן לגמרי להכי מייתי מדתנן שום הדיינים כו' מכרן בטל ולא חיישי' לכח ב"ד כלל אפי' לקיים המקח אבל הרמב"ם ז"ל בפרק עשירי מה' נחלות כתב דהוי כשום הדיינים ממש ואם תאמר להרי"ף והרמב"ם ז"ל תקשי מאי קמתמה בגמרא אי דלא טעו אמאי יכולים למחו' אימא בהך פחות משתות שאינן רוצים לוותר וי"ל דיכולים למחו' משמ' דבטלה מחלוקתן לגמרי ולא מסתבר ליה דמשום הונא' דר"ש תבטל מקח אלא יחזיר הונאה כדין לקוחות בעלמא להכי מוקי לה דקפדי ברוחות דהדרי לגמרי אי נמי י"ל דמקשה ודאי ס"ד דהא דלא טעו לגמרי קאמר שלא טעו כלום ולהכי פריך אמאי יכולים למחות והמתרץ אע"ג דידע דלא טען שתות קאמר לא רצה להעמי' בהכי דס"ל דלעניין זה ודאי מהני כח ב"ד כיון דנחיתו לשומ' איכא זילותא אם לא תתקיים שומתו דמאי הו"ל למעבד הרי דקדקו ולא עלתה בידם אבל ברוחות כי קפדי בהו תתבטל דליכא למימר בהכי מה כח ב"ד יפה דלא נחתו להכי אלא לשומא בלבד וליכא זילותא דבי דינא בכה"ג:

והא דתנן שום הדיינים שפחתו שתות או הוסיפו שתות מכרן בטל אע"ג דאין הונאה לקרקעות היינו במאי דעביד מוכר ולוקח בדידהו אבל במה שאחרים עושים להם יש הונאה כדאמרי' גבי שליח ובזה יפה כח ב"ד מכח שליח דעד שתות מכרן קיים מטעם דמה כח ב"ד יפה והא דהוסיפו שתות פי' הרמב"ן ז"ל דוקא בשטרי חלוטייתא שהורידו ב"ד את המצוה לנכסי לוה שהואיל ובשומאן הוא יורד אם פחתו לו חוזר אבל בלוקח בעלמא שקנה מיד ב"ד מדעת עצמו הרי הוא כשאר לוקחים בקרקע שאין להם הוצאה:

והא דאמרי' ובמקרקעי נמי לא אמרן דאין להם הונאה, אלא דפליג בעילוייא אבל במשיחתא לא ואי תקשי לך הא דתנן בפרק בית כור בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל פיחת כל שהוא ינכה הותיר כל שהוא יחזיר ואמאי להוי ביטול מקח כבר פי' רשב"ם ז"ל שם דכי אמרי' הכי ה"מ במטלטלי אבל במקרקעי לא שייך בהו חזרה דקים להו לרבנן דניחא ליה ללוקח לקנות מה שימצא לפי המדה הן חסר והן יתר ומוכר נמי הכי קאמר ליה בית כור עפר אני מוכר לך לפי מדת החבל אלו דבריו ז"ל ונתקשה

בהם הר"ן ז"ל היכי מפליג בין קרקע למטלטלים הא ליתא דודאי רבא אפי' בקרקעו' אמר כדמוכח בהזה' גבי חיטין שזרען בקרקע מהו כקרקע דמי ואין להם הונאה או לא ואמרי' הכי דמי אי דאמר ליה שדאי בה שיתא ולא שדא ביה אלא חמשה והא אמר רבא כל דבר שבמדה ושבמשקל וכו' אפי' בפחות מכדי הונאה חוזר ובשמעתין נמי אמרי' בהדיא ובמקרקעי נמי לא אמרן דפליג בעלויא אבל פליג במשחתא לא דאמר רבא כל דבר שבמדה וכו' אלמא רבא אפי' במקרקעי אמרה אלא משמע ליה ז"ל דבגמר דברי רשב"ם ז"ל נתפס עיקר התירוץ דכיון דא"ל מדה בחבל לפי מדה בחבל ואם יחסר או יותיר ילכה או יחזיר ואני תמה שזה הלשון שאמר מדה בחבל לשון של הקפדה הוא דאילו אמר בית כור עפר סתמא אפי' פיחת רובע או הותיר רובע הגיעו דהא אסיקנא התם דבית כור סתמא כהן חסר הן יתר דמי א"כ הוצרך הדבר לאומרו שמקפיד הוא על המדה והיאך נאמר שבא לוותר מדינו שלא יתבטל המקח אם חסר ואם יתר לכך אני אומר תפוס לשון ראשון של רבי' שמואל ז"ל שאמר כי אמרי' דבמדה חוזר ה"מ במטלטלים אבל בקרקעו' לא שייך בהו חזרה משום דלזריעה קבעי ליה והיינו דאמר בית כור כלומר מקום זריעת כור אי נמי עפר לזריעה קאמר כדפרש"י התם וקים להו לרבנ' וירדו לסוף דעתו דניחא ליה למקני כל מה ש הי' לזריעה שאם מעט ואם הרבה יאכל ולפי שהוקשה לו:

(ע"כ נמצא בתורף:)

והא דכתב הרשב"א דבעי' שיתנם לה בפני העדים ממש אבל אם הכמין לה עדים אחורי הגדר ולא הרגישה בהם אעפ"י שפש' ידה רצת' לשחק בו ויש לי ללמוד מכאן לגירושין אם ראו העדים שנתן לה גט ואמר לה הא גיטך והוא לא הרגיש בהם רצה לשחק בה אבל אם הוא ידע בהם והיא לא ידעה בהם מגורש' דלא בעי' דעתא דידה שהאש' יוצאה שלא לרצונה ויש להסתפק אם קבלה קדושין בפני שנים ונמנאו פסולין והיו שם עדים כשרים אחורי הגדר שאינה יכולה לומר רצתה לשחק בו שהרי היא לא ידעה בפסולן של עדים כגון שהיה פסולן נסתר וכגון דאתזים בתר הכי וקי"ל עד זומם למפרע הוא נפסל מי אמרי' כיון דלקדושין נתכונה תתקדש ע"פ אותם העדים שאחורי הגדר ותו כי אמרה נתכונתי להתקדש באמת מהו ומסתברא דאינה מקודשת עד שתתכון לעדים דנהי דאתם עדי לא בעי' מכל מקום בעי' שידעו העדים שהיא רואה אותם דהואיל ואינם יכולים להעיד על מה שבלבה הרי הוא כמקדש בלא עדים תדע שאם באנו לחוש בנתרצת וקבלה לשם קדושין אף יש לנו לחוש כשאמרה שרצתה לשחק בו כי היכי דחיישי' בע"מ שיש לי ק"ק זוז ביד פ' דאפי' אמר אותו פלו' אין בידי כלום קניא בתוס'

דפ' האומר חוששין שמא קנוניא עשו ביניהם וטעמא דרגלי' לדבר שאל"כ למה קדש ולא אמרי' רצה לשחק בה כ"ש הכא שניחוש דמהדר קהדרא בה אלא אפי' אמר' בלבי היה להתקדש לו באמת אינה מקודשת דכל שאין העדים יכולים להעיד הו"ל דברים שבלב ואינן דברים ואפשר דאפילו אם היו שם עדים אחרים ונמצאו פסולים הואיל ולא ידעה בעדים הכשרים אינה מקודשת מאי טעמא היא לא כוונה אלא לפסולים ולא גרע מנמצא א' מהם קרוב או פסול דעדות כולם בטלה ומאחר שהיא לא ידעה בכשרים הו"ל כיחדה עדים והם פסולים וצ"ע וזכורני שראיתי בילדותי בתשובות אבא מארי ז"ל בא' שקדש אשה א' והיו פניה מכוסות ולא ראו העדים אות' אלא אחר כך כשהלכה לה החזירוה ואמרו לה שתגלה פניה כדי שיוכלו להעיד ואז ראו אותה והאריך לצדד שלא לחוש שם לקידושין הואיל ובאותה שעה שנתקדשה לא ראו אותה הו"ל מקדש בלא עדים ואעפ"י שראוה לאחר מכאן אין חשש ובתשובות הרשב"א סי' תש"פ השיב בשנים שהיו עומדים אחורי גדר בית א' ושמעו שאמר ראובן ללאה התקדשי לי באתרוג אבל לא ראו נתינה ממש אפילו ראו האתרוג יוצא מתחת ידה אין כאן חשש של כלום ואפי' היא מידה שלקחתו לשם קידושין דעדות דראיה וידיעה ממש בעי' ע"כ ומסתמא התם מיירי שידעה האשה בעדים שהיו אחורי הגדר דאל"כ אפי' ראו הנתינה ואפ"ה כתב הואיל ולא ראו הנתינה באות' שעה אע"ג שראו האתרוג יוצא מתחת ידה לאו כלום הוא:

ובתשובה אחרת סימן אלף קע"ט כתב דקידושי אמירה ואיהי אינה מודה בכך אין בדבריו כלום שאין אוסרין האשה בעדות כזו שאין מקבלים מן העדים אלא עדות ברורה לא מסופקת עד כאן ואין כוונתו לומר לפי שאינה מודה הא אם היתה מודה מקודשת אלא מתוך שהיא יכולה להכחי' אין כאן קידושין ולז"א שאין אוסרין האשה בעדות מסופקת דא"כ אתה תאסרנה מספק אלא דמ"ה אין חוששין להם כלל והכי משמע להדיא ממ"ש הר"ן ז"ל בסמוך משמע גבי הן הן שלוחיו וכו' דאפילו היא מודה ואין שם טעם השטאה כל שאינה יכולה להכחיש אין חוששין לה:

ומיהו שמא יש לחלק בין היכא דמעשה הקידושין לא ידעו העדים להיכא דידעו כעובד' דאתרוג דידעו מעשה הקדושי' אלא שלא הכירו את האשה דבההיא אמרי' שיהא אסור בכל הנשים דומיא דמקדש את בתו סתם דלא מוקי לה בשהכירו אלא למ"ד קידושין שאין מסורין לביאה לא הוו קידושי' וגם לא שייך לומר רצתה לצחק בו שיודעת שיכולים להחזיק בה ולראותה וצ"ע:

ירושלמי חד בר נש אפקיד גרב' גבי חבריה וכו' ותמה הר"ן ז"ל למה הביא הרי"ף ז"ל זה כיון דקי"ל דבתר דתקון רבנן שבועת היסת אין לנו לחייב שבועה על פי העד ולא רצה

הר"ן לומר דהתם שהמפקיד עצמו הלך עם הכסף וכן משמע הלשון דקאמר אפקיד גרבא גבי חבריה הילכך אין עסק שבועה ביניהם אלא משום דהא לא מקרי שליח דקאמר עשה השליח עד דטעמא דס"ד דשליח אין נעשה עד היינו משום דשלוחו של אדם כמותו והו"ל כגופיה ואי אזל בהדי' לאו שלוחו הוא ולכך צ"ל שפטרו משבועה בתחילה אי נמי אפשר דס"ל להר"ן שאפי' הלך עמו מקרי נוגע כיון שזה מכחיש אימור לכתחילה הוא אומר שהלך עמו שלא יפסל שלוחו מלהעיד והו"ל כאילו פטרו משבועה לאחר מכאן:

וה"מ מקמי דתקון רבנן שבועות הסת וכו' והרי זה דומה לדין חנוני על פנקסו ששניהם נשבעים מיהו לאו בחד גוונא משתבעי דשבועת מלוה שבועת המשנה בנקיטת חפץ כשבועת דפועלים דנשבע ונוטל הוא אבל שבועת השלוחי' אינה אלא שבועת הסת דליכא שבועת המשנה אלא בנשבעי' ונוטלי' וכתב הר"ן שכן דעת הרי"ף ז"ל ועיקר שלא כדברי הר"ז הלוי ז"ל שכתב שאף שבועת השלוחין הוא בנקיטת חפץ וליתא וגם בדברי הרמב"ם ז"ל יש לתמוה שכתב בפרק א' מה' שלוחי' שהמלוה נשבע שבועת הסת והלא שבועת מלוה כשבועת הפועל ושניהם שבועת המשנה ונ"ל טעמו של הר"ז הלוי ז"ל שאמר שאף שבועת השלוחים היא בנקיטת חפץ היינו משום דאף על גב דנשבעים דנפטרי' הם מכל מקום הורע כחן דומי' דמלוה ופועלי' דנשבעים ונוטלי' דאותם בדין היה שיטול שלא בשבועה דהו"ל כאיני יודע אם פרעתיך אלא משום דאיכא חנוני דמכחיש לפועלים ואיכא שלוחי' דמכחשי למלו' רמינהו עלייהו שבועה חמורה בנקיטת חפץ וה"ה שלוחי' דאף על גב דמדינא פטירי משבועה כיון דאיכא מלוה דמכחיש להו משתבעי שבועה חמורה כשבועת המשנה דחד טעמא הוא כל שמכחישי' זה את זה דרמי' עליהו שבועה חמורה וטעמא דהרמב"ם שהוא אומר בשניהם שבועת הסת נ"ל משום דאע"ג דשבועת מלוה כשבועת הפועל שנשבע ונוטל וגם הוא מוכחש מהשליח כיון דבזמן המשנה ליתיה להאי דינא כלל משום דשליח אינו נשבע והיה נאמן כנגד המלוה לחייבו שבועה ואם הם שנים מעידי' עליו שנפרע וכיון שאז לא נתקנ' שבועה זו כשנתקנה שבועת הסת בימי האחרונים כי היכי דרמו על השליח שבועת הסת גם המלוה לא נשבע אלא הסת דתרווייהו מכחשי אהדדי וכמות זה כמות זה:

ודיבא דמייתי שלוחין שקיל מלוה בלא שבועה דהו"ל כאיני יודע אם פרעתיך ודכוותה בפועל אם מת חנוני אבל מתו פועלים אין חנוני נוטל בלא שבועה וזה שלא כדברי הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"ו מה' מיני' שאר מת פועל או ב"ח נוטל החנוני בלא שבועה מפני שאין ב"ה מפסיד כלום ואיני משלם דלא תשלום אחת וחלקו לפי שכשמתו פועלים יורשיה' באים ונכרעים מב"ה בשביעת היורשים כגון פוגם שטרו דאמרי' הבו דלא לוסיף

עלה ואין טענתם בו מוכרחין דמלוה בשטר שאני דא דאיכא טעמא דשטרך בידי מאי בעי הילכך חזקה שלא נפרע ואע"ג דאי מלוה קיי' משביעין ליה לפי שאפשר לו לישבע וליטול כי מת נפרעים יורשים אבל מלוה על פה שקרוב הדבר שנפרע וחנוני טוען ברי שפרעו היאך יבואו יורשים בטענת שמא ויוציאו מיד לוה וכי אמרי לא פקדנו אבא מאי הוי לא כקדם לפי שנפרע בשלמא במלוה בשטר היה לו להפקיד משום אל תשכן באהלך עולה וא"ת נהי דנוטל חנוני מכל מקום לשתבע כדין מוציא הוצאות על נכסי אשתו הואיל והוא בא להוציא וי"ל דחנוני שותק מאמרו של בעל הבית מסתמא ע"ד שלא לישבע הוא דאמרי' ליה אנא בהדי האיך מאי אי' לי' אי לאו דאמרת ליה הב ניהליה אבל מוציא הוצאו' על נכסי אשתו בעל שייך בגווייהו וכשותף דמי רמינן עליה שבועה ומיהו כשמכחישי' פועלים את החנוני אמר ליה בעל הבית אדעתא דמכחישא לך לא אמרתי שתתן ואדרבה בדין היה שלא יטול כלום כדין איני יודע אם אני חייב לך אלא דתקון רבנן שישבע:

והשתא דאסיקנא דלא אמרי' בממונא הן הן שלוחיו הן הן עידיו אף בקדושין לא אמרי' הכי אלא בקידושי שטר אבל בקדושי כסף נוגעין בעדותן הם ובירו' נחלקו על זה דאמר בון בר חייא נראין הדברים בשטר וכו' ר' יוסי אומר מכיון שהאמינתו תורה אפי' בקידושי כסף ודברי ר' יוסי תמוהים כיון דתקון רבנן שבועת היסת נוגע בעדותו היא וכתב הר"ן ז"ל לא מבעיא כשהיא מכחישתן אלא אפי' כשהיא מודה שקבלתן אינה מקודשת דכיון שאינן נאמנים מצד עצמן אלא מחמת הודאתם הו"ל כמקדש בלא עדים וקשה דכיון שהיא מודה שקבלה הכסף הרי עשו עדים שליחותן שהרי הכסף הוא ביד האשה בפקדון ועכשו שאינן נוגעים בעדותן מי לא מצו מסהדי שבתורת קידושי' קבלתן וכן כתב הרא"ש ז"ל משם הר"ר יהונתן הכהן ז"ל ונ"ל שהר"ן ז"ל מיירי דוקא כשהאשה מודה שקבלתן בתורת קידושי' ואינה מחזרת את הכסף נמצא שמוכרחים להעיד שקדשוה בה שאם לא כן פושעי' הם שנתנו לה את הכסף שלא בתורת קידושי' וחייבים לפרוע לבעל אבל כשאומרת בתורת פקדון נתנו לי ברשותה דמריה איתיה ולאו נוגעים בעדותן הם כדברי הר"ר יהונתן ואיפשר נמי דאף דאומר' בפקדון יהבינהו ניהלי הוו נוגעים בעדותן דלא בעו למיהב לה בתור' פקדון וחייבים הם באחריותו ולכך רוצים להעיד שנתנו לה בתורת פקדון להפטר ויכולני לומר דהירו' לא פליג אהא אלא בשליח נעשה עד דפליגי בגמ' דבי רב ודבי ר' שילא פליגי נמי הנך אמוראי ובשטר כ"ע ל"פ דנעשה עד כי פליגי בקידושי כסף דסבר ר' בון כיון דנעש' שומר עליהם וחייב בפשיעה הו"ל כבעל דבר עצמו ואינו נעשה עד ור' יוסי סבר נעשה עד ומקמי דתקון רבנן שבועת

הסת שלא נתקנה אלא בימי רב נחמן והכי משמע התם בירו' דמייתי להו אפלוגתא דב"ש וב"ה ב"ש אומ' אין השליח עולה משום עד וב"ה או' השליח עולה משום עד וע"כ ב"ש וב"ה מקמי דתקון מיירי ועלה קאמר ר' בון נראי' דבריה' כשקדשה בשטר כלומ' הא דאמרו ב"ה השליח עולה משום עד דוקא בשטר ור' יוסי אומ' אפי' בכסף ומייתי על הך פלוגתא אמר ר' בא אתא עובדא קומי רב ועשה שליח עד ורב מקמי דתקין רבנן שבועת היסת הוא ומייתי מינה אלמא פלוגתייהו נמי בהכי איתא אבל השתא דתקון נעשה נוגע בעדותו ובתר הכי מייתי עובדא דההוא גברא דאפקיד גרבא שהביא הרי"ף עלה מקמי דתקון רבנן היא:

ההוא גברא דזבנינהו לנכסיה אדעתא למיסק לא"י וכו' ויש שדקדקו משמועות הללו דבממונא לא בעי' תנאי כפול מדאצטריך בעובדא קמא למימר טעמא דדברים שבלב אינם דברי' ובהני עובדי דתנאי דכיון דגילה דעתו שאמר כן בשעת המכירה מהני אע"פ שלא כפל וכתב רבינו נסים ז"ל וראיה זו איני מכיר דלעולם בהני עובדי בדכפלי' לתנאיה עסקי' בעובדא קמא מקמי דזבין ובעובדי בתראי בעידנא דזבין ולא שאמר ע"מ שאעלה אלא כשפירש ואמר אדעתא למיסק קמזבין ואי לא מצי סליק לא להיו זביני ועוד תירץ דכי בעי' תנאי כפול ה"מ כשהתנה דכיון שלא כפל יש במשמע שאפי' לא יתקיים יהיה המעשה קיים אבל גילוי דעת בלא תנאי הוי כמי שהתנה ותימה הוא למה לא יועיל גילוי דעת במקום כפול כמו שמועיל בשלא התנה כלל מפני מה לא כפל לא היה צריך ולא התנה אלא זכר את התנאי לבד ויש ליתן טעם דגילוי דעת היינו שאנו רואים בדעתו שאינו מוכר לו ע"ד כן ולא נחית שאירע לו אונס שלא יעלה ולכך לא התנה ולא כפל וכיון שאירעו אונס חשיב מוטעה בעיקר הקנין וקנין בטעות לאו כלום הוא אבל היכא דאמר בלשון תנאי ע"מ שלא יארענו אונס שלא יוכל לעלות מאחר דנחתי להכי הו"ל למכפל וכיון דלא כפל משמ' שאפי' לא יתקיי' התנאי יהיה המעשה קיים דומיא דתנאי בני גד ובני ראובן ועוד יש חילוק בין תנאי לגילוי דעת שדבר הנעשה ע"י תנאי יכול הוא שלא לקיי' התנאי כדי שיתבטל המעשה כגון אם אמר ע"מ שאעלה לא"י יכול הוא למנוע עצמו ולא יתקיים המקח כמ"ש הר"ן וכן בבני גד יכולים היו שלא לעבור חלוצים כדי לבטל תנאם ונוטלים חלקם בארץ וכל כי האי גוונא שבידם לבטל המעשה בעי' שיהיה כפול אבל גבי גילוי דעת אין אנו אומרים שיתבטל המעשה אא"כ אירעו אונס בדבר דאילו אמר מעצמו לא סליקנא אמרי' ליה זיל סלוק והיכא דאירעו אונס לא בעי כפילא ומטעם שפירשתי ומ"מ צריכין אנו לטעמ' של התוס' ז"ל דלאו משום דגלי דעתיה שאמר אני מוכר מפני כך יהיה גילוי דעת אלא היכא דאיכא אומדן דעתא דאנן סהדי

דלא זבן אלא אדעתא דהכי וללשון ראשו' נמי קשה דלישנא דאדעתא למיסק משמע שלא התנה בפה אלא בדעתו גילה והו"ל כההוא דזבין משום דבעי למיסק לא"י ובעידנא דזבין וכו' ועוד דלשון לא אמר ולא מידי מוכח דאי אמר מידי מהני אע"פ שלא כפל ואם איתא שפירש התנאי בהדי' דאי לא מצי סליק לא להוו זביני הו"ל לגמרא לאיתויי בלישניה לענין לישני דרב אסי היכא דאתייליד אונס באורחא א"נ אי בעי סליק במשמע דבאומדן דעתיה פליגי והו"ל לאשמועי' דבלישנ' דתנאי דאמר אי לא מצי סליק פליגי והנכון (בכאן נרא' שיש חסרון בתורף):

באלו נדרים אמרו שלא תאכל בשר וכו' ובירוש' אמר אבל אם אמר ע"מ שאין עליך כל נדר אפי' נדרה שלא לאכול חרובין נדר הוא ע"כ וק"ל מאי אתא לאשמועי' הא ודאי אי פרש כל נדר פריש ושמא דאתא לאשמועינן דאפי' אמר אני איני מקפיד בנדר זה אינה מקודש' ולמאי שסובר דיכול למחול תנאו נ"מ כגון שאמר שלא היה מקפיד מעיקר' אבל עכשיו אינו מוחל ועי"ל דס"ד דמ"ש כל נדר לומ' דאפי' במידי דלא רגילי אינשי למקפד איהו קפיד שמ' תעבו' על נדרה אבל נדרה שלא תאכל חרובין דלא רגילא למכלינהו ולא אתי' לידי תקל' ס"ד דלא הוי בכלל קמ"ל:

קדשה על תנאי וכנסה סתם רב אמר אינ' צרי' הימנו גט ואמרי' התם דאמר לא תימא טעמא דרב כיון דכנסה סתם אחולי אחליה לתנאיה אלא טעמא דרב דאין אדם עושה בעילתו בעיל' זנות פרש"י לא תימא דאחולי אחליה וכתובה בעי למיהב אלא טעמא דרב לענין גט דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ובעל לשם קדושין אבל לענין ממונא בתנאיה קאי ומדאמרי' הכא לא תימ' טעמא משום דאחליה משמע דאם חזר תנאו מהני ומקודש' וזו היא שכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ז המקדש ע"ת וחזר אחר כמה ימים ובטל את התנאי אעפ"י שבטלו בינו לבינה שלא בפני עדים התנאי בטל והראב"ד גם הוא מסכים לדין זה אלא שמצריך שיבטל בעדי' והולך לשיטתו ז"ל שהוא סבור דכל דבר שבערו' בעי עדי' ואפי' במיני שליחות כמ"ש בפ"ג ובפר' תשיעי מה' אישות וא"ת והיכי אמרי' לא תימא טעמא כיון דכנסה סתם אחולי אחליה והא בעינן עדים שימחול בפניהם וליתנהו וי"ל שהכניסה עצמה הוא עדות לכל שמחל והוי כמי שמחל בפני עדים דומיא דמאי דאמ' הן הן עדי ייחוד הן הן עדי ביאה והרמב"ם ז"ל סבר דאין צריך עדי' אלא בגמר הדבר של קדושין או הגירושין אבל בשליחות ותנאים וביטולין בינו לבינה סגי וא"ת והיכי יליף מדקאמר לא תימא טעמא דרב משום דאחולי אחליה דילמא היא גופא אתא לאשמועינן לא תימא טעמא דרב משו' דאחולי אחליה ותילף מינה דמהני מחילה אחר כך אלא טעמ' דרב משום דלשם קדושין בעל אבל לעולם ממחילה גרידא לא סגי וי"ל

דאם איתא לא הול"ל לא תימא דכיון דכנסה סתם אחולי אחליה דמשמע דהך סבר' דכיון דכנסה סתם הוא דאתא לאפוקי והכי הול"ל לא תימא טעמא דאחולי אחליה לתנאיה כיון דכנסה דהוה משמע דטעמא דמחילה אתי לאפוקי ואכתי איכא למימר דנקט הכי משום דסתם כנסה דמתני' משמע אעפ"י שלא בעל אלא מתחלת כניסה והיינו דקאמר לא תימא כיון דכנסה תיכף אחולי בלא בעילה אלא משום בעילה הוא דבתורת קדושין בעל ולעולם לא מהני מחילה ונראה שאם נפרש כיון דלא נאיד אלא מכניסה לבעילה משמע שהטעם בשניהם שוים ומשום מחילה דאל"כ הול"ל אלא טעמא משום בעילת זנות ולשם קידושין בעל ומדלא פי' צריך לומר דלטעמא דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות נמי מדין מחילה אתינן עלה דקמ"ל דבכניסה גרידתא אפשר דעדיין בתנאיה קאי אבל כשבעל מתוך שאין אדם עושה בעילתו זנות אף הוא מוחל תנאו וממה נפשך יצא הדין דמצי למחול התנאי אבל הרשב"א ז"ל חולק ואומר שאין מחילת התנאי ובטולו מועיל אלא בדבר שבממון שיכול לומר הריני כאלו התקבלתי אבל בשאר תנאי לא וכנסה סתם דקאמרי' היינו שבעל כמ"ש המ"מ שם ויש בזה דקדוקי דברים:

אע"פ ששלח לה סבלונות וכו' מ"ט דהני סבלונו' מחמת קדושי' קמאי נינהו שהוא טועה וסבור שהיו קדושין וכדאמרי' בפ' המדיר בקדש בפחות מש"פ ובעל וכן קטן שקדש ובעל צריכה הימנו גט משום דאדם יוד' שאין קידושין בפחות מש"פ ואדם יוד' שאין קדושי קטן כלום וגמר ובעל לשם קדושי' והכ' משמע דאדם טוע' בהאי ולכך אין חוששי' לסבלונו' לא קשי' דיודע ואינו יוד' גבי ביאה לא מחית איניש נפשיה לספיקא שתהא בעילת זנות אבל גבי סבלונות שאין חשש איסור סומך לשלחם ע"ד קדושין הראשונים דברי הר"ן ז"ל ופשט הלשון דאדם יודע שאין קידושי' קטן ידיעה ודאית משמע ואפשר לי לומר דהא דאמרי' בשמעתין הכא הוא דטעי הכי קאמר בהכי טעי דלא לישתני ממנהגא דמקדשי והדר מסבלי שסבור הוא שאין ההקפדה בקדושי תורה אלא כל שקדמו שם קידושי' בעלמא ליכא הקפדה במה שמסבלי' ולכך אין הוכחה מהסבלונו' דהו"ל הך גברא כהנך דמסבלי קודם קדושין:

והך חוששין לסבלונות פרש"י היכא דשדיך ושלח סבלונות בעדים חוששין להם שמא שלחם לשם קידושין ורבי' חננאל פי' דחוששים שמא קדשה בפני עדים והלכו דומיא דהוחזק שטר כתוב' בשוק דחיישי' שמא קדש וכתב התוס' על דברי רש"י וז"ל משמע מתוך פרוש דחיישי' שמא מחמת קדושין הם ולכך נקט בלשונו שדך דאל"כ לא הוו קדושין דמנא ידעא כדאמרי' בפ"ק גבי נתן לה קדושי' ולא פי' וק' להר"ם וכי שידך מאי הוי והא בעי' שידבר מענין לענין ובאותו ענין לכך נרא' לפרש חוששין שמא קדשה

כבר וכפר"ח משמע מהמשך דבריהם דלפי שיטת רש"י הוא דאוקימנא בדשדיך כי היכי דנהוי כמדבר עם האשה ע"ע קדושיה אבל לפר"ח אפי' אם לא שידך חיישי' אבל הרשב"א ז"ל בתשובה אלף רכ"ג כתב שאף לרבי' חננאל אין חוששין אלא למי ששידך שא"כ לא הנחת בת לא"א שתקבל דבר מיד אדם שאז נחוש להם וטעם זה ג"כ כתב הר"ן אע"פ שעל דברי רש"י כתבו מ"מ הטעם לשניהם שוה דלא הנחת וכו' והוי איפכא מהא דמשמע מדברי התוספות וכן דקדק הרב מהריב"ל ז"ל בתשובה ונ"ל דשרך דנקט רש"י היינו שדבר לה ונתרצית להתקד' לו ושוב שלח לה סבלונות דאמרינן בתורת קידושי' שלחם שכבר דברו על זה ונתרצו לקדש ואעפ"י שלא פי' סתמן כפירושן דהיינו אותה קידושין שדברו להתקדש לו דחשיב ליה כמו היה מדבר עמה ע"ע קידושין אבל אם לא היתה משודכתו מקודם ולא היה בדעתם לקדש אלא בשעת כניסתה לחופה אע"פ ששלח סבלונו' לאחר מכאן לא אמרי' מחמת קידושין שלח דהא בעי' שהיה מדבר באותו ענין אבל לפר"ח נהי דבעי' שתהא משודכת לו דאל"כ לא הנחת בת וכו' כדכתב הרשב"א אבל לא בעינן שנתרצית להתקד' לו לאלתר לפי שאנו חוששין שאלמלא לא שלח לה קדושין מקודם לא היה שולח לה עכשיו וזהו שכתבו התוס' ולכך נקט בלשונו שידך ונתרצית כלו' דלא נקט למי שהיתה משודכת לו מקודם או שעשו קנין ביניה' והתנו לישא לזמן פ' דבהכי ודאי לא מקרי היה מדבר עמה ע"ע קדושין ואהא דהק' התוס' והא בעי' שידבר באותו ענין יש ליישב דלפי מה שפרש"י במקום סבלונות דורונות שדרך חתן לשלוח לארוסתו דהוא אעפ"י שלא היו מדברים באותו ענין מאחר ששדך בה (אלא) שתתקד' לו ושלח לה הדורונות כדרך החתנים על דעת הקדושין שכבר קבלתם וכי אמרינן דאם פסקו מלדבר באותו ענין ונתן לה לו כלו' הוא היינו שנתן לה מידי דאפשר שתאמר דרך מתנה נתן או פקדון או חוב שהיה חייב לה אבל סבלונו' ניכרי' הם שהם דרך חתנות ויהבה דעתה ולשם קידו' קבלת' ונמצא לפי זה דלפרש"י לא חיישי' במידי ששלח לה אם אינן דברים המיוחדים שדרך החתנים לשלוח ועוד לפרש"י לא חיישי' אלא כשדבר לה בפי' עע"ק שתתקד' לו ונתרצית אבל אם עשו קנינים וקנסות וקצבו זמן לינשא ושלח התם לא מקרי היה מדבר עמה עע"ק:

וכתב ר"ן ז"ל כל היכא דחיישי' אפי' אמרו שניהם שלא נתכוונו לקידו' חיישי' ונ"ל דדוקא נקט שלא נתכוונו דהיינו לרש"י ז"ל דחיישי' שבתורת קידו' שלחם הוא לא צייתי' להו כד אמרו לא נתכוונו דחכמים הכריעו את דעתם דסתמא נתכוונו ולאו אדעתיהו והרב בעל ת"ה הביא מס' א"ז דכל מקום שהכריעו חכמי' את דעתו אינו נאמן לומר

לא נתכוונתי דחששת הסבלונות אינ' חששא בעלמא אלא כחזקה שאינה פוסקת שהיא באה מכח הרוב:

ושוב הביא שהועתק לו תשו' א"ז שכתב דלפר"ח אם אומר שלא קדש כבר מהימן והק' לנפשיה מההיא דהבועל שפחתו דכל היכא שהכריעו חכמים את דעתו אינו נאמן לומר שלא לכך נתכון וחלק בדוחק דלפרש"י י"ל הכי אבל לא לפר"ח ע"כ ולא ביאר הרב החילוק ונ"ל שהחילוק מבואר בעצמו דהתם גבי בועל שפחתו הכריעו חכמים את דעתו לפי כשבעל בידו לשחררה אבל הכא אין בידו הקדושין לפיכך בשעה ששלח סבלונות לא אמרי' כבר קדש דשמא לא נתרצית לקבל קידו' אמר איהו אנקוט בידי כל דהו ואשלח סבלונות מיהו לפרש"י שהכריעו חכמים את דעתו שלשם קידושי' נתכון לא מהימן לומר לא נתכונתי דלמה לא יכוין מהו מפסיד בדבר ומיהו נ"ל דאפי' תימא דאין ראיה מההיא דהבועל שפחתו מ"מ מאחר שאמרו חכמים שמעשה סבלונות אלו הם הוכח' בו דוש' מאחר ששלח לה בפני בני אדם כבר הוחזק' זו בס' מקודשת וחשוב קצת כמו קלא דאתחזק בבי דינא וכעין נרות דולקות ומטות מוצעות ואע"ג דלא אמרו נתקדשה הא כיון דרובא שקדמו תחלה חשיב חזקה ולא לומר שלא קדש אם יתכן לקדשה ומאחר דמנהג לקדש קודם מסתמא לשם קדושין שלח גם אותה הסברא דחשש סבלונות חזקה שאינה פוסקת היא כיון שבא מחמת הרוב משמע לי דדוקא לפרש"י היא אבל לא לפר"ח מדאמרי' בפ"ב דבכורות דרובא דתלי במעשה לא מיקרי רובא וכ"כ התוספות בר"פ האשה בתרא אהא דמוקמי' למתני' כר"מ דחייש למעוטא ולוקמ' אפי' כרבנן דכיון דתלי במעשה לא חשיב רוב ותי' דהכא אתיא כהנך רבנן דלית להו הך סברא א"נ דאין חשוב תלי במעשה דממילא אדם נזקק לאשתו ואף הרמב"ן ס"ל בס' המלחמות עשה עיקר מזה דכל רוב דתלי במעשה לא מיקרי רוב הילכך לא אמרו אלא לפרש"י דרובא לשם קידו' מתכונים והא לא תלי במעשה וכבר הכריע הרב בת"ה שאין הדבר אלא חשש בעלמא והביא ראיה מפ' המדיר דהמקדש בפחות מש"פ ובעל צריכה גט משום דאדם יודע שאין קדו' תופס בפחות מש"פ ובעל לשם קידושי' ואילו גבי סבלונו' תנן שמחמת קידו' הראשוני' שלח והיינו משום דחזקה דאין אדם עושה בעילתו ב"ז חזקה אלימתא היא אבל הך חששא דסבלונות חששא בעלמא היא הילכך תלינן לקולא ונ"ל להוכיח דהיכא דלא ידעינן ששלח לה סבלונות אלא מפיהם והם עצמם מודים שלא היו שם קדושי' תחילה לא חיישי' דהפה שאסר הוא הפה שהתיר דאם איתא דהאי דחוששין לסבלונות אפי' בכה"ג הוא מאי פריך בגמר' מקדשי והדר מסבלי פשיטא הא טובא קמ"ל אע"ג דלא ידעי' בהו אלא מפיהם והם אומרים ששנו מהמנהג ה"א שנאמי' להם במגו קמ"ל

ועוד גבי כתובה אמאי אמרי' הוחזק שטר כתובה בשוק חיישי' דמשמע דאם לא הוחזק לא חיישי' מדלא קאמר חוששי' לכתובה כנישנא דלעיל דקאמ' חוששי' לסבלונות אלא דהכא דחיישי' לקידושי' שקדמו אם לא הוחזק שטר כתוב' בשוק אלא שהם אומרים כן או אם הודו שלא קדשו לא חיישי' אבל היכא דהוחזק לא נרא' לומר שלא קדשו דחשיב כמו קלא דאתחזק בבי דינא ולפר"ח נמי דלא נקט גבי סבלונות הוחזק התם אורחא דמילתא וסבלונו' מילתא דפרהסיא הם ושכיחי עדים ונקטינן בהני מילי רש"י לקולא ור"ח לחומרא לרש"י דוקא נתנם לה בפני עדים ולר"ח כל ששלח לה סבלונות בודאי אפי' בלא עדים חוששים לקידושי' שקדמו עוד לרש"י עד א' בסבלונו' אלו ועד א' בסבלונו' אחרים אינם מצטרפין ולר"ח מצטרפין אע"פ שאין מי שידע בסבלונות ראשונים אלא עד א' וגם בשניים עד אחד דהו"ל כדיני ממונות דקי"ל כריב"ק דהודאה אחר הודאה והודאה אחר הלואה מצטרפין עוד לפרש"י אם שלחה האשה סבלונות לאיש אין שם בית מיחוש ולפר"ח חוששי' לקידושי' שקדמו עוד לפרש"י היכ' דשדך אדם בתו קטנה ומת האב ושלח לה סבלונות ועודה קטנה לא חיישינן ובפר"ח חיישינן לקידושין שנתנו בחיי האב וכו' ובזו רבי' חננאל לקולא ורש"י לחומרא אם יש עדים שמשעה ששדכו לא שלח לה דבר ולא נתקדשה לפר"ח אין חוששין לפרש"י חוששין לאלו הסבלונות עצמן עוד לפר"ח אם הוא מודה שלא קדש תחילה לא חיישי' לפי מ"ש הריב"ש ובס' אור זרוע ולרש"י אפי' מודה שלא שלח סבלונו' אלו לשם קדושין חיישינן:

לא שביק אינש מידי דאית ליה הנאה מיניה וכו' וכתב הר"ן ז"ל ומינה במי שעשה שליח ליקח קרקע והלך ולקחו סתם יכול לומר לעצמו לקחתי ותימא הוא ובלאו טעמא דהנאה אטו משום דעשאו שליח לקנות לו קרקע אחד מי לא איפשר שקנה זה לעצמו ויקנה אחר לשולחיו ועוד בעשאו שליח לקרקע מיוחד מאי הוי הואיל וקנאו סתם לעצמו קנאו אלא שנהג בו מנהג רמאות כדאמרי' בהגוזל מחכו עלה במערבא וכי מי הודיעו לבעל חיטים שיתנ' חיטים לבעל המעות אע"ג דליתא לזוכה וכו' ואי קנאו במעותיו של משלח בהא ודאי גזלה היא דכל שלא מדעת הוא גזלן הוי ונר' דהכא בשלא נתן דמים אלא שאמר תחילה שהיה רוצה לקנות קרקע לפלוני וגם שרוצה לקנות קרקע לעצמו ושוב קנה סתם בהא ילפי' מהכא דסתמא לעצמו דהנאה דידיה קדים אבל עשאו שליח לקנות קרקע מיוחד כיון דמנהג רמאות היא לא מצי אמר אע"ג דאיכא טעמא דהנאת עצמי אלא מסתמא לשולחיו קנה שכבר הזכיר וק' דכתב דרש"י פי' דשויתי' שליח לקדשה לכר הבא ומשמע שאם עשאתו שליח לפ' חיישי' ואמאי לא אמר דבוגרת מקודשת

מטעם דרמאות וי"ל דלא אמרי' דנהג מנהג רמאות אלא לדידיה אבל מבתו הגדולה לבתו הקטנה לאו רמאות הוא דמאי חדית דדמא דגדולה סומק טפי:

ומד אמרי' לא שביק איניש כו' יש ללמוד לראובן שהי"ל בנות הרבה כו' אע"ג דתרוייהו מצו' דרמיא עליה נינהו ק"ו הדברים אי משום שהוא מצוה אמרי' לא משהי איניש מצוה דרמיא עליה היכא דאיכא איסור כ"ש שלא יעשה עולה ועוד הוסיף ר"ת לו' מטעם דלא יעשה כן במקומנו ומזו שסייעו הרמב"ן ז"ל יקשה עליו דתניא ב' אחים שקדשו ב' אחיות למ"ל טעמא דעסוקים ת"ל דמסתמא גדולה לגדול וקטנה לקטן דאל"כ מי תנשא ראשונה אי קטנ' לא יעשה כן ואי גדולה נמצא קטן נושא ראשון י"ל דגבי אחין אין קפידא שכל א' מקדש לעצמו וכל הקודם זוכה ולא אמרו אלא באב המקדש את בנותיו שאין לאב להקדים הקטנה אבל ק' ממתני' דמקדש א' מב' אחיות דתנן צריכו' ב' גיטין ונימא דמסתמא הגדולה קדש מהך טעמא וכך הקשה הר' מנחם מיוני לר"ת וי"ל דהתם מיירי באחיות שאין להם אב אלא הם מטפלות בעצמן ובהכי אין קפידא וא"ת דביש נוחלין משמע גבי בנות צלפחד דגבי נשואין חשיב כדרך גדולת' ומשמע דאיכא בהא קפיד' אע"ג דאין להם אב וברשות עצמן הוי וי"ל דלענין נשואין ודאי דרך כבוד הוא שיקדימו לינשא גדולות לקטנות כדמיית' עלה התם דבמסבה הלך אחר זקנה אבל לענין קדושי' אין קפידא בדבר אם הקטנה תקדש עצמה לפני הגדולה שמא תקדמנה אחר' דמהך טעמא שרי' לארס בחש"מ שמא יקדמנו אחר והביא הרמב"ן ז"ל ראיה לר"ת מהתוס' ההיא מדקתני ואם היו עסוקים בגדולה לגדול כו' אלמא סתמן כפירו' כפי מה שפי' תחילה ויש לתמוה מה ענין עסוקים באותו ענין לכאן עסוק' באותו ענין כמפרש דמי דתנן היה מדבר עמה עע"ק שאם אתה או' כן מאי אריא גדולה לגדול אפי' היו מדברים על הגדול' לקטן וקטנה לגדול ולא פי' הולכים אחר דבריהם אלא ע"כ היו עסוקים בתחיל' קאמר וכבר פסקו מאותו ענין ומ"מ איכא הוכח' דלא הדרי בהו מסתמא אבל אם היו עסוקים בקטנה לגדול וגדול לקטן איכא למימ' הדר סברי לא יעשה כן במקומנו שאין זה דרך כבוד ואין סומכין על מ"ש בתחי' ומ"ש הר"ן ויש לדחו' ולומ' דהתם כגון שקידש כל א' מהם ידוע' ועכשיו נתערבו לא נתחוור אצלי דאדרבה זו קשה מן הראשו' שאת"ל שחזרו ופי' קטנה לגדו' מעשיהן קיים ומתוך סבר' זו שלמדין מן העסק שהיו עסוקי' שרי' ס' א"א לעלמ' ואם למדנו מפורש מן המפור' לא נלמוד סתום מן המפורש דמזה הטעם לא פי' לפי שלא הוצרך שסתמו כפירושו וא"ת ותיפוק ליה לר"ת ממתני' דפ' האומר דתנן מי שהי"ל ג' כיתי בנות מב' נשים ואמר קדשתי את בתי הגדול' ואיני יודע אם גדולה שבגדולות כו' כלם אסורות חוץ מן הקטנה שבקטנות ואמאי נימא דאין אסורות

אלא גדולה שבגדולות מטעם דלא יעש' כן ולר' יוסי דאמר כלן מותרות חוץ מן הגדולו' שבגדו' ומפר' טעמא משום דלא וחי' איניש נפשה לספק' ות"ל משום דלא יעשה כן ותו אדרבא הכא מאי ספיקא איכא וי"ל דהכא מיירי בדאמיד נפשיה שהיה בדעתו לקדש לכל חדא מנייהו ולכך נסתפק במ"ש הגדולה סתם אם היה בדעתו הקטנה שבגדו' שכבר אסיק א אדעתיה בהכי וקרי לה גדולה לפי שהיא גדו' מן הגדו' שבקטנות דייקא נמי דקתני ואינו יודע אם גדולה וכו' דלא הו"ל למתני אלא מי שיש לו ב' כית' בנות ואמר קדשתי לך בתי הגדולה סתם כלם אסורות חוץ כו' דבסתמא כלן מותרות חוץ מהגדו' שבכלן והנה לפי שאמ' ואיני יודע כלומר שכלן עלו במחשבתו לקדש איזו מהם שירצ' ולא קפיד עליה':

נתקדשה לדעת אביה והלך אביה למ"ה רב אמר אוכלת בתרומה עד שיבא אביה וימחה ורב אסי אמר אינה אוכלת כו' הו' עובדא וחש לה רב להא דרב אסי כתב הרי"ף כמ"ד הלכתא כרב כו' ובתוס' כתבו דהיה אומר ר"ת דהלכתא כרב ואע"ג דחש לה רב ה"נ אשכחן בפ"ק דמגילה בזמנה ביחיד וכו' ורב אסי אמר בי' הוה עובדא וחש לה רב להא דר"א ואפ"ה קי"ל כרב דהא ר' יוחנן קאי כותיה בפ' הקורא למפרע ויש לתמוה בדבריו מאי מייתי מינה התם משום דר"י פליג אהא דר"א פסקינן כרב דאפי' אי רב הדר ביה וס"ל כר"א קי"ל דרב ור"י הלכה כר"י וכן תמה הרא"ש ואמר שאינה ראיה וע"ק דהיא גופא מנלן דמשום דקי"ל כרב היא דאי משום שאמר לא שנא אלא בצבור מפני כבוד הצבור אבל ביחיד לא היינו ביחיד דלא סגי ליה כגון בשעת הדחק דודאי לא יתבטל לגמרי ממקרא מגילה אז יכול לקרותה בכתובה בין הכתובי' דאין שם כבוד צבור והרי"ף ז"ל שם במגילה הביא ממנה ראיה דקי"ל כרב משום דההיא דר"י קאי כותיה ותמהו עליו בזה ונראה לי שטעמן ז"ל דאי סלקא דעתי' אין קורין אותה לכתחלה בפחות מעשרה אמאי קאמר גמרא ומחו לה אמוחא כלומ' הכו על קדקוד השמועה לתרצה כלומר דמאן דאמרה דהיינו ר' חייא בר אבא משמיה דר' יוחנן לא חש לפרשה והלא אין צריך לפרש דר' יוחנן סתמא קאמר הקורא במגלה הכתובה בין הכתובים לא יצא כיון דלא סגי בלא עשרה אלא משום דקים ליה לגמרא דקורי' אותה ביחיד כרב הוצרכו למחות על השמועה ולפרשה לא שנו אלא בצבור והשתא מייתי שפיר ראיה מסתמא דגמרא דדחיק נפשיה לתרוצא לשמועה דרבי יוחנן בהך אוקמתא ומנא לן הא דילמא רבי יוחנן כרב אסי סבירא ליה ולהכי קאמר סתמא לא יצא ואין צריך לשבש השמועה ולמחות לה אמוחא כך נראה לי דעת רבינו תם ז"ל:

ובקטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה פסק הרב אלפסי ז"ל כרבינא ודחו לדרב ושמואל ובין קטנה בין נערה דקדישא נפשה בלא דעת' דאבוה דאין קדושיה קדו' בין נתרצה האב בין לא נתרצה וכתב הר"ן ז"ל ודבריו תמוהים שאפשר שהוא רוצה לו' דאף שידענו שנתרצה מתחלה אינה מקודשת כו' והוא ז"ל מפר' כן משום דאם איתא דבנתרצה בשעת מעשה הוו קדושי' היה לנו לחוש שמא נתרצה שהדבר קרוב ושוב הביא סברא אחריתי דאפשר שלא אמר הרי"ף שאפי' נתרצה לא מהני אלא בנתרצה לבסוף אבל אם נתרצה מעיקרא מהני ובלשון הזה כתבה הרמב"ם פ"ג מה' אישות ותימא הוא לו' שהרי"ף סבור שאפי' נתרצה בשעת הקדושי' לא מהני דהואיל והיה שם ואו' שרצונו בכך ומתקדשת בפניו כמ"ד צאי וקבלי קדושיך הוי ועדי' טפי מארצויי ארצי בן קמיה דאב דחשי' כשליחו' לגבי אב כ"ש דמהני ארצויי דאב לגבי בת. והסברא שאמר דאם איתא דבנתרצ' בשעת מעשה הוו קדושי' הי"ל לחוש שמא נתרצה שהדבר קרוב איך יתכן לו' כן אם לא היה האב מצוי שם דהכי משמע לישנא דנתקדשה שלא לדעת אביה שלא ידע בהם ואעפ"י שכתב לעיל הר"ן דמדנקט סתמא ולא מפרשי' אם אביה כאן או במ"ה כדמפרש לקמן משמע בכל ענין איירי היינו לומ' דמיירי בין שאביה בעיר בין בעיר אחרת אבל לא משמע כלל שהיה שם בשעת הקדושי' מדאמרי' שנתקדשה שלא לדעת אביה. וכ"ת ניחוש שמא א"ל מעיקרא צאי וקבלי קידושיך מפלו' להאי לא חיישי' דלאו אורחא ארעא בהכי שיאמר האב לבתו שתקבל קידושין שלא בפניו כמ"ש הר"ן עצמו בסמוך. ולא יתכן שתהיה כוונת הר"ן ז"ל במ"ש אפי' ידוע לנו שנתרצה מתחלה דהיינו שאמר לה קודם שילך שפ' הגון לה וגלי דעתיה דניחא ליה דהא ודאי לאו מילתא היא דאם היא הגון לה מ"מ לא ניחא ליה שתתקדש היא ע"י עצמה אי לא אמר לה בפי' דהוי כמו צאי וקבלי וכן מוכיח ממ"ש בכונת הרי"ף ז"ל דקאמר דשדר לקדוש' בחשאי שאכתוב בסמוך ועוד דבהא אפשר שהרמב"ם מודה דלאו כלום הוא כי מ"ש אפי' נתרצה האב אחר שנתקדשה היינו לאפוקי נתרצה בשעת הקדושין שהיה שם אבל גילוי דעתיה מעיקרא דניחא ליה לאו כלום הוא ומה שהכריע ז"ל מדברי הרי"ף ז"ל ואמר ודבריו מטין כן שהרי מתרץ ההוא עובדא דאיהי אמר' לקריבאי כת' דה"ק וקמשדר לקדושה בחשאי ולא הי"לל אלא דהתם מוכחא מילתא דבפני האב היה ושמח בזה וכו' לא מכרעא מילתיה מהכא שהרי"ף ז"ל משמע ליה מדאמרינן אתא קריביה באיגרא וקדשה דבא לומר שבחשאי קדשה דאל"כ למה לנו להראות מקום הקדושין אין המקום גורם אלא לומר שבסתר קדשה ולא היו בפניו והו"ל קדושין שלא מדעת לכן הוצרך לומר דחיישינן שהאב שדר ליה לקריביה לקדשה בחשאי ומרצונו נתקדשה

ולדברי הר"ן ז"ל דשם היה ובעי למיחש דאיהו אמר לה צאי וקבלי קדושין הול"ל ואיהו שדר לה לאתקדושי ליה ועוד הכריע ז"ל שכן דעתו ממה שלא הביא בהל' הא דנתקדשה שלא לדעת ואביה כאן דקי"ל כרב הונא ודעתו ז"ל דאם איתא דריצוי בשעת קידוש' מהני אצטריך דרב הונא דאע"ג דאין חוששי' שמא נתרצה בקדושין דעלמא הכא חיישי' לפי שנעשה בה מעשה יתומ' בחיי האב אלא כיון דאפי' ידעי' דנתרצה לא מהני למאי ניחוש לה ונ"ל לומ' דכיון דקי"ל דרצוי דלאח' קדו' לא מהני מידי וכשנתקדשה בעלמא לא חיישי' היכא דהיו קידו' ונישואין שלא מדעת נמי לא חיישי' דמאי אמרת היאך נעשה בה מעשה יתומה בחיי האב אני אומר בנשואין נתרצה האב ולאו מידי הוא דקדושי' אין כאן נישואין אין כאן דע"ד קידו' הראשונים נשאה ויש לי להכריע דרצוי מעיקרא להרי"ף מהני כדברי הרמב"ם ז"ל ממה שהר"ן ז"ל עצמו תי' למה שהק' על הרי"ף שהרי הביא פלוגתא דרב ורב אסי ודקדק בה וכו' והא אפי' נתרצה לא מהני וכת' ז"ל דלאו קושיא היא דשאני התם דכיון דנתקדשה מדעתו מסתמא ניחא ליה שתנשא וכאילו אמ' לה מעקרא הנשאי לו ואם איתא דאפי' נתרצה בתחלה לא מהני כל שלא אמר לה צאי והתקדשי בהדיא דהוי מדין שליחות דידיה אע"ג דגלי דעתיה מעיקרא בהדיא דניחא ליה כ"ש דלא מהני גילוי דעת מקדושין לנשואין עד שיאמר לה בפי' הנשאי לו דהא נפקא מרשותיה לרשותה לכמה מילי אבל אם נאמר דלא אמר הרי"ף דרצוי דאב לא מהני אלא ריצוי דלבסוף משו' דאימו' השתא הוא דאתרצי ולא היו קדושין למפרע מ"מ גילוי דמעיקרא מהני וכשנתקדש' לדעתו גלי דעתיה דניחא ליה שתנשא והו"ל כאילו מדעת נשאתו:

עוד כתב ז"ל שהקשו על הרי"ף ז"ל כיון דמאי דמסקי' דלא ס"ל כרב ושמואל היינו משום דאפי' נתרצה מתחיל' לא מהני ניחוש דילמא ארצויי ארצי קמיה הבן וגלה דעתו ואמ' כל העושה רצוני יקדשנה לי וכה"ג הוי שליחות כדאיתא בפ' המדיר ותי' ז"ל דכיון דלא חצוף אינש לשווי לאביו שליח כשאו' כל העושה רצונו יקדשנה לא נכנס אביו בכלל והנה הרב ז"ל עשאה לשאלתו בסגנון שתהא מקבל' תשובתו אבל הא דאמרי' ודילמא ארצויי ארצי קמיה לא מטע' שליחו' הוא אלא מדין זכיה דכיון דגלי דעתי' דניחא ליה זכו' הוא לו והאב זוכה לו שלא בפניו ואין צרי' שיהיה הוא שלוחו דס"ל דזכי' מדין שליחו' הוא וכדכת' הרא"ש שם ולמה ימנע האב מלזכו' לו כשא' כל אד' ועוד דכיון דכי אמ' הכי כל העוש' רצונו יקדשנה אין בדב' חוצפ' למה לא יהא האב בכלל הרי המתיק' בפיו בענין שלא יחשב לו לעזות:

ואם נאמר כלשון אחרון דבנתרצה בתחלה מודה הרי"ף ז"ל דמהני ולא אמר אלא כשנתרצה לבסוף דהואיל ולא נתרצה בשעת הקידושין רצוי דהשתא אינו מעלה ומוריד ולפי זה הכי מסיק בפי' מר לא ס"ל הא דרב ושמואל ולא חיישי' לה כלום ומדלא חיישי' התם שמא נתרצה האב בתחלה שמעינן דלא חיישי' נמי שמא נתרצ' הבן מעיקר' וארצוי ארצי קמיה וק' השתא דאתית להכי דאף לשמא נתרצה בתחלה לא חיישי' אע"ג דאילו ידעי' שנתרצה היו קדושי' מנ"ל להרי"ף ז"ל דרצוי לא מהני לבסוף דילמא מהני אלא דלא חיישי' כל שלא שמענו בהדיא שנתרצה כי היכי דלא חיישי' נתרצה בתחלה ובזה י"ל דהרי"ף לא משמע ליה לו' דגם נתרצה לבסוף מהני ולא חייש ליה רבינא מאחר דרב ושמואל חשו לה דרבינא בתראה הוא ולא היה נוהג קלות ראש בגזרתם אא"כ שידע שלא חשו רב ושמואל אלא אם רצוי של אב רצוי ואיהו גמי' מרבי' דריצוי דלאחר קדושין לאו כלום הוא וממילא אתעקר' לה לחששא דרב ושמואל והא דלא חשו לשמא נתרצה בתחלה אלא לשמא נתרצה לבסוף כדאשכחן דלשמא מת לא חיישי' שמא ימות חיישי' דלשמא נתרצ' בתחלה אין לחוש דאוקמא אחזקתא דמעיקרא הואיל ולא היה כאן לא נתרצה אבל לשמא יתרצה אם היה רצוי היה לנו לחוש אלא דלא מהני ואכתי ק' לי מהו ז"ש הרי"ף לאותם שהביאו ראיה דאיתא לדרב ושמואל מעובדא דאביי ורבא ואמר ומסתברא לן דלא שייכא הא דאביי ורבא וכו' אלא ה"ק לא חיישי שמא מדעת האב נתקדש' וכו' ועק"ל נהי דרבינא לא ס"ל הא דרב ושמואל ואין חוששי' שמא נתרצה האב בין בתחלה בין בסוף התם משום דאין דרך האב לומר לבתו צאי וקבלי קידושיך שלא בפניו כדכתב הר"ן ז"ל אבל הכא דרך הבן שתעשה מלאכתו ע"י אביו:

וראיתי. להרא"ש ז"ל שתמה על הרי"ף ז"ל שכתב דאף בנתרצה האב לא חיישי' דכולא סוגיא משמע דפליג' דחיישי' אם נתרצה האב הא אם ברור לו שנתרצה מיד כששמע לכ"ע הויין קדושין ואם נאמר כדברי הרמב"ם ז"ל בדעתו של הר"י ז"ל שכשנתרצה בשעת הקדושי' מהני ניחא דאהא קאי חוששים שמא נתרצה מעיקרא אבל היכא דנתקדשה שלא לדעת ולא נתרצה אז באותה שעה אעפ"י שנתרצה לאחר מכאן ס"ל להרי"ף ז"ל דלא כלום דאמרינן השתא הוא דאתרצי וקדושין מעיקרא אלא דלא מתיישי' שפי' לפר' כן כדברי רב ושמואל דאמר נתקדש שלא לדע' אביה דמשמע שלא היה האב שם כדכתיבנא לעיל וי"ל שם דהרי"ף סבור דודאי רבינא משום הכי לא חש לדרב ושמואל משום דליכא למיחש דאיהו קבל דאפי' נתרצה אחר כך לא מהני רצוייו למפרע דאל"כ כיון דרב ושמואל חשו שמא נתרצה לא הי"ל לרבינא להקל ראש בגזרת' דבכל דוכתא פרכינן מדרב ושמואל לכולהו אמוראי וכלשון אחרון זה כתבה הרמב"ם ז"ל בפ"ק מה'

אישות נתקדשה קודם שתבגר שלא לדעת אביה אינה מתקדשת אפי' נתרצה האב אחר שנתקדשה וכו' משמע דס"ל שאם נתרצה מעיקרא הוו קדושין אלא שק' להלום מ"ש אח"כ דבין היא ובין אביה יכולי' לעכב דל"ל עיכוב הרי אין מעיקר' כלו' אפי' יתרצ' האב והרב בכ"מ תי' דלא מפ' כפרש"י דבין הוא וב"א יכולים לעכ' קוד' שיתרצ' האב אלא אפי' נתרצ' האב בשע' הקדו' יכול' לעכ' ואם שקדום לזה פי' התו' ויש מי שקלסו בתי' זה ואמ' שדעתו כדע' התוס' דאפי' נתרצ' בפי' יכול' היא שתעכב דודאי לא נתרצה האב ע"ד שתעכ' בתו ותמהני היאך אפש' לומר כן א"כ הני קדו' מתלי תלו לעולם דאל"כ אימתי הם גומרי' והלא מאחר שהיא נתקדש' לרצונה והאב נתרצ' באות' שע' כבר הית' הסכמה שניה' כא' היאך תשוב ותמח' ואפי' בנתרצ' האב לאחר הקדו' והסכמת שניה' שוב אינ' יכו' למחו' אבל מ"ש התוספו' דלא היה מתרצ' אם היה יודע שבתו מעכבת היינו אם תעכ' בשעת שתשמע רצויו אבל אם היה להם הסכמה בשע' א' תו לא מצי הדר' בה וכ"ש אם בדע' הקדוש' הסכים האב ע"י וזה מבואר בדברי התוספות שם ומהר"א בוטון ז"ל הבין בדבריו דמוקי לה בנתקדשה בפניו ושתק ומדלא מחה נתרצה והק' עליו דאדרב' נימא מדשת' מרתח קרתח דהלכת' כרב הונא ומיהו מהא לא איריא דמדבריו בפ"ח מה' תרומות משמע דקי"ל כעולא דאמר נראה דברי תלמיד ועוד עכוב דידיה היכי משכחת לה ואפשר לפ' כדברי מהר"י קולון דקאי אנתקדשה בפניו והוא שותק ולבסו' אפשר לו לצווח דאהא קאמר בין היא וב"א יכולים למחות שאם צווח לבסוף מצי מעכבת ואם היא עכבה קודם שגיל' האב דעתו רשאה ומיהו ק"ק דלרב הונא דס"ל דהא דשתיק מרתח קרתח לאו קדוש' הוו מעיקרא ואפי' גלי דעת לבסוף שמתרצה לאו כלום ולעולא משע' ששת' נתקיימו הקדו' ושוב אינ' יכול' למחו' ואפש' עוד לפ' דה"ק בין היא וב"א יכולי' לעכ' כדמפ' מתוך שעכו' של אב עכו' אף כשנתרצ' הוא היא מעכב' כיצד נתקדש' שלא לדעתו כלומ' שלא בציוין של אב אעפ"י שידענו שכבר היה מרוצה בשעת הקדו' שתתקד' היא יכול' לעכ' ולומ' סבור' הייתי שאבי ימחה עכשיו שלא מחה אף אני איני רוצה בכך ולא דמי להא דאמ' פ' חזקת דאי מכר איהו איהי מפק' ואי מכר' היא בנ"מ ובנצ"ב ומת הוא לא פקע דהת' אדעת' דהכי לקח הקונ' שאם ימות הוא יקנה אבל הכא אין מעשיה כלום ולא מקרי רצוי מה שנתקדשה כיון שיכולה לומ' אדעתא דהני לא נתקדשתי ועוד דכשנתרצה האב על דעת שגם בתו תתרצה הוא כדכתבו התוס':

ומדאמרינן הכא ודילמא שליח שויה דקדק הרא"ש דאי צרי' עדי במינוי שליחו' הקדו' כיון דמודה המקד' שעשאו שליח דאל"כ היכי חיישי' לדילמא שליח שויה וזו דעתו של הרמב"ם פ"ג מה' אישו' אבל אי מהא ליכא למידק מינה דדילמא הכא מיירי כשאומ'

שעשא ושליח בעדי' הא אם היה או' שעשאו בינו לבינו לא היינו חוששי' לדבריו ולענין גט אשה כת' בב"י דס"ל להרא"ש שצריך לעשות השליח בעדי' והשליח נאמן לו' בעדים עשאני וכן נאמ' בשליח קדו' ולמה שתמ' הראב"ד דמה מועיל הודא' כיון דפסקי' המקד' בלא עדי' אין חוששין לקדושיו אפי' שניה' מודי' כת' הרא"ש ז"ל וי"ל דודאי בגמר הדבר שהיא נאסר' לכל אדם הוא דלא מהני הודא' אבל למהוי שלוחו לקדש לו מהניא וק' דגבי גט אשה אמאי לא מהמני בדבו' שעשאתו שליח דלא נאסר' לכל אדם בכך ותנן צרי' ב' כיתי עדי' ב' שיאמ' בפנינו אמר' כו' ומ"ש הרא"ש לקמן שנוכל לחלק בין גט שבא להתי' לקדו' שבא לאסו' תימא הוא דבקדו' הוא דאמרי' דבלא עדי' אפי שניה' מודי' אין חוששי' להם וי"ל דמעשה מאוחר חשוב גמר דבר אצל מינוי השליחו' שהוא לעול' קודם למעש' ואפי' אם ראינו מעשה הקדו' עכשיו ועדין לא ידענו אם הוא שלוחו אלא מפיו מ"מ גילוי מילתא בעלמא הוא דמעיקר' בשליחותו בא וכיון שנגמ' הדבר בב' סגי וגבי שליח קבלה דבעי ב' עדי' שמינתו שליח א' כ' למימ' דשאני שליחות קבלה דידה שאין אחריו מעשה ממנה כלום דקידושי' בבעל תלי רחמנא וכן בגירושין ועוד יש לחלק דבשליח קבלה דידה צריך שידעו העדי' שבאות' שעה היא נעשי' עדו' ע"י הקידושי' ואם אין האשה כאן אייה נעשה ערוה ע"פ השליח אבל בשליח קידושין דידיה מעתה היא נעשית ערוה ושויא נפשה חתיכה דאיסורא דהמוני הימניה לשליח שהוא שלוחו של פלוני ואילו אמרה אני שמעתי שעשאו שליח מי לא שויא נפשה חתיכה דאיסור' השת' נמי לא שנא אבל גבי שליח קבלה אין העדים יכולים להעיד שהיא נעשית ערוה ולא מפיו של שליח אנו חיין ובר"פ האומ' הביא הר"ן ז"ל דברי הרמב"ם ז"ל וכת' ודברי' הללו הם תמוהים בעיני הרבה מה בין שליח קבלה שלה לשליח הולכה שלו ומה שכת' ז"ל כמו שליח הגט איני יודע לו ענין דהתם כיון דקנפיק גיטא מתותי ידיה בדין הוא שיהא נאמן דהא המניה בעל כדאית' בפ' התקבל אבל בשליחו' קידושי' אין לו הוכחה ואני תמה ואי לאו דנפיק גיטא מתותיה ידיה מי מהמני' לשליח לחודיה הרי הודאת שליח ומשלח הצריך הרב ובמקו' הודאת המשלח יש לנו הוכח' מהגט שיוצ' מחת' ידו ודאי הבעל נתנו לו וזו היא ששנינו אף הנשים שאינן נאמנות לומ' מת בעלה נאמנות להבי' את גיטה וכו' מה בין גט למיתה שהכתב מוכיח אבל השליח עצמו מודה שמסרו לו שלא בעדים ואי חשבי' ליה דבר שבערו' הא קי"ל המקדש בלא עדי' אין חוששי' לקידושיו אפי' שניהם מודים לכך הביא הרב ז"ל ראיה דבמידי דשליחות לא מיקרי דבר שבערו' להצריך שנים בגוף המעשה לבא בשליח קבלה כדתנן שנים שיאמרו בפנינו אמרה ולא סגי בב' שיאמרו שהודית בפניהם ומעתה הר"ן עצמו צריך להודיענו בין שליח קבלה

שלו לשליח הולכה שלו לענין גט דאין הוכחה מהכתב אלא שבאתה לידו ואיפש' דנתנו שלא בעדים וצריך לחלק כמו שחלקנו לעיל לדעת הרמב"ם ז"ל ומהרר"א בוטון ז"ל הק' מאי מייתי מגט (דמיכן) לקידושי' משליח הולכה דגט הא כשהגט בלא חתימת עדים לא מהימן שליח כדכת' הרב ז"ל בפ"א מה' גירושי' ואין חילוק בין להתי' בין לאסו' כדכתי' לעיל ולא קשי' דנהי דמהימני ליה שעשאו הבעל שליח דשליחו' לאו עיק' דבר שבערו' הוא אבל היאך נאמין בכת' שבידו דילמ' חספ' בעלמ' הוא ולא כתב בציויו של בעל ובהא ודאי דבר שבערוה ואין פחו' מב' ומיהו בשחתומי' עדי' עליו כיון דמדאוריית' כמי שנחקר' עדות' בב"ד הוא הימנו' רבנן בדרבנן ואכתי איכא למימ' שאף הרמב"ם ז"ל לא אמ' שתהא נאסר' ע"פ השליח אלא כשאמ' כן קוד' הקידושי' שפי' עשאו שליח דבההיא שעתא לא בא עדיין לאסרה ולאו דבר שבערו' מיקרי דבת' גמר דבר אזלי' כדכתב' הר"א אבל אם לא אמר כן מתחיל' וקדש' סתם לא נאסר ע"י אות' הקידו' ואע"פ שאומ' אח"כ לא כל הימנו לאסר' וכה"ג כת' הרי"ף בפ' החולץ גבי ואישתמודעי' איפ' ע"פ עבד וכו' דבההי' שעת' לאו אמילת' דאיסור' קמסהדי:

התקדשי לי בתמר' זו התקדשי לי בזו מאן תנ' התקדשי התקדשי ר"ש היא דאמ' עד שיאמ' שבועה לכל א' וא' ופסקו רבוות' כר"ש כיון דסתם לן תנא הכא כותיה ובפ' פותחין נמי תנן לזה קרב' ולזה קרב' צריכין פתח לכל א' וא' וכת' הר"ן ז"ל ואע"ג דבפ' הפקדי' איפליגו בהא וא"ל סתם ואח"כ מחלוק' היא אפ"ה כיון דשקלו וטרו אליבי' אמוראי בהך סוגי' קל"ן כותיה ולא ידעתי מאי קשיא ליה אי משום דהני סתמי בס' נשים ופלוגתא בנזיקין הא בתרי מסכתו' אין סדר למשנה כ"ש בתרי סדרי ולמה לא נפסוק כהני סתמי אי לאו דהתם בשבועות איכא סתמי דלא כותיה דפ' שבועות ב' תנן שבועה שלא אוכל פת חיטין פת שעורין פת כוסמין חייב על כל א' וא' ופרכי' בגמרא ודילמ' למפטר נפשיה מאחריניתא קאתי ומסיק פת פת למה לי והרי תנן שבועה שלא אוכל בשר יין ושמן ודבש דאוקי' לה דמונחים לפניו וה"מ למימר שבועה שלא אוכל אלו ואולי לזה כיון הר"ן לומר דאיכא למימר סתם ואח"כ מחלוקת היא בחדא מסכתא מ"מ כיון דשקלי וטרו הכא אמוראי אליביה אך ק' דלא היה צריך לזה הטעם דנהי דבסתם ואח"כ מחלוקת אמרי' אין הלכה כסתם כלומר דלא סמכי' אהך סתמא הואיל ואח"כ נשנה המחלוקת אבל אי אשכ' סתמא אחריתי בדוכתא אחרינא סמכי' עליה אך ק' לי דהתם בפ' הפקדון גופיה דקתני פלוגתייהו תנן בתר הכי תן לי פקדון ותשומת יד גזל ואבידה שיש לי בידך שבוע' שאין לך בידי פקדון ותשומת יד גזל ואביד' חייב על כל א' והיינו משו' דהדר פרט להו כדאמרי' התם במונחי' לפניו שלא הי' צריך לפרט' אלא לחלקן

לשבועות אע"פ שלא אמר שבועה לכל א' וא' וזו מחלו' ואח"כ סתם היא בהך פרק' גופי' והתם שקלו וטרו אמוראי בהא דפלוגתא דרב אשי ורבינא ובעיא דרבא דאמר שבועה שאין לך פקדון תשומ' יד וכו' בהך שיטה וכן בריתא דר' חייא דתני עשרים חטאות הכי הוא ולא הצריך להזכי' עשרים שבועות ובמ"א הארכתי בישוב השמועות ובפסק ההלכה בס"ד:

עד שיהא באחרונה ש"פ והא דאמרי' בפ' האומר הרי את מקודשת לי לאחר ל' יום מקודשת אע"פ שנתעכלו המעות ותירץ הר"ן ז"ל דהת' גמר לשו' קידוש' ואע"פ שעדיי' קידוש' תלויין עד ל' יום ואם בא אחר וקדשה מקודשת לשני מ"מ מהשתא היא יכולה להשתמש במעות אלו דלשם קידוש' יהבינהו כיהל' אבל הכא שעדיין לא גמר לשון הקידו' אין לה לאכל' שאינ' יודע' אם יסיי' בתנאי שא"א לו לקיימו ועוד י"ל דהכא אם חזר בו קוד' שיתן האחרונ' אינה מקודש' לפי שתלאן זו בזו וחוזר ונוטל תמר' ראשונה דבטלי קידו' לגמרי כדאמרי' ע"מ שתכתבו לו את השט' חוז' בין בשטר בין בשד' אבל באומ' הרי את מקודש' לי לאחר ל' יום אם לא חזר' בה היא אלא שהו' בא לחזור בו לא הדרי כסף קידושי' דקידו' לטבועין נתנו ומההי' שעתא כת' בה א"ה לא תחזו' וכן כתב הר"ן ז"ל שם והא דלא קשי ליה להר"ן ז"ל משמעתין דאמרי לא שנו אלא דאמ' לה בזו ובזו אבל אמ' לה באלו אפי' אוכל' מקמיית' מדיד' קאכל' וצריך לומר משום דגמר לשון קידושין משום דאיפשר לומר דכי אמר לה באלו בחדא מנייהו יכולהו משום תנאי מקיים תנאיה ואזיל אבל לפי שחלק משום דגמר לשון הקידושין ניחא:

דמקדש במלוה אינה מקודשת אפי' ישנן בעין דמלוה להוצאה ניתנה והויא לה כדיד' ואיהי אין דעתה על הנאת מחילה אלא אזוזי ולא יהיב לה מידי כך כתב הר"ן ז"ל ולפי זה כי ליתנהו לזוזי קמן ואמר לה התקדשי לי בחוב שיש לי עליך לימא. דאין דעתה אלא על מחילת המלוה דהא ליכא זוזי קמן שנאמר דדעתה אזוזי ומסתמא דעתה אפיטור' דמלו' אבל מדברי הר"ן בפ"ק לא משמע כן דאהא דאמרינן בהנא' מלוה מקודשת כגון דארווח לה זימנא כתב וכ"ש אם מחל לה כל המלוה וא"ל התקדשי לי בהנא' מחילת מלוה דמקודשת משמע דוק' דפריש הכי הא אמר לה במלוה שאת חייבת לתת לו לאו כלום ונראה דאפי' אמר לה בהנאת מחילת מלוה לאו כלום הוא שהרי עדיין לא מחל לה כלום ויכול לחזור בו דהנאת מחילה לכשימחול קאמר ועדיין לא מחל אלא צריך שימחול לה בפי' ויאמר לה בהנאת מחילה זו שאני מוחל לך חובו דומיא דהנאת דארווח לה זימנא בהדיא וא"ל בהנא' זו שאני מרויח לך אבל ק' לי מהא דאמרינן בפ"ק וכן בפ' הזהב יש דמים שהם כחליפין כיצד החליף דמי שור בפרה וא"ל דמי שור שאתה חייב

לי פרתך תהא קנויה לי קונה דדבר תורה מעות קונות וכתב הרא"ש ז"ל שם בפ"ק דדמי שור לאו כמלוה הוא אלא במחילת מלוה קאמר אלמא אע"ג דלא פריש כמאן דפריש דמי וי"ל דהתם קונה הוא דקאמר הכי ולאו בדידיה תליא מילתא לומר פרתך תהא קנויה לי אלא לשון מחילה הוא דקאמר במה שתקנה לי פרתך טול דמי שור שאתה חיי' לי ואמר המוכר הרי פרתי קנוי' לך במחילה זו שמחלתני ששוב אינו יכול לתובעם ממנו שהרי כבר מחלה בתחלה והרא"ש כתב בפ"ק כלשון הזה אבל אם אמר בהנאת מחילת מלוה מקודשת דלא גרע מארווח לה זימנא וכ"ש כאן שמאריך לה זמן לעולם דמשמע דאפי' אם לא מחל לה בפי' כיון שאומר בהנאת מחילה זו היא מחלתו ואפשר דלא בא אלא לומר דהנאת מחילה מהני ולא אמרינן דעתה אמלוה כמו שנסתפק בפ"ק אבל לעולם בעינן שימחול בהדיא דומיא דהנא' מלוה בהדיא דצריך להרויח הזמן:

גרסינן בגמרא עשה לי שירים ונזמים וטבעו' ואתקדש אני לך כיון דעשאן מקודשת דברי ר"מ וחכמים אומרים אינה מקודשת עד שיגיע ממון לידה כתב הר"ן ז"ל כלומר ממון אחר אבל בשכר פעולתו אינ' מקודשת ואוקימנ' פלוגתייהו דכ"ע המקד' במלוה אינ' מקודשת אלא דר"מ סבר אינה לשכירות אלא לבסוף שאינו זוכה בשכירות אלא לבסוף שאינו זוכה בשכירות אלא לאחר שגמר מלאכתו והביא הכלים אליה הילכך אין כאן מלוה וכן פרש"י ז"ל עכ"ד משמע מדבריהם דאפי' אי לית כאן מלוה דאינה לשכירו' אלא לבסוף אינה מתקדש' בגמר מלאכה עד שיביא הכלים אליה וק"ל אמאי צריך להביאן לימא משעשה שליחותו נגמרו הקדושין וכלים כל היכא דאיתנהו ברשותא דמרייהו איתנהו ועוד אם איתא להא נימא דבהך סברא גופא קמפלגי דכ"ע אינה אלא לבסוף ר"מ סבר כיון דעשאן מקודשת אף ע"פ שלא הביא הכלים אליה ורבנן סברי עד שיגיעו כלי' לידה ונראה שרש"י ז"ל כתב כן לפי מה שהעמידוה בגמרא דאמרי' האי ממון היכי דמי אילימא אותו ממון מכלל דת"ק סבר אפי' אותו ממון נמי לא אלא במאי מקדשא אלא לאו בממון אחר אבל קשה לי דאין ראיה משם דלא אמר הגמרא אלא לפי מאי דס"ד דבמקד' במלוה פליגי דמ"ס מקדש במלוה מקודשת דאפי' מאן דס"ל מקודש' לא אמר במלוה שיש לו עליה משכון ולא החזיר לה את המשכון דהא ודאי לא יהיב לה מידי ולא סמכא דעתה במה שאומר לה שתתקדש בו כל זמן שלא החזירו והיינו דקמתמה אלא במאי מקדשה כלומר מחילת מלוה אין כאן משכון אינו מחזיר לה הא לא יהיב לה כלום שתתקדש בו אבל לפי מאי דמסיק דבישנה לשכירו' מתחלה ועד סוף פליגי אין כאן מלוה אלא שכירו' ומשגמר מלאכתו גמר שליחותו והגיע לה הנאתו דומיא דשחוק לפני רקוד לפני דאע"ג דלא מטי מידי לידה כיון דמטי לה הנאה כמאן דהגיע ממון לידה

דמי וכל זמן שתרצה תבא ותטול את כליה דברשותה קיימי כל היכא דאתנהו והרי זה דומה לאותה ששנינו במעילה בפרוטה של הקדש נתנה לבלן אע"פ שלא רחץ מעל שהיר הוא אומר לו הרי מרחץ פתוחה הכנס ורחוץ כלומר מההיא שעתא מטי הנאה לידה הואיל והרשו' ביד' והגע עצמך אמר לה התקדשי לי בדינר שיש לו בביתו ואמר לה דתיזיל איהי ותיחוד ותפתח ותקני ליה אגב קרקע מי לא מקדשא משעה שקנאתו אעפ"י שלא בא הממון לידה הכא נמי כשגמ' קנתה ע"י כלי באותו השבח ונתקדשה בו בכל מקום שהוא והרי זה דומה לקדשה במלוה דאחרים שכתבו התוספ' שנותן לה דבר חדש שלא היה בידה קודם אף זה נותן לה פעולה חדשה שלא זכתה בה מקודם לכן ובהגוזל עצים כת' התוס' וז"ל דאם אינה לשכירות אלא לבסוף כיון שנגמרה כל המלאכה שאין מתחייב שכרו אלא הכל יחד ואז מוחל לה בתורת קדושין לא חשי' מלוה ע"כ משמע דמשנגמרה אעפ"י שלא נתן לה השירים והשתא לפי המסקנא הא דתניא כדברי חכמים עד שיגיע ממון לידה דכפשטיה מתפרשא באותו ממון דלידהו הו"ל כמלוה שיש עליה משכון וכי הדר לה משכון מקודשת מדר"י בר יהודה ובהכי לא קשי' כלל מה שהקשו אההי' דאין אומן קונה בשבח כלי ולהוי כמלוה שיש עליה משכון והרי"ף ז"ל הביאה בפ' הגוזל דודאי כי יהיב לה משכון מקודשת מדר' יוסי בר יהודה דומיא דאמה העבריה שמשעה שמיעד אותה שפקע שעבודו ממנה הרי גופה מוחזר לה אבל כל דלא יהיב לה המשכון לא שמעי' מדין יעוד שתתקד' בו דשאני אמה שהיא מוחזקת בגופה וכמאן דהגיע משכון לידה דמי ומהך טעמא כי סלקא דעתיה דגמרא דבמקדש במלוה פליגי לא ס"ל דבלא הגעת אותו ממון תתקדש כמו שכתבתי לעיל וקשה על מה שכתבו התו' דאין לדקדק מכאן דהלכה דישנה לשכירות וכו' דהא לא מצי למימר דכ"ע אינה אלא לבסוף דא"כ מ"ט דמ"ד אינה מקודשת דהא מצי לאוקמי פלוגתייהו באומן קונה בשבח כלי הילכך אינה מקודשת עד שיחזיר הכלי לידה משום שקנאו ואינה זוכה בשכר אלא כשהוא מוסרו לה אבל למ"ד אינה מקודשת ס"ל אין אומן קונה בשבח כלי ותיכף שגמר המלאכה מטי לה הנאה ומקדשה אע"פ שלא הגיע הכלי לידה:

בדינר של כסף ונמצא של זהב אמר עולא מחלוקת בשבח ממון אבל בשבח יוחסי' דברי הכל אינה מקודשת לא ידעתי למה הביאה לזו בהלכות כיון דפסקי' הלכתא כת"ק מה לי אי פלוגתא בשבח יוחסי' או לא ושמא דשמעי' מינה דאי אמרה לשלוחה צא וקבל לי קידושי' מפ' שאמר שהוא לוי שהוא נתין לאו קפידא היא דמראה מקום הוא לו וכ"ש אם הוא כהן אם הוא כשר ומתני' לא מיירי אלא דאמר ע"מ דתנאה הוי ומדעולא שמעי' דטפי איכא קפידא בשבח יוחסי' דאפי' ר' שמעון מודה בה דאמרה מסנאה דרב

מכרעאי לא בעינא הילכך אי בשל ונמצא של זהב לא אמרי' מראה מקום כ"ש בשבח יוחסי' ואם תאמ' אמאי לא הא דמפרש בגמר' בפלוגתא בדאמרה לשלוחה להשמיענו דאף בזו פליג ת"ק וי"ל דהא ידעי' לה מדאוקמנא בשיטה כל הני תנאי דסברי מראה מקום הוא לו ומסתמ' דמתני' לקמן צא וקדש לי אשה במקום פלוני הלך וקדשה במקום אחר אינה מקודשת וכל היכא דאיכא קפידא כשאמ' לה איכא קפידא באומרת לשלוחה ומכל מקום אכתי היה לו להרי"ף ז"ל להודיענו זה כדי ללמוד גם בשבח יוחסי' לפי מה שכתבו למעלה והא דקתני בבבי דסיפא בע"מ ובבבי דרישא לא קתני ע"מ נר' דכל טעות שבגוף הקידושי' אין צריך להתנו' דהוי כמקח טעות אבל בכהן ונמצא לוי אע"פ שאמר לה אני כהן וע"ד כן נתקדשה משמע דלא הקפידה מדלא התנה ע"מ:

ומסתברא כחזקיה דרביה דר' יוחנן הוא ועוד דהא מסקנא כותיה וכו' דייק לה הרי"ף מדאמר עד דתני הלכתא ספרא וספרי והו"לל עד דתני מדרש תורה הלכתא וכולי ואע"ג דמאי תורה מדרש תורה והיינו ספרא וספרי כדכתב הרא"ש ז"ל מכל מקו' אותם שבא להוסיף כשאמר תנאה היינו הלכתא ותוספתא והנך הוה ליה למיתני בסיפא והכי הול"ל עד דתני ספר' וספרי הלכתא ותוספתא ומה שהקשה הרא"ש דיותר היה נר' דהלכה כר' יוחנן דסבר כר' יאודה כלומר דהלכתא כותיה לגבי ר"מ בהא ודאי כר' יאודא קיל"ן דהא כ"ע לא קרו משנה לספרא וספרי אלא להלכות אלו שקבע רבי' הקדוש והכי אמרי' העוסק במשנה מדה ואינה מדה וכולי ולעולם הוי רץ למשנה יותר מן הגמרא ואמרי' בימי ר' נישנית משנה זו וכולי ובפ"ק דמכילתין תניא החוקי' אלו המדרשות והמשפטים אלו הדינים אשר תשמעון זו משנה אלמא מדרשות לאו משנה נינהו והיינו דלא כר' יאודה:

ואפילו במס' כלה פר"ח במס' שלומדי' בכלה דאלול ובכלה דאדר ובתשובות הגאוני' כתוב בכל חדש כלה מכנפי כולהו רבנן ותלמידי' ולומדי' מס' אחת בכנופיא ורב אשי למד ששים מסכתיות בכלה שתי פעמים בכל שנה לפי שמלך ששים שנה והיינו דאמרי' מהדורא קמא דרב אשי אמר לן הכי ובמהדורא בתר' אמר לן הכי ועל מס' זו שלומדים בכינופיא אמרו אפי' במס' כלה ואיכ' מפרשי לה לחומרא כלומ' לא לבד בתלמודו שלמד לעצמו שישיב כהוגן אלא אפי' במס' שלמד בכלה ושמע כמה הלכת' דרבוותא שישיב על דבר מהם שישאלו לו ואיכא דמפרשי לקולא לא שידע להשיב בתלמודו במס' שלמד שלא בכלה דאיכא ספיקא טובא דלא ידע אלא אפי' במס' שלמד בכלה ששם נתבררו כל הספיקות ושמען מסתייה שיהא בקי באילו שיקרא תלמיד:

ריש פרק האומר

ובא אחר וקדשה בתוך ל' יום מקודשת לשני דקדק הרמב"ן ז"ל מדלא קתני ואינה מקודשת לראשון שמעי' שאם מת או גרש שני תוך ל' יום חלו קידושי ראשון והכי איתא בירוש' לפיכך אם מת בתוך ל' יום או גרש חלו קידושי ראשון וכן נראין דברי הרמב"ם ז"ל בפ"ז מה' אישות שכת' בא שני וקדש בתוך שלשים יום ה"ז מקודשת לשני לפי שבשעה שקדשה השני לא היתה מקודשת ותפסו קידושי שני ונעשת א"א ולאחר שלשים כשיבאו קידושי ראשון מצאו אותה א"א ונמצא הא' כמי שקדש א"א שאין קידושים תופסים בה. והר"ם ז"ל כתב יש מן המפרשים שדקדקו מן המשנה דלא קתני אינה מקודשת לראשון משמע דלא פקעי לגמרי קידושי ראשון וכולי ודבר תימא דמכי פשטה ידה וקבלה קידושין מאחר כבר חזרה בה מקידושי ראשון ואפילו לר"ל דאינה חוזרת מודה הוא דאם קבלה קידושי מאחר דאתי מעשה ומבטל דבור כדמתרץ בשתרם ב"ה את כריו וכיון דחזרה בה היאך יחולו קידושי ראשון עכ"ד ומה שכתבו דאפילו לרשב"ל מודה הוא בשקבלה קידושין דחשיב מעשה קשה מנ"ל דלרשב"ל אם מת או גרש לא חיילי קידושי ראשון כיון דמשכחי רווחא למיחל ולא דמי לשתרם ב"ה את כריו דאין אחר הרמה כלום ואין מקום להרמתו של שליח שתחול אחר שתרם ב"ה ואדרבא משמע דטעמא דרשב"ל הכא לפי שע"י קידושי השני לא מצאו קידושי ראשון מקום לחול דאל"כ מאחר שאינה יכולה לחזור בה היאך יחולו קידושי שני שקדשה והלא אין קידושי' אלא מרצונה ואין רצונה כלום שהרי אינה יכולה לחזור בה ומ"ט חשיב להו מעשה הא לא חשיב קידושי' מעשה אלא לפי שהוא סבור שנעשה מעשה על ידו ועונשי' על ידו כמו תרומה דחשיב מעשה אע"פ שנעשה בדבור ובמחשבה כדכתב התוס' וכו' משום דבדבורו חל עליה שם תרומ' מיהו בלא רצון המתקדשת לא מתסרה ומאי מייתי רשב"ל ראיה מכל הכלים שאין עולין מטומאתם, אלא בשינוי מעשה אותו בידו לעשות אבל זו אין בידה להתקדש לאחר ולחזור בה מקידושי ראשון אלא משמע דטעמא דרשב"ל היינו דקידושי' קמאי מתלא תלו וקיימי כי משכחי רווחא חיילי דחזרה לא סגי דאכתי משכחי רווחא לבסוף לחול אבל אם מהקדשה דכי מטי ל' יום לא משכחי רווחא למיחל הא אם מת או גרש דמשכחי רווחא חייל:

ומיהו איכא למימר דאע"ג דלרשב"ל הכי הוא משום דליתא בחזרה מ"מ לר"י דאיתא בחזרה ויכולה לחזור בה ע"י דיבור ועקרה קידושי ראשון כ"ש בעי' קידושי' עקרה לגמרי והרשב"א ז"ל גם הוא חלק על הרמב"ם שכיון שקבלה קידושי' משני נתבטלו קדושי ראשון לגמרי דעדיף מחזרה והוה ליה מעשה דלכ"ע אתי מעשה ומבטל דבור וכתב

רבי' נסים ואין זו אצלי ראיה לפי שאין מעשה זה מוכיח לחזור מקידושי ראשון לגמרי דעדיין איפשר שיחולו כשימות שני ועוד הביא ראיה הרשב"א ז"ל דבמיאון דיתומה חשיב קבלת קידושי' שלא במיאון, ואף זה דחה הר"ן דהתם קדשתה אמה לאחיה לאלתר הילכך קידושי' דידה עקרי קידושין קמאי לגמרי אבל כאן איפשר שלא חזרה בה בענין שלא יחולו קידושי ראשון בעונתן דהיינו לאחר שלשים יום ורואה אני שראיית הרשב"א ז"ל מכרעת שאם אתה אומר אין קבלת קידושיה חזרה שאיפשר שתתאלמן או התגרש בתוך ל' ויחולו קידושי ראשון אע"פ שהגירושין ומיתה לאו בידה הוא כ"ש שנאמר ביתומה דמה שפשטה ידה וקבלה קידושי' משני לאו חזרה הוא דלכי גדלה תמאן בשני וממילא גמרי קידושי ראשון ואעפ"כ אמרין דקבלת קידושין חשיב כמיאון כ"ש הכא שאסרה עצמה לשני ואין בידה להפקיע עצמה ממנו אם לא במיתה או בגירושין בתוך שלשים יום ועוד היאך נעשה המסבב סבה שהטעם שאמר הרמב"ן שאם מת או גרש בתוך שלשים יום חיילי קידושי ראשון היינו משום דהני קידושין מתלי תלו ולכי משכחי רווחא חיילי ואי אמרינן דקידושין בחזרה הא אתעקרו לגמרי ואפילו מת או גרש לא חיילי דאין סברא כלל לומר דאיהי מסקא אדעתא שימות בתוך שלשים עוד סמך הרשב"א ז"ל דבריו מדאמרינן אם חזרה הני דקמאי לאו קידושין ש"מ דנתבטלו קידושין ראשונים לגמרי ודחה הר"ן ז"ל דכיון דאמר אביי צריכה גט מאחרון אלמא בשלא מת עסקינן ומסתמא אף כששלמו שלשים יום לא מת ולית בקידושי ראשון מששא ואני לא ידעתי היאך מדייק דבשלא מת עסקינן דאם איפשר שיאמר צריכה גט מאחרון אם היה רוצה להנשא לאלתר דשמא תנאה הוי אבל עדיין איפשר שימות קודם שלשים יום וחיילי קידושי' ראשון ואמאי קאמר דלא הוו קידושין לימא לא חלו ועוד אפילו תימא שאין דרך להזקק לגט אלא עד שיבאו עשרה ימים שחלו הקידושין לגמרי עדיין איפשר שימות קודם שלשים ואיפשר להביא ראיה דלא נתבטל מעשה ראשון לגמרי אלא בשא"א לו לחוש לחול לגמרי מדאמרי גבי פסח בפרק מי שהיה טמא חבורה שאבדה פסחה ואמרה לו צא ובקש ושחוט עלינו הלך ומצא ושחט והם לקחו ושחטו אם שלו נשחט ראשון הוא אוכל משלו והם אוכלים משלהן וכו' ומשמע שאע"פ שכבר לקחו וקנו פסחים והרי הם בטוחים לצאת י"ח מכל מקום אם שלהם נשחט ראשון זה יצא לבית השרפה ונימא משעה שלקחו וקנו לעצמו הרי חזרו בהם מן השליחות ע"י מעשה שמצאו וקנו אלא משמע דאין מעשה מבטל שליחות אלא המעשה גדול שא"א למעשה א' שתקיים ומיהו י"ל דמעשה קידושין חשוב טפי מעשה גדול שאינה יכולה

לבטלו אחר כך משא"כ בלקיחת הפסח ולענין הלכה ה"ז כדין הספקות בדבר ערוה ואם נתקדשה לאחר צריכה גט משניה':

באגה דאלמי הוה ואם תאמר והתניא בתוס' וכו' ואם ידוע שלקח מוציאין ממנו בע"כ והכ' במי לפקי להאי ארע' רב' בר בר חנ' מרב דאכתי לא ידעי' דבאגה דאלמי הוה ותרצו בשם בעל מתיבות דהת' בשלקח בזוז משלח והיה איפשר ליישב כאן בסתם דאינו יכול להוכיח בעדים שלעצמו קנה לא כל הימנו לומר לעצמי לקחתי כיון דמנהג רמאות הוא וכדכת' רבי' נסים לעיל בפרק האיש מקדש גבי קדשתי בתי הגדולה אבל רב בפני הכל לקח לעצמו ונר' דכגון זה שנתן לו ליקח פירות יכול היה לקנות לעצמו וגם למשלח ומה שלא לקח למשלח אין לו עליו אלא תרעומת ולא שייך כאן מנהג רמאות כיון שלא אמר לו על דבר מיוחד הילכך מהימן לומר לעצמי לקחתי:

והא דאמרי' עני המהפך בחררה דנקרא רשע לא איתפרש היכא אשכחן דנקרא רשע נהי דעבריינא מקרי דכל דעבר אדרבנן שרי למקרי עבריינא אבל רשע מנא ליה ומהר"ם ז"ל בתשובותיו סי' רמ"א כתב שרי למקרי עבריינא ורשע ונר' משום הא דאמרינן בס"פ הנשרפין ואת אשת רעהו לא טמא שלא ירד לאומנות חבירו וכתיב בתריה צדקת הצדיק עליו תהי' ורשעת הרשע עליו תהיה אלמא רשע מקרי בחדא מהנך ואף על גב דיורד לאומנות חמיר טפי משו' דפסיק לחיותיה מכל מקום התם בשל הפקר מיירי ומהפך בחררה של שכירות שוה הוא לנכנס לאומנות של הפק' כדמוכח מדברי התוס' ותרוייהו רשע מקרי:

והא דפר"ת דדוקא בחררה של מקח אבל של הפקר לא והביא ראיה מדתנן נפל לו עליה ופי' טליתו עליה מעבירין אותה הימנו וקשיא לי דהתם אדרבא איהו נקרא רשע דהתם מוכח שהיו שם עניים אחרים לוקטים וזה רצה ליקח חלקו וחלק חבירו והנך עניים מקרו מהפכים בחררה והכא משמע שאם לא היו שם עניים אחרים לא היה צריך לפרוש טליתו עליה וההיא דדינא דבר מצרא לכאורה אין ראיה דפשיטא שאין לבן המצר לקחתה דלזה רצה ליתן במתנה ולא לזה אבל ר"ת מוכיח מדלא אמרינן שיתן לו בן המצר את דמיה שמע מינה אין הדין נוהג בו כלל וי"ל דכתחילתו כן סופו מאחר שאינו בדין לנוטלו בחנם אף בדמים אין הדין נוהג כלל ולטעמיה דר"ת צריך לומר דאע"ג דבדמים יכול למצוא במקום אחר לא דמי למכר דעלמא דאיהו עבד שלא כהוגן דמתחילה הי' יכול לקנות במ"א ולא לבא להשיג גבולו של זה אבל הכא מעיקרא ברשו' עביד שבמתנה נתנוה וכבר זכה בה ואינו יכול לסלקו זה בדמים ולדחותו שיקנה במ"א והא דאמרי' בפרק לא יחפור מרחיקים ממצודת הדג כמלא ריצת הדג אע"ג דדבר של הפקר הוא

התם כדיהיב טעמא משום דדגים יהיבי סירי וכניצודון דמו כן פי' הר"ן וקשה דמי לא עסקי' שאין שם דגים עכשיו וכשיבוא זכותם דתרווייהו בהדי הדדי קאתי אבל התוספות פירשו דמחזי כיורד לאומנות חבירו כדאמרי' האי בר מבואה דאוקי ריחא וכו' והיינו טעמא לפי שבא לקבוע שם ולפי זה אם בא לצוד בחכה מן המזומן שם לא אסור ועוד פי' רבינו מאיר אביו של רבינו תם כשמשים דג מת שהדגים נאספים שם וכיון שע"י מעשה שעשה מתאספים שם חשיב כמו גזל וההיא דסו' פרק הנזקין עני המנקף וכו' שאני התם שטרח להפילם אם תאמר ועני המהפך בחררה מי לא עסיקי' שטורח אחריה ואפ"ה רשע לבד הוא דמקרי גזל ליכא וי"ל דעני המהפך אין טורחו מועיל לזה הבא אחריו אבל עני המנקף בראש הזית ע"י טרחו נתקבצי והלה אוכל יגיע כפיו ועוד דעני המהפך כל טרחו לא יועיל אם לא ירצה ב"ה לתתה לו ועתה זה מוצא חן בעיניו ולוקחה אצל עני המנקף בלקט שכח' ופאה עזיבה כתיב ואין טובת הנאת לבעלים וסוף שהיה נוטלם אם לא קדם זה ונטלם:

מקודשת אף על פי שנתעכלו המעות דכי יהבינהו לה בתורת קידושין יהבינהו לה וכת' הר"ן ומיהו משמע שאם הוא חוזר בו אינה חייבת להחזיר דאל"כ במאי מקדשה הרי אינם קנוים לו עד לסוף שלשים יום והרי נתעכלו בנתים ע"כ ולבי מהסס בה דכיון דאשה לא קנה ממון למה מחזר דדוקא גבי מקדש אחותו גמר ויהב לשום מתנה אבל זו לא נתן לה אלא ע"ד לכונסה ואע"ג דקי"ל קידושין לטבועין נתנו היינו כשהיה יוצאה ע"י גט או מיתה שלא יאמרו נתעקרו הקידושין לגמרי וקידושי' תופסים באחותה א"ה ודאי נעקרו לגמרי וקידושין תופסים באחותה שלא היו קידושיה קדושין לא זכתה בכסף כלל והוה ליה כמקדש ע"ת לעשות כך וכך ולא קיים דלא מסתבר לומר שלא יחזור כסף הקידושין וכ"ת אם יכול לחזור בו וליטול הכסף במאי מקדשה הני זוזי למלוה דמו איכא למימר לקידושין יהבינהו ניהלה אם לא יחזור בו כדאמרי' גבי דייתקי בפרקא קמא איזהו מתנת בריא שהוא כמתנת ש"מ דכתב מהיום אם לא אחזור בי הכא נמי דלאחר ל' יום אם חזר בו הדרי זוזי למרייהו והא דאמרינן לפקדון לא דמו דברשות דידה קמתאכלי לא תימא אדרבא ברשות' דידיה קמתאכלי דאי הדר ביה הדרי בעינייהו דטעמא משום דכיון דבתורת קידושי' יהבינהו ניהלה פטורה אף מפשיעה דלא קבילה עלה שמיר' של כלום וכדאמרינן בפרקא קמא גבי צפיתא דאסא דכי יהבינהו בתורת קידושין איכא למימר דחשדינהו שלא נתחייבה בשמירתה הילכך לאו לפקדון דמו אי נמי כיון דמציא לאשתמושי בהו דע"ד כן נתנם לא שתשתמש בה לכל צורכה ובההיא הנאה מקדשה והרמב"ם כתב פ"ז ואם חזר הוא או חזרה היא אינה מקודשת וכן הטור סימן מ' ומדלא

חלקו מסתמא דינן שוה ודוקא בקידושי' כסף אבל בקידושי' שטר אם נקרע או אבד או שאינו ברשותה כדאמרינן לעניין גט בגמרא וכתב הרשב"א ז"ל שאם יש בנייר ש"פ מקודשת דהוה ליה כמקדש בכסף דומיא דההיא דפרק האיש מקדש בשטר רמ"א אינה מקודשת וחכמים אומרים שמין את הנייר ואיכא למידק מ"ש מהא דאיבעי' לן בפרק הפרה בהחזיק בשטרותיו של גר אם זכה בנייר כדאמרי' וכי לצור ע"פ צלוחיתו הוא צריך ובההיא דהאיש מקדש יש לחלק דלא דמי לשטרא דעלמא דכיון דדעתי' לקיימו למגבי ביה לאו דעתיה אניירא לצור ע"פ צלוחיתו אבל בשטר דקידושין דמקדשה מיד דעתה נמי אניירא אבל הכא במקדש לאחר ל' יום כיון דבעי למנטריה עד הזמן אין לה לצור אותו ע"פ צלוחיתה שהרי צריכה לו לסוף ל' יום להתקדש בו ואם אבד או נשרף הא לא קמתהניא מיניה ואיכא למימר דכיון דלאחר ל' יום שמתקדשת בו יכולה לצור דעתה נמי אניירא מעתה ולא דמי לשטר' של גר דכדי לגבות בו צריך ליתנו ללוה וא"ת וכי אין בו ש"פ נמי ניחוש דילמא ש"פ במדי ובהאי דהאיש מקדש דקתני שמין הנייר איכא למימר דשמין לענין שאם יש בו ש"פ הו"ל קידושי' ודאי ואי לאו קידושי ספק כיון דדעתה נמי אניירא ניחוש שמא ש"פ במדי וי"ל דבדין הוא שלא נחוש למה ששוה במ"א דאין לו להקדש אלא מקומו אלא טעמא דחיישי' היינו כדכתב הר"ן ז"ל בפרקא קמא דכיון שהיא נתרצית בהן ושווין ש"פ באיזה מקום הו"ל כאילו אמרה לדידי שוה לי כדאמרי' גבי ה' סלעים של פדיון בכור אבל הכא בתור' קידושי שטר קבלתו ואין הוכחה ממה שנתרצית כלום והא דאמרי' לטעמיה דרב מראשון ואחרון צריכ' גט מאמצע אינה צריכה וא"ת ואמאי כיון דספוקי מספק' לן ע"כ משמע הכי משמ' הכי ואיכא דמתכוין לחזרה ואיכא דמתכוין להנאה וי"ל דאם איתא שנוכל לפרש הלשון בענין דהוי חזרה ודאי אמרי שהיא יכול' לחזו' בה דע"ד נתקדשה כסבור' דחזר לקדשה לאחר שלשים יום ומ"ה קבלה קידושין מיניה ולא מסתפקם בה כלל דלענין קדושין ידים מוכיחות בעי' וכיון שאין הלשון מוכיח לא מקדשה כלל אלא דאנן הו' דמספק' לן שמא שאין בכלל הלשון חזרה ולישנא מעליא הוי וכי אמרה בלבי היה שחזר בו לאו כלום היא דדברים שבלב הוו:

ולענין הלכה כתב הרי"ף ז"ל דהלכה כרב ואף על גב דקי"ל רב ור' יוחנן הלכה כר"י הכא סוגיא מכרעא כרב ועוד דשמואל נמי פליג עליה דר' יוחנן בהא והו"ל תרי לגבי ר' יוחנן ואף על גב דפליג נמי עליה דרב מכל מקום ליכא תרי לגבי חד וע"ש כך כתב המ"מ בפ"י ואע"ג דמתרי טעמא איפשר דמקרי רוב כדמוכח בפ"ב דחולין כדכתב מהר"י קולון וכן מוכח בפ' אד"מ דדוקא טעם אחת מב' מקראו' אין מונין להם אלא א' משום דע"כ חד

מינייהו שקרא הוא אבל מתרי טעמא איפשר דתווייהו איתנהו אלא טעם הרב ז"ל כאן לומר דבמאי דפשיטא ליה לשמואל דתנא' הוי הא רב פליג עליה וקי"ל הלכתא כרב באיסורי ולא מצטרך ר' יוחנן בהכי כיון דמטעמ' אחריתי הוא הדרינן לכללן דהלכתא כרב באיסורי ומיהו אין זה מספיק דהא דקי"ל כר' יוחנן בעלמא היינו משום דבתראה הוא ואפי' לגבי רב ושמואל שהרי ראה דבריהם וחלק אבל הרמב"ן ז"ל הכריע דסוגיין דעלמא כרב דתנן בפי"נ הכותב נכסיו לבנו צריך לכתוב מהיום ולאחר מיתה ופרכי' וכי כתב הכי מאי הוי והתנן מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט ומשני התם מספקא לן אי תנאה הוי אי חזרה הוי הכא גופה מהיום ופירות לאחר מיתה ובמס' יבמות פ' ד' אחין לא משכח גמרא זיקת שני יבמין אלא מדרבנן ואילו לר' יוחבן משכח' לה דאורייתא והרשב"א ז"ל חלק ואמר דהלכתא כר' יוחנן דקי"ל כוותיה לגבי רב ושמואל ופרכא דפ' י"נ אליבא דרב לחוד פריך ופריך לה אליבי' דאילו לר' יוחנן דאמר שיורא הוא גבי ממונא שייך שפיר שיורא לענין פירות והא דלא משכחין זיקת ב' יבמין מדאורייתא היינו משו' דלהא דר' יוחנן לא משכחת לה אלא בשמתו שניהם כא' וא"א לצמצם דאם מת הא' קודם לחבירו כיון שבאותה שעה אינה יכולה להתיבם לעולם מפני זיקת אחיו הב' אינה יכולה להתיבם לעולם דכל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה יבמ' יבא עליה שוב אינה מתייבמת והביא דבירושה איפליגו אהא דר' יוחנן היו ב' אחין וקדשוה שניה' מהו שיהא מותר בה וכולי כמ"ש שם וקשה בעיני היאך דחה ראיתו של הרמב"ן ז"ל דלפי מאי דס"ד מעיקרא דמהיום אכול' קאי גוף ופירות לאחר מיתה נמי גוף ופירות קאי כדאמרי' גבי אשה עד ל' יום קונה ואינה קונה לאחר שלשים יום כמ"ש בירוש' אדרבה לר' יוחנן קשה טפי כי אמר לה מהיו' מאי הוי נימא לא קנה קנין גמור דומיא דאשה ויכול אחר כך להקנותם לאחרים דהא רווחא לחבריה שבק והיכי תנן מכר האב מכורין עד שימות אם לא שנאמר דאין לנו לפרש כן אלא גבי אשה דא"א בענין אחר אבל בארעא דאיכא גופה ופירות איכא לפרושי גופה מהיום ופירות לאחר מיתה והשתא כ"ש דניחא לרב דמספקא ליה בחזרה דלא אמרי' חזר בו כיון דאיפשר לפרושי לענין פירות דמדנקט סוגיא אליבא דאוקמת' דרב אלמא קי"ל כוותיה ומה שדחה ראייתו השנית דהא דלא משכחי' אשת ב' מתים מדאורייתא משום דלא משכח' לה אלא כשמתו שניהם כא' דבזה אחר זה אין אני קורא בם בשעת נפילה יבמה יבא עליה. לדידי הואיל ואיכא רווחא לקידושי המת שיחולו קורא אני בחלקו יבמה יבא עליה ואם בא עליה קנאה והרי היא נקנת לשניה' כשם שהיתה בתחילה דהא ממזרת ונתינה קורא אני בהם יבמה יבא עליה הואיל וקידושין תופסין בה אפי' בעבירה וכמ"ש הרא"ש בריש יבמות גבי

נדה ולא נתברר. לי טעמא דכל יבמה שאין כולה לפניו צד הקנוי בה נדון משום ערוה שאמר בירוש' אם הוא טעם לפוטרה מן חליצה ומן היבום דמאחר שאין לאחרים רשות בה כלל הרי כולה לפניו ומאי צד ערוה שייך בה ואומר אני שאף ר' יהודה בן פזי לא פטרה לשוק אלא אסרה מלהתייבם לפי שיש לו בה ב' מיני קניינים צד קידושין שקנה לעצמו וצד יבום שהקנו לו מן השמים ואתי צד קידושין ומשתמש בצד יבום דדמי קצת למי שחציו עבד וחציו בן חורין שקד' מי שחציה שפחה וחציה בת חורין דאסור בה מהאי טעמא הכא נמי דמצד הקנוי בה משום יבום נדון משום ערוה לצד קידושין שיש לו עליה קרא ואינה ניקנת אצלו בביאת יבמין הוה ליה כאשת אח ומכל מקום לאפוקה צריכא חליצה אבל אם מתו שניהם מותרת לשלישי אי אשת ב' מתים לאו דאורייתא ויש נפקותא בזה לדברי הפוסקים כר' יוחנן שאין ראיה מהירושלמי לפוטרה לשוק. ובר מן דין לר"י בההיא דפ"ד אחין גופה משכחת לה אשת ב' מתים אם קדשה ראובן מעכשיו ולאחר שלשים יום ומת ועשה בה הב' מאמ' ומת ששנינו שיש עליה זיקת ב' יבמין ולא משכח לה אלא מדרבנן זו יש עליה זיקת שנים מן התורה דקידושי שני תפסי בה שפיר דמשכחי רווחא למיחל ואי אשת שני מתי' לאו דאורייתא שפיר מתייבמה:

והרמב"ם ז"ל כתב בפ"י מהלכות אישות אמר לה הרי את מקודשת לי וכו' אפי' מאה על הסדר הזה כולן תופסין בה וצריכה גט מכל א' וא' מפני שהיא מקודשת לכולן בספק כתב הר"ן ז"ל ודבריו תמוהין שכיון שהוא פוסק כר' יוחנן למה כתב שהיא מקודשת לכולן בספ' שאיפש' שהרב נסתפ' לו אי קי"ל כר"י או כרב אלא שעדיי' קשה דכיון דלרבי יוחנן אפי' לאחר מ' יום תופסין למה כתב על הסדר הזה ויש לי לפרש שהרמב"ם ז"ל פסק כרב וכדכתב הרי"ף ז"ל ודלא כאביי שהרי השמיט' הרי"ף בהלכות לומר דלא סמכינן עלה דכיון דאיפשר בתנאה ואיפש' בחזרה בכל חד וחד איכא לאסתפוקי אבל לאחר מ' יום ממה נפשך לא חיישינן ליה וכך נראין דברי המ"מ אלא שמהרי"ק ז"ל כתב שם שעדיין קשה קושית הר"ן ז"ל ואיני רואה שום מקום לקושית הר"ן אא"כ יפסוק הרב כרבי יוחנן והר' לא פסק אלא כרב ומספקא ליה בקידושי כולן ואם תאמר אמאי נקט הרב לשון תופסין דמשמע דכרבי יוחנן ס"ל מדאמר רב משרשיא לרב אסי אסברא לך טעמא דרבי יוחנן ופרש"י משום דליכא למימר דמספקא לך לגבי האי גברא בתנא' ולגבי האי בחזרה דא"כ לא שייך למתני תופסין וי"ל דלהרמב"ם ז"ל אין הכרע מלשון תופסי' דה"ק אפילו מאה נתפסין לאפוקי דאביי דאמר אי מה נפשך אי קמא תנאה וכולי אלא אפילו במאה מספקים דתפסו אלא רב משרשיא לטעמא דאביי קאמר דלא ס"ל דמספקים בהאי חזרה ובהאי תנאה:

איכא בינייהו דפשטה ידה וקבלה קידושין לרב הונא לא תפסי בה קידושין וא"ת והא קי"ל אשת איש שפשטה ידה וקבלה קידושין מאחר מקודשת וכדרב המנונא וכו' ורב הונא גופיה אמרה ואין לומר דה"ק איכא בינייהו דפשטה ידה וקבלה שלא בפני בעלה דאמרינן התם שלא בפניו מעיז' ומעיזה דא"כ הו"ל נ"מ דבא אחר וקדשה אלא תירוץ הר"ן דהכא לא הוי באומרת גרשתני דעברה כיון שלא נתקיים התנאי לא חיילי קידושין לגמרי וכדסבר רב יהודה:

לא צריכא אע"ג דנקט זוזי בעיסקא ויש מי שפירש אעפ"י שהרויחו בכדי שיעשו ק"ק זוז לסלק ואינה מקודשת דכיון שלא הגיע זמן העס' ורווח' משתעבד כדאמר בהמקבל לא חשבי כשלו הר"ן ז"ל ונראה דאע"ג דלא היה לבסוף שום הפסד איגלאי מילתא דבההיא שעת' הוו מאתים זוז אין שם אפילו ספק קידושין כדתניא לא נתכונה אלא להראותה משלו כלומר מעות שהוא שולט בהם וחשובים שלו ולא דמי למי שיש לו ק"ק זוז ומשתעבדי לב"ח ואיפשר שיפסידו ולא ישארו לו ק"ק זוז דאע"ג דמשתעבדי מכל מקום השתא מיהת איתנהו אבל הכא אין לו כלום בריוח עד סוף הזמן אע"ג דנ"ל דאם הקדיש' מוקדשים לכי איגלאי בסוף הזמן שהיו לו מכל מקום לגבי האשה כי אמר לה שיש לי משלו וצ"ע אם יש לו עכשיו ק"ק זוז אלא שיש לו חוב כנגדן לזמן וקרוב הדבר שאותם מאתים זוז יעשו כיוצא בהם לזמן הפרעון א"נ יכול לפורעו ממה שהוא משתכר או דבתר מי אמרי' השת' מיהת יש לו ק"ק זוז משלו ושעבודא דחובות לאו כלום הוא כיון דנפקי ממקום אחר:

ואמרי' בגמרא למה לי למתניה גבי ארעא ול"ל למתניה גבי זוזי צריכו דאי אשמועי' גבי זוזי משום דעבדי אינשי למצנעי ומשמע דעביד צריכותה אברייתא דקאמר חוששין בזה ובזה ואם תאמר למה לי למתני גבי זוזי וי"ל דאי לא הוה תני אלא גבי ארעא הו"א התם באו' אין לי או דשתיק וקמ"ל דלא תימא ארעא קלא אית לה להכי אשמועי' גבי זוזי דחיישי אע"ג דאיהו אמר אין דאי אמר יש לי פשיטא:

אנא טרחנא ומייתינא כתב הרשב"א דוקא בשאין לו קרוב באותו מקום אלא רחוק ממנו אבל יש לו במ"א קרוב כמוהו מקודשת וכתב שאין דבריו מחוורים דאמרי' בירו' גבי ביתו קרוב למרחץ בעינ' מטרפסה אזלה מטרפסה אתיא ואף כאן אפי' יש לו במ"א קרוב ממנו יכולה לומר שרצונה לילך באותו מקום ולא ידענא מאי מייתי מהתם דהכא גבי שדה אין דרך האשה ללכת שם אלא דרכו של איש לחרוש חרישתו ולאסוף את תבואתו והיינו דקאמר לה אנא טרחנא ומייתנא אלא שהיא מקפדת פעמי' שמפני הטורח יתעצל ללכת שם ואם היה קרוב פעמים תלך ותביא אם אין האי' בביתו ואין דרכה של אשה

להתראות ללכת אל השכנות כדי שתאמר רצוני היה שיהיה רחוק אבל בדרך המרחץ דלא סגיא דלא אזלה נחת רוח הוה לה לטייל הלוך וטפוף ומטרפסא ואזלא מטרפסא ואתיא:

ולענין מקדש ע"ת ונאנס ולא קיים בירושלמי סדר הסמפון כך הוא וכו' וכתב הר"ן ז"ל ומשמע דקי"ל כר' יוחנן דאמר דכד דמך פקד לבנתיה לא משום דחש לה אלא שמא לא יחושו לקידושי שני ויבואו בניו לידי ממזרות אבל במקום הקדושין לא חש כלל:

ותימא ליה לפי זה אלמא צוה להן דין עבדין כר"ש כלומר לחוש לקידושי ראשון אדרב' מתו' כך יאמרו אין קדושין תופסין בה משני אדרב' יות' טוב הי"ל לצוות' שלא יחושו לקידושי ראשון כלל ואם בא אחר וקדש' צריכ' גט בודאי ואם יאמרו לה שתחזור לראשון בלא גט לא תשמע אלא תחמיר על עצמ' לקב' גט ומיהו יכול היה הר"ן לומר דקי"ל כר' יוחנן דהא דפקד לאו משום דחש לדרשב"ל דא"כ מ"ט לא פקיד אלא לבנתיה דלהון עבדין ולמה לי שמא יבא בדין אחר לימא דילמא הלכה כר"ש אלא סלסול דעלמא הוה דנהג בנפשיה שלא יוציאו לעז ממזרות על בנתייהו ולא משום חשש חומר' כלל:

והיכא דלא ידענו אם קיים הבעל תנאי הקדו' כתב הרמב"ם תנאי שהם שלו הוא נאמן ונחלקו עליו אחרונים שכל תנאי שהו' בקו' עשה כגון שאדבר עליך לשלטון הו"ל כאומר איני יודע אם הלויתני וא"א כל שנתקדש' בודאי ותלאה תנאה בדבר שהבעל יעשה והיא אינה יודעת הרי זה בספק א"א ואינה בחזקת פנויה שהרי פשטה ידה וקבלה קדושין לפנינו דומיא דשנים אומרים נתקדש' ושנים אומרים לא נתקדשה דפרק ב' דכתובות דפרכינן מ"ש רישא דאמרי' אם נשאת לא תצא וכתבו התוספות דהתם ליכא לאוקמה בחזקת פנויה לראשון שזיכה לה קידושין בפנינו וכו' שנים אומרים קרוב לה ושנים אומרים קרוב לו הכא הא אתרע לה חזקת פנויה ובאת לכלל ספק דהא באומר ע"מ שיש לי ק"ק זוז אמרי' חיישינן שמא יש לו' והא דכתב הר"ן שם דרגלים לדבר הואיל וקדש על תנאי כך היינו משום דאמרינן שאפילו היה אומר שאין לו חיישינן כדמוכח בתוספות אבל כל מה שהבעל אומר שקיים אין הדבר יוצא מידי ספק וכדאמרינן ע"מ שאני צדיק אפילו רשע גמור ע"מ שאני רשע אפי' צדיק גמור חוששין להחמיר והא דאמרינן בירושלמי אם הוא אומר נתתי וכו' שמבקש לאוסרה עליו להביא ראיה היינו בדבר שבינו לבינה והיא מכחישתו אבל במה שאינה יכולה מכחישתו ראוי לה לחוש לעצמה ודומיא דהאשה שאמ' לשלוחה התקבל לי גט דאסורה לאכול בתרומה מיד שמא עשאתו תיכף וקבל גיטה ולא מהני לה חזקתה:

וכתב עוד הר"ן ז"ל ומיהו בתנאי שהוא בשב ואל תעשה וכו' כתב הרמב"ן וקשה לר"ש ולפי מה שהסכימו הגאונים ואומר שהדבר מוכרע שאין הבעל יכול לומר עברת על תנאך שא"כ היאך מתירי' אותה לינשא לו ואיני רואה זה הכרע דהא שמתירים אותה לינשא היינו משום דחזקה לא מקלקלה עצמה ואיהו חיישא אנפשיה אבל כל שעדיין לא נשאת חוששי' שמא בטלה תנאה ורוצה לחזור לבעלה הילכך אעפ"י שאחר נישואין לא מהימן מקמי נישואין נאמן:

ומוכח בירושלמי שכל מי שקדש ע"ת וכנס בתוך הזמן נעשו הדמים עליו כמלו' וכו' וכת' הר"ן ז"ל אפי' בתו' זמן התנאי כיון שכנסה נאמן וכשחזר ר' אבהו ועשה מעשה כר' לא שחייבו לבעל ליתן אלא שאם אמר לה נתתי ורוצה הבעל לחזור כופין אותו לקיים התנאי שאעפ"י שהבעל אמר נתתי מ"מ זה שחז' והקשה על ר' אבהו ואמר אשה לא קניתי ואת אמרת הכי כלומר דמ"מ אף לצדדיה של שלה נתתי הריני חוזר בי אין הדין נותן כן שכיון שכנסה שוב אינו יכול לחזור בו וחייב לפרוע שיעשו עליו מלוה ורצה לומר דכוותיה ולא מטעמיה והדבר דחוק דלא שייך בהא לומר חזר ועשה מעשה בה הואיל ולא הדר ביה ממה שהן:

ועוד קשה מאחר שאנו אומרים כשכנס נעשה עליו מלוה שחייב ליתן בע"כ אמאי אמרינן בזמניה הוה הרי עדיין הוה יכול להמתין עד הזמן ואין כאן חשש בעילת זנות שאעפ"י שלא יתן לא נתבטלו הקידושין דנעשו עליו חוב וגמר ואקני לה א"כ הדבר חזרה לדוכתיה דאין אדם פורע תוך זמנו ואמאי נאמן לו' פרעתי כשכנסתי ונ"ל דהא דנעשה עליו מלוה לא לתת בסוף הזמן הוא דאמדינן לדעת' שלא נתרצית לכנוס אלא ע"ד שתתבענו תיכף דלא בשופטני עסקינן שהיו קידושי תלוים בנתינה והיה זקוק לתתם כדי שיתקיימו קידושיו ועכשיו תתרצה להנש' ולהמתין עד הזמן אם יתן לה אלא מ"ט דמציא למתפרעינהו לאלתר מתרצה בכך ובהכי דחשי' תוך בכל שעתא ושעתה זימניה הוא כל זמן שתתבענו:

ר"מ אומר כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי וכו' וה"ה לענין תנאי קודם למעשה והא דתנן הרי זה גיטך אם לא באתי וכו' דמשנה שנוייה שלא בדקדוק והרבה כיוצא בה ומיהו ההיא דפ' מי שאחזו כתבו ותנו לאשתי אם לא באתי וכו' אי אפשר לומ' שנשנית שלא בדקדו' דהא אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חדש כתבו לר"מ מפסיל אם כתבו בתוך שנים עשר חודש ובסיפא דוקא הוא דאמר רבי יוסי בזה אלמא דוקא קאמר אלא צריך לומר דשליחות שאני דאפי' אחר שנעשה יכול לבטל שליחותו הילכך אפילו אם התנאי באחרונה מהני אלא שהרמב"ם ז"ל בפרק י' מהלכות אישות כתב אבל

אם אמר לה הרי את מקודשת לי בדינר זה ונתן הדינר בידה והשלים התנאי ואמר אם תתני לי מאתים זוז וכו' הרי התנאי בטל מפני שהקדים המעשה ונתן בידה ואחר כך התנה ע"כ והקשו עליו מדאמרינן בפרק מי שאחזו גבי תקנתא דשמואל ולימא לא יהא גט אם לא מתי וכו' בעינן תנאי קודם למעש' ולדברי' אפי' אמר הכי כל שלא נתן הגט לא הוי מעשה קוד' לתנאי וי"ל דהך דשמואל תקנתא היא דעביד לסתור שיהא זה הלשון מורגל בפניהם שלא יטעו ואם היה הלשון מסודר בענין שהמעשה קודם זימנין דיהיב לה אח"כ ונמצא מעשה קודם לתנאי לכך סדר לסופרים לשון זה דבכל ענין לא מפסל אפי' אם יאמר כך בשעת נתינתו וצריך אתה לומר כן לפי הטעם שאמרנו בדברי הרב אלפסי שהצריך אלו תנאים בגיטין וקדושין דוקא משום חומרא לערוה הוה דחיישינן לחומרא אם כן למאי הלכתא אתקין בגיטין תנאי כפול אדרב' קולא היא דאי לא כפליה תהא מגורשת אפי' לא מת ומנסבא לעלמא ואדרבא לא לבעי תנאי כפול לחומר' וכ"ת אם בא אחר וקדשה אדרבא לימא ספיקא הוי ואזלינן לחומרא אלא שיש לומ' דשמואל עביד תקנה שיהיו עושין התנאי בענין שיועיל לר"מ כדי שלא יפול שום ספק בקידושין אחרי' הילכך סדר לסופרי' שיהיו עושין כן לעולם שלא יבואו לידי ספק:

אך קשה מדאמרינן התם בפר' מי שאחזו אברייתא דהז"ג והנייר שלי אינם מגורשת על מנת שתחזיר לי את הנייר מגורשת ופרכינן מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא דקתני רישא דעל מנת לאו כאומר מעכשיו ולא מגרשה אלא בשעת חזרה ופרשה אביי משום דלא כפליה לתנאיה ואתקיף ליה רבא הא כפליה לתנאי הוי גיטא והא מעשה קודם לתנאי ולדברי הרב רמב"ם ז"ל מאי קשיא דילמא אמ' לה ועדיין לא נתן דהוה ליה תנאי קודם למעשה כך הקשה מוהר"י בוטון ז"ל ויש לי לומר דע"כ אביי דמפרש מגורשת שלא תחזיר משום דלא כפליה לתנאי היינו דוקא שנתן לה תחילה ואמר לה קודם אמר לה שתחזיר לי את הנייר וס"ד השתא דלאו כאומר מעכשיו הוא א"כ לא יהיב מ מידי ואעפ"י שנתן בידה אח"כ לאו מעשה הוא שנאמר כל שלא היה התנאי כהלכתו תנאי בטל ומעשה קיים שהרי לא נתן לה גט כלל כיון שאמר לה דכשתחזיר לי את הנייר יהא גט אם כן בתורת פקדון יהיב לה שכשתחזירנו תגרש אלא על כרחין אביי בדיהיב לא תחזיר הא אם היה נותנו בשתיקה נתינה מעלייתא היא אלא שהתנאי בא לעקור אותה ומאחר שאין התנאי כהלכתו תנאי בטל ומעשה הנתינה קיים ואמאי להכי אתקיף ליה רבא תיפוק ליה דהוה ליה מעשה קודם לתנאי שאם לא כן אין במעשה ממש כדפרישית:

והא דגמרינן להני תרי מילי מבני גד ולא גמרינן לכלהו פירש הר"ן משו' דאנן לא גמרינן מתנאי בני גד דמעשה שהיה כך היה אלא דמאי דמשמע לן מסברא מחמרינן ליה וא"ת

דבפרק אעפ"י הא דאמרינן דמתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל כגון שאין לך עלי שאר כסות הק' בתוס' היאך תהא מקודשת והלא התנה בפירוש שאם יהיה עליו שאר וכסות שאינה מקודשת ואין כאן הפך מה שכתוב בתורה ואומר ר"י דאי לאו דילפינן מתנאי דבני גד הו"א בשום תנאי אינו מבטל המעשה ואפילו לא יתקיים לבסוף המעשה קיים והשתא דילפינן מהתם דמהני אמרי' דוקא בשאינו מתנה על מה שכתוב בתורה דומיא דתנאי בני גד שלא התנו על מה שכתוב בתורה ולפי זה שכתב רבינו נסי' אין זו ראיה דמעשה שהיה כך היה אלא משמע מדברי התוס' דכיון דמהכא גמרי' חידוש הוא ואין לך אלא חדושו וי"ל דמאחר דלא קיימא לן שיהא השני התנאי מבטל המעשה וגמרי' מהכא איכא למימר דדוקא תנאי שאינה מתנה ע"מ ש"ב אלים לבטל המעשה אבל תנאי הפך מה שכתוב בתורה אין לך לומר כן שהרי לקיים התנאי נתבטל המעשה דאדרבא איפכא ס"ל מעיקרא שאין כח בתנאי לבטל המעשה כלל ואפילו לא נתקיים התנאי המעשה קיים מסתייא דאמרי דתנאי יפה כזה שאין בו סתירה בתורה יבטלנו אבל תנאי שיש בו ביטול המעשה קיים והתנאי בטל ומיהו בשאר דברים שאין מעלים ולא מורידין ליפות כחו של תנאי ודאי לא תליא מילתא בהכי אלא אמרינן דמעשה שהיה כך היה:

ומיהו מה שהביא הר"ן ז"ל ואמר ותדע דהא איכא תנאי התם דיבמות דיליף תנאי כפול ולא יליף אפשר לקיימו על ידי שליח לדידן נמי דחזי לן ילפינן דלא חזי לן לא ילפינן ראיה זו איני מכיר דטובא איכא בין ילפותא דכפילה לשאר מילי דכפילה ילפינן מדהוצרך משה לכפול כרבי מאיר דהכא כדאמרינן בגמרא בארץ כנען למה לי אבל שאר מילי איתא לתנאי מעשה שהיה כך היה והא תנא ראה דבריו של ר' מאיר דכפלו ולא דבריו לשאר תנאים אבל בשאר תנאים מנין לנו לחלק ביניהם מסברא ואפשר לי לומר דהיה לנו להוכיח דדברי הרמב"ם זכרונו לברכה שהשוה כל מילי דאשכחן בבני גד אהדדי דכיון דפסקינן כר"מ בכפילה ה"ה לשאר מילי דאם איתא דיש חילוק ביניה' ואפשר שנלמוד אחת ולא חברתה מאי מתקיף רבה לאביי בפירוש הברי הברייתא מטעם דלא כפליה לתנאי ותיפוק משום דמעשה קודם לתנאי דילמא הא לא אמרינן דמעשה שהיה כך היה אלמא על כרחין אי ילפינן לכולהו ילפינן ואין לחלק בין כפליה לכולהו חמשה דברים ואין לומר דחזי לן ילפינן דלא חזיא לן לא ילפינן לכך הוכיח רבינו נסים ז"ל ראיה מאתקפתא דרבא דעל כרחן הא איכא תנא דמפליג בין כפליה לשאר מילי וצריך אתה לומר דרבא לפום מאי דסבר ליה לר' מאיר תנאי קודם למעשה מתקיף הכי ולאו

משום דאין לחלק ביניה' אף אנו נאמר בשאר מילי דמאי דחזי לן גמרינן מאי דלא חזי לן לא גמרינן:

ואיכא למוקמ' סברא יש לנו דתנאי קודם למעשה בלשון לבד בשלמא היכא שמעשה הקידושין קודם אמרינן אתי דבור ומבטל מעשה אבל הקדימו בפה מה בכך דבור ודבור הוא אתא דבור ומבטל דבור וכי תימא מכל מקום לא אמרינן שיועיל התנאי לבטל המעשה אלא כשקדם לו דמעיקרא לא חל אם כן מאי שנא מעשה קדושין ממעשה שליחות דאמרינן כתבו גט לאשתי אם לא באתי הוי תנאי מעליא אם משום דשליחות שאני כדכתב הרב רבינו נסים זכרונו לברכה והיינו שאין רצונו שיהיה שליח אלא בכך וחשיב כמו דבור ודבור שהרי יכול לבטל שליחותו אם ירצה ה היכא דאמרינן קודם נתינה דבור ודבור הוא דיכול לחזור לפיכך אינו קורא הרמב"ם זכרונו לברכה מעשה אלא הקדושין עצמן שאי אפשר לחזור בו ויש לומר דלדברי הני רבוותא דדבור הקידושין עדיף טובא שדבורו בא לידי מעשה גדול שאי איפשר להתבטל אחר כך אבל שליחות אפילו עשאו שליח גבי הואיל וגלה דעתו בכך אין לך ביטול גדול מזה:

ולענין תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחד הרמב"ם ז"ל בפרק שביעי מהלכות אישות לא הזכירו בדיני תנאי וכתב הרב המגיד משנה דיש לומר דהאי סוגיא לא קיימא ואין טעם הברייתא אלא כדרב אסי וקשה לי דלהרמב"ם ז"ל האומר על מנת אין צריך לכל דיני התנאים ומנא ליה דרב אשי פליג אהא דרב אדא בר אהבה דקאמר משום דהוה ליה תנאי ומעש' בדבר אחד נהי דאוקמא דכאומר מעכשיו דמי וכשתחזירנו מגורשת ואף ע"ג דהוה ליה תנאי ומעשה בדבר אחד ולא דמי לתנאי בני גד דאומר ע"מ לא דמי' שיהי' דומ' לתנאי דבני גד ומנא ליה דלא מודה רב אשי היכא דהתנה בלשון אם דבעי תנאי בדב' א' דומיא דבני גד:

ועוד קשה דלהרב רמב"ם ז"ל כל תנאי מבני גד ובני ראובן ילפי' לכל מילי ולא אמרי' מעשה שהיה כך היה אדרבה היה מילתא מסתברא טפי מכולהו שלא יהא תנאי ומעשה בדבר א':

ודרא"ש ז"ל בפרק יש נוחלין דאמר רבה אתרוג זה נתון במתנה על מנת שתחזירנו לו כתב ואע"ג דהוי תנאי ומעשה בדבר אחד רבא לטעמיה דפליג בפ' מי שאחזו על רב אדא בר אהבה וכו' דתנאי ומעשה בדבר אחד הוי שפיר תנאי וטעמו ז"ל דאם איתא למה לי משום דמעשה קודם לתנאי:

ומיהו דאביי דאוקמא משום דמה לתנאיה אין לומר דלא ס"ל דרבה דבעיא תנאי קודם למעשה דהא מתני' היא בס"פ השוכר את הפועלים וכ"ת משום דאפשר שהברייתא

נשנית שלא בדקדוק התנאי קדם כ"ש דא דאיכא למימר שהברייתא לא חש להביא הכפל אלא דאביי איכא טעמא דנקיט דין דכפילה דאתנה אף בהך תנא דמתניתין דאע"ג דלא בעי גמר מתנאי בני גד לא מילתא דכפלה מדהוצרך משה לאומרו בכפל איכא למימר מעשה שהיה כך היה אלא שיש לדקדק במה שכתב הוא עצמו ז"ל בפי מי שאחזו דכל מילי דתנאי בעינן ואף תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחד ואנן קיימא לן בההיא דאתרוג הוא יוצא אע"ג דהוי תנאי ומעשה בדבר א' ועוד הא קיימא לן דמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה כדאמרינן בפרקא קמא דקידושין דכלהו קנו לבד מאשה שלא יאמרו אשה נקנית בחליפין ועוד בסוף פרק המגרש בחוץ מפלוני דאין זה כריתות אמרי' דעל מנת שלא תנשאי ולא תבעלי הוי גט משום דאמרינן לכל התירה אלא שהטיל תנאי שלא תבעל לזה כלל והא הוה ליה תנאי ומעשה בדבר אחד שאם אינו מתירה לזה ולא הוי גט ואם נאמר באומר ע"מ דכיון דבאומר מעכשיו דמי חשיב כתנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחד השתא הוה נתינה ע"מ שתחזירנו לבסוף ולא חשיב תנאי ומעשה בדבר אחד אלא בתנאי דאם דלא הוי כמעכשיו אלא לאחר שתחזיר ואז אינו בידה אתי שפיר אבל מלשון הרא"ש זכרונו לברכה לא משמע כן שכתב שהרב בעל מגיד משנה דאף דע"מ בעיא כפילה וכו' ומילתא דר"מ מתניא גבי ע"מ לפיכך צריך ליזהר בכל התנאי שיהא התנאי כפול והן קודם וכו' ושלא יהא תנאי ומעשה בדבר אחד:

המקדש את האשה כסבור הייתי שהיא כהנת והרי היא לויה וכולי וכתב רבינו נסים שיש לתמוה למה נשנית משנה זו כאן דלעיל גבי וכולן בפרק האיש מקדש אף על פי שאמר' בלבי היה וכו' הוה ליה למתניה אבל הא לא קשיא ליה הא תני לה לעיל אף על פי שאמרה בלבי אלמא דמשום דברים שבלב אינן דברים דהתם דברים שבלב לא מפקינן מתנאי מפורש והכא אף ע"ג דכסבור פשטוה דלא מהני בעלמא דאם כן אין לך קידושין וגירושין בקנין כלל אלא הכא אף על גב דגלי דעתיה ואמר לפי שהיא כהנת אני נושאה כיון דבשעת הקידושין לא אמר לאו כלום הוא ומהני ליה ומהכא נפקא לן הא דאצטריך סלקא דעתך אמינא כלום היה התנאי אלא בשבילי כדאמרי' גבי נדרים שיכול להתיר שלא על פי חכם קא משמע לן אבל קשיא להר"ן שאין זה מקומו ואמר ז"ל שסמכו ענין לפלוגתא דתנאי כפול לומר דמי שגלה דעתו שע"ד כן הוא כאילו התנהו וכפל התנאי והיינו דתנן מפני שלא הטעתו הא הטעתו אינה מקודשת פי' אם אמרה ליה אני כהנת וקדשה על דעת כן אינה מקודשת ואם לא אמר לה בתנאי שאם כהנת היה צריך לכפול שכבר ירד לספק הי' לו לכפו' דהשתא דאמר' ליה אני כהנת המוני הימנה ואין צריך לכפול עוד פי' לשון שני דלרבי חנינא בן גמליאל בלחוד תנא הכי

לומר דאע"ג דלא בעי כפילה אפ"ה כל כהנת מקודשת וקשה דמאי למימר' הא לא התנה כלל ונראה לי דמתניתין דר' חנינא הוא וסיומא דמילתא לר' חנינא מקודשת מפני שלא הטעתו הא הטעתו דאמרה אני כהנת אינה מקודשת דלא בעי תנאי כפול הא לר"מ אפי' הטעתו מקודשת איכא למידק ללישנא קמא מה בין זו להא דאמרינן בפרק השולח דאמר לה משום נדר אני מוציאך משום שם רע אני מוציאך דלא יחזיר ואוקמה רבא דכפלי' לתנאיה אבל סיפא דמשום אילונית יחזיר דלא כפלי' לתנאיה ואפי' לעז ליכא וי"ל דבשלמא כשאמרה אני כהנת המוני הימנה ולא נסתפק כלל ולא נחית בדעתיה לומר שהיא משקר' דמילתא דעבידי לגלויי הילכך לא היה מקום לתנאי אבל גבי שם רע מי לא אפשר שאינו וכן בנדר מי לא אפשר שימצא פתח לנדריה אי נמי טעמא דהכא מפני שהטעתו שהיא אמרה שהיא כהנ' וגנבה דעתו הא אילו אמר איהו שמעתי עליה שהי' בת כהנ' ומיוחס' וקדש' סת' מקודשת דאיהו הוא דאטעי' אנפשי' דומיא דאמרי' גבי גנבת דעת בכהנת שהרי הוא דקמטעי נפשיה ולפי זה אתי שפיר לשון שני שכ' הר"ן ז"ל לפרש דלר' חנינא בן גמליאל אתא לאשמועינן דאע"ג דלא בעי ר' חנינא תנאי כפול כי אמר איהו הריני רוצה לקדשה שהיא כהנת שהיא לויה וקדשה בלא תנאי מקודשת מפני שלא הטעתו ולא מיקרי תנאי אפילו לר' חנינא ודייק מפני דקתני מתני' מפני שלא הטעתו דאל"כ הו"ל למתני משום דברים שבלב הוא ואין דברים אלא אמר דגלי דעתיה מפני שהיא כהנת מקודשת:

וראיתי לרב מהר"י ן' לב ז"ל בח"ב מתשובו' בסופו דראובן שקנה חנות משמעון וא"ל המוכר שרוצה שיתן לו ערב וראובן הקונה א"ל לתת לו את פ' ערב ואם לא ירצ' ישתדל עם חתנו להיות ערב והארי' בתשובה ואמר ועוד אני מודיע לשואל כי נתחדש לי חידו' גדול מדברי הר"ן ז"ל בפרק האומר והם דבריו אלה ולפי דברי הר"ן ז"ל מה שגלה דעתו המוכר שהיה רוצה שיתן לו ערב וראובן אמר שיתן לו את יהודה אם ירצה ואם לא ירצה הוי כמו תנאי כפול ובאמת שלפי מה שהוא ז"ל תופס דברי הרב רבינו נסים ז"ל כפשטן דמשום שלא הזכיר בלשון תנאי חשיב טפי דהוה ליה כהתנה וכפל אין לך חידוש גדול מזה דאטו כי אמר שהוא מתנה גרע מגילוי דעת אלא לא אמר הר"ן ז"ל זולתי בההיא דכהנת שאם הטעתו ואמרה אני כהנת הו"ל מקח טעות שלא עלתה ע"ד שהי' משקרת כדי שיתנה עליה אבל בענין שאני כהן הואיל וכבר נכנסו לספק בדבר שהוצרך להתנות צריך נמי שיכפול וכן בכל הדברים העתידים להיות שאדם מסתפק בהם אם יתקיים אם לא יתקיים דכיון שנתן לו ערב היה צריך להתנות שאם לא יתן לא יתקיים המקח ובפרק מי שאחזו גבי אתקן שמואל וכו' וכתב הר"ן ז"ל עצמו דאין לומר

דטפי עדיפי לר"מ אומדנא וגילוי דעת מתנאי שלא נכפל דהא מוציא משום אילונית צריך לכפול אע"ג דאיכא אומדנא ונמצאו דבריו סותרים את דבריו שכתב כאן דגילוי דעת כמאן דאתני אלא שאני הכא שהיא הטעתו אבל שאר תנאי שיש ספק הו"ל לאתנויי ואילונית נמי דכיון שלא באו בה כל סימני אילונית לבסוף שהרי לזה הי"ל לספק בתחלה ולהתנות ולכפול ולפי זה להר"ן אפי' גילוי דעת דמוכח לא מהני לר"מ ובפרק אלמנה ניזונית כתבו התוספות דדוקא מוכר קרקעותיו דרגילות למכור אדעתא דהכי אבל מוכר מלבושיו דאין רגילות למכור אדעתא דהכי צריך תנאי כפול שאם אמר כן מעתה אין צריך שום תנאי אלא גילוי דעת וכן כתב הרא"ש בשם רש"י בפרק האיש מקדש ואפשר לומר דגילוי דעת לא דמי לתנאי שאם התנה אם ילך לא"י כי לא סליק נמי בידו לבטל המקח ולומר איני רוצה לעלות כדאמרי' בפ"ק דקדושין ע"מ שתכתבי לו את השטר חוזר בשטר ובשדה אבל בגילוי דעת דבעי למיסק לא"י דאמרינן אי בעי סליק הילכך ליכא למימר אמאי לא כפל אלא דאכתי איכא למימר הי"ל להתנות ולכפול אם יארע לו אונס שאינו יכול לעלות:

לאחר שיחלוץ לך יבמך אינ' מקודשת מוקמי' לה בהאשה רבה כר"ע דאמ' אין קידושין תופסין בחייב לאווי' לדידן דקי"ל כשמואל ביבמ' דאמר בעניותינו צריכ' גט מספק הויא ספק מקודש' והרמב"ם בפ"ז כ' ה"ז מקודש' הואיל ואילו קדש' עתה היו הקידושין תופסים בספק כך היה נוסחת דבריו במקצת ספרים ומדברי הרב המגיד ז"ל מוכח שדעת הרמב"ם ז"ל לעשותה קידושי ספק והרב מהר"י קארו ז"ל בכ"מ כתב דלספרים דידן דגרסינן כדבריו הרי זו מקודשת נראה דמקודשת גמור' היא משום דכיון דעכשיו נמי תפסי הקידושין מספק לא הוי דבשב"ל וכיון דחשיבא דבר שבא לעולם כשהוא מקדשה עכשיו שיחולו לאחר שתחלוץ שפיר דמי עד כאן דבריו ודברים תמוהים הם דהא דתפסי בה קידושי ספק היינו משום דאנן מספקא לן אם תפסי בה קידושין אם לאו אבל קמי שמיא גליא ואם תמצא לומר דלא תפסי בה קידושין כלל הוה ליה דבר שלא בא לעולם ואינה מקודשת כלל. ואם תמצא לומר דקדושין תופסין בה כי אמר כשתחלוץ נמי מקודשת גמורה וכי היכי דמספקא לן בקידושין דהשתא הכי נמי מספקא לן בקידושין דלאחר שתחלוץ וגרסינן עלה אין תורמין מן התלוש על המחובר ואם תרם אין תרומתו תרומה ופי' רש"י ז"ל מחובר דנפיק ליה מדכתיב דגנך דמשמ' דמדגן ונאסף כבר והקשו התוספות וכו' וראיתי להריטב"א ז"ל שכתב תימא גדול הוא איך יטעה רש"י ז"ל בזה ונראה דה"ק דאע"ג דדגנך מ"מ לא נפיק מפשטי' דגנך דהיינו שבא לכלל דיגון דהיינו תלוש וכן מוכיח לשון רש"י דקאמר דגנך מידי דמדגן לא אמר דאידגן אלא

דמדגן עד כאן לשונו ועדיין לא תקן דלפי דבריו אפי' קודם מירוח וזה אינו דלעולם לא מחייב כשיתמרח בגרן דהיינו שנעשה כרי ונשאר על גבי הכרי ותנן בפרקא קמא דפאה לעולם הוא נותן משום פאה ופטו' מן המעשרות עד שימרח ונוטל ונותן משום הפקר וכו' היינו משום שנגמרה מלאכתו והעמיד כרי, ואמרינן בגמרא בפרק הפועלים דכתיב דגנך דיגונך וכי מכסהו הוי פטור ואי סלקא דעתיך כל שהוא תלוש דיגונך מקרי לפי שראוי למדגן משעה שנתלש נתישבה ומ"מ דפאה במרוח תלי ולא משנתלש ותוס' הקשו על דברי רש"י וי"ל בדבריהם דקדוקי דברים כתבתים בחידושי בסייעתא דשמיא:

גרסינן בגמרא בעי מינה רב אסי מרבי יוחנן פירות ערוגה זו תלושין יהיו תרומה על פירות ערוגה זו מחוברים וכולי. ואהדר ליה כל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי והיינו דתנן בפ"ג דחל' כיון שהיא נותנת את המים מגבהת חלתה ובלבד שלא יהא שם ארבעה רבעים קמח ואמרו התם בירושלמי מתניתין עד שלא למדו את הכהנות ומה למדו את הכהנות הרי זה חלה על העיסה ועל השאור שנתערב' ועל הקמח שנשתייר בה ועל הקרץ שנתון תחתיה וכשתעשה כולה הוקדש זו שבידו לשם חלה והיינו כר"י דכל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי וכתב רבינו שמשון ז"ל בפירוש המשנה וזה לשונו ולפי זה צריך ללמוד לנשים שלנו המפרשות חלה אחר גלגול קודם עריכת הלח' להתנו' תנאי זה מפני שמערבו' קמח עם המקרצות בשעה שמעריכות אותן ועושות מהם ככרות שאותו הקמח נעשה עיסה ואעפ"י שאין בכולן בכל א' וא' חמשה רבעים דכיון דבין כלם איכא חמשה רבעים תנור מצרפן או סל וכתב ושמא כיון שנתבטל ברוב קודם שיחול עליו שם טבל שוב אין התנור מצרפן ומיהו בתוספתא משמע דמצטרף הקמח והקרץ והשאור לה' רבעים:

ונראה לי דכיון דקודם גיבול שייך ביטול שהקמח לחודי' קאי בשעת הגיבול שמתערב תיכף חל עליה שם טבל ואוסר במשהו שחייובו ותערובתו באים כאחת על ידי גילגול וכתב רבינו ניסי' וקצת תימה היאך מתנה על הקמח דמתגבל הא לא הוי מוקף ושמא לא חיישינן מאחר דמעיקר' העיס' הית' מן המוקף וחשיב מוקף מה שבשעת קריאת שם הוי מוקף וק"ק דבשע' קריאת שם דהוי מוקף לא. חל ובשעה שחל לא הוי מוקף ונ"ל דבשעה שהתנור מצרפן לחלה נותן את החלה בתנור ומצטרפן עמהן וחשיב שפיר מוקף משעת חיובו ופרכינן עליה דר' יוחנן אלא הא דאמר ר' הושעיא הנותן פרוטה לאשה וא"ל הרי את מקודשת לי ע"מ שאגרשך אינה מקודשת הכי נמי לר' יוחנן הוו קידושין ומהדרינן נהי דבידו לגרשה מי בידו לקדשה ותפשוט הא דבעי ר' הושעי' הנותן שתי פרוטות לאשה ואמר לה באחת התקדשי לי היום ובאחת התקדשי לי לאחר שאגרשך

תפשוט מינה דלא הוו קידושין ומהדרינן דילמא כי היכי דתפיסי קידושין השתא תפסי בה בתר שעתא כלומר להכי מספקא ליה לר' הושעי' בהא דאיכ' למימר מגו דאי בעי מקדשה השתא מקדש אבל במקדש אשתו לא חזיה השתא למתפס קידושין הילכך לא איפשיטה בעיין אלא שהרמב"ם בפר' שביעי כתב דמקודשת וכתב הרשב"א ז"ל דאיפשיטא לן מדוכת' אחריתי ובפ' אע"פ גבי מקדיש מעשה ידי אשתו אמרינן מי איכא מידי דהשתא לא קדיש ולקמיה קדיש מתקיף לה ר' ינאי אלמה לא אילו האומר לחבירו שדה זו שאני מוכר לך לכשאקחנ' ממך וכולי כיוצא בזה היא שמעכשיו מקנה השדה ומזכיר התנאי ההקדש דלא ק' שדה זו שאמר' לך שאני מוכר לך משמע עכשיו ורוצה שיחול ההקדש בבת אחת דומיא דהכא הנותן ב' פרוטות דדמי לבבת אחת ופשיט לן בעייא דר' הושעיא ולמה דברי הרשב"א בתשובה מדמי ליה לאומר הרי את מקודשת לי לאחר ל' יום וס"ל דבעיא מעכשיו והנה לא שייך מעכשיו דתרי קידושין מעכשיו בבת אחת לא איפשר צ"ל דלדידי' גם ההיא דפ' אע"פ שדה זו שאני מוכר לך וכולי אי בעיא למהדר הדר דמכר והקדש מעכשיו לא איפשר אבל לדברי הרמב"ם דקידושין גמרינן הכי מצי למימר דכאומר מעכשיו ולאחר שתתגרש דמי פ שעדיין לא נגמרו קידושין ראשונים ומ"ס להתרת המחלפן מעשיו לא גמרינן אלא לאחר גירושין וכן בשדה שאני מוכר לך דלא דמי לאחר שלשים יום כמו שאפרש בסמוך. בע"ה הילכך בעיין בין בשדה בין באשה הוי הקדש מעכשיו וכן מוכי' דברי הרמב"ם ז"ל שדה זו שאני מוכר לך לכשאקחנו ממך תתקד' מי לא קדשה מתקיף לה ר' ירמיה מי דמי התם בידו להתקדש הכא אין בידו לגרש עצמה אלמא כל שבידו להתקדש עכשיו אע"פ שיבא זמן בנתים שלא יהא ראוי להתקדש מהני אך ממה שכתוב בתשובה דקידושי בתראי לא חלו מהשתא ויכולין לחזור בהם דומיא דאומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר ל' יום כל שלא אמר מעכשיו לא עוד אלא אפי' שאמר לה מעכשיו י"ל כן שהרי א"א להם לחול מעכשיו שכב' היא מקודשת מחמת קידושין ראשונים אלו דבריו ורבינו ניסי' ז"ל כתב נראה דלא מפשטה בעיין מהתם דשאני התם דיכול להקדישה מעכשיו דשדה זו שאני מוכר לך היינו שאמכור לך ועדיין היא עליו מה שאין כן בקידושי אשה שא"א לקדש' שני שתחול עכשיו שהרי היא מקודשת בקידושי ראשונה דבבת אחת נותן לה ב' פרוטות הללו ואיכא למימר דקדושין שניי' לאחר גירושין לא חיילי דלפי דבריו בתשובה שדה זו שאפי' אמר מעכשיו י"ל דמצי הדר בהו דלא חיילי מהשתא שכבר היא מקודשת מחמת קידושין הראשונים ודאי דלא דמי לשדה דמצי להקדישה מהשתא אלא שאני תמה למה לא יחולו שניים מעכשיו הרי ב' פרוטו' בבת אחת יהיב לה ולא חלו קידושין ראשונים

אם לא יחולו קידושין שניים דאכתי לא גמרה לו למילתא דקידושין ואפי' למ"ד כל שאינו בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו הכא ישנו בזה אחר זה אילו אמר הרי את מקודשת לי בפרוטה לא לאחר שתתקדש לי ותתגרש והרי את מקודשת לי מעכשיו מי לא חיילי תרווייהו השתא נמי דבבת אחת אמרינהו תרווייהו כי הדדי חיילי ודברי הרמב"ם ז"ל שכתב בלשון הזה נתן לה ב' פרוטות וא"ל וכו' הרי זו מקודשת וכשיגרש אותה תהיה מקודשת עד שיגרש אותה פעם שניה מן קידושי פרוטה שניה ע"כ ומה בא לאשמועינן הרב ז"ל באומרו הרי זו מקודשת וכי תעלה על דעתך שלא תהא מקודשת כלל אלא הרי זו מקודשת מכח שתי פרוטות כדברי המקדש כלומר מהשתא חלו שני הקידושי' ולכי משכח' רווח' חיילי כשיגרש אות' תהיה מקודש' מחמ' קידושין שניים ולכך לא כתב וכשיגרש אות' יחולו עלי' קידושין שניי' והכי משמע מדמהדרי' דילמא כי היכי דתפסי קידושין השתא תפסי בתר שעתא משמע דפשיטא לן דהשתא תפסי קידושין ולא מספקא אלא בתפיס' דבת' שעתא אי מקרי דבש"ל לפי שיחלוץ לאחר זמן ומעתה אני או' דבעיין מדוכתא דפ' דפשיטא ליה דלר"י דכל שבידו לאו כמחוסר מעשה אמרי' לעיל דמודה באומר לאשתו הרי את מקודשת לי לאחר שאגרשך דלא הוו קדושין משום דנהי דבידו לגרשה מי בידו לקדשה ואע"ג דלכי מגרשה אינה יכולה לעבור דלאלתר חיילי קידושין עלה בה ולאו מחוסר מעשה הוא דכיון דבידו לגרשה ה"ה כאילו גרשה וחלו ומאי שנא מאומר פירות ערוגה זו תלושין יהיה תרומה על פירות ערוגה זו מחוברים לכשיתלשו דלכשיתלשו לאלתר קדוש ואין זה יכול לחזור לאחר שנתלשו ולא מקרי מחוסר מעשה אלא דה"ק כי אמרינן דכל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי היינו כשאותו המעשה בידו ואין רצון אחרים מעכבתו אבל במחוסר מעשה וכשיבא לעשות המעשה לקיים הקדושין היא תעכב על ידו שהרי עדיין לא חלו קידושין שניים דא"א היא כשירצה לגרשה שיחולו בעין בידו ותרצה שאין מעשיו כלום הילכך בנותן לאשה ב' פרוטות בבת אחת דפשיטא ליה לגמרא דקדושין שניים יש להם שעת הכושר לחול שעדיין לא חלו הראשונים אלא בבת אחת חיילי תרווייהו לר"י דכל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי פשיטא דמקודשת לאחר שתתגרש שהרי אין מעכבתן לקדושין שיחולו אלא הגירושי' ובידו לגרשה שיחולו לאלתר ואפי' אם עומדת וצווחת קוד' גירושין לא מצי למהדר בה שכבר נתרצית מההיא שעתא ואינה יכולה לחזור ואין מעכב אלא נישואיה בידו לגרשה ולקדשה קרינן ביה ולרבי יוחנן ודאי בעיין איפשיטא והא דאמר גמרא דילמא ס"ל מגו דאיבעי לקדשה השתא וכו' לרבי הושעיא הוא דמספקא ליה דאע"ג דבאומר לאשתו פשיטא ליה דאינה מקודשת דלית להו לקדושין השתא שעת הכושר באו' לאש' פנוי'

מבעי' ליה דאי' לה שעת הכושר דאכתי פנויה היא ומבעיא ליה אם אמרינן דכל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי כרבי יוחנן או לא הילכך לדידן דקיימא לן כרבי ליכא ספקא כלל וכי תימא למה לא יכולין לחזור בהם מי עדיפי זה מהאומ' לאש' הרי את מקודש' לי לאחר ל' יום דיכולי' לחזור בהם איכא למימ' דודאי דודא עדיפי דהאומ' לאחר ל' יום כמ"ד שלא יחולו אלא לאחר ל' יום עד שיפרש מעכשיו אבל הנותן שתי פרוטות ואומר באחד התקדשי היום ובאחד לאחר שאגרשך תרווייהו כי הדדי נינהו והתחילו לחול מהשתא והא דאמרי' לאחר שאגרשך לאו דלא חיילי השתא כלל אלא הכי קאמר דלא מצי לחול אלא לאחר גירושין ומשכחת רווחא אבל לכשיתגרש הוה ליה קידושין למפרע כך נראה לי לדעת הרב רמב"ם ז"ל והרב מהרי"ק ז"ל בכ"מ כתב דמקודשת דכתב הרמב"ם ז"ל מקודשת מספק קאמר ואמר דהכי דייק לשניה שכתב וכשיגרש אותה תהיה מקודשת עד שיגרש אותה פעם שנייה דמשמע דאינה מקודשת אלא לענין שצריכה גט ואין נראה לי דבכל מקום שהוא ספק אומר הרב ספק והרי זה מקודש' גמורה קאמר כמו שמוכיח בכל אותו הפרק והתימה שהרב עצמו בכ"מ בדין הסמוך לאחר שיחלוץ לך יבמך אמר שלשון מקודשת סתם לגמרי משמע אף על פי שהר"ם ז"ל פירש הטעם מכח ספק קדושין כמו שאמרנו לעיל וכל שכן כאן שסתם דבריו ומה שתפס זה הלשון ע"מ שיגרש אותה פעם שנייה היינו משום דזה שגרשה אין דעתו לקיימה שאילו היה דעתו נקיימה למה גרשה הילכך אי אפשר לפוטרה ממנו אלא אם כן יגרש אותה פעם שנייה אי נמי השמיענו הרמב"ם ז"ל דלא תימא שיכול לתת לה גט בעומדת תחתיו לומר הרי זה גיטך לאחר שאגרשך אף על גב דבידו לגרשה ולאו מחוסר מעשה דמי אי נמי שנותן לה שני גיטין ואומר באחד התגרשי לאלתר ובאחד לאחר מכאן כי היכי דנהוי בקדושין שתי פרוטות דכל גט שהוא נכתב קמי דחיילי קידושין לאו כלום הוא דרחמנא אמר כי יקח איש אשה וכולי וכתב לה ספר כריתות וכולי לכך כתב הרמב"ם ז"ל וכשיגרש אותה תהא עד שיגרש אותה פעם שנייה כלומר דקודם גירושין אי אפשר לו מקדושין שנייה ודמי קצת להקמה דלדרי אשתו דתנן בפרק נערה האומר לאשתו כל נדרים שתדיר מכאן ועד שאבא ממקום פלוני לא אמר כלום דהקמה לא שייכא אלא היכא דאיתיה לנדרה וגבי הפרה אצטריך קרא התם דכתיב אישה יקימנו ואישה יפירנו משום דבעל מיגז גייז אי נמי מטעמא דרב דכל הנודרת על דעת בעלה נודרת וכן האומר לחברו אם ילדה אשתך נקב' הרי היא מקודשת לי מקודשת אמרינן בגמרא כמאן אזלא הא דתניא היתה אשת חברו מעוברת וכולי כשהוכר עוברה ודברי הכל פירוש בין לרבה ובין לאביי אליבא דראב"י מבעיא שהגיע התבואה לכלל שחת שהביאה שליש ה"נ

כשהוכר עוברה וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפרק שביעי וזה לשונו ואם היתה אשת חברו מעוברת הוכר עוברה הרי זה מקודשת והקשו עליו מהא דאמרינן בפרק מי שמת וההוא דאמר נכסי לזאי דמעוברת לא קנה ופרכינן מדתנן אם ילדה אשתו זכר יטול מנה וכולי אמר ליה משנתינו איני יודע מי שנאה והוינן בה ולוקמה כרבי מאיר וכולי ואם איתא לוקמא בשהוכר עוברה ועוד דההוא עובד' מסתמ' בהיכר עובר' מיירי מדקאמ' להאי דמעברת ואמרינן דלא קניה ועוד קשיא לי שהרב עצמו בה' הביא דין העובר דלא קנה ולא חילק בין הוכר ללא הוכר ונראה לי דפשיטא ליה לגמרא דכי מפלגינן בין הוכר ללא הוכר היינו היכא שהקונה והמקנה בעולם אלא שהדבר הקנוי אינה בעולם דהא אמרינן דאם הביא' התבואה שליש דלא מחסרה מעשה אלא תלישה וכן כשהוכר עוברה דלא מחסר מעשה אלא לידה דממילא אתיא יכול להקנות עליו לכשיבא וחשיב כאילו בא לעולם דכל העומד לגזז כגזוז דמי אבל לענין שיקנה המוכר עצמו הא פשיטא ליה דאין לו זכיה ולא קנין עד שיצא לאויר העולם והיינו דמייתי התם ברייתא תינוק בן יומו נוחל ומנחיל ודייקי' בן יום א' אין אבל עובר לא אפי' הוכר והא דס"ד דסתם לאוקמא כר"מ ולא הוה מפליג בין מקנה דבש"ל למקנה דבר שלב"ל לר"מ כיון דס"ל אדם מקנה דבש"ל סלקא דעתיה דה"ה דבר שלא בא לעולם אבל לראב"י דמודה דבעי' דבש"ל ודאי ס"ל דאין חילוק בין הוכ' ללא הוכר אלא לדבר הקנוי אבל עובר עצמו לא קנה ולכך לעניין זכיה פסק בה' מכיר' דלא קנה בכל ענין:

והא דאוקמא אביי להא דראב"י בשיטה כתב הר"ן ז"ל דס"ל להרמב"ם ז"ל דלא פליג בהדי רבה ורב יוסף בדינא דאיהו טרחי לאוקמי מילתיה אליבא דהלכתא ולהכי מפרשי מילתיה בשחת דמקרי דבש"ל ואביי משמע ליה דראב"י אפי' באגם קאמר ולהכי אוקמא בשיטה ומיהו כולהו מודו בדינא דשחת והוכר עוברה דבא לעולם מקרי אלו דבריו ז"ל אבל קשה שהרמב"ם ז"ל בפ"ה. מתרומות פסק דלא כראב"י אם אמר פירות ערוגה זו מחוברין יהיו תרומה על פירות וכו' דבריו קיימים והוא שיביאו שתיהן שליש בעת שאמר וכתב שם מהריב"ל ז"ל דלא בעי למפסק כראב"י משום דאוקמא אביי בשיטה והביא לו סמך מהירושלמי דפרקא קמא דתרומות שאמרו ולא מפירות שהביאו שליש על פירות שלא הביאו שליש ואע"ג דהתם בהך פירקא אמרו שאם תרם תרומתי תרומה הכא שאני לפי שהוא ממחובר על התלוש ועוד בירוש' בפ"ט דתרומות הדא אמרה הפריש מפירות שלא הביאו שליש לא קדשו ונ"ל דמהתם אין לו סמך דפירות שלא הביאו שליש לאו תבואה מקרי כדילפי' בפ"ק דר"ה מועשת את התבוא' לג' השני' ואם תרם עליהם תרומתו תרומה ואם תרם מאות' שלא הביאו שליש לא חל עליהם שם

תרומ' דלא מיקרו תבוא' כלל והא גבי פירות ערוגה זו וכו' אי לאו דאמר לכשיתלשו לכ"ע לא מהני דהשתא לאו תבואה אלא באומר לכשיתלשו שיהיו ראויין הוא דפליגי אי מקרי דשב"ל והרב המ"מ כתב בפ' י' מה' אישות טעמא דהרמב"ם שפסק בהוכר עוברה מקודשת ס"ל דאפי' מי שסובר אין אדם מקנה דשב"ל בהוכר עברה מודה וי"מ שסוברים כן ולשיטה זו צריך לפ' אוקמתא דגמרא בשהוכר עוברה וד"ה כלומר כולהו תנאי מודו בה וקשה לי דמנא ליה דת"ק מודה בהוכר עוברה הא ודאי גרע טפי מתבואה שהביאה שליש דהתם יהיב טעמא משום דבידו לתולשה והכא אין בידו להוציאו לאויר העולם ועוד מאי דוחקיה לומר שאף ת"ק מודה בה דמעיקרא פריך כמאן כלומר דאפי' הא כראב"י לא אתיא דמשמע אם היתה אשתו מעוברת בכל ענין אפי' בת יומא אע"ג דלא דמי לשחת כלל הוי ליה לשניי' כגון שהיתה בענין דדמי לשחת דאתיא בין לרבה בין לרב יוסף וכראב"י ומי הזקיקו לומר דאתיא אף כת"ק ומדקאמר בשהוכר עוברה וד"ה משמע דמילתא דפשיטא היא דבשהוכר עוברה אתיא כד"ה וזו מנין לנו וי"ל דדוחקיה דגמרא דפריך כמאן היינו משום דסתם ותני אם היתה אשת חבירו מעוברת דמשמע בכל ענין ומשני דה"ק אם ניכר שהיתה אשת חבירו מעוברת ואמר לו דבריו קיימים והא ודאי לתבואה שליש דמיא דמודה בה ת"ק דזמן הכרת העובר ג' חדשים הוא כדאמרי' בפ"ד אחין גבי היבמה לא תחלוץ ולא תתייבם עד שיהיו לה ג' חדשים וכן שאר כל הנשים וכו' דהיינו שליש תשעה ויולדת לה' ניכר עוברה בפחות מג' כדאמרי' בפרקא קמא דנדה דאיכא דילדה לט' ואיכא דילדה לז' עוברה ניכר לשליש ימיה וכדמייתי מכמשלש חדשים רובו של ראשון ורובו של אחרון ואמצעי שלם וה"ה דהמ"ל הכא בפחות משיעור זה כגון בן מ' יום דנגמרה יצירתו וכראב"י דדמיא לשחת דבי כיבשא דגמרו בידי שמים אלא א"כ הו"ל לר' חנינא לפרושי להכי משני בשהוכר עוברה דהכי משמע אם היתה אשתו מעוברת כלומר שהכיר בה חבירו ולכך נתן לו קידושין עלה וד"ה היא דהכל מודין בהביאה שליש ואע"ג דגבי פירות יהיב טעמא משום דבידו לתולשן והכא אין בידו לא קשיא דמשום דמחוסר מעשה הוא אצטריך טעמא דבידו לתלשן דבהכי לא חשיב מחוסר מעשה אבל גבי עובר שאינו מחוסר אלא זמן ימי לידה ונפיק וזמן ממילא אתיא לא מחוסר מעשה מקרי:

ע"מ שאדבר עליך לשלטון ואעשה עמך כפועל אמר ר"ל והוא שנתן לה ש"פ אבל בשכר לא דישנה לשכירות מתחילה ועד סוף והק' בתוספות מאי קמ"ל מתני' ותרצו דקמ"ל כיון שדבר עליה לשלטון או עשה עמה כפועל ואינה יכולה לומ' לדברים הללו ולמלאכה זו לא הייתי חפצה ובתוס' שנינו אם דבר עליה לשלטון כדרך המדברים מקודשת וכולי

משמע שדברים ידועים מה שיש לו לדבר עליה עכ"ל ובבית יוסף כתב הרב ז"ל ונר' שהביא' התוס' לסתור מה שכת' תחילה דאינ' יכולה לומר לדברים הללו ולמלאכה זו לא הייתי חפצה דהא בתוספות משמע שדברים ידועי' הם ביניהם מה שיש לו לדבר עליה וקשה שאין התוספתא סותרת דברי התוספות דכיון דדבר כדרך המדברים לאו כל כמינה שתאמר לדברים הללו לא הייתי חפצה דכיון דסתמא קאמר שאדבר הרי דבר כדרך המדברים ודברים ידועים לעולם שאין דרך המדברים ואינה יכולה לומר סבור' הייתי שידבר כך וכך ונר' שהביא הרא"ש התוספתא ללמוד על פה שור' מדברי התוספו' ז"ל שאף על פי שלא הועילו דבריו עם השלטון וגם לא הועיל מלאכתו אינה יכולה לומר אילו היה מדבר כך וכך היה מועיל ואילו היה עושה מלאכת זו היה מועיל לי ולאפוקי ממ"ש הרמב"ם ז"ל בהלכות אישות דבר עליה לשלטון והניחה השלטון ולא תבעה משמע דוקא שהועילו דבריו ובפועל כתב במלאכה זו שאעשה עמך משמע דוקא שיחד לה המלאכה שאז אינה יכולה לומר למלאכה זו לא הייתי צריכה והביא הרא"ש ראיה לדברי התוס' ז"ל מדתני בתוס' אם דבר עליה כדרך מדברי' מקוד' דמשמע דדברים ידועים הם מה שיש לו לדבר עליה ואם לא הועילו מאי הוי ליה למעבד כבר עשה את שלו וכן בפועל מאחר שעשה עמה כדרך הפועלים אף על גב דלא אהנו מעשיו ולאו כ"כ שתאמר הי"ל לעשות בדרך אחרת כדי שיועיל שהרי סת' אמרה ולא פרשה ותוספתא זו משמע איפכא מדברי הרמב"ם ז"ל ולא ראיתי לרב בב"י שהזכיר דברי הרמב"ם שהם חידוש ואיפשר לקיים דברי הרמב"ם שהתוס' מיירי בקידושי ספק שאע"פ שלא הועילו מעשיו מאחר שדבר כדרך המדברי' יש לחוש להם אעפ"י שאיפש' שאם היה מדבר בדברי רצונו או מלאכות אחרות היה איפשר שיועיל אבל אם לא דבר כדרך המדברים אין חוששי' לקידושין כלל אבל היכא דאהנו דבריו והניחם השלטון מקודשת בודאי ואין חלין עליה קידושין שני ואכתי ק"ק אם התוספות למה לא הביאה לומר שיהיה קידושי ספק ואם לא דבר כדרך המדברים אפי' קידושי ספק אינן נאמנין:

ולענין פלוגתא דישנה לשכירות מתחילה ועד סוף פסקו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש דישנה וקחשי' מלוה והכא בשנתן לה ש"פ ומתני' ע"מ קאמר גבי עשה לי שירים נוזמים וכולי אמרי' דכ"ע ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף וכולי וכתב התוספות דאין ראיה מכאן דהכי הלכתא דלא מצי למימר דכ"ע אינה וכו' דא"כא היא מקודשת לכ"ע ובפרקא קמא דע"ז גבי הגיעו לכפה ור' מפרש טעמא דישנה לשכירות מתחילה וע"ס כדכתב הרא"ש והר"ן בפרק האיש מקדש אבל ראיתי לריא"ז שכתב משום רבינו ישעיה הראשון זקנו ז"ל דבשביל שדבר עליה לשלטון או שעשה מלאכתה מקודשת לפי ששכר הפועל

אין דינו להשתלם אלא לבסוף וכן בשכר שארכיבך על החמור דמייתי בפרק האיש מקדש מקודשת משמע דס"ל כיון דקי"ל אין שכירו' משתלמת אלא לבסוף לא חשיב מלוה וכבר כתבו התוס' והרא"ש והר"ן ז"ל שם דההיא לענין תביעה הוא דלא מצי תבע אלא לבסוף ומכל מקו' הלואה היא וצ"ע בדעתו של רבינו ישעיה ז"ל:

ע"מ שירצה אבא רצה האב מקודשת וכולי והרמב"ם ז"ל פ"ד מה' אישות כתב לא רצה או ששתק וכולי נר' מדבריו ז"ל שהוא סובר דע"מ שירצה פירושו דאמר אין ואף הרשב"א כתב כן דרב יוסף נמי הכי ס"ל דשירצה פירוש אין וכולי והביא ראיה מן התוספת' ע"מ שירצה פ' אעפ"י שאמר איני רוצה מקודשת שמא ירצה עד שיאמר רוצה אני אם אמרה רוצ' אני מקודשת והוקשה לו להר"ן ז"ל זו דמשמע דמפליג בין ע"מ שירצה למתנה עד שיאמר רוצה אני ומה חילוק יש בין זה לזה ואיפשר דה"ק אם התנה שלא תתקדש עד שיאמר רוצה אני יכולה להתקדש לאחר וקשה דאמאי מלשון שירצה דפירושו עד שיאמר אין הו"ל למתני עד שיאמר אין אם אמר וכו' או שמא דינא אחרינא קאמר שאם התנה בלשון הזה אעפ"י שנתרצה בלשון אחר אינה מקודשת ולהך לישנא ניחא דנקט הך לשנא שאם נתרצה בלשון שאמר אין לא מהני דאין לשון גרוע הוא שצריך להסמיכו אל דבורו של מקדש והו"ל המסכים מפני רצונו של מקדש אבל או' רוצה אני רצוי גמור הוא שלא מחמת המקדש הילכך אם אמר עד שיאמר אין כ"ש דאי אמר רוצה אני מהני ואיפשר נמי לפ' שיאמר אין אפי' אינו מתרצה כל שאומר בפיו רוצה אני מקודשת דומיא דתנן בערכין כופין אותו עד שיאמר רוצה אני אבל ע"מ שיתרצה מרצונו משמע ולא ע"י כפיה והיינו דקתני אם אמר רוצה אני מקודשת כלומר אפי' ע"י כפיה שלא נתרצה אלא באמיר' גרידי' תליא מילת' ואיפשר שיש סברא לחלק דכשאו' ע"מ שיתרצה ברצונו תולה שאינו חפץ לעשות דבר שלא ברצונו הילכך יש לנו לומר שאין הדבר תלוי בשעת השמיעה אלא כל שהוא מתרצה אפי' לאחר זמן רוצה הוא שתתקדש לרצונו וכשיאמר שאינו רוצה ואח"כ אמר שרצה אין הלשונ' סותרות זו את זו ועד עכשיו לא רצה עכשיו נשתנה דעתו ורוצה אבל איכא דאמר עד שיאמר רוצה אני ואפי' שלא מרצונו דבדבורא תליא מילתא והרוצה שיאמר שהוא מתרצה במה שנעשה כבר וכיון שאמר שאינו מתרצה ה"ז הפך דיבור רוצה אני ואינו מועיל שיאמר אח"כ דבור הפך דבורו הראשון וסברא הוא דאדינא קמא קפיד שיעשו עמו באופן שיאמר רוצה אני קודם שיאמר איני רוצה מ"מ מדקתני חוששין שמא תרצה לאחר שעה משמע דאמר אין וכתב הר"ן ז"ל שאין זו ראיה ברורה דילמא כי היכי דגבי מת האב ומת הבן מתוקמא באומר בפי' שלא ישחה הכי נמי בבא דרישא ואע"ג דלא דמי דבבא דמת האב מילתא באנפי נפשה הוא

לדינא אחרינא הוא דה"ק יש תנאי שבנו נותן שאם מת מלמדין כדכתב הר"ן לעיל אבל הכא היאך ליתני לישנא הפך מה שאמר המקדש מ"מ רוצה הרב ז"ל לומר דכי היכי דלרב יוסף ע"מ שלא ימחה קאמר ונקט מתניתין לישנא דע"ד שירצה לשון בושש על כוונתו כך אנו יכולים לפרש אלא דאיכא למימר שאני מתניתין בכל מכתב על המכוון דאיכא הוכחא מסיפא דמת האב דמוכח דבע"מ שלא ימחה מיירי ובחד טעמא אבל הכא על כרחין בתרי טעמי מתוקמא לכך נראה דהכא נמי איכ' הוכח' דסמכה אסיפא דכי היכי דמת האב לאו שירצה קאמר אף רישא לאו בהאי לישנא הלשון שכתב הרמב"ם ז"ל לא רצה או ששתק או שמת קודם שישמע הדבר אינה מקודשת כתב הר"ן דלא היה לו לער' לא רצה ולא שתק עם מת דבמת מותרת לנוש' ובלא רצה ושתק יש לחוש שמא יאמר אין ויש לפרש דבריו דלא רצה או ששתק לעולם משמע כיון שמת והיינו שמת לאחר ששמע או שמת קודם שישמע דהוה ס"ד לומר אם היה מסכים קמ"ל ובאידך בבא שכתב לא מיחה או שמת האב כי האי גונא מתפוש שמת קודם ששמע דאדינא דמילתא קאי וכתב דילמא:

קדשתי את בתי ובא אחר ואמר אני קדשתיך נאמן אף לכנוס ואעפ"י שאין דבר שבערוה פחות השנים ועד א' נאמן לומר מת בעלה היינו טעמא משום דאיהי גופא דייקא ומנסבה ומתוך חומר שהחמרת עליה בסופה והכא ליתיה להאי טעמא כן כתב הר"ן ז"ל וכתב מאי טעמא ליכ' חומר אי משום דליכא כתובה כל אנוסה נמי אין לה כתובה ומאי טעמא נאמן לומר מת אנוסתי י"ל דהתם הו"ל למידק ולא דק הואיל וכבר היתה מקודשת לראשון ועתה בא לצאת מתחת ידו יש לה לדקדק אם הדברים כנים אבל כאן זכורה היא שזה הוא שקדשה והוא הדין דהוה מצי למימר דלא שייך טעמא דעד א' נאמן משום דמילתא דעבידא לאגלויי הוא ומבעיא לן בכמה דוכתין אי טעמא דע"א נאמן אי משום הך טעמא דעבידה לאגלויי הוא דיוקא דידה ולא איפשטה ואזלי' בתר תרי טעמי לחומרא וכמו שאמר הרמב"ם ז"ל בסוף הלכות גירושי' אלא טעמא דהכא מהמניה להאי דאמר אני קדשתיה משום דלא הוחזקה בחזקת אשת איש:

ומודה רב אסי באומרת נתקדשתי וכולי שאינו נאמן לה לכנוס מפני שמחפה עליו ומיהו אם יש ע"א שמעיד שנתקדשה נאמן דאין אדם חוטא ולא לו וא"ת גדולה מזו אמר לשון הר"ן ז"ל אפי' דאתחזק איסורא דאשת איש סמכי' על העד וזה שבא לישאנה כדתנן בפרק שני דיבמות מאנה או שחלצה בפניו ישאנה מפני שהוא ב"ד אע"ג דמיאון בפני שנים והוה ליה ע"א דזה שבא לישאנ' ולא סמכינן עליה על השני כ"ש הכא דלא אתחזק איסורא ומיהו י"ל דשאני הכא דזה נוגע בעדות הוא שאומר לו אני קדשתיה אבל התם

בשעת שמעיד לאו נוגע בעדותו הוא אלא דליכא חשדא שמא עיניו נתן בה כיון דאיכא אחר בהדיה כדאמרי' התם שנים החתומים על שדה מקח חשו להם חכמי' כלומר דיכול אחד מהם לקנותה אח"כ וליכא לחו' אבל הכא כל עצמה אינם ניתר' אלא על פי ע"א אבל קשה דאפי' שמעי' ממתני' ואם רצו א' נותן גט וא' כונס הרי על פי האחד שאמר אני קדשתיה ומגרש אנו מתירין אותה לשני אע"פ שיש לחוש שמא בתחלה לעצמו היה דוחה כ"ש ע"א בעלמא שאו' לזה נתקדשה דלא שייך בעדותו שיהא נאמן וי"ל דאי ממתני' ה"א דוקא באב שקדש הוא דסמכי' אהאי אבל באשה עצמה לא ואע"ג דאי דלא מחציף איניש הא קחזי' וחד מינייהי חציף מ"מ באשה יש לחוש יותר שמחפה אבל האב אם היה מכיר שאינו זה היה אנוס ולא הי' מתרצה וקרוב אני לומר דאף אם זה אומר אני קדשתיה וזה אומר אני קדשתיה ובא ע"א ואמר לזה נתקדשה יהא נאמן דכיון דלא הוחזק' אשת איש:

וקי"ל כרב אסי דנאמן אף לכנוס וכ' הרמב"ם ז"ל בפ' שביעי מהלכות אישות ואינו צריך קידושי אחרים ולא ידעתי מה בא להשמיענו אשת איש התרת איסו' פנויי לא כ"ש ונר' דלדיוקא אתא לאשמועי' הא באומר שנים זה אומר אני קדשתיה וזה אומר אני קדשתיה דאסור עד שיתן זה גט וזה כונס כשבא זה לכנוס צריך קידו' כדכתב הרשב"א ז"ל ולא מהימני ליה דמה שאמר אני בברי קדשתיה משום דלגבי דידיה הוי ספק כדאמרי' בפ"ד דכתובות דנשא' לאחד מעדיה דאמר' ברי לי מ"מ איהי גופה באשם תלוי קיימא וא"ת ותסמוך עליה שהוא יחוש לעצמו בחזקת לא שביק היתר' ואכיל איסורא ואם רצה היה בידו לחזור ולקד' שלא יעשה בעילתו ב"ז ונ"ל דאינו רוצה לקד' שאם בא לקדשה סבר' שלא קדשה בתחלה ושמא תחזור בה ולא תרצה לקדש אבל השתא עשו הדבר קבע בכלן:

ועי"ל אם כל עצמנו לא התרנוה לזה אלא מפני שחבירו נתן לה גט והגט עצמו מוכיח שלא היתה אשתו של זה לכך אנו מזקקי' אותו לקדש ואם תאמר השת' אילו לא בא אחר אמר אני קדשתיה היה זה נאמן לכנוס בלא קידושין השתא דבא אחר ועירער הרי נסתלק ערעורו במה שגרש למה לא יכנוס זה בלא קידושין כבתחלה ואין ראיה ממה שנתן לה גט דלא היה יכול לפוטרה בע"א בלא גט ואם אין דבריו של הרשב"א ז"ל אלא באומר' נתקדשתי ואינו יודעת דלא הוה נאמן לכנוס אפילו לא בא אחר עם א' נראה שדבריו סתם בכל ענין וי"ל דגבי האב ה"א דמהימן א' לכנוס היינו משום דסמכינן אהא דלא חציף איניש למימר כנגד האב אני הוא דשדכתי דילמא מיכחיש ליה אבל השתא דבאו שנים דליכא להאי טעמ' דע"כ חד מנייהו שקורי משקר אפי' כלפי האב מעלי' ליה

כשנתן א' גט השני כונס ע"י קידושין שאין אנו מתירין אותה לו אלא מהני שחבירו נתן לה גט:

ואמרו בירושלמי אהא דאמרינן נאמן לכנוס אין למידין ממנו לדבר אחר א' משדות' מכרתי ואיני יודע למי מכרתי בא א' ואמר אני לקחתיה לא כל הימנו וא"ת מאי שנא מהא דאמרי' בהמפקיד גבי שנים שהפקידו אצל א' זה מנה וזה מאתים וכו' שראוי דבהמפקיד כריכות כל א' בפני עצמו וכל א' תובע חייב לתת לזה מאתים ולזה ר' דכל א' תובע ברי ואין זה יכול למפטר בטענה שמא וי"ל דהתם בפקדון ה"ל למידק מעיקר' וכיון דלא דק פשע דכל לא ידעי' פשיעותא ומהך טעמא מחייבים ליה אפי' אין א' תובעו משום דה"ל למידק אבל הכא מוכר לא רמי עליה למידק למי הוא מוכר אי נמי התם מודה הוא שהפקיד אצלו אלא שאינו יודע אם מנה אם מאתים י"ל מודה במקצת ואינו יכול לומר חמשין ידענא וחמשין לא ידענא מתוך שאינו יכול לישבע משלם והנה בירוש' מסיים בה הכי אף בקידושי' כן א' מבנותי קדשתי ואיני יודע למי קדשתיה בא א' ואמר אני קדשתיה לא כל הימנו נראה דמחלק בין אומר קדשתי את בתי זאת לאומר אחת מבנותי ואין ידוע איזו היא דבהא אמרינ' לא כל הימנו דע"כ לא המנוה אלא בא' ידועה דחזק' דלא קלקל נפשיה להיו' באיסור אשת איש כל ימיו ולא חציף אינש בהכי שמא האב יכיר בשקרו ועשה רמאי אבל כאן סומך בדעתו שזאת אינה אותה שנתקדש' לאחר ולכי איגלאי מילתא שקדש האחד אחותה לא מכסיף במה שעלול לקחת את הפנויה וכן לעני' שדות אם היתה השדה ידוע מפיק לה מיד מוכר דכיו' דאי טוען ברי ומוכר טוען שמא וסמכינ' אדינ' דכל דאלים גבר שאמרו כל מי שתגבר ידו בכח או בראיות יקח וסמכו בזה דמסתמ' מי שטוען בשקר לא יתחזק וימסור עצמו עלי' שיאמ' מה בצע באלמותי ואח"כ יביא עדים אי ראיה ויוציאנה מידי ומ"ד התוספות והרא"ש בפרקא קמא דבתרא אבל בשתי שדות לא הפסיד הרמאי הוא יודע שאם יבואו עדים יעידו על שדה אחרת ועוד דבשדה אחרת מצי אמר ליה את מי לא מודית דזבנתא זיל לאו בעל דברי' דידי את לכשיבו' אחר ידון עמי אבל בשתי שדות יאמר שמא אינה זאת שדה שמכרתי ולמחר יבוא הקונה ליקח האחרת נמצא שתיהן יוצאות מלפני ואפי' שאוציאנה ממך שלא תכסיף בידך וגבי בת נמי אמרי' מאחר שהוא מודה או היא מודה שנתקדשה כבר יצתה בחזקת פנויה לפיכך זה שאומר אני קדשתיה נאמן להעמיד על חזקתה אבל א' מבנותי כל א' וא' יש להעמידה בחזק' פנויה ולא כל הימנו של זה לגרוע חזקתה ולפי זה מה שאמר בירוש' אין למידין לדבר אחר לא לענין ממון קודם בא אחר אלא להיכא דאינו יודע איזו קדש ואיזה מכר:

כנסה ובא אחר ואמר אני קדשתיה לא כל הימנו לאוסרה עליו וכתב הרשב"א ז"ל דמסתמא דלא סוף דבר שכונסה אלא כיון שהתירוה אע"פ שלא כנסה כדאמרי' בפ' האשה שנתארמלה גבי שבויה אם משנשאת באו עדים הרי זו לא תצא ולא נשאת ממש אלא השהתירוה לינשא אבל אם בא שני קודם שנשאת ואח"כ כנס תצא כיון שנכנס שלא ברצון חכמים והכי איתא בירוש' קדם א' מהם וכנס מוציאין מידו ולא דמי לשנים אומרים מת ושנים אומרי' אינו מת דלא תנשא ואם כנס לא יוציא אע"פ שנשאת שלא ברצון חכמים דשאני התם שנשאת ע"פ עדים:

וקשיא לי דתרי ותרי אמאי לא תצא בין למ"ד בפ' ד' אחי' תרי ותרי ספיק' דאורייי' בין למ"ד ספיקא דרבנן תצא מדאוריי' מוקמינן לה בחזקת אשת איש ובפ"ב דכתובות תניא שנים אומר' נתקדשה וכו' אומרים לא נתקדשה וכו' אם נשאת לא תצא שנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה אם נשאת תצא ותרגמה רב פפא בע"א ולרב אסי דמוקי לה התם בתרי ותרי אפיק להו שנים אומרים ראינוה ושנים אומרים לא ראינוה ה"ז לא תצא מ"ט עבידי אינשי דמגרשי בצנעה ואין לא ראינו ראיה אבל במכחישין זה את זה אמאי לא תצא ומדאוקמתא דרב פפא נמי לא קשיא בלא תצא אע"פ שנשאת ע"פ ע"א המתירו משו' דאין כאן אוסרה אלא ע"א ואין דבר שבערוה פחות משנים אבל קשה מדאמרי' בהאשה בתרא בטבעו בעלה במים שאין להם סוף אשתו אסורה ואם נשאת לא תצא אע"פ שנשאת שלא ברצון חכמים ולא באה לימלך עם ב"ד עוד כתב וכדאמרי' האשה שאמר' נתקדשתי וכו' דאינו נאמן לכנו' שמחפ' אם כנסה אין מוציאין אותה מידו דאל תוציאנה מידו מספק אבל ברישא שהיו ב' מכחישין זה את זה איכא למימר תצא דה"ל לחוש לדברי הא' וא"ת הא לאו מכללא ומסברא אתמר אלא בפי' איתמר דתניא כנסה ובא א' ואמר אני קדשתי' לא כל הימנו לאוסר' עליו אלמא הא אם בא קודם שכנסה תצא דאל"כ לישמועינן רבותא בכנס לאחר שבא וה"ל למתני זה אומר אני קדשתיה וכו' לא תנשא ואם נשאת לא תצא וכ"ש אם בא לאחר שכנס וי"ל דה"ה בא קודם שכנס אלא הותר' לינשא אתא לאשמועינן דכיון שהותרה לינשא כמי שכנס דמי דלפי זה דינו של הרשב"א ז"ל הראשון דלא נשא' ממש קא' מוכח מתוך הברייתא בפי' דינו של הירוש' מדתני' כנסה ובא א' ולא נקט אפי' בא ולבסוף כנס וכמ"ש האומ' אני קדשתיך דאינו נאמן משום דמחפה עליו אם כנסה לא מפקינן לה מספקא א"ל דאדרבא והא גריעה בנשאת לא היתה יודעת שיש אחר וסמכ' על כבודו של זה ועכשיו רוצ' לחפות עליו ותצא דאילו בא קודם שכנס' ואחר שכנסה דאיכ' למימר איהי גופא דייקא ואנסיבה מאחר שידעה שיש מכחישין זה את זה ואפ"ה תצא הכא לא כ"ש ובירוש' הכא דאת

אמרת בזה אומר אני קדשתיה וזה אומר קדשתיה וקדם וקדש אבל אמר אני קדשתיה לא כל הימנו והיינו דנשאת ברשות ואם אית' לאשמועינן רבותא היכי דנשאת שלא ברשות דלא תצא:

קדשתיה וגרשתיה כשהוא קטנה לאמ' נשבית וכי' וא"ת בנשבית יהיה נאמן במגו דאי בעי אמר קדשתי' לפסול לה דליפסולה מכהונ' ומתרומה ונאמן בהכי לאו קושי' היא דבקדושי ביאה איסור לא אשכחן דמהימנא והכי מוכח בירוש' דקא' הבעלתי' לא' מן הפסולים אינו נאמן לשון הר"ן ז"ל ובגמ' פרכינן דבידו להשיא' לממזר ומוקי לה כר"ע דאין קדושין תופסין בה אלמא לדידן ודאי בידו להשיא' לפסול ולפוסלה ונימא דלא אשכחן דזכי ליה רחמנא ביאת היתר טפי וצריך לומר דכיון דאשכחן לאב דזכי רחמנא בכסף קידושי' דילפינן בפ' נערה דתניא אין כסף אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר ושטר וביאה מדאתקש הויות להדדי דכתיב ויצאה והיתה ואע"ג דביאת איסור היא אם עבר וקדש זכות דזכי ליה רחמנא בממון לא פקע ומיהו גבי נאמנות דאב דכתיב את בתי נתתי לאיש הזה לא אמרי' בכל ענין הימניה רחמנ' אף בבעילת איסור דלא הימניה רחמנ' אלא בביאת היתר משום דבידו אבל באיסור לא אשכחן דמהמניה וטעמא דאין אדם משים עצמו רשע אבל למה שהקשה הר"ן ז"ל שיהא נאמן דאי בעי אמר הבעלתי לפסול יש לפרש שאין אומרין מגו אלא כשהטענות שוות דלא בעי מרע נפשי' שעשה איסור בידים אבל בעי לאורועי בתו לומר שהיא פגומ' שנשבית עוד הקש' הר"ן ז"ל להמניה בשבוע' במיגו דאי בעי אמר קדשתיה וגרשתי' דנאמן ופסיל לה לכהונ' ותירץ דאין אומרים מגו לחצי טענ' דהשתא בעי לפוסלה בין לענין תרומה בין לענין כהונה ואם אמר גרשתיה לא מפסלה אלא לכהונה איברא דכה"ג אשכחן בפ"ק דכתובות בתוס' אלא דקטעין טענת וכו' שכתבו ולהמניה לבד' במיגו דאי בעיא אמר' מוכת עץ אני ותירצו דאין זו מגו דאינה רוצה להפסיד כלום מכתובת' וכה"ג אשכחן בפ' חזקת כמ"ש במ"א וקרי ליה מיגו לגרוע דלא אמרי' מגו בכל הנך היינו שהטענות סותרות זו את זו דכי אמרה מוכת עץ אני צריכה להפסיד מנה ושוב אין לה טענה להפטר אבל הכא אין טענת קידושין סותרת טענה שבויה ויהא נאמן לפוסלה לכהונה במיגו דאי בעי מפסלה בטענת קידשתיה ואי בעי נמי מפסלה לתרומה יכול לומר שגם לישבי' ועוד תינח אשת כהן אשת ישראל מאי א"ל וכתב הר"ן ז"ל יש לומר דנשבית פוגם אותה יותר אילו היתה בת כהן וזה דוחק דבבת ישראל מיהת לא פגים לה ונראה דטעמו ז"ל דפגם שבוייה חשיב התם טפי דהוו פגם של זנות שאנוסה היתה שהרי אנו רואין בבת כהן דמפסלה לכהונה בהכי אלמא חשיב פגם יותר ועוד יש לתרץ דלא חשיב מגו שיאמר קדשתיה

דאינו טוען ברצון טענ' זאת שיאמרו לו למי קדשה ובפני מי קדשה ובפני מי גרשה דקדושין וגירושין לא סגי בלא סהדי ואם יאמ' מתו או הלכו להם למדינ' הים מכירין העולם בשקרו שיאמרו לפי שהוא משקר הרחיק עדיו וכיוצא בזה תירץ הרא"ש בפ' כל הנשבעי' גבי אל תפרעני אלא בעדים דקשה להמניה לומר פרעתי ביני לבינו במיגו דאי בעי אמר פרעתיך בפני פ' ופ' ומתו והשיב דאינו טוען כך ברצון שמכירין העולם בשקרו יאמרו הרוצה לשקר ירחיק עדיו ומ"מ הך כללא דכייל הר"ן ז"ל דאין אומרי' מגו לחצי טענה אע"פ שאינו מפסיד טענה ראשונה דקאמר דקדקתי כן מסוגיא דפ' הכותב ואין לי להאריך כאן ומ"מ יש מחלוקת גבי האומר זה בני:

תניא בשעת קידושין אמר יש לי בנים ובשעת מיתה אמר אין לי בנים וכולי נאמן להתיר ואינו נאמן לאסור ר' נתן אומר אף נאמן לאסור ומפרש דבריו בגמרא וכולי מה לו לשקר דבשע' קידושין כעדים דמי ולא איתחזקה ומרע חזקה וקי"ל כרבי דמה לו לשקר כעדים דמי וקי"ל הלכה כר' מחברו וקשה הא איבעיא לן בפ"ק דבתרא ובפ' האשה שלום אם אמרינן מיגו במקום חזקה ולא איפשיטה וכתב הר"ן התם היינו טעמה דיכול לטעון טענ' אחריתי דלא עדיף האי מגו כולי האי אבל הכא מגו דבידו הוא שהיה יכול לומר לעדים כתבו גט לאשתי סמוך למיתתו ואיבר' מה לשקר דהכא עדיף טובא דאית לן בחזקה דאין אדם חוטא ולא לו במקום דאין לו הנאה כדאמרי' לעיל גבי נתקדשתי ואיני יודע ובא א' ואמר אני קדשתיה אע"פ שאינו נאמן לכנוס נאמן לגרש מטעם דאין אדם חוטא ולא לו וכן בפ"ק דמציעא ובפ' זה בורר גבי רועה שפסול לעדות רועה של אחרת כשר דאין אדם חוטא ולא לו וחזקה לא שביק היתרא ואכיל איסורא כדאמרינן בפ' השולח דנאמן לומר פרוזבול הוה לי ואבד ובהכי ניחא דלא תיקשי לן דאין זו מגו דמה ל לשקר דילמא לא ניחא לה לדידה ומפסלה נפשה מכהונה ע"י הגט אלא דהך חזקה דאין אדם חוטא ולא לו עדיפא ליה ולא יחוש מפני הקפדתה שתדאג שתפסל לכהונה והיינו דקאמ' הכא גבי מה לי לשקר כעדים דמי כלומר מה לי לחטא במקום שאין לי הנאה ושם בפ"ק דבתר' הך מהא דאמרי' ביבמות סוף פ' ב' שביבמה שאמר' לא נבעלתי לאחר ל' יום מבקשים הימנו וכו' ואע"ג דאית לה מגו דיכולה לומר אינו יכול כדרך כל הארץ דמהמנה אלמא לא אמרינן מגו במקום חזקה והניחוה בקושי' ועוד אשכחן בפ' ד' דכתובות גבי העבד שאמר כתב ידינו הוא זה אבל אנוסים היינו קטנים היינו דרבנן סברי הפה שאסר הוא הפה שהתיר ור"מ סבר חזקה אין העדים חותמים על השטר אא"כ נעשה בגדול וכת' שם התוס' דמשמע דלרבנן לא אמרי' מגו במקום חזקה ואע"ג דבעי' היא בפ"ק דכתובות ולא איפשיט' ובמקו' אחר כתבתי מה שנ"ל:

תם ונשלם מסכת קידושין